STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 10356

GELEBT UN GEHOLEMT IN OYSTRALYE

Isaac Nachman Steinberg

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

י. נ. שטיינבערג

געלעבט און געחלומט
אין אויסטראליע

מעלבורן — 1943

אַרויסגעגעבן פון דעם „יידישן פאָלקס־
צענטער א.נ. פון שלום עליכם" אין סידנעי

GELEBT UN GECHOLEMT IN AUSTRALIA
BY I. N. STEINBERG

Printed by York Press, Pty. Ltd.,
198-200 Faraday St., Carlton, N.3.
Melbourne, Australia.

ווידמונג

צו מיינע ליבע און טייערע,

אין לאָנדאָן, טאָראָנטאָ און קאָוונע,

וואָס האָבן זייליש דערמעגלעכט

מיין זיין אין אויסטראַליע

אינהאַלט

צו די לעזער — זייט

ווארימע גרוסן פון אויסטראַליע	1
פראַנקרייך'ס ירידה	28
פראַנצויזישער אָדער רוסישער שלום ?	41
אַריסטאָקראַטיע און יחוס	61
אויסטראַליאַניזם	79
שטאַרקער ווי טויט	88
טראָצקי'ס לעבן און ענד	111
פיר זענען זיי געווען	137
דער פּראָפעסאָר	137
דער ריכטער	157
דער בישאָף	190
די פּריצ'טע	226
איז דאָ אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע ?	264
אַנטיסעמיטן וואָס איך האָב געטראָפן	283
אין דער פּרעסע־וועלט	283
אין פּאַרלאַמענט	294
אין לייבאָר־קאָונסיל	302
דער געשוואָרענער שונא־ישראל	314
אין דער קונסט	325
דער היפּוך פון אַנטיסעמיטיזם	329
סידנעיער אַרבעטער אויף אַ שטורם־פאַרזאַמלונג	347
אַ סאָציאַלער טרוימער אין אויסטראַליע	362
יידישער „אויסטראַליאַניזם"	370
קימבערליי — אַ שטאָט אָדער אַ ישוב ?	377

צו די לעזער

די עסייען, וועלכע גייען אַריין אין דעם פאָלגענדיקן בוך וועגן אויסטראַליע, זענען ניט געשריבן געוואָרן, לכתחילה, לויט אַן איינהייטלעכן פּלאַן. זיי זענען אויסגעוואַקסן פון פאַרשיידענע דערפאַרונגען און געמיט־צושטאַנדן, ווי איך האָב זיי איבערגעלעבט, אין די גורל׳דיקע יאָרן 1942־1940, ווייט פון די געשעענישן אין אייראָפּע, אָפּגעריסן פון דער אייגענער פאַמיליע. אויב עס איז דאָ אַן איינהייטלעכער מאָטיוו, וואָס פאַרבינדט די עסייען מיטאַנאַנד, איז עס דער גלויבן פון דעם אויטאָר אין דער מענטשלעכער צוקונפט בכלל און אין דעם אייביקן קיום פון אונזער פאָלק בפרט.

פרץ הירשביין און מלך ראַוויטש האָבן אַנטדעקט פאַרן יידישן וועלט־עולם דאָס דאָזיקע וווּנדערלעכע לאַנד — אויסטראַליע. זיי האָבן פאַרשאַפט דעם יידישן לעזער אַן אײנבליק אין דער נאַטור און לאַנדשאַפט פון דעם אויסטראַלישן קאָנטינענט. מיר איז אויסגעקומען — לויט דעם כאַראַקטער פון דער מיסיע, וואָס האָט מיך געבראַכט אַהער — צו קאָנצענטרירן זיך אויף די מ ע נ ט ש ן פון לאַנד, אויף זייערע השגות און שטימונגען, אויף זייערע באַציאונגען צו וועלט־פראַגן און צו יידן.

איך קען זיין נאָר דאַנקבאַר דעם מזל, וואָס האָט מיר געגעבן די מעגלעכקייט דורכצופירן אין רו און זיכערקייט אַזאַ מין אַרבעט פון פאָרשונג און צוגרייטונג, בעת די יידישע וועלט איז געשטאַנען אין פלאַמען, בעת דאָס יידישע הויז אין גאַנץ אייראָפּע האָט זיך אַלץ מער פאַרוואַנדלט אין איין דורכאויסיקן חורבן. האָב איך זוכה געווען צו ווערן אַ שליח, אַ מרגל, כדי צו זוכן פאַר אונזערע היימלאָזע מאַסן אַן אָרט מקלט אין אַ נייעם לאַנד. אין די עסייען פון דעם בוך האָב איך זיך באַמיט אי־

בערצוגעבן מיינע איינדרוקן פון מענטשן און געשעענישן אזוי פינקטלעך ווי נאר מעגלעך, — און זאלן די לעזער אורטיילן, צי עס האט זיך באקומען אן אפטימיסטיש אדער פעסימיסטיש בילד. עס איז אויך געווען נאטירלעך, וואס די איינדרוקן פון דער קעגנווארט האבן זיך שטענדיק אויסגעמישט מיט דעראינערונגען פון רעוואלוציאנערן רוסלאנד און האפנונגען אויף להבא.

דאס בוך איז ניט פארענדיקט. עס האבן געזאלט אריין אין אים קאפיטלען וועגן פאליטישן לעבן אין אויסטראליע, וועגן דעם עקאנאמישן לעבנס־סטיל פון די מאסן, וועגן מיינע באגעגענישן און דערפארונגען אין דעם י י ד י ש ן קיבוץ, — און אויך א גענויער באריכט וועגן דער גאנצער פאליטישער ארבעט ארום דעם קימבערליי־פראיעקט. דאס בוך איז אבער ביים שרייבן אזוי אויסגעוואקסן, אז די אויבן־דערמאנטע טיילן מוזן אפגעלייגט ווערן אויף א צווייטן באנד. דערביי מוז איך דערמאנען, אז דער ערשטער און דער לעצטער עסיי (ביידע געווידמעט קימבערליי) זענען ארויסגענומען געווארן פון דער אמעריקאנער „צוקונפט" (1941) און פון דעם צווייטן אויסטראליש־יידישן אלמאנאך (1942). איך דאנק די ביידע רעדאקציעס פאר דער טעגלעכקייט עס איבערצודרוקן.

עס איז מיר א באזונדערער נחת רוח צו וויסן, אז „געלעבט און געחלומט אין אויסטראליע" וועט זיין א צושטייער צו דער וואקסענדיקער יידישער ליטעראטור אין אט דעם לאנד פון דער צוקונפט. עס איז שוין דאס פינפטע בוך אין יידיש, וואס ווערט דא פארעפנטלעכט, און זיכער וועלן קומען נייע נאך אים. אין מעלבורן איז עס געדרוקט, און אין סידנעי האט זיך געפונען די נייע יידישע קולטור־ארגאניזאציע, וואס האט עס ארויסגעגעבן. זאל דער „יידישער פאלקס־צענטער א. נ. פון שלום עליכם" אין סידנעי באדאנקט ווערן פאר דער עכטער פריינטשאפט, מיט וועלכער ער האט אינספירירט און דורכגעפירט דאס ארויסגעבן פון מיין בוך. זאל עס זיין נאך א באווייז דערצו, אז ווי שווער און ביטער עס זאלן ניט זיין די ראנגלענישן פון אונזער פאלק

פאַרן קיום, זיין גייסטיקע אַרבעט וועט קיינמאָל ניט אָפּ־שטעלן זיך.

אין אויסטראַליע, פּונקט אַזוי ווי אין ארץ ישראל אָדער רוסלאַנד, ווי אין פּוילן אָדער אַמעריקע, שטייען מיר אַלע צו־זאַמען: איין פאָלק, איין האַרץ, איין גייסט.

סידנעי, פעברואַר, 1943.

י. נ. שטיינבערג.

ביים פאַרענדיקן די דאָזיקע אַרבעט, איז אָנגעקומען די טרויעריקע ידיעה וועגן טויט פון ב ן ־ א ד י ר ׳ ן, איינעם פון די ערלעכסטע און איבערגעגעבנסטע זין פון יידישן פאָלק. בן־אדיר האָט מיך אַרויסבאַגלייט מיט אַ ברכה קיין אויסטראַליע, און ער האָט מיט אַ ליידנשאַפטלעכער סימפּאַטיע נאָכגעפאָלגט יעדן שריט פון דעם קאַמפּיין דאָ אין לאַנד. ער האָט געשטרעבט וואָס גיכער צו האָבן פון מיר אַ מינדלעכן באַריכט וועגן די אויסזיכטן אויף להבא, און איך האָב געשטרעבט וואָס גיכער איבערצוגעבן אים דעם באַריכט. דאָס איז אונז ניט באַשערט געוואָרן. זאָלן כאָטש אָט די פּאָר ווערטער געשריבן ווערן אין ליכטיקן אָנדיינק פון אַ גרויסן יידישן מענטש, וואָס האָט באַ־שיינט און וועט באַשיינען אונזער דור.

י. נ. ש.

* *
*

פריינט י. נ. שטיינבערג׳ס בוך „געלעבט און געחלומט אין אויסטראַליע״ איז געשאַפן געוואָרן אין סידנעי, דאָס ערשטע בוך אין יידיש צו געבוירן ווערן אין דער צווייט־גרעסטער יידישער שטאָט אין אויסטראַליע.

פאַר דאָס יידישע סידנעי בכלל, און דעם „יידישן פאָלקס־צענטער א. נ. פון שלום עליכם״ בפרט, איז דאָס דערשיינען פון בוך אַ דרייפאַכיקע שמחה.

מיר זענען שטאָלץ און גליקלעך אויפן דערשיינען פון בוך, אַלס אַ פיינער ביישטייער צו דער יידישער ליטעראַטור אין אויס־טראַליע. מיר זענען דערמוטיקט פון פאַקט, וואָס דאָס יידישע סידנעי איז זוכה געווען צו אַ ליטעראַרישן ערשטלינג און מיר קענען מיט פרייד בענטשן בורא פרי של סידנעי. און צום סוף דער גליקלעכער געפיל, אַז פריינט י. נ. שטיינבערג האָט אין סידנעי געפונען אַ וואַרימע ברידערלעכע יידישע סביבה, וועלכע האָט אים געגעבן מוט צו טאָן זיין ליטעראַרישע, ווי אויך פאָלקס־אַרבעט.

דערביי ווילן מיר אים דאָ אויסדריקן אונזערע האַרציקסטע ברכות און דאַנקען פאַר זיין אומדערמידלעכער אַרבעט צו מאָ־ביליזירן די גייסטיקע און פיזישע כוחות פון אונזער ישוב, וועלכן ער ווידמעט אַלץ וואָס ער פאַרמאָגט.

יידישער פאָלקס־צענטער א. נ. פון
שלום עליכם אין סידנעי

וואַרימע גרוסן פון אויסטראַליע

1.

עס איז דאָ אַ געפאַר, אַז צוליב די גרויסע און בלוטיקע געשעענישן אין אייראָפּע זאָל די יידישע עפנטלעכקייט פאַרנאַכלעסיקן אַ געוויסע קאָנסטרוקטיווע אַרבעט, וואָס ווערט לעצטנס געטאָן פאַר יידישע צוועקן אין אויסטראַליע. אַזוי ווי איך בין פערזענלעך שטאַרק פאַרבונדן מיט דער דאָזיקער אַרבעט, האָב איך צוערשט נישט געהאַלטן פאַר ריכטיק צו שרייבן וועגן איר אין דער פּרעסע. איך פיל אָבער איצט—נאָך דעם חורבן פון פוילישן יידנטום און דעם פאַרשווינדן פון דער יידישער פּרעסע אין פוילן—אַז מען מוז אָפּגעבן אַ שטיקל דין וחשבון וועגן דער אָנגייענדיקער אַרבעט צו דער יידישער עפנטלעכקייט אין אַמעריקע און אין אַנדערע לענדער. דאָרטן איז דאָ די מעגלעכקייט ניט נאָר פריי צו אָטעמען, נאָר אויך צו טראַכטן און ווירקן אויף אַ וועלכן נישט איז סיסטעמאַטישן אופן. אַז דאָס יידישע אייראָפּע ווערט פאַרזונקען אין שווייגעניש, מוז מען נאָך העכער רעדן און טיפער טראַכטן אין די יידישע ישובים פון אַלע אַנדערע לענדער.

אין די פאָלגנדיקע קאַפּיטלעך וויל איך איבערגעבן מיינע דערפאַרונגען אויף דעם געביט פון פּאָליטישער און קולטורעלער פּראָפּאַגאַנדע אין די אויסטראַלישע שטאַטן. איך נעם דערביי אָן, אַז דער יידישער לייענער־עולם ווייסט וועגן דעם, אַז די רעגירונג פון מערב־אויסטראַליע האָט דעם 25טן אויגוסט 1939 געגעבן די אָפיציעלע הסכמה צו דער שאַפונג פון אַ יידישער קאָלאָניע אין דער קימבערלי־פּראָווינץ. די הסכמה איז אויסגעדריקט אין אַ לענגערן בריוו פון פּרעמיער, מר. ווילקאָק, צו מיר,

אַלס פֿאַרשטייער פֿון דער „פֿרײַלאַנד ליגע פֿאַר ייִדישער טעריטאָ־ריאַליסטישער קאָלאָניזאַציע." דער דאָזיקער באַשלוס איז — קורץ גערעדט — אַ פֿולשטענדיקער ברוך מיט דער לאַנגער אויסטראַלי־שער טראַדיציע פֿון נישט־צולאָזן קיין שום גרופּן־קאָלאָני־זאַציע פֿון אויסלענדישע אימיגראַנטן. דער באַשלוס האָט אַרויסגערופֿן אין גאַנץ אויסטראַליע אַ גרויסן אינטערעס, נישט געקוקט אויף דעם, וואָס שוין מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער האָט זיך אָנגעהויבן די מלחמה. די פּרעסע פֿון אַלע זעקס אויסט־ראַלישע שטאַטן האָט אָפּגעגעבן גענוג פּלאַץ פֿאַר דעם נײַעם פֿאַקט און האָט דערבײַ נישט אַרויסגעוויזן קיין שום אַנטי־פּאַטיע אָדער פֿײַנדשאַפֿט. דאָס איז אַ גוטער צייכן אויף להבא.

איידער איך וועל איבערגיין צו דער אינטערעסאַנטער גע־שיכטע, ווי אַזוי דער דאָזיקער וויכטיקער באַשלוס איז צושטאַנד געקומען, איז נייטיק, גלייב איך, איבערצוגעבן דאָ, כאָטש אין די הויפּט־שטריכן, דעם אינהאַלט פֿון דעם דאָקומענט. אין פֿאָלגנדן איבערזעץ איך די כאַראַקטעריסטישסטע טיילן פֿון דעם פּרעמיערס בריוו:

„דער עקאָנאָמישער רעפּאָרט און דער פּאָליטישער מעמאָ־ראַנדום, וועלכע באַהאַנדלען אײַערע אויספֿאָרשונגען אין דער מזרח־קימבערלי־פּראָווינץ פֿון מערב־אויסטראַליע און אײַערע פֿאָרשלאָגן בנוגע דער באַזעצונג פֿון דער דאָזיקער געגנט מיט ייִדישע אימיגראַנטן, זענען באַטראַכט געוואָרן פֿון מײַן רעגירונג. איר האָט פֿעסטגעשטעלט נאָך אײַער באַזוך פֿון יענער געגנט, אַז אַ פּראָדוקטיווע אַנטוויקלונג פֿון איר איז נאָר מעגלעך אויפֿן יסוד פֿון אַ גרויסער קאָלאָניזאַציע.

„דאָס באַדײַט, לויט אײַערע ווערטער, ערשטנס, אַרײַנפֿירן אַ גרויסע צאָל ענערגישע און קרעפֿטיקע קאָלאָניסטן; צווייטנס, אינוועסטירן אַ באַדײַטנדיקע סומע געלט; דריטנס, אײַנפּלאַנצן צווישן די קאָלאָניסטן אַ טיפֿן און באַגײַסטערטן ווילן צו שאַפֿן אַ נײַ לעבן אין דער נײַער געגנט; פֿערטנס, פֿאָרזיכטיק פּלאַנירן די קאָלאָניע אַזוי, אַז איר עקאָנאָמישער פֿאָרטשריט זאָל זיך אַרײַנ־פּאַסן אין דעם אויסטראַלישן ווירטשאַפֿטלעכן סיסטעם אַלס גאַנ־

צעס. די רעגירונג איז מסכים מיט די דאָזיקע געזיכטספּונקטן אין אַ גרויסער מאָס."

דערנאָך גייט דער בריוו איבער צו שילדערן דעם וועג פון דער אויבן אָנגעצייכנטער קאָלאָניזאַציע.

„מיר האָבן באַטראַכט די איינצלהייטן פון אייער פּלאַן און הגם מיר ווילן בשום אופן נישט אונטערשעצן אייער אַמביציעזן פּראָיעקט, דאָך האַלטן מיר פאַר ריכטיק צו אונטערשטרייכן, אַז דער ערשטער וועג פון שאַפונג די קאָלאָניע מוז פירן צו דעם אויסבוי פון פי־צוכט. די לאַנדווירטשאַפטלעכע אַנטוויקלונג וועט פאָלגן נאַטירליך אין צוזאַמענהאַנג מיט דער וואַקסנדיקער באַפעלקערונג און אירע שטייגנדיקע פאָדערונגען. מיר ווילן אָבער נישט דערביי אָוועקמאַכן די זייער לויבנסווערטע פּערספּעקטיוון פון דער „פריילאַנד־ליגע" בנוגע קאָלאָניזאַציע אָדער די מעג־לעכקייטן פון יענער פּראָווינץ, וועלכע זענען באַזירט אויף איי־גענער אונטערזוכונג.

„אייער נעקסטער שריט וועט זיין צו ווענדן זיך צו דער פעד־דעראַלער רעגירונג פון אויסטראַליע, כדי קלאָר צו מאַכן איר שטעלונג לגבי דעם פּראָיעקט און לגבי דעם צולאָזן פון איינוואַנ־דערער אויף צו שאַפן די יידישע קאָלאָניע. צו דעם צוועק ווילן מיר אייך דערקלערן, אַז מיר האָבן גאָרנישט קעגן דעם, אַז איר זאָלט מאַכן די נויטיקע שריט ביי דער פעדעראַלער רעגירונג אין קענבעראַ. אויב אייערע פאַרהאַנדלונגען דאָרטן וועלן זיין ער־פאָלגרייך, דעמאָלט וועט מיין רעגירונג באַשטימען אירע פאַר־טרעטער כדי צו פאַרהאַנדלען מיט אייך און צו פאַרשטענדיקן זיך וועגן אַ ריי באַדינגונגען."

דערנאָך האָט די רעגירונג אויפגעשטעלט — אַלס „פאָר־שלאַגן" — אַכט פאַרשידענע באַדינגונגען, צווישן וועלכע עס זענען די וויכטיקסטע די פאָלגנדיקע:

1) „די רעגירונג זאָל זיין דירעקט פאַרטרעטן דורך איינעם פון אירע באַאַמטע אין יענעם צענטער(אין איירעפּע), ווו עס וועלן אויפגענומען ווערן די אויסוואַנדערער פאַר דער פאָרגעשלאָגענער קאָלאָניע. 2) איינער אָדער אייניקע רעגירונג־פאַרטרעטער זאָלן נעמען אָנטייל אין דער אויספאָרשונג פון דעם קאָלאָניזאַציע־

פלאן, כדי עס זאל פארזיכערט ווערן דער געזונטער באזיס פון דער קאלאניע. 3) אז דער פלאן וועט ווערן אנערקענט אלס גע־זונט, זאל איינער אדער איניקע רעגירונגס־פארטרעטער שטענדיק געפינען זיך אין דער קאלאניע, כדי אויפצופאסן אויף דער אנט־וויקלונג און עצה'נען בנוגע דער צאל איינוואנדערער וואס זאלן אריינקומען פון צייט צו צייט. 4) אלע באאמטע פון דער רעגי־רונג, וואס וועלן זיין פארבונדן מיט דער קאלאניע, זאלן באקומען זייערע שכירות און געמעסיקטע אויסגאבן פון די לייטער פון דער געפלאנטער קאלאניזאציע. 5) די רעגירונג זאל נישט איבער־נעמען קיין פינאנסיעלע התחייבות'ן בנוגע דעם אויפבוי פון וועגן, שולן, שפיטאלן אדער אנדערע עפנטליכע אנשטאלטן אין לויף פון די ע ר ש ט ע ד ר י י י א ר פון דער באזעצונג. בנוגע דער דערציאונג, זאלן די שולן צופאסן זיך צו דעם סטאנ־דארד פון דעם דערציאונג־מיניסטעריום, און די לערער זאלן ווערן באשטעטיקט פון דעם מיניסטעריום."

פאר דעם יידישן לייענער קען זיך אויסדאכטן, אז די רעגירונג האט געמאכט צופיל באווארענישן, געבנדיק איר הסכמה צו אונזער פראיעקט. אבער די אלע באדינגונגען, ווי דעם גאנצן כאראקטער פון דעם דאזיקן דאקומענט, קען מען ריכטיק אפשאצן נאר דע־מאלט ווען מען ווייסט די פארגעשיכטע פון אט דעם וויכטיקן באשלוס. אין דער ערשטער סטאדיע פון אונזערע אונטערהאנד־לונגען איז געווען נויטיק, ראשית כל, קלאר פעסטצושטעלן, אז דאס פאלק און די רעגירונג פון מערב־אויסטראליע האלטן פאר ריכטיק, אז א גרעסערע, אינערליך פארבונדענע, י י ד י ש ע קאלאניע אין זייער לאנד זאל ווערן אויפגעבויט. ווערט אזא יידישער ישוב אויפגעבויט אין איין ווינקל לאנד פון דעם געוואל־טיק־גרויסן קאנטינענט, דעמאלט עפענען זיך נאך גרעסערע מעג־ליכקייטן. און דער דאזיקער „ווינקל" וועגן וועלכן מיר פירן אונטערהאנדלונגען איז נישט ווייניקער ווי ז י ב ן מ י ל י א ן א ק ע ר לאנד, ד. ה. ארום 10,600 קוואדראט מייל.

דערמיט וואס די מערב־אויסטראלישע רעגירונג (וועלכע איז דערצו א לייבאר־רעגירונג) האט פרינציפיעל צוגעשטימט צו דעם פלאן, האט זי אים מיט איין מאל פארוואנדלט אין אן אויסט־

ראַליש־פּאָליטישע אַנגעלעגנהייט. אַז די פֿעדעראַלע רעגירונג וועט אים שפּעטער באַטראַכטן, וועט ער שטיין פֿאַר איר נישט בלויז ווי אַ פּריוואַטער פֿאָרשלאַג פֿון אַ יידישער אָרגאַניזאַציע, נאָר ווי אַ מלוכה׳שער פֿאָרשלאַג פֿון איינעם פֿון די אויסטראַ־לישע שטאַטן. דאָס האָבן דאָ אַלע קרייזן פֿאַרשטאַנען. אַז דער באַשלוס איז אָבער נישט געקומען צופֿעליק און אַז ער איז ערנסט געמיינט — דאָס וועט באַווייזן די פֿאָרגעשיכטע פֿון דעם דאָזיקן באַשלוס.

2.

די זאַך האָט זיך אָנגעהויבן אין לאָנדאָן אין 1938, גלייך נאָך דער עוויאַנער קאָנפֿערענץ, ווען ס׳איז מער־ווייניק קלאָר געוואָרן, אַז מען קען זיך נישט אינגאַנצן פֿאַרלאָזן אויף דער אָרגאַניזירטער הילף פֿון די מלוכות. אין פֿאַרשידענע יידיש־ענגלישע קרייזן האָט מען זיך נאָך אַפֿילו געקווענקלט בנוגע דער אידעע פֿון אַ ב ר י י ט ע ר יידישער קאָלאָניזאַציע אין אַ וועלכן נישט איז לאַנד. אָבער דער שוידערלעכער קלאַפּ פֿון די נאָוועמ־בער פּאָגראָמען אין דייטשלאַנד האָט געמאַכט אַ סוף אויך צו די דאָזיקע קווענקלענישן. מען האָט אומעטום, אויך אין דער בריט־טישער רעגירונג, פֿאַרשטאַנען, אַז די לייזונג פֿון דער קאַטאַ־סטראָפֿע פֿון די יידישע וואַנדערער מוז געזוכט ווערן נאָר אויף די וועגן פֿון אַ פּלאַנירטער מאַסנהאַפֿטער קאָלאָניזאַציע. מר. טשעמבערלעין האָט עס אויך אָפֿן דערקלערט אין פּאַרלאַמענט.

ער האָט גלייכצייטיק אָנגעוויזן אויף איניקע מעגלעכקייטן, פֿון וועלכע די וויכטיקסטע האָט געזאָלט זיין בריטיש־גוויאַנע. אויסטראַליע איז דערביי נישט דערמאָנט געוואָרן, שוין צוליב דעם אליין וואָס די רעגירונג אין לאָנדאָן קען נישט און וויל נישט זאָגן אַ דעה בנוגע אירע דאָמיניעס. דעמאָלט האָט די לאָנדאָנער „פֿריילאַנד־ליגע״, וועלכע ציילט אין איר קאָמיטעט אַ רייע וויכ־טיקע ענגליש־יידישע טוער, באַשלאָסן, אַז זי דאַרף עס נעמען אויף זיך אויסצופֿאָרשן די פֿיזישע און פּאָליטישע מעגליכקייטן פֿון אַ יידישער קאָלאָניזאַציע אין אויסטראַליע. עס איז אָפֿט מאָל

בעסער אַז אַ פּריוואַטע גרופּירונג, נישט די אָפיציעלע אינסטאַנצן פון דער מלוכה אָדער געמיינדע, זאָלן דורכפירן אַזאַ צוגרייטונג־אַרבעט.

די „פריילאַנד־ליגע" האָט צו יענער צייט געהאַט פאָרמולירט פאַר זיך וועלכע געגנט פון אויסטראַליע וואָלט זי געהאַלטן פאַר אַממערסטן צוגעפּאַסט פאַר דעם יידישן צוועק. דורך פאַרהאַנד־לונגען מיט אויסטראַלישע פאַרטרעטער אין לאָנדאָן און דורך געווויסנהאַפטע שטודיען, האָט מען פעסטגעשטעלט אַז צוליב פאַרשידענע טעמים איז דער בעסטער פּלאַץ פאַר דעם אָנפאַנג פון אַ קאָמפּאַקטער יידישער קאָלאָניזאַציע אין דער פּראָווינץ אי ס ט ־ ק י מ ב ע ר ל י י, אין סאַמע צפון פון מערב־אויסטראַלישן שטאַט. אָט דער שטאַט, צו וועלכן עס געהערט אַ דריטל פון גאַנצן קאָנטינענט, ד. ה. אַ מיליאָן קוואַדראַט־מייל ערד, פאַרמאָגט אַ באַפעלקערונג בסך הכל פון 460 טויזנט מענטשן. כמעט אַ העלפט פון זיי וווינט אין דער הויפּט־שטאָט פּערט. מערב־אויסטראַליע געפינט זיך נאָך בכלל עקאָנאָמיש און גייסטיק אין דער סטאַדיע פון פּיאָנערטום, און עס האָט זיך געלייגט אויפ'ן שכל, אַז דאָ, מער ווי אַנדערשוו, וועט מען זיין געניגט צו אַ פּראָיעקט פון יידישע פּיאָנערן.

עס איז באַשלאָסן געוואָרן צו שיקן אַ קליינע דעלעגאַציע קיין אויסטראַליע, ראשית כל, קיין פּערט, די הויפּט־שטאָט פון דעם אויסגעזוכטן לאַנד, שפּעטער צו דיביידע גרויסע שטעט מעלבורן און סידנעי, וווּ עס איז קאָנצענטרירט דער פּאָליטישער ווילן פון גאַנצן לאַנד. ביי דער אויספירונג פון אָט דעם באַשלוס זענען אָבער אַנטשטאַנען געוויסע שוועריקייטן. מען האָט גע־ווּסט, אַז אויסטראַליע איז אין פּרינציפּ קעגן יעדער אַרט פון גרופּען־קאָלאָניזאַציע פון אויסלענדער; הייסט עס, אַז מען האָט געזאָלט דורכפירן פריער פון אַלץ אַ גרעסערן פּראָפּאַגאַנדע־קאַמ־פּיין, כדי צוצוגעווינען דעם דאָרטיקן עולם צו דעם געדאַנק פון אַ י י ד י ש ע ר קאָלאָניזאַציע. איז נישט דערפון געדרונגען, אַז מען דאַרף שיקן אַהין אַלס שלוחים נ י ש ט ־ י י ד ן, כדי זיי זאָלן בעסער ווירקן אויף דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג? און צי איז נישט גלייכער נישט צו דערמאָנען דעם ענין יידישע קאָ־

לאַניזאַציע, נאָר צו רעדן וועגן אַ קאָלאָניזאַציע פון פּליטים בכלל, האָבנדיק, פאַרשטייט זיך, אין זינען מערסטנס יידישע פּליטים?

אזוי האָבן געזאָגט די צווייפלער, וועלכע האָבן געוווּסט וואָס פאַר אַ שווערע הלכה עס איז בייצוקומען געוויסע פּאָליטישע און אפשר טאַקע ראַסישע פאַראורטיילן פון אַ ווייטן לאַנד. אָבער זייערע קעגנער, די מער נאַציאָנאַל־געזונטע טוער פון דער „פריילאַנד־ליגע", האָבן פאַרלאַנגט, אַז די שליחות קיין אויסט־ראַליע — דוקא ווייל זי איז אַ שווערע — זאָל אויפטרעטן מיט פולער אָפנקייט פאַר די אויגן פון דער דאָרטיקער נישט־יידישער באַפעלקערונג. מען טאָר נישט באַהאַלטן דעם גרויסן יידישן אומגליק אונטער דער פלאַך־געוואָרענער פאָרמולע פון „הילף פאַר פּליטים." דאָס פאָלק אין אויסטראַליע זאָל געווי ווּיסן, אַז עס האַנדלט זיך וועגן שאַפן אַ היים פאַר יידישע, און נישט קיין אַנדערע, קרבנות פון דער אייראָפּעאישער ציוויליזאַציע. עס איז דערפאַר בעסער גאָר, אַז די שליחות זאָל דורכגעפירט ווערן דוקא פון יידישע מרגלים, וועלכע האָבן צו דער האַנט נישט נאָר אַלע נויטיקע מאַטעריאַלן, נאָר אויך דעם יידישן געפיל אין הארצן. און עס איז געווען נאָך אַ מאָמענט: מען האָט געוווּסט אין לאָנ־דאָן, אַז אַ ריי איינפלוסרייכע יידישע פירער אין אויסטראַליע זענען שטאַרקע קעגנער פון אַן אויסגעשפּראָכנער יידישער קאָ־לאָניזאַציע, אַז זיי פאַרטיידיקן דוקא און נאָר דעם סיסטעם פון אינדיווידועלער איינוואַנדערונג, ביי וועלכער עס איז דאָ אַ גרעסערע האָפנונג צו אסימילירן די יידן מיט דער אָרטיקער באַ־פעלקערונג. אויך לגבי די יידישע פירער איז אַ יידישער שליח פון אייראָפּע אפשר בעסער ווי אַ וועלכער־נישט־איז פרעמדער אוהב־ישראל.

3.

און אזוי איז באַשלאָסן געוואָרן, אַז איך זאָל פאָרן קיין אויסטראַליע אין נאָמען פון דער „פריילאַנד־ליגע" און זאָל אַפּע־לירן דאָרטן פאַר דעם פּראָיעקט פון אַ יידישער קאָלאָניזאַציע. אַז איך בין דעם 23טן מאַי 1939 אָנגעקומען קיין פּערט, האָב איך

גלייך אויפן שיף איבערגעלעבט אן אנגענעמע איבערראשונג. עס זענען געקומען מיך מקבל־פנים זיין, א חוץ אנדערע, די פארטרע־טער פון דער יידישער געמיינדע, מיט דעם שפעטער פארשטאר־בענעם רבי פרידמאן בראש. דעמזעלבן טאג האבן מיר געהאט מיט זיי א באראטונג, און עס האט זיך ארויסגעשטעלט, אז — אויב מיר האלטן זיך ביי די באדינגונגען פון אונזער פראגראם — זענען זיי גרייט צו אונטערשטיצן אונזער קאמפיין אין זייער לאנד. איך דערמאן זיך, ווי דער 70־יעריקער רב, וואס האט אין זיך פארקערפערט דעם אויסטראליש־בריטישן פאטריאטיזם, האט געשטראלט פאר פרייד. אויף מארגן, שבועות, האט ער אין זיין דרשה אין שול באגייסטערט אונטערשטראכן די היסטארישע באַ־דייטונג פון א יידישער קאלאניע אין ז י י ן לאנד און די גרויסע פערספעקטיוון וואס עפענען זיך אפשר פארן יידישן פאלק. און רבי פרידמאן איז געווען איינער פון די ערשטע גרינדער פון דער ציוניסטישער באוועגונג אין אויסטראליע.

מיין צווייטע פריידיקע איבערראשונג איז געווען בנוגע דער נישט־יידישער עפנטליכקייט. עס איז גלייך אין די ערשטע טעג קלאר געווארן, אז דער יידישער כאראקטער פון דער געפלאנטער קאלאניזאציע איז נישט נאר נישט קיין שטער, נאר פארקערט. די סימפאטיע צו די יידישע לײדן איז אין פערט געווען אזוי ווייט פארשפרייט צווישן דער באפעלקערונג, אז דאסווארט י י ד האט האט פשוט געעפנט די הערצער און די מוחות פון די פירנדיקע טוער אין אלע קלאסן און שיכטן. נאך איידער מען פלעגט צוגיין צו דער זאכליכער און עקאנאמישער באטראכטונג פון אונזער פלאן, האט מען שוין לכתחילה אפן דערקלערט די פרינציפיעלע פריינטשאפט צום פלאן, ווייל ער וועט פארלייכטערן די נויט פון דעם יידישן פאלק. דאס איז געווען א גוטער אנזאג אויף דער צוקונפט.

אויפן דריטן טאג בין איך אויפגענומען געווארן פון מר. ווילקאק, דעם פרעמיער פון דער מערב־אויסטראלישער רעגירונג. דאס לאנד איז נאך זייער דעמאקראטיש; די רעגירונג־געביידעס זענען נאך פשוט'ע און די מלוכה־פירער פון א לעיבאר־רעגירונג זענען פאלקסטימלעך. איך האב דערזען פאר זיך א 60־יעריקן

פעסט־געבויטן מאן, מיט א טיפיש־ארבעטארישן פנים און באשיידענער האלטונג. ער האט געוואלט ראשית־כל הערן פון מיר וואס פאר א פארשלאג מיר האבן, און ער האט נישט פארבאהאלטן אז זייערע ערפארונגען מיט „גרופּס־סעטלמענטס" פון ענגלישע ארבעטער ביז איצט זענען געווען די סאמע אומגינסטיקע. „מיר האבן נישט קיין שום פאראורטיילן קעגן א יידישער קאלאניזאציע — האט ער דערקלערט — אבער איר מוזט אליין גיין און אויספארשן די געגנט, וועלכע איר האט אין זינען, כדי עס זאל נישט קומען צו א דורכפאל."

מר. ווילקאק האט ארויסגערעדט די ווערטער מיט א רואיקן געמיט, ווי א זעלבסטפארשטענדלעכע זאך. אבער פאר מיר (און פאר אונז בכלל) איז עס געווען א געוואלטיקע נייעס. הייסט עס, אז דא אויפן ארט זענען נישטא קיין פרינציפיעלע פאראורטיילן קעגן א יידישן ישוב; הייסט עס, אז אט דער פאראנטווארטליכער מענטש, און די וואס שטייען הינטער אים, וועלן אונזער זאך באטראכטן נאר פון אן עקאנאמיש־מלוכה'שן שטאנדפונקט; הייסט עס, אז מען וועט קענען זיך טאקע צונויפרעדן! „מיר מוזן זיין גאראנטירט — האט ער ווייטער געזאגט — אז אייערע לייט וועלן פארבלייבן אין דער קאלאניע און נישט קומען צולויפן אין שטאט, כדי ארויפלייגן אויף דער רעגירונג די לאסט פון אויסהאלטן זיי." יא! — האב איך געקאנט אים אויף דערויף רואיק ענטפערן — מיר זענען פאראינטערעסירט נישט ווייניקער פון אייך, אז די יידישע קאלאניסטן זאלן פארבלייבן אין זייער נייער היים, אז זיי זאלן זי אויסבויען אין א גרויסן, עקאנאמיש־פארפונדעוועטן און גייסטיק־שטארקן ישוב. די גאראנטיעס, וועלכע איר פארלאנגט, וועלן געגעבן ווערן.

איך האב פון דעם ערשטן שמועס פארשטאנען, אז אונזער פאזיציע בכלל וועט ווערן פארשטארקט, אויב איך וועל טאקע אליין אויך אנזען יענע געגנט, וועגן וועלכער מיר וועלן פירן אונטערהאנדלונגען. דער מיניסטער פאר לאנדווירטשאפט, מר. וויז, וועלכן איך האב געטראפן מיט א טאג שפעטער, האט מיר אויך געראטן צו פארן קיין קימבערליי און צו איבערצייגן זיך פערזענליך אין די גרויסע מעגליכקייטן פון יענעם מיסטעריעזן

לאַנד. מר. ווייז, נאָך אַ יונגער מאַן, מיט רויטלעכע געקרייזלטע האָר, איז באַקאַנט זינט אַ סך יאָרן מיט זיינע רעפּאָרטן וועגן דער גרויסער צוקונפט פון די קימבערלייס, ווייל ער איז אַן עקספּערט פון טראָפּישער לאַנדווירטשאַפט. ער האָט נישט געהאַט דעם פאַרזאָרגטן סקעפּטיציזם פון זיין פּרעמיער. ער האָט געשמייכלט ווי אַ מענטש וואָס ווייסט דעם אמת פון אינווייניק. דערפאַר האָט ער מיך אויך צוגערעדט צו פאָרן און האָט מוסיף געווען, אַז ער איז טיף פאַראינטערעסירט אין אַ יידישער קאָלאָניזאַציע. אַזוי אויך — אַ דריטער מיניסטער, אַ געוועזענער פּאָסט־באַאַמטער, דער פאַרטרעטער פון קימבערליי אין פּאַרלאַמענט, וואָס האָט אַרויסגעוויזן אַ באַזונדערע פריינטשאַפט צו אונזער פּראָיעקט. ער האָט אין דער לעצטער מלחמה געדינט אין פּאַלעסטינע. (אגב, אַ גרויסע צאָל אויסטראַליער פאָלקס־מענטשן, וואָס האָבן דעמאָלט געדינט אין ארץ־ישראל, האָבן איינגעזאַפּט אין זיך אַ באַזונדערן דרך־ארץ צום יידישן פאָלק און צו די קאָלאָניעס. דאָרטן האָבן זיי זיך באַקענט מיט דעם טיפּ פון אַרבעטענדן יידן, וועלכן זיי האָבן פריער נישט געטראָפן ביי זיך אין לאַנד).

ביי אַזאַ לאַגע, האָב איך באַשלאָסן טאַקע אַריבערצוכאַפּן זיך אַהין וואָס גיכער, כדי אונזערע שמועסן זאָלן באַקומען אַ ממשות'דיקן כאַראַקטער. אַז איך האָב געפרעגט אַן עצה ביי רבי פרידמאַן, האָט ער מיט ענערגיע געענטפערט: „עס וואָלט געווען אַ פאַרברעכן נישט צו פאָרן!" צווישן פּערט און יענער געגנט איז געלעגן אַ מהלך פון 2,200 מייל, וועלכע מען האָט געזאָלט אין צוויי טעג אַריבערפליען. אין דער דריטער וואָך בין איך אַהין אָפּגעפלויגן.

4.

יענע געגנט האָט עפּעס אויסגעזען פון דערווייטנס ווי אַ מיסטעריעז לאַנד. אַז מיר האָבן אין לאָנדאָן שטודירט דעם כאַראַקטער און די אויסזיכטן פון יענעם לאַנד, האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אויף פאַרשידענע מיינונגען. די ווידנשאַפטליכע ווערק און די רייזע־באַשרייבונגען האָבן נישט געערדט מיט איין לשון:

חילוקי־דעות זענען געווען וועגן יעדן וויכטיקן פונקט. אייניקע האָבן געשריבן כמעט מיט דער שפּראַך פון די מרגלים פון חומש, זאָגנדיק, אַז „הארץ אוכלת יושביה", אַז ווייסע אייראָפּעער קענען נישט אויסהאַלטן די היץ מיט דער אומפּרוכטבאַרקייט פון לאַנד. דערפאַר האָבן די אַנדערע מענטשן, וואָס האָבן פערזענליך יאָרן־לאַנג געפאָרשט יענע אומגעהויער־גרויסע שטחים, געשריבן מיט באַגייסטערונג וועגן דעם פאַרבאַהאַלטענעם רייכטום פון די קימ־בערלייס, וועגן זייער וואונדערבאַרער צוקונפט.

דער בעסטער אופן צו דערקענען דעם אמת פאַר אונז יידן, איז געווען צו גיין אַליין, צו שיקן יידישע מרגלים, צו באַטראַכטן דאָס לאַנד מיט ייִדישע אויגן. די ערשטע אויפגאַבע איז באַ־שטאַנען דערין: פעסטצושטעלן צי דאָס איז בכלל אַ לאַנד צום לעבן און צום וואַקסן, אָדער עס מוז לחלוטין אויסגעשלאָסן ווערן אַלס אַ האָפנונג פון אַ יידישן ישוב. עס איז אָבער געווען קלאָר, אַז איך מוז האָבן אויסטראַלישע באַגלייטער, מענטשן וואָס קענען דעם קאָנטינענט פון פריער און פאַרשטייען אויך אונזערע פּלע־נער. אַזעלכע זענען געווען, ערשטנס, די פאַמיליע דוראַק, וועלכע האָט פאַרמאָגט אין מזרח־קימבערליי אַ געוואַלטיקן מאַיאָנטעק פון זיבן מיליאָן אַקערס, וועלכן זיי האָבן אונז אָנגעבאָטן איבער־נעמען פאַר אַ יידישער קאָלאָניזאַציע; און, צווייטנס, האָב איך געזוכט אַ געלערנטן פון דער פערטער אוניווערזיטעט, אַ פאַכמאַן אין אַגריקולטור, מיט אָפענע אויגן און חושים, כדי ער זאָל פאַר־מוליִרן וויסנשאַפטלעך אונזערע דערפאַרונגען.

עס איז געווען כאַראַקטעריסטיש און דערמונטערענדיק דער וועג אויף וועלכן מיר האָבן זיך אָנגעשטויסן אויף אַזאַ געלערנטן. די ערשטע ערנסטע פריינט פאַר אונזער פּראָיעקט האָבן זיך גע־פונען צווישן די פּראָפעסאָרן פון פערט. איינעם פון זיי מוז איך דאָ דערמאָנען ביים נאָמען, ווייל זיין אָן־פניותדיקע איבערגעגעבנ־קייט און ענערגיע מוז פאַרצייכנט ווערן אין אונזער זכרון. פּ ר אָ פ. פּ ר ע ד אַ ל ע ק ס אַ נ ד ע ר האָט אַראַנזשירט פאַר מיר דעם ערשטן פאָרטראַג אין דער אוניווערזיטעט. אין אַ גע־שלאָסענער פאַרזאַמלונג פון אַ צוואַנציק געלערנטע פון אַלע פאַ־קולטעטן (צווישן זיי דער וויצע־קאַנצלער, פּראָפ. וויטפעלד, און

דער אין אויסטראַליע באַרימטער שרייבער, פּראָפ. מערדאָק) האָב איך באַריכטעט וועגן דער יידישער לאַגע אין אייראָפּע און וועגן די אַלגעמיינע פּרינציפּן פון אונזער פּראָיעקט. די אַטמאָספערע איז געווען אויסערגעוויינליך ווארעם, און די ספקות און פראַגעס, וועלכע מען האָט מיר געשטעלט, האָבן געזאָגט עדות אויף דער גוטער שטימונג פון דער מערב־אויסטראַלישער אינטעליגענץ.

און אַזוי איז עס געווען אין די אַנדערע שיכטן צו וועלכע איך האָב זיך געווענדעט אין די נעקסטע טעג. דער אַרצבישאָף פון פּערט (וועלכער איז גלייכצייטיק דער פּריימעט, דער אָפיציע־לער הויפּט פון דער אַנגליקאַנישער קירך אין אויסטראַליע) האָט מיט אַ באַזונדערער פריינטשאַפט אונטערשטראָכן דעם ווערט פון אַ יידישער קאָלאָניע, און האָט מיך איינגעלאַדן צו אַדרעסירן אַ גרעסערע פאַרזאַמלונג פון פאַרטרעטער פון אַלע קריסטליכע קירכן. דער שעף פון דער גרויסער טאָג־צייטונג „וועסט־אויסט־ראַליען" (וואָס האָט, אגב, אַ צירקולאַציע פון 75,000) האָט גע־ווונטשן גליק צו אונזער קימבערליי־נסיעה און צוגעזאָגט אונ־טערשטיצונג. אויך דער סעקרעטאַר פון דער וועסט־אויסטראַלי־שער טרייד־יוניאָן צענטראַלע (וועגן אָט דער אַנטשיידנדער אינ־סטאַנץ אין לאַנד וועט מיר נאָך אויסקומען צו רעדן) האָט, הגם, מיט פאָרזיכטיקע רייד, אָבער דאָך צוגעזאָגט צו באַציען זיך סימפּאַטיש צו אונזערע באַמיאונגען. אַזוי ארום האָבן מיר באַקומען אַ קווערשניט דורך דער עפנטלעכער מיינונג פון מערב־אויסטראַליע, און פאַרשטאַנען אז ס'לאָזט זיך דא ארבעטן. האָט מען שוין געקענט פליען קיין קימבערליי מיט אַ רואיקן געמיט. מיט דער הילף פון אייניקע מלוכה־באַאמטע האָבן מיר געזוכט און געפונען דעם וויסנשאַפטליכן באַגלייטער. דאָס איז געווען דער יונגער, ענערגישער לעקטשורער, מר. מ ע ל ו ו י ל, וועלכער האָט שוין לאַנג זיך ארומגעטראָגן מיט חלומות וועגן „עפּענען" דעם פאַרשלאָפענעם צפון פון זיין לאַנד און האָט שוין געפאָרשט ענליכע געגנטן.

דעם 8טן יוני האָבן מיר זיך ביידע אריינגעזעצט אין עראָ־פּלאַן, וואָס האָט געזאָלט אונז ברענגען, ראשית־כל, צו דער צפון'דיקער האַפן־שטאָט ו י נ ד ע ם. עס איז געווען באמת

זוונדערבאַר. דער מהלך פון איבער 2,000 מייל האָט אַמאָל גע־נומען ביי די פאָרשער און פשוט'ע רייזנדע חדשים־צייט, באַזונ־דערס ווען די גרויסן טייכן גיסן זיך פאַנאַנדער. איצט האָבן מיר די נסיעה דורכגעמאַכט אין צוויי טעג, ד. ה. אייגנטליך אין 19 שעה, פאַרטיילט אויף צוויי טעג. דערביי שטעלט מען זיך אָפּ אין עלף סטאַנציעס און מען נעכטיקט איבער אין אַ פּלאַץ. אַז מיר זענען אַרויסגעפלויגן פון פּערט איז געווען גוט קאַלט, און וואָס נענטער צום צפון־צו, האָט עס גענומען ברענען, און מען האָט געמוזט אַראָפּוואַרפן פון זיך אַלץ מער בגדים.

די געגנטן, וואָס מיר האָבן געזען אַרום און אונטער אונז, זענען נישט געווען פון די בעסטע. די גראָזן האָבן אויסגעזען ווי אויסגעטריקנט, די קליינע האַטעלן — ווי אויסגעליידיקט. אין די באַוועגונגען פון די מענטשן האָט געהערשט אַ פוילקייט, אַן אָפּגעלאָזנקייט. דאָס גאַנצע לאַנד איז געווען פשוט פאַרנאַכלע־סיקט, ווייל עס איז נישטאָ קיין באַפעלקערונג. מערקווירדיק האָט געווירקט אָט דער געמיש פון פרימיטיוון לעבן מיט דער מאָדערנער טעכניק. שטעלט זיך פאַר: אויף אַ פאַרוואָרלאָזטן פעלד, וואָס פונדערווייטנס זעען זיך קוים קליינע הייזלעך מיט קופּקעלעך מענטשן, לאָזט זיך גרויסאַרטיק אַראָפּ דער הערליכער עראָפּלאַן. מיר, „מענטשן מיט פליגלען," גייען פּאַמעליך אַראָפּ פון די טרעפּלעך, קוקן זיך אַרום פאַרשוויצט פון דער זון, זעען נאָר אַ קאַר צופאָרן מיט אַ פריילעכן יונג, וואָס נעמט־צו די פּאָסט. מען כאַפּט אַ טרונק, מען וואַרפט זיך דורך מיט אַ וואָרט — און מען הויבט זיך שוין ווידער אַרויף. אונטער אונז בלייבט ווידער די פאַר'חלומ'טע נאַטור, אויסגעשפּרייט אין איר שטילקייט און פוילקייט, ווי אַן אומצופרידענע, וואָס דער שטאָלענער פויגל האָט זי באַאומרואיקט. אַ לופט־שיף אין דער מיט פון ששת ימי בראשית!

אָבער מיר האָבן ווייניק געטראַכט וועגן דעם. אונז האָט געטראָגן דער אימפּעט אַהין, צום סאַמע צפון פון דעם קאָנטי־נענט, וווּ עס ליגט „אונזער לאַנד." אַזייגער פיר בייטאָג זענען מיר אָנגעקומען קיין ווינדעם. עס איז געווען אַ הנאה צו שטעלן

דעם פּוס אויף זיכערער ערד. אַט די קליינע שטעטל, פון עפּעס 300 מענטשן, באַזיצט אַן אויסגעצייכנטן האַפן, וואָס קען אריינ־נעמען צו זיך די גרעסטע שיפן אַ קיילעכדיקן יאָר. אָבער די שטאָט איז פאַרזונקען אין אַ טיפן דרעמל דעם גרעסטן טייל יאָר, אַ חוץ ווינטער, ווען מען אַרבעט אויף דער גרויסער פליישׂ־פאַבריק פון דער מלוכה. דעמאָלט קומען־אַן הונדערטער אַרבע־טער־פליישער און מען מאַכט דאָ צורעכט אין פיר חדשים אַן ערך 30,000 בהמות. מען האָט אונז באַוויזן די גרויסע פאַבריק־אַנשטאַלט מיט די מאָדערנסטע שחיטה־מאַשינען און אָפּקילונג־רוימען. די אַנשטאַלט איז נישט אַזוי גרויס, פאַרשטייט זיך, ווי די שיקאַגאָ׳ער „סטאַק־יאַרדס,״ וועלכע האָבן אויף מיר געוואָרפן אַמאָל אַן אימה און אַ שרעק. אָבער זי איז געבויט אין דעם זעלביקן נוסח ווי שיקאַגאָ און שיקט אַלץ מער געפּרווירענע פליישׂ אין שיפן קיין ענגלאַנד.

יוני איז דאָרטן אַן אַנגענעמער חודש, פונדעסטוועגן איז די היץ געווען נישט קיין קליינע. אַז איך האָב זיך דאָרטן איינמאָל „געבאָדן אין שוויס,״ האָב איך געפרעגט ווי האַלט עס מיטן טערמאָמעטער. 98 גראַד אין שאָטן, לויט פאַרענהייט, האָט זיך אַרויסגעוויזן, און איך האָב זיך געמוזט וווּנדערן. אַזאַ מין ציפער וואָלטן מיר אין לאַנדאָן אודאי נישט אויסגעהאַלטן. אויף יעדן פאַל וואָלטן מיר נישט געקענט אַרבעטן. און דאָ? מען האָט פאַרקאַשערט די אַרבל, אַ פּאָר מאָל אין טאָג זיך טובֿל געווען, — און געטאָן רואיק די אַרבעט. אויב מען איז אריינגעטאָן באמת אין וויכטיקער אַרבעט, באַזונדערס גייסטיקער, באַמערקט מען פּשוט נישט די היץ, ד. ה. מען איז זי מקבל־באהבה אומבאַוווּסט. און אַז איך האָב אַרויסגעקוקט פון אונזער, מ׳שטיינס געזאָגט, האָטעל אויף דער רואיקער געסל מיט די פּאָר׳יתום׳טע קרעמלעך (פון כינעזער און אַפגאַנער), האָב איך געטראַכט: וואָס וואָלטן דאָ נישט אויפגעטאָן אונזערע יידן! וואָס פאַר אַ מסחר, וואָס פאַר אַ באַוועגונג פון מענטשן, בהמות, מאַשינען זיי וואָלטן דאָ אַנט־וויקלט! מיט אַזאַ הערליכן האַפן, וואָס פירט אַרויס צו דער גאַנ־צער וועלט, באַזונדערס צו דעם מ י ל י א ר ד פאַרביקע מענטשן פון דערבייאיקן אַזיע, מיט אַזאַ אומענדליכן הינטערלאַנד, וואָס

עפנט זיך אָט באַלד הינטער דער שטאָט! נישטאָ וואָר עס זאָל ארייננבלאָזן דעם פונק.

5.

זאַלבעפערט, ביי אַ היץ פון כמעט 90 גראַד, זענען מיר דורך אַ ברייטן טויער אַריינגעפאַלן אין דעם כישוף׳דיקן לאַנד קימ־בערליי. אויסער מיר זענען געווען דער יונגער געלערנטער פון אַגריקולטור, דאָצענט פון פּערטער אוניווערזיטעט, מר. מערוויל, און צוויי פּאַרטרעטער פון די באַלעבאַטים פון מאַיאַנטיק, די דוראַקס — פאָטער און זון. עס איז כדאי צו זאָגן אַ פּאָר ווער־טער וועגן אָט דער אין אויסטראַליע יחוס׳דיקער פאַמיליע דוראַק.

מיט 52 יאָר צוריק איז זיין פאָטער מיט אייניקע זין געקומען אַהער, טרייבנדיק פאָראויס אַ מחנה בהמות, כדי צו קאָלאָניזירן דעם ניי־אַנטדעקטן שטח. דער שותף צו אים איז דעמאָלט געווען אַ ייד, מר. עמאַנועל. ביידע האָבן זיי אַריינגעוואַנדערט פון ווייטן קווינסלענד און האָבן זעקס חדשים לאַנד ארומגעבלאָנדזשעט אין די גרינע וויסטעניישן פון די קימבערליים. דערנאָך האָבן זיי ביידע איינגעטיילט צווישן זיך דאָס לאַנד (אָט פּונקט אזוי ווי אַזעלכע געשעענישן ווערן באַשריבן אין חומש). עמאַנועל האָט איבערגענומען מערב־קימבערלעי, ארום דעם טייך פיצראָי, און האָט געשאַפן אַ גרויסע באַלעבאַטישקייט מיט צענדליקער טויזנ־טער שעפּסן. דער 80־יעריקער זון פון דעם פּיאָנער לעבט אַלס גביר היינט אין לאָנדאָן, און איך האָב נאָר געקאָנט מקנא זיין אים, ווי ער האָט עס אריינגענומען אין זיך אַ טרונק מיט וויסקי און סאָדע.

די דוראַקס האָבן גענומען פאַר זיך מזרח־קימבערלעי, ארום דעם גרויסן טייך אָרד און וויקטאָריאַ — אַ סך־הכל פון עפּעס... 7 מיליאָן אַקער. די רעגירונג האָט דערצו גערן צוגעשטימט אין יענע צייטן. אָבער דוראַק האָט נישט געהאַט עמאַנועל׳ס גליק. זיין טעריטאָריע מיט די אָקסן און קי האָט זיך ווייניק אַנטוויקלט. עס האָבן געפעלט מענטשן, געלט און איניציאַטיוו. איצט איז ער גרייט איבערצוגעבן דאָס לאַנד צו יידישער קאָלאָניזאַציע.

אויב ענגלענדער און אויסטראַליער האָבן עס נישט געטאָן, זאָל עס טאָן דאָס יידישע פאָלק — האָט ער מיר מיט אַ טיפן ערנסט דערקלערט פאַר אונזער אָפּפאָר. איך פאַרשפּאָר אייך צו זאָגן, אַז דער גרויער דוראַק איז געוואָרן די לעבעדיקע פאַרקערפּערונג פון אַ האַלבן יאָרהונדערט קימבערליי־געשיכטע. עס איז קיין וואונדער נישט, וואָס ער האָט דאָ געקענט יעדן שטיין, יעדן בוים, יעדן טראָפּן וואַסער.

דער ערשטער איינדרוק פון דער רייזע איז געווען אויסער־געוויינליך שטאַרק. איך האָב זיך גערעכט צו געפינען אַן אָפּגע־שטאָרבענע לאַנדשאַפט, אַ פאַרוועלקטע נאַטור, אַ טריקעניש און וויסטעניש — ווי אַ סך „וויסנשאַפטלער" און יודעי־ספר האָבן אונז געזאָגט אין לאָנדאָן. איז עס דאָך געווען פאַר ד ע ר געגנט איצט ווינטער־צייט. מיר האָבן דאָ אָבער דערזען דעם היפּוך דערפון: אַ ל ע ב ע ד י ק ע לאַנדשאַפט! אַ נאַטור, וואָס אָטעמט און שפּראָצט; אַ לאַנד, וואָס איז באַפּעלקערט מיט אַלע מינים באַשעפענישן.

פון דער שטאָט ווינדעם ביז צו דעם ערשטן ישוב פון דוראַק'ס מלוכה — „אייוואַנהאָע" — איז אַ מהלך פון 50 מייל. זענען מיר דעם גאַנצן וועג געפאָרן דורך אַ געגנט פאַרוואַקסן מיט הויכן, פריש־גרינעם, מאכל'דיקן גראָז. אויף מיילן ארום, אַזוי ווייט ווי נאָר דאָס אויג גרייכט, באַוועגט זיך שטילערהייט אַן אָקעאַן פון גרינס, פון וועלכן עס דערהויבן זיך בוימלעך, בוימער און גאָר גיגאַנטישע באַאָבאַבן. עס איז נישט קיין וואַלד אַרום אונז, אָבער בוימער פון פאַרשידענע מינים (אויקאַליפּטן, גוטאַ־פּערטשע) זענען צעשאָטן צווישן די גראָז־שטחים: סאַוואַנע־לאַנד.

פון צייט צו צייט פאָרט איר אריין אין אַזאַ שמעקעדיקער, לוסטיקער געדיכטעניש פון בוימער, פלאַנצן און גראָזן, אַז עס דוכט זיך אייך: דאָס איז אַ קינסטלעריש־באַאַרבעטער ענגלישער פּאַרק. אין שאָטן פון אַזעלכע סוכות פילט איר נישט די היץ פון דעם טראָפּישן טאָג. דאָס אויג קען זיך נישט אָפּרייסן פון די גדלות'דיקע הונדערט־יעריקע, ברייט־בייכיקע באָאַבאַבן, וואָס האָבן אַ טאַליע פון דריי פאַרשוינען און זעען־אויס ווי גרויסע פלאַשן פון משקה. אָבער וויכטיקער איז דאָס, וואָס איר־

זעט אונטער די פיס: דעם באָדן. זיינע קאָלירן בייטן זיך פון צייט צו צייט, אָבער אויף מיילן און מיילן איז עס ברוינע אָדער רויטע ערד („רעד סאָיל”), ענלעך צו דעם רוסישן „טשערנאָזיאָם.” דאָס איז יענע ערד, מיט וועלכע די פּויערים פון דער גאָרער וועלט בענטשן זיך, אויף וועלכער עס ווערט געשאַפן דער רייכטום פון פעלקער.

דער האָריזאָנט איז פאַרשטעלט מיט בערג, נישט מיט געוואַלטיקע בערג, ווי מיר קענען זיי פון אַנדערע לענדער, אָבער דאָך לאַנגע קייטן פון באַרג — פלאַכן און באַרג־שפּיצן, וואָס מאָדולירן די געגנט. עס וואַרפט זיך אין די אויגן, אַז דאָס זענען נישט פּרוכטלאָזע בערגלעך פון זאַמד און שטיין אליין; זיי זענען באַוואַקסן מיט גרינס און קליינע בוימלעך, זיי ווערן באַזוכט פון ציגן. שפּעטער, אַז די זון האָט גענומען פאַרגיין, זענען זיי באַלויכטן געוואָרן מיט וווּנדערבאַרע ראָזע־און פּורפּור־פאַרבן. זיי האָבן באַשטראַלט די גאַנצע געגנט ארום.

אונז האָט אָבער געצויגן צום וואַסער, צו לעבעדיקע באַשעפענישן, צו חיות. מיר האָבן עס באַלד דערזען: איבער דער סטעפּ, גאָר נאָענט צו אונזער קאַר, מיט שרעקעדיק אָנגעשטעלטע אויערן איז פאַרבייגעשפּרונגען דער ערשטער קענגורו. מיט אַ געלבבראַונלעכער פעל, מיט תמימות'דיקע אויגן, מיט אַ פּאָר פאָדערשטע פיסלעך וואָס ער טראָגט אין דער לופט, איז איין קענגורו נאָך דעם צווייטן, גרויסע און קליינע, טאַנצנדיק אַוועקגעשפּרונגען פון אונז אין דער באַהעלטעניש פון גראָז. דאָס איז געווען די צווייטע גראַציעזע ערשיינונג פון אויסטראַלישן לעבן וואָס ווידערהאָלט זיך נישט, דוכט זיך, אין ערגעץ נישט (די ערשטע אין דער באַאָבאַב). איבער אונזערע קעפּ האָט זיך אָבער געטראָגן אַ גערויש און אַ טומל ווי פון טויזנט ירידים. ווייסע און קאָלירטע פויגל — קאַקאַדוס — זענען מיר אימפּעט געפלויגן אין די צענדליקער טויזנטער און געליאַרעמט אָן אויפהער. (שפּעטער האָבן מיר זיך צו זיי צוגעוווינט, ווייל מיט מאַטעמאַטישער גענויקייט פלעגן זיי אָנהויבן דעם געזאַנג פינף אזייגער פאַרטאָג). און צווישן אָט דעם שפּרינגענדיקן און פליענדיקן עולם האָבן זיך רואיק געפּאַשעט אָקסן מיט קו, מיט פערד אין די הונדערטער, אין

די טויזנטער. אַזאַ לאַנד אז שוין גאָר קיין טויט לאַנד נישט! — האָב איך ארויסגעזאָגט מיין מבינות, און מיינע באַגלייטער האָבן נאָר גוטמוטיק געלאַכט.

מיר האָבן שוין פון צייט צו צייט אָנגעשטויסן זיך אויף קליינע וואַסער־טייכן, שטילע פּליסנדיקע שטראָמען, „לאַגונעס.“ אָבער די גרויסע איבעררעשונג איז געווען דער ערשטער צונויפטרעף מיטן אָרד־ריווער. ער פליסט אויף אַ שטח פון 550 מייל, און דערפון גייען דורך אַן ערך 120 מייל פון זיינע שטראָמען דורך דוראַק'ס טעריטאָריע. דאָס איז די גרעסטע עשירות פון אַ געגנט. דאָ האָבן מיר זיך אָפּגעשטעלט אויף אַ לענגערער צייט־

6.

וואַסער! — דערפון הענגט אָפּ די מעגליכקייט פון גרויס־קאָלאָניזאַציע, אין קימבערליי, ווי אומעטום. בנוגע ד ע ר פראַגע טאָר מען נישט צולאָזן קיין שום טעות'ן אָדער אילוזיעס. עס איז פאַראַן בכלל וואַסער פון אויבן (רעגן), פון אונטן (אונטערערדישע קוואַלן) און אויף דער ערד־פלאַך (טייכן). ווי האַלט עס דערמיט אין „אונזער“ לאַנד?

מיר ווייסן אַז אין די 4-5 זומער הדשים פאַלט דאָרטן אַ רעגלמעסיקער רעגן פון 26 אינטשעס (צאָל). פאַר די לעצטע דרייסיק יאָר זענען נישט פאָרגעקומען קיינע טריקענישן. הייסט עס, אַז אין די איבריקע טרוקענע חדשים מוז מען זיך באַנוצן מיט קינסטליכער באַוואַסערונג פון לאַנד. איז דאָס מעגליך? איז דאָ גענוג וואַסער־שטראָמען אונטער דער ערד, כדי מען זאָל קענען שטענדיק פּאָמפּען ארויף, דורך ברונימער, די קאָסטבאַרע פליסיקייט? קען מען שאַפן אַזעלכע רעזערוואַרן וואָס זאָלן אויפזאַמלען און אויפהיטן אויף שפּעטער די געוואַלטיקע רעגן־מאַסן, וואָס שטראָמען אַראָפּ אין די הייסע הדשים? זענען פאַראַן גרויסע טייכן וואָס פליסן מיט אַ נאַטירליכער רואיקייט דאָס גאַנצע יאָר, וואָס ענטהאַלטן פריש, נישט־געזאַלצן וואַסער, וואָס לאָזן זיך איינצאַמען אין פיינע איריגאַציע־קאַנאַלן, כדי צו באַפרוכפּערן די אַרום־ליגנדיקע שטחים?

פֿון די ענטפֿערס אויף די פֿראַגן הענגט אָפּ דער ענטגילטיקער ענטפֿער אויף דער יידישער קימבערליי־פֿראַגע. זענען מיר געשטאַנען אויף דעם הויכן גרין־שטראַלנדיקן ברעג פֿון אָרד־ריווער און אַריינגעקוקט אין דעם מאַיעסטעטישן שטראָם. עס איז נאָר דרייסיק מייל פֿון ווינדעם; די ערד אַרום איז פֿרוכטבאַר סיי פֿאַר פּאַשע, סיי פֿאַר לאַנד־אַרבעט. און אָט איז דער גביר'ישער וואַסער־געבער, וועלכער קען זיך פֿאַרוואַנדלען שפּעטער אין דעם ברייט־האַרציקן ברויט־געבער פֿאַר די קאָלאָניסטן. אַ גרויס איריגאַציע־ווערק ק ע ן געשאַפֿן ווערן אויף דעם פּלאַץ, ווי אויך אויף אַנדערע — ווען די מאַסגעבנדיקע אינזשינערן וועלן פֿעסטשטעלן אַלע נויטיקע נאַטירליכע באַדינגונגען. (די אינזשינערן, וועלכע מיר האָבן אויסגעפֿרעגט שפּעטער, זענען באַגייסטערט פֿון די אויסזיכטן). זיי וועלן אויך לייכט שאַפֿן די רעזערוואַרן אויף אָפּצוהיטן דאָס שטראָמיקע רעגן־וואַסער. און די טיפֿענישן פֿון דער קימבערליי־ערד גיבן אַרויס פֿריש וואַסער אויף אַרויף דורך ברונעמס, יעדעס מאָל ווען מען גראָבט נאָר אַריין. מען דאַרף בשום אופֿן נישט אָנקומען צו די נסים פֿון משה רבינו כדי פֿון אַ שטיין אַרויסצושלאָגן אַביסל וואַסער פֿאַר די אומגלויביקע יידן.

אויב עס זענען דאָ די דריי נאַטירליכע מענטשן־פֿריינט: זון, פֿרוכטבאַרע ערד און וואַסער — דעמאָלט איז געזיכערט דער יסוד פֿון אַ קאָלאָניזאַציע. מער נישט, דער מענטש מוז קאָנען קאָמבינירן אָט די דריי נאַטור־עלעמענטן אַזוי, אַז זיי זאָלן נישט פֿעלן צו דער נויטיקער צייט, אָדער זייער שפּע זאָל נישט צעשטערן די אויפֿבוי־אַרבעט. דעמאָלט איז קימבערליי אַ ריזיקע געגנט פֿאַר בהמות־פּאַשע, ד. ה. פֿאַר אַ גרויסן סיסטעם פֿון פֿיצוכט. דעמאָלט איז מעגליך גלייכצייטיק צו אַנטוויקלען אַ פּלאַנירטן סיסטעם פֿון לאַנדווירטשאַפֿט. מיט אַ וואָך שפּעטער בין איך געווען אין אַן אַנדער מאַיאָנטיק, „ראָזוווד," וועלכע געהערט נישט צו דוראַק'ן. ער איז באַקאַנט מיט זיין גאָרטן, אין וועלכן מען פֿלאַנצט גרינסן און פֿרוכטן. עס איז געווען אַ וווּנדערבאַר בילד.

אויף צוויי און אַ האַלב אַקערס נאָר, האָט מר. ווילסאָן דער

גערטנער, פארפלאנצט א קליינעם גארטן. צוויי פונט האט ער אויסגעגעבן פאר'ן יאר אויף זריעה. און א באשיידענער ברונעם באוואסערט דאס שטיקל לאנד. לאנגע בייטן פון אלערליי גרינס שפרייטן זיך אויס. עס איז כדאי אויסצורעכענען: שפינאט און קרויט, בלומענקויל, ארבעס און ציבעלעס, קאוואנעס און רו־בארב, קארטאפל און טאמאטן, רעטאך און מערן און נאך שאר ירקות. ארום די בייטן האבן זיך געהויבן שלאנקע מאיס (קוקו־רוזע) פלאנצן, ביז 15 פוס הויך. מיר האבן זיי אראפגעריסן, געגעסן, געפרייט זיך מיט זייער פרישער רייפקייט. בוימער פון קליינע באנאנעס און אפילו לעמאנס זענען געשטאנען ארום. מיר האבן אריינגעאטעמט אין זיך אלע ריחות פון א זאפטיקן, פיל־פרוכטיקן גארטן.

מר. ווילסאן האט רואיק דערקלערט, אז ביי א גוטער בא־האנדלונג וואקסן דא פירות אויף א סומע פון 300—400 פונט א יאר. דאס וויכטיקסטע איז אפשר וואס דער מאיס איז אזוי געראטן; ער וואקסט א קוילעכדיקן יאר. ער איז גוט פאר מענטש און בהמה. ער קען ווערן דער הויפט פראדוקט פון דער תבואה.

איך בין געשטאנען פארטראכט און געמאכט אונזער חשבון. א ז ו י וואקסט אינמיטן דעם ווינטער; וואס קען אלזא דאס לאנד ארויסגעבן אין די בליענדיקע זומער־חדשים? און אויב עס וואקסט אזוי פיין אויף ד ע ם פלאץ, קען עס דאך וואקסן נאך בעסער, נאך קליגער, נאך פארשידנארטיקער אין אנדערע געגנטן פון קימבערליי. זאלן נאר צו את דער שלאפנדיקער ערד צורירן זיך די הענט פון וויסנשאפט און דערפארונג, פון ווילן און עקשנות, די הענט פון יידישן הארעפאשניק!

7.

מיר האבן פארבראכט אין יענער געגנט דריי וואכן צייט און דורכגעפארן מיט דעם אויטא מער ווי 750 מייל. געוויס איז דאס געווען נאר א קליינער טייל פון דעם געוואלטיקן שטח לאנד וואס פארנעמט אן ערך פון 10.600 קוואדראט מיילן, די גרויס פון בעלגיע אין אייראפע.

אָבער דאָך האָט אונזער מאַרשרוט אַריינגענומען אין זיך דעם וויכטיקסטן טייל פון דער געגנט און מיר האָבן געקענט גוט אַריינבליקן אין אירע שטאַרקע און שוואַכע זייטן. מיר האָבן זיך באַקענט מיט דער אייגנאַרטיקער לאַנדשאַפט פון די קימבער־לעיס, מיט דעם צוזאַמענשטעל פון זייער עקאָנאָמיק. מיט די אייגנשאַפטן פון זייער באָדן, מיט די מנהגים פון זייערע איינ־וווינער. פון די פאַרשידענע ערדן האָבן מיר גענומען פּראָבעס צום אַנאַליזירן. מיר האָבן געמאַכט בילדער און פאַרביקע פילמען פון די וואַסערן, טייכן און בערג. מיר האָבן געצייכנט מאַפּען פון יענע ערד־שטחים וואָס טויגן פאַר לאַנדווירטשאַפט.

אָט דאָס זענען די אויספירן צו וועלכע מיר זענען געקומען איינשטימיק און וועלכע האָבן שפּעטער געדינט אַלס יסוד פאַר אונזער אָפיציעלן פאָרשלאָג צו דער מזרח־אויסטראַלישער רעגירונג.

1) דאָס לאַנד איז בשום אופן נישט קיין טויט אָדער פאַר־שאָלטן לאַנד. עס איז נישט מער ווי אַ ל י י ד י ק לאַנד, אַ לאַנד וואָס ליגט אין שלאָף. פּונקט ווי אין דער פאָלקס־מעשה, נויטיקט עס זיך נאָר אין אַ צויבער־שטעקעלע וואָס זאָל באַרירן די דרעמלענדיקע אוצרות פון דער געגנט און תיכף ברענגען זיי צום לעבן און געדייען. דריי זאַכן מוזן אַריינגעבראַכט ווערן אַהין אין אַ גרויסן פאַרנעם, כדי די קימבערליים זאָלן אויפשיינען אין זייער רייכקייט און פּראַכט: מענטשן, געלט און אינספּיראַציע. וואָס עס באַצויבערט אַממערסטן דעם גאַסט פון די לענדער, איז זייער אומבאַגרענעצטע ר ח ב ו ת, זייער כמעט ענדלאָזע אויסגעשפּרייטקייט אין אַלע ריכטונגען וווהין דאָס אויג קוקט נאָר אַריין.

ד ע ר פּונקט איז אפשר איינער פון די וויכטיקסטע פאַר אַ יידישער קאָלאָניזאַציע: דער קאָלאָניזאַציע־שטח איז נישט באַ־גרענעצט. סיי אין מזרח סיי אין מערב־קימבערלעי (אַ קלייניקייט פון 135,000 קוו. מייל) שפּרייטן זיך אויס געוואַלטיקע אומבאַ־זעצטע לענדערייען, קרקע בתולה, גינסטיקע פאַר פּי־צוכט און לאַנד־אַרבעט. עס איז נישט אָנצונעמען, אַז אין דער נאָענטער צוקונפט וועלן זיך נעמען פאַר דער באַזעצונג פון די געגנטן

אויסטראַלישע אָדער ענגלישע קאָלאָניסטן; זיי ווילן מער נישט טאָן די אַמאָליקע פּיאָנערן־אַרבעט. ממילא איז די ערשטע מעלה פון די קימבערלעים זייער פעאיקייט צו עקספּאַנסיע, צו שטענ־דיקער אויסברייטונג.

און דאָס איז אַ לאַנד, וואָס האָט נישט קיין ווילדע חיות און גיפטיקע שלאַנגען, וואָס קען נישט קיין באַזונדערע געפערליכע קראַנקהייטן.

2) די פּיאָנערן וועלן נישט האָבן קיין זאָרג מיט דעם וויכ־טיקסטן פּראָבלעם פון יעדער קאָלאָניזאַציע: פאַרזאָרגונג מיט ש פּ י י ז. קימבערליי איז אַ בהמות לאַנד פון שטענדיק אָן, אויף זייערע מיילן־לאַנגע לאָנקעס פּאַשען זיך צענדליקער טויזנ־טער אָקסן, קי און שאָף. דאָס באַטייט, אַז דער עולם וועט תיכף זיין פאַרזאָרגט סיי מיט פלייש, סיי מיט אַלע מינים מילכוואַרג. אַלע סאָרטן גרינס און טראָפּישע פּרוכטן וואַקסן אויף יענער ערד פון זיך אַליין. אָבער זיי קענען דערגרייכן די העכסטע מדרגות פון בליאונג מיט דער הילף פון קינסטליכער באַוואַסערונג (איריגאַציע). ברויט קען געבאַקן ווערן פון מאַיס אויפ'ן אָרט אָדער פון אריינגעפירטן ווייצן־מעל. וועט די יידישע קאָלאָניע זיין גע־בויט לויט אַ וויסנשאַפטליכן און עקאָנאָמיש־אויסגערעכנטן פּלאַן, דעמאָלט לאָזט זיך די באַשפּייזונג אָרגאַניזירן אויף דעם גע־זונטסטן און לייכטסטן יסוד.

3) די באַוואַסערונג שטעלט נישט פאַר מיט זיך אַ וועלכע־נישט־איז אומבאַזיגבאַרע אויפגאַבע. ראשית כל, געניסט דאָס לאַנד פון אַ שטענדיקן רעגן־אוצר (26 אינטשעס, טפחים), וואָס ארום 23 פון זיי פאַלן אין געוויסע פיר זומער־חדשים, פון דע־צעמבער ביז מערץ. היות ווי די דאָזיקע געגנט ווייסט נישט פון טרוקענישן, קען זיך די לאַנדווירטשאַפט לייכט צופּאַסן צו אָט די חדשים פון וואַסער־שפע. אָבער אויך די אַנדערע צייט פון יאָר איז לחלוטין נישט פאַר'משפט אויף טריקעניש. אונטער דער ערד פליסן שטראָמען אין אַזאַ זיכערקייט, אַז ווי נאָר מען גראָבט ברונעמער, באַקומט מען פרישע וואַסער פאַר די וויכ־טיקסטע הצטרכות'ן.

דאָס אַליז וואָלט אָבער געווען נישט גענוג, ווען עס וואָלטן

נישט עקזיסטירט נאַטירליכע באַדינגונגען פון קינסטליכער באַוואַסערונג. זיי זענען פאַראַן אין דער געשטאַלט פון צוויי גרויסע, אויף הונדערטער מײַלן פליסנדיקע טײַכן (דער אָרד־ריווער און דער וויקטאָריאַ־ריווער), און אָן אַ שיעור קלענערע. די אויפגאַבע פון אינזשינערן איז אויסצונוצן די געוואַלטיקע וואַסער־מאַסן פון די זומערדיקע רעגנס און די טײַכן־שטראָמען. די אויסטראַלישע איריגאַציע־אינזשינערן, וועלכע האָבן שוין געוויזן וואונדער אין פאַרשידענע געגנטן פון זייער לאַנד, צווייפלען נישט אין די קימבערליי־מעגלעכקייטן. דר. ברעדפילד, אפשר דער גרעסטער פון זיי, דער בויער פון דעם סידנעי־בריק (דער צוגרייטער פון אַ גראַנדיעזן, 40־מיליאָן פונט סטערלינג קאָסטנדיקן, באַוואַסערונגס־פּראָיעקט אין קווינסלענד), האָט עס מיר באַשטעטיקט אין מערץ, 1940.

קאַליפאָרניע מיט אַ רעגן־דורכשניט פון נאָר 10־12 אינטשעס אַ יאָר איז — אַ דאַנק דער קינסטליכער באַוואַסערונג — פאַרוואַנדלט געוואָרן אין אַ גן עדן. מוסאָליני האָט זינט 1937 דורכגעפירט אַ קאָלאָניזאַציע־ווערק אין דעם עכטן מדבר פון ל י ב י ע , אין אַפריקע, וואָס איז ווערט צו שטודירן. דאָס פון דורות לאַנג אויסגעטריקנטע און אויסגעברענטע זאַמד־לאַנד ווערט סיסטעמאַטיש, דורך איריגאַציע, ווידער באַלעבט און פאַרוואַנדלט אין אַ ישוב. די ערשטע 20,000 מענטשן זיצן שוין אויף יענער ערד זינט אָקטאָבער 1938 — קימבערליי איז מיט צען מאָל בעסער פון יענעם מדבר.

4) דער ק ל י מ אַ ט פון לאַנד איז אַ קאָמפּליצירטער, ד. ה. פאַרשידן אין די דריי יאָרצײַטן. אין משך פון זעקס חדשים — אַן אָנגענעמער קלימאַט פון די לענדער אַרום מיטל־לענדישן ים. איך בין דאָרט געווען אין אַזאַ צײַט; יוני חודש — הייס, אָבער אין די אָוונטן און נאַכטס — קיל. אַ סך אָנגענעמער אייִדער אין די זומער־חדשים אין סידנעי און מעלבורן. צוויי חדשים צײַט איז האַלב־שוואַער, האַלב־לײַכט. און פיר חדשים פון זומער־רעגנס (דעצעמבער־מערץ) — די פײַכטע היץ פון טראָפּישן לאַנד.

אָבער איך האָב געזען און אויסגעפרעגט די דאָרטיקע ווײַסע

איינוווינער, באַזונדערס די פרויען. זיי זענען אַלע געזונט, ענערגיש און אַרבעט־לוסטיק, און וועגן „יענע" חדשים רעדן זיי מיט אַ שמייכל. אודאי — זאָגן זיי — איז עס גוט וואַרעם, אָבער ווער האָט עס צייט ארומצוקוקן זיך אויף דעם? עס איז דאָ אזויפיל אַרבעט צו טאָן, מען דאַרף נאָר וויסן ווי די דאָזיקע אַרבעט איינצוטיילן . . .

אין דעם ליגט טאַקע דער סוד פון קאָלאָניזאַציע: רעפאָר־מירונג פון אַרבעט־לעבן. די ערשטע אייראָפּעאישע קאָלאָניסטן פלעגן אומעטום ברענגען מיט זיך נישט נאָר זייערע רעליגיעזע און סאָציאַלע פאָרשטעלונגען, נאָר אויך אַלע אַלטע מנהגים און פאָראורטיילן בנוגע דעם אַרבעטס־פּראָצעס. אויך די איינטיילונג פון אַרבעטס־טאָג איז געבליבן כמעט די זעלביקע ווי אין איי־ראָפּע. אין אַ קימבערליי מוז געשען נישט נאָר אַ שינוי מקום, נאָר אויך אַ שינוי זמן. מען מוז אָנהויבן (אין די פיר שווערע חדשים), דעם טאָג אַזייגער פינף, עסן פרישטיק ביז די זון גייט אויף, אַרבעטן ביז 11, דערנאָך האָבן אַן אָפּרו ביז 3, און פאַר־ענדיקן די אַרבעט ביז 7—6. „אָפּרו" הייסט אָבער נישט שלאָפן אָדער פוילן זיך; עס הייסט נאָר ענדערן דעם טעמפּ און אינהאַלט פון אַרבעט. אין אַ רוים וואָס איז באַשיצט פון היץ קען מען זיך באַשעפטיקן סיי גייסטיק, סיי טאָן אַ רייע וויכטיקע אַרבעטן פון האַנטווערק און אינדוסטריע.

מ׳דאַרף נישט פאַרקלענערן די שוועריקייטן פון אַזאַ קלימאַט אין געוויסע חדשים, אָבער מען טאָר אויך נישט פאַרגעסן, אַז קולטור באַשטייט אין דער פאַרבעסערונג פון דער נאַטור און איר צופּאַסונג צו דעם מענטשנ׳ס נויטן. אין אַ סיביר איז קאַלט און אומהיימליך אפשר נישט ווייניקער ווי אין אַ טראָפּישן לאַנד איז הייס און אומגעמיטליך. און דאָך האָט דער סיביריאַק נישט נאָר באַהערשט די אייזיקע נאַטור, נאָר ליב באַקומען זיין לאַנד. אויך אַ הייס לאַנד, וואָס איז מער ווי אַ האַלב יאָר אנגענעם און געמיטליך, קען באַזיגט ווערן דורך דעם ריכטיקן אַרבעטס־פּראָ־צעס, דורך אַ ראַציאָנעלן סיסטעם פון שפּייז און הויז, דורך אַ לעבעדיקן ק ה ל ׳ ש ן לעבן פון די קאָלאָניסטן.

5) די פראַגע פון קהל'שן צוזאַמענלעבן איז די וויכטיקסטע אין צפון־אויסטראַליע. יעטוועדער פון די מענטשן, וואָס איך האָב דאָרט געטראָפן, האָט גערעדט באַגייסטערט און מיט טיפער זעלישער פאַרבונדנקייט וועגן דעם לאַנד. אָבער זיי אַלע האָבן זיך געקלאָגט אויף דער איינזאַמקייט, אויף זייער אָפּגעריסנקייט פון אויסטראַלישן פאָלקס־שטראָם. די ביסל פרויען, וואָס זענען דאָרטן דאָ, זענען אפילו ווייניק פאַראינטערעסירט אין אָנטאָן זיך געשמאַקפול: נישטאָ קיין עולם צו קוקן אויף זיי. אָט דאָ האָב איך ערשט פאַרשטאַנען דעם סאָציאַלן מקור און כאַראַקטער פון דער פרויען־מאָדע. זי בליט מסתמא נאָר אין דער מער־ווייניק אנטוויקלטער גרויסער געזעלשאַפט, זאָל זיין פון מענער.

קאָלאָניזאַציע ברעכט אויף די איינזאַמקייט פון מענטשן. די גרעסטע פיזישע און קלימאַטישע שוועריקייטן פון קאָלאָניזאַציע קענען ווערן באַזיגט אַ דאַנק דעם אָרגאַניזירטן לעבנס־נוסח. מיר ווייסן עס פון א"י, מיר זעען עס אין מוסאָליני'ס ליביע, נישט אַנדערש קען עס אויסגעבויט ווערן אין קימבערלי־לאַנד.

6) אויפ'ן יסוד פון אָט די אַלע מעגליכקייטן קען געבויט ווערן אַ פּלאַנירט ווירטשאַפטליך לעבן אין די קימבערלעים. דאָ איז נישט דער אָרט צו אַנטוויקלען אַ גענויעם פּלאַן פון דער נייער מאָדערנער ווירטשאַפט. דאָס וועט זיין שפּעטער איינע פון די באַגייסטערנדיקע אויפגאַבן פון דער גאַנצער קאָלאָניזאַציע. אָבער שוין אונזער ערשטע אויספאָרשונג האָט געוויזן, אַז עס זענען פאַראַן די נויטיקע באַדינגונגען דערצו. דאָס לאַנד איז ביז איצט געווען אַ „בהמות־לאַנד" (קעטל לענד); וועט מען מוזן, ראשית כל, אומקערן זיך צו די צייטן פון אברהם אבינו און אָנהויבן מיט פי־צוכט.

אָבער פי־צוכט אויף נייע יסודות, וואָס זענען גענוג אויסגעפּרווט געוואָרן: דורך וויסנשאַפט און פראַקטיק אין אויסטראַליע און אַרגענטינע. בעסערע ארטן פון אָקסן, געזונטערע מעטאָדן פון האָדעווען בהמות וועלן איינגעפירט ווערן. גלייכצייטיק מיט דעם וועט מען זיך אַ נעם טאָן פאַר לאַנדווירטשאַפטליכער אַרבעט. די צופעליקע גרינס־גאָרטנס און די ווילד־וואַקסנדיקע

פרוכט־בוימער וועלן פארוואנדלט ווערן אין ארגאניזירטע אגראר־שטחים. א דאנק דעם פלאן וועלן דיביידע וויכטיקע נאטור־אינדוסטריעס (פי־צוכט און לאנדווירטשאפט) אנטוויקלט ווערן אין אזא הארמאנישער איינהייט, אז איינע זאל העלפן דער אנדערער. די אידעע פון ווירטשאפטלעכן תכלית און קולטורעלן אויפבוי זאל באהערשן זיי ביידע, מיט די מיטלען פון קאאפעראציע.

און אויפ'ן יסוד פון זיי ביידע קענען בהדרגה'דיק אנטוויקלען זיך די ערשטע טיפן פון א פאבריק־אינדוסטריע. דארטן, ווו עס זענען דא בהמות לרוב, זענען דא אויך פעלן און לעדער גענוג. דארטן קען מען מיט דער צייט אוועקשטעלן לעדער־וואר־שטאטן און גארבערייען. ווו עס וואקסן לרוב פלאנצן וואס אנטהאלטן אין זיך פארשידענע אוילן, קען מען אוועקשטעלן אויך דעסטילאציע־פאבריקן אויף ארויסצוקריגן און באארבעטן דעם אויל. מען זאל נישט פארגעסן, אז צוויי מלאכים מוזן אויפפאסן און באשיצן די נייע עקאנאמיע: קאאפעראטיווער פלאן און וויסנשאפט. א וויסנשאפטליכער פארשונג־אינסטיטוט מוז אוועקגעשטעלט ווערן גלייך פון אנפאנג אן, כדי צו דערקענען די אוצרות פון לאנד און אנצופירן מיט זייער באארבעטונג.

געוויס וועלן די קאלאניסטן די ערשטע יארן זיין פארנומען „מיט זיך אליין", ד. ה. מיטן אויפבוי פון לאנד. בויען וועגן, שטעלן הייזער, פארטיילן דאס לאנד, פלאנצן ביימער און גראזן, צוגרייטן די עלעקטרישע קראפט און די קינסטליכע באוואסערונג, — אלץ דאס וועט מסתמא פארנעמען יארן. אבער אז דער נייער ישוב וועט זיין פארווארצלט און מען וועט האבן מער ווי מען באדארף פאר זיך אליין, דעמאלט וועלן זיך שטעלן די פראגן פון האנדל און אויסטויש. דארף קימבערליי נישט מורא האבן פאר יענער צייט. עס וועט זיין גענוג וואס צו פארקויפן סיי אין אויסטראליע גופא, סיי אין אויסלאנד. און דער „אויסלאנד" ליגט גארנישט ווייט פון דארטן. דער פארט ווינדעם, נאר 50 מייל צפון פון דעם ישוב, איז אן אפענע טיר, ראשית כל, צו יענעם אומגעהויערן וועלט־מארק וואס הייסט א ז י ע. דארטן ווינען א מיליארד מענטשן וואס גארן נאך די פראדוקטן פון א

נאָענטן פּרוכטבאַרן און פּראָדוקטיוון לאַנד. יידן וועלן לייכט אויסגעפינען די וועגן אַהין.

* * *

אַט די אויספירן און אידעען האָבן זיך אָפּגעשטעמפּלט ביי אונז אין די קעפּ, בעת מיר האָבן פאַרענדיקט די אונטערזוכונג. זיי זענען נישט געווען געבויט אויף פאַנטאַסטישע סברות, נאָר זענען „ארויסגעוואקסן" פאַר אונזערע אויגן פון דער גאַנצער ארומיקער לאַנדשאַפט, פון די וואַסערן און גראָזן פון דעם ארום, פון דער זיכערקייט פון די דאָרטיקע מענטשן. דאָס בילד איז געווען קלאָר: ביז איצט זענען דאָ געווען מערסטנס דריי באַשע־פעניש אויפן בוכשטאַב „ק": קענגורוס, קאקאדוס און קראָקאָ־דילן. וואָס נויטיק איז, זענען באַשעפענישן אויפן בוכשטאַב „מ": מענטשן, מענטשן און מענטשן.

און אויב אזוי, פאַרוואָס טאַקע נישט יידישע מענטשן?

מיט די איבערצייגונגען האָבן מיר פאַרלאָזן די קימבער־לייס מיט זייער גאַסטפריינטלעכן באַלעבאָס דוראַק. איך האָב נישט געוואָלט קוקן אויף צוריק; דער אימפּעט האָט שוין גע־טראָגן פאָרויס, צו דער שטאָט פּערט, ווו עס האָט איצט געזאָלט אָנהויבן זיך די פּאָליטיש־דיפּלאָמאַטישע אַרבעט. דעם 1טן יולי האָט אונז דער עראָפּלאַן געבראַכט קיין פּערט.

יאַנואַר־פעברואַר, 1940.

פראַנקרייך׳ס ירידה

. . . אַ שווערער אומעט ליגט אויפן האַרצן זינט איך האָב הײַנט אינדערפרי דורכגעלייענט אַז פראַנקרייך האָט זיך געווענדעט צו היטלערן מיט אַ בקשה וועגן „שלום”. שוין נעכטן אַז מען האָט מודיע געווען וועגן דער נייער פראַנצויזישער רעגירונג (מאַרשאַל פּעטען אָנשטאָט דעם, ווי עס ווייזט אויס, ערלעכן באַלעבאַטישן פּאַטריאָט ריינאָ), האָט זיך געוואָלט פאַרשטיין: איז עס אַ רעגירונג פון קאַפּיטולאַציע אָדער קאַמף? פאַרדעכטיק׳ איז געווען וואָס אין דעם כאַאָטישן צוזאַמענשטעל פון די נייע מיניסטאָרן האָט זיך אַריינגעכאַפּט דער נאָמען פון דעם סאָציאַליסטישן פירער פאָל פאָר. פאַרוואָס דווקא ער אליין? האָב איך זיך דערמאָנט אַז נאָך דעם מינכען׳ער אָפּמאַך סוף 1938 איז גראַד צווישן אים און לעאָן בלום אויסגעבראָכן אַ שאַרפער סכסוך. בעת בלום האָט פאַרדאַמט יענעם אָפּמאַך און גערופן גרייטן זיך צום קאַמף, האָט פ. פאָר געהאַלטן פאַר שלום אום יעדן פרייז. איז ער מסתמא איצט אַרויפגעשווומען כדי צו העלפן ברענגען שלום אויף דער וועלט...

די שווערקייט אויף מיין האַרצן איז ווי אַ פיזישער ווייטאָק. דאָס כורעים פאַלן פון פראַנצויזישן פאָלק פאַר דעם טיראַן איז אַזוי מאוים׳דיק אַז דער שכל באַנעמט עס נאָך נישט. בעת מיר האָבן דערהערט מיט אַ פאָר טעג צוריק, אַז פאַריז גיט זיך אונטער אָן קאַמף, האָט עס מיך נישט אַזוי שווער געטראָפן ווי אַ סך אַנדערע׳ נישט זעלטן אין דער געשיכטע האָט מען מקריב געווען הויפּט־שטעט כדי צו פאַרשטאַרקן בעסער דעם פאַרצווייפלטן קאַמף פאַרן קיום. אַזוי אַמאָל מאָסקווע לגבי נאַפּאָלעאָן׳ען, אַזוי אפילו באַרסעלאָנע דאָ נישט לאַנג. פראַנקרייך קען עקזיסטירן

אפילו אָן פּאַריז... אָבער ווען פראַנקרייך אַלס גאַנצעס גיט זיך אונטער, איז דער ווייטאָג אָן אַ שיעור גרויס.

איך זיץ אין אַ שטילן צימער, אין אַ שטילער געגנט פון סיד־נעי. דאָס פענצטער איז אָפן און זאַפּט אַריין די וואַרעמע פריש־קייט פון אַן אומדערוואַרטעטן רעגן. אַנטקעגן מיר הויבן זיך אויף די באַשיידענע באַרג־טעראַסן הייזער מיט צניעות'דיק לייב־טענדיקע פייערלעך. עס איז אַ רואיקער אָוונט, און אַ סך פון די בלאַס־בלוילעכע פלעמלעך זעען אויס ווי פאַרווייַנטע אויגן, וואָס מען האָט נאָך נישט אָפּגעווישט זייערע טרערן. עס דוכט זיך באמת, אַז אויך אין זיי ליגט אויסגעדריקט דער שטומער צער פון אַ גאַנצער וועלט, וואָס פילט זיך געשענדעט און הילפלאָז. ווי קען זיין דער אָוונט אַזוי וואַרעם און שטיל בעת דאָרטן גייט אונטער אַ ציוויליזאַציע, צו וועלכער מיר האָבן שטענדיק אַרויפ־געקוקט מיט דרך ארץ און, נאָך מער, מיט ליבשאַפט?

אָבער מען איז דאָך נישט מער ווי אַ מענטש, לאָזט נישט דער קאָפּ אָפּ אַפילו אויף אַ ווײַלע, און מחשבות באַוועגן זיך אין אים אָן אַן אָפּשטעל... פּ אַ ר װ אָ ס גייט די ציוויליזאַציע אונטער פאַר אונזערע אויגן? װ י אַ ז ו י איז עס מעגלעך גע־וואָרן, אַז אָט די הערלעכע, גרויסאַרטיקע, שטאָלצע שטאָט— העיר רבתי עם, אַז אָט דאָס זעלבסטבאַוווסטע, אין צענדליקער דורות דערצויגענע פראַנצויזישע פאָלק זאָל פאַלן אונטער די באַר־באַרישע הענט פון דעם מאָדערנעם באַדריקער? ניט ווילנדיק מוז מען איבער'חזר'ן די טרויעריק־דערשראָקענע פסוקים פון אונזער איכה: איכה נפלה עטרת גוים? ווי אַזוי איז דאָס באמת געשען?

צי קען מען באַגנוגען זיך נאָר מיט די ערשט בעסטע, טעכ־ניש־מיליטערישע דערקלערונגען, וועלכע שווימען איצט אַרום אין די צייטונגען? דער פראַנצויזישער גענעראַל־שטאַב — זאָגט מען אונז — האָט פאַרזען דאָס איינע און דאָס אַנדערע. די אַרמיי איז פשוט נישט געווען צוגעגרייט צו דעם גיגאַנטישן מלחמה־שפּיל. נישט זיי האָבן געהאַט געגנוג פון זייערע אייגענע וואָפן, נישט זיי האָבן געהאַט אַן אַנונג פון דעם שונא'ס כלי זיין. זיי זענען געווען פאַר'כשופ'ט און פאַרבלענדעט פון דער „מאַזשינאָ־ליין", וועלכע האָט געזאָלט מאַכן צונישט אַלע תחבולות פון פיינט.

אָן אויסגעמאַטערטער ביז טויט פראַנצויזישער סערזשאַנט זאָל האָבן דערקלערט: „מען קען נישט קעמפן קעגן באָמב־שיפן און טאַנקס מיט היימישע ביקסלעך". (ער איז גערעכט פונקט אַזוי ווי די רוסישע סאָלדאַטן זענען געווען גערעכט אין יענעם קריג בעת זיי האָבן זיך געמוזט אַנטקעגנשטעלן דער דייטשער אַרמיי מיט די אומטויגלעכע וואָפן פון צאַריזם). „אַט דערפאַר טאַקע האָבן טויזנטער מוטיקע פראַנצויזן געוואָרפן זייערע ביקסן אין די וועלדער און האָבן זיך מיט געבויגענע קעפ געשלעפט איבער די וועגן"—באַריכטעט אַן אַמעריקאַנער קאָרעספּאָנדענט. גלייכ־ צייטיק האָט מען פון לאָנדאָן דערציילט, אַז „איינע פון די סבות פאַרוואָס די בריטישע אַרמיי אין פראַנקרייך איז געווען אַזוי קליין, איז פשוט דערפאַר, ווייל עס זענען נישט געווען גענוג וואָפן. די פיר רעגולערע דיוויזיעס, וואָס זענען געשיקט געוואָרן אַהין אין סעפּטעמבער, האָבן נישט געהאַט קיין אַרטילעריע פון סאַמע אָנהויב אָן." די איראָניע פון דער געשיכטע האָט נאָך פאַר־ לאַנגט, אַז דער פאַרטרעטער פון דער רעגירונג זאָל—דעם 20טן יוני—דערקלערן אין פאַרלאַמענט, אַז „די רעגירונג באַטראַכט די מעגלעכקייט פון קויפן טאַנקס, עראָפּלאַנען, קאַנאָנען און אַנדערע כלי־זיין פון... רוסלאַנד."

דאָס זענען אַלץ דערשיטערנדיקע אַנטפּלעקונגען פון אַ טעכ־ ניש־מיליטערישן דורכפאַל, ווי די געשיכטע האָט עס מסתמא זעלטן ווען געזען פריער. אָבער—איז דאָס אַ גענוגענדיקע דערקלערונג פון דער קאַטאַסטראָפע אין פראַנקרייך? ווארום תכף נאָך דער דאָזיקער דערקלערונג הויבט זיך אויף די אַנדערע פראַגע: ווי אַזוי איז אָט די מיליטערישע און פּאָליטישע נישט־ צוגעגרייטקייט צום קריג צו דערקלערן? אַ קריג ווערט דאָך צו־ געגרייט פון אַ שטאַט, פון אַ פאָלק, פון אַ לאַנד. וואָס איז זייער חלק אין אָט דעם גרויסן אומגליק?

די גמרא זאָגט: ווען אַ מענטש זעט ווי יסורים קומען צו אים, זאָל ער נעמען פאָרשן זיינע אייגענע מעשים. באַזונדערס, וואָלט איך געזאָגט, זאָל ער עס טאָן ווען אַ וויטאָק כאַפּט אַרום זיין קאָפּ. דער „קאָפּ" איז מסתמא די צענטראַלע פון מענטשנ'ס גייסטיקער און זייַלישער טעטיקייט, און ווען יסורים רייסן זיך

אַריין אין איר, מוז מען זיך תּכף אַ נעם טאָן קריטיש צו דער גאַנצער אייגענער טעטיקייט בכלל. עס איז געייט אַנדערש אין לעבן פון פעלקער. דער קאָפּ, דער פירענדיקער גייסטיקער כּח פון פראַנקרייך איז צעקלאַפּט, דער פראַנצויזישער געניוס איז אין צושטאַנד פון כאַאָס. מוז עס געפינען דעם מוט אַריינצוביליקן אין דעם תּהו ובוהו פון אייגענעם פאָלקס־לעבן — און טאַקע מיט דער טיפסטער ערלעכקייט. תּשובה־טאָן איז אפשר אַמבעסטן בשעת גזרה׳. עפּעס האָט געמוזט זיין פאַלש אין דעם גאַנצן בוי פון דער מלוכה, פון דער געזעלשאַפט, פון דעם לעבנס־סדר. וועט מען נישט קענען אַרויסגעפינען די עכטע סבּות פון דעם געשעענעם, דעמאָלט באַדראָט פראַנקרייך אַ טאָפּלטער אומגליק: דער צוזאַמענברוך פון דער קעגנוואַרט און די פאַרצווייפלונג לגבי דער צוקונפט.

פון די נביאים ווייסן מיר, אַז שטאַטן און געזעלשאַפטן קענען פונקט אַזוי זיין זינדיק און פאַרברעכעריש ווי איינצעלמענטשן, און אַז שטראָפן קענען זיך אַראָפּלאָזן איבער זייערע קעפּ מיט דערזעלביקער מאַכט ווי איבער אינדיווידועלע זינדיקער. כ׳ען האָט נישט ליב — אין אונזער אויפגעקלערטן דור — צו באַנוצן די רעליגיעז־מאָראַלישע שפּראַך פאַר דער אויסטייטשונג פון היסטאָרישע געשעענישן. זאָל זיין אַזוי; אָבער צי קען מען נישט דאָסזעלביקע אויסדריקן אין מאָדערנע סאָציאַלאָגישע באַגריפן? ווען אַ מלוכה ווערט אינערלעך צעפוילט אָדער צעבראָכן, ווען אירע אינסטיטוציעס אָדער קלאַסן־שיכטן אָדער לעבנס־פאָרמען פאַרלירן דעם גלייכגעוויכט — דעמאָלט לאָזט זיך אַראָפּ אויף זיי מיט אַ פאַרניכטענדיקן כּח די פויסט פון אַן אַנדער סאָציאַלער פאָרמאַציע. אויב אַ געזעלשאַפט אין צושטאַנד פון אַ וואַקסענדיקן קריזיס קען זיך נישט דערהויבן צו אַזאַ זעלבסט־דערקענטעניש, וואָס זאָל פירן צו איר ראַדיקאַלער איבעראַנדערשונג פון אינעווייניק, דעמאָלט קומט אַ דונער־קלאַפּ פון דרויסן וואָס פירט דורך די רייניקונג־אָפּעראַציע מיט פיל גרויזאַמע שמערצן. „היטלער״ איז אפשר טאַקע די שטראָף פון גאָט פאַר די אומצאָליקע עבֿרות פון דער זינדיקער מענטשהייט, — אָדער (אין דעם אַנדערן לשון) דער ענטפער פון דער גע־

שיכטע אויף די אומצאָליקע פעלערן און פאַרברעכן פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט. אָבער ווי גרויזאַם איז דער טרויער און די שאַנד פאַר דער מענטשהייט אַז דעם קלאַפּ און די וואָרנונג האָט זי באַקומען פון דער האַנט פון אַ היטלער, פון דעם ערגסטן פאַרטרעטער פון אַנטי־הומאַניזם!

היטלעריזם איז אַרויסגעטרעטן אויף דער וועלט־אַרענע ווי אַ „גאָט'ס בייטש", ווי מען האָט אַמאָל אָנגערופן אַטילאַ'ן. ער פירט מסתמא אויס פונקט אַזאַ מיסיע פון צעשטערונג ווי די נביאים פלעגן פאָראויסזאָגן דעם פאָלק ישראל. בבל אָדער אשור אָדער אַנדערע פעלקער פלעגן דעמאָלט באַפאַלן דאָס יידישע לאַנד, אויסגערויבט עס און „געטראָטן עס ווי די בלאָטע אויף די גאַסן." אשור איז טאַקע גערופן געוואָרן „דער בייטש פון מיין כעס און דער שטעקן פון מיין צאָרן"· (ישעיה). פונדעסטוועגן האָט דאָס לחלוטין נישט באַטייט אַז דער געשיכטלעכער קאַנטשיק איז בעסער און מאָראַלישער ווי די פעלקער, וועלכע ער שלאָגט. בשום אופן נישט. עס וועט קומען אַ צייט, ווען גאָט'ס צאָרן וועט זיך אויסגיסן אויך אויף אשור און בבל און די אַלע, וואָס האָבן זיך געבאָדן אין פרייד אויף ישראל'ס מפלה. אויך דער שמייסער, וואָס איז אליין פול מיט אומפאַרציילעכע זינד, וועט געשמיסן און פאַרניכטעט ווערן אין צייט ווייל זיין פונקציע באַשטייט נישט אין דעם אויפקום צו אַן אייביקן קיום, נאָר אין אַ צייטווייליקער היסטאָרישער אויפגאַבע, וועלכע מוז דורכגעפירט ווערן מיט זיינע אומווירדיקע הענט. ער, דער צעשטערנדיקער פייער־כח, איז נאָר אַ דורכגאַנג־פונקט פון דער געשיכטע, אין וועמעס פייער און בלוט די זינדיקע פעלסער וועלן גערייניקט און געלייטערט ווערן כדי צו פאַרזיכערן זייער אייביקן לעבן. היטלעריזם טראָגט אויך אין זיך דעם זאמען פון זיין אייגענער פאַרניכטונג, ד. ה. ער וועט אויפוועקן די וועלט מיט געוואַלט צו אַ נייער, העכערער צוקונפט.

אָבער די ביטערע פראַגע בלייבט באַשטיין· ווי אַזוי, פאַרוואָס איז עס די מלאכי חבלה געלונגען דורכצופירן זייער צעשטערונג־ווערק גראָד איצט? וואָס איז געווען פאַלש אין דעם אינערלעכן לעבנס־בוי פון דעם באַזיגטן? זאָל די קאַטאַסטראָפּע

זיין געקומען דערפֿון, וואָס די דעמאָקראַטישע לענדער זענען בטבע, שטענדיק אוהבי שלום, פּאַציפֿיסטיש, נישט צו־געגרייט זייליש צו בלוט־פֿאַרגיסונג? דערפֿאַר האָט היטלער גע־קענט זיבן לאַנגע יאָר באַוואָפֿנען זיך, שאַרפֿן דעם מעסער פֿאַר זייערע אויגן,—און זיי האָבן עס נישט גענומען ערנסט, פּשוט נישט באַנומען מיט זייערע פּאַציפֿיסטישע חושים... „אונזערע פֿעלערן שטאַמען פֿון אונזערע גוטע מעלות"—האָט מיר געזאָגט מיט אַן עכטן געפֿיל איינער פֿון די בעסטע אויסטראַליער, וואָס איך האָב דאָ געטראָפֿן סער טאָמאַס בייוון.

דעם אָוונט פֿון 15טן יוני האָב איך פֿאַרבראַכט ביי אים אין הויז, און מיר ביידע—פֿאַרזונקען אין שווערע געדאַנקען—האָבן געשמועסט וועגן דער מיגלעכער קאַפּיטולאַציע פֿון פֿראַנקרייך. „איך בין אַ קריסטלעכער מענטש—האָט ער געזאָגט—און איך פֿרעג זיך: פֿאַרוואָס מישט זיך נישט אַריין די השגחה עליונה אין די שרעקלעכע געשעענישן? עס גייט דאָך בפּירוש אין אַ קאַמף צווישן בייז און גוטס, צווישן פֿרייהייט און באַרבאַריי. פֿאַרוואָס האָט די בייזע געוואַלט דעם איבערגעוויכט איבער די דעמאָקראַטיעס"...

האָב איך אים, בתשובה אויף דעם, דערמאָנט אַז די פֿראַ־גע (פֿאַרוואָס דער גערעכטער ליידט און דער פֿאַלשער טריאומ־פֿירט) איז שוין זינט טויזנטער יאָרן געשטעלט געוואָרן אין אַלע רעליגיעס; אַז מען קען נישט אָפּשאַצן דעם לויף פֿון דער גע־שיכטע לויט אַזאַ קורצן צייט־אָפּשניט, וועלכן מיר לעבן איצט איבער; אַז די לאַגע קען זיך נאָך אַ סך מאָל ענדערן צום גוטן; אַז מסתמא איז אָבער נישט אַלץ אין אָרדנונג אין דעם מאָראַלישן סדר פֿון די דעמאָקראַטיעס גופֿא...—אויף דערויף האָט ער, דער גרונט־ערלעכער מענטש, דערקלערט: געוויס אויך אין אונזער סאָציאַלן און מלוכה־לעבן זענען אַ סך זאַכן גאָרנישט אין אָרד־נונג, עס זענען פֿאַראַן אומגערעכטיקייטן און אפֿילו פֿאַרברעכן, אָבער אין יסוד זענען דאָך די דעמאָקראַטיעס בעסער און מאָ־ראַלישער ווי די אַנדערע שטאַטן, און אויף דעם יסוד לאָזט זיך דאָך פֿאָרמירן דאָ לעבן.. אויב מיר זענען אַריין אין דעם קריג נישט גענוג צוגעגרייט, איז עס דאָך דערפֿאַר, ווייל מיר

זענען פרידלעך־געשטימט, מיר האָבן נישט געקענט פּאַראַליזירן
די באַרבאַריי פון א היטלער...

אָט דעם געדאַנק טרעפט מען איצט אָפט. א היגע וויכטיקע
צייטונג שרייבט: „א נישט־מיליטעריש פאָלק מוז — צוזאַמען מיט
דער לעטאַרגיע פון זיינע פירער — טיילן די שולד פאַרן נישט־צו־
גרייטן זיך אין די פאַר־מלחמה־יאָרן." וואָלט עס טאַקע געווען
ריכטיק אַז אָט די מלוכות האָבן פיינט בתכלית השנאה מלחמות,
אַז דער לעבנס־סטיל פון זייערע שטאַטס־מענער איז געריכטעט
נאָר צו שלום — וואָלט עס געווען א געוואַלטיקע דערשיינונג אין
דער היינטיקער קולטור. דאָס וואָלט געווען אַן אָנזאָג אויף דער
בעסערער צוקונפט פון דער מענטשהייט, אויף יענער צייט, ווען
עס וועט אונטערגיין די ממשלת זדון מן הארץ. און וואָלט אפילו
א מלוכה פאַרשפּילט איר לאַגע טאַקע צוליב אָט דעם שלום־כאַ־
ראַקטער אירן, וואָלט זיך דער צער פון היינט פאַרמישט מיט דער
פרייד פון א גרויסער האָפנונג אויף להבא. אָבער — צי איז עס
באמת געווען נאָר ש ל ו ם וואָס איז געלעגן אין יסוד פון דער
גרויסער אָפּגעלאָזנקייט און זאָרגלאָזיקייט פון די דעמאָקראַטי־
שע שטאַטן?

אפשר איז דער אָפיציעלער „פּאַציפיזם" געוואַקסן גאָר פון
אַן אַנדער מקור: פון דעם געפיל פון ז א ט ק י י ט, — עקאָ־
נאָמישער און פּאָליטישער, במילא אויך זייַלישער זאַטקייט. מען
האָט זיך — אין די פירענדיקע שיכטן — נאָך דעם דערפאָלג
פון יענער מלחמה געפילט אַזוי געזעטיקט און געזיכערט, אַז מען
האָט פאַרנאַכלעסיקט די מיליטערישע וואַך, וואָס איך געשטאַנען
דרויסן פון דעם בית המשתה. מען איז אַזוי שטאַרק געווען איינ־
געגלויבט אין אייגענער מאַכט און רעכט, אַז מען האָט נישט פאַר־
שטאַנען אפילו אָפּצושאַצן ווי געהעריק דעם שוואַרצן פּינטל, וואָס
האָט זיך באַוויזן אין יאָר 1933 אויפן דייטשן הימל. הגם דער
פּינטל האָט געהאַלטן אין איין וואַקסן, האָט זיך אַלץ שנעלער
פאַרוואַנדלט אין א שוואַרצער כמאַרע, און פון הינטער די וואָל־
קענס האָבן זיך אַלץ קרעפטיקער געטראָגן די קולות פון שטורם.

אמת, אחוץ דעם „שלום"־פּראָגראַם פון די שטאַרקע איז נאָך
געווען דער ערלעכער פּאַציפיזם פון פאָלק. אין ענגלאַנד האָט

לאָרד סעסיל דורכגעפירט אין יאָר 1935 אַ ווונדערבאַרן פריוואַטן פאָלקס־רעפערענדום, און נישט ווייניקער ווי פינף מיליאָנען אַנאָנימע, דורכשניטלעכע בירגער האָבן זיך מיט קלאָרקייט אַרויסגעזאָגט קעגן קריג, קעגן דער אַלגעמיינער באַוואָפנונג, קעגן די דיפּלאָמאַטישע וועלט־אינטריגן· זייער דראַנג נאָך שלום איז אָבער נישט געווען—אין פּרינציפּ—קיין קאַפּיטולאַציע פאַר היטלערן אָדער פאַר די אַנדערע פינצטערע כחות פון אייראָפּע. זיי האָבן פאַרלאַנגט אַן אַקטיוון פּאַציפיזם, אַן אָפענעם אַרויסטריט קעגן דער טייוועלשער צוגרייטונגס־אַרבעט, אַ מאָביליזאַציע פון די אומצאָליקע מיליאָנען פון מענטשן־ברידער אין אַלע לענדער (און ראשית כל, ביי זיך אין לאַנד) קעגן די וואַקסענדיקע געפאַרן. זיי האָבן געגלויבט, אַז די געפאַרן קענען ווערן אָפּגעווענדעט דורך דער באַוואָפנונג פון פעלקער מיט אַקטיוו־גייסטיקע כלי זיין, מיט אַן ערלעכער און ענערגישער אַרבעט אין דער „ליג אָף ניישאָנס”, מיט אָפּשאַפונג פון אָן אַ שיעור אומגערעכטיקייטן אין דעם פעלקער־לעבן פון אייראָפּע. זיי האָבן באמת פאַרקערפּערט דעם פרידן־ליבענדיקן גייסט פון אַ פאָלק, אָבער נישט יענע שיכטן, וואָס האָבן אין זייער עגאָאיזם און פוילער זעלבסט־צופרידנהייט פאַראייביקט די עולות און דעם אומרו אין דער וועלט, און זיך אפילו אליין נישט באַוואָפנט.

. . . און ווער ווייסט? אפשר האָבן זיי זיך נישט באַוואָפנט ווי נויטיק דערפאַר, ווייל דער „דרויסנדיקער פיינט” איז גאָרנישט געווען אזוי פיינטלעך פאַר זיי? היטלער איז אפשר געווען אַ שוואַרצער פינטל אויפן האָריזאָנט פון זייער רואיקן לעבן, אָבער היטלעריזם (אַלס סאָציאַלע לעבנס־און־הערשאַפט־פאָרם) האָט זיי געלאָקט און באַאיינפלוסט. טאַקע דערמיט דערקלערט זיך מסתמא וואָס אַזויפיל אומגעהויערע זאַכן זענען געשען אין דעמאָקראַטישע לענדער פּנים אל פּנים מיט דעם אויפשטייגענדיקן היטלעריזם. ווי קען מען פאַרגעסן אז בעת די הימלשרייענדקע פאַרברעכן קעגן יידן האָבן זיך אָנגעהויבן אין דייטשלאַנד, האָט קיין איין איינציקע רעגירונג (פראַנקרייך, בעלגיע, ענגלאַנד, אַמעריקע) נישט דערהויבן אַן אָפיציעלע שטים פון פּראָטעסט? און זאָל מען נישט וואַרפן די באַשולדיגונג נאָר אויף איין באַזונדערן

רעגירונגס־שעף, ווייל אין ענגלאַנד למשל זענען, זינט היטלער'ס אויפקום, געשטאַנען ביים רודער אי מאַקדאָנאַלד, אי באָלדווין, אי טשעמבערליין... אמת, מען האָט דורכגעלאָזן אָן דעם ריכטיקן פּראָטעסט אויך די פאַרניכטונג פון ליבעראַלן, דעמאָקראַטן, סאָציאַליסטן, פרומע קריסטן אין דייטשלאַנד׳ אָבער וויכטיקער אין פּרינציפּ איז דאָך געווען די פאַרפאָלגונג פון יידן: זיי האָט מען גע'רודפ'ט נישט פאַר עפּעס אַ שולד, נאָר שולדלאָז בכלל.

אין דעם מעמאָראַנדום, וואָס די „פּריילאַנד־ליגע" האָט דערלאַנגט צו דער פּליטים־קאָנפערענץ אין עוויאַן, אין יאָר 1938, איז אָט דער פּונקט פון דער יידישער אויסוועגלאָזיקייט אַרויסגעבראַכט געוואָרן זייער קלאָר. „די איצטיקע פאַרפאָלגונג פון יידן אין דייטשלאַנד שיידט זיך אָפּ אין אַ סך וויכטיקע פּונקטן פון די אַנדערע רדיפות באַקאַנט אין דער געשיכטע. בעת דער שפּאַנישער אינקוויזיציע האָבן די באַדראָטע קרבנות געהאַט די מעגלעכקייט צו בייטן זייער רעליגיע און דורכדעם אַרויסראַטעווען זיך פון דער נעץ פונם אינקוויזיטאָר. אחוץ דעם זענען דעמאָלט געווען מעגלעכקייטן צו עמיגרירן אין אַנדערע לענדער פון אייראָפּע, און די עמיגראַנטן האָבן געקענט איינוואָרצלען זיך אין נייע היימען מיט אַ לייכטיקייט, וואָס איז מער נישט פאַראַן פאַר זיי היינט צו־טאָג. היות ווי דער יסוד פון די פאַרפאָלגונגען האָט געענדערט זיין כאַראַקטער פון אַ רעליגיעזן אָדער פּאָליטישן צו אַ ראַסן־מעסיקן, האָט די אכזריות פון דעם פאַרברעכן אָנגענומען פאָרמען, וואָס לאָזן זיך נישט באַשרייבן. מען זשאַלעוועט נישט יונג אָדער אַלט, מאַן, פרוי אָדער קינד. עס איז אַ פּלאַנמעסיקע און דורכגעטראַכטע פאַרניכטונג פון אַ פאָלק, וואָס אונטערשיידט זיך פון די אַמאָליקע אַרמענישע רדיפות נאָר אין דעם, וואָס זי ווערט נישט דורכגעפירט אין אַ מאָמענט מיטן מעסער אין דער האַנט, נאָר אין אַ קאַלטן און לאַנג־אויסגעצויגענעם פּאָגראָם מיט יסורים פון יאָרן און יאָרן".

מען האָט אַלזאָ דערלויבט, אַז אין דעם סאַמע הארץ פון אייראָפּע זאָל זיך איינשטעלן אַ סיסטעם פון מענטשן - פ אַ ר נ י כ ט ו נ ג צוליב זייער ראַסע אָדער זייערע איבערצייגונגען. און אַז מען דערלויבט, ווערט מען אַ מיט־טוער, אַ מיט־שולדיקער.

אמת, אַ כוואַליע פון שרעק און רחמנות און ערלעכער צדקה־הילף האָט זיך אַ גאַס געגעבן אַנטקעגן די לויפענדיקע מחנות פון „ביר־גער פון אייראָפּע", אָבער דאָס און נישט מער. היטלער האָט נישט מורא געהאַט פאַר רחמנות־געפילן פון איינצעל־פּערזאָנען; דעמאָלט — אין אָנהויב פון זיין קאַריערע — האָט ער נאָר געציטערט פאַר דעם מאַכט־קול פון די שטאַטן. דער קול איז געבליבן „שטאַטסמעניש" פאַרשטומט.

. . . ווי אַנדערש האָט מען געהאַנדלט אַמאָל אין דערזעלבי־קער אייראָפּע. גלאַדסטאָן האָט אָפן פּראָטעסטירט אין ענגלישן פּאַרלאַמענט קעגן דער פאַרניכטונג פון די אַרמענער דורך די טערקן. אַמעריקע האָט אַמאָל איבערגעריסן די האַנדלס־באַציאונ־גען מיט רוסלאַנד צוליב די יידישע פּאָגראָמען. וויפיל די גע־לערנטע מאַרקסיסטן זאָלן נישט אויפדעקן דערביי די עקאָנאָמיש־מלוכה'שע מאָטיוון פון יענע שטאַטס־מענער,—אָבער דאָך: אָט די זייערע פאַרבאָרגענע מאָטיוון האָבן זיך אויסגעדריקט אין פּראָ־גרעסיווע אַקטן פון מענטשלעכקייט, בעת די פּראָגרעסיווע מלוכות פון היינט האָבן זיך געהאַט אָפּגעשלאָסן אין אַן אַנטי־מענטשלע־כער שווייגעניש. דער פאַלשער צויבער פון „אַנטי־באָלשעוויזם" וואָס האָט באַשיינט היטלער'ס קאָפּ האָט זיי פּאַראַליזירט און דעמאָראַליזירט. זיי זענען אַזוי אַרום געוואָרן עפּעס ווי אומ־זיכטבאַרע שותפים פון זיין ווערק; זייער שטאַט איז געוואָרן— אין די ווערטער פון נביא—זינדיק.

די זינד האָבן זיך אַנטפּלעקט אויך אין אַנדערע געביטן. זינט 1931 האָבן זיך אָנגעהויבן די געוואַלטזאַמע דעראָבערונגען פון שוואַכע מלוכות: צוערשט כינע, דערנאָך אַביסיניע, שפּאַניע, אַלבאַניע. פאַר קיינעם אין דער וועלט איז נישט געווען קיין צווייפל, אויף וועלכער זייט עס ליגט רעכט און אויף וועלכער אומרעכט. די דעמאָקראַטישע מלוכות זענען נאָך דעמאָלט געווען גענוג שטאַרק אַרויפצוצווינגען זייער מאָראַלישן מאַכט־וואָרט, אָבער זיי האָבן זיך ווידער איינגעוויקלט אָדער אין שווייגעניש (ווי אין כינע) אָדער אין פאַלשער אַקטיוויטעט (ביי אַביסיניע, שפּאַניע). צי מען איז געווען דערביי פּאַציפיסטיש אָדער דיפּלאָ־מאַטיש, אָבער אומזיכטבאַר איז מען געווען פאַרבונדן מיט די

אַנגרייפער. קיין גרעסערע צביעות האָט מען נישט געקענט אויסטראַכטן ווי די „סאַנקציעס“, די כלומרשט׳דיקע באַשטראָפונג פון איטאַליע פאַרן חטא פון אַביסיניע, בעת מען האָט נישט איבערגעריסן אויף אַן אמת דעם עקאָנאָמישן אָטעם פון דעם רשע, בעת רוסלאַנד האָט געליפערט צו אים דעם פאַר מלחמה־צוועקן נויטיקן פעטראָל. מען האָט געלאָזט אָפּגיין מיט בלוט אַ לאַנד ווי שפּאַניע, ווו די פאָלקסמאַסן האָבן מיט אַ זיכערן אינסטינקט פאַרטיידיקט זיך, נישט נאָר קעגן זייער אייגענעם שונא, נאָר אויך דעם שונא פון אַ גאַנצער וועלט. מען איז געווען גרייט צו פאַרזען אפילו די אייגענע מלוכה־אינטערעסן, געלאָזן פאַרכאַפּן דאָס אומגליקלעכע לאַנד דורך די בײדע היטלערס נאָר דערפאַר ווייל עס האָט ארויסגעוווּנקען פון דאָרטן דאָס צויבער־ליכט פון אַנטי־באָלשעוויזם. צו דעם בראָך איז נאָך צוגעקומען די שאַנד, ווייל נישט קיין אַנדערער ווי דער סאָציאַליסט לעאָן בלום האָט עס מיטגעמאַכט אין נאָמען פון פראַנקרייך.

דער אַלטער נביא וואָלט אָנגערופן אַזעלכע שטאַטן נישט אַנדערש ווי זינדיקע, אַנטי־מאָראַלישע, ווייל זיי האָבן נישט געוואָלט באַשיצן די רעכט פון די שוואַכע. זיי האָבן נישט פאַרטיידיקט די געפייניקטע איינצל־מענטשן אין נייעם היטלער־רייך, זיי האָבן נישט פאַרטיידיקט די לעבנס־רעכט פון די באַפאַלענע שטאַטן. זיי זענען געוואָרן שותפים צו דער מעשה־חבלה. זיי האָבן אָנגעהויבן צו לעבן אליין עפּעס ווי אין אַ פ ר ע ־ ה י ט ־ ל ע ר י ס ט י ש ן צושטאַנד.

און לאָמיר שוין נישט רעדן וועגן די סאָציאַלע באַציאונגען אין זייערע לענדער אינעווייניק, וואָס דאָס האָבן די נביאים אַממערסטן געהאַט אין זינען. געווים איז אין דער דעמאָקראַטישער געזעלשאַפט פאַרוואָרצלט מער סאָציאַלער יושר און פערזענלעכע פרייהייט ווי אַנדערשוווּ, געווים זענען דאָרטן די מעגלעכקייטן פון אויסבעסערן די לאַגע שטענדיק פאַראַן, אויב נאָר די מאַסן פאַרשטייען ווי זיי צו באַנוצן· אָבער—די סאָציאַלע דיסהאַרמאָניע איז דאָך פאַרבליבן. נישט אומזיסט שרייבט שוין איצט דער בירמינגעם׳ער פּראָפעסאָר וו. ק. האַנקאָק, אַז „מיר וועלן מוזן ברענגען אונזער געזעלשאַפט אין אָרדנונג נאָכ׳ן זיג

אין דער מלחמה. די שאַרפסטע פּראָבע פון אונזער דערפאָלג נאָכ'ן קריג וועט זיין די אָפּשאַצונג אויף אייביק פון דער קרענק און שאַנד פון ארבעטסלאָזיקייט". מער נישט ווי אָפּשאַפן אַר־בעטסלאָזיקייט? אזוי ווייט נאָר גייט די פאַנטאַזיע פון פראָפע־סאָר? מער נישט ווי אַ ט די איינציקע דערשיינונג האָט מאָראַליש פאַראומרייניקט דאָס לעבן פון די פּראָגרעסיווע פעלקער? זאָל מען דאָ, פאַרבייגייענדיק, נישט דערמאָנען דעם אומווירדיקן צו־שטאַנד אין וועלכן די פּראָגרעסיווע מלוכות האָבן געהאַלטן צענד־ליקער מיליאָנען פון זייערע „פאַרביקע" אונטערטאַנען אין דער גאָרער וועלט? נישט נאָר גוואַלטיקע עולות האָט מען אָפּגעטאָן לגבי אָט די ערלעכע קינדער פון דער גרויסער מענטשהייט־פאַ־מיליע; מען האָט זיך דורך דעם דערוואָרבן אומפריינט און שונ־אים, וואָס וועלן זיין נאָך לאַנג הערן אין לויף פון דער מלחמה.

. . . אַן אַמעריקאַנער זשורנאַליסט, וואָס האָט באַגלייט די ענגלישע אַרמיי אין פראַנקרייך, האָט דערקלערט דעם 18טן יוני (1940): „אַ געלונגענע צוזאַמענאַרבעט פון שפּיאָנען און פאַר־רעטער האָט געבראָכן פראַנקרייך; די נאַציע איז געווען אויסגע־פוילט פון אינעווייניק ווי אַן אַלטער בוים". שרעקלעכע ווער־טער! דער שרייבער האָט אין זינען די מיליטערישע און פּאָליטי־שע אויסגעפוילטקייט פון פראַנצויזישן בוים; ער באַמערקט נישט אַז ער האָט גלייכצייטיק מיט כירורגישער שאַרפקייט אַנטפּלעקט די מאָראַלישע זינדן פון אַ געזעלשאַפט,—און נישט נאָר פון דער פראַנצויזישער אַליין. מען איז געוואָרן הילפלאָז אויפן שלאַכט־פעלד, ווייל מען איז געווען „פאַרכאַפּט" פון דעם שונא'ס גייסט און מען איז געווען דערצו זעלבסטצופרידן און גייסטיק פויל. און אַ פאַר־היטלעריסטישע געזעלשאַפט פאַלט לייכט אַ קרבן פון דעם עכטן היטלעריזם.

,די אייראָפּעאישע געזעלשאַפט האָט נישט דערקענט מיטן איי־גענעם כח אירע חטאים אָדער פעלערן; אפילו די מיט אַזאַ דער־קענטעניש געבאָרענע סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט זיך נישט דערהויבן צ ו ד ע ר אויפגאַבע. איז דער בראָך געקומען פון דרויסן,, פון דער האַנט פון דעם שטן. דערפאַר איז אזוי פאַר־צווייפלט שווער געווען צו באַקעמפן אים. ער איז שטאַרק מיט

דער שוואַכקייט אונזוערער. כדי צו באַגעגענען אים מיט כח און צו באַזיגן אים, מוז אין אונז אַליין געשאַפן ווערן אַזאַ אַנטי־כח, אַ נייער גייסט פון אַזאַ טיפן פאַרנעם און אַזאַ הויכן שוווּנג, אַז ער זאָל ווירקן טיפער, העכער און שטאַרקער פון היטלער׳ס אומהייליקן גייסט. נישט נאָר די פאַרשטאַרקטע מיליטערישע באַוואָפנונג אַליין, נאָר אויך אַ ווידער־געבורט פון קראַנקן הומאַניסטישן גייסט וועט אים פירן צו דער מפּלה.

דוכט זיך, סימנים פון אַ נייעם וועלט־בילד הויבן זיך אָן צו באַווייזן.

יוני, 1940.

פראַנצויזישער אָדער רוסישער שלום?

ווי מאָדנע עס האָט אָפּגעקלונגען די דערשיטערנדיקע ידיעה, אַז פראַנקרייך האָט שוין אונטערגעשריבן דעם ו ו א פ נ - ש ט י ל ש ט אַ נ ד מיט היטלערן. זינט אייביקע צייטן ליגט אַ טיפער צויבער אין דעם דאָזיקן וואָרט „וואפנשטילשטאַנד,“ אין וועלכע שפּראַכן מען זאָל עס נישט אַרויסרעדן. עס איז שוין מסתמא אַזוי אַז מענטשן פרייען זיך מער מיטן אַוועקלייגן דאָס געווער ווי מיטן אַרויסציען דעם שווערט פאַר מלחמה. „אַרמיס־טיס“—הייסט דאָך אָפּשטעלן בלוט־פאַרגיסן, צוריקקערן זיך צום פרידלעכן לעבנס־וואַנדל, ווידער פאַראייניקט זיין מיט די נאָענט־סטע און ליבסטע. אין די דעמאָקראַטישע לענדער האָט מען דעם שלום ליבער ווי אומעטום, און דאָס תלמוד׳ישע וואָרט זאָגט, אַז „תלמידי חכמים פאַרגרעסערן דעם שלום אין דער וועלט“.

איך קען נישט פאַרגעסן אַ קליינע דערציילונג פון י. אָפּאַ־טאָשו׳ס קינסטלערישער פעדער, וועלכע ער האָט פאַרצייכנט אין סעפּטעמבער 1938. ער איז דעמאָלט געווען אין פאַריז און האָט איבערגעלעבט די פּראָבע־מאָביליזאַציע, וועלכע דאַלאַדיע׳ס רע־גירונג האָט אַראַנזשירט גלייכצייטיק מיט די היטלער־פאַרהאַנד־לונגען אין מינכן. דערציילט ער ווי ער איז געשטאַנען אין פאַרי־זער מעטראָ (סאבוויי), צונויפגעדריקט צווישן די מענטשן, אין איינעם אַ נאָכמיטאָג. פּלוצים האָט ער דערהערט פון אַ ווינקל עפּעס ווי אַ שטיל געוויין פון אַ קינד, און אַז ער האָט זיך ארומ־געקוקט, האָט ער מיט שרעק דערזען א יונגן פראַנצויזישן סאָל־דאַט׳ל, אָנגעטאָן אין דער פולער אמוניציע, מיט דעם שטאָלענעם הוט אויפן קאָפּ. די הענט האָט ער געהאַלטן צוגעלייגט צו די אויגן, און ער האָט אין זיך אריין ביטער געכליפּעט. ער איז

פון דער טיפער פראָווינץ. אַנישט וואָלט ער נישט געקענט זיצן אין אַ ווינקל פון אַ פּאַריזער, מיט מענטשן־אָנגעפילטן וואַגאָן, פאַרגעסן אָן זיי אַלעמען און וויינען...

עס איז קיין צווייפל נישט: דער יונגער בחור'ל האָט נ י ש ט געוואָלט גיין אין קריג, מיט אַלע זיינע אברים און חושים האָט ער זיך געווערט קעגן אָט דעם מערדערישן געדאַנק. אָט אויף אַזעלכע פאַלקס־געפילן האָבן זיך זיכער דאַלאַדיע און די אַנדערע געשטיצט בעת זיי האָבן געלאָזן טשעכאָ־סלאָוואַקיע פאַלן. און עס איז באמת שווער צו פאַרדאַמען דאָס יונגע, בליענדיקע לעבן, וואָס שרעקט זיך פאַרן טויט.—צי האָב איך נישט אַליין, אַלס יונ־גער מענטש, אַמאָל אויך פאַרטיידיקט אָט דעם אומווילן פון סאָלדאַטן צו שטאַרבן?

אין מאָסקווע, אין 1918, בעת דעם ערשטן לעגאַלן צוזאַ־מענפאָר פון דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי האָט מען שטורמיש דעבאַטירט די פראַגע: צי זאָל רוסלאַנד ווייטער פירן דעם קריג? און איינער פון די בעסטע רעדנער, די איידעלע נשמה, פרוי ק, האָט זיך מיט פאַראַכטונג אָפּגערופן וועגן די פייגלינגס, די ט ר ו ס ן ־ סאָלדאַטן, וואָס פאַרלאָזן דעם פראָנט, וואָס ווילן נישט פאַרטיידיקן מיט זייערע קערפּערס די פרייהייט פון רוס־לאַנד... דער לשון איז געווען באַקאַנט, אָבער ער איז געווען נישט צוגעפּאַסט צו אָט דער פיינפילעוודיקער יונגער פרוי. האָב איך געשטעלט די פראַגע—אין מיין צאַרנדיקער רעדע יענעם טאָג —ווי האָט מען דאָס דעם מוט אָנצורופן יענע פאַרמאַטערטע און פאַרצווייפלטע מענטשן טרוסן, פייגלינגס? מען קען אַזאַ וואָרט פון פאַראַכטונג אָנווענדן לגבי איינצעלנע מענטשן, אָבער דאָך נישט לגבי הונדערטער טויזנטער. זייערע אינטימע געפילן, אפילו זייער אָפּזאָגן זיך פון קריג, ווערן דעמאָלט פאַרוואַנדלט אין ס אָ צ י אַ ל ע דערשיינונגען, נישט מער איינצעלפאַלן. און סאָציאַלע פאַקטן מוזן דערקלערט ווערן מיט גרעסערער טיפקייט און אחריות... זי, פרוי ק., האָט זיך מיט פרייד יאָרן לאַנג מקריב געווען פאַר דער רעוואָלוציע, אָבער זי האָט עס געטאָן מיטן פרייען ווילן, נישט ווי עפּעס אַ שרייפל אין דער אַרמיי־מאַשין. מען זאָל האָבן דורך אַרץ פאַר דעם מענטשלעכן האַס צו בלוט־

טאקע געווען בלוט־יונג ווי א קינד, און האט געשטאמט מסתמא פארגיסן, אפילו ווען דאס גייט קעגן אונזערע פאליטישע אידעען...

פונדעסטוועגן טראג איך זיך ארום די אלע טעג מיט א געפיל פון שאנד, נישט נאר שמערץ, צוליב דעם וואפנשטיל־שטאנד פון פעטען און היטלער. איז דאס בארעכטיקט?

דער זכרון טראגט אזוי ליכט אריבער צו יענער צייט, אויפן שוועל פון די בײדע יארן 1917 און 1918, ווען די אקארשט געשאפענע סאוועט־רעגירונג האט אויך פארלאנגט א וואפנשטיל־שטאנד און א תכפ׳דיקן שלום. אבער—ווי מען זאל נישט זיין פאליטיש געפארבט—וועט מען דאך מוזן אנדערקענען ווי ווער־דיק, ווי ערלעך און מענטשלעך זענען יענע פארהאנדלונגען גע־ווען אין פארגלייך מיט די איצטיקע. ווי ריין און ציכטיק דער־שיינט דאך די עפאכע פון ברעסט־ליטאווסק אין ליכט פון דעם פינצטערן וואלד פון סענט־קאמפיען. מען האט אונז דעמאלט (פון די לעגאליסטישע און כלומרשט־פאטריאטישע קרייזן) באַ־שולדיקט אז מען האט געבראכן ווארט צו די פארבינדעטע שות־פים, אז מען האט זיי געלאזן שטיין אליין אין פעלד און טראגן קרבנות, אז רוסלאנד אלס איינהייט מוז האלטן ווארט...

האבן מיר, ערשטנס, געטענה׳ט, אז „רוסלאנד” האט געביטן איר רעזשים און לעבנס־סדר אזוי טיף, אז עס קען נישט פשוט איבערנעמען אויף זיך די זינד און די פליכטן פון צאריזם. און, צווייטנס, האבן מיר דעמאלט גערופן צום וואפנשטילשטאנד נישט נאר דייטשלאנד, נאר א ל ע קריג־פירנדיקע מלוכות. מיטן גאנצן הארצן האבן מיר געשטרעבט, אז פראנקרייך, ענגלאנד, אמעריקע זאלן נעמען אנטייל אין די פארהאנדלונגען, נישט דער־לאזנדיק צו סעפעראטע אפמאכן. מען האט זיי מער ווי איינמאל גערופן צום געמיינזאמען טיש דורך ראדיאס, דורך אפיציעלע נאטן. זיי האבן זיך אפגעזאגט.

און עס איז דער שטאלץ פון יענער צייט, א סימן לדורות, אז רוסלאנד האט—ביים פארמולירן די באדינגונגען פון וואפנ־שטילשטאנד—געפאדערט, אז די דייטשן זאלן נישט אריבערפירן קיין איינאיינציקן סאלדאט פון דעם רוסישן פראנט צו דעם פראנצויזיש־ענגלישן. ד ע ר געדאנק איז געווען אונטערגעזאגט

דער סאָוועטשער דעלעגאַציע פון די רוסישע מיליטער־לייט, וועל־כע האָבן זי באַגלייט און געסטאַרעט צו פאַרהיטן זי פון פעלערן. די דייטשן האָבן געמוזט אים אָננעמען, און אין דעם איז געלעגן אַ גרויסער סימבאָלישער באַטייט. מען האָט בשום אופן נישט געוואָלט שליסן אַ רוסיש־נאַציאָנאַלן שלום, פאַרבונדן מיט גע־פאַרן פאַר יענע פעלקער, וועלכע האָבן נישט צוגעהערט זיך צו רוסלאַנד׳ס מאָנענדיקער שטים. אָן זייער ווילן און וויסן האָט מען דעמאָלט אין רוסלאַנד געשיצט זייערע אינטערעסן. צי האָט איצט פעטען׳ס רעגירונג אַזוי אָפּגעהיט די אינטערעסן פון ענג־לאַנד, איר פאַרבינדעטן נאָך מיט אַ טאָג פריער?

. . . און אַז די צווייטע דראַמאַטישע פאַזע האָט זיך אָנגע־הויבן,—די שלום־דעבאַטן אין ברעסט־ליטאָווסק—האָבן מיר ווי־דער אַלץ געהאָפט צוצוציען צום טיש די אַנדערע שטאַטן. איך געדענק אַ שפּעטן ווינטער־אָוונט סוף 1917 ווען איך בין געזעסן ביי לענין׳ען אין קאַבינעט און טראָצקי איז אַריינגערעגט אריינ־געקומען אין צימער. ער האָט מיטגעטיילט, אַז אקאָרשט האָט ער דערהאַלטן פון דעם פראַנצויזישן באָטשאַפער אין פעטראָגראַד, מ״ר נולאַנס, אַן איינלאַדונג צו זיך. וואָס ווייסט—האָבן אַלע מיט אַ פריידיקן אומרו געטראַכט—אפשר וועלן „זיי״, די אַנטי־דייטשע מלוכות, זיך לאָזן רעדן און וועלן נעמען אָנטייל אין די פאַרהאַנדלונגען? טראָצקי האָט כלומרשט מיט חוזק געפרעגט לענין׳ען אין וואָס פאַר אַ אנצוג ער זאָל אַהין גיין, און לענין האָט ערנסט גע׳עצה׳ט אָנצוטאָן זיך גוט, אנשטענדיק, ווייל דאָס איז דאָך דער ערשטער אָפיציעלער שמועס מיט זיי... ליידער איז דערפון גאָרנישט געוואָרן. אָבער די דעבאַטן אין ברעסט־ליטאָווסק זענען אָנגעגאַנגען אָפן. קיין שום באַהעלטענישן פון די געוועזענע שותפים־רעגירונגען האָבן אונזערע פאַרטרעטער נים צוגעלאָזן. יענע האָבן געקענט קלאָר זען, אַז מיר האָבן נישט געהאַט בדעה צו פאַרראַטן זייערע אינטערעסן אין געהיימע אָפּ־מאַכן מיט זייער שונא אין פעלד.

און שפּעטער איז געקומען דער גרויסער טאָג פון 10 פעוור־ראַל 1918 וועלכן עס איז שווער צו פאַרגעסן עד היום. די דייטשן האָבן זיך אַלץ מער און מער געשראָקן פאַר דעם „גייסט״ פון

ברעסט־ליטאָווסק; איינער פון זיי האָט דערקלערט, אַז די רוסן פירן זיך אויף אַזוי ווי ווען ז י י וואָלטן געווען די זיגער (אַזוי איז עס טאַקע היסטאָריש געווען!) דעמאָלט האָט עס דער גענע־ראַל האָפמאַן געגעבן אַ קלאַפּ אין טיש און האָט אולטימאַטיוו פאָרמולירט די דייטשע פאָדערונגען: אָפּטרעטן די באַלטישע פּראָווינצן, פּוילן, אוקראַינע א. א. וו. אויף דערויף האָט טראָצקי אין נאָמען פון דער סאָוועטישער דעלעגאַציע (ד. ה. פון דעמאָלט־דיקן רוסלאַנד) דערקלערט: נ י ש ט ש ל ו ם א ו ן נ י ש ט מ ל ח מ ה ! מיר וועלן נישט פירן ווייטער דעם אימפּעריאַליס־טישן קריג און פאַרגיסן אומשולדיק בלוט פון דייטשע פאָלקס־מענטשן; מיר וועלן אָבער אויך נישט אונטערשרייבן דעם אימ־פּעריאַליסטישן שלום, וועלכער גיט אָפּ אין שקלאַפערײַ צום דייטשן רויב־שטאַט אַ ריי פרייע פעלקער; אַ שלום, וואָס פאַרראַט אונזער פאָדערונג פון אינטערנאַציאָנאַלן פרידן...

די דייטש־עסטרייכישע דעלעגאַטן, די אין פייער און וואַסער געזאָטענע דיפּלאָמאַטן, זענען געבליבן זיצן ווי געפּלעפט. דער געלערנטער יוריסט קריגגע האָט גענומען שטאַמלען אַז נישטאָ אין דער געשיכטע אַזאַ פּרעצעדענט. דער פאָרזיצער האָט גע־פרעגט די רוסן צי וועלן זיי נישט דערקלערן דעם מיין פון זייער באַשלוס. אָבער טראָצקי האָט געלאָסן געענטפערט, אַז ער האָט מער נישט וואָס צוצולייגן צו זיינע ווערטער,—און די סאָוועט־דעלעגאַציע האָט זיך אויפגעהויבן פון די פּלעצער.

אָט דער באַשלוס איז געשטיצט געוואָרן פון דער גרעסטער צאָל באַוווסטזיניקע טוער אין לאַנד. ער האָט אין טיפסטן זינען אַנטשפּראָכן דער פּאָליטישער און מאָראַלישער לאַגע פון דער רעוואָלוציע. מען האָט דעמאָביליזירט אָפיציעל די אַרמיי, ווייל זי איז שוין פאַקטיש געווען צום גרעסטן טייל צעבראָכן און ווייל מען האָט נשט געטאָרט זי ווידער שיקן אין פייער. און מען האָט גלייכצייטיק נישט אָנדערקענט דעם ברוטאַלן סיסטעם פון פעל־קער־פאַרשקלאַפונג, וועלכן דייטשלאַנד האָט אונז געוואָלט אַנ־וואַרפן אונטער דער מאַסקע פון שלום. איך געדענק מיט וואָס פאַר אַ שטאָלצער פרייד מיר האָבן דעמאָלט פאַרטיידיקט די

דאָזיקע, צוויי מאָל נעגאַטיווע, פאָרמל. מיר האָבן געזען אין איר די העכסטע מדרגה פון ראַדיקאַל־הומאַניטאַרן געדאַנק.

פאַרוואָס האָט איצט פראַנקרייך נישט אָנגענומען די זעלביקע פאָרמל? אויב זי איז געווען אַזוי אויסגעשעפּט, אַז איר אַרמיי האָט מער נישט געקענט פירן מלחמה, האָט זי געזאָלט אָפּשטעלן זיך אויפן שלאַכט־פעלד, אפילו דעמאָביליזירן זיך, אפילו אפשר צעשטערן אירע כלי זיין. אָבער זי האָט נ י ש ט געטאָרט אונטערשרייבן אַ רויבערישן שלום, וואָס פאַרקנעכט איר אַליין און פאַרוואַנדלט זי אין אַ קריגס־אינסטרומענט פון היטלערן. וואָס פאַראַ גרעסערע געפאַרן האָבן איר געקענט באַדראָען, מצד היטלערן, אויב זי וואָלט זיך נישט אונטערגעגעבן צו אים אָפיציעל און לעגאַל? ער וואָלט באַזעצט דעמאָלט נישט צוויי דריטל, נאָר דאָס גאַנצע לאַנד מיט זיינע חילות? וואָלט די רעגירונג געקענט צוריקציען זיך קיין אַפריקע אָדער וווּ נישט איז, אַבי נישט אַרונטערלאָזן די פאָן פון אַ פראַנקרייך, וואָס געהערט דער מענטשהייט, נישט נאָר דער פראַנצויזישער נאַציע אַליין. וואָס וואָלט זיי היטלער געקענט אָנטאָן מער אין צער און שאַנד ווי ער האָט עס שוין געטאָן ביז איצט? מיט דעם פאַרהאַנדלען און אונטערשרייבן דעם „שלום” האָבן זיי אָבער גע׳כשר׳ט אים, גע׳כשר׳ט און לעגאַליזירט דעם גרעסטן רויבצוג פון דער געשיכטע. (אַזוי ווי זיי האָבן אין די פריערדיקע יאָרן לעגאַליזירט זיינע פאַרברעכן לגבי איינצעל־בירגער). נאָך ברעסט־ליטאָווסק פון 10 פעוורואַל 1918, איז קייזער־דייטשלאַנד געשטאַנען פאַר דער וועלט מיטן קין׳ס צייכן פון פאַרברעכער. נאָך קאָמפּיען פון יוני 1940 שטייט היטלער־דייטשלאַנד מיטן לאָרבער־קראַנץ פון אַ לעגאַלן דעראָבערער.

... און דערנאָך איז געקומען די דריטע, די טראַגישע פאַזע פון דעם קאַמף פאַר שלום. דייטשלאַנד האָט זיך אויפגעכאַפּט פון איר דערשטוינונג און האָט דערקלערט, אַז פון 14 פעוורואַל אָן איז דער וואַפנשטילשטאַנד פאַרענדיקט און איר אַרמיי וועט ווידער פירן קריג. די ווערטער זענען נישט געבליבן אויפן פאַפיר. אין צפון איז באַלד פאַרנומען געוואָרן די פעסטונג דווינסק, אין דרום—די שטאָט לוצק. די חילות האָבן מאַרשירט אויף

פסקאוו און מינסק. זייער ציל האָט מסתמא געזאָלט זיין פעטראָ־גראד... מען קען זיך פאָרשטעלן די אויפרעגונג, דעם כעס, די פאַרצווייפלונג, וואָס האָט ארומגעכאַפּט די רוסישע מאַסן, בעת זיי האָבן דערזען ווי זייער חלום אין אויסגערונען.

דעמאָלט איז עס לענין אַריבערגעגאַנגען צום אָנגריף. ער האָט שוין לאַנג געשטרעבט צו אַ וועלכן נישט איז אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד, כדי צו באַוואָרענען זיין ראַטן־רוסלאַנד. ביז איצט האָט ער געפירט זיין ליניע במסתרים, אין דער פאַרבאָרגענקייט פון צענטראַל־קאָמיטעט פון זיין פאַרטיי. איצט, אַז דער שאַרף פון דעם דייטשן מעסער איז שוין געלעגן איבערן קאָפּ פון לאַנד, איז ער אָפן אַריבער צום אָנגריף. ער האָט שטרענג פאַרלאַנגט פון זיינע לייט צו שליסן תכף אַ וועלכן נישט איז, מעג זיין אפילו אַ שמוציקן, שלום־אָפּמאַך, כדי צו ראַטעווען די רעוואָלוציע. אונטערן נאָמען „פעטראָוו" האָט ער גענומען פאַרעפנטלעכן אין דער „פּראַוודאַ" לאַנג־אָטעמדיקע אַרטיקלען קעגן דער קינדיש־קייט, אומזיניקייט, לעכערלעכקייט פון אַ ווייטערדיקן קאַמף קעגן אָט דעם שטאַרקן, מיט וואָפן באַלאָדענעם, העכסט־אָרגאַניזירטן איכפּעריאַליסטישן שונא. ער האָט מיט אַ כיון מגזם געווען די קראַפט פון דעם קעגנער און צו־נישט געמאַכט די כחות פון אַ מעגלעכער פאַרטיידיגונג. ער האָט כסדר דערמאָנט דעם אַמאָ־ליקן „טילזיטער שלום", וואָס פּרייסן האָט געמוזט שליסן מיט נאַפּאָלעאָן׳ען אין דער שעה פון איר שוואַכקייט, אַ שלום, וואָס האָט אָבער דאָך נישט פאַרניכטעט דאָס לאַנד אויף אייביק...

מען האָט תכף דערקענט דעם נוסח און דעם לשון פון דעם דאָזיקן פעטראָוו. דאָס איז לענין אַרויס מיט אַלע זיינע מיטלען פון איבערצייגונג און דעמאַגאָגיע כדי גייסטיק און מאָראַליש צו דעזאָרגאַניזירן זיינע קעגנער. ער איז געוווינט געווען דערצו פון זיינע עמיגראַנטן־קאַמפן אין צענדליקער יאָרן. און היות ער האָט דערביי שטאַרק אַרויסגערוקט זיין פּערזענלעכן איך־איינפלוס, האָב איך, צווישן אַנדערע, אָנגעהויבן פאַרעפנטלעכן אַרטיקלען קעגן אים (אין דער טאָג־צייטונג פון די לינקע סאָציאַל־רעוואָ־לוציאָנערן „זנאַמיא טרודא"). איינער פון זיי האָט געטראָגן דעם אַרויסרופנדיקן קעפּל: „אַלערהעכסטע גערדאַנקען" („אווגוסטיישיי

מיסלי״) איך האָב זיך נישט באַגנוגענט מיט דער קריטיק פון זיין קאַפּיטולאַציע־ליניע, נאָר אויפגעטרעטן בכלל קעגן דעם דיקטאַטאָרישן כאַראַקטער פון זיינע אַרגומענטן,—קעגן דעם ווילן אַרויפצווינגען זיין פאָרשלאַג אויפן פאַלק מיטן אויטאָריטעט פון זיין פּערזאָן. אַזאַ סטיל טאָר נישט אַריינדרינגען אין דעם עפנט־לעכן לעבן פון אַ סאָציאַליסטישן לאַנד...

לענין איז געווען אויפגעבראַכט קעגן מיך, און האָט שפּעטער מיט פּאַרדרוס געשריבן וועגן דער „טיפּישער שטיינבערג׳שער פראַזע״; ער האָט געמיינט מסתמא די גרענעצלאָזע רעוואָלוציאָ־נערע באַגייסטערונג פון די יונגע. אָבער ער האָט געהאַט קעגן זיך נישט נאָר אונזער באַוועגונג; אויך אין זיין אייגענעם צענטראַל־קאָמיטעט האָט ער (אין דער נאַכט צום 8־ פעברואַר, ווען עס איז אָנגעקומען די ידיעה וועגן פּסקאָוו׳ס פאַלן) אויסגערונגען אַ מער־הייט פון נאָר איין שטים. די באָלשעוויקעס האָבן דעמאָלט באַ־שלאָסן—אונטער זיין דרוק—צו שיקן אַ טעלעגראַם קיין בערלין מיט אַן אָנפראַגע וועגן די „אַנטגילטיקע״ שלום־באַדינגונגען. פּונקט אַזאַ מין אומבאַדייטענדיקע מערהייט האָט ער אויסגע־פועל׳ט ביי די זיבן לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן—מיטגלידער פון דער רעגירונג—וועלכע מען האָט אויף גיך צונויפגערופן אין יענער נאַכט. האָט שוין טראָצקי געקענט צוזעצן זיך אין אַ פינצ־טערער שטימונג צום טיש און אָנהויבן שרייבן; דעם טעקסט פון דער טעלעגראַמע.

איך בין געווען דערביי ביי אָט דער זיצונג, אין דער שפּעטער שעה פון דער נאַכט. אַלע האָבן זיך געפילט אומהיימלעך, ניין, באמת אומגליקלעך ביי דער אויספירונג פון דעם דאָזיקן אַקט. אויב עס איז דאָ אַ כבוד התורה, איז דאָ אויך אַזאַ זאַך ווי דער כבוד פון אַ רעוואָלוציע, וואָס האָט צוגעזאָגט דער מענטשהייט עפּעס דערהויבענדיקעס. ד ע ר כבוד האָט איצט געזאָלט פון אונז אליין געשענדעט ווערן, בעת מיר זענען געווען גרייט אָנצור־דערקענען דעם נצחון פון דעם פאָלק־שונא. אַ ריי באָלשעוויס־טישע פירער, יאָפע, קרעסטינסקי, זינאָוויעוו (וווּ זענען זיי היינט צו־טאָג?) זענען אַרומגעגאַנגען שוואַרץ ווי די נאַכט, וועלכע האָט דראָענדיק אַריינגעקוקט אין די פענצטער פון דעם „סמאָלני־

אינסטיטוט״. מאריא ספּירידאנאווא, די פּארקערפּערונג פון ברויזענדיקן רעבעלישן גייסט, איז געשטאנען ווי א פּאר׳משפּט׳ע נעבן דער וואנט. זי האט אקארשט, אין נאמען פון די אויסגעמאטערטע מיליאנען פויערים, געזאגט יא צום אפּשיקן פון דער פאטאלער טעלעגראמע,—אבער איר גאנץ וועזן האט זיך געשטעלט קעגן אזא באשלוס. מער נישט לענין, וואס האט זיך מיט דער גרעסטער געמיטלעכקייט געווארעמט ביי אויוון, האט געקוקט אויף אלעמען מיט רו אין זיין געוויינטלעכן לצנות׳דיקן בליק. „רעוואלוציאנערן מוזן קענען אננעמען שווערע באשלוסן״—האט ער די גאנצע צייט געזאגט מוסר זיינע חברים.

מען האט די טעלעגראמע אפּגעשיקט און מען איז זיך שנעל מיט שווערע הערצער פאנאנדערגעגאנגען. אז דער צענטראלער עקזעקוטיוו־קאמיטעט פון די סאוועטן (דער סאוועט־פּארלאמענט) האט זיך דעם נעקסטן טאג עקסטרא פארזאמלט, און אז די שאטנס פון דער פארגאנגענער נאכט זענען פארשוונדן אין דעם שטראלנדיקן ליכט פון רוסישן ווינטער־טאג, האט אויסגעבראכן דער שטורם. נישט נאר אונזער באוועגונג, נישט נאר די געמעסיקטע סאציאליסטן פון אלע ריכטונגען, נאר אויך א באדייטנדיקע צאל פון פירנדיקע באלשעוויקעס (בוכארין, ראדעק, קאלאנטאי) האבן געשטורעמט קעגן לענין׳ען. די לעצטע האבן אפילו אנגעהויבן ארויסגעבן אין מאסקווע אן אייגענעם זשורנאל קעגן דער „פּראוודא״. מען האט מיט גבורה ארויסגעשטעלט א פּראגראם פון „רעוואלוציאנערן קריג״ אדער „רעוואלוציאנערן אויפשטאנד״ קעגן דייטשן אנגריף. לענין האט אבער נישט פארלוירן זיין זיכערקייט און האט שוין דאסמאל באקעמפט די „בוכארין׳שע פראזע״· דעם 21 פעווראל איז אנגעקומען דער דייטשער ענטפער־אולטימאטום. מען האט איצט פון אונז פארלאנגט: אפּצוטרעטן פוילן, ליטע, באלטישע פּראווינצן, א הויכע קאנטריבוציע און נאך און נאך זאכן. אונזער ענטפער האט געזאלט געגעבן ווערן אין משך פון 48 שעה.

פארשטייט זיך אז איצט—פּנים אל פּנים מיט דעם ברוטאלן פויסט פון אימפּעריאליזם—האבן מיר אלע געזאגט: נ י י ן !
פארשטייט זיך, אז לענין האט אויף דערויף געענטפערט: י א !

(„וואָלט איר מיר געפאָלגט פריער—האָט ער געטענה'ט—וואָלט איר געהאַט בעסערע באַדינגונגען... איצט מוזט איר אָננעמען אָט די באַדינגונגען... אַז נישט וועט זיין נאָך ערגער"). די באָלשעוויסטישע פאַרטרעטער פון פוילן, לעטלאַנד, עסטלאַנד (וואָס האָבן איצט געזאָלט אריינפאַלן אין דעם קייזער'ס הענט) האָבן געשוואַנקט צווישן דער לאָיאַליטעט צו לענין'ס פאַרטיי און דער טריישאַפט צו זייערע אייגענע אַרבעטער־מאַסן. אַ שווערער קאַמף איז אָנגעגאַנגען ביי די באָלשעוויקעס. ביי אונז איז אָבער געווען כמעט ווי איינקייט.

איך געדענק די זיצונג פון אונזער צענטראַל־קאָמיטעט, ווען מען האָט געזאָלט צום לעצטן מאָל באַקרעפטיקן אונזער ליניע. אין איילעניש האָבן מיר זיך פאַרזאַמלט אין עפּעס אַ צופעליקן פּלאַץ. אַ געמיש פון טיפן אומרו און יוגנטלעכער רעבעלישקייט האָט אַלעמען אַרומגענומען. מען האָט געוווסט וועגן וואָס עס האָט זיך דאָסמאָל געהאַנדלט. נישט נאָר וועגן ענטפער צו דייטשלאַנד און די גרויסע געשעענישן, וואָס מוזן קומען נאָך דערויף. עס איז פאַר אונז אויפגעשטאַנען אויך דער שאָטן פון אַ טיפן קאָנפליקט מיט לענין'ען און זיין פאַרטיי, פון אַ נייער, אפשר פיינטלעכער איבערגרופּירונג פון די פּאָליטישע כחות אין דער רעוואָלוציע. און מיר האָבן גוט געוווסט, אַז אַרום אונז שטייען מיט אָנגעשטרענגטע פּנים'ער און צוזאַמענגעביילטע פויסטן די קעגנער פון דער רעוואָלוציע בכלל. זיי וועלן אויסנוצן יעדן פאַלשן שריט אָדער יעדן אינערלעכן ריס אין דעם פירענדיקן לאַגער פון לאַנד∴

מען איז געזעסן אין זיילישן אומרו, מען איז געווען אויסגעמאַטערט פון דעם פיל־טאָגיקן קאַמף, אָבער איבער די געזיכטער האָט געפלאַטערט אַ גייסט פון אומדערשיטערלעכן גלויבן און פון גרייטשאַפט צו קרבנות. דער קרייז אַרום לענין'ען איז באַשטאַנען פון מענטשן נאָענט צו פופציק יאָר; דער פירענדיקער קרייז דאָ—פון יוגנט נעענטער צו די דרייסיקער יאָרן. דער איינציקער גרייז־גרויער מאַן צווישן אונז איז געווען מאַרק נאַטאַנסאָן. אַ פּיאָנער פון דער רוסישער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, אַ קאָנספּיראַטאָר פון אַ פאָר דורות רעוואָלוציאָנערן. אָבער

די יונגע, וואָס זענען דאָ געזעסן האָבן געטראָגן די היסטאָרישע אחריות מיט דעם זעלביקן ערנסט ווי די אַלטע אַנדערשוווו.

אין דער מיט פון נערוועזע רעדעס און שאַרף־קלינגענדיקע רעזאָלוציעס האָט מען עפּעס ארויסגענומען פון די טעשלעך און אויף גיך געגעסן. קיין געאָרדנטן טאָג־לעבן האָט מען דעמאָלט נישט געפירט. מען האָט שוין מער נישט דיסקוסירט די הויפּט־פּראַגע פון דייטשן אולטימאַטום: מען האָט אים פּשוט אָפּגע־וואָרפן· געשטאַנען פאַר די אויגן איז די ווייטערדיקע פראַגע: ווי אַמשנעלסטן און בעסטן צו באַוואָפענען די מאַסן קעגן דעם שונא, וואָס וועט זיך באַלד וואַרפן אויפן לאַנד. א צוקונפט פול מיט סודות און געפאַרן האָט זיך געהאַט אויסגעשפּרייט פאַר אונז, אָבער מען האָט זי אָנגענומען מיט זיכערקייט און שטאָלץ. ווי היינט דערמאָן איך זיך מיינע פּליכטיקע געדאַנקען אין יענער זיצונג. אָט אַזוי, אין א פּשוטער און לייכטער סביבה ווערט גע־מאַכט געשיכטע?.. פון די שטימען פון אָט די מענטשן קען אָפּהענגען דער גאַנג פון געשעענישן?... אומפאַרשטענדלעך, און דאָך רעאַל... מיר וועלן זיך אַמאָל דערמאָנען אָן אַזאַ זיצונג...

:: :: :: ::

דעם 23 פעברואַל, אין דעם אָוונט ווען דער 48 שעה־אולטי־מאַטום איז אויסגעגאַנגען, האָט זיך פאַרזאַמלט דער צענטראַל עקזעקוטיוו־קאָמיטעט פון די סאָוועטן אין טאַורישן פּאַלאַץ. די העכסטע אינסטאַנץ האָט געדאַרפט אָננעמען דעם לעצטן באַ־שלוס. פאַר אונז אַלעמען (אויך פאַר די באָלשעוויקעס מסתמא) איז דאָס געווען א טרויעריקער אָוונט. אין ד ע ם פּאַלאַץ, וואָס האָט געהאַט איבערגעלעבט שוין נישט איין רעוואָלוציאָנערן שטורם, האָט מען דאַסמאָל געדאַרפט רעדן וועגן קאַפּיטולאַציע. עס איז פאַראַן א באַזונדערע טראַגיק אין א מפּלה, וואָס ווערט דורכגעלעבט נישט אין געהיים, ווען מען קען באַהאַלטן די אויגן פון שאַנד, נאָר בפני עם ועדה ווען זי ווערט, אַזוי צו זאָגן, פאַר־הונדערטפאַכט פאַר אַלעמענס אויגן. עס איז באַשטימט גע־וואָרן, אַז פון די ביידע רעגירענדיקע פּאַרטייען (באָלשעוויקעס און לינקע סאָצ. רעוו.) זאָלן רעדן צו צוויי רעדנער: איינער פאַר

אָננעמען דעם אולטימאַטום, דער אַנדערער—קעגן. לעניז און ראַדעק זענען עס געווען פאַר און קעגן פון יענער פּאַרטיי. פון אונז האָבן געזאָלט רעדן קאַמקאָוו קעגן, און ספּירידאָנאָוואַ—פאַר. לעניז האָט שטאַרק געוואָלט האָבן א י ר אונטערשטיצונג ווי די שטים פון דעם אָרגאַניזירטן פּויערטום. אָבער אַז עס איז שפּעטער געקומען איר צייט צו רעדן, האָט זי געשוויגן. מען האָט זי גערופן ביים נאָמען עטלעכע מאָל, זי האָט זיך נישט אָפּגערופן. זי האָט נישט געקענט גיין קעגן איר אייגענער נאַטור און קעגן דעם ווילן פון איר באַוועגונג, וואָס דאָס איז געווען ביי איר איינס.

מיט דער זעלביקער זיכערקייט און פון אויבן אַראָפּ׳יקייט ווי שטענדיק, האָט לעניז דאָ ווידערהאָלט זיינע באַקאַנטע אַרגומענטן. „טילזיטער שלום”, אַרויסראַטעווען זיך פון אימפּעריאַליסטיש געראַנגל; צוווענדן זיך צום סאָציאַלן אויפבוי; אָפּהיטן די סאָוועטן־מאַכט,—דאָס זענען געווען די אַרגומענטן. קעגן זיי האָט מיט איינגעהאַלטענעם הומאָר גערעדט ראַדעק. נישטאָ קיין ראַטעווען זיך אין דער עפּאָכע פון אַ וועלט־קריג; פאַרקערט, די אימפּעריאַליסטן וועלן זיך צונויפרעדן אויפן חשבון פון רוסלאַנד; מען וועט דערשטיקן דעם אויפקום פון דער דייטשער רעוואָלוציע; געשטעלט אויף זיך אַליין, זענען מיר פאַרפאַלן...—קאַמקאָוו, ווידער, האָט דערמאָנט מיט פאַרביטערונג די פייערלעכע צוזאָגן צו דער וועלט. פון וואַנעט נעמט זיך אָט דער פּאַנישער שרעק פאַרן דייטש?... רוסלאַנד איז אומבאַזיגבאַר שוין צוליב אירע געאָגראַפישע שטחים.. וועלן זיי נעמען פּעטראָגראַד וועלן מיר אָפּטרעטן ביז מאָסקווע, ביז צו דער וואָלגע, ביז צום אוראַל. מען וועט אומעטום אָרגאַניזירן דעם אויפשטאַנד, און דערמיט וועקן דעם רעבעלישן גייסט פון דער וועלט.. אויפהאַלטן די סאָוועטן־מאַכט? וואָס טויג זי אָבער ווען איר רעוואָלוציאָנערער אינהאַלט וועט זיין אויסגעליידיקט? מען האָט דאָך נישט געשטרעבט צו דער מאַכט אַלס אַזעלכער...— אין דעם זעלביקן נוסח איז אויך געהאַלטן געוואָרן מיין רעדע.

לעניז האָט זיך צוגעהערט צו די רייד, אפשר אַביסל מער ווי שטענדיק פאַרזאָרגט, און האָט צו זיך געשמייכלט. אָט דער

פּונקט פון דער סאָוועטן ־ מ אַ כ ט איז פאַר אים געווען אַ סך וויכטיקער ווי קאַמקאָוו און אַנדערע האָבן פאַרשטאַנען. ער האָט טאַקע דער „פּראָלעטאַרישער מאַכט", אין דעם געניוען פּאָליטיש־מיליטערישן און עקאָנאָמישן זינען, צוגעגעבן גאָר אַ באַזונדערע באַדייטונג. אַ באַדייטונג וועלכע די סאָציאַליסטן פון אַלע אַנדערע ריכטונגען האָבן ביז דעמאָלט קיינמאָל נישט איינגעזען. צוליב דער איינהאַלטונג פון ד ע ר מאַכט, דער ערשטער אין דער וועלט־געשיכטע, האָט לענין געהאַלטן פאַר מעגלעך און אפילו פאַר נויטוועגדיק מקריב צו זיין „צייטווייליק" אַלע סאָציאַליסטישע צוזאָגן און פּלענער. די אַנדערע רוסישע סאָציאַליסטן האָבן, אין אַ דורות־לאַנגן קאַמף קעגן צאַריזם און קאַפּיטאַליזם· אַזוי פיינט באַקומען אַלע פאָרמען פון דעספּאָטיע און באַהערשונג, אַז זיי האָבן געהאַסט יעטוועדן אַפּאַראַט פון מלוכה־געוואַלט און מאַכט: זיין אַרמיי, זיין פּאָליציי, זיין דיפּלאָמאַטיע. לענין און זיינע מקורבים האָבן נישט נאָר באַקעמפט די מאַכט־אַפּאַראַטן, נאָר זיי האָבן אויך גלייכצייטיק שטודירט זיי, באַוווּנדערט זיי און אין פּרינציפּ אָנגענומען פאַר זייערע צוקונפטיקע פּלענער. זענען זיי דאָך אין תוך געווען מאַכט־סאָציאַליסטן, נישט פרייהייט־סאָציאַליסטן.

צי איז לענין אַלס פּערזאָן געווען דורשטיק נאָך מאַכט?— איז נישט וויכטיק. וויכטיק איז אַז ער האָט געוואָלט די מאַכט פאַר דעם פּראָלעטאַרישן קלאַס, און ער האָט זיך אידענטיפיצירט מיט ד ע ם קלאַס. און אַז דער דייטשער אולטימאַטום האָט אַוועקגעשטעלט פאַר אים די פראַגע: טריישאַפט צו דער סאָציאַליסטישער אידעע אָדער אויפהאַלטונג פון דער סאָוועטישער מאַכט—האָט ער אָן וואַקלענישן אָנגענומען דאָס צווייטע. אין ד ע ם איז געלעגן דער היסטאָרישער באַטייט פון דעם ביטערן קאַמף אַרום „ברעסט־ליטאָווסק". לענין'ס בלינדע באַגייסטערונג פאַר דעם מאַכט־פּרינציפּ האָט געוואָרפן איר טונקעלן שאָטן פאָרויס נישט נאָר אויף דעם גאַנג פון די געשעענישן אין זיין צייט, נאָר אויף די גאַנצע רוסישע אַנטוויקלונג זינט דעמאָלט ביז היינט.

מען איז צוגעטרעטן צו דער אָפּשטימונג. די איינגעהאַלטענע

אויפרעגונג האָט זיך ביי אַלעמען נאָכמער פאַרטיפט. אויבן, אויף דער גאַלעריי זענען געזעסן אין שפּאַנונג די ווייניקע געסט, וואָס מען האָט צוגעלאָזט צו דער דאָזיקער געשלאָסענער זיצונג. אין דעם גרויסאַרטיקן זאַל, וואָס האָט שטענדיק אַריינגענומען טויזנטער מענטשן, האָבן דאָסמאָל נאָר אַ פּאָר הונדערט געמוזט אָננעמען דעם גורל'דיקן באַשלוס. די ליידיקע בענק אַרום, די שפּעטע שעה פון דער נאַכט, דער טיפער אומרו פון דער לאַגע, אַלץ צוזאַמען האָט געדריקט אויף אַלעמענס הערצער. דזערזשינסקי, וואָס איז תמיד אַזוי טריי געווען צו לענין'ען, האָט איצט מיט אַ פאַרווירטן געזיכט און צעשויבערטע האָר געקוקט אויף אים פון אַ זייט. די נשמה פון אָט דעם מענטשן—דעם טשעקאַ פירער—האָט געזאָלט זיין נאָר שטאָל און אייזן. זי איז אָבער איצט צעריסן געוואָרן צווישן דיביידע לאָיאַליטעטן: צו לענין'ען און צו זיין פוילישן לאַנד. דער קאַלט־סיסטעמאַטישער פאָרזיצער, סווערדלאָוו, האָט גענומען דורכפירן די אָפּשטימונג, ביי וועלכער יעטוועדער האָט געזאָלט אויסרופן יאָ אָדער ניין.

די וואָס האָבן געפאָדערט די אָפּוואַרפונג פונם אולטימאַטום האָבן אַרויסגערופן זייער „ניין" מיט אַ לויטער, קלאַנגפולער שטים. די אַנדערע, די באָלשעוויקעס, האָבן מיט זיכערע אָדער שטילערע שטימען אָפּגערופן זיך מיט „יאָ". אַ גאַנץ גרויסער טייל פון זיי האָט זיך אָפּגעהאַלטן פון אָפּשטימונג. די מערהייט איז געווען פאַר לענין'ען. אַז סווערדלאָוו האָט פּראָקלאַמירט די צאָלן: 113—פאַר, 85 קעגן, 45—אָפּגעהאַלטן זיך—האָט זיך פון אַ פלאַץ דערהערט די האַנט־פּאַטשעריי פון איינעם אַ באָלשעוויק. זיינע פּאַרטיי־הענט האָבן נישט געקענט אָפּהאַלטן זיך פון באַגריסן ד ע ם רעזולטאַט. אָבער פון אַלע זייטן האָט מען זיך אַ וואָרף געטאָן איינצושטילן אים: „שעמט איר זיך נישט?"—האָט איינער אויסגערופן צו אים. עס איז געווען 2 אַזייגער אין דער נאַכט.

מען איז זיך פונאַנדערגעגאַנגען, און די פאָלקס־קאָמיסאַרן האָבן זיך צוריקגעצויגן אין אַ צימער הינטער דעם זאַל. לענין האָט שוין געהאַט צוגעגרייט דעם טעקסט פון דער טעלעגראַמע, וואָס האָט געזאָלט תיכף אָפּגיין קיין בערלין. די רעגירונג האָט

איצט געדאַרפט אויספירן דעם באַשלוס פון צ.א.ק. און אַ רעזאָ־לוציע אין דעם גייסט איז רעדאַגירט געוואָרן ביי אַט דער זיצונג. רעזאָלוציעס פון דער רעגירונג פלעגן מערסטנס אונ־טערגעשריבן ווערן פון פאָרזיצער, לענין, און עטלעכע קאָמיסאַרן, אחוץ דעם סעקרעטאַר. אַז לענין האָט אונטערגערוקט די איצ־טיקע רעזאָלוציע צו מיר, האָב איך געענטפערט, אַז איך וועל זי נ י ש ט אונטערשרייבן. „פאַרוואָס?"—האָט ער מיט אַ זיכט־באַרער אומצופרידנקייט געפרעגט. „דאָס איז איצט דער אָפי־ציעלער באַשלוס פון צ.א.ק. און די רעגירונג מוז אים אויספירן".

— יאָ — האָב איך געזאָגט — אָבער מען קען אַרויסטרעטן פון דער רעגירונג כדי אים נישט אויסצופירן.

לענין האָט שאַרף אַ קוק געגעבן אויף אונז, ער האָט תכף געזען די ווייטערדיקע פועל יוצא'ס פון אַזאַ שריט אונזערן, און שוין מער נישט געשמייכעלט די נאַכט.

האָט ער די רעזאָלוציע געגעבן אונטערצושרייבן די אַנדערע קאָמיסאַרן און איז געשעפטסמעסיק אַריבער צו דער פאָלגנדיקער פראַגע: צוזאַמענשטעל פון אַ נייער דעלעגאַציע קיין ברעסט־ליטאָווסק. טראָצקי, קאַמענעוו, יאָפע וואָס האָבן געפירט די אונ־טערהאַנדלונגען אין דעם ערשטן פעריאָד זענען מער נישט געוועזן דערביי. (טראָצקי האָט בכלל רעזיגנירט פון זיין פאָסטן אַלס אויסן־פּאָליטישער קאָמיסאַר). איצט זענען אריין יענע, וואָס האָט צוגעשטימט צו דער קאַפּיטולאַציע: טשיטשערין, סאָקאָלני־קאָוו, קאַראַכאַן.*)

דער וועג פון קאַפּיטולאַציע האָט זיך אַרויסגעוויזן אַלס נאָך מער דאָרנדיקער ווי דער באַשלוס. די סאָוועטישע דעלעגאַציע

---

*) סטאַלין איז געווען איינשטימיק מיט לענין'ען און מיט זיי. אָבער זייער סוף איז נישט געווען קיין פריילעכער אונטער סטאַלין'ס דיקטאַטור שפּעטער. קאַראַכאַן'ען האָט מען דערשאָסן, סאָקאָלניקאָוו'ן—האַלב־דערשאָסן (פאַראורטיילט און באַגנע־דיקט), טשיטשערין האָט זוכה געווען צו שטאַרבן מיט זיין אייגענעם טויט, נאָכדעם ווי ער איז באַזייטיקט געוואָרן פון זיין פאָסטן אַלס אויסערן־קאָמיסאַר.

האָט אייניקע טעג אַרומגעוואַנדערט ביז זי האט געטראָפן די דייטשן. דערווײַלע האָט די דייטשע אַרמיי, נישט געקוקט אויף דער הכנעה־טעלעגראַמע, ווייטער מאַרשירט אין לאַנד. עס האָט אויסגעזען ווי זיי וואָלטן געגאַנגען דוקא אויף פעטראָגראַד, כדי צו באַזייטיקן די סאָוועט־רעגירונג בכלל. און עס איז געווען אַ נאַכט פון שרעקן און אויפברויז ווען אפילו לענין האָט אין פאַר־צווייפלונג גערופן „אַלעמען, אַלעמען, אַלעמען" צו מאָביליזירן זיך און צו פאַרטיידיקן די רעוואָלוציע. אָבער דער שרעק איז געווען אַן אומזיסטער, די דייטשע דיפּלאָמאַטן האָבן זיך ענדלעך געלאָזט זען, האָבן פאָרמולירט נאָך שאַרפערע באַדינגונגען ווי אין יענעם אולטימאַטום,—און האָבן אונטערגעטראָגן אַ נייעם דאָקומענט. די דעלעגאַטן, סאָקאָלניקאָוו און די אַנדערע, שפּיר־ענדיק דעם הייסן אָטעם פון לענין'ען אין זייער רוקן, האָבן עס אונטערגעשריבן, „נישט לייענענדיק אפילו", מיט אַ פּראָטעסט. אַז עס איז אָנגעקומען זייער טעלעגראַמע, אַז זיי פאָרן צוריק אַהיים, איז אַ שטיין אַראָפּגעפאַלן פון הארצן ביי לענין'ען; ער האָט געהאַט וואָס ער האָט געוואָלט.

אָבער דאָך איז די אַקציע נישט געווען פאַרענדיקט. דער שלום־אָפּמאַך האָט געזאָלט ווערן ראַטיפיצירט פון דער עקסטער אינסטאַנץ אין לאַנד, און די באָלשעוויקעס האָבן געוווסט, אַז דאָס מוז זיין דער סאָוועט־קאָנגרעס אליין. צוויי וואָכן צייט זענען פאַרבליבן ביז זיין צונויפרוף אין מאָסקווע, און אָט דער צייט־שטח האָט געזאָלט פריי אויסגענוצט ווערן פון דיביידע לאַגערן פאַר זייער פּראָפּאַגאַנדע. אונזער פּאָליטישער חבר, פּראָשיאַן, איז געווען דער פּאָסט־און־טעלעגראַף־קאָמיסאַר. האָט ער געזאָרגט דערפאַר, אַז אויך די שטים פון די ניין־זאָגער זאָל הילכיק אָפּקלינגען אין אַלע עקן פון לאַנד. (און דאָס רוסישע לאַנד איז געווען גענוג גרויס!) עס איז שווער צו זאָגן ווי די פאַר־מולירונג פון די ביידע צדדים און וואָס פאַר אַ קלאָרער פאָרם זיי זענען דערגאַנגען צו די ברייטסטע מאַסן פון פאָלק אין אַזאַ קורצער צייט. אָבער זיי האָבן געקענט דערגיין, ווייל דער ווילן דערצו איז געווען.

רעזאָלוציעס אין פלאַמענדיקע ווערטער (פאַר שלום! פאַר

קאמף!) זענען געפלאָסן ווי זודיקע לאַווע פון סאָוועטן, פון פּראָ־ווינצן, פון אַרמיי־טיילן: מען האָט נישט געוווסט וועלכע ריכ־טונג איז שטאַרקער, ביז דער קאָנגרעס האָט זיך נישט פאַר־זאַמלט אין מאַרט אין מאָסקווע. און דאָ איז געווען ווידער אַ מערהייט פאַר לענין׳ען. אמת, די ריין־פּראָלעטאַרישע סאָוועטן און אינדוסטריע־אָרגאַניזאַציעס האָבן מערסטנס געזאָגט „ניין״, און די פויערשע סאָוועטן און אגראַרישע געגענטן האָבן געפּאָ־דערט שלום. אמת, לענין האָט אַזוי אַרום נישט געקענט שטיצן זיך אויף זיין אייגענער, זינט יאָרן באַגרינדעטער, סאָציאַלער גרונטלאַגע: דעם אַרבעטער־קלאַס. אָבער איצט איז דאָס פאַר אים נישט געווען וויכטיק. ער האָט געשטרעבט צו באַקומען אַן „אָטעם־פויזע״, אַ שטיקל רואיקע צייט כדי צו באַפעסטיקן די מלוכה׳שע מ אַ כ ט . האָט ער זיך טאַקע אויף דעם קאָנג־רעס אַנטפּלעקט אין אַ נייעם ליכט: ער האָט פאַרטראָטן איצט נישט דעם אינטערנאַציאָנאַלן אַרבעטער־קלאַס, נאָר דאָס נאַציאָ־נאַלע לאַנד, רוסלאַנד. צוויי פּרינציפּן זענען זיך געשטאַנען אַנט־קעגן: אינטערנאַציאָנאַלער אויפברויז קעגן נאַציאָנאַלן שלום; קאַמף פאַר אידעע קעגן קאַמף פאַר מאַכט; רעוואָלוציאָנערע ערלעכקייט קעגן פּאָליטישן אָפּאָרטוניזם.

אַז אַ מערהייט פון 700 דעלעגאַטן קעגן 300 האָט דעם 15 מאַרט פון יאָר 1918 באַשלאָסן צו באַשטעטיקן דעם אָפּמאַך מיט דייטשלאַנד, האָט אונזער פּאַרטיי אָנגענומען דעם באַשלוס אַ ר ו י ס צ ו ט ר ע ט ן פון דער רעגירונג. אויף מיר איז אַרויפגעלייגט געוואָרן די אויפגאַבע צו לייענען די דעקלאַראַציע וועגן דעם ביים קאָנגרעס. טויזנטער מענטשן, דעלעגאַטן און געסט, האָבן אין יענעם אָוונט אויסגעפילט דעם מיט העלן עלעק־טרישן ליכט פאַרגאָסענעם זאַל. הגם מען האָט זיך געריכט אויף אונזער באַשלוס, איז אָבער די שפּאַנונג געווען אויסערגעוויינלעך. האָט עס דאָך באַטייט דעם ערשטן אָפענעם קאָנפליקט אין דעם סאָוועטישן לאַגער. וואָס וועט דערפון אַרויסוואַקסן? איך האָב זיך אָבער געפילט אַ סך רואיקער און קלאָרער ווי אין טאַווריש־פּאַלאַץ דעם 24 פעברואַר. עס האָט זיך אַזוי שטאַרק געוואָלט

אראָפּנעמען פון אונז די טרויעריקע פליכט פון אויספירן די קאַ־פּיטולאַציע־פאָדערונגען.

ביי אַ געשפּאַנטער שטילקייט פון זאַל האָב איך פאַרענדיקט לייענען אונזער דערקלערונג. אַז איך האָב זיך פּאַמעלעך דורכ־געשטופּט צו די הינטערשטע רייען פון דער עסטראַדע, האָט זיך צו מיר אַ וואָרף געטאָן מיט עכטן צער אין זיין גאַנצער פיגור דער הויכוווקסיקער און גוטמוטיקער טומאַנאָוו. דער אַמאָליקער פאָלקס־לערער, איז איצט געווען אַ הויך־שטייענדיקער מיליטערי־שער קאָמאַנדיר און אַ שאַרפער קעגנער פון ברעסטער שלום. אונזער אַוועקגיין פון דער רעגירונג האָט אים געוויזן דעם „שלום" פון אַן אַנדער געפערלעכער זייט, און ער האָט מיט גרויס זאָרג געטרייסעלט מיר די הענט. „טוט עס נישט! פאַרוואָס טוט איר עס?"—הינטער אַ פאָרהאַנג איז געשטאַנען די הויכע פיגור פון דעם שווער־לייביקן, שוואַרץ־וואָנציקן מאַרינע־קאָמיסאַר דיבענ־קאָ. דער רעבעלישער און לעבנס־לוסטיקער מאַטראָס, וואָס איז „אַמאָל", אין די אָקטאָבער־טעג ערשט, געווען אַ באַלשעוויס־טישער העלד, האָט מיט אַ פאַר'חושכ'טן פּנים געקוקט אַרום זיך, עפּעס ווי ער וואָלט זיך וועלן באַהאַלטן. זינט ברעסט־ליטאָווסק איז ער אַריין אין אַ קאָנפליקט מיט לענין'ען, און ער האָט געפילט דעם אומ'חן, וואָס איז געפאַלן אויף אים. טאַקע אין דעם זעלביקן אָוונט, הינטער אַ פאָרהאַנג פון דעם זעלביקן זאַל, האָט מען אים אַרעסטירט.—שפּעטער האָב איך אים פאַרטיידיקט אין רעוואָ־לוציאָנערן טריבונאַל, אָבער יענע געשיכטע געהערט נישט אַהער.

:: :: :: ::

זאָל זיין אַזוי! רוסלאַנד האָט דעמאָלט אונטערגעשריבן דעם אומווירדיקן שלום. אָבער ווי ווערדיק און אחריות'דיק עס זענען געווען די פאָרמען פון דעם אַקט אין פאַרגלייך מיט דעם, וואָס עס איז געשען אין דער דריטער וואָך פון יוני 1940, אין דעם וואַלד פון קאָמפּיען. סיי ביים אָפּשליסן דעם וואַפנשטילשטאַנד, סיי דעם 10 פעברואַר 1918 האָט דאָס „אומלאָיאַלע" רוסלאַנד געזוכט צו פאַרהיטן מיט אַלע מיטלען די אינטערעסן אָדער אָפּ־צווענדן די געפאַרן פון זיינע פריערדיקע שותּפים־מלוכות און

פּעלקער· און אַז לענין'ס פּאָליטיק האָט שוין געהאַט געצוווּנגען דאָס רוסישע פֿאָלק אַריינצוטרעטן אין סעפּאַראַטע פֿאַרהאַנדלונגען מיט דייטשלאַנד, איז דאָס נישט געשען הינטער דעם פֿאָלק'ס פּלייצעס, אין אַ פֿאַררעטערישער שנעלקייט. דער צ.א.ק. האָט עס לײַדנשאַפֿטלעך דיסקוסירט, די פּרעסע (אויך די נישט־סאָוויעטישע האָט נאָך דעמאָלט עקזיסטירט) האָט עס אָפֿן באַהאַנדלט. אפילו נאָכדעם ווי די רעגירונג האָט שוין געהאַט צוגעשטימט צו דעם אולטימאַטיוון שלום, איז נאָך—ביז צום ראַטיפֿיצירן עס אויף דעם קאָנגרעס—אָנגעגאַנגען אין לאַנד אַן אָפֿענער קאַמף אַרום אים.

עס איז געווען אַ באַזונדערע פּאַרטיי און אַ ברייטער לאַגער אין פֿאָלק, וואָס האָט אַקטיוו געקעמפֿט פֿאַר אַפּוואַרפֿן דעם אָפּמאַך. אַלע מעגלעכע סברות און אַרגומענטן פֿון דעם פּאַטאַלן באַשלוס, סײַ בנוגע רוסלאַנד'ס צוקונפֿט, סײַ בנוגע די אַלמענטשלעכע אידעאַלן, זענען אַרויסגעבראַכט געוואָרן מיט ערלעכער שאַרפֿקייט. נישט נאָר פּרעסע און פֿאַרזאַמלונגען, אויך דער טעלעגראַף האָט אין יענע צוויי וואָכן געדינט דעם אידעענגעפֿעכט פֿון בײַדע לאַגערן. אַ פֿאָלק איז צום ערשטן מאָל מאָביליזירט געוואָרן אין רוסלאַנד צו נעמען אָנטייל אין דער לייזונג פֿון זײַן גורל־פֿראַגע. און אויב לענין'ס שטאַנדפּונקט האָט דאָך באַקומען די אויבערהאַנט, האָבן די קעגנער נישט געקענט באַשולדיקן וועמען נישט איז אין אַרײַננאַרן אָדער פֿאַרגוואַלטיקן די מאַסן.

אָבער אין פֿראַנקרייך, וואָס האָט זיך געריטמט מיט אירע דעמאָקראַטישע אינסטיטוציעס, האָט מען נישט נאָר דערלויבט דער פּאַניק צו באַהערשן די לאַגע, מען האָט דירעקט באַנוצט די פּאַניק, כּדי הינטער דעם רוקן פֿון פֿאָלק און קעגן דעם ווילן פֿון דעם נאָענטסטן שותּף—ענגלאַנד, אָפּצושליסן אַ שלום, אַוועקגעבן דעם זיגער דאָס לייב מיט דעם לעבן, אונטערצוגעבן זיך אָן שום גאַראַנטיעס. דאָס פֿראַנצויזישע פֿאָלק איז מיט געבונדענע הענט און פֿיס, מיט אַ פֿאַרשטאָפּטן מויל אויסגעליפֿערט געוואָרן צו דעם שונא·

דאָס פראַנקרייך פון מארט 1918 האָט מיט ביטערער אויפרעגונג באַשימפּט דאָס נייע רוסלאַנד פאַר דעם „פאַררעטערישן שלום". אין יוני 1940 זענען די אַלע באַשולדיגונגען צעזייט געוואָרן ווי רויך אויפ'ן ווינט. עס איז טאַקע פאַראַן אַ היסטאָרישע לאָגיק אין דעם, וואָס די רעכטסטע פון די רעכטע האָבן איצט איבערגענומען די פירונג פון זייער צעקאַליעטשעטן פאַטערלאַנד.

אַריסטאָקראַטיע און יחוס

איך האָב טעלעפאָנירט צום סעקרעטאַר פון לידי גאָאורי און געבעטן וועגן אַן אַודיענץ. מען האָט מיך איינגעלאַדן אויף פינף אַזייגער דעם זעלביקן טאָג. אַ קאָקעטיש אויסגעפּוצטע פּאַסאַזשיר־שיף האָט געפירט איבער די שטילע וואַסערן פון סידנעיער האַפן צו דער געגנט „קיריבילי", ווו עס שטייט דאָס אַדמיראַלס־הויז, די רעזידענץ פון גאָווערנאָר־דזשענעראַל אין דער שטאָט. יעדעס מאָל ווען מיר קומט אויס צו שיפן זיך איבער דעם האַפן, ווערט די נשמה ממש געפאַנגען גענומען פון דער שטילער פּילפאַרביקער אומגעגנט, פון דער רואיקייט און פרידלעכקייט וואָס שטראַמט ארויס פון די הייזער, פאַבריק־קוימענס און באַזונדערס פון דעם מעכטיקן און לייכט־גראַציעזן סידנעי־בריק.

גלייך ביים איינגאַנג־טויער פון דעם פּאַלאַץ שטייט אַ וואַך־פּאָסטן. מען באַגריסט זיך איינפאַך, איך וואָלט געזאָגט היימיש. איך זאָג אים אַז איך האָב אַ באַגעגעניש מיט לידי גאָאורי, אָבער איך בין געקומען אַביסל צו פרי. צי קען איך אַ ווײַלע אָפּוואַרטן אין זײַן וואַך־שטיבל דאָ דערביי?

— געוויס יאָ. — איך זעץ זיך, ער שטייט רואיק, מיט אַ פריינטלעכן שמייכל. מיר וואַרפן זיך איבער מיט באַמערקונגען וועגן עפּעס. פּלוצים זעצט ער זיך צו אויף אַ שטול, און דער הויכוויקסיקער, ברייטפּלייציקער פּאָליציאַנט פאַרוואַנדלט זיך אין אַ שוואַך מענטשן־קינד. ער רייבט, מיט זאָרג אין פּנים, זײַן רעכטן פוס, ציט אַרויף אַביסל דעם הויז און זאָגט מיט אַ שוואַך קול: „די טעג ערשט האָט עס דאָ אָנגעהויבן ווי צו טאָן . . . איך ווייס נישט פון וואָס . . . געפאָרן אויף אַ ביסיקל און פלו־

צים דערפילט אזא וויטאָק . . . זאָל איך איצט גיין אין האָספּיטאַל? . . ."

ווי יעדער קראַנקער, וואָס שטייט אין דעם אָנהויב פון אַ געהיימניספולער מחלה, קוועטשט ער מיט די פּלייצעס, ווייל עס מאַכט צו קליינגעלט און האָט מורא פאַר זיינע אייגענע חשדים. ער זוכט ביי אַ צופעליקן גאַסט אין זיין שטיבל טרייסט. איך קוק אין זיין געזיכט מיט דעם פאַרלוירענעם שמייכל און רייד אים צו צו גיין טאַקע באַלד אין האָספּיטאַל.

צי וואָלט אַזאַ געמיטלעכע שטימונג מעגלעך געווען אין אַן אייראָפּעאישן לאַנד? איך קום דאָך צום פּלאַץ פון אַ גענעראַל-גובערנאַטאָר, און דערצו נאָך אין אַ מלחמה-צייט. מיט וואָס פאַראַ שרעקענישן און דראָאונגען איז אַרומגערינגלט אַזאַ טיטול, און באַזונדערס אַזאַ מענטש, אין אַ דייטשלאַנד, אַ רוסלאַנד, אַ פראַנקרייך. אַ צווייפאַכער צויבער, פון מלוכה און פון אַרמיי, ווערט אַרויפגעצויגן אויף די הויכגעשטעלט פּערזאָנען אין אייראָפּע. אין ענגלאַנד און דאָ איז ד ע ר צויבער גאָרניט פאַראַן.

מיט אַ צייט צוריק האָב איך נאָכגעפאָלגט אין סידנעי דעם ערשטן מאַרש איבער די גאַסן פון דער אויסטראַלישער דיוויזיע וואָס האָט געזאָלט אָפּפאָרן צום קריג. עס איז געווען זייער אַ הייסער טאָג, און עס איז געווען שווער צו שטיין אויף די פיס די פאָר שעה. אָבער עס איז געווען ווערט. איך האָב געזען אַ מערקווירדיק בילד. די הויכע און שלאַנקע סאָלדאַטן וואָס האָבן אַזוי ענערגיש מאַרשירט האָבן קוים געהאַט אַ גייסטיקע ענלעכ-קייט מיט „אונזערע" אייראָפּעאישע סאָלדאַטן. עס איז נישט געווען אין זיי קיין שום צייכן פון דעם עכטן מיליטאַריזם, אָט פון יענער אָנגעבלאָזענער און פאַראַכטנדיקער גרויסקייט וואָס באַשיינט אַזוי די קלאַסישע סאָלדאַטן. זיי האָבן געטראָטן ריטמיש און אַפילו עלעגאַנט, איינגעטיילט לויט מיליטער-גרופּן. די ביקסן האָבן, ווי אין אַלע אַרמייען, געשטראַלט אין דער ברענענדיקער זון און צוגעגעבן זיי דעם ערנסטן כאַראַקטער פון אַ מחנה וואָס גייט אין קאַמף. זיי זענען געגאַנגען פאַרביי דעם מאָנומענט פאַר די געפאַלענע אין פריערדיקן קריג, און זיי האָבן אַלע לויט באַפעל געווענדעט זייערע אויגן צו די סימבאָלישע

פיגורן ארום דעם גראַניט־קבר. פאַראויס פון יעדער גרופּע האָבן מאַרשירט אָפיצערן.

אָבער זיי אַלע צוזאַמען האָבן נ י ש ט אַרויסגערופן דעם איינדרוק פון אַן אַרמיי, וואָס לעבט פאַר זיך אליין, אָפּגעשלאָסן פון פאָלק. עס איז דאָ נישט געווען קיין שמץ פון „מיליטערישן שטאָלץ". און אפילו די אָפיצערן (וואָס האָבן זיך אויסגעצייכנט דורך אַ פּאָר שליפעס אויף די אַרבל) האָבן זיך געהאַלטן נאָר ווי העכער שטייענדיקע סאָלדאַטן. דאָס איז געווען באמת, אין געגויען זינען פון וואָרט, די אַרמיי פון פרייע בירגער. איר האָט זיי ממש געזען—די אַרבעטער, פּויערים, אָנגעשטעלט, קליינע באַאַמטע—הינטער זייער געמיינזאַמען אוניפאָרם. זיי האָבן זיך פרייוויליק פון זיך אליין צונויפגעזאַמלט, און אַז די מלחמה וועט אויסגיין וועלן זיי פּונקט אַזוי ווידער פאַנאַנדערשיטן זיך איבערן לאַנד. איז עס קיין וואונדער נישט וואָס די הונדערטער טויזנטער איינפאַכע בירגער, פרויען און קינדער, האָבן זיי באַגריסט אויף די גאַסן מיט אַ היימישער, פּשוטער וואַרעמקייט. און טרעפט מען אַזוינע סאָלדאַטן אין גאַס, חדוש'ט מען זיך איבער זייער נאַכלעסיק אָנטאָן זיך, איבער זייער פויל ארומדרייען זיך און שמועסן מיט וועמען עס זאָל נישט זיין. דער סאָלדאַטן־מאַנטל איז אַרויפגעוואָרפן אויף די פּלייצעס, און נישטאָ, דוכט זיך, דער סאָלדאַטישער ברען. מאַכט נישט קיין טעות! אָט די כלומר'שט נאַכלעסיקע מענטשן זענען עכטע קינדער פון פאָלק, און זיי וועלן אים פאַרטיידיקן מיט ברען ווען עס וועט קומען די שעה.

איך בין צוגעקומען צו דעם פּאָרטאַל פון דער געביידע, אַ באַקאַנטער אָפיצער האָט באַגריסט און אַ לאקיי אין אַ ליווריי האָט מיך אריינגעפירט אין איינעם פון די גרויסאַרטיקע זאַלן. לידי גאָאורי איז שטיל אריינגעקומען און האָט געבעטן צוזעצן זיך צום פייער פון קאַמין. אַן עלטערע פרוי, הויך און צאַרט, מיט ווייכע, גוטמוטיקע אויגן, מיט אַ פריינטלעכן שמייכל פון אַ ליבער מומע. אַ גאַנצן טאָג פירט זי דאָס לעבן פון אַן אַריס־טאָקראַטישער דאַמע, זיצט אין קאָמיטעטן פון רויטן קרויץ, רופט

דעם עולם צו געלט־זאַמלונגען, סטאַרעט זיך צו מאָביליזירן די פרויען. איצט איז זי אין אַ היימישן קלייד, פריי פון צערע־מאָניעס, רעדט ווי אַ פריינט.

זי וויל וויסן ווי גייט אָן די אַרבעט אַרום קימבערליי. דער־צייל איך וועגן די דערגרייכונגען אין סידנעי, וועגן דער באַראַ־טונג מיטן פּרעמיער פון מערב־אויסטראַליע, באַווייז איר זיין בריוו מיט אַ צוזאָג אויף שפּעטער. עס איז נישטאָ אויף וואָס צו באַקלאָגן זיך, סידנעי האָט זיך אַרויסגעוויזן פריינטלעכער ווי מען האָט דערוואַרט. דער פּאַרדרוס איז נאָר וואָס מען מוז דערוויל אָפּלייגן די זאַך. מען קען איצט נישט קומען דערמיט צו דער רעגירונג. זי הערט זיך איין מיט יענעם טיפן אינטערעס וואָס באַווייזט אַז דער ענין איז נאָענט צו איר האַרצן. —ווען רעכנט איר וועט מען קענען ווייטער אָנגיין?—פרעגט זי.

זאָג איך: ווי נאָר מיר וועלן באַקומען בעסערע ידיעות פון אייראָפּע און איך גלויב, אַז מיר וועלן זייהאָבן באַלד . . .

רעדט מען שוין וועגן די אַלגעמיינע פראַגן, פרעגט זי וואָס טראַכט איך וועגן רוסלאַנדס פּאָליטיק, וואָס באַדייט דאָס באַ־זעצן פון בעסאַראַביע, צי איז דאָס קעגן דייטשלאַנד? . . . . .

עס איז אַביסל מאָדנע וואָס אויך זי, די מענטשן וואָס שטייען נאָענט צו דעם רעגירונג־קוואַל, האָבן די זעלביקע זאָרג, טראַכטע־נישן און אומקלאָרקייטן וואָס מיר אַלע, געוועגלעכע צייטונג־לעזער. זי איז צופרידן פון מיין דערמונטערונג, הגם זי זאָגט דאָס נישט דירעקט. זי זיצט טיף פאַרזאָרגט, אַרויסזאָגנדיק שטיל אַז זי גלויבט אין אַ גרויסער ענדערונג פון דער וועלט נאָכן קריג. זי קומט ווידער צוריק צו קימבערליי און פרעגט וואָס קען מען טאָן איצט פאַר דער זאַך.

אומדערוואַרטעט דערשיינט מיטאַמאָל לאָרד גאַאורי, איר מאַן. דאָס איז אַ פיינע געשטאַלט פון אַ הויך־וווקסיקן און שלאַנקן מאַן מיט אַ גרויען קאָפּ, אין מיליטערישער קליידונג. דער מיליטערישער בגד ליגט אויף אים זייער נאַטירלעך, און אויף דער ברוסט שימערירן אומצאָליקע מעדאַלן. אָבער ווידער אַמאָל: נישטאָ אין דער פּאַראַדנער געשטאַלט קיין שום מילי־

טערישע גדלות, נישט אַ שפּור פון אַ „מלחמה־לאָרד״. די מילדע אויגן איבער די גרייז־גרויע וואָנצעס באַלויכטן אַ דורכאויס פרידלעך געזיכט. איר קענט גלייך זען דעם זיידן וואָס איז אריינגעטאָן אין שפּילן זיך מיט די קליינינקע אייניקלעך. און זעט מען זיי ביידען—מאַן און פרוי—צוזאַמען איז דאָס מסתּמא דער טיפּ פון אַן ענגלישער פאַרמעגלעכער, טיטולירטער, פיין דערצויגענער פאַמיליע.

אויך ער אינטערעסירט זיך תּכף מיטן גאַנג פון מיין אַקציע, אויך ער איז צופרידן מיטן בריוו פון מערב־אויסטראַלישן פּרעמיער. „דאָס איינציקע—זאָגט ער—וואָס מען פרעגט שטענדיק איז: צי וועט אייער געזעלשאַפט האָבן די פינאַנסן אויף צו האַלטן די קאָלאָניסטן אויפן פּלאַץ, ווייל אויב זיי וועלן פאַרלאָזן קימ־בערליי און גיין אין די שטעט, וועט דאָס פאַלן צו לאַסט פון אויסטראַליע.״ ער איז העכסט צופרידן צו הערן פון מיר אַז פון ד ע ר זייט דראָט קיין שום געפאַר נישט אונזער פּלאַן. „דער איינציקער אַרגומענט וועלכן א י ך הער דאָ אָפט איז אַז מען זאָל נישט שאַפן קיין קאָלאָניעס פון אויסלענדער״—זאָג איך צו אים. אָבער דאָס וואַרפט ער אָפּ מיט אַן ענערגישער האַנט־באַוועגונג. „ניין, פון דעם אַרגומענט האַלט איך גאָרנישט. די קאָלאָניע וועט דאָך נישט זיין קיין פּאָליטישע. די עמיגראַנטן וועלן דאָך קומען פון פאַרשידענע שטאַטן, נישט אַזוי?״...

איך האָב פאַרשטאַנען אַז ער האָט ד ע ם פּונקט נישט איינ־מאָל פאַרטיידיקט לגבי אַנדערע. ער האָט איינגעשטימט אַז—נישט געקוקט אויף דער מלחמה—דאַרף מען ווייטער אָנגיין מיטן פּראָיעקט.

מען איז אַריבער אויף די טאָג־פראַגן. צי גלויבט איר באמת—האָב איך געפרעגט—אַז היטלער וועט מאַכן דעם אָנפאַל אויף ענגלאַנד? קען דאָס בכלל געלינגען?

— געוויס נישט. ביי נאָרמאַלע באַדינגונגען וואָלט מען נישט געדאַרפט טראַכטן וועגן דעם. אָבער היטלער איז אַן אומ־נאָרמאַלער מענטש און ער קען וואַגן אַפילו דאָס . . .

אַז איך האָב דערמאָנט ווי מענטשן־פריינטלעך און קלוג די רעגירונג האַנדלט לגבי די „פיינטלעכע אויסלענדער״ וואָס זענען

דאָך קרבנות פון דייטשלאַנד, האָט ער דאָס מיט לעבעדיקייט באַשטעטיקט. „אַזוי מוז דאָס זיין . . . ענגלישע גערעכטיקייט זאָגט אַז עס איז בעסער צו באַפרייען איין שולדיקן צווישן צען אומשולדיקע, איידער צו באַשטראָפן צען אומשולדיקע צוליב איינעם אַ שולדיקן . . . דאָס וואָלט געווען קעגן אונזערע באַגריפן פון גערעכטיקייט . . .

און ער האָט פאַרענדיקט מיט אַזאַ שטאַרקייט ווי איך האָב דאָס אין אים נאָך קיינמאָל נישט באַמערקט: „ניין, דאָס וועט נישט זיין . . . די רעגירונג איז פעסט אין דעם.״

לידי גאַאורי האָט דערמאָנט וועגן מיין בוך „ספירידאָנאָוואַ״ וועלכן זי האָט מיט אינטערעס דורכגעלייענט און וויל איצט איבערגעבן צו אים. „מיר וועלן דאָס פון אייך נישט אוועק־נעמען, איר וועט דאָס האָבן צוריק״—האָט זי מוסיף געווען מיט דעם זעלביקן ווייכן שמייכל.—זיי באַגלייטן מיך אַרויס, און די גרויסע אָפיציעלע זאַלן קוקן אויס ווי היימישע צימערן. אַז איך גיי איצט צוריק דורך דער פינצטערער ביימער־אַלעע פאַרביי דעם גריסנדיקן וואַך־פּאָסטן, פיל איך אַ באַזונדערע וואַרעמקייט אין זיך. דאָס איז דער צויבער פון די איידעלע צוויי מענטשן וועלכע איך האָב אַקאָרשט באַגעגנט.

:: :: :: ::

דאָס איז נישט געווען דאָס ערשטע מאָל, וואָס איך האָב געטראָפן די מענטשן. עס איז געווען אַן אומדערוואַרטעטע הילף פון מזל בעת איך האָב דערהערט פאַריקן יאָר זייענדיק ביי די דוראַקס, אַז דער גענוערנאָר־דזשענעראַל מיט זיין פרוי קומען באַזוכן דאָס זעלביקע קימבערלי־לאַנד. איך האָב געלייענט, אַז זיי וועלן באַלד, אין אויגוסט 1939, פאַרלאָזן זייער הויכן פּאָסטן אין אויסטראַליע און אומקערן זיך צוריק קיין ענגלאַנד. האָב איך געטראַכט: וואָס פאַר אַ אונטערשטיצונג דאָס וועט זיין ווען זיי וועלן אין ענגלאַנד באַריכטן וועגן דעם דאָזיקן געהיימניספולן לאַנד, וואָס שטראַלט פאַר אונזערע אויגן. אַזעלכע הויכגעשטעלטע און קאָמפּעטענטע מרגלים וועלן איבערצייגן דאָרטן אַלע סקעפּטיקער . . .

זיי זענען געקומען פון קימבערליי באַגייסטערטע. באַגייס־טערט פון דער נאַטור, איבערצייגט אין דער מעגלעכקייט פון קאָלאָניזאַציע, פריינטלעך צו דער אידעע פון אַ יידישער קאָלאָ־ניזאַציע. זיי האָבן איינגאַנצן באַשטעטיקט מיינע דערפאַרונגען און האָפנונגען. דערצו האָט זיך נאָך ארויסגעשטעלט, אַז צוליב דער מלחמה־געפאַר וועלן זיי פאַרבלייבן אויף זייער פּאָסטן אין אויסטראַליע אויף ווייטער. סיי מר. דוראַק סיי מר. מיילס (דער דעפּוטאַט פון מערב־אויסטראַלישע סענאַט) האָבן אַראַנזשירט איך זאָל זיך טרעפן מיט גאַאורי אין פּערט. דער איינדרוק וועלכן איך האָב גלייך באַקומען פון אים איז פאַרבליבן דערזעלביקער אויך שפּעטער: איינפאַכקייט, באַשיידנקייט, אויפריכטיקייט, פריינטלעכקייט פון אַ גוטן מענטשן. ער איז דעמאָלט נישט געווען מיליטעריש געקליידעט. ביי דעם קאַמין האָבן מיר געפירט דעם שמועס און ער האָט געלויבט די קימבערליים, זאָגנדיק אַז ער האָט פריער נישט געוווסט וואָס פאַראַ צוקונפטרייך לאַנד דאָס איז, הגם ער האָט געלעבט עלף יאָר אין אויסטראַליע. ער האָט געלויבט די מערב־אויסטראַליער אַלס די פריינטלעכסטע פון אַלע אויסטראַלישע בירגער.

— פון וואַנעט קומט דאָס? — האָב איך געפרעגט, ווייל איך בין אויך געווען אַנטציקט פון זיי.

— אפשר דערפאַר ווייל ד ע ר שטאַט ליגט אַזוי ווייט אַוועק פון די גרויסע מזרח־שטאַטן . . . דאָ פילט זיך נאָך שטאַרק דער כאַראַקטער פון אַ יונגער קאָלאָניע . . . און פּיאָנערן וואָס געדענקען זייערע אייגענע צרות זענען גרייט צו העלפן דעם שכן . . .

ער האָט גענוי אויסגעפרעגט וועגן די פּרינציפּן פון אונזער פּלאַן, יעדעס מאָל צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, אונטערשטראָכן די סטראַטעגישע באַדייטונג פון אַזאַ ישוב אין צפון פון לאַנד. איך פאַרשטיי דאָך — האָט ער דערקלערט — אָפיציעל קען איך זיך נישט מישן אין די רעגירונג־אַנגעלעגנהייטן. איך קען נאָר רעדן מיט מענטשן אומפאַרבינדלעך, אָט אַזוי ווי איצט, זיצנדיק ביים קאַמין . . .

איך האָב געדאַנקט מיט גרויס באַפרידיקונג. דערנאָך האָב

איך זיך מיט אים געטראָפן אין מעלבורן און סידנעי בעת אויף אים איז שוין געלעגן דער יאָך פון מיליטערישן אויבער־קאָמאַנדאַ. פונדעסטוועגן האָט ער יעדעס מאָל אַרויסגעוויזן די זעלביקע פאַראינטערעסירטקייט און גרייטקייט צו העלפן.

לײדי גאָאורי האָב איך געטראָפן שפּעטער אין קאַנבעראַ. דאָס איז געווען אַ משונה'דיק־הייסער נאָכמיטאָג, אין יאַנואַר. ביי אַ קליינעם טיי־טיש הינטער פאַרמאַכטע לאָדנס האָט זיך פאַרזאַמלט איר שטוביקע געזעלשאַפט, אירע סעקרעטאַרן און אויך סער טאָמאַס בעווין. דער פייערדיקער בייטש פון דער מלחמה האָט זיך נאָך דעמאָלט נישט גֿעהאַט אַראָפּגעלאָזן איבער די קעפּ ווי שפּעטער. האָט מען זיך נישט געזאָרגט צופיל, און איך האָב געמוזט דערציילן פון מיינע דעראינערונגען וועגן רעוואָלוציאָנערן רוסלאַנד: ווי „מיר" האָבן אין יאַנואַר 1918 אָנדערקענט די אומעפּהענגיקייט פון פינלאַנד. אָבער גלייך נאָך טיי האָט זי מיך אַרויסגערופן אין אַן אַנדער צימער און האָט מיט דער גרעסטער זאַכלעכקייט אויסגעפרעגט וועגן דעם קימ־בליי־פלאַן. זי איז ווייניקער געבונדן ווי איר מאַן און זי האָט געקענט רעדן מיט וויכטיקע פּערזאָנען וועגן דעם. האָט זי מסתּמא געוואָלט וויסן וואָס צו ענטפערן די קעגנער. פון וואַנעט נעמט זיך אַזאַ אינטערעס?—האָב איך זיך געפרעגט—דאָס איז מער ווי פּאָליטישער אינטערעס. דאָס איז הומאַניזם, מיטלייד מיט די ליידענדיקע פּליטים, עפּעס אַ רעליגיעזע פאַרפלכטונג לגבי ייִדן . . . אירע טרויעריקע, ווייך־בליקנדיקע אויגן האָבן מיך באַגלייט אַ לאַנגען וועג נאָך דעם שמועס.

איך מוז זיך וואונדערן אויף זיך אליין. פון די יונגע יאָרן אָן האָבן מיר, ראַדיקאַלן, געשפּירט אַן אינסטינקטיווע אָפּנייגונג קעגן טיטולירטע פּערזאָנען: אַזוי אין רוסלאַנד גופא, אַזוי לגבי ענגלישע לאָרדן. נאָך מער: אַ „לאָרד" איז געווען די עכטע פאַרקערפּערונג פון אַריסטאָקראַטיע. איצט זע איך די זאַכן אַביסל אַנדערש. זינט איך בין געקומען קיין ענגלאַנד אין 1933 און האָב גענומען נענטער צוקוקן זיך צום ענגלישן עפנטלעכן לעבן האָב איך באַמערקט עפּעס וואָס האָט זיך מיר געוואָרפן אין די אויגן שוין פריער. נישט אַלעמאָל זענען אַריסטאָקראַטן די

ערגסטע, נישט אַלעמאָל זענען דעמאָקראַטן די בעסטע. אַזאַ פיגור ווי ל אָ ר ד ראָבערט סעסיל האָט געמאַכט אַ טיפערן איינדרוק ווי מ ר. רעמזיי מעקדאָנאַלד. בעת דער צווייטער האָט גע׳דבר׳ט און גע׳דרשנ׳ט וועגן שלום האָט דער ערשטער געטאָן אין דעם. אומפאַרגעסלעך וועט פאַרבלייבן דער איינ־ציקאַרטיקער פאָלקס־רעפערענדום וועלכן ער מיט זיינע פריינט האָבן דורכגעפירט—קעגן דעם ווילן פון רעגירונג און פרעסע—צווישן די ענגלישע מאַסן אין יאָר 1935. זיי זענען געגאַנגען פון שטוב צו שטוב צו די איינפאַכסטע שיכטן פון פאָלק. זיי האָבן זיי אויסגעפרעגט וועגן זייער ווילן צו שלום און וועגן דער ליג אָף ניישאָנס, און האָבן אויפגעזאַמלט מ ל י אָ נ ע ן שטימען. אָט דער לאָרד האָט זיך נישט געגעבן קיין רו און זיין שטימע האָט זיך שטענדיק געלאָזט הערן ווען דער אומגליק פון די דייטשע פליטים איז אויסגעבראָכן. ער האָט אויך פאַרלאַנגט, אַלס פאָרזיצער פון דעם ראַט ביי דעם הויי־קאָמישאָנער פאַר די דייטשע פליטים, מיט אַ זעלטענער זעעוודיקייט (אין 1934!) אַז מען זאָל זוכן פאַר די יידישע אויסוואַנדערער נייע לענדער פאַר מאַסנהאַפטער קאָלאָניזאַציע.

אַזאַ טיפ מענטש האָב איך געפונען שפּעטער צווישן אַ ריי אַנדערע ענגלישע אַריסטאָקראַטן. בעת מיר האָבן גענומען באַ־קענען די פירנדיקע פאָליטיקער אין לאָנדאָן מיט אונזער אויסט־ראַלישן „פריילאַנד״־פּראָיעקט, האָב איך געדאַרפט באַזוכן איי־ניקע צענדליק באַקאַנטע פערזאָנען. איך האָב פון זיי דערוואַרט אַ שטייפע, קאַלט־אָפיציעלע באַציאונג, ווי עס וואָלט געווען אין אַנדערע לענדער. איך האָב געטראָפן אַ פשוט׳ע, נישט־גע־קינסטעלטע, אויפריכטיקע, זייער אָפט האַרציקע באַציאונג. אין ערשטן אָנפאַנג בין איך געווען נשתומם, דערנאָך האָב איך זיך דערצו צוגעוווינט. אַזוי איז דאָס מסתמא אין די בעסערע ענגלישע קרייזן. איך האָב גערעדט מיט פאָליטיקער פוןביידע הייזער פון פאַרלאַמענט, מיט קאָנסערוואַטיווע און אַרבעטער־דעפוטאַטן, מיט געלערנטע פון הויכן שטאַנד, מיט פריוואַטע פערזאָנען—און אומעטום איז דאָס געווען אַזוי: מער אָדער ווייניקער דער טיפ פון לאָרד גאַאורי (זאָל דאָס זיין דערפאַר ווייל מיין מיסיע האָט

מיך נאַטירלעך געפירט צו דער עליטע פון דער געזעלשאַפט, צו זייערע הומאַניסטישע שפיצן? אפשר. אָבער צי איז פאַראַן אַזאַ עליטע ביי אַנדערע פעלקער?)

איך דערמאָן זיך אַ שמועס מיט אַ מאַן וואָס האָט נישט פאַרנומען קיין גאָר באַזונדערן פּלאַץ אין דער לאָנדאָנער עליטע: לאָרד סטאָנהייווען, אַ געוועזענער גאָווערנאָר־דזשענעראַל אין אויסטראַליע, אַ שער־האָלדער און געשעפטסמאַן פון אַ גרויסן פאַרמאַט. איך בין געקומען צו אים מיט אַ פּאָר מינוטן פריער ווי אָפּגערעדט, און זיין דינער האָט מיך אַריינגעבעטן אין זיין קאַבינעט. אַ צימער מיט ביכער און זשורנאַלן, דורכגענומען מיטן באַקאַנטן גייסט פון אַן אינטעליגענט. ער איז באַלד שנעל אריינגעקומען און האָט מיר פאָרגעשלאָגן צו רעדן דייטש אויב איך האָב שוועריקייטן מיט ענגליש. דאָס איז אַ פיינער זשעסט לגבי דעם אויסלענדער. ער האָט אויפמערקזאַם אויסגעהערט מיין באַריכט, האָט אנדערקענט דעם ווערט פון אונזער פּראָיעקט און צוגעזאָגט העלפן. מער נאָך: ער האָט גענומען געבן עצות ווי אָנצופירן אַמבעסטן דעם קאַמפּיין אין אויסטראַליע און צו באַקעמפן „געוויסע פאָראורטיילן.” אַז ער האָט דערהערט אַז מיר זוכן אַ פּאָר נישט־יידישע ענגלענדער פאַר אַזאַ מיסיע, האָט ער, שטייענדיק ביים קאַמין און לאָזנדיק וואָלקנס פון רויך פון פּאַפּיראָס, פּלוצים אַ פרעג־געטאָן: צו וואָס אייגנטלעך האַלט איר דאָס פאַר נויטיק? דאָס בעסטע וועט זיין ווען נאָר יידישע פאַרטרעטער וועלן קומען קיין אויסטראַליע און דערקלערן זייער זאַך. וועגן אַנדערע וועט מען אפשר שטעלן אומפּאַסנדיקע פראַגן . . .

ווי אָפט אין לעבן, קען אַמאָל אַ צופעליקע באַמערקונג פון אַ קלוגן מענטש ארויסרופן אַן איבערקער אין אייערע פּלענער. זיין אָנרעגונג איז ביי מיר געבליבן שטעקן אין קאָפּ: איך האָב דערזען דעם צוקונפטיקן קאַמפּיין אין אַן אַנדער ליכט. מיר האָבן אויפגעהערט צו זוכן מיט געוואַלט דעם אומבאַקאַנטן פאַרטנער אין וועג. איצט, דאָ אין סידנעי, מיט צוויי יאָר שפּעטער, זע איך ווי גערעכט ער איז געווען. נישט ווינסדיק האָט ער אונז באמת אַ העלף געטאָן. איך האָב דעמאָלט דערפילט צו

אים אזא צוטרוי אז איך האָב אים דערציילט וועגן מיין דער־
פאַרונג מיט נישט־יידן אין ענגלאַנד. זיי ווייזן נישט ארוים
קיין אַנטיסעמיטיזם, פונקט אזוי וויניק ווי א ספּעציעלן פּראָ־
סעמיטיזם. זיי באַציען זיך צו יידן מיט דער זעלביקער פּשוט׳ער
רואיקייט ווי צו אַנדערע פעלקער. נישט זיי האָבן טענות צו
יידן, נישט זיי פאַרענטפערן זיך פאַר זיי. בעת זיי רעדן וועגן א
יידישער פראַגע, שוועבט נישט איבער זייער געזיכט יענער שאָטן
פון אומזיכערקייט (אָדער פון שולד?), וועלכן מיר טרעפן אזוי
אָפט ביי אַנדערע פעלקער, וועלכער דריקט אוים עפּעס א פאַר־
באַהאַלטענעם שלעכטן, אָדער אפילו גוטן געפיל.

לאָרד סטאַנהייווען האָט עס מיט א זיכטבאַרער צופרידנקייט
אויסגעהערט און באַשטעטיקט. זיין באַציאונג איז געווען כמעט
טיפּיש פאַר זייער א סך אַנדערע אין ענגלאַנד. עס קומט ארויף
אפילו אויפן געדאַנק אז די כלומר׳שט סענטימענטאַלע פּראַזע
וועגן ענגלענדער אלס ביבל־פאָלק איז גאָרנישט אזוי אויבער־
פלעכלעך ווי מען מיינט.

:: :: :: ::

פון וואַנעט נעמט זיך אָט די מדה פון איידלקייט ביי אַרים־
טאָקראַטישע שיכטן, ביי דעם אדל? זיי זענען נישט בטבע בע־
סערע מענטשן, אָבער זיי זענען מסתמא קולטיווירט דורך דורות
פון דערציאונג, פון רייכער און זיכערער עקזיסטענץ. צו קולטור
מוז מען האָבן פרייע צייט אין לעבנס־וואַנדל, א רואיקן קאָפּ
און אויסגערוטן גוף (האָבן אונז שוין דערקלערט די גריכן), די
רייכע שיכטן האָבן פאַרמאָגט אָט דעם אוצר פון פריי צייט, פון
Leisure; רופט מען זיי טאַקע די Leisured Classes
האָבן זיי געקענט (נישט אַלע, אודאי נישט אַלע!) אויסטיילן פון
זיך מענטשן וואָס האָבן זיך אָפּגעגעבן צו דער איידעלער ארבעט
פון ט ר אַ כ ט ן (פון פילן און טראַכטן ניט נאָר וועגן זיך, נאָר
איבערפּערזענלעך, וועגן דער וועלט) און פון יושר צ ד ק ה.
טאַקע די פולקייט פון זייער פריוואַטן לעבן האָט זיי געטריבן
ארויסצוגיין פון ענגן קרייז צו די הויכן פון גייסט און צו די
טיפענישן פון הארץ. אויב אזא פּראָצעס האָט זיך איבערגע׳־

חזר'ט אין איניקע גענעראַציעס, איז אפשר קיין וווּנדער נישט וואָס מען טרעפט צווישן די היינטיקע בריטישע אַדליקע אַ ריי פיין־האַרציקע, ווייכע און זייליש־אויפמערקזאַמע מענטשן. קיין וווּנדער אויך נישט, וואָס זייערע גענעראַלן האָבן בכלל נישט דעם אויסזען און דעם פאַרביסן־מיליטאַריסטישן פנים ווי ביי במעט אַלע אַנדערע פעלקער אין דער וועלט.

נישט אַלע מאָל, פאַרשטייט זיך, וואַקסט דער מענטשלעכער אַדל פון אַזעלכע מקורות. אין יידישן פאָלק, למשל, האָט זיך אין די דורות אויסגעבילדעט דער טיפּ פון אַ ת ל מ י ד־ ח כ ם, פון געלערנטן, וועלכער האָט אָן שום צווייפל פאַרנומען דעם פּלאַץ פון אַן אַריסטאָקראַטיע. ווי מאַטעריעל וויכטיק עס זענען נישט געווען די רייכע שיכטן אין דעם שווערן געראַנגל פון פאָלק פאַר זיין קיום, אָבער דער רוקנביין פון דער נאַציע, איר זייליזשער כח, האָט זיך געהאַלטן אויף דער זייער ברייטער שיכט פון תלמידי חכמים, אָדער אויף דעם אומבאַגרענעצטן דרך ארץ צו זיי. אַזוי ווי ביי אַנדערע פעלקער ווינטשן זיך איינפאַכע בירגער צו דערהויבן זיך צו דער מדרגה פון אַ טיטול, אַזוי האָבן ביי יידן עלטערן און קינדער שטענדיק געשטרעבט צוצוקומען נענטער צו דעם שיין פון דער תורה און פון אירע טרעגער. די אָרעמסטע מאַמע האָט שטענדיק אָפּגעלייגט דאָס ביסל געלט פאַר „שכר לימוד"; די עלטערן האָבן גע'חלומ'ט וועגן אַ חתן—אַ לערנער (דער אמת'ער יחוס); און די גמרא האָט אויפגעשטעלט אַזאַ מערקווירדיקן, ממש רעוואָלוציאָנערן זאַץ ווי „אַ ממזר אַ תלמיד חכם איז וויכטיקער אפילו ווי אַן אומגעלערנטער כהן גדול."

עס האָט זיך אַ סך געענדערט אין די לעצטע פופציק יאָר, מיטן אויפקום פון דער מאָדערנער בילדונג, אָבער אויך די תשוקה פון יידישע עלטערן צו אַ „דאָקטאָר" אין דער פאַמיליע איז צום טייל אַ פאַרפלאַכטע פאָרם פון אַמאָליקן דרך ארץ פאַרן תלמיד חכם. אָט דער יידישער אַריסטאָקראַטישער פאָלקס־קרייז האָט זיך אויך אויסגעבילדעט אַ דאַנק דער פרייער צייט, וואָס מען האָט געווידמעט צו גייסטיקער אַרבעט. אָבער זייער Leisure איז געקומען נישט פון רייכקייט און זיכערקייט.

נאָר פאַרקערט, פון אָרעמקייט און יידישער אומזיכערקייט. עס האָבן „געלערנט" פאַרמעגלעכע, אָבער דעם פאַנד פון יידישער למדות האָבן געשאַפן פון דור צו דור די טויזנטער יידישע קינדער אין מער ווי באַשיידענע פאַרהעלטנישן. „הזהרו מפני עניים כי מהם תצא תורה" (נעמט אין אכט די אָרעמע ווייל פון זיי קומט די תורה), האָט געזאָגט דער תלמוד. נישט זייער Leisure פון ווילטאָג האָט געשאַפן די מעגלעכקייט פון שטודירן און קולטיווירן מדות טובות, נאָר פאַרקערט: אין זייער שווערן לעבן האָבן זיי אַליין ג ע ש אַ פ ן די פרייע צייט כדי צו לערנען און טראַכטן וועגן לעבן.

:: :: :: ::

וואָס איך האָב אַנטפּלעקט פאַר זיך אין דעם כאַראַקטער פון די ענגלישע הויכגעשטעלטע שיכטן, האָט מיר נאָכאַמאָל באַשטעטיקט אַ געדאַנק פון פריער. מיר זענען געוווינט געווען אין רוסלאַנד—אַ דאַנק דער טראַדיציע פון ראַדיקאַליזם—אָפּצוגעבן אַלע סימפּאַטיעס צו דעם אָרעמען מענטש. מיר האָבן געהאַלטן אים פאַר גערעכט, לכתחילה, אַ פּריאָרי; גערעכט אַלס דער גרויסער קלאַס פון אַרבעטנדיקע און ליידענדיקע און גערעכט אַלס אינדיווידיום. שוין מיט דעם וואָרט „אַרבעטער", „פּויער", „האָרעפּאַשניק" אַליין איז ביי אונז געווען פאַרבונדן אַ זיילישע טיפע פריינטשאַפט. און, פאַרשטייט זיך, דער רייכער, דער מאַכטפולער גביר, דער „באַרין," איז פונקט אַזוי לכתחילה געווען פאַרדאַמט אין אונזערע אויגן. אמת, גאָר אַ סך פון די רוסישע סאָציאַליסטן (און יידישע בתוכם) זענען דוקא געקומען פון די באַלעבאַטישע קלאַסן און האָבן זייער אָפט געזען ביי זיך אין די פאַמיליעס דערשיינונגען פון שענסטן הומאַניזם. אָבער—דאָס האָט מען געהאַלטן פאַר אויסנאַמען, און ו ו י י ל מען האָט געשטאַמט פון פאַרמעגלעכע שיכטן, האָט מען נאָך מער געהאַלטן פאַר נויטיק צו פאַרהערלעכן דעם אַרבעטס־מאַן אין פּרינציפּ.

עס איז אין דעם, אָן צווייפל, פאַראַן אַ גרויסער אמת. דער מענטש וואָס האָרעוועט און ווערט פאַרשוויצט, וואָס ליידט און איז באַליידיקט פון לעבן, איז מערסטנס „גערעכט." פאַרן טריי־

בונאַל פון לעבן איז ע ר, נישט דאָס סיסטעם, נישט די סאָ־ציאַלע אָרדנונג גערעכט. דערפאַר איז ער מער פון אַלעמען נוטה צוצושטיין צו אַ פרייהייט־באַוועגונג. דער וואָס ליידט קען בעסער פאַרשטיין דעם חבר אין לעבנס־קאַמף, האָט מיטלייד מיט אים . . . און פונדעסטוועגן וואָס פאַרא שווערע נסיונות האָט אָט דער הייליקער גלויבן אונזערער געמוזט אריבערטראָגן אין די לעצטע 25 יאָר פון דער געשיכטע!

דער אַרבעטער איז שוין לאַנג נישט מער דער יתום פון דער געשיכטע, דאָס פאַרוואָרלאָזטע שטיף־קינד אירס. אין אַ ריי לענדער האָט ער דערגרייכט די העכסטע שטופן פון פּאָליטישער און אויך סאָציאַלער מאַכט. זינט אַ יאָרהונדערט האָבן סאָציאַ־ליסטישע דענקער און קעמפער אויסגעאַרבעט פאַר אים—און דורך אים—פּלענער פון אַ נייער וועלט־אָרדנונג. הייסט עס, ער איז נישט געקומען צו דער מאַכט אָן שום צוגרייטונג. ער האָט זיין מאַכט־פּאָזיציע פאַרנומען אין פאַרשידענע לענדער, אין פאַרשידענע פאָרמען. עס איז דאָ דער רוסישער באָלשעוויזם און דער דייטשער רעפאָרמיזם און דער ענגלישער לייבאָריזם. עס איז שוין פאָרגעקומען דער ערשטער ארויסטריט פון פּראָ־לעטאַריאַט אין דער פּראַקטישער היסטאָרישער אַרבעט, און זי איז יעדעס מאָל באַגלייט געוואָרן פון די טיפסטע סימפּאַטיעס פון אומצאָליקע מאַסן. אָבער—וואָס איז געווען ביז איצט דער אַקטיווער, דער בלייבענדיקער רעזולטאַט פון די אַלע אָנהויבן? האָט דער אַרבעטער—דורך דעם פאַקט וואָס ער איז ענדלעך עולה לגדולה געוואָרן—ארויסגעבראַכט אַ בעסערן טיפּ מענטש און בעסערע מענטשן־באַציאונגען?

איך וויל זיין אָביעקטיוו ווי נאָר מעגלעך. איך גיב צו אַז מיין אייגענער סאָציאַלער שורש מאַכט מיך אפשר נישט גאַנץ זעעוודיק. וואָלט איך אליין איבערגעלעבט דאָס וואָס דער פון דורות פאַריאָגטער און געפּלאָגטער אַרבעטס־מענטש האָט איינ־געזאַפּט אין זיין בלוט און מארך, וואָלט איך נישט געמאָנט אפשר אזוי לייכט דעם „טעלערל פון הימל,” און וואָלט גערולדיק געוואַרט. זאָל זיין אזוי, הגם איך האָלט נישט פאַר נויטיק צו

דערקלערן זיך פֿאַר בלינד נאָר צוליב מיין סאָציאַלן מקור. זאָל זיין אַזוי, אָבער—צי זענען נישטאָ שטאַרקע יסודות פֿאַר דעם געפֿיל פֿון אַנטוישונג, נישט פֿון אַנטוישונג, נאָר פֿון עכטער זאָרג?,

„אני הגבר ראיתי עני״; איך האָב געהאַט די געלעגנהייט צוצוקוקן זיך מער־ווייניק נאָענט צו דער טעטיקייט פֿון רוסישע און דייטשע אַרבעטער, אין יענער עפּאָכע בעת זיי זענען גערופֿן געוואָרן אויסצופֿירן די גרויסע היסטאָרישע שליחות. זיי האָבן די דאָזיקע מיסיע, וואָס די געשיכטע טראָגט אונטער זייער זעלטן, נישט געקענט פֿאַרווירקלעכן, אָדער זיי האָבן איר פֿאַרווירקלעכט אויף אַזאַ אופֿן, אַז מיר האָבן זיך דערשראָקן. די רוסישע רעוואָלוציע האָט—נאָך אַ יאָרהונדערט פֿון העראָאישע קאַמפֿן—אַרויפֿגעבראַכט אויף די הויכקייטן פֿון מאַכט אַן איינאיינציקע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי—די באָלשעוויקעס. זיי האָבן נ י ש ט געשאַפֿן קיין נייע מענטשן־אָרדנונג, באַזירט אויף יסודות פֿון ברידערלעכקייט אָדער אפֿילו נאָר קעגנזייטיקן צוטרוי. זיי האָבן געשאַפֿן אַ סאָציאַלן סדר, וואָס פֿאַרקערפּערט אין אַ נייער פֿאָרם יענע אַלטע לעבנס־כּחות, וואָס פֿירן די מענטשן נישט אַרויף, נאָר אַראָפּ. אונטערן דרוק פֿון זייער אומווירדיקער דערציאונג, שטרעבן מענטשן מערסטנס צו צוויי צילן: צו מ אַ ט ע ר י ע ל ן ווילטאָג און צו מ אַ כ ט־פּאָזיציעס. זיי ווענדן אָן אַלע מעגלעכע מיטלען—פֿון באַטרוג ביז גרויזאַמקייט—כּדי צו דערגרייכן אָט די צוויי כּשופֿ׳דיקע צילן. עס איז קיין נפֿקא מינה נישט דער פֿאַרנעם פֿון די מאַטעריעלע גענוסן אָדער פֿון די מאַכט־דערגרייכונגען. אָבער מען וויל עס האָבן: אין דער פֿאַמיליע, אין געשעפֿטס־לעבן, אין דער געזעלשאַפֿט און מלוכה.

אַזוי לאַנג ווי ד י צוויי עלעמענטן פֿון מענטשלעכן מזל ווערן אַנדערקענט אַלס די וויכטיקסטע, קען זיך די „אַלטע וועלט״ נישט רירן פֿון אָרט. און דער כּח פֿון דער אַלטער וועלט האָט זיך אַנטפּלעקט אין דעם וואָס אפֿילו די טרעגער פֿון אַ רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג ווי דער מאָדערנער סאָציאַליזם, האָבן עס פּאַקטיש איבערגענומען. (מער נישט זיי האָבן געוואָלט מאַ־

טעריעלן וווילטאָג און מאַכט פאַר אַלעמען, אנשטאָט פאַר גע־ציילטע). ווירטשאַפטלעכער קלאַסן־אינטערעס און פּאָליטישע מאַכט־דעראָבערונג זענען געוואָרן די הויפּט־צילן באַזונדערס פון דער מאַרקסיסטיש־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. אין דער הינזיכט איז לעצטנס נישט געווען קיין אונטערשייד צווישן דעם געמעסיקטן סאָציאַל־דעמאָקראַט און דעם רעבעלישן קאָמוניסט. דער חלוק איז געווען נאָר אַ טאַקטישער: דער ערשטער האָט געוואָלט אויסקעמפן די צילן מיטן רואיקן, לעגאַליסטישן, פּאַר־לאַמענטאַרישן וועג; דער אַנדערער—מיט בונטאָרישע מעטאָדן פון גאַסן־קאַמף, פון פּאַרטיי־דיקטאַטור. די באָלשעוויקעס האָבן אויף דעם גראַנדיזען שטח פון רוסלאַנד, אין דער מיט פון אַ פאָלק פון 150 מיליאָנען, אויסגעבויט אַ „סאָוויעט־געזעלשאַפט", וואָס האָט ווידעראַמאָל געבראַכט: מאַטעריעלע צוזאָגן (אָדער דערגרייכונגען) צו די מאַסן, רעאַלע מאַכט—צו די הערשער. אָבער דאָס נייע איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס אַרבעטער, אַמאָליקע אַרבעטס־מענטשן, האָבן עס דורכגעפירט און פּאַרטיי־דיקן עס מיט נעגל און ציין. באָלשעוויסטישע פּראָלעטאַריער, (וואָס זיי זענען להלוטין נישט די מערהייט פון רוסישן אַרבעטער־קלאַס) האָבן זיך דערהויבן צו אַ נייער אַריסטאָקראַטישער שיכט אין רוסלאַנד, האָבן אָנגעהויבן צו טראָגן דעם נייעם יחוס־בגד נישט ערגער ווי די הערשער־שיכטן פון אַנדערע לענדער. ווו הערשער, דאָרטן באַהערשטע, דאָרטן די „אַלטע וועלט" מיט אַלע אירע דרכים פון פאַלשקייט און אכזריות. דער מענטש אין דעם אַרבעטער האָט זיך דורך דעם נישט געענדערט.

אויך אין דייטשלאַנד, ווו דער אַרבעטער איז געוואָרן אַ פּאָ־ליטישער מאַכט־פאַקטאָר נאָך 1918, האָט ער נישט באַוויזן אַריינצובלאָזן אַ נייעם אָטעם אין די פון דורות פאַרשטיינערטע מענטשן־באַציאונגען. זיינע פירער און זיינע מיניסטאָרן האָבן מערסטנס געזוכט אַרויסצובאַקומען פאַרן פּראָלעטאַריער וואָס מער ווירטשאַפטלעכע טובות פון דעם פאָלקס־ווירטשאַפט, און צוליב דעם האָבן זיי מיט אַלע כחות געשטרעבט צו דעראָבערן וואָס מער מאַכט־פּאָזיציעס אין שטאַט. זיי האָבן זיך ממילא אויסגעמישט מיט די אומיצאָליקע אַנדערע פאַרטייען און פאָלקס־

שיכטן, וואָס האָבן אויך געלעכצט נאָך מער פּאָליטישער מאַכט און עקאָנאָמישע טובות פאַר זיך. האָבן די דייטשע אַרבעטער פאַרגעסן אָן דער באַזונדערער היסטאָרישער און מאָראַלישער מיסיע פון זייער קאַמף און זיי האָבן זיך פאַרבירגערלעכט ווי די געזעלשאַפט אין וועלכער זיי האָבן געלעבט. לאָמיר זיך דער־מאָנען די נעמען פון דייטשע אַרבעטער־פירער וואָס זענען גע־וואָרן — נאָך 1918 — פירער פון רעפּובליקאַנישן דייטשלאַנד: עבערט, זעווערינג, ברוין, שיידעמאַן און נאָך הונדערטער ווי זיי. עס האָט זיך נישט געענדערט מיט זיי אָדער דורך זיי דער מענטש אין דעם אַרבעטער.

פאַרוואָס? ווייל דער אַרבעטער אַלס אַזעלכער איז נישט קיין גאַראַנטיע פאַר דער פרייהייטלעכער אידעע. זיין קאַמף פאַר אַ בעסערער ווירטשאַפטלעכער עקזיסטענץ באַקומט אַ באַ־זונדערן באַטייט נאָר דעמאָלט, ווען ער הערט אויף צו זיין אָדער דערהויבט זיך איבער דעם ריין־פּריוואַטן כאַראַקטער; נאָר ווען ער פאַרוואַנדלט זיך אין אַ קאַמף פאַר דער מענטשהייטלעכער באַפרייאונג. אַרבעטער ווערט סאָציאַליסט נאָר דעמאָלט ווען מיט זיינע פּערזענלעכע עקאָנאָמישע נויטן באַהעפט זיך דער איבער־פּערזענלעכער, עטישער דראַנג נאָך גערעכטיקייט פאַר אַלעמען. דערפאַר טאַקע זוכן מיר נישט דאָס פּראָלעטאַ־רישע אין מענטשן, נאָר דאָס מענטשלעכע אין פּראָלעטאַריער. און ווי אָפט זעען מיר ווי די באַגריפן אַרבעטס־מענטש און גוטער מענטש גייען זיך פאַנאַנדער.

מיין דערפאַרונג האָט עס מיר באַוויזן צוויי מאָל. אין רוס־לאַנד אויף אַ נעגאַטיוון אופן: אַ סך אַרבעטער זענען גאָרנישט געווען די בעסטע מענטשן. אין ענגלאַנד אויף אַ פּאָזיטיוון אופן: אַ סך נישט־אַרבעטער זענען גוטע מענטשן. אויך דאָ אין לאַנד דאָסזעלביקע: וויפיל האַרציקייט און טיפן פאַרשטענדעניש האָב איך געפונען גראַד ביי די רייכע, נישט־פּאָלקסטימלעכע עלעמענטן. אפשר קענען זיי אָפּשפּאָרן מער פון זייער האַרץ ווי די אָרעמע, ווייל זייער לעבן איז רואיקער און זיכערער?

עס ווערט אַלץ מער און מיר קלאָר, אַז מענטשלעכקייט האָבן

מיר צו זוכן ביי מענטשן פון אַלע געזעלשאַפטלעכע שיכטן, נישט דוקא ביי איינער. ווערט אַזוי אַרום אונזער זוכעניש לייכטער, צי שווערער?

אויגוסט, 1940.

אויסטראליאניזם

עס איז אזוי שווער צו פארשטיין אמאל די טענות און מענות פון היגע מענטשן וואס זענען אומצופרידן מיטן קריג. פאר מיר, א פליט וואס זוכט א לאנד פאר היימלאזע פאלקס־ברידער, איז נישט צו באגרייפן די אומצופרידנקייט פון די וואס פארמאגן א היים און א פעסטן גרונט אונטער די פיס.

אט זענען אנומעלט געקומען צו מיר דריי יונגע, דא געבוירענע און גוט דערצויגענע, פון פארמעגלעכע פאמיליעס שטאמענדיקע, עכט־אויסטראלישע מענטשן: צוויי מענער און א פרוי. האבן זיי מיט אזא קאלטן שווייגן אפגערופן זיך אויף מיינע רייד וועגן גאנג פון די געשעענישן, אז איך האב דערשטוינט א קוק געגעבן אויף זיי. איז צווישן אונז פארגעקומען אזא מין געשפרעך, אין יענער קריטישער צייט וואס האט געהייסן יולי, 1940. איינער פון זיי האט אנגעהויבן:

— וואס איז אייגנטלעך דער חלוק צווישן יענעם וועלט־קריג און דעם איצטיקן? האט מען אויך דעמאלט נישט גערעדט וועגן קאמף קעגן דייטשן אימפעריאליזם פונקט אזוי ווי איצט?

— אבער (האב איך זיך געוווּנדערט) ווי קענט איר עס גאר פארגלייכן? אין ווילהעלם'ס דייטשלאנד איז דאך געווען א פארלאמענט און א פרעסע און א שטארקע ארבעטער־באוועגונג... לאז זיין די סאציאל־דעמאקראטיע האט דעמאלט באגאנגען א פארברעכן, אבער עס האט דאך עקזיסטירט אן עפנטלעכע מיינונג אין לאנד... אין היטלעריסטישן דייטשלאנד איז אבער די שטילקייט פון א בית הקברות, די בירגער זענען ניט מער ווי שקלאפן...

— און וואס גייט אן ביי אונז? גרייט מען נישט צו קיין דיקטאטור אין ענגלאנד? מיט וואס איז דעמאלט טשערטשיל בעסער פאר היטלערן?

— וואָס רעדט איר? אין ענגלאַנד איז דאָך די עפנטלעכקייט מער־ווייניקער פריי: עס דערשיינט דאָך אפילו די קאָמוניסטישע טאָג־צייטונג „דיילי וואָרקער“. און *די* צייטונג איז דאָך געפערלעך אַלס אַ באַוווסטזיניקער שליח פון כלומרשט־נייטראַלן רוסלאַנד... איז עס נישט באַלערנדיק צוצוזען ווי אַ דעמאָקראַטישער שטאַט פירט מלחמה, אָפּהיטנדיק די רעכט פון זיינע בירגער. איז דער ענגלישער פּאַרלאַמענט צו פאַרגלייכן מיט דעם „דייטשן געזאַנג־פאַריין“ ווי מען לאַכט אין דייטשלאַנד גופא פון זייער רייכסטאַג וואָס האַלט אין איין זינגען הללויה בעת דער באָס רופט אים צו זיך?

— אָבער וואָס איז דיקטאַטור בכלל גערעדט? דאָס איז דאָך פּלאַנירטע עקאָנאָמיע, נישט אמת? און דאָסזעלביקע זעען מיר איצט אַנטוויקלען זיך אויך אין ענגלאַנד און אויסטראַליע...

— אַנטשולדיקט, (האָב איך געמוזט זיי איבעררייסן) איר האָט נישט קיין שום פאָרשטעלונג פון דיקטאַטור, איר רעדט ווי בלינדע וועגן פאַרבן. „דיקטאַטור“ איז עפּעס מער און שרעקלעכער ווי עקאָנאָמיע געצוימט אין קייטן. דאָס איז, ראשית כל, די נשמה פון מענטשן, זיין פרייהייט און זיין ווערדע אריינגעוואָרפן אין *שקלאַפעריי*. דיקטאַטור איז פיזישע אויסראָטונג פון מענטשן, איז פאַרניכטונג פון זייערע פּאָליטישע רעכט, איז דערנידערונג פון זייער כבוד און פּערזענלעכקייט. דיקטאַטור רויבט אַוועק פון אירע שקלאַפן דעם סאַמע אָטעם אָן וועלכן עס קען נישט לעבן דער מענטש וואָס איז געבוירן געוואָרן מיט אַ גייסט און אַ האַרץ. דיקטאַטור רופט אַרויס און דערציט אין די קינדער שנאה און פאַראַכטונג צו מענטשן.. „פּלאַנירטע עקאָנאָמיע“—צי עס איז דער צוועק צי אַ מיטל פון דער שקלאַפעריי—איז נישט מער ווי די דרויסנדיקע פאָרם פון יענעם פּלאַנלאָזן כאַאָס וועלכן די דיקטאַטאָרן טראָגן אריין אין דעם מענטשלעכן לעבן... אייך איז לייכט צו רעדן אזוי רואיק ווייל איר האָט קיינמאָל נִיט איבערגעלעבט קיין פינף מינוטן פון אַ קאָנצענטראַציע־לאַגער...

מיינע יונגע לייט זענען געווען אויפגערעגט פון דעם שמועס, אָבער אויך ברוגז'דיק אויף מיר. מיך האָט דאָ אַ ברעקל נישט

געאַרט; איך האָב נאָר געוואָלט וואָס געגויער פאַרשטיין זייער גאַנג. זיי האָבן זיך דערווייל אָנגעכאַפּט אָן אַ נייעם פּונקט.

— פון וואַנעט ווייסט מען אַז די בריטישע רעגירונג וועט נישט אָפּטאָן דאָס זעלביקע וואָס די פראַנצויזישע, ד.ה. קאַפּיטו־לירן? מען קען דאָך היינט מער קיינעם נישט גלויבן...

— ווי קענט איר עס פאַרגלייכן? מיינט איר אַז פּאָליטיש דענקען הייסט נאָר זוכן פּאַראַלעלן און ענלעכקייטן? בפירוש נישט: דענקען הייסט אַרויסגעפינען די א ו נ ט ע ר ש י י ד ן צווישן ענלעכע דערשיינונגען. די רעגירונג אין פראַנקרייך איז באַשטאַנען פון פּאָליטיקער פון איין קלאַס, אַרבעטער זענען אין איר נישט געווען פאַרטרעטן (מיר ווייסן נישט די סבות, אָבער לעאָן בלום איז געשטאַנען פון דרויסן), בעת אין ענגלאַנד איז טשערטשיל פּעסט אַרומגענומען מיט אַ געדיכטן קרייז פון אַלע ענגלישע קלאַסן. זיין רעגירונג אַנטהאַלט פּאַקטיש פיר פּאַרטייען: ליבעראַלן, לייבאָר, צוויי פראַקציעס פון קאָנסערוואַטיווע. ווען ער טרעט אַרויס, מיט רייד צי מיט מעשים, איז עס אין אַ גרויסער מאָס דער אויסדרוק פון קאָלעקטיוון ווילן פון פאָלק. אויב ע ר זאָגט אַז זיי גרייטן זיך נישט צו קאַפּיטולירן, מעג מען טרויען זייער אויפריכטיקייט.

— אויב אין פראַנקרייך האָבן די באַזיצנדיקע קלאַסן גע־צווונגען די רעגירונג צו קאַפּיטולירן, פאַרוואָס קען עס ניט געשען אין ענגלאַנד?

— ניין, די לאַגע איז פאַרשיידן. די פראַנצויזישע גבירים, די „צוויי" הונדערט פאַמיליעס, האָבן טאַקע באַשלאָסן צו ראַטע־ווען זייערע רייכטימער און סאָציאַלע פּאָזיציעס דורך מקריב זיין זייער פּאַטריאָטיזם. זיי האָבן געהאַט וואָס צו פאַרלירן ביי אַן אַנטגילטיקן נצחון פון היטלערן, אָבער אונטער דעם שוץ פון אַ שלום'דיקן שאַכער־מאַכער קענען זיי זיך צונויפרעדן וועגן אָפּ־היטן זייערע פּריווילעגיעס. הייסט עס, אַז אין דער אמת'ן האָבן זיי נישט געהאַט וואָס צו פאַרלירן דורך זייער פאַראַט.. אָבער די ענגלישע אַרבעטער ווייסן גענוי וואָס זיי האָבן צו פאַרלירן אין פאַל פון היטלער'ס נצחון איבער ענגלאַנד: זייערע מענטשן־רעכט, זייער אין דורות אויסגעקעמפטע יוניאָנ'ס און סטאַנדאַרס

פון לעבן, זייערע האָפנונגען אויף להבא. ווי קענען זיי נאָכגעבן היטלערן, נישט צושטערנדיק זיך גופא? און טשערטשיל זיצט נישט אליין אין דער רעגירונג...

מיינע קעגנער האָבן זיך נישט אונטערגעגעבן. עס האָט זיי אַלץ געצויגן צו באַווייזן אַז „דייטשלאַנד” איז נישט אַזוי שלעכט ווי מען מאָלט עס אין ענגלאַנד. דער אומצוטרוי צום אייגענעם לאַנד האָט לאָגיש געפירט צו אַ מין באַרעכטיגונג פון היטלער׳שן גיהנום. — איר זאָגט אַז דאָרטן איז נאַקעטע שקלאַפעריי, אָבער וואָס אייגענטלעך איז דער צוועק פון דעם? צוליב וואָס טוען זיי עס דאָרטן?

— צוליב וואָס? צוליב הערשאַפט, צוליב באַהערשונג פון דער וועלט. זיי ווילן צעברעכן דאָס בריטישע רייך כדי צו שאַפן אויף זיינע חורבות זייער אייגן און כדי צו צווינגען די וועלט האָרעווען פאַר זיי.

— גלויבט איר אָבער נישט אַז עס קען קומען אַן ענדערונג אין זייער סיסטעם? אַז עס וועט געשאַפן ווערן פון זיי אַ דייטשיש רייך („דזשערמאַן עמפּייר), אפשר וועלן זיי ענדערן זייערע מע־טאָדן, אַריבערגיין צו דעמאָקראַטיע?

וואָס ענטפערט מען אויף אַזאַ נאַאיוויטעט, אויב זי איז נישט קיין פאַקטישע צביעות?

— אַ היטלעריסטיש וועלט־רייך, אויפן שפּיץ פון זיין טריאומף, וועט אַריבערגיין צו מענטשן־רעכט?!.·. צו וואָס זאָל ער עס טאָן? אין לויף פון דער גאַנצער געשיכטע ווען האָט אַמאָל אַ דעספּאָטיע זיך אַליין אָפּגעבראָכן די אייזערנע נעגל?

— איז האַלט איר הייסט עס, אַז ענגלאַנד פירט די מלחמה צוליב ריין־אידעאַלע צוועקן, גאָר נישט אימפּעריאַליסטישע? דער גאַנצער אמת ליגט, הייסט עס, נאָר אויף איין זייט?

אויף אָט דער אָפענער איראָניע האָב איך געמוזט ענטפערן מיט קלאָרע דבורים, וואָס זענען פאַר די דאָזיקע „ראַדיקאַלן” מסתמא געווען נישט גאָר פאַרשטענדלעך.

— יאָ, מען דאַרף זען אין דעם גיגאַנטישן קריג פון היינט עפּעס מער ווי אייערע אויסגעדראָשענע עקאָנאָמישע באַגריפן. עס

האַנדלט זיך וועגן אַ קאַמף פון א י ד ע ע ן וואָס גייט אָן זינט יאָרטויזנטער, אונטער פאַרשיידענע פאָרמען און נעמען. פון אויבן אויף נאָר זעט עס אויס ווי אַ באַנאַלער קריג צווישן מלוכות. אין דער אמת'ן גייט דאָ אָן דער אייביקער געראַנגל צווישן צוויי פיינטלעכע פרינציפּן אין דער מענטשהייט־געשיכטע: פרייהייט און שקלאַפעריי, ליכט און פינצטערניש, מענטש און אונטער־מענטש. איר גלויבט נישט אין דעם פרייהייט־כאַראַקטער פון היינטיקן ענגלאַנד. זאָל זיין אַזוי. אָבער נישטאָ קיין ברעקל ספק אין דעם אַז היטלעריזם ו ו ע ט ברענגען שקלאַפעריי צו דער וועלט. איז ווי קען מען שטיין אָן אַ זייט פון דעם קאַמף?

— אַהאַ! איר האַלט מסתמא אַז די בריטישע ראַסע אין בע־סער פאַר די אַנדערע! זייט איר גאָרנישט אַזוי ווייט פון די ראַסן־טעאָריעס...

— הויבט זיך גאָרנישט אָן. נישט די ראַסע אַליין, די גע־שיכטלעכע אַנטוויקלונג פון דעם און יענעם פאָלק שמידט אויס זיין כאַראַקטער, זיין לעבנס־ליניע. און אָט די געשיכטע האָט געבראַכט דערצו, אַז ענגלאַנד איז אָ ב י ע ק ט י ו ו געוואָרן דער באַשיצער פון דער מענטשלעכער צוקונפט, דער לעצטער טרענטש (אָקאָפּ) פון דער פרייהייט אין דער וועלט... מעגן הינ־טער דער ענגלישער שוץ־וואַנט באַהאַלטן זיך אומצאָליקע עקאָ־נאָמישע אינטערעסן; דאָס ענדערט נישט די היסטאָרישע באַ־דייטונג פון אָט דער שוץ־וואַנט. מעג די ענגלישע דעמאָקראַטיע זיין נאָך ווי ווייט פון גוט, אָבער אויף איר באָדן זענען געגעבן די מעגלעכקייטן פון קאַמף פאַר בעסער און גוט.. אָבער אויפן היטלעריסטישן באָדן וואַקסט נישט קיין גראָז און קיין האָפנונג. שטעלט זיך נאָר פאָר אויף אַ ווײַלע ווי פינצטער עס וועט ווערן אַרום ווען ענגלאַנד'ס פייער וועט ווערן אויסגעלאָשן...

און דאָ בין איך אַריבער אין אַן אַטאַקע קעגן די רואיקע נשמות, וואָס ווילן זיין גערעכט צו אַלעמען.

— מיר, יידן, ווייסן גאַנץ גענוי אין וועלכן לאַגער עס שטעקט די האָפנונג פאַר דער מענטשהייט און וווּ די פאַרניכטונג. מ י ר ווייסן וואָס היטלעריזם באַטייט, און אונזער בלוטיקע דערפאַרונג

זאָגט אונז, אַז מען טאָר נישט שטיין אָן אַזייט פון ענגלאַנד׳ס קאַמף...

און דאָ האָב איך פּלוצים דערהערט פון זיי גאָר אַ נייע נאָטע, אַ נאָטע פון אַן אייגנאַרטיקן פּאַטריאָטיזם.

— ווער זאָגט עס, אַז מען דאַרף שטיין אָן אַ זייט? מען דאַרף פּאַרטיידיקן אויסטראַליע, אָבער מיט אַנדערע מעטאָדן. אויסטראַליע דאַרף נישט שיקן אירע מענער און וואָפן קיין ענגלאַנד, אַזוי לאַנג ווי זי האָט נישט גענוג פאַר זיך. ווען זי מיט שכל באַוואָפנען זיך און באַפעסטיקן אַלע אירע ים־ברעגעס, וועט זי בלייבן געשיצט...

— הייסט עס, איר זייט גרייט צו לאָזן ענגלאַנד אויף גאָט׳ס באַראָט? זייט איר מער נישט אינטערעסירט אין דער אויפהאַלטונג פון דער בריטישער אימפּעריע? אויב אַזוי, פאַרוואָס זאָל אייך העלפן אַמעריקע?

— דאַרף טאַקע אַמעריקע אויך שיקן נאָר דעם איבערפלוס פון אירע וואָפן... עס וועט מסתמא אויפקומען אַ נייע וועלט אין דעם מערב׳דיקן האַלב ערד־קיילעך, באַשטייענדיק פון דיביידע אַמעריקעס, אויסטראַליע, ניי־זעלאַנד... כינע וועט דערווייל באַקעמפן יאַפּאַן.. עס וועט אַנטשטיין א נייע ענגליש־רעדנדיקע וועלט, וואָס וועט זיך נישט נויטיקן דוקא אין אייראָפּע...

— האַלט איר באמת, אַז אויסטראַליע קען לעבן גייסטיק און קולטורעל (נישט נאָר עקאָנאָמיש) אָן שום צוזאַמענבונד מיט ענגלאַנד?

אויף דערויף האָט איינער פון זיי כעס׳דיק געענטפערט: אודאי יאָ... מיר האָבן שוין דאָ אַן אייגענע קולטור, וואָס וועט זיך ווייטער אַנטוויקלען.. אויסטראַליע וועט זיך אַליין פאַרטיידיקן, נישט זוכנדיק די ענגלישע „פראָנט־ליניע"...

— איין פראַגע נאָר וויל איך איין שטעלן: פאַרוואָס איי־גענטלעך איז עס נויטיק צו פאַרטיידיקן אויסטראַליע, אויב ענגלאַנד איז עס נישט ווערט? איז דאָ אין לאַנד שוין פאַרווירקלעכט דאָס גוטע וואָס איר זוכט? זענען דאָ נישט פאַראַן יענע צוויי הונדערט פאַמיליעס?..

— זיי זענען דאָ, און מען דאַרף עס טאַקע ענדערן...

:: :: :: ::

אַ שווערער נאָך־טעם איז ביי מיר פאַרבליבן פון אַזאַ גע־שפּרעך. מיינע פּאַרטנערס זענען געווען, דוכט זיך, אויפריכטיק. זיי האָבן נישט נאָכגעפאָלגט אַ פּאָליטישע ליניע, וועלכע שפּאַרט זיך אָן אָן די אינטערעסן פון רוסלאַנד. (הגם געוויסע אַרגומענטן האָבן אָפּגעקלונגען פאַרדעכטיק ענלעך)· און דאָך זענען זיי, דער־צוויגנע און אויסגעהאָדעוועטע אין אויסטראַליע, געשטאַנען מיטן פּנים אָפּגעקערט פון איר. פאַרוואָס?

עס זענען נישט וויכטיק זייערע אַרגומענטן, וואָס האָבן גאָר־נישט געשטימט צווישן זיך. וויכטיק איז די זייַלישע אַטמאָס־פערע, וואָס שפּירט זיך הינטער זיי. און זי באַטייט עפּעס נייעס פאַר מיר. עס איז אָן אָפּענער קעגנזאַץ צו דעם דאָ אַזוי פאַר־וואָרצלטן פאַמיליען־געפיל צו ענגלאַנד,—דער „מאַדער קאַנטרי”, אַ ריכטונג, וואָס איז די נייעסטע אויפלאַגע פון אַ באַזונדערן אויסטראַלישן פּאַטריאָטיזם. דאָס איז שוין מער נישט יענער פאַרלאַנג נאָך זעלבסטשטענדיקייט פון אייגן לעבן, וואָס אויסטראַליע און אַנדערע בריטישע קאָלאָניעס האָבן מיט פופציק יאָר צוריק געפאָדערט פון דער מעטראָפּאָליע אין לאָנדאָן. אַלפרעד דיקין, אפשר דער בעסטער און טיפּסטער אויסטראַלי־שער שטאַטסמאַן, האָט אין יאָר 1887 באַזוכט די ערשטע אימ־פעריאַלע קאָנפערענץ אין לאָנדאָן. דאָרטן האָט עס אויסגעדריקט דעם וואַקסענדיקן זעלבסטבאַוווסטזיין פון דער אויסטראַליער „קאָלאָניע” אין פאָלגענדיקע ווערטער:

„מיר קענען זיך נישט פאָרשטעלן אַזאַ מין לאַגע, אין וועלכער די קאָלאָניעס זאָלן ווערן דערנידעריקט אָדער אָפּגעשוואַכט, אָדער זייער מאַכט זאָל ווערן געמי־נערט,—און די אימפּעריע זאָל דערביי אַליין אויך נישט ווערן דערנידעריקט, אָפּגעשוואַכט, אָדער געמינערט. און מיר קענען זיך אויך נישט פאָרשטעלן אַזאַ מין לאַגע, אין וועלכער די מאַכט אָדער דער פרעסטיזש פון די קאָ־לאָניעס זאָל וואַקסן, און די מאַכט און דער פרעסטיזש

פון דער אימפּעריע אַלס גאַנצעס זאָל דערביי אויך נישט אויסוואַקסן אין דערזעלביקער מאָס". 1)

דער אויסטראַלישער פּאַטריאָטיזם האָט אויף יענער צייט נאָר פאַרלאַנגט, אַז לאָנדאָן זאָל נישט פאַרנאַכלעסיקן די אינטערעסן פון ז י י נ ע קאָלאָניעס, זאָל העלפן זיי אין זייער עקאָנאָמישן אויפבוי און פּאָליטישן אויפשטייג. אין יאָר 1938 האָט אַן אַנדער מלוכה־מאַן פון אויסטראַליע, ר׳ ג. מענזיס, גערעדט אין לאָנדאָן. צו ד ע ר צייט איז זיין לאַנד שוין געווען אַ דאָמיניאָן פון דער אימפּעריע, נישט קיין קאָלאָניע. אויסטראַליע האָט שוין געהאַט גענומען אָנטייל אין דער וועלט־מלחמה און איז געווען זעלבסטשטענדיק פאַרטראָטן אין דער ליג אָף ניישאָנס. האָט מענזיס, דער יוסטיץ־מיניסטער פון אויסטראַליע, דעמאָלט פאַרלאַנגט אַ סך מער פון דעם מוטער־לאַנד. אין אַ האַלב־איראָנישן, האַלב־פאַמיליערן טאָן האָט ער דערמאָנט וועגן דער ראָלע פון די אויסגעוואַקסענע קינדער פון דער אימפּעריע און געזאָגט, אַז מען קען נישט אָנווענדן לגבי זיי די מעטאָדן פון אַלט־מאָדישע פאַמיליעס. „אַרום דעם פריילעך ברענענדיקן פייער אין דעם קאַמין קליבן זיך געמיטלעך צונויף די פאַמיליע־מיטגלידער, און דער פאָטער דערציילט זיי וועגן זיינע אופטועו." די דאָמיניעס— האָט מענזיס באַטאָנט, און אַלע האָבן פאַרשטאַנען וואָס ער מיינט—ווילן איצט נישט נאָר ווערן אינפאָרמירט און אויסגעהערט, נאָר אויך ב אַ ש ט י מ ע ן די פּאָליטיק פון דער בשותּפות׳דיקער אימפּעריע. אָבער אויך דעמאָלט האָט דער אויסטראַלישער פּאַטריאָטיזם נישט מער ווי באַקרעפטיקט זיינע רעכט אין דעם געמיינזאַמען היים פון בריטישן רייך.

אָבער אין ד י יונגע לייט האָב איך דערשפּירט עפּעס נייעס: זיי זענען גרייט בכלל אָוועקצוגיין פון דעם געמיינזאַמען היים. די איידעמס מיט די שנורן איז, אַזוי צו זאָגן, נמאס געוואָרן צו זיצן ביי די אַלטע אויף קעסט. זיי שפּילן אפילו מיט דעם געדאַנק צוצוזעצן זיך צו אַן אַנדערן קרובה׳שן טיש. צי זעען זיי קלאָר פאָרויס די פּועל יוצא׳ס פון אַזאַ נייעם גאַנג?

---

1) Alfred Deakin by Walter Murdoch. Sydney, 1923.

אָבער דערוויילע ווערן זיי לייכטזיניק ביז גאָר בנוגע דעם לעבנס־קאַמף פֿון זייער אייגענעם היים. נישט זיי פֿילן די געפֿאַר, וואָס הענגט איבער איר, נישט זיי ווילן עס ריכטיק באַשיצן. די דאָזיקע יוגנט איז נישט נאָר געוואַקסן אין זאַטע פֿאַמיליעס, זי איז אויך פּאָליטיש זאַט. דערפֿאַר פֿילט זי נישט דעם שווידערלעבן פּאָליטישן הונגער נאָך אַביסל פֿרייהייט און רעכט, וואָס פּייניקט אַזוי שטאַרק די פֿאַרשקלאַפֿטע פֿעלקער פֿון אייראָפּע. די מענטשן האָבן באַקומען זייער דעמאָקראַטישע אָרדנונג און די פֿרייהייט־לופֿט אין וועלכער זיי אָטעמען אָן שום קאַמף, בירושה פֿון פֿריערדיקע דורות. מיינען זיי, אַז עס קומט זיי דאָס, אַז עס איז נאַטירלעך צו זיין פֿריי אין דער היינטיקער געזעלשאַפֿט. שאַצן זיי דערפֿאַר איבער דאָס בייז אין ענגלאַנד, און זיי שאַצן אונטער דאָס בייז, וואָס שטאַמט פֿון היטלעריזם. זיי קענען נישט אויף אָן אמת האַסן שקלאַפֿעריי, ווייל זיי האָבן נישט געלערנט צו ליבן פֿרייהייט.

דערפֿאַר איז עס מעגלעך געווען אַז איינער פֿון זיי האָט אויף מיין פֿראַגע: „וואָס גייט איר איצט טאָן בעת דעם קריג?‟, — רואיק געענטפֿערט: „גאָרנישט. ד אָ ס גייט מיך נישט אָן. איך וועל זען צו פֿאַרהיטן מיין פּערזענלעכע לעבנס־ספֿערע.‟ איך האָב מורא זיי וועלן דערקענען דעם ווערט פֿון פֿרייהייט ערשט נאָכדעם, ווען זיי וועלן עס פֿאַרלירן. אָבער דעמאָלט וועט נישט העלפֿן נישט קיין וויינען און נישט קיין שרייען.

שטאַרקער ווי טויט

דאָס מאָל איז מיר קאַנבעראַ, די הויפּטשטאָט פון אויסטראַליע, מער געפעלן געוואָרן ווי אין יאַנואַר. דעמאָלט האָט די זון געברענט אומ׳ברחמנות׳דיק, און די גרייצטע אויגן האָבן געהאַט ווייניק לוסט צוצוקוקן זיך צו דעם אַרום. דעמאָלט איז דער קליינער שטח פון קאַנבעראַ־האָטעל פול געווען מיטן טומעלדיקן עולם פון אַ פּאָליטיש־וויסנשאַפטלעכער קאָנפערענץ, און די צייט איז געווען פול פאַרנומען דערמיט.

דאָס מאָל, אין דער צווייטער אויגוסט־וואָך, איז די לופט געווען קיל און דורכזיכטיק, און עס האָבן געבלאָזן קאַלטע ווינטן. דער האָטעל און די אומגעגנט זענען געווען ווי אויסגעליידיקט פון מענטשן. האָב איך זיך מיט הנאה באַוועגט אין דער דאָזיקער קליינער וווּנדערבאַרער שטאָט.

„קאַנבעראַ" איז אייגנטלעך אַ שטעטל, וואָס וואָלט נישט צוגעצויגן די אויפמערקזאַמקייט פון מענטשן ווען עס וואָלט נישט געווען פּראָקלאַמירט אַלס די הויפּט־שטאָט פון דער ניי־געגרינדעטער אויסטראַלישער פעדעראַציע. די זעקס אויסטראַלישע איינצעל־שטאַטן, וואָס האָבן איינגעוויליקט אָפּצוטרעטן אַ חלק פון זייער סוווערעניטעט צו דער פעדעראַציע, זענען פונדעסטוועגן געווען פול מיט קנאה און אומצוטרוי איינער צום אַנדערן. כדי קיין איין שטאַט צווישן זיי זאָל זיך נישט דערהויבן איבער די אַנדערע, האָט מען באַשלאָסן צו שאַפן אַ ספּעציעלן פּלאַץ פאַר דער צענטראַל־רעגירונג פון לאַנד. די צוויי וויכטיקסטע מיטגלידער פון דער נייער פּאָליטישער פאַמיליע זענען געווען די שטאַטן וויקטאָריאַ און ניו סאַאוט וועלס; האָט מען דערפאַר אויסגעוויילט קאַנבעראַ אַלס דעם מיטלפּונקט צווישן סידנעי און מעלבורן. דאָ האָט געזאָלט געשאַפן ווערן סיי דער פּאָליטישער צענטער, סיי דער

גייסטיקער מיטלפּונקט פאַר דעם גאַנצן, דערווייל נאָך צעשפּליטערטן, אויסטראַלישן פאָלק. אַרכיטעקטן האָבן אָנגעוואָרפן אַ גרויסאַרטיקן, קאָסטשפּיליקן פּלאַן פון אַן אייגנאַרטיקער שטאָט: זי זאָל אַנטהאַלטן אין זיך די בעסטע דערגרייכונגען פון דער מאָדערנער שטאָט־קולטור און גלייכצייטיק אַנטשפּרעכן די טראַדיציעס פון אויסטראַליש־בריטישן לעבנס־פּיר. כדי אוועקצונעמען פון אָט דעם געמיינשאַפטלעכן צענטער די פּראָווינציעלע רייסענישן פון די איינצל־שטאַטן, האָט מען דער באַפעלקערונג פון קאַנבעראַ נישט געגעבן קיין וואַל־רעכט. אין פּאַרלאַמענט און רעגירונג האָבן געבראַזט די פּאָליטישע לײַדנשאַפטן, אָבער די לופט אַרום זיי האָט געזאָלט בלייבן פּאָליטיש־ריין און צניעותדיק.

דער אַרכיטעקטן־פּלאַן איז נאָך לאַנג נישט פאַרווירקלעכט געוואָרן, אָבער זיינע הויפּט־ליניעס זענען שוין דאָ. איר וואַנדערט אַרום צווישן די ברייט פאַנאַנדערגעוואָרפענע ווייסע געביידעס און די רחבות׳דיקע גרינע אַלייען אַרום זיי, און איר פילט זיך ווי אין אַ פּאַרק. דאָס גאַנצע מאַכט דעם איינדרוק פון אַ גרויסן פּריציש׳ן הויף, פול מיט זיידענעם יחוס און דורות׳דיקער זיכערקייט. אָט שטייען די מאַסיווע בנינים פון די מיניסטער־אָפּיסעס, אָט איז דאָס פּאָסט־געביידע, אָט דאָס פּאַרלאַמענט. באַזונדערס ווערט איר באַווירקט פון דעם אָנבליק פון פּאַרלאַמענט. עס איז נישטאָ קיין שום שפּור פון יענער גרויסאַרטיקייט און שטרענגקייט, וואָס וויל אָנוואַרפן אַ שרעק אויפן בירגער, ווי ביי די פּאַרלאַמענט־געביידעס אין אייראָפּע. אומעטום וויל דער שטאַט אַרויפצווינגען אויף זיינע בירגער אויב נישט קיין מורא, איז דאָך יראת הכבוד; וויל ער דערשיינען ווי אַ מעכטיקער, איבער זיי מקדמונים שטייענדיקער כח. דאָ אין קאַנבעראַ איז דאָס פּאַרלאַמענט אַ ברייט־פאַנאַנדערגעשפּרייטע ו ו י י ס ע געביידע פון איינאיינציקן שטאָק.

די ווייסקייט און די איינשטאָקיקייט זיינע רופן תכף אַרויס אַ געפיל פון נאָענטקייט און היימישקייט. אויב אפילו איר וועט זיך נישט דערלויבן צו קלאַפּן אָט דעם פּאַרלאַמענט אין פּלייצע, פילט איר אָבער אויך נישט קיין שום ציטער. עס לויפט אפילו אַדורך דער געדאַנק: עס איז ענלעך צו אַ שטילן קראַנקענהויז

אָדער אַ סאַנאַטאָריע. אָבער די ברייטע, צערעמאָניעלע טרעפּ, די הויכע ווייס בלאַנקענדיקע, שטרענגע עלעקטרישע לאָמפּן, מאַכן עס בולט, אַז מיר שטייען פאַר אַ צענטראַל־בנין פון אַ מלוכה. ניטאָ קיין שרעקענישן אין זיינע ווענט, ווייל ער שטעלט מיט זיך פאַר נישט דורות פון גרויזאַמען שטאַט־לעבן, נאָר אַ גאָר יונגען דור פון אַ דעמאָקראַטיש־געבילדעטער געזעלשאַפט אמת, מען זאָגט אונז אַז ד אָ ס געביידע איז אַ צייטווייליקע, ווי אַלץ אין קאַנבעראַ, און אַז דער ריכטיקער, אימפּאָנירענדיקער, מאָנומענטאַלער געבוי — לויט דעם נוסח פון וואַשינגטאָן — וועט נאָך אויפגעשטעלט ווערן. אפשר. אָבער עס וועט זיין אַ פּאַרדרוס. עס איז שענער — און אַזוי איז עס געווען אין די אור אַלטע צייטן — אַז געזעצן פון אַ פאָלק זאָלן געשאַפן ווערן אין אַ שטילער, היימישער, איינשטאָקיגער ווייסער געביידע. די גרויסאַרטיקע מאַיעסטעט פון די אַלטע אימפּעריעס האָט ביז איצט נישט געבראַכט צופיל גליק די פעלקער. זאָלן יונגע שטאַטן בעסער גיין זייערע אייגענע וועגן.

דעם 13 אויגוסט בין איך אין דער פרי, אַזייגער עלף, געגאַנגען איבער די קאַנבעראַ אַלייען און אַריינגעזאַפּט אין זיך די פרישע, קילע לופט. עס איז נישט געווען צו זען קיין איין מענטש אַרום. דאָס גאַנצע טעטיקע לעבן פון דער הויפּט־שטאָט איז געווען פאַרלייגט אין די אומצאָליקע קעמערלעך פונדי מלוכה־געביידעס. אַן אומגעוויינטלעכע רו האָט געהערשט אין דער נאַטור. לייכט אויסגעפּוצט זענען געשטאַנען די געדיכטע יאָלקעס; זיי האָבן געהויבן אין דער הויך די צירלעכע אָרעמס כדי צו באַווייזן ווי שיין עס ליגט דער גרינער בגד אויף זייער קערפּער. פּאַלמען זענען באַשיידן געשטאַנען אין אַלע זייטן, פאַמעלעך שאָקלענדיק זייערע אויסגעשטרעקטע בלעטער. אין דערמיט פון זיי אַלעמען אַזויפיל עכט־אויסטראַלישע וואַטל־בוימלעך, באַשאָטן מיט בלימלעך, וואָס שטראַלן ווי בלייכער גאָלד.

עס איז אַזוי לייכט און רואיק אויפן געמיט, אַז עס גלויבט זיך פשוט נישט. אפילו מיר, דעם אומפאַרבעסערלעכן שטאָט־מענטש, פאַלט איין דער געדאַנק אַז דאָס מוז זיין מסתמא די שטימונג פון גליק. ד י איינזאַמקייט איז גאָרנישט קיין איינ־

זאַמקייט; מען איז דאָ אַזוי פאַרבונדן מיט דער נאַטור. די ברוסט אָטעמט לייכט ווי שוין לאַנג נישט. עפּעס ענלעכעס צו דעם וואָס היינע האָט אַמאָל באַשריבן אין זיין „פּראָלאָג":

„אויף די בערג מיר ווילט זיך שטייגן
„ווו די פרומע שטיבלעך שטייען
„ווו די ברוסט אין פרייהייט אָטעמט
„און די פרייע ווינטן ווייען.

אין דער דורכזיכטיקער לופט זעט מען דעם שטילן הימל, די בלאָנדזשענדיקע ווייסע וואָלקנס. די צאַרטע בלויקייט אַרום זיי. וועגן מלחמה, וועגן טרויער און געוויש טראַכט זיך גאָרנישט.

איז אָט דוקא אין די מינוטן עפּעס געשען אין קאַנבערא, וואָס האָט ווילד אויפגעטרייסלט די רו, אוועקגערויבט פון אַלע מענטשן די זיכערקייט פון לעבן. פון דער פּאָסט בין איך פאַמע־לעך געגאַנגען צום פּאַרלאַמענט. אַז איך בין אַריין אַהין און בין געגאַנגען דורך די הויכע, טעמפּט אָפּקלינגענדיקע קאָרידאָרן, האָב איך מיט אומקלאָרער פאַרוווּנדערונג באַמערקט ווי קליינע גרופּקעס מענטשן שטייען צונויפגעקלעמט, שושקענען זיך, קומען און גייען אַוועק מיט פאַרזאָרגטע שריט. „דאָס מוזן זיין די שמועסן פון פּאָליטיקער"—איז דורכגעלאָפן דורך מיין קאָפּ. אַז איך בין אָבער אַריין צו איינעם פון די דעפּוטירריע, זאָגט ער פּלו־צים צו מיר: „האָט איר געהערט וואָס עס איז אַקאַרשט געשען?"

—ניין, וואָס איז געשען?

— אַן עראָפּלאַן איז צעשמעטערט געוואָרן נעבן קאַנבערא און דריי מענטשן זענען פאַרברענט געוואָרן...

ער האָט מיר נאָך געזאָגט די נעמען (קריגס־מיניסטער סטריט, לופט־מיניסטער פערבארן, אינפאָרמאַציע־מיניסטער סער הענרי גאַלעט). די נעמען פון די אַנדערע אומגעקומענע ווייסט מען נאָך נישט. אַזוי איז פּלוצים צעבראָכן געוואָרן די אידילישע רו און שטילקייט פון קאַנבערא. די סאַמע שטילקייט פון דער נאַטור האָט פאַרבאַהאַלטן אין זיך דעם גרעסטן גרויל פון לעבן. פון הימל צי פון דער ערד איז אויפגעשטיגן דער פייער, וואָס האָט פאַרניכטעט צען מענטשן מיטאַמאָל. דער טויט האָט נישט גע־מאַכט קיין אונטערשייד: צוזאַמען מיט די העכסטע באַאַמטע פון

שטאָט און דעם שטאַב־שעף פון דער אַרמיי זענען געלעגן די יונגע פּילאָטן און סעקרעטאַרן זייערע. נאָר ביי איינעם פון זיי האָט מען געקענט דערקענען דאָס געזיכט, אַלע אַנדערע האָבן זיך פאַרוואַנדלט אין שטיקער קוילן און אש. די היץ, וואָס האָט אַרומגעכאַפּט דעם ברענענדיקן עראָפּלאַן איז געווען אַזוי שטאַרק, אַז ערשט אין אַ האַלבער שעה אַרום האָבן מענטשן געקענט צוקומען צום אָרט.

וואָס מיך האָט נישט ווייניק געוווּנדערט איז געווען די רויִקע באַציאונג פון די אַרומיקע מענטשן. שוין דער ערשטער, וואָס האָט מיר אָנגעזאָגט די בשורה, האָט אָנגערופן די דראַמע Accident ד. ה. פּאַסירונג. און נישט מער? אַ דינער אין פּאַרלאַמענט האָט איבערגע׳חזר׳ט דאָס זעלביקע וואָרט. איינס אַזייגער איז געווען מיטאָג־צייט אין אונזער האָטעל, און ווי שטענדיק האָבן די געסט ביי די טישן גערעדט, געלאַכט, געמאַכט באַשטעלונגען. שפּעטער האָב איך זיך געטראָפן מיט אַ גייסטלעכן פון אַ הויכן ראַנג. די ערשטע טעמע איז, פאַרשטייט זיך, געווען וועגן דעם אומגליק. איינער פון די אומגעקומענע האָט גראָד געדאַרפט זיך טרעפן מיט דעם גייסטלעכן ביים לאַנטש, אָט אין דעמזעלביקן טאָג. „איז עס נישט שרעקלעך?" — האָט ער מיך געפרעגט. זאָג איך צו אים: ווי אָפט פאַרגעסט מען, אַז מענטשן שטייען דאָך אונטער דער השגחה פון מזל... פרומע יידן מאַכן קיינמאָל נישט קיין צוזאָג אָן די ווערטער: "אם ירצה השם" (אי"ה)... אָט זענען די מיניסטאָרן געפלויגן צו באַשטימטע אויפגאַבן, לויט אַן אויסגעאַרבעטן פּלאַן. אַ פּריוילִין פון דעם קריגס־מיניסטעריום אָפּיס האָט געזעסן דורכן פענסטער דעם עראָפּלאַן דערנענטערנדיק זיך צו קאַנבעראַ און האָט רויִק געזאָגט צו די אַנדערע: דער מיניסטער איז שוין דאָ... און פון דעם אַלץ איז גאָרנישט געוואָרן, מער נישט אַ קופּע אַש... וואָס פאַר אַן אויסדרוק געברויכט מען ביי אייך אַלס „אי"ה"ש?

דער גייסטלעכער טראַכט אַ מינוט און זאָגט: Lord Willing. ווייזט אויס, מען באַנוצט עס נישט אָפּט אין מאָדערנעם געשפּרעך. איך האָב שפּעטער געפרעגט ביי אַנדערע, און זיי האָבן אויך נישט געהאַט די ווערטער געלויפיק אויפן צונג.

—אָבער אויך דער גייסטלעכער איז נישט געווען באַזונדערס דערשיטערט פון דעם געשעענעם. מיר האָבן באַלד שוין גערעדט וועגן איבערזעצונגען פון רוסישע דיכטונגען אין ענגליש. צי איז דאָס רוסישע וואָרט „פּאָקאָי" פון לערמאָנטאָוו׳ס ליד „פּארוס" ריכטיק צו איבערזעצן מיט Peace ..... דוכט זיך, ניין. ווייל פּאָקאָי הייסט רו, און רו איז נישט דאָסזעלביקע וואָס שלום, פרידן. רו איז אַ נעגאַטיווער באַגריף פון אָפּרוען זיך, פון פּאַסיוון צוריקציען זיך, בעת שלום איז אַן אַקטיוו פּראָגראַם פון ציל־אַרבעט („תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם!). אין ענגליש שפּירט מען גלייך דעם אונטערשייד צווישן Rest און Peace מיט דעם זענען מיר זיך פונאַנדערגעגאַנגען.

אָבער אין אָט דעם פאַטאַלן טאָג איז אַנטפּלעקט געוואָרן עפּעס פון אַ העכער מענטשלעכער מדרגה, אַ פּריינטשאַפט צו מענטשן ווי מען טרעפט זי זעלטן אין לעבן. בעת מען האָט מיטגעטיילט מר. מענזיס׳ן (דעם פּריים־מיניסטער) וועגן דעם אומגליק און ער איז פאַרכאַפּט געוואָרן פון דער גרעסטער אויפרעגונג, וואָס האָט ער געטאָן ראשית כל? וועלכער באַשלוס האָט זיך צוערשט קריסטאַליזירט אין זיין קאָפּ אין דעם גאַנצן קנויל געפילן און געדאַנקען וואָס האָבן געווירבלט אין אים? ער האָט באַשלאָסן אַז די פרויען און די פאַמיליעס פון די דריי מיניסטאָרן זאָלן דערגיין וועגן זייער אומגליק דורך זייערע פריינט, נישט דורך דער פּרעסע אָדער ראַדיאָ. האָט ער זיך תכף טעלעפאָניש פאַרבונדן מיט זיין אייגענער פרוי און געבעטן איר, אַז זי זאָל מיטטיילן די שרעקלעכע נייעס צו די קרובים, צוגרייטענדיק זיי זיווליש ווי נאָר מעגלעך. און זי האָט עס גלייך אָנגעהויבן צו טאָן, נישט נאָר בנוגע איינעם און צוויי, נאָר אַ גאַנצער ריי פון פאַמיליעס. דערווייל האָט מר. מענזיס פאַרבאָטן דעם ראַדיאָ צו באַנאַכריכטיקן דעם עולם וועגן דער קאַטאַסטראָפע.

עס איז וווּנדערבאַר אַז אַ שטאַטסמאַן איז בכח צו זען די מענטשלעכע זייט פון אַ טראַגישער געשעעניש גלייך פון אָנהויב אָן. ער האָט דאָך גלייך פאַרשטאַנען אַז די מלוכה־מאַשין איז שטאַרק באַשעדיקט דורך דעם אומדערוואַרטעטן טויט נישט פון איינעם, נאָר פון פיר באַדייטנדיקע טוער. נישט נאָר די מלוכה־

מאַשין, נאָר די מלחמה־מאַשין, און עס איז דאָך מלחמה־צייט, און ענגלאַנד ווערט באָמבאַרדירט יעדע שעה דורך די פיינטלעכע לופט־שיפן. דאַרף מען דאָך זוכן פאַר זיי ת כ ף נייע פּאַסיקע מענטשן, און ווו נעמט מען זיי? אָבער נישט דאָס האָט אים באַוועגט אַמשטאַרקסטן, נאָר דער רחמנות צו די פאַמיליעס פון די פאַרברענטע, און די זאָרג וועגן דעם ווי אָנצוזאָגן זיי די שלעכטע בשורה. האָט ער געהייסן דעם ראַדיאָ שווייגן. האָט ער, אין דער שווערער מינוט, נישט געפונען קיין בעסערן העלפער ווי זיין אייגענע פרוי אויף דורכצופירן די דעליקאַטע שליחות. דער מעכאַניזם פון מלוכה־שער פירונג ווערט אַזוי אַרום ווי דורכגעזאַפּט מיט פיינער הומאַניטעט· דער מאַן שטייט פריער פאַר דעם מלוכה־מאַן. אין אַזאַ געזעלשאַפט איז לייכטער צו אָטעמען ווי אין אַנדערע.

געוויס האָט ער נישט פאַרנאַכלעסיקט זיינע פליכטן; באַלד איז ער געפאָרן צום גאָווערנאָר־דזשענעראַל און געבעטן צו באַשטימען נייע מיניסטאָרן אויפן פּלאַץ פון די געוועזענע. ער האָט זיך פאַרבונדן מיט לאָנדאָן, ער האָט אָפּגעגעבן פאַראָרדנונגען. אָבער דער פאַקט בלייבט, אַז וועגן די מעטשן האָט מען געטראַכט פריער פון אַלץ.

מיטוואָך, דעם נעקסטן טאָג, האָט זיך דריי בייטאָג פאַרזאַמעלט דאָס פאַרלאַמענט צו מאַכן אַ הזכרה נאָך די מיניסטאָרן, וואָס האָבן אַלע געהערט צו דער זעלביקע פאַרלאַמענטאַרישער פאַמיליע. זיצנדיק צווישן די געסט פון דעם ספּיקער, האָב איך לייכט געקענט באַאָבאַכטן די צערעמאָניע. דער זיצונג־זאַל, צוזאַמען מיט די גאַלערייען, איז נישט קיין גרויסער. מאַכט ער דעמזעלבן רואיקן, היימישן איינדרוק ווי דאָס געביידע פון דרויסן. איינציקווייז, אין אַ געדריקטער שטימונג, זענען אריינגעקומען די דעפּוטירטע דורך פאַרשידענע טירן. אַז זיי האָבן זיך צעזעצט אויף די בענק, האָב איך דערקענט אַ ריי באַקאַנטע פּאָליטישע פיגורן. מיט גרויע, צעשויבערטע האָר איז געזעסן דער געוועזענער פירער פון דער קאָנטרי־פּאַרטי, סער ערל פּיידזש. מיט אַ שטרענגען באַברילטן פּנים פון אַ יונגערן שול־לערער האָט זיך געוויזן דער אַלטער אַרבעטער־פירער קערטן. נאַכלעסיק, אין

אַ גרויען רעקל, מיט אַ הענערשן טשוב האָר אויפן מיטן קאָפּ, די הענט אין די קעשענעס—מר. קאַמעראָן, דער איצטיקער פירער פון דער קאַנטרי־פּאַרטי. אין דעם אַלטיטשקען קליינעם מאַן מיט דער דיקער פּאַטשיילע אַרום האַלז האָב איך דערקענט דעם עלטסטן דעפּוטאַט פון אַלע: דר. מאַלאָניי פון מעלבורן, דעם איבערגעגעבענעם פריינט פון אַלע געדריקטע.

פון דער פּרעסע האָב איך גוט געוווסט, אַז דער רוב פון די אָנווועזנדיקע שטייען אין שווערן פּאָליטישן קאַמף צווישן זיך. אַ סך פון זיי זענען צעקריגט אפילו אין זייערע אייגענע פּאַרטייען. אָבער דערפון איז דאָ היינטיקס מאָל נישט געווען קיין שפּור. אַ לייכטער נעפּל פון טרויער איז געלעגן איבער אַלעמען. מר. מענזיס איז אומבאַמערקט אַריין אין זאַל, און באַלד איז ער געשטאַנען צוזאַמען מיט מר. קערטן, דעם לידער פון דער אָפּאָזיציע. זיי ביידע, די אָפיציעלע קעגנער, האָבן פריינטלעך־פּאַרזאָרגט באַראַטן זיך וועגן עפּעס. אָט די פּשוטע געמיינשאַפט פון רעגירונג, אָפּאָזיציע, בכלל דעפּוטירטע איז זייער אָנציענדיק. עס פּאַרלירט זיך אין דער פּאַרלאַמענטאַרישער דעמאָקראַטיע דער אָפּשרעקנדיקער כאַראַקטער פון „רעגירונג". זי שטייט נישט איבער די אַנדערע, זי איז צווישן זיי. אַזוי יעדנפאַלס דערשיינט עס פון אויבנאויף.

מר. מענזיס האָט זיך אויפגעהויבן ביים רעגירונג־טיש, האָט פאַנאַנדערגעוויקלט אַ מאַנוסקריפּט, און מיט הענט האַלב־פּאַרלייגטע אין קעשענעס אָנגעהויבן רעדן. ער באַזיצט, צוזאַמען מיט אַ יונגנטלעכן געזיכט, אַ פריש־קלינגענדיקע שטים. ער האָט זי איצט נישט באַנוצט אין פולן מאָס, זי איז געווען געדעמפּט ווי די ברענענדיקע לאָמפּן פּאַרדעקט מיט שוואַרץ. זייער אָפט פלעגט ער בלייבן אַנטשוויגן ווי אויפגעהאַלטן פון צער־געפיל. ער האָט געזאָגט:

> „מיר טרעפן זיך היינט צוזאַמען אין שאָטן פון אַ גרויסן אומגליק. עס איז מיין טרויעריקע פליכט צו רעדן וועגן אונזערע פאַרשטאָרבענע קאָלעגן, וואָס זענען געווען נישט נאָר געטרייע דינער פון אונזער לאַנד, נאָר אויך שטענדיקע

פריינט פון אונז אַלעמען. קיין שום רייד מיינע קענען נישט געניג אויסדריקן די טיפע געפילן, וואָס יעדער מיטגליד פון אָט דעם פּאַרלאַמענט לעבט איבער. אָבער די רייד קענען אפשר ברענגען צו די פאַמיליעס פון די אומגעקומענע מיניסטאָרן אַ פּאָר שטראַלן פון דערמונטערונג אין דער פינסטע־רער שעה. ווען דער ערשטער גרויזאַמער קלאַפּ וועט פאַרבייגיין, וועלן זיי געפינען טרייסט אין דעם באַ־וווסטזיין, אַז זייערע נאָענטע מענטשן האָבן ערלעך געדינט זייער לאַנד און האָבן פאַרנומען אַ בכבוד'יקן פּלאַץ אין זיין געשיכטע.

דזשאָפריי סטריט, הענרי גאַלעט און דזשיימס פערבאַרן האָבן באַזעסן די שענסטע מדות טובות. זיי אַלע זענען געווען מענער פון מוט און אומבאַרירבאַרער ערע, באַגייסטערט מיט אַ ברענענ־דיקן פּאַטריאָטיזם, געשטאַרקט דורך טאַלענט און דערפאַרונג. יעטוועדער פון זיי האָט אויך זיין איי־גענעם אופן פאַרמאָגט אַ טאַלענט פאַר פריינטשאַפט. זיי זענען געווען זעלטענע מענטשן"...

אין אַזעלכע רייד, געזאָגט אין אַ פייערלעכער שטימונג, האָט דער רעדנער מזכיר געווען די טויטע. און ער האָט פאַרענדיקט: „אַ נאַציע ווערט געשאַפן דורך די, וועלכע דינען איר אַמבעסטן. מיר דאַנקען גאָט פאַר דעם דינסט פון אָט די מענער".

נאָך אים איז צוגעגאַנגען פון דער אַנדערער זייט צום רעגי־רונג־טיש מר. קערטן. אויך ער האָט געהאַט פאַר זיך אַ מאַנוס־קריפּט, האָט אָבער ווייניקער אַריינגעקוקט אין אים. מיט דערמ־זעלביקן לאַנגזאַמען, געדעמפטן קול ווי מענזיס האָט ער געזאָגט:

„עס איז שווער צו רעדן פון די מיניסטאָרן, וואָס האָבן געפונען זייער טויט אַזוי נאָענט צו יענעם הויז אין וועלכן זיי האָבן אחריות'דיק גענומען אַנטייל אין דער באַשטימונג פון שיקזאַל פון לאַנד. עס איז נישט געווען קיין איין טאָג אין זייער לעבן, אין וועלכן זיי זאָלן נישט האָבן אָפּגעגעבן דעם מאַקסימום

פון זייערע כחות... עס איז באצייכנענדיק אז זיי זענען געפלויגן אהער צוליב וויכטיקע געזעלשאפט־לעכע פליכטן, נישט קיין קלענערע ווי די פארטיידי־גונג פון אויסטראליע. זייער טויט—די לעצטע פולע מאס פון איבערגעבנקייט—האט פארענדיקט לעבנס פון ערלעכער ארבעט. קיין שום ווערטער קענען נישט אפשוואכן דעם געפיל פון אונזער אבדה.״

קערטן האט דערמאנט איינעם פון די אומגעקומענע פילאטן, היטשקאק׳ן: „זיין פאטער האט שוין געהאט פארלוירן דאס לעבן אין די ערשטע יארן פון אויסטראלישער אוויאציע. איצט מוז אונזער סימפאטיע צווענדן זיך צו א מוטער אין מערב־אויס־טראליע, וואס האט פארלוירן איר זון פונקט ווי איר מאן אין דעם דינסט פון פאטערלאנד.״ מען האט אויך דערמאנט דעם אנדערן פילאט, קראסדעל, וואס איז געווען ערשט 29 יאר אלט. ער איז געווען א זון פון א מיינער, אין א פאמיליע פון זיבעצן קינדער. ווי טראגיש איז זיין מזל! א פאר שעה נאך זיין אומקום האט זיין פרוי געבוירן א זון. צו איר מוטער האט זי טעלעגרא־פירט בזה הלשון:

„טשארלז איז גע׳הרג׳עט געווארן; א זון איז געבארן, קום ארויס תכף. קראסדעל״. אין א פאר פראזן—א געשיכטע פון א לעבן; א סוף און א נייער אנהויב. וואס האבן געמוזט איבערלעבן אין יענעם טאג די יונגע און די אלטע פרוי?—דער יונגער פילאט האט דריטהאלבן יאר נאכאנאנד געשטרעבט אריינגענומען צו ווערן אין דער לופט־ארמיי. די ביידע מיניסטארן, וואס האבן אים אין דעם געהאלפן זענען איצט צוזאמען מיט אים געלעגן טויט...

אין דעמזעלביקן נוסח ווי די צוויי הויפט־רעדנער האבן גע־רעדט די אנדערע. מר. ביזלי איז דער פירער פון דער ווינציקער, אבער זייער מיליטאנטישער לייבאר־גרופע, וואס האט זיך אפגע־שפאלטן פון קערטן׳ען׳ דער מאן האט א קריגערישן פנים, אבער זיין שטים איז זייער ווייך און אפילו מוזיקאליש. ער האט אריינ־געבראכט א רעליגיעזן טאן אין זיין רעדע: „די געשטארבענע וועלן אריבערגיין איצט אין א וועלט, ווו עס איז נישטא קיין צער,

קיין פאַרדרוס און פאַרברעכן; זיי וועלן זיך אָפּרוען פון דער היינ־טיקער אומגליקלעכער וועלט". און דער אַלטיטשקער, 86־יעריי־קער דר. מאַלאַניי האָט געמאַכט דעם פאָרשלאַג צו שטעלן אַ מאָנומענט לכבוד די געפאַלענע. „איך וועל מסתמא באַלד אויך אַוועקגיין אַהין, און איך וועל דאָרטן געפינען אַזעלכע דריי טייערע פריינט." ער האָט עס אַרויסגערעדט מיט דעם טיפסטן ערנסט. (אין דריי חדשים אַרום איז ער טאַקע אַוועק פון דער וועלט).

דערנאָך, לויטן פאָרשלאַג פון מענזיס'ן, איז מען אויפגע־שטאַנען און איינשטימיק אָנגענומען די רעזאָלוציע פון מיטלייד־שטילערהייט איז מען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען.

איך בין מיר נישט געווען קלאָר מיט מיינע געפילן לגבי אָט דער פאַרזאַמלונג. זי איז אָפּגעלאָפן זייער ווירדיק און ערנסט, און דאָך האָט עפּעס געפעלט. עס האָט געפעלט די אויפרעגונג, דער טרויער, וואָס געפינט זיינע שטאַרקסטע פאָרמען פון אויס־דרוק. עס האָט געשטערט וואָס די רעדנער האָבן געהאַלטן מאַ־נוסקריפּטן פאַר זיך. דוכט זיך, עס איז נישט געווען קיין פּאָלי־טישע זיצונג, ווו מען ציילט ווערטער איינער ביים אַנדערן אין מויל. דאָס מאָל האָבן מענטשן געמעגט רעדן פשוט פון האַרצן, ווי עס לאָזט זיך. פאַרוואָס מוז אַזאַ זיצונג אויך דורכגעפירט ווערן ווי אַ צערעמאָניע, ווו די עכטע געפילן ווערן דערשטיקט? אָבער· פון דער אַנדערער זייט, וויפיל רירענדיקע מאָמענטן אין די רעדעס. מענזיס האָט אָנגערופן די דריי טויטע ביי זייערע היימישע נעמען, נישט זייערע טיטולן: דזשאָפריי, הענרי, דזשיימס. זענען זיי איצט געשטאַנען ווי נאָענטע מענטשן פאַר אַלעמענס אויגן. ווי פיין מען האָט די גאַנצע צייט דערמאָנט און גערעדט צו די פאַר'צער'טע פאַמיליעס. ווי פיין איז עס, וואָס מען האָט צוזאַמען מיט די הויך־געשטעלטע מלוכה־מענער דער־מאָנט און געלויבט די קלענערע באַאַמטע, וואָס האָבן זיי באַ־גלייט אין דעם טויט.

דאָס אַלץ האָבן די אויסטראַליער געבראַכט צום אויסדרוק אין די דאָזיקע טעג. מער נישט זיי דריקן אויס זייערע צער־גע־פילן אַנדערש ווי מיר שטעלן זיך פאָר. דאָס הייסט נאָר אַז זיי

(און די ענגלענדער בכלל!) באזיצן אַן אַנדער טעמפּעראַמענט, אָדער האָבן דורך דורות דערציאונג אַרויפגעלייגט אַ שטיק דים־ציפּלין אויף זייערע געפילן. זייער עמאָציאָנעלע שטילקייט און צוריקגעהאַלטנקייט לגבי פרעמדע אויגן געפעלט נישט אַן אַנדער ראַסע, פּונקט ווי זיי פאַרשטייען נישט יענע, וואָס שרייען און גוואַלדעווען ביי זייער אומגליק.

אַט בין איך געווען ביי מר. ס. אין דעמזעל־ביקן קאַנבעראַ אין יאַנואַר. נעבן ברענענדיקן קאַמין זענען געזעסן ער, זיין גוטמוטיקע פרוי און איך. זי האָט עפּעס געשטריקט, זיך צוגעהערט צו מיין קימבערליי־מעשה און פריינטלעך צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ. ביים מיטאָג־טיש האָט זי אַזוי פּשוט און מוטערלעך דערציילט וועגן אירע דערוואַקסענע קינדער אין ענגלאַנד, און ווי זי וואָלט וועלן זען זיך מיט זיי דאָרטן „אין דער היים". פּלוצים איז זי אין יולי געשטאָרבן. איך האָב זיך פאָרגעשטעלט ז י י ן אומגליק, ווי עלענט ער איז פאַרבליבן, נישט געקוקט אויף אַלע זיינע וויכטיקע אַרבעטן דאָ. האָב איך אים געשיקט אַ טעלעגראַם פון סימ־פּאַטיע..... איצט בין איך ווידער געווען ביי אים, ווידער זענען מיר געזעסן ביי דעמזעלביקן קאַמין, אָבער נאָר זאַלבעצוויים. איר שטול איז געשטאַנען ליידיק. אַז איך בין אַריין, האָט ער מיך אויפגענומען מיט דעמזעלביקן שמייכל ווי דאָס ערשטע מאָל. איך האָב נישט געוווסט וואָס צו זאָגן. אָבער ער האָט געזאָגט: „אַ דאַנק פאַרן טעלעגראַם. עס איז מיר געווען אַ פאַרגעניגן a pleasure צו דערהאַלטן עס." איז מיר געוואָרן לייכטער. אַ ווײַלע האָט ער דערציילט וועגן איר און דערנאָך זענען מיר אַריבער צו מיין זאַך: קימבערליי. ער האָט גערעדט מיט אינטערעס, געגעבן קלוגע עצות, צוגעזאָגט העלפן. נעבן אים איז געשטאַנען אַ טישל מיט משקאות, פון וועלכע ער האָט פון צייט צו צייט גענומען

עפּעס. און מיר זענען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען ווי יענעם מאָל, נאָרמאַל, איידל, רואיק.. איך בין גע־פאָרן צו זיך טיף פאַרוואונדערט. איך האָב געפילט, אַז אונטער דער מאַסקע פון רו מוז זיך פאַרבאַהאַלטן אַ ווייטאָק. אָבער ווי זיי באַהערשן זיך!—צוויי טעג שפּעטער האָב איך אים געזען זיצנדיק אין פּאַרלאַמענט, ביי דערזעלביקער הזכרה. מיר האָט זיך געדוכט, אַז ער איז געווען שטיל אויפגערעגט, בלייך. בעת די רעדעס האָב איך אַ קוק געגעבן: אַן ערנסטער אומעט איז געלעגן אויף זיין געזיכט. אַלזאָ דאָך!—האָב איך געטראַכט.

עס איז טאַקע מעגלעך אַז מיר האָבן דאָ צו טאָן מיט פאַר־שידענע אַרטן פון אויסדריקן דאָס שטאַרקע געפיל. עס איז אָבער מעגלעך אַן אַנדער השערה. אפשר דריקט זיך דאָ אויס גאָר אַ פאַרשידענע באַציאונג צום ט ו י ט בכלל? אפשר האָבן פאַר־שידענע פעלקער (אָדער ראַסן, אָדער קולטורן) אויך אַנדערע באַ־ציאונגען צו אָט דעם וויכטיקער געשעעניש? עס זענען מעגלעך, אין פּרינציפּ, דריי אויפפאַסונגען פון טויט. מען נעמט אים אויף אַלס דעם גרעסטן אומגליק פאַר זיך און פאַר דער וועלט. אָדער מען באַטראַכט אים אַלס אַ נייע, אפשר מער דערהויבענע, שטו־פּע אין דער אַנטוויקלונג פון לעבן (אַזוי האָט געטראַכט טאָל־סטאָי, אַזוי אַ סך יידישע צדיקים). אָדער מען באַציט זיך צו אים גלייכגילטיק, ווי צו אַ נויטווענדיקייט. צי איז נישט אַמאָל די רואיקע, „דיסציפּלינירטע" באַציאונג פון די ענגלענדער אַן אויסדרוק פון אָט יענער, זאָל איך זאָגן פילאָזאָפישער, גלייכ־גילטיקייט? אָבער צי קען אַ קולטור בלייבן רואיק, אָן שום טעמ־פּעראַמענט־אויסגוס לגבי אַזאַ שאַרפן איבערגאַנג פון לעבן צום...? די גרויסע היסטאָרישע רעליגיעס און די ערשטע וויסנ־שאַפטן זענען דאָך צום טייל געבאָרן געוואָרן אַרום די טראַכ־טענישן וועגן טויט און פאַרשווינדן פון אַ מענטש.

:: :: :: ::

און ווי באַציט איך זיך אַליין צום טויט־געשעעניש? איך

האָב עס קיינמאָל נישט פאָרמולירט פאַר זיך (צופיל פאַרנומען מיט לעבן!), אָבער מיר דוכט זיך, אַז איך פאַרמאָג די פעאיקייט צו באַציען זיך צו אים מיט אַ געוויסער רואיקייט. עס איז טאַקע אַן אומגליק, ווייל דאָ פ א ר ע נ ד י ק ט זיך עפּעס וואָס קען נישט מער ווערן געענדערט. טויט איז אַ סוף פון עפּעס, און דאָס מאַכט ציטערן יעדעס באַוווסטזיין. אָבער אויך אין טויט קען זיך פאַרבאַהאַלטן אַ גרויסער אינהאַלט, און דאָס קען אָפּשוואַכן די שאַרפקייט פון ווייטאָק. („טויט, ווו איז דיין שטאָכל!”). דער טויט איז נישט אַזוי שרעקלעך ווען ער שליסט אָפּ אַ לעבן, וואָס איז געווען געווידמעט אַ מיסיע, ווען דער מענטש איז געפאַלן אין דינסט פון אַ מיסיע. לעבט מען אָן שכל, אָן שטרעבונגען, דעמאָלט יאָגט מען זיך נאָך דער צאָל פון די טעג, נאָך זייער קוואַנטיטעט. אַנדערש לעבט דער מענטש, וואָס זוכט נישט די צאָל, נאָר די וואָג, די קוואַליטעט פון די טעג.

אָט אַזוי איז געווען דאָס לעבן פון די דריי אויסטראַלישע מיניסטאָרן און פון די וואָס זענען געשטאָרבן מיט זיי. אפשר האָט ד אָ ס באַוווסטזיין פון זייער טויט „אויפן פּאָסטן” געמילדערט דעם צער. אָט איז די טעג געשטאָרבן וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי אין אַמעריקע—דער ליידנשאַפטלעכער פירער פון רעבעלישן ציוניזם. הגם ער איז אַוועקגעריסן געוואָרן אינמיטן פון זיין זייער געשפּאַנטער טעטיקייט, און הגם אַ סך וועלן זאָגן: „וואָס האָט ער אויפגעטאָן אין זיין לעבן?”—פונדעסטוועגן איז פאַר אַלעמען קלאָר, אַז זיין לעבן איז געווען אַ ברענענדיקער דינסט צו אַ מיסיע. דאָס אַוועקגיין פון לעבן באַלייכט מיט הונ־דערט פייערן מיטאַמאָל דעם גאַנצן וועג און דעם אויפטו פון אַ לעבן. און דעמאָלט איז נישטאָ קיין פּלאַץ פאַר יאוש אָדער ענד־לאָזן ווייטאָק. ווי דער רוסישער דיכטער האָט געזאָגט: „זאָג נישט זיי זענען געשטאָרבן; זאָג: זיי האָבן געלעבט”.

מיר ווילט זיך דאָ דערציילן אַן עפּיזאָד פון מיין אייגענעם לעבן, מיט אַ סך יאָרן צוריק, ווען איך בין געווען יינגער. אומ־דערוואַרטעט האָט זיך דעמאָלט פאַר מיר אַוועקגעשטעלט די דראָ־

אונג פון טויט. ווי האָב איך עס דעמאָלט אריבערגעטראָגן?

:: :: :: ::

אין אָנהויב יאָר 1919, אין סאַמע ברען פון דער רוסישער רעוואָלוציע, האָט מען מיך, גלייכצייטיק מיט הונדערטער אַנדערע חברים, ארעסטירט אין מאָסקווע. די פּאַרטיי .L.S.R (לינקע סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן), צו וועלכע איך האָב געהערט, איז שוין לאַנג (זינט יולי 1918) געווען דערקלערט אַלס אומלעגאַל פון דער באָלשעוויסטישער רעגירונג. מען האָט אונז—סיי פירנ־דיקע סיי איינפאַכע מיטגלידער פון דער באַוועגונג—אריינגעזעצט נישט פאַר עפּעס אַ געוויסן פאַרברעכן, נאָר כדי צו איזאָלירן אונז פון די מאַסן וואָס האָבן זיך צוגעהערט צו אונזער שטים. עס איז מיר געווען מאָדנע, זייער מאָדנע אין דער דאָזיקער יאַנואַר־נאַכט פון ארעסט. צוזאַמען מיט מאַריאַ ספּירידאָנאָוואַ—די הער־ראָאישע פרוי פון דער רעוואָלוציע—בין איך אויפגעטראָטן אויף אַן ארבעטער־מיטינג, אין אַ פאַבריק פון אַן אָפּגעלעגענער געגנט אין מאָסקווע. די אַלגעמיינע אַטמאָספערע איז געווען פול מיט אויפרעגונג. מיר האָבן שוין געפילט אויף זיך די האַנט פון דער טשעקאַ. און טאַקע באַלד ביים אויסגאַנג פון טויער האָבן מיך דעריאָגט צוויי יונגע טשעקאַ־לייט און „געבעטן” מיטפאָרן מיט זיי.

— צי קענט איר עס נישט אָפּלייגן אויף מאָרגן פרי? — האָב איך געפרעגט.

— ניין, מיר קענען נישט.

איך האָב נאָך געהאַט צייט צו בעטן אַ פריינט צו לויפן באַלד צו מיין פאַמיליע און צו הייסן זיי אויסראַמען די דירה פון אומ־נויטיקע פּאַפּירן. דערנאָך האָט מען מיך געבראַכט אין דעם ג ע ר ו י מ י ג ן בנין פון דער טשעקאַ, ווו איך האָב, אין פינסטערן ליכט פון לאָמפּן, געפונען צענדליקער אַנדערע פריינט. מען האָט זיי צונויפגעפירט פון אַנדערע געגענטן.

איך וועל נישט זאָגן אַז עס איז מיר געווען זייער פריילעך צו מוט, אָבער מען וועט עס דאָך נישט באַווייזן דעם פּאָליטישן שונא דאָ דערביי. פּלוצים דערזע איך זיצן ביים טיש אַ יונגן,

רויט־באַקיגן לעטישן רויט־אַרמייער, וואָס לייענט געשמאַק אַ ביכל. האָב איך זיך אַ בויג־געגעבן און דערזען בעבל׳ס בוך „די צוקונפטיקע געזעלשאַפט״—אַן אידעאַליסטיש ווערק פון דעם דייטשן פיאָנער פון סאָציאַליזם.... ווי קומט עס אַהער, אין דעם האַלב־חושך פון אַ טשעקאַ, אין דער סביבה פון אונטערדריקונג און מענטשן־צאַפּלענישן? אָבער דאָס יונג־פּויעריש פּנים פון סאָלדאַט איז געווען ערלעך. שפּעטער האָט ער מיר אפילו געזאָגט: איידך איז בעסער ווי אונז... איר בלייבט טריי אייער אידעע...

שפּעט אין דער נאַכט האָט מען איייניקע פון אונז טראַנספּאָרטירט אין דער באַקאַנטער מאָסקווער טאַגאַנקאַ־געפענגנים. פאַרשלאָפנערהייט זענען מיר געטראָטן און געהויבן זיך דורך די נאַכטיקע קאָרידאָרן ביז מיר זענען אָנגעקומען צום וואַכט־אָפיצער, וואָס האָט פאַרשריבן אונזערע נעמען און האָט אונז צוגעטיילט די צעלן. דער אָפיצער האָט אַ שמייכל־געטאָן ווי פאַרשעמט; ער האָט מיך געקענט.

מיט אַ יאָר צוריק בין איך דאָך געווען דער פאָלקס־קאָמיסאַר פאַר יוסטיץ, אונטער וועמעס אויפזיכט עס זענען געשטאַנען אַלע געפענגענישן פון לאַנד. האָב איך אים איצט געבעטן צו געבן מיר אַ קליינע צעל פאַר מיר אַליין, נישט קיין געמיינזאַמע מיט אַנדערע. מיט צוועלף יאָר פריער אז מען האָט מיך אַלס יונגען זאָרגלאָזן סטודענט אין מאָסקווע געבראַכט אַרעסטירט צום ערשטן מאָל, האָב איך, פאַרקערט, דוקא געבעטן אַריינצוזעצן מיך מיט אַנדערע חברים אין אַ גרעסערער, געמיינזאַמער צעל. דעמאָלט, מיט נאָר 19 יאָר אויף די פּלייצעס, האָט זיך געוואָלט חבר׳שאַפט און פריינטלעכקייט; דאָסמאָל איז מען געווען פאַרזאָרגט, פול אחריות פאַר די געשעענישן, באַלאָדן מיט אַן אייגענער פאַמיליע. האָט עס געצויגן צו דער רו און קאָנצענטרירקייט פון דער איינצעל־צעל. מען האָט עס מיר געגעבן. עס איז געווען אַ קליינער, שטיינערנער רוים, מיט גלאַטע, לאַנגווייליקע ווענט, מיט אַ פענסטערל אויבן, מיט ברענענדיק עלעקטריע אין דעם סופיט. אַריין, אויסגעצויגן זיך און איינגעשלאָפן.

אויף מאָרגן האָט זיך אָנגעהויבן דאָס נייע געזעלשאַפטלעכע לעבן הינטער גראַטעס. איך האָב זיך באַקענט מיט מענטשן, מיט

געפענגעניש־ברידער. די טורמע איז געווען געפּאַקט מיט טויזנטער לייט פון אַלערמיי פּאָליטישע קאָלירן. צווישן זיי באַדייטנדיקע גרופּעס פון די פריערדיקע צאַריסטישע דינער; גענעראַלן, גובערנאַטאָרן, דער באַרימטער דזשונקאָווסקי, געוועזענער געהילף פון אינערן־מיניסטער און דערציער פון טראָנפאָלגער. אָט דער עולם האָט זיך שטאַרק געפרייט מיט אונזער אַרעסט. זיי זענען געווען גרייט אויפצונעמען אונז מיט אָפענע אָרעמס. באָלשעוויקעס אַרעסטירן אין מאַסן די אַנדערע סאָציאַליסטן, גאַנץ גענוי ווי אין דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע... „די רעוואָלוציע פרעסט אויף אירע אייגענע קינדער.“ אונז איז עס, דעם אמת זאָגנדיק, נישט שטאַרק געווען צום האַרצן אָט די באַגעגעניש מיט די שאָטנס פון נעכטן. אַזוי מוז עס מסתמא זיין אין דעם רוסישן מישמאַש. אין דער טשעקאַ זיצט דער סאָלדאַט איבערגעבויגן איבער אַן ערלעך סאָציאַליסטיש בוך. אין טורמע באַגעגענען זיך ראַדיקאַלע סאָציאַליסטן מיט רעכטס־ראַדיקאַלע מאָנאַרכיסטן און פּריצים. בעבל, דזערדזשינסקי, ספּירידאָנאָוואַ, גענעראַל דזשונקאָווסקי—אַלע אויף דערזעלביקער אַרענע..

עס האָבן זיך אָבער איינגעשטעלט געוויסע פּערזענלעכע באַציאונגען אין טורמע. אין אַ טאָג אַרום נאָך מיין אָנקום איז צו מיר — ביים שפּאַצירגאַנג צוגעגאַנגען אַ יונגער עלעגאַנטער מאַן און האָט זיך פאָרגעשטעלט מיט אַ קנאַק פון די שטיוול. דאָס איז געווען פירשט שירינסקי—שיכמאַטאָוו, אַ געוועזענער גאַרדע־אָפיצער, וואָס איז דאָ געזעסן צוזאַמען מיט זיין פאָטער, געוועזענעם גובערנאַטאָר פון שטאָט סאַמאַראַ (היינט קויבישעוו). האָט ער מיך איינגעלאַדן צו באַזוכן די צעל פון זיין פאָטער, וווּ זיי ביידע אַרבעטן אויס קינסטלערישע קעסטלעך פאַר פאַרשידענע צוועקן. אפשר וועל איך באַשטעלן איינעם פאַר זיך, פאַר מיין פאַמיליע? דאָס האָב איך אַמווייניקסטן דערוואַרטעט. אוודאי בין איך געגאַנגען און האָב באַשטעלט פאַר מיין פרוי אַ קינסטלעריש־געשניצטן און אויסגעמאָלטן קאַסטן

פאַר בריף. מיר אַלע האָבן געהאַט דערפון הנאה.
אַזוי בליקט אַרויס אַמאָל אַ שטיקל אידיליע אפילו
פון ווינקל פון אַ געפענגעניש.

עס האָט נישט לאַנג געדויערט און מען האָט זיך „איינגע־
אָרדנט“ אין דעם נייעם, אומפרייען לעבן. מיר האָבן געהערט, אַזוי
צו זאָגן, צו דער אַריסטאָקראַטישער שיכט פון די געפאַנגענע.
איך האָב געהאַט אין מיין צעל גענוג ביכער צום לייענען און
פּאַפּיר צום שרייבן. צייטונגען האָט מען אונז צוגעשטעלט צוויי
מאָל אַ טאָג, אַזוי אַז מיר האָבן געוווסט וואָס עס טוט זיך הינ־
טער די מויערן. די פאַמיליעס פלעגן אונז שיקן עסנוואַרג כדי צו
פאַרשענערן דעם זויערן טעם פון דעם טורמע־געקעכץ.

ד אָ ס לעבן האָט אפילו געהאַט זיינע אנגענעמע זייטן.
זינט דורות איז דאָס געפענגעניש געווען אַן „אוניווערסיטעט“
פאַר די רוסישע ראַדיקאַלן. דאָרטן פלעגן זיי געפינען די זוילישע
רו און די קלאָרקייט פון שכל, וואָס זענען נויטיק צו שטודירן
גרעסערע ווערק. האָב איך זיך באַזאָרגט מיט דער זיבן־בענדיקער
„געשיכטע פון דער פראַנצויזישע רעוואָלוציע“ פון זשאָרעס׳ן.
ד אָ ס ווערק פון דעם גרויסאַרטיקן שרייבער און מענטשהייט־
פריינט האָט מיך שוין לאַנג געצויגן צו זיך, אָבער ערשט איצט
איז געקומען די „פרייע צייט“ צו נעמען זי דפאַר דעם ווערק.
פאַר אַן אָנטיילנעמער פון דער רוסישער סאָציאַלער ערד־ציטער־
ניש איז דאָס בוך געווען פול מיט באַלערנדיקע ביישפּילן, לע־
רעס און טרייסט־געדאַנקען. גלייכצייטיק האָב איך גענומען
שרייבן צוביסלעך אַ בוך אויף דער טעמע, וואָס לאָזט קיינמאָל
נישט אָפּ: ווו זענען די גרעניצן פון רעוואָלוציאָנערער געוואַלט?

שרייבן אַנטי־באָלשעוויסטישע ביכער אין אַ באָלשעוויסטי־
שער טורמע איז, פאַרשטייט זיך, נישט געווען דערלויבט. האָט
מען עס געשריבן שטילערהייט, אומבאַמערקט, אויף קליינע שטיק־
לעך פּאַפּיר. אָבער ווי באַהאַלט מען זיי אין דעם קליינעם צימערל,
אַזוי אַז ביי אַ דורכזוכונג זאָלן עס די טורמע־וועכטער נישט
געפינען? איז אין איינער פון די שטיינערנע ווענט, גאַנץ אונטן,
נאָענט צו דער פּאָדלאָגע, געווען אַ לאָך. דאָרטן פלעג איך יעדע
נאַכט באַהאַלטן די פּאָר אָרעמע פּאַפּיר־זייטלעך. אָבער איינמאָל

אינמיטן העלן טאָג, בעת איך בין געלעגן אויפן בעט און גע־לייענט, איז פון אָט דעם לאָך אַרויסגעשפּרונגען אַ קליין מייזל און האָט אָנגעהויבן מיט דער גרעסטער לעבנסלוסטיקייט שפּילן זיך אויף דער ערד. אין געוויינלעכן לעבן האָב איך „מורא" גע־האַט פאַר מייז און פלעג אַנטלויפן פון זיי אין שרעק. דאָ איז נישט געווען קיין אויסוועג. האָב איך געפּרוווט אָפּווענדן די אויגן פון מייזל צום בוך, אָבער דאָס האַרץ האָט געקלאַפּט אין אויפ־רעגונג. האָב איך געמוזט אָנהויבן טאַפּען מיט די פיס ביז די קליינע בריאה האָט אַ קוועטש־געגעבן מיט די פּלייצעס און איז פאַרשוווּנדן אַהין.

לויט מיין בקשה האָט מען די לעבער פון די ווענט פאַר־מויערט. גוט. אָבער ווו באַהאַלט מען איצט די בלעטלעך? איר דאַרפט נאָר גוט שאַרן מיט די אויגן אַרום אייך, אָט אין דער אַרעמסטער סביבה, און איר וועט געפינען. אָט אַזוי ווי מען זוכט ביים סדר־אָוונט דעם אפיקומן, וואָס די קינדער האָבן פאַרבאַהאַלטן טאַקע אין דעמזעלביקן צימער. שטייט אין ווינקל אַ בעזים, מיט וועלכן דער טורמע־דינער קערט אויס יעדן מאָרגן די צעל. אָט דער דינער, אגב אורחא, טראָגט אַוועק אין שטאָט אויך אונזערע בריוו און פּאַפּירן; פאַרשטייט זיך, פאַרבאַהאַל־טענערהייט. פאַרוואָס זאָלן טאַקע די זייטלעך פון מאַנוסקריפּט נישט ליגן ביינאַכט אין דעם ב ע ז י ם ? . . . אַזוי איז עס אויך געווען, און דער מעכאַניזם האָט געאַרבעט אויסגעצייכנט: אונזער פריינט פלעגט ערלעך אויסקערן די צעל, ערלעך אַרויסנעמען די „איינגעמאַכטס" און נאָך ערלעכער צושטעלן עס צו מיין פאַמיליע.

און דאָ איז איינמאָל געקומען דער זיילישער קלאַפּ. עס איז געווען אָוונט, אַ זייגער 8 אין ווינטער. מען האָט אונז שוין אַלעמען אָפּגעשלאָסן אויף דער נאַכט, נאָך אָוונט־ברויט. איך האָב זיך גענומען צו דער אָוונט־צייטונג—אין די אויגן האָט זיך אַ וואָרף־געטאָן אַ ברענענדיקע וואָרט־ליניע מיט גוואַלטיקע אותיות:

„ס פּ י ר י ד אָ נ אָ ו ו א , ש ט י י נ ב ע ר ג א ו ן

אַנדערע לינקע ס.־ר. ווערן דערקלערט אַלס עורבים!

אויף דעם האָב איך זיך נאָך נישט גערעכט. „עורבות"—דאָס איז געווען אַ מיאוס'ע און נידערטרעכטיקע מאַסנאַם, קעגן וועלכער איך האָב געקעמפט זייענדיק אין דער רעגירונג. זי איז אויסגעוואַקסן אין די ווילדע באַדינגונגען פון דער מלחמה, און די באָלשעוויקעס האָבן זי אַריבערגענומען אין דער באַפרייאונג־באַוועגונג. „עורבות" האָט דאָך באַטייט, אַז אומשולדיקע מענטשן האָבן געזאָלט צאָלן מיט זייער לעבן פאַר חטאים און פאַרברעכן פון אַנדערע, מיט וועלכע זיי האָבן נישט געהאַט קיין פאַרבינדונג אפילו... איך האָב האַסטיק דורכגעלייענט די היסטערישע אויסרופן אין דעם לייט־אַרטיקל פון דער צייטונג, ווו מען האָט פשוט גערופן שטעלן אונז „צו דער ווענטל".

עס האָט זיך געהאַנדלט וועגן פויערים־אומרועןאין איין גובערניע און אַרבעטער־שטרייקן אין אַן אַנדער פּלאַץ. האָט די רעגירונג באַשלאָסן: וויבאַלד אין אַזעלכע אומרועןמוז דאָך מסתמא שטעקן די האַנט פון די לינקע ס.־ר., זאָל מען זייערע פירער—וואָס זיצן שוין פון פריער אין די טורמעס!—דערקלערן פאַר עורבים און דערמיט איינווירקן אויף יענע... האָט די טשעקאַ מיט דער אונטערשריפט פון איר כהן גדול, דזערדזשינסקי, אָפּגעדרוקט אָט די דערקלערונג און וואָרנונג מיט בלוט צו קאָנקרעטע פערזאָנען, ביי זייערע נעמען.

עס איז נישט צו לייקענען, אַז מיר איז געוואָרן אַביסל קאַלאַמוטנע אויפן האַרצן ווען איך האָב עס גוט דורכגעלייענט. מען איז געווען איינער אַליין מיט זיך, אין דעם פענסטערל האָט פינסטער אַריינגעקוקט די נאַכט. איך בין נישט קיין מענטש מיט אַ שטאַרקער פאָרשטעלונג־קראַפט. האָב איך זיך דערפאַר נישט פאָרגעשטעלט אין לעבעדיקע פאַרבן דעם טויט פון אַן עורב'ניק אונטער די קוילן פון טשעקאַ־לייט, ערגעצווו אין חושך פון אַ קעלער. אָבער ג ע ד אַ נ ק ע ן , וואָס זענען פאַרבונדן מיט דעם סוף פון אַ לעבן זענען אין שטורם געפלויגן דורכן קאָפּ. הייסט עס, אַז עס פאַרענדיקט זיך שוין מיין לעבן?... און איך האָב דאָך אַזוי ווייניק אויפגעטאָן דערווייל... בכלל נאָך אַזוי

ווייניק געלעבט, אינגאנצן אביסל מער ווי דרייסיק יאר... דרויסן וועט בלייבן מיין פרוי און די קליינע מיידעלע—די טאכטער... אזוי געהאפט אנצושרייבן א שטארקן בוך קעגן קעגן רעוואלוציאנערן טעראר, וואס זאל ווירקן אויף אנדערע, זאל ווארענען אנדערע פעלקער... ווי קען דאס זיין, אז אלע פלענער אויף להבא זאלן פלוצים אויסגעמעקט ווערן?... ווי קענען ז י י גאר וואגן צו טאן עס קעגן אונז, וואס זענען דאך פארבונדן מיטן פאלק? זיי וועלן עס מסתמא אויך נישט וואגן, זיי שרעקן אונז נאר...

מחשבות זענען געפלויגן דורכן קאפ, אבער וואס האט מען געקענט טאן איצט, אין דער שפעטער נאכט־שעה? מיר איז אפילו נישט איינגעפאלן צו וועלן זען די חברים אין טורמע, ארויסצורופן ווענען נישט איז פון די באאמטע. איך האב גע־טראכט און איבערגעטראכט, אבער די זאך האט אויסגעוויזן אזוי ווילד, אזוי אוממעגלעך, אז איך האב נישט געקענט איר משיג זיין. האב איך זיך פשוט געלייגט שלאפן. און אזוי שטארק איז געווען די יונגע און געזונטע נאטור אז—נישט געקוקט אויף דעם אומרו אין הארצן—בין איך באלד אנטשלאפן געווארן. און אז איך האב זיך אויפגעכאפט אויף מארגן פרי און די זון האט פריילעך ארייגעשיינט אין צעל, זענען די שווארצע נאכט־געדאנ־קען ווי פארשוווונדן. ניין, זיי וועלן עס קיינמאל נישט וואגן צו טאן!—האב איך זיך געזאגט מיט זיכערקייט. איך האב זיך דערמאנט, אז צוזאמען מיט די לינקע ס.־ר. זענען אויך פירער פון די געמעסיקטע סאציאליסטן (מענשעוויקעס) דערקלערט גע־ווארן אלס עורבים. און דאס מוז דאך זיין אויסגעשלאסן, אז זיי וועלן גיין שיסן מענשעוויקעס, זייערע נאענטסטע אידייאישע קרובים!

אז איך האב זיך שפעטער געטראפן מיט די אנדערע באווי־נער פון אט דעם האטעל, האט זיך מיין שטימונג אינגאנצן גע־ענדערט לטובה. קיינער פון זיי האט נישט געגלויבט אין דער ערנסטקייט פון דער בלוטיקער דראאונג. אין א פאר שעה ארום האב איך באקומען א זיכערע באשטעטיגונג דערפון. עס האט אנגעקלאפט אין מיין טיר און עס איז אריין דער טשעקא־אויס־פארשער ראמאנאווסקי, א קורצער, א ברייט־פלייציקער, א

זעלבסט־צופרידענער, איז דער דאָזיקער מענטשן־פייניקער שטענ־דיק ארומגעגאַנגען מיט אַ שמייכל, מיט אַ לאַך. „אונזער זאַך" איז געווען אונטער זיין אויפזיכט. — „הערט, חבר שטיינבערג" (ער האָט אונז, די געפערלעכע קעגנער, אָנגערופן דוקא מיטן נאָמען חבר) — האָט ער גלייך אָנגעהויבן רעדן. דאָסמאָל איז ער געווען גאָר נישט פריילעך געשטימט.

— וואָס טוען עס אייערע פריינט, חבר שטיינבערג?!

איך האָב אַ קוק־געגעבן אויף אים מיט פאַרווונדערונג. ער האָט געהאַלטן אין האַנט אַ קליינעם ווייסן בלעטל מיט באַ־דרוקטער שריפט.

— זעט וואָס זיי שרייבן, אייערע חברים... האָט איר עס שוין געזען?

— ניין, פון וואַנעט וואָלט איך עס געקענט זען?

איך האָב דורכגעקוקט דעם באַשיידענעם פאַפּירל. עס איז געווען אַ פּ ר אָ ק ל אָ מ אַ צ י ע , אַרויסגעלאָזן דעמזעלביקן טאָג אין אַ געהיימער דרוקעריי פון דעם אומלעגאַלן צענטראַל־קאָמי־טעט פון די לינקע ס.־ר. אין אָט דער פּראָקלאָמאַציע האָבן אומ־זיכטבאַרע פריינט אין קלאָרע דבורים דערקלערט, אַז אויב אַ האָר וועט אַראָפּפאַלן פון קאָפּ פון אַ וועלכן נישט איז פון די אַרעסטירטע, וועט זייער צענטראַל־קאָמיטעט נעמען דאָס לעבן פון די באָלשעוויסטישע פירער, דריי פאַר איינעם, אָנהויבנדיק פון לענין'ען און טראָצקי'ן... נישט מער און נישט ווייניקער. דאָס איז געווען אַ מאַכטפולע וואָרנונג צו די מאַכטהאָבער. איך האָב פאַרשטאַנען די אויפרעגונג פון טשעקיסט.

— אָבער וואָס שרעקט איר זיך אַזוי, בירגער ראָמאַנאָווסקי — האָב איך אים באַרויקט. — עס שטייט דאָך, אַז מען וועט אָנהויבן פון אויבן, צו אייך וועט עס נישט דערגיין...

דערמיט איז די פינסטערע טאָט פון יענער נאַכט אַזוי ווי ליקווידירט געוואָרן. אַ קליין שטיקל פאַפּיר פון אַ קליינער, אָבער אומדערשראָקענער אָרגאַניזאַציע האָט אָנגעוואָרפן שרעק אויף דער טעראָריסטישער רעגירונג. די פּראָקלאָמאַציע איז מיט איינ־פאַכער פּאָסט צוגעשיקט געוואָרן צו די העכסטע אינסטאַנצן פון דער רעגירונג: זייער צענטראַל־קאָמיטעט, זייער טשעקאַ, זייערע

איינצלנע פירער. און די וואָס האָבן זיך נישט אָפּגעשטעלט פאַר פאַרגיסן פרעמד בלוט, האָבן זיך תכף דערשראָקן ווען זייער בלוט איז געקומען אונטער געפאַר.

איך האָב דעם „עפּיזאָד" שפּעטער פאַרגעסן. אָבער וואָס האָבן איבערגעלעבט אין יענער נאַכט „אין דער פרייהייט", מיין פרוי, מיין פאַמיליע! זיי האָבן נישט געקענט באַזיצן די זיכער־קייט פון מיינע פּאָליטישע אַרגומענטן, זיי האָבן נאָר געזען פאַר זייערע אויגן די מיט בלוט באַשפּריצטע גרויזאַמע ווערטער אין דער צייטונג. אמת, מיין פרוי האָט בעת דער רעוואָלוציע געוויזן אַ מוטיק האַרץ,—און איך האָף ווענגן דעם אַן אַנדערש מאָל צו דערציילן. אָבער דאָך, ווי האָט געמוזט ציטערן איר גאַנץ וועזן אין יענער שלאָפלאָזער נאַכט. דעם געפאַנגענעם איז עס אָפּטמאָל לייכטער צו מוט ווי דעם, וואָס זאָרגט זיך פאַר אים פון דרויסן.

אויגוסט, 1940.

טראָצקי׳ס לעבן און ענד

מיט אַמאָל איז אָנגעקומען די דראַמאַטישע ידיעה אַז טראָצקי איז אין זיין מעקסיקאַנישן גלות שטערבלעך פאַרוואונדעט געוואָרן פון דער האַנט פון אַ כלומרשט׳דיקן חבר. אין אַ טאָג ארום איז שוין געווען די ידיעה וועגן זיין טויט . . .

אַז אַ מענטש פאַרענדיקט זיין לעבן ווערן אָפּגעשלאָסן אַלע חשבונות מיט אים. דער טויט פירט אונטער אַ סך הכל אונטער יענעם זייער קאָמפּליצירטן געמיש פון ווונטשן, מעשים, אידעען, הויכע און נידעריקע געפילן וואָס רופט זיך אָן „לעבן". וואָס פאַר אַ בייזע אָדער פיינטלעכע שטעלונג איר זאָלט נישט האָבן אָנגענומען לגבי דעם אַמאָל לעבעדיקן פּאָליטישן מענטש, די דאָזיקע שטעלונג ענדערט זיך מיט אַמאָל ווען די אַקטיוויטעט זיינע שטעלט זיך אָפּ אויף אייביק. די שאָטנס פון יענער פּער־זענלעכקייט ווערן אַנטקעגנגעשטעלט אירע ליכטיקע זייטן, און דאָס ליכט שטראַלט אַריבער דאָס פינסטערע. מען דערמאָנט זיך בעסער וועגן די מעלות טובות פון דעם פאַרשוואונדענעם, און מען איז צופרידן צו טאָן חסד מיט אַ מענטשן, וואָס קען מער נישט שאַדן.

מען טאָר זיך נישט אַזוי באַציִען צו טראָצקין. ער אַליין האָט זיך צו שטאַרק באַלעבאַטיש אַריינגעמישט אין דאָס לעבן פון מיליאָנען און מיליאָנען מענטשן אַז ער זאָל קענען פאַרלאַנגען אַ פּאָליטיק פון „נישט־אַריינמישונג" — (Non-Intervention) בנוגע זיין פּערזענלעכקייט. טראָצקי איז שוין לאַנג געוואָרן אַ סימבאָל און פאַרקערפּערונג פון אַ געוויסן סיסטעם פון אידעען און פאָדערונגען; דאָס סיסטעם וועט אין אַ געוויסן מאָס אַריבערלעבן אים. דערפאַר איז אַ קריטישע באַטראַכטונג פון זיין

לעבן אויך אַ פּראַקטישע אויפגאַבע. זי קען געבן מאַטעריאַל אויף צו באַקעמפן דעם טראָצקיזם אויף להבא.

איך האָב דערזען טראָצקין צום ערשטן מאָל סוף 1917 בעת אַ וויכטיקער זיצונג פון דעם סאָוויעטישן פּאַרלאַמענט אין פּעטראָגראַד. עס האָט זיך אַזוי געמאַכט אַז די ערשטע חדשים פון דער רעוואָלוציע האָב איך פאַרבראַכט אין דער שטאָט אופאַ וואָס ליגט אין דער מזרח־געגנט פון רוסלאַנד, אין אוראַל. איך האָב זיך דאָרטן באַזעצט אויף אַ יאָר צייט כדי אויפצוטרעטן אַלס קאַנדידאַט ביי די וואַלן אין דער דומאַ (פּאַרלאַמענט אונטערן צאַריזם). דערווייל איז אונטערגעקומען די רעוואָלוציע, און איך בין שוין דאָרטן פאַרבליבן ביז צו די וואַלן צו דער אַלרוסישער גרינדונג־פאַרזאַמלונג. צום סוף פון דעם דאָזיקן שטורמישן יאָר —1917—בין איך געקומען קיין פּעטראָגראַד, וווּ אונזער פּאַרטיי האָט געפירט אונטערהאַנדלונגען וועגן אַריינטרעטן אין דער סאָוועט־רעגירונג. מיך האָט מען געהאַט אָנגעמערקט אַלס פאָלקס־קאָמיסאַר פאַר יוסטיץ.

דערווייל האָט די באָלשעוויסטישע פּאַרטיי־רעגירונג פאַרעפנטלעכט איין דעקרעט נאָך דעם אַנדערן אין אַ טיפּישן טעראָריסטישן גייסט. מיר האָבן נישט געהאַט דערפון קיין סך נחת רוח. באַזונדערס האָט אונז אויפגעבראַכט דער דעקרעט קעגן די „קאַדעטן" (די רוסישע ליבעראַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי), לויט וועלכן אַלע זייערע פירער, אַלס „שונאים פון פאָלק", זענען דערקלערט געוואָרן „אויסער געזעץ". מיר אַלע האָבן פיינט געהאַט אָט דעם אויסדרוק וועלכער איז—דורך דעם קריג—אַריבערגענומען געוואָרן פון די באַרבאַרישע צייטן. „אויסער געזעץ" האָט געקענט באַטייטן אַז יעדער איינער האָט געמעגט אַרעסטירן, פאַרפאָלגן, אפשר אָנטאָן גרעסערן בייז צו די קאַדעטן: נישט דערפאַר ווייל זיי האָבן עפּעס געטאָן שלעכטס, נאָר פּשוט דערפאַר ווייל זיי זענען קאַדעטן. חוץ לזה האָבן מיר געהאַלטן אַז די רעגירונג שטייט אונטער דעם קאָנטראָל פון דעם סאָוועטישן פּאַרלאַמענט (די צענטראַל־עקזעקוטיווע פון אַלע סאָוועטן), און זי האָט נישט געטאָרט אַרויסגעבן אַזעלכע געפערלעכע באַפעלן

מיטן אייגענעם ווילן. אונזער פּאַרטיי האָט מיך אויפגעפאָדערט אַרויסצוטרעטן מיט אַ פּראָטעסט קעגן אָט דעם דעקרעט.

אין דעם זייער גרויסן זאַל פון „סמאָלני אינסטיטוט״ ווו די פאַרזאַמלונג איז פאָרגעקומען, איז געווען טומעלדיק און מונטער. דאָס שטראַלנדיקע ליכט פון גרויסאַרטיקע לוסטרעס האָט באַלויכטן די ווייסע קאָלאָנעס, די ווענט פון דעם זאַל, די פילע, פּילע הונדערטער מאַטראָסן, אַרבעטער, סאָלדאַטן—די דעלעגאַטן. עס האָט זיך געשפּירט צווישן זיי דער אַקטיווער אָטעם פון דער רעוואָלוציע וועלכע איז אָקאָרשט נאָר אויסגעקעמפּט געוואָרן. אין דער טיף איז געשטאַנען אַ הויכע בימה פון וועלכער עס האָט קאָמאַנדירט דער פעסט־געבויטער, ענערגישער סווערדלאָוו אַלס פאָרזיצער. הינטער אים זענען געזעסן אייניקע מענטשן צווישן וועלכע איך האָב דערקענט פון דער פרעסע באַקאַנטע געזיכטער. איינער פון זיי, אַ קליין־וווקסיקער, ברייט־פּלייציקער, מיט אַ גרויסן כמעט נאַקעטן קאָפּ־שאַרבן, מיט כיטרע בליקענדיקע אויגן, איז זיך באַשיידן געזעסן אויף אַ שטול. דאָס איז געווען לענין. נעבן אים אין אַ טעאַטראַלישער פּאָזע, אַ הויך־וווקסיקער, מיט אַ וואַלד פעך־שוואַרצע האָר, מיט אַן אָנגעשטרענגטן שאַרפן בליק, איז געזעסן טראָצקי. דער פאָרזיצער האָט מיך אַרויסגערופן צום וואָרט.

עס איז געווען מיין ערשטער אַרויסטריט אין ד ע ר סביבה, און איך בין אַלט געווען 29 יאָר. היינט, נאָך אַזויפיל יאָרן, וואונדער איך זיך אפילו פון וואנעט האָט זיך ביי מיר גענומען די רוהיקייט און דער מוט צו רעדן וועגן אַ פראַגע וואָס האָט אונז אָפּן אָפּגעשיידט פון די באָלשעוויקעס. און אפשר אָט טאַקע דער מאָמענט—דער ווילן צו פּראָקלאַמירן א ו נ ז ע ר בליק אויפן טעראָר—האָט מיר צוגעגעבן אימפּעט. איך האָב געזאָגט אַז די זיגרייכע רעוואָלוציע פון אַ פאָלק נויטיקט זיך נישט אין דער־קלערן אירע קעגנער „אויסערן געזעץ״... מיר זענען שטאַרק גענוג כדי אָנצווענדן גערעכטיקייט... אויב ווער נישט איז פון די קאַדעטן איז שולדיק אין קאָנספּיראַציע קעגן פאָלק, זאָל ער גע־שטעלט ווערן פאַר אַ טריבונאַל. מען טאָר אָבער נישט דערקלערן אַלס „שונאים פון פאָלק״ אַ גרויסע, אומבאַשטימטע, אַנאָנימע

מאַסע פון מענטשן... מען טאָר נישט פּראָסט־פּשוט איבער׳חזר׳ן די ביישפּילן פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע. מיר זענען עלטער פון איר אויף 125 יאָר. די מענטשהייט האָט זיך עפּעס אויסגעלערנט פאַר דער צייט... זי איז געווען די סאָציאַלע דער־הויבונג פון בירגערטום, מיר שטרעבן צום סאָציאַליסטישן סדר. וועט מען אָפּנעמען דעם שוץ פון געזעץ היינט ביי די קאַדעטן, וועט מען עס טאָן מאָרגן לגבי אַנדערע גרופּן. דעם טעראָר איז לייכט אָנצוהויבן, עס איז אוממעגלעך אים שפּעטער אָפּצושטעלן...

אָט די רייד זענען אַרויסגעזאָגט געוואָרן מיט ערלעכקייט און עכטן געפיל. איך דערמאָן זיך ווי טראָצקי האָט זיך אויפגעהויבן אָפּצוענטפערן אונז. ער האָט זיך אין דער פולער גרויס פון זיין פיגור אוועקגעשטעלט נעבן דעם שטענדער און געוואָרפן פייער־דיקע בליקן צו דער פאַרזאַמלונג. שטאָלץ, קראַפט, כעס, פאַר־אַכטונג איז געווען אין די דאָזיקע בליקן. עס האָט אויסגעזען ווי ער וואָלט געווען פערזענלעך באַליידיקט.

— עס איז גאָר קיין צווייפל נישט — האָט ער מיט אַ שניי־דענדיקער שטים געוואָרפן אין זאַל — אַז די קאַדעטישע פּאַרטיי אָרגאַניזירט די קאָנטער־רעוואָלוציע. אַלע אירע פירער מוזן געמאַכט ווערן אומשעדלעך... זיי באַקלאָגן זיך — און סענטימענ־טאַלע סאָציאַליסטן פאַראייניקן זיך מיט זיי — פאַרוואָס מען זעצט זיי אַריין אין טורמע!... זאָלן זיי אונז דאַנקבאַר זיין דער־פאַר. אין די אַנדערע רעוואָלוציעס האָט מען גאָר אַנדערש באַ־האַנדלט אַזעלכע לייט... מען וואָלט זיי געבראַכט אויף דעם פּלאַץ־פּלאַץ און מען וואָלט זיי געמאַכט... מיט אַ קאָפּ קירצער...

טראָצקי האָט מיט אַ באַזונדערן גענוס אַרויסגערעדט די לעצטע ווערטער. דער דעמאַגאָג האָט געוואַרט אויף אַ שטור־מישן אָפּרוף מצד דער מאַסע. אָבער עס איז נ י ש ט געקומען אַזאַ אָפּרוף, און דאָס איז אפשר געווען דאָס גרויסע אין דער עלעקטריזירטער פאַרזאַמלונג. אָט די מאַסע פון פאָלקס־מענטשן, פון פּשוטע רעוואָלוציאָנערן האָט אפילו (אַזוי האָט זיך מיר גע־דוכט) מיט אַן אומצופרידענעם געמורמל געענטפערט אויף דער נידערטרעכטיקער פראַזע. זיי האָבן אודאי נישט געליבט די

בורזשויעס, די קאַדעטן, אָבער זיי האָבן זיך אָפּגעקערט פון דער וולגאַריטעט פון דעם פירער.

דערנאָך האָט זיך טראָצקי גענומען פאַר אונז, די „וואָס פאַר־טיידיקן די קאַדעטן". מיר זענען גרייט — האָט ער גערעדט — צו גיין צוזאַמען מיט די חברים די לינקע ס"ר., אָבער וואָס זאָלן מיר טאָן אַז יעדעס מאָל, ביי יעדן נייעם שריט אין דעם קאַמף זענען זיי גרייט אָפּצופאַלן... מיר מוזן זיי פּשוט שלעפּן אויף אַ שטריק צו דער רעוואָלוציע... איך בין איבערצייגט אַז דאָס פּראָלעטאַריאַט וועט זיך נישט אָפּשרעקן פאַר די מאַסנאַמען וועלכע מיר נעמען אָן...

עס האָבן נאָך אַ סך רעדנער גערעדט. ביי דער אָפּשטימונג האָט דער דעקרעט באַקומען אַ מערהייט, ווייל די באָלשעוויסטי־שע דעלעגאַטן זענען געווען צאָלרייכער ווי די אַנדערע. דאָס טעראָריסטישע געוויסן פון זייערע פירער איז געוואָרן באַרוהיקט. מיר אָבער האָבן געוווסט אַז מיר פאַרטיידיקן אַ גרויסן פּרינציפּ, טאַקע די צוקונפט פון דער היסטאָרישער באַוועגונג וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין רוסלאַנד. עס איז געווען דורכאויס וויכטיק אַז די סאָוועט־דעלעגאַטן זאָלן הערן דיביידע שטימען פון דער רעוואָלוציע. די באָלשעוויקעס האָבן געטריי נאָכגעמאַכט די רייד און די תנועות פון די פראַנצויזישע יאַקאָבינער, פּונקט אַזוי ווי די דעמאָלטדיקע פראַנצויזישע רעוואָלוציאָנערן האָבן נאָכ־געמאַכט די העלדן פון דער רוימישער געשיכטע. זיי פלעגן נאָר פאַרגעסן אַז די פראַנצויזישע רעוואָלוציע גופא האָט איבערגע־לעבט איר בלוטיקן דורכפאַל צוליב די טעראָריסטן. טראָצקי האָט מיט גרויסקייט גערעדט וועגן די וואָס מען דאַרף זיי שלעפּן אויפן שטריק. ער האָט נישט געוווסט אַז נאָר מיט אייניקע יאָר שפּעטער וועלן זיינע אייגענע פּאַרטיי־חברים אים אליין „שלעפּן אויף אַ שטריק" צו ז י י ע ר רעוואָלוציע. און דעמאָלט וועט ע ר הייסן דער שונא פון פאָלק.

מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער האָב איך געהערט אַז בעת די פאַרהאַנדלונגען פון אונזער אַלטן פירער נאַטאַנסאָן מיט לענין'ען וועגן אַ קאָאַליציע־רעגירונג, האָט מען אויך דערמאָנט מיין נאָ־מען. אויף דערויף האָט לענין זיך אָפּגערופן: „א. שטיינבערג,

דער קאַדעט!״ איך האָב נאָר געלאַכט צו דעם, איך בין געווען שטאָלץ מיט מיין אַרויסטרעטונג. איך בין נאָך מער שטאָלץ דערמיט היינט, 24 יאָר נאָך יענעם אָוונט. דוכט זיך, אין אונזער נאַאיוון אידעאַליזם פון יענע טעג איז געלעגן מער נביאות און חכמה ווי אין דער אויסגעשטודירטער, קאַלטער טעאָריע פון באָלשעוויזם.

:: :: :: ::

אַזוי ווי איך האָב טראָצקין געזען אין יענעם אָוונט אַזוי איז ער, דוכט מיר, פאַרבליבן זיין גאַנץ לעבן. ער האָט ליב געהאַט דעם טעראָריסטישן נוסח פון רעוואָלוציע: די טעראָריסטישע שפּראַך און די טעראָריסטישע טאַט. איך וואָלט געזאָגט: ער האָט געשפּירט אַ באַזונדערן געניוס ביים אַרויסברענגען יענע מיט פייער און אייזן שפּריצענדיקע רעדעס וואָס האָבן באַטייט טויט־געפאַר פאַר טויזנטער מענטשן. „אויסברענען זיי מיט אַ געגליטן אייזן״; „דורכגיין זיך איבער זיי מיט געקאָוועטע שטיוול״; „דיקטאַטור, ווו איז דיין בייטש?״ אַזעלכע רייד האָט ע ר איינגעפירט אין דער שפּראַך פון דער באַפרייאונג־באַוועגונג. אָבער טעראָר איז פאַר אים געווען נישט מער ווי אַן אינסטרומענט פון זיין גוואַלטיגן, ממש דעמאָנישן שטרעבן צו מ אַ כ ט .

טראָצקי איז געווען, שיינט מיר, די עכטע פאַרקערפּערונג פון דעם מאַכט־מענטש, פון מאַכט־פּרינציפּ. עס זענען דאָ אַ סך סבות צוליב וועלכע מענטשן בכלל שטרעבן צו אַ הערשנדיקער פּאָזיציע אין לעבן. די איינע ווילן עס צוליב מאַטעריעלן ווױלטאָג און פשוטער הנאה אין לעבן, די אַנדערע—צוליב אויפבוי פון אַ גרויסער פּאָליטישער אָדער עקאָנאָמישער קאַריערע, די דריטע—צוליב דעם כבוד, דער גרויסקייט, דעם נאָמען פון אַ פּאַטערלאַנד, פון אַן אידעע. אָבער מיר האָבן לעצטנס פאַרשטאַנען אַז מענטשן מיט געוואַלט־נאַטורן שטרעבן צו מאַכט־פּאָזיציעס צוליב דער מאַכט גופא, צוליב דעם פאַרלאַנג צו באַהערשן מענטשן און קנעטן זיי לויטן אייגענעם ווילן. דאָס זענען אפשר קראַנקהאַפטע שעפערישע נאַטורן וואָס לאָזן אויס זייער כח צו מענטשן, בעת

דער בילדהויער קנעט ארויס עפּעס שיינעס פון שטיין און ליים, און דער לערער בויגט און קנעט לטובה קינדערשע נשמות. די געזעלשאַפטלעכע מאַכט־שטרעבער זענען נישט עגאָאיסטיש אין דעם קליינלעכן זינען פון וואָרט, אָבער דערפאַר זענען זיי נאָך געפערלעכער ווייל זייער עגאָאיזם איז פון אַ טיפערער און האַרצ־לאָזער נאַטור. פאַרשטייט זיך אַז זיי וויקלען איין זייער שטרעבן יעדעס מאָל אין דעם לבוש פון אַ גרויסאַרטיקער אידעע צו וועל־כער זיי דינען, דוכט זיך, אויפריכטיק. טראָצקי איז זיכער גע־ווען אָט דער טיפּ מענטש אין זיין בעמיש ריינסטער פאָרם.

אויך לענין איז געווען אַזאַ מאַכט־נאַטור אין אַ גרויסן פאַר־נעם. עס איז אָבער אינטערעסאַנט צו פאַרצייכענען דעם חלוק צווישן זייביידע. בעת לענין האָט גערעדט — פּריוואַט אָדער אויף אַ גרויסער פאַרזאַמלונג — האָט איר געפילט אַז קיין זאַך אין דער וועלט קען נישט דערשיטערן זיין אַבסאָלוטע זיכערקייט. ער האָט נישט נאָר גערעדט „אין נאָמען פון פּראָלעטאַריאַט", ער איז געווען די שטים פון פּראָלעטאַריאַט, דער פּראָלעטאַריאַט אליין. ער האָט זיך אין זיין טעטיקייט באַטראַכט ווי די איינציקע פאַרקערפּערונג פון דעם היסטאָריש־נויטווענדיקן סאָציאַלן פּראָ־צעס. די אויסטייטשונג פון דעם פּראָצעס און די פאַרווירקליכונג פון זיינע אויפגאַבן קען זיין נאָר איינע, נישט צוויי. ער—לענין —איז דער איינציקער ריכטיקער אויסטייטשער און פאַרווירקלי־כער פון דעם נויטווענדיקן גאַנג פון דער געשיכטע. אַ מאָדערנע פאָרם פון די פאַרצייטיקע נביאים וואָס האָבן גערעדט אין נאָמען פון דעם איינציקן געטלעכן ווען.

דערפאַר טאַקע האָט לענין נישט געדולדעט, נישט געקענט דולדן קיין שום קעגנערשאַפט צו זיין פירונג פון דער רעוואָ־לוציע. דאָס וואָלט דאָך געווען די צעשטערונג פון דעם איינציק־מעגלעכן היסטאָרישן גאַנג, די צעשטערונג פון דער וועלט־פירונג. דערפאַר האָט ער געשטרעבט צו דער העכסטער קאָנצענטרירטער מאַכט; דערפאַר האָט געמוזט ווערן אָנגעווענדעט די פּאָליטיק פון טעראָר, כדי אָפּצוראַמען „די נארישע", די „לעבערלעבע" שטערעניסן פון וועג, וועלכער פירט צו דער באַפרייאונג פון דער מענטשהייט. לענין'ס פיגור איז אַזוי אַרום אויסגעוואַקסן

צו איינער פון די האַרטסטע און שטרענגסטע אין דער געשיכטע. אָבער—לענין האָט זיך געפילט ביי דער דאָזיקער אַנטפּלעקונג פון מאַכט נישט ווי אַ פּערזאָן, נאָר ווי דער אומפּערזענלעכער כח פון דער נויטווענדיקייט.

עס איז געווען אַנדערש ביי טראָצקין. ער האָט אויף קיין איין מינוט נישט פאַרגעסן זיין פּערזענלעכקייט. געוויס אויך ער—דער אָן פּשרות'דיקער מאַרקסיסט—האָט דעם גאַנג פון דער געשיכטע און דער רעוואָלוציע באַטראַכט אַלס אַ נויטווענדיקייט־פּראָצעס. אויך פאַר אים איז דער פּראָלעטאַריאַט אַלס קלאַס געווען דער איינציקער באַרופענער אַגענט פון דער געשיכטע. אויך ער האָט זיך באַטראַכט אַלס דעם פאַרווירקלעכער פון אָט דעם פּראָלעטאַרישן ווילן. אָבער דאָס איז געווען ער טראָצקי—וועלכער האָט דורכגעפירט די דאָזיקע וויכטיקסטע געשיכטלעכע מיסיע. מען וואָלט געקענט זאָגן אַז עס זענען פאַראַן צוויי פּראָצעסן אין דער וועלט: דער אומפּערזענלעכער פּראָצעס פון דער געשיכטלעכער אַנטוויקלונג, און די ביאָגראַפישע אַנטוויקלונג פון דער פּערזאָן טראָצקי. און עס האָט זיך אַזוי געמאַכט אַז די ביידע פּראָצעסן האָבן זיך בעת דער גרויסער עפּאָכע פון רוסלאַנד —צונויפגעטראָפן, צונויפגעגאָסן זיך אַזוי אַז טראָצקי'ס אייזערנער ווילן האָט זיך פאַראייניקט מיט דעם אייזערנעם גאַנג פון דער רעוואָלוציע. הייסט עס אַז זיין איך שוועבט איבער אָדער אין די געשעענישן די גאַנצע צייט. הייסט עס אַז די מאַכט מוז געהערן אויך אים פּערזענלעך.

אויב עס איז אַזוי, דעמאָלט מוז זיין אַ טיפער אונטערשייד אין דער גאַנצער טעטיקייט פון לענינ'ען און טראָצקי'ן. אפילו אין זייער דרויסענדיקן אויפטרעטן, אין זייער אַרט רעדן פאַר די מאַסן׳ איך דערמאָן זיך געננוי אַ סצענע אין דעם „סמאָלני אינ־סטיטוט", דעם זיץ פון דער רעגירונג. עס פלעגן אָנקומען אַהין אָן אַ שיעור דעלעגאַציעס פון אַרמיי־טיילן, פון פאַבריקן, פון פויערשע דערפער. זיי האָבן געוואָלט טרעפן זיך מיט די פירער, אויסהערן פון זיי אַ וואָרט פון דערמונטערונג, פּשוט זען די גע־זיכטער פון יענע וועלכע האָבן געזאָלט אַרויספירן זיי פון כאַאָס —פון צייט צו צייט פלעגן פאַרשיידענע סאָוועטישע טוער אַרויס־

קומען צו זיי אין דעם גרויסן פאַרזאַמלונג־זאַל. עס איז געווען אַמאָל אַ טריבער פרימאָרגן, אין זאַל איז געווען האַלב־טונקל, אונטן האָבן זיך געשוואַרצט קליינע גרופּעס פון מענטשן. לענין איז אַרויסגעקומען האַסטיק, מיט די הענט אין די קעשענעס, און האָט גלייך גענומען רעדן. עס איז נישט געווען קיין באַזונדערע שיינקייט אין זיין שפּראַך, אין זיין אויסשפּראַך, אין זיינע באַוועגונגען. דאָס איז געווען די אַביסל נאַכלעסיקע רעטאָריק פון אַ פּאַרנומענעם געשעפטסמאַן וואָס רעדט נאָר צו דער זאַך. אָבער גערעדט האָט ער מיט אַזאַ קלאָרקייט, זיכערקייט, איבערצייגונג, אַז ער האָט פאַרכאַפּט די צוהערער. דעם איינפאַכן מענטשן פון פאָלק איז געווען שווער נישט אַרונטערצופאַלן אונטערן כח פון אַזאַ רעדע, וואָס איז אייגנטלעך געווען אַ שמועס מיט דעם עולם. באַזונדערס ווייל ער האָט געפילט אַז דאָ רעדט באַשיידן איינער וואָס איז מיט זיי, אינגאַנצן מיט זיי.

טראָצקי האָט באַזעסן אַ גלענצענדיקע רעטאָרישע קראַפט. אין זיינע רעדעס זענען געווען פראַזן ווי געמינצטע מטבעות וואָס האָבן זיך נישט געלאָזט פאַרגעסן. יעדער זאַץ איז געווען ליטעראַריש געבויט, די זאַצן זענען געווען געבונדן צווישן זיך. מיט אַ שאַרפער שטים האָט ער געוואָרפן די ווערטער אין זאַל. זיי זענען געווען פול מיט קאַלטער ליידענשאַפט, מיט אומבויגזאַמע האַס־געפילן. דאָס זענען נישט געווען קיין „שמועסן" ווי צווישן גלייכע מיט גלייכע; דאָס זענען געווען גרויסאַרטיקע רעדעס פון אויבן צום אונטן. אויך אונטער זיין צויבער אין דער גליענדיקער רעוואָלוציאָנערער לופט האָבן געמוזט אַרונטערפאַלן אַ סך אַרבעטער און פאָלקס־מענטשן. טראָצקי האָט פאַרענדיקט זיין רעדע מיט די עפעקטפולע אויסרופן: „לעבן זאָל די רעוואָלוציאָנערע אַרמיי! לעבן זאָל דער רעוואָלוציאָנערער פלאָט!" און איז שטאָלץ אַוועקגעגאַנגען צוריק אין זיין אַרבעטס־צימער.

זיי ביידע זענען געווען גוואַלט־נאַטורן פון אַ גרויסן מאַסשטאַב, הגם מיט אַ פאַרשיידענעם זייליש הינטערגרונט. לענין איז געווען נעענטער צו טאָרקוועמאַדאַן, טראָצקי—צו נאַפּאָלעאָנען. אָבער פאַר דעם „קליינעם מענטשעלע" וואָס האָט געהאַט דעם מזל צו טרעפן זיי אויף זיין לעבנס־וועג, איז דאָס געווען אַ

קלײנער אונטערשייד. זיי בײדע האָבן געדינט זײער גאָט: דעם קאָמוניזם, דעם וועלט־פּראָלעטאַריאַט, אָבער דערווייל, ביז וואָס וועט האָבן זיי טיפער געדינט דער געטשקע פון מאַכט, פון ברוטאַלער, אומ׳ברחמנות׳דיקער באַהערשונג פון מענטשן. זייער קנעכטן די מענטשן האָט באַטייט אויך קנעכטן די מענטשן. זייער גרעסטע דערגרייכונג איז געווען וואָס זיי האָבן אַ גרויסן טייל פון דער מענטשהייט אוועקגעשטעלט אויף די קני.

:: :: :: ::

טראָצקי׳ס אויסערגעוויינלעכע טאַלענטן האָבן צוגעגעבן גלאַנץ צו יעדער טעטיקייט מיט וועלכער ער האָט זיך פאַרנומען אין משך פון דער רעוואָלוציע. דאָס האָט זיך געצייגט באַזונדערס שטאַרק אין ב ר ע ס ט ־ ל י ט אָ ו ו ס ק ווהין ער איז געפאָרן פירן אונטערהאַנדלונגען מיט די דייטשן. די פּראָפּעסיאָנעלע דיפּלאָמאַטן פון יענעם צד און די גענעראַלן האָבן זיך אין זיין פערזאָן אָנגעשטויסן אויף אַ קראַפט וועלכע זיי האָבן נישט געקענט בייקומען. אָט דער „דילעטאַנט", דער סאָציאַליסט און דער ייד האָט גערעדט מיט זיי מיט אַ לשון וואָס האָט זיי געמוזט אימפּאָנירן. ער האָט אַרויסגעוויזן קענטעניש פון אייראָפּע, כאַראַקטער און דיפּלאָמאַטישע פעאיקייטן אַ סך מער פון זיי. אויב זיי האָבן געוואָלט אַרייננאַרן די רוסישע רעוואָלוציע און צווינגען זי דינען זייערע צוועקן אונטער דער מאַסקע פון פרייהייט־פראַזן, האָט זיי טראָצקי אָפן דעמאַסקירט. אויף זייער אולטימאַטום האָט ער, דעם 10טן פעברואַר, 1918—אָפּגעענטפערט מיט דער פאָרמעל: „קיין שלום, קיין מלחמה!" און האָט דערמיט פאַרשאַפט כבוד דער ערשטער דעלעגאַציע פון סאָציאַליסטן אויף אַ דיפּלאָמאַטישער קאָנפערענץ.

אַז ער איז שפּעטער אַריבער צו דער אַרבעט פון אַ קריגס־קאָמיסאַר, איז ער ווידער געגאַנגען אין נייע וועגן. ער (מיט לענין׳ען) האָט באַשלאָסן אַז מען וועט ניט קענען אויפבויען אַ ריכטיקע אַרמיי אָן דער הילף פון די געוועזענע צאַרישע אָפיצערן. האָט ער מיט אויסערגעוויינטלעכער ענערגיע געצווונגען טויזנטער רוסישע אָפיצערן וואָס זענען געווען פול מיט האַס צו דער

לעוואָלוציע אריינצוטרעטן אין דער „רויטער אַרמיי" און אויס־צובויען איר. טראָצקי האָט זיך אפילו געפּלייסט אויסצובויען אַן אַרמיי פון פּראָלעטאַריער, אָבער אָנגעווענדעט האָט ער אַלע מעטאָדן און פּרינציפּן פון די אַלטע אייראָפּעאישע אַרמייען. קאַ־זאַרמע, שטרייַנגסטע דיסציפּלין, שווערסטע שטראָפן, אָפיצערי־שער כבוד—ביז אין די קלענסטע פּליטערלעך האָט מען נאָכגע־מאַכט די אַלטע צייטן. דער באַקאַנטער רוסישער דיכטער פון יענער צייט, אַלעקסאַנדער בלאָק, האָט מיט שטילן טרויער דער־ציילט ווי מען האָט אין פּעטראָגראַד אין אַ גרויסן טעאַטער גע־געבן אַ פאָרשטעלונג פאַר די רויט־אַרמייער. איין לאָזשע איז געווען אָפּגעשטעלט פאַר די אָפיצערן פון העכסטן שטאַב. איז בעת טראָצקי מיט זיינע גענעראַלן איז אריין אין דער לאָזשע, האָט זיך דער גאַנצער טעאַטער אויפגעהויבן און אָפּגעגעבן סאַ־לוט. צי מען האָט דערביי געשריען „הוראַ", איז נישט וויכטיק; וויכטיק איז געווען די פולשטענדיקע קאָפּיע פון די בילדער פון דער צאַרישער צייט. איינער פון די אָנפירער פון אַ מיליטערי־שער אַקאַדעמיע, אַ וויכטיקער גענעראַל, האָט מיט צופרידנקייט געזאָגט דעמזעלבן בלאָק'ן אַז עס גייט צו גוט, אַז די רויט־אַר־מייער באַקומען צוריק די אַמאָליקע סאָלדאַטישע דיסציפּלין. „עס איז נישט וויכטיק וואָס זיי רופן דעם אָפיצער „חבר", וויכטיק איז וואָס זיי שטייען פאַר אים מיט מיליטערישן דרך ארץ".

טראָצקי האָט סיסטעמאַטיש געבויט אָט דעם נייעם מילי־טערישן כח, און גלייכצייטיק גענומען אָנטייל אין דער אָנפירונג פון קאָמפּליצירטן בירגער־קריג. ער האָט זיכער דערביי אַרויס־געוויזן טאַלענט צו לערנען זיך ביי די אָפיצערן, צו באַנוצן די קענטנישן פאַר די נייע אויפגאַבן, צו ווערן אַן אָרגאַניזאַטאָר, אַ סטראַטעג און אַ טאַקטיקער. ער האָט קאָמבינירט אַ ליידנשאַפט־לעכע סאָציאַלע פּראָפּאַגאַנדע מיט דער שווערער קריג־פירונג, כדי מען זאָל קענען איינווירקן אויף די סאָלדאַטן פון דעם קאָנטער־רעוואָלוציאָנערן לאַגער. עס איז בכלל נישט פעסטגע־שטעלט געוואָרן אויף וויפיל האָט די רויטע אַרמיי אַלס אַזעלכע דורכגעקעמפט דעם בירגער־קריג, און אויף וויפיל האָבן די פרייע פּאַרטיזאַנען־גרופן הינטער דעם רוקן פון דער ווייסער אַרמיי

געהאָלפֿן אין דעם. אָבער אויף וויפֿיל די רויטע אַרמיי **האָט** געווירקט, איז טראָצקיס אָנטייל אין איר געווען אַ באַדייטנדיקער. און אַז ער פֿלעגט בעת די פּאַראַדן אויפֿן רויטן פּלאַץ אין מאָסקווע אַלס העכסטער קאָמאַנדיר אַרויספֿאָרן אויפֿן ווייסן פֿערד, האָט ער לחלוטין נישט אויסגעזען פֿרעמד צו דעם מיליטערישן בילד.

אָבער אויך אויף דעם פֿעלד האָט זיך אַנטפּלעקט טראָצקיס טעראָריזם. ער האָט נישט נאָר אַריינגענומען די צאַרישע אָפֿיצערן צו זיך, נאָר אויך אַרומגערינגלט זיי מיט אַ סיסטעם פֿון אָרגאַניזירטן חשד. כּדי זיי צו קאָנטראָלירן, האָט ער צוגעזעלט צו זיי פּאָליטישע קאָמיסאַרן, פֿון די קאָמוניסטן, און געמאַכט זיי פֿאַראַנטוואָרטלעך פֿאַר יעדן שריט פֿון די אָפֿיצערן. אין הערבסט 1918 האָט ער אויפֿן מזרח־פֿראָנט, אויף דער וואָלגאַ, בעת די אָפּטע מפּלות אין יענער צייט, גענומען אָנווענדן **טויט־שטראָף** אין אַלץ גרעסערע מאָסן. ער האָט פּאַסירט אַז אַ ריי אָפֿיצערן פֿון אַ פּאָלק רויטער אַרמיי זענען אַריבערגעלאָפֿן צום קעגנער, צו די ווייסע. האָט טראָצקי געשיקט תּיכּף אַן אָנפֿראַגע צו יענעם פּאָלק: צי זענען שוין דערשאָסן געוואָרן די קאָמיסאַרן־קאָמוניסטן וואָס האָבן געזאָלט קאָנטראָלירן יענע אָפֿיצערן?.... חוץ לזה פֿלעגט ער הייסן דערקלערן אַלס לעבעדיקע משכּנות די פֿרויען און קינדער פֿון די אָפֿיצערן וואָס האָבן געדינט אין זיין אַרמיי. ער איז דערגאַנגען אַזוי ווייט אַז די קאָמוניסטן פֿון יענעם פֿראָנט האָבן זיך באַקלאָגט אויף אים אין צענטראַל־קאָמיטעט פֿון זייער פּאַרטיי אַז ער פֿאַרגיסט צופֿיל בלוט. אָבער דאָרטן האָט ער באַקומען די וואַרעמע הסכּמה פֿון לענין'ען. איניקע יאָר שפּעטער בעת סטאַלין האָט שוין אָפֿן געפֿירט דעם מאַכט־קאַמף קעגן אים, האָט מען אין דעם פּאַרטיי־טריבונאַל אויפֿגעהויבן קעגן אים די זעלביקע באַשולדיגונג. טראָצקי האָט אָבער אַרויסגענומען פֿון קעשענע אַ מערקווירדיקן דאָקומענט, אַ בלאַנקאַ־פֿולמאַכט געצייכנט פֿון לענין'ען, מיט זיין לכתּחילה'דיקער צושטימונג אויף טראָצקיס טויט־שטראָפֿן.

עס איז נישט מעגלעך אויסצורעכענען דאָ אפֿילו אַ טייל פֿון טראָצקיס גרויזאַמע באַפֿעלן. עס איז אויך נישט לייכט צו שרייבן

ווען זיי גלייכגילטיק, אין אַ טאָן פון היכטאַרישער אָפּגעקילט־קייט. ד י טאַטן קענען נישט באַרעכטיקט ווערן, באַזונדערס איצט ווען מען קוקט אויף זיי צוריק. אין דער וואָלגאַ־שטאָט אַסטראַכאַן האָבן אַרבעטער און פישער „רעבעלירט" קעגן דעם דאָרטיקן סאָוועט וואָס האָט זיי באַהאַנדלט שלעכט און דערפירט צו פשוטן הונגער. האָט מען זיי אין אַ סך טויזנטער אַרעסטירט און צום טייל פאַרשפּאַרט אויף שיפן נעבן דער שטאָט. עס איז געווען אין יאָר 1919, בעת דעם בירגער־קריג וואָס איז דאָך אָנגעגאַנגען „פאַר די אַרבעטער־אינטערעסן". מען האָט טעלע־גראַפירט טראָצקין וואָס צו טאָן מיט די אַרעסטירטע, און ער האָט געענטפערט מיט צוויי קורצע ווערטער: „אָן רחמנות!" דאָס איז געווען די טעראָריסטישע שפּראַך פון האַס און פאַראַכטונג.

אין אַ גרעסערן מאַסשטאַב האָט ער עס באַוויזן אין מערץ 1921 בעת דעם „אויפשטאַנד" פון די מאַטראָסן אין קראָנשטאָט. גראָד לגבי זיי האָט ער פריער שטענדיק אַרויסגעוויזן אַ באַזונ־דערן נשיאת פנים. אין יולי 1917 בעת עס איז אָנגעגאַנגען דער קאַמף צווישן די געמעסיקטע און ראַדיקאַלע סאָציאַליסטן אין פעטראָגראַד, איז פאָרגעקומען אַ דראַמאַטישער עפּיזאָד. עס האָבן אויסגעבראָכן אומרוען, און, געפירט פון די באָלשעוויקעס, זענען מאַסן דורכגעדרונגען צום פעטראָגראַדער סאָוועט. ביים איינגאַנג צום פּאַלאַץ האָט אַ גרופּע מאַטראָסן געכאַפּט וויקטאָר טשערנאָוו'ן, דעם פירער פון די סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן, אויף וועלכן די באָלשעוויקעס האָבן אין זייער פּרעסע געגאָסן פּעך און שוועבל. אַ גרויסע געפאַר האָט באַדראָט טשערנאָוו'ן, און דע־מאָלט האָט טראָצקי געראַטעוועט די לאַגע. ער האָט זיך געווענ־דעט צו די אויפגערייצטע מאַטראָסן מיט אַ באַרוהיגונג־רעדע און דערביי אָנגערופן זיי: „די פּראַכט און דער שטאָלץ פון דער רעוואָלוציע".

אָט בנוגע זיי האָט ער אָנגעווענדעט זיין גיפטיגן טעמפּעראַ־מענט אין מערץ 1921. די קראָנשטאַטער מאַטראָסן האָבן—ביי דער פאַרענדיגונג פון דעם לאַנגן בירגערקריג—געפאָדערט אַז די באָלשעוויסטישע רעגירונג זאָל צוריק אויפשטעלן פריי־געוויילטע סאָוועטן און צוריקגעבן די אַרבעטער־מאַסן זייערע פרייהייטן.

אזעלכע פאָדערונגען זענען פון די דיקטאַטאָרן אויפגענומען גע־וואָרן ווי אַן אויפשטאַנד קעגן דער רעוואָלוציע. זינאָוויעוו, לע־נין, טראָצקי האָבן אַלע צוזאַמען פאַרלוימדעט די ערלעכע פאָלקס־מענטשן, פאַרשפּרייטנדיק דורך זייער פּרעסע און ראַדיאָ ידיעות וועגן אַ כלומרשט'דיקן בונד צווישן קראָנשטאַט און די קאָנטער־רעוואָלוציאָנערן מחוץ רוסלאַנד. טראָצקי האָט אָנגעפירט מיט דעם מיליטערישן מאַרש קעגן קראָנשטאַט. ער האָט דורך אַ שטאַרקערע אַרטילעריע „באַזיגט" די קעמפער און דערנאָך, נאָך דעם נצחון, געלאָזט אויסשיסן טויזנטער פון זיי דורך דער טשעקאַ. די קראָנשטאַטער האָבן אַרויסגעגעבן אין דער צייט פון דער באַלאַגערונג אַ טעגלעכע צייטונג וועלכע איז פאַרבליבן ווי אַן אייביקער עדות פון דעם געשעענעם פאַרברעכן. פון די באַשיידענע זייטן פון אָט דער צייטונג האָט מען געקענט זען ווי וווייט די מאַטראָסן זענען געווען פון פאַרראַטן די רעוואָלוציע און ווי ערלעך זיי האָבן נאָר געשטרעבט צו פּשוטער סאָציאַלער גע־רעכטיקייט און פרייהייט. אין משך פון זייער פאַרצווייפלטן קאַמף האָבן זיי נישט אָנגערירט מיט אַ פינגער די פון זיי אַרעס־טירטע באָלשעוויקעס. זיי האָבן נישט אַרויסגעוויזן קיין ברעקל פון יענעם ה א ס און פאַראַכטונג מיט וועלכע טראָצקי האָט דורכגעפירט זיין אָפּעראַציע קעגן זיי. שפּעטע'ר, אַז ער איז שוין געווען פאַרטריבן אין מעקסיקע, האָט מען אים אין דער סאָציאַ־ליסטישער פּרעסע דערמאָנט אָט דעם שוידערלעכן פּעריאָד פון זיין טעטיקייט. עס איז כאַראַקטעריסטיש אַז ער האָט אויך דאָס מאָל באַרעכטיקט זיין האַנדלונג, נישט חרטה געהאַט אין פּרינ־ציפּ אויף יענעם פאַרברעכן.

:: :: :: ::

אין זיינע שריפטן האָט ער שטענדיק מיט אַ גרויסאַרטיקער ברוטאַליטעט באַרעכטיקט זיינע מעטאָדן. ער האָט אָנגעשריבן אַ ספּעציעלן בוך אויף דער טעמע: „טעראָריזם און קאָמוניזם", און האָט זיך דערביי באַרופן אויף די מאַסן אַז זיי זענען כלומרשט די טרעגע'ר פון טעראָר. „אין דער סביבה פון קלאַסן־שקלאַפעריי —האָט ער דאָרטן געשריבן—איז עס שווער אויסצולערנען די

אונטערדריקע מאַסן גוטע מאַנירן. אַז זיי גייען אַרויס פון די כלים, באַנוצן זיי קעגן די שונאים אַ שייט האָלץ, אַ שטיין, אַ שטריק און דאָס פייער". דאָס איז געווען דער גרעסטער ליגן אין דער רוסישער רעוואָלוציע פון 1917. „די פאָרם און דאָס מאָס פון רעוואָלוציאָנערער גוואַלט איז, פאַרשטייט זיך, נישט קיין פראַגע פון פרינציפּ; דאָס איז אַ פראַגע פון צוועקמעסיקייט...„ דאָס אַריינטראָגן שרעק אין מענטשן איז אַ מאַכטפולער מיטל פון יעטוועדער פּאָליטיק, דרויסנדיקער ווי אינערלעכער. רעוואָלוציע פונקט ווי מלחמה, איז געבויט אויף ש ר ע ק. אַ זיגרייכע מלחמה פאַרניכטעט מערסטנס נאָר אַ קליין טייל פון דער אַרמיי, אָבער זי וואַרפט אָן אַן אימה אויף די איבעריקע און צעברעכט זייער ווילן. אַזוי אַרבעט אויך די רעוואָלוציע: זי דער'הרג'עט איינצעלנע און זי טרייבט אַריין אין שרעק טויזנטער."

פון אַזעלכע ציטאַטן וואָלט מען געקענט שליסן אַז טראָצקי האָט דעם שווערט פון גוואַלט געווענדעט נאָר קעגן די שונאים פון אַרבעטער־קלאַס, פון יענע מאַסן וועלכע קענען זיך נישט כלומרשט באַגיין אָן „אַ שטריק און אַ שייט האָלץ". דער אמת איז אָבער אַז אָנגעהויבן האָט ער טאַקע מיט די „קאַדעטן", אָבער דערנאָך האָט זיך דאָס פעלד פון זיין טעראָריסטישער טעטיקייט אויסגעברייטערט דווקא קעגן די אַרבעטער־און פאָלקס־מאַסן. מיר האָבן עס געזען אין וואָלגאַ־געביט, אין אסטראכאַן, אין קראַנשטאַט. אַזוי איז עס געווען אומעטום. ער האָט עס געטאָן במשך פון דעם גאַנצן פעריאָד פון בירגער־קריג, און ער איז גרייט געווען צו רעגירן מיט דעמזעלביקן מיליטעריש־טע־ראָריסטישן נוסח אויך נ אָ ך דעם בירגער־קריג. אַז די אַרמייען זענען נאָך נישט געווען דעמאָביליזירט אין 1921, איז ער אַרויסגעטרעטן מיט אַ פּראָיעקט צו פאַרוואַנדלען זיי איצט אין „אַרבעטס־אַרמייען". ער האָט אַלזאָ געוואָלט אַז אויך דער ווי־דעראויפבוי פון לאַנד זאָל אָנגיין אויפן יסוד פון מיליטערישער דיסציפּלין, גוואַלט־אָנווענדונגען און שרעק. דער קריג מיט אַלע זיינע מעלות טובות האָט אַזוי אַרום געזאָלט אַריינגעפירט ווערן אין דעם שלום־פעריאָד פון אַ פריי לאַנד! ד ע ר פּראָיעקט איז אָבער פאַרוואָרפן געוואָרן פון לענין'ען.

און דאָך האָט אָט דער קלאַסישער מאַכט־מענטש נישט פאַר־מאָגט אין זיך דעם כח צו פירן אַן אַנטשיידענדיקן קאַמף פאַר זיין מאַכט־פּאָזיציע. אין קאַמף קעגן סטאַלין׳ען איז ער באַזיגט געוואָרן און דערפירט צו דער לעצטער מדרגה פון דערנידערונג. דורך קליינע און גרויסע שמד־שטיק האָט סטאַלין אים שריט ביי שריט אַרויסגעשטופּט פון אַלע זיינע פּאָזיציעס. עס איז באַ־קאַנט אַז בעת טראָצקי, דעמאָלט דער פּאָרזיצער פון העכסטן מי־ליטערישן ראַט, איז איינמאָל אָפּגעפאָרן אויף אורלויב און האָט זיך דערנאָך צוריקגעקערט אין זיין קאַנצעלאַריע, האָט ער נישט דערקענט דעם גרעסטן טייל פון זיינע טעכנישע מיטאַרבעטער. סטאַלין האָט נעמלעך אין זיין אָפּוועזנהייט פאַרביטן זיי מיט ז י י נ ע מענטשן כדי צו האַלטן אַן אויג אויף אים אויך אין זיין איינגענעם אָפּיס.... אַז טראָצקי איז שפּעטער דערוויטערט געוואָרן פון זיין הויכן מיליטערישן פּאָסטן און ער האָט געזאָלט אָפּפאָרן אויפן קאַווקאַז, האָבן זיינע מקורבים פון דער רויטער אַרמיי און פּאַרטיי געוואָלט באַגלייטן אים אויף דער באַן און אַזוי אַרום דעמאָנסטרירן קעגן דעם רעזשים. דער עולם האָט געוואָלט צונויפקומען זיך אויפן באַן אום איינס ביי טאָג, אַ שעה איידער דער צוג איז אָפּגעפאָרן. אָבער ווי נאָר טראָצקי איז אָנגעקומען און אריין אין זיין וואַגאָן, האָט דער לאָקאָמאָטיוו געגעבן אַ פייף און האָט אַוועקגעפירט דעם צוג... די דעמאָנ־סטראַציע איז דורך סטאַלין׳ען בטל געוואָרן.

דורך אַ ריי טעכנישע, אָרגאַניזאַטאָרישע און פּראָפּאַגאַנדיס־טישע מיטלען האָט סטאַלין דערפירט צו טראָצקי׳ס פּאָליטישער מפּלה. ווי אַזוי איז עס דערצו געקומען?

טראָצקי האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין כ אַ ר אַ ק ט ע ר אין לויף פון אָט דעם קאַמף. עס איז פּשוט צו שטוינען ווי אַזוי ער האָט דערלאָזן זיינע קעגנער צו מאָביליזירן זיך קעגן אים. אין זיין בוך „מיין לעבן" וועלכן ער האָט פאַרעפנטלעכט גלייך נאָך זיין פאַרלאָזן רוסלאַנד, באַשרייבט ער מיט אַנטריסטונג ווי אַזוי מען האָט קעגן אים געאַרבעט אין פּאָליטישן ביוראָ פון צענטראַל־קאָמיטעט (דאָס דאָזיקע „פּאָליט־ביוראָ" פון 5 פּער־זאָנען איז געווען דער אייגנטלעכער דיקטאַטור־צענטר פון

לאַנד). דריי פון די מיטגלידער—סטאַלין, זינאָוויעוו, קאַמענעוו — האָבן שטענדיק קאָנספּירירט קעגן אים און באַזיגט אים מיט זייער מערהייט. איינמאָל אַז ער איז געווען קראַנק, איז די זיצונג פון פּאָליט־ביוראָ פאַרגעקומען אין זיין וווינונג, און אויך דאָ האָבן די דריי קאָלטבלוטיק פאַרגעוואַלטיקט זיין מיינונג דורך זייערע פריער אָנגענומענע באַשלוסן. מען קען נישט פאַרשטיין ווי אַזוי ער האָט נישט געזען די געפאַר. וואָס האָט געקענט אים העלפן די מאָראַלישע אנטריסטונג בנוגע אַזעלכע חבורה־לייט? איז ער געווען אָפּהענגיק נאָר צוליב קראַנקהייט? אָדער האָט ער —אין זיין אומבאַשרייבלעכן צוטרוי צו זיך—געהאָפט אַז זיינע שונאים וועלן נישט דערוועגן זיך צו פאַרניכטן אים? אָדער האָט ער געגלויבט אַז די פּאַרטיי וועט זיך אָננעמען פאַר אים, צוליב דעם גלאַנץ פון זיין נאָמען, און פאַרניכטן זיינע אומפּריינטט?

אויך אין אַזאַ פאַל האָט ער נישט געטאָרט בלייבן פּאַסיוו, האָט ער געזאָלט מאָביליזירן זיינע כחות. ער האָט אָבער נישט געהאַט קיין כאַראַקטער אין אַזאַ מאָס וואָס זאָל אַנטשפּרעכן זיינע אַמביציעס אויף מאַכט. אייגנטלעך האָט טראָצקי קיינמאָל נישט געפירט דעם ריכטיקן מאַכט־קאַמף פון זיך אליין. אין דער רעוואָלוציע פון 1917 האָט געווירקט מיט אַ גראַנדיעזער נאַטור־קראַפט דער שטראָם וואָס האָט געפירט צו דעם אָקטאָבער־אויפשטאַנד. טראָצקי איז געווען אַ פירענדיקע פיגור אין דעם אויפשטאַנד, אָבער דעמאָלט האָבן זיך נישט געפאָדערט קיין באַזונדערע כאַראַקטער־כחות אויף צו פירן דעם קאַמף, ווייל דאָס גאַנצע לאַנד האָט גענומען אָנטייל אין אים, האָט געשטופּט צו אים. ווייל דער קערענסקי־רעזשים איז נישט געווען קיין שטאַרקער קעגנער; פאַרקערט, ער איז פון זיך אליין זיך פונאַנדערגעפאַלן. עפּעס גאָר אַנדערש איז געווען אין דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי: אַ וואַנט פון שטאָל און אייזן, פון כיטרע און דרייסטע מענטשן.

עס איז פאַר טראָצקי'ן דעמאָלט געווען נאָר איין שאַנס אין זיין ביטערער לאַגע: ער האָט זיך געזאָלט ווענדן נאָך אונטערשטיצונג צו די ברייטסטע רוסישע מ אַ ס ן , צו דעם פאָלק דירעקט. אַלס אָפענער קעגנער פון דעם רעזשים וואָלט ער מסתמא

צוגעצויגן צו זיך די סימפּאַטיעס פון די טיף אומצופרידענע מאַסן. אָבער דאָ ליגט טאַקע דער עבסטער גרונט פון טראָצקיס דראַמע: ער האָט נישט געוואָלט און נישט געקענט ווענדן זיך צום פאָלק, ער האָט אַפּעלירט נאָר צו דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי. אויך אין קאַמף קעגן סטאַלין'ען האָט ער זיך דאָך נישט אָפּגע־זאָגט פון זיין דיקטאַטור־און טעראָר־אידעאָלאָגיע. מער נישט ער איז געווען איבערצייגט אַז ע ר , און נישט קיין אַנדערער, דאַרף זיין דער טרעגער פון דער דיקטאַטור איבערן לאַנד און פאָלק. ער האָט מורא געהאַט אַרויסצופירן אין גאַס דאָס נישט־באָלשעוויס־טישע לאַנד, ווייל דעמאָלט וואָלטן די מאַסן—אין לויף פון קאַמף—געסטאַרעוועט זיך צו באַפרייען פון בײדע דיקטאַטאָרן: פון הערשענדיקן רעזשים און פון זיין אויסלייזער. דאָס גאַנצע באָל־שעוויסטישע געבוי וואָלט געקענט אָפּגעווישט ווערן פון דעם רעוואָלוציאָנערן באָדן... ד אָ ס האָט טראָצקין געבונדן די הענט (און סטאַלין האָט עס געוווּסט!); ער האָט געמוזט דורכפירן דעם קאַמף מיט סטאַלין'ען הינטער דער פּלייצע פון פאָלק, אין די ענגע ראַמען פון פּאַרטיי־פּאַלאַץ. אָבער דאָרטן איז דער „גענע־ראַל־סעקרעטאַר" פון דער פּאַרטיי געווען שטאַרקער: דורך דער־פאַרונג, דורך אַנטשלאָסנקייט, דורך כאַראַקטער.

עס איז מעגלעך אַז—אַפילו אין ראַם פון דער פּאַרטיי—איז טראָצקי געווען געבונדן דורך אַן אַנדער מאָטיוו: ער איז געווען א י י ד . מיר דוכט, מען קען נישט אַרויסנעמען אָט דעם מאָטיוו פון טראָצקיס לעבנס־געשיכטע, הגם ער האָט זיין יידיש וועזן קיינמאָל נישט אונטערגעשטראָכן אין וועלכער נישט איז אַרט. אָט טאַקע אין דעם פאַרשווייגן עס איז געלעגן זיין גע־דענקען עס. ער איז געווען דער טיפּישער אַסימילירטער ייד (אין דעם פּונקט האָט ער זיך נישט אונטערשידן פון די יידן־מענטשע־וויקעס וועלכע ער האָט אַזוי פאַראַכטעט). פּונקט אַזוי ווי די דייטשע יידן אין אָנהויב פון XIX יאָרהונדערט האָבן געוואָלט דערטרינקען זייער יידישקייט אין דעם ליבעראַלן באַגריף „וועלט־בירגער", האָבן אין אונזער צייט רוסישע יידן־סאָציאַליסטן גע־סטאַרעט זיך צו פאַרזינקען זייער אָפּשטאַם אין דער וועלט־פּראָ־לעטאַרישער איינהייט. אַ סך פון זיי זענען געווען עכטע אינ־

טערנאַציאָנאַליסטן וואָס האָבן זיך באמת אויסגעטאָן פון זייער נאַטירלעכער נאַציאָנאַלער הויט. אין דער פרישער לופט פון דער רוסישער רעוואָלוציע האָט געוויינט אַ ווינט וואָס האָט אַרומגענומען די אומצאָליקע נאַציאָנאַליטעטן פון רוסלאַנד אין איין גרויסער איינהייט. און דער איבערציינגטער אינטערנאַציאָנאַליסט ווי, למשל, טראָצקי, האָט זיך געקענט פילן נישט אַלס ייד, נאָר אַלס וועלט־מענטש.

און דאָך — איז דאָס אַלץ געווען אויפן באָדן פון רוסלאַנד, און די פירענדיקע שיכט פון די באָלשעוויקעס זענען געווען רוסישע באָלשעוויקעס. אַזוי לאַנג ווי אין דער דיקטאַטאָרישער פירערשאַפט האָט געהערשט שלום, איז די פראַגע נישט אויפגעשווומען. אָבער אַז די פירערשאַפט האָט זיך געשפּאַלטן און טראָצקי האָט געזאָלט פערזענלעך קעמפן פאַר דער מלוכה־קרוין, האָט ער געקענט דערמאָנען זיך וועגן זיין יידישקייט אַלס אַ שטער אין רוסישן לאַנד. דווקא אַזעלכע אַסימילירטע נאַטורן וואָס טרעטן נישט אויף אָפן מיט זייער יידישער פערזענלעכקייט אין רוהיקע צייטן, דערמאָנען זיך וועגן דעם מיט שאַרפן אומרו אין אַ האַרטן מאָמענט פון זייער לעבן. דאָס דאָזיקע אומרו־געפיל נעמט צו ביי זיי די געוויינטלעכע רוהיקייט, פאַראַליזירט זייער ענערגיע. מען קען אפילו זאָגן אַז דאָס שטענדיקע, צומאָל אומבאַוווסטזיניקע, באַקעמפן „עפּעס" אין זיך טראָגט אַריין אומזיכערקייט אין זייער גאַנצער לעבנס־אַרבעט. פאַרקערט, יענע יידישע טוער וואָס פילן נישט קיין שום צווייפל בנוגע זייער יידישן כאַראַקטער און פאַרבינדן אים אויף אַ נאַטירלעכן אופן מיט זייער טעטיקייט אין פאַרשידענע פאָלקס־קולטורן, זענען אינערלעך גאַנץ און דערפאַר גייסטיק־שטאַרק. אַן ענלעכן ביישפּיל האָבן מיר געזען גאָר נישט לאַנג אין פראַנקרייך, ביי אַ יידישן פּאָליטיקער פון אַ גאַנץ אַנדערן סטיל: ביי לעאָן בלום.

בלום האָט נישט פאַרלייקנט זיין יידישן אָפּשטאַם; ער האָט, פאַרקערט, אַרויסגעוויזן אַ טיפן אינטערעס צום אויפבוי פון אַ יידישער נאַציאָנאַלער היים אין פּאַלעסטינע. אָבער אין דער פראַנצויזישער פּאָליטיק איז ער אויפגעטרעטן נאָר ווי אַ פראַנצויז.

אזוי איז ער אויך געוואָרן דער מיניסטער־פּרעזידענט אין אַ שווע־
רער צייט פאַר פראַנקרייך. אַנטקעגן אים, באַלד איבערן גרענעץ,
איז געשטאַנען היטלערס דייטשלאַנד מיט דעם שאַדף־ברענענ־
דיקן יידן־האַס. בלום האָט נישט אַרויסגעוויזן קיין גרויס איני־
ציאַטיוו אָדער ברען אין דער באַקעמפונג פון היטלעריזם; און בעת
דעם שפּאַנישן בירגער־קריג האָט ער נישט פאָראויסגעזען די
פאַטאַלע רעזולטאַטן פאַר אייראָפּע און פאַר זיין אייגן לאַנד גופא.
אָבער צי האָט ער נישט אַ גאַנץ לעבן, אַלס סאָציאַליסט, גע־
זאַמעלט אין זיך די זיילישע כחות פאַר אָט דער העכסטער פּאָ־
זיציע אין זיין לעבן? איז ער נישט אַרויף צו דעם אויבערשטן
רעגירונג־פּאָסטן באַגלייט פון אַ וווּנדערבאַרער און אַקטיווער
באַגייסטערונג פון פראַנצויזישן פאָלק? ווי אַזוי האָט ער פאַר־
וואַנדלט אין קליינגעלט דעם זעלטענעם שאַנס פון דער געשיכטע
און פון זיין ביאָגראַפיע?

איך האָב מורא אַז דאָ, ביי דעם פּנים אל פּנים מיט היטלערן,
האָט זיך ביי אים אויפגעכאַפּט דער ייד אין דעם פראַנצויז. ער
האָט געקענט טראַכטן אַז געוויסע קרייזן אין זיין אייגן לאַנד
וועלן אויסטייטשן אַן ענטוזיאַסטישן קאַמף מיט היטלערן נישט
אַלס פראַנצויזישע נאָר אַלס יידישע פּאָליטיק, — און ער האָט
זיך אָפּגעהאַלטן. אַנשטאָט דעם אַז דער ייד און דער פראַנ־
צויז זאָלן זיך אין אים פאַרבינדן קעגן זייער געמיינזאַמען שונא,
האָט דער ייד אין אים געשטערט דעם פראַנצויז, און אַזוי אַרום
געבראַכט שאָדן אויך פראַנקרייך. אַ פּאָליטישער טוער פון זיין
מאַסשטאַב וואָלט געהאַנדלט פרייער און דערפאָלגרייכער ווען ער
לאָזט אָפן ווייברירן אין זיך אויך זיין יידישן מהות. אָדער—ער
זאָל בכלל נישט איבערנעמען דעם סאַמע פאַראַנטוואָרטלעכסטן
פּאָסטן אין אַזאַ פאַראַנטוואָרטלעכער צייט.

:: :: :: ::

דער לעבנס־וועג פון טראָצקי'ן אין גלות איז געווען אַ פּאַטע־
טישער, צוזאַמענגעוועבט פון טיפער טראַגיק און פּאָליטישע
קאָמפּראָמיסן. אַן עמיגראַנט פון אַ סאָציאַליסטישן לאַנד, וואָס
האָט פאַרנומען איינעם פון די העכסטע פּאָסטנס אין דער רע־

וואָלוציע און איז פאַרוואַנדעלט געוואָרן אין אַ פּאָליטיש־מאַכט־לאָזע פיגור דרויסן פון אירע גרעניצן,—דאָס איז געווען אַן איינ־ציק־אַרטיקע דערשיינונג. אַ מענטש מיט אַזאַ אויסערגעוויינלעכן שיקזאַל האָט אויך געזאָלט באַזונדערס אָפּהיטן זיין רעוואָלוצ־יאָנערע ווערדע און זיינע פריערדיקע פּרינציפּן. טראָצקי האָט געהאַנדלט אַנדערש.

ער האָט כמעט גלייך אָנגעהויבן שרייבן—אין זייער אַ גרויסער צאָל—אַרטיקלען און געבן אומצאָליקע אינטערוויוס צו אַלע „גרויסע", ד. ה. אָפּן־קאַפּיטאַליסטישע צייטונגען אין דער וועלט. ער האָט אַריינגעשימט אין זיין ביטערן שטרייט מיט סטאַלין'ס מלוכה די „בירגערלעכע עפנטלעכע מיינונג" קעגן וועלכער ער האָט געשאָטן פּעך און שוועבל פון זיין פאַראַכטונג נאָך מיט אַ ווײַלע צוריק. פאַרשטייט זיך, ער האָט נאָר געוואָלט „אויסנוצן" דעם אַפּאַראַט פון דער בירגערלעכער פּרעסע פאַר ז י י נ ע צוועקן, אָבער נישט אַנדערש פלעגן טראַכטן אויך אַנדערע סאָ־ציאַליסטן וואָס פלעגן שרייבן אין דער בירגערלעכער פּרעסע. אַז די באַרימטע אַמעריקאַנער אַנאַרכיסטין עמאַ גאָלדמאַן האָט זיך אין יאָר 1921 אַרויסגעריסן פון סאָוועט־רוסלאַנד מיט דער טיפסטער אַנטוישונג וואָס נאָר אַ גלויביקע נשמה קען איבער־לעבן (זי האָט הייליק געגלויבט אין דער רוסישער רעוואָלוציע, זי האָט געקושט די ערד פון סאָוועט־רוסלאַנד פריער!), האָט זי פאַרעפנטלעכט אַ סעריע קריטישע אַרטיקלען אין דער אַמעריקאַ־נער פּרעסע. האָבן די מאָסקווער באָלשעוויקעס דעמאָלט נישט געהאַט גענוג ווערטער אויף צו פאַרדאַמען די שונאים וואָס „פאַר־קויפן זיך" צו דער קאַפּיטאַליסטישער שונד־פּרעסע, וואָס נעמען גוט געלט פאַר זייער „באַשמוצן דאָס לאַנד פון דער רעוואָלוציע." טראָצקי האָט אָבער איצט געטאָן דאָסזעלביקע, און אַז מען האָט אים אַמאָל געפרעגט וועגן דעם, האָט ער מיט זיין שטענדיקער זיכערקייט געענטפערט: מיר האָבן עס אויך אין מאָסקווע געטאָן ווען מיר האָבן עס געפונען פאַר נויטיק....

„מיר" האָט באַטייט די רעגירונג אָדער דאָס פּראָלעטאַריאַט, און ער האָט זיך אויך איצט געפילט נישט אַנדערש ווי פריער. פאַר א י ם זענען נישט געווען גילטיק די פּרינציפּן וועלכע ער

האָט אַרויסגעשטעלט לגבי אַנדערע פאַרפאָלגטע סאָציאַליסטן. ער איז געווען אַ פרינציפ פאַר זיך אליין. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבן מיט ליידענשאַפט זוכן דערלויבענישן אַריינצופאָרן אין אַ ריי לענדער וואָס זייערע רעגירונגען און רעזשימען האָט ער באַקעמפט און פאַראַכטעט בתכלית השנאה. די וויזעס קיין פראַנקרייך, קיין ענגלאַנד, קיין דייטשלאַנד זענען נישט געגעבן געוואָרן,—און ער האָט מיט כעס געשריבן אַרטיקלען וועגן אַ „פלאַנעט אָן וויזעס”. מיט גיפטיגן שפּאָט האָט ער דעמאַסקירט די כלומרשט'דיקע דעמאָקראַטיע פון די אייראָפּעאישע מלוכות, און ער האָט פאַרגעסן אַז—לויט זיין אייגענער לערע—האָט מען קיין אַנדער זאַך פון זיי נישט געקענט דערוואַרטן. און ווי אַזוי אייגנטלעך האָבן יענע מלוכות געקענט אַריינלאָזן צו זיך און באַוואָרענען מיט שוץ אַ מענטשן וואָס האָט זיי אָפן און פרינציפּיעל באַקעמפט? איז טראָצקי אליין—זייענדיק אַ דיקטאַטאָר אין רוסלאַנד—געגאַנגען אויף וועלכע נישט איז פשרות לגבי די געפאַנגענע און שוצלאָזע?

אין יולי פון יאָר 1921 בעת דער פאַראַדנער דורכפירונג פון 4טן קאָנגרעס פון קאָמוניסטישן אינטערנאַציאָנאַל, זענען זיך אין מאָסקווע צונויפגעקומען רעוואָלוציאָנערע טוער פון אַ האַלבער וועלט. די שטימונג צווישן די געסט און די גאַסטגעבער אין קרעמל איז געווען אַ געהויבענע, ווייל אָקאָרשט האָט מען געהאַט דערפאָלגרייך פאַרענדיקט דעם בירגער־קריג. אָבער אין די טורמעס פון דער טשעקאַ זענען געזעסן אומצאָליקע רוסישע רעוואָלוציאָנערן, צווישן זיי אויך מאַריאַ ספּירידאַנאָוואַ. זי איז געווען אַזוי קראַנק אַז אירע נאָענטסטע פריינט האָבן זיך געשראָקן פאַר איר לעבן. זי האָט דערצו געהאַט דורכגעמאַכט אַ הונגער־שטרייק אין משך פון דרייצן טעג. די טשעקאַ האָט נישט געוואָלט איר אַרויסלאָזן, אפילו קיין אויסלאַנד. דעמאָלט האָבן זיך אַ פּאָר אירע פריינט געווענדעט צו איינפלוסרייכע מיטגלידער פון דעם אינטערנאַציאָנאַלן קאָנגרעס אַז זיי זאָלן פּועל'ן ביי דער רעגירונג אַרויסצולאָזן ספּירידאַנאָוואַ'ן קיין אויסלאַנד, כדי אויפצוריכטן איר געזונט. עמאַ גאָלדמאַן און קלאַראַ צעטקין (די פירענדיקע קאָמוניסטין פון דייטשלאַנד) האָבן זיך דערמיט

פאַרנומען. ביים שמועס מיט טראָצקי'ן וועגן דעם האָט פּרוי צעטקין באַקומען פון אים אַן ענטפער: מען קען זי נישט ארויס־לאָזן קיין אויסלאַנד ווייל זי קען ווערן געזונט און דערנאָך ברענגען שאָדן דער רעוואָלוציע...

מיט וועלכן מאָראַלישן אָדער לאָגישן גרונט האָט ער איצט פאַרלאַנגט אויפמערקזאַמקייט צו זיך פון די בירגערלעכע שטאַטן? האָט נישט די ווערדע פון אַ קעמפער געפאָדערט אַז ער זאָל זיך איינהילן אין אַ מאַנטל פון שטאָלצן שווייגן?

גלייכצייטיק האָט ער אָנגעפירט מיט דער גרעסטער שאַרפ־קייט זיין אידעאָלאָגישן און פּאָליטישן קאַמף קעגן סטאַלין'ען. אָבער ווי האָט ער אים געפירט? אין זיין אייגענעם נאָמען, אין נאָמען פון זיינע אייגענע אידעען? ניין, ער האָט זיך פאַרמאַס־קירט אַלס אַ לענין'ער, אַלס בעסטער, דער טרייעסטער, דער איינציק־געזאָלבטער תלמיד פון לענין'ען. דאָס האָט נישט געקענט זיין זיין אינערסטע איבערצייגונג. האָט ער זיך דאָך שטענ־דיק געהאַלטן פאַר דעם עכטן גייסטיקן פאָטער פון דער אָקטאָבער־רעוואָלוציע, הגם זי איז אָנגעגאַנגען אונטער דער פירמע פון באָלשעוויזם. מיט יאָרן פאַר 1917 האָט ער שוין געהאַט פאַר־עפנטלעכט זיין בוך וועגן „פערמאַנענטער רעוואָלוציע"; דאָס האָט געזאָלט באַטייטן אַז רוסלאַנד וועט זיך נישט אָפּשטעלן אויף דער נאָרמאַלער דעמאָקראַטיש־קאַפּיטאַליסטישער סטאַדיע, נאָר וועט טרייבן דעם רעוואָלוציאָנערן פּראָצעס ווייטער. ער האָט דעמזעלביקן געדאַנק פאָרמולירט אַמאָל אַזוי: „מיר וועלן האָבן אַ דעמאָקראַטישע רעפּובליק, אָבער מיט אַ רעגירונג פון אַר־בעטער". דער געדאַנק וועגן אַ באַזונדערן גאַנג פון דער רוסישער רעוואָלוציע איז נישט געווען ניי אין דער באַוועגונג פון די סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערן, אָבער צווישן די סאָציאַל־דעמאָק־ראַטן איז טראָצקי געווען איינער מיט אַזעלכע האַפענונגען.

בעת טראָצקי איז, אין דער מיט פון יאָר 1917, אריינגע־טראָטן אין דער באָלשעוויסטישער פּאַרטיי, האָט ער זיך נישט אָפּגעזאָגט פון זיין אידעאישן קאַפּיטאַל; ער האָט געהאַלטן אַז לענין פירט דורך זיין פּראָגראַם. אַז עס האָבן זיך שפּעטער אָנגעהויבן די פּאַרטיי־קאַמפן קעגן אים, האָט ער איינמאָל דער־

קלערט: איך בין געקומען צו לענין'ען מיט מיינע „כלי זיין".
דאָס האָט באַטייט אַז ער איז געבליבן ביי זיינע אידעען, — אַזוי האָט ער געהאַלטן זיך אפילו נאָך זייענדיק אין רוסלאַנד. פאַרשטייט זיך, אין אויסלאַנד האָט ער געקענט זיך אַנטפּלעקן אין דער פולער מאָס און געבן דער גאַנצער רעוואָלוציע זיין טראָצקיסטישע אויסטייטשונג. ער האָט עס אָבער נישט געטאָן; פאַרקערט, ער האָט זיך מיט אַלע כחות געפליסט צו דערשיינען אַלס לענין'ס נאָכפאָלגער און יורש עצר. פאַרוואָס? צוליב טאַקטישע סבות, כדי צו באַקעמפן סטאַלין'ען וואָס איז דער אַנדערער יורש פון לענין'ען, כדי צו געפינען חן אין די אָרטאָדאָקסישע שיכטן פון לענין'ס פאַרטיי. דאָס האָט אים וויניק געהאָלפן.

איבער זיין לעבן אין גלות איז געלעגן אויסגעשפּרייט אַ טראַגישער שימער. דער וואָס איז געווינט געווען צו הערשן איבער מיליאָנען מענטשן איז פאַרוואַנדלט געוואָרן אין איינעם פון די מיליאָנען באַהערשטע. נישט אין זיינע וואָגלענישן איבער דער וועלט איז געלעגן די דראַמע. פאַרקערט, די פאַרטרייבונג פון אין לאַנד נאָך דעם אַנדערן האָט סימבאָליזירט פאַר אים זיין רעוואָלוציאָנערן באַטייט און האָט געמוזט אים פאַרשאַפן באַפרידיגונג. אָבער מיט יעדער נייער פאַרטרייבונג איז געוואַקסן דער מהלך צווישן אים און רוסלאַנד, איז איינגעשרומפּט געוואָרן זיין האָפנונג אויף דער צוקונפט. אין „מעקסיקע" איז ער נישט נאָר געווען געאָגראַפיש ווייט פון מאָסקווע; אויך פּאָליטיש איז דער וועג אַהין אַלץ מער פאַרשאָטן געוואָרן. עס איז שוין מער נישט געווען דאָס פריערדיקע מאָסקווע און רוסלאַנד: דאָס מעסער פון טשעקאַ האָט פאַר די פאַרגאַנגענע יאָרן געהאַט אַ זייער בלוטיקן שניט. האָט זיך טראָצקי'ס שטים געהערט אין אַ סך עקן וועלט, זי איז געווען אַ רוישיקער פאַקטאָר פאַר זיך, אָבער ווו איז געווען איר ווירקונג אין לעבן?

דער שיקזאַל האָט אים פאַרפאָלגט ווי איוב'ן, ער האָט אים באַרויבט פון זיינע קינדער, איינעם נאָך דעם אַנדערן. זיי זענען געשטאָרבן אין רוסישן אָדער אין אויסלענדישן גלות. אַז איינער פון די זין איז אַריינגעזעצט געוואָרן אין סטאַלין'ס געפענגנים און אַ טויט-געפאַר האָט זיך באַוויזן איבער זיין קאָפּ, האָט

טראָצקי'ס פרוי פאַרעפנטלעכט אַן אויפרוף „צו די פרויען פון דער וועלט", פאָדערנדיק גערעכטיקייט פאַר איר קינד. מען האָט נישט געקענט לייענעם ד ע ם דאָקומענט אָן ביטערע געפילן. געוויס איז זי געווען גערעכט אין איר טויטלעכן שרעק. אָבער וויפיל אַנדערע מוטערס האָבן פונקט אַזוי געזאָרגט זיך פאַר זייערע קינדער, אין יענער צייט ווען איר מאַן האָט געהערשט. און ו ו אָ ס האָבן זיי ביידע, פאָטער און מוטער, געמוזט איבערלעבן כדי צו ווענדן זיך מיט אַזאַ אויפרוף פון הילפלאָזיקייט צו דער וועלט!... זייער לעצטע האָפנונג איז געבליבן דער זון אין פאַריז, דער יונגער פאַרטרעטער פון טראָצקי'שן קאַמף, דער רעדאַקטאָר פון זיין רוסישן זשורנאַל. „סעדאָוו" האָט געזאָלט ווערן זיין אידייאישער יורש. און אויך דער זון איז פלוצים, ווייט פון זיינע אויגן, געשטאָרבן.—אַלע זיינע פריינט אין רוסלאַנד זענען סיסטעמאַטיש אויסגעראָטן געוואָרן אין די טראָצקיסטישע פראָצעסן; איצט זענען נישט פאַרבליבן אויך די קינדער. און אין זיין מעקסיקאַנישן צופלוכט־הויז האָט ער זיך געמוזט ארומרינגלען מיט שטעך־דראָטן, קוילן־וואָרפערס, קאַראַאולן כדי צו באַוואָרענען דאָס נאַקעטע לעבן.

טראָצקי איז לחלוטין נית געווען קיין איינזייטיקע פערזענלעכקייט, נית נאָר אַ הונדערט־פראָצענטיקער פאָליטישער מענטש. ער האָט געשאַצט און פאַרשטאַנען די גייסטיקע ספערן פון לעבן, ער האָט ליב געהאַט ליטעראַטור און קונסט. אַז אין רוסלאַנד האָט זיך גענומען דאָס לעבן דער פיינסטער רוסישער דיכטער פון דער נייער צייט, סערגיי יעסענין, האָט טראָצקי פאַרעפנטלעכט אַ געזעגנונג־אַרטיקל מיט די ענד־ווערטער: „דער דיכטער איז געשטאָרבן, לעבן זאָל די דיכטונג!" אָבער — נישט דאָס וועט פאַרבלייבן אין זכרון פון דער מענטשהייט, נאָר די שטרענגע, אומבויגזאַמע געשטאַלט פון דעם דיקטאַטאָר.

זיין טראַגעדיע איז געלעגן אין זיין אייגענער נאַטור. עס איז געווען נאָר איין־איינציקער וועג ווי אַנטקעגנצושטעלן זיך סטאַלין'ען: דער וועג פון פ אָ ל ק קעגן דיקטאַטור, פון פרייהייט־לעבער באַוועגונג קעגן טיראַנישן רעזשים. אָבער דערצו וואָלט טראָצקי געמוזט אַפּעלירן צו יענע ברייטסטע מאַסן אין דער

גרויסער וועלט וואָס זוכן אין אַ רעוואָלוציע פרייהייט און גע־
רעכטיקייט, נישט גוואַלט און טעראָר. ד ע ם וועג האָט טראָצקי
נישט געקענט און נישט געוואָלט גיין, זיצענדיק נאָך אין קרעמל.
אויך אין אויסלאַנד האָט ער פאַר דעם וועג מורא געהאַט, ווייל
ער איז פאַרבליבן דאָס וואָס ער איז פריער געווען: דער גוואַלט־
מענטש.

דאָס הויז וואָס ער האָט געבויט, דער רעזשים וועלכן ער
האָט געגרינדעט, איז געוואָרן אַ טורמע, אַן עשאַפאָט פאַר אים
גופא. די וועלט־געשיכטע האָט נישט געקענט געפינען קיין גרע־
סערן מענטשן און קיין קלאָרערע לאָגע כדי צו באַווייזן ווי רע־
וואָלוציעס טאָרן נ י ש ט געמאַכט ווערן.

סעפּטעמבער, 1940.

Professor G. L. WOOD

פיר זענען זיי געווען

דער פּראָפעסאָר

אין איינעם פון מיינע ערשטע זונטיקס אין מעלבורן (סעפּט. 1940), האָב איך געזאָלט אַרויסטרעטן מיט אַ קימבערליי־פּאָר־טראַג פאַר אַ געקליבענעם אויסטראַלישן עולם אין אַ פּריוואַט הויז. די פאַרזאַמלונג איז גערופן געוואָרן פון דעם אַלטן, זייער אַריסטאָקראַטישן, זייער פריינטלעכן, זייער שוואַך־העריגן מר. הערבערט ברוקס. ערשט מיט אַ פּאָר טעג צוריק האָט ער געהערט פון מיר—און פון זיין באַרימטן פריינט, דעם פּראָפעסאָר מערדאָק (W. MURDOCH) פון פּערט—וועגן אונזער פּראָיעקט, און האָט זיך תיכּף באַגייסטערט אָנגענומען פאַר אים. איך האָב נישט געקענט געניגן זיין געזעלשאַפטלעכע שטעלונג אחוץ דעם, אַז ער האָט געהערט צו די דירעקטאָרן פון דער צענטראַלע פון דער „איי.־בי.־סי." (אויסטראַלישע ראַדיאָ־פאַרוואַלטונג) און האָט פאַר אַ פרוי די טאָכטער פון דעם גרויסן אויסטראַלישן שטאַטס־מאַן, אַלפרעד דיקין. זיי בײדע האָבן גלייך איינגעשטימט צו מיין פאָרשלאָג צו רופן, ביי זיי אין הויז, אַ גרופּע אינטעליגענץ און געלערנטע כּדי צו באַקענען זיי מיטן קימערבליי־פּלאַן.

זונטיק נאָכמיטאָג, אין אַ וואַרעמען טאָג, איז מעלבורן ווי אויסגעשטאָרבן. אפילו אַ טעקסי קריגט מען נישט לייכט. איך בין געפאָרן צו דער אסיפה מיט אַ האַלב פאַרשטיקטן געפיל פון אומרו.

נישט געקוקט אויף דעם אָפּטימיזם, וואָס איז אין מיר אויס־געוואַקסן נאָך דער פריינטלעכער אויפנאַמע אין מערב־אויסט־ראַליע, האָב איך זיך גערעכט אויף שווערקייטן אין די טרוקענע,

האַרט־מסחר׳ישע, נאַציאָנאַליסטיש־געשטימטע מזרח־שטאָטן פון אויסטראַליע. מען האָט מיך פון אַ סך זייטן געוואָרנט, און „קימבערליי" איז פאַר זיי בכלל אַ פוסטער וואָרט... מיט אַ טאָג פריער איז געווען יום כפור, און ווי עס פירט זיך, האָט מען זיך געהאַט אויסגעטאָן פון דער וואָכעדיקער אַרבעט. אָבער טאַקע ערב יום כפור, אַ שעה פאַר ליכט־בענטשן, האָט אַ וויכטיקער מענטש, דער הויפּט פון אַלע אויסטראַלישע מיליטערישע וועטע־ראַנען, אַריינגעוואָרפן גאָר אַ באַזונדערן קעגן־אַרגומענט אין דער דעבאַטע, וועלכן איך האָב פריער נישט פאָראויסגעזען. סער דזשילבערט דייעט האָט געזאָגט ווי שווער עס וועט זיין דער רעגירונג צו דערלויבן אַ ספּעציעלן ישוב פון יידן, ווען זי זאָגט אָפּ דאָס זעלביקע נישט נאָר די יאַפּאַנער און כינעזער, נאָר אפילו בירגער פון דער אייגענער אימפּעריע—די אינדער. וואָס פאַראַ נייע פיינטלעכע אַרגומענטן קענען נאָך אַרויסשווימען!

אין דער קליינער פאַרחלומטער געסל איז געשטאַנען דאָס פּריצישע הויז פון די ברוקס׳עס, און ברייטע טרעפּ און זאַלן האָבן געפירט צו דעם קלענערן, אינטים־אויסגעפּוצטן צימער פון דער פאַרזאַמלונג.' פּינקטלעך, איינער נאָך דעם אַנדערן, האָבן אַריינגעשטראָמט די געסט. מען האָט מיך פאָרגעשטעלט צו יעדן איינעם, אָבער איך האָב נישט געקענט דערווייל אַרויסזען די באַזונדערע פּערזענלעכקייטן אין די אייניקע צענדליק געזיכטער פון מענער און פרויען. איינער פון זיי האָט זיך תכף אַרויסגע־שיילט. אַ קורץ־וווקסיקער מיט אַ שאַרף־געשניצטן פּנים און פאַרשענדיקע אויגן. „איך האָב שוין אַביסל געהערט וועגן פּראָיעקט — האָט סער דייוויד ריוועט (SIR DAVID RIVETT) שטיל געזאָגט צו מיר—איך וואָלט זיך געוואָלט באַקענען נענטער מיט אים". מיר האָבן אָפּגערעדט אַז איך וועל זיין מאָרגן אין זיין אָפּיס מיט די מאַטעריאַלן. זיין אָפּיס איז געווען דער מלוכה׳שער ראַט פאַר ווויסנשאַפטלעכער פאָרשונג (COUNCIL FOR SCIENTIFIC AND INDUSTRIAL RESEARCH).

מען האָט זיך פאַנאַנדערגעזעצט אין אַ ברייטן האַלב־קרייז. מר. ברוקס אַלס פאָרזיצער ביי אַ טישל מיט מיר. איך האָב זיך

אויפגעשטעלט פאַר זיי, און אין אַ קורצן פאָרטראַג איבערגעגעבן דעם „ראָמאַן,״ וואָס מיר האָבן פאַרפירט מיט די קימבערליים. אַזוי ווי איך האָב נישט געוווסט ווער עס זעגען די צוהערער, האָב איך געמוזט צונויפנעמען אין איינס די אַלע עקאָנאָמישע, קלימאַטישע, הומאַניטאַרע אַרגומענטן, וועלכע באַפעסטיקן דעם פראָיעקט פון אַלע זייטן. מיר האָט זיך געדוכט, אַז די נאַטיר־לעכע שטייפקייט ביי יעדן אָנהויב פון אַ פאָרטראַג האָט ביסלעכ־ווייז אָפּגעלאָזן. די העפלעכע צוהערנדיקע געזיכטער זענען געוואָרן לעבעדיקער און וואַרעמער. איך אַליין האָב גענומען פילן זיך היימישער, און ביי דעם סוף פון דער רעדע האָב איך זיך שוין איבערגעקוקט מיט די צוהערער עפּעס ווי אַ שטיקל באַקאַנטער. מסתמא האָט זיי אַביסל פאַרכאַפּט דער העזה׳דיקער פראָיעקט, אין וועלכן קאָלאָניזאַציע פון זייער אייגן לאַנד האָט זיך פאַר־מישט מיט אַ טיפער מאָס פון פראַקטישער הומאַניטעט.

דער פאָרזיצער, אַן אויפגערוימטער, אַ פריילעכער, האָט גע־מאַכט אַ צייכן מיט דער האַנט, ווי איינער זאָגט: זעט איר ווי עס האָט געלוינט אָפּצורייסן אייך אין אַזאַ שיינעם זונטיק־טאָג,— און האָט געבעטן דעם עולם אַרויסצוזאָגן זיך פריי און אָפן וועגן דער זאַך.

עס זענען אויפגעשטאַנען און גערעדט אַ ריי מענער, און יעדער נאָמען זייערער האָט געזאָגט עדות וועגן זייער ראָלע אין דער געזעלשאַפט. סער דזשאָרדזש פּיערס, אַ שלאַנקער הער מיט אַ גרויען קאָפּ און ענערגישע באַוועגונגען, איז אַ סך יאָרן געווען דער קריגס־מיניסטער פון דער פעדעראַלער רעגירונג, און האָט אַליין געשטאַמט פון מערב־אויסטראַליע. עס איז נישטאָ אין דער דורכשניטלעכער שטים פון דעם אויסטראַליער קיין באַזונדערס בולטע נאָטן פון ענערגיע, פון ענטוזיאַזם, פון אויפברויז. אויך דער שטאַטסמאַן דאָ איז אָפּגעהיט מיט די וואַריאַציעס פון זיין שטים. פּיערס אָבער האָט זיך זייער שנעל דערוואַרעמט און מיט די מיטלען פון אַ געוווינטן רעדנער דערציילט ווי ער האָט יאָרן לאַנג געשטרעבט אויפצועפענען דעם רייכן, אָבער אין שלאָף ליגענדיקן צפון פון אויסטראַליע. וואָס האָט מען שוין נישט געטאָן? אָן אַ שיעור פראָיעקטן, אויספאָרשונגען, בודזשעטן,—

און די זאך האט זיך נישט גערירט. נישט געווען די פּאסיקע באַפעלקערונג. איצט זעט ער אין דעם קימבערליי־פּראָיעקט די גרויסע היסטאָרישע געלעגנהייט. דער חלום פון זיין לעבן קען אפשר פאַרווירקלעכט ווערן....

פאַרשטייט זיך, אויף אַזאַ אויפפלאַם פון באַגייסטערונג האָט מען געגומען גיסן עמער קאַלט וואַסער. אָט טאַקע סער דייוויד ריוועט האָט אין אַ רואיק־וויסנשאַפטלעכער פאָרם פאַנאַנדערגע־וויקלט יענעם קנויל פון קעגן־אַרגומענטן, וועלכע איך האָב שוין מער־ווייניק געקענט. וואָס ווייסן מיר פון יענעם לאַנד אָן צו־פאַרלעסיקע מאַטעריאַלן?—האָט ער גערעדט.—כמעט ווי גאָר־נישט. ביי אונז אין ראַט איז גאָר ווייניק פאַראַן עכטע ידיעות וועגן קלימאַט, וועגן רעגן־פאַל, וועגן די פלאַנצן און בוימער אין יענער געגנט... חוץ דעם: צי וועלן זיך יידן האַלטן אין אַזאַ געגענט, צי וועלן זיי נישט שטרעבן וואָס גיכער אוועקגיין אין די שטעט? דער גייסט פון קאָמערץ און אַקטיוון האַנדל ליגט אין זייער בלוט. איך ווייס נישט צי מען קען אויף אַזאַ אופן לייזן די פּליטים־פראַגע....

אַ גוואַלטיק־הויכער, ברייט־געבויטער מאַן, מיט געלב־בלאָנדע האָר—פּראָפ. ריטשאַרדסאָן,—האָט זיך אויפגעהויבן און האָט מיט זאַכלעכער קלאָרקייט ווייטער געשפּינען ריוועט׳ס צווייפלען. אויב יענער האָט נישט געוווּסט פון גענויע מאַטעריאַלן וועגן צפון פון לאַנד האָט ד ע ר רעדנער מיט זיכערקייט דערקלערט, אַז זייער אינפאָרמאַציע ווייזט אָן אויף דער אוממעגלעכקייט פון אַזעלכע פּלענער. מעגן אפילו די פּאָליטיקער (אַ שטאָך צו סער דוש. פּיערס!) זיך באַגייסטערן, אָבער דער וויסנשאַפטלער מוז אָביעקטיוו פאָרשן. אין די קימבערליים איז נישטאָ קיין זיכערער, שטענדיקער רעגן־פאַל; אָט זענען וואַסער־שטורעמס און אָט זענען חדשים, חדשים־לאַנגע טרוקענישן... בהמות שטאַרבן דעמאָלט אויס אין די צענדליקער טויזנטער... דער קלימאַט איז אומדערטרעגלעך פאַר אייראָפּייער... פּרוּוון פון קאָלאָניזאַציע זענען דורכגעפאַלן. וואָס וועט מען דאָרט פלאַנצן און וווּהין וועט מען עס פירן? איך ווי ל נישט טאָן קיין רעה די פּליטים, אָבער אַזוי איז די לאַגע...

זאָל איך נאָך דערמאָנען, אַז אַ קליין מענטשל מיט נערוועזע באַוועגונגען, מיט אַ טונקעלן טוך איבערן האַלז און מיט אַ פּינסטערן געמיט, דער פּרעזידענט פֿון אויבער־הויז פֿון היגן פּאַרלאַמענט, סער פֿרענק קלאַרק, (SIR FRANK CLARKE) האָט זיך דערקלערט אין סימפּאַטיע צו אַזאַ פּראָיעקט פֿון הילף, אַבער... דאָס דאַרף מען אַ סך שטודירן, אַ סך פֿאָרשן, ביז מען נעמט אָן אַן אַנטשיידונג... עס וועט נעמען צייט... און איצט איז מלחמה...

ממילא האָט זיך גענומען פֿאַרשפּרייטן אין צימער אַן אַט־מאָספֿער פֿון אומרואיקייט און אומעטיקייט. עפּעס ווי מען וואָלט געבראָכן פֿאַר אונז אין די אויגן אַ שוואַך און איידל געפּעס. דער פֿאָרזיצער איז געווען אַביסל נערוועז, אַ פּאָר דאַמען האָבן געוואָרפֿן, דוכט זיך, טרויעריקע בליקן אויף מיר. דאָ האָט זיך געמעלדעט צום וואָרט און האָט זיך געשטעלט אין אַ באַשיידע־נער פּאָזע אַ מיטליעריקער הער, וועמען עס איז שווער געווען אַרויסצוזען פֿון דעם עולם. אַ רונדער קאָפּ, מיט אַ מעכטיקן שאַרבן, אַ פּשוט, כמעט פּויעריש געזיכט, אַ פּאָר פֿאַרטראַכטע אויגן. „ווער איז דאָס?”—האָב איך זיך צוגעבויגן צו מר. ברוקס.—„דאָס איז פּראָפֿעסאָר ווּוד” (WOOD) האָט ער אַ שאָקל געגעבן מיטן קאָפּ. ווּוד האָט אָנגעהויבן מיט דער זעל־ביקער זאַכלעך־רואיקער שטים ווי די אַנדערע ווויסנשאַפֿטלער; זיי רעדע האָט אָבער אַלץ מער און מער באַקומען דעם וואַרעמען טאָן פֿון באַגייסטערונג.—געוויס—האָט ער געזאָגט—זענען דאָ פֿאַרשידענע צווייפֿל אַרום אַזאַ פּראָיעקט, אָבער

די דעבאַטע וועגן די פֿרייע שטחים פֿון אונזער צפֿון איז אָנגעגאַנגען אין אויסטראַליע צענדליקער יאָרן. אונזערע בירגער פֿון די מזרח־שטאַטן זענען מיט דער צייט געוואָרן כמעט אַבסאָלוט סקעפּטיש בנוגע די מעגלעכקייטן פֿון קאָלאָניזירן ווייסע מענטשן אין יענער געגנט. סיי די געשיכטע פֿון לאַנד, סיי די וויסנשאַפֿט האָבן, דוכט זיך, געפֿירט צו דער מסכנה, אַז אַזאַ קאָלאָניזאַציע איז נישט מעגלעך... דער באָדן איז נישט צוגעפּאַסט, די

באַזאָרגונג מיט וואַסער איז שווער, לאַנדווירט־שאַפט שטויסט זיך אָן אויף שוועריקייטן א. א. וו...
דאָך איז פאַראַן אַן אַנדער זייט פון דער מטבעה. יענע געגנט פאַרמאָגט נישט קיין טראָפּישע קראַנק־הייטן. דעם גרעסטן טייל פון יאָר זענען פאַראַן גוטע באַדינגונגען פאַרן געזונט פון מענטשן. מיר ווייסן אַז וויסנשאַפט און טעכניק לייגן היינט אריין אין די הענט פון קאָלאָניסטן אַ סך שטאַרקערע וואָפן ווי ווען נישט איז פריער. אַזוי אַרום איז דער ענין פאַרבליבן אומקלאָר.

דאָ האָט זיך פּראָפעסאָר וווד צוגעווענדעט צו אונזער זאַך, און זיין געזיכט האָט אויפגעשטראַלט מיט אַ פיינער לעבעדיקייט.

אָבער דער פּראָיעקט פון גרינדן אַ יידישן ישוב אין די קימבערליים צעשטערט אונזער סקעפּטישע באַציאונג. ער איז אַרויפגעפאַלן אויף אונזערע פּאָליטיקער און וויסנשאַפטלער ווי אַ דונער פון ערגעץ־ווו. דאָס איז אַ פּלאַן, וואָס זיין פאָטער איז מוט פון אַ העזה'דיקן פאַרנעם און זיין מוטער איז אונטערנעמונגס־גייסט פון גרויסער געוואַגטקייט. ביי דעם ערשטן אָנבליק שיינט עס, אַז דער פּלאַן שלאָגט אין פּנים דער גאַנצער דערפאַרונג, וואָס מיר האָבן דאָ אָנגעזאַמלט פאַר דעם לעצטן האַלבן יאָרהונדערט. אָבער עס קומען צייטן ווען אַ פאָלק מוז זיין גרייט צו רעווידירן זיינע מיינונגען און אפשר אפילו איבערנעמען אַ ריזיקע ווי מען טוט עס נישט אין נאָרמאַלע באַדינגונגען.

פּראָפ. וווד איז אַריבערגעגאַנגען צו זיין הויפּט־פּונקט, און זיין געלאַסענער שטים האָט אָפּגעקלונגען באַגייסטערונג.

קאָלאָניזאַציע באַזירט זיך אָבער נישט אויף קלימאַטישע, פיזישע, טעכנישע באַדינגונגען אַליין. קאָלאָניזאַציע איז, ראשית כל און סוף כל סוף, אַן אונטערנעמונג פון מ ע נ ט ש ן , פון מענטש־לעכן גייסט. עס מוז שטעקן אין זיי אַ טיפער ווילן,

> אַ זיילישע נויטווענדיקייט כדי זיי זאָלן „באַוועגן בערג" און אויפשליסן אַ פאַרמאַכט לאַנד. ד אָ ס פ אַ ר מ אָ ג ן ד י י י ד ן. אָט די זיילישע מעלות באַזיצן יידישע מענטשן, וואָס ווערן אַרויסגעשטויסן פון אייראָפּע מיט ברוטאַליטעט און אכזריות. זיי פאַרמאָגן אַ דינאַמישן כח אויף צו שאַפן אַ היים, וואָס איז אומפאַרגלייכלעך גרעסער ווי די כחות, וואָס האָבן ווען עס איז פריער געשטויסן די פיאָנערן פון אויסטראַליע...

אַז דער רעדנער האָט זיך געזעצט האָבן זיך אַלע מסתמא רע פילט ווי דערהויבן. דאָ האָט אַקאָרשט גערעדט די שטים פון כּאָציאַלער וויסנשאַפט, דורכגעמישט מיט אַ הערלעכן הומאַניטאַרן גייסט. נישט איך אַליין האָב געקוקט אויף ווד'ן מיט דאַנקבאַרקייט. איצט האָבן אַנדערע רעדנער נאָכגעפאָלגט זיין געדאַנקען־ליניע. מען האָט געמאַכט אַן איבעררייס און פאַרנאַנדערגעטראָגן טיי. דאָס צימער האָט געזשומעט ווי אין אַ בינענשטאָק.

צום סוף האָב איך באַקומען דאָס וואָרט אויף אָפצושליסן די דעבאַטע. איך האָב נישט געהאַלטן פאַר נויטיק צו שפּאָרן מיט ארגומענטן אָדער אַנטקעגנצוקומען די צווייפלער און באַהאַלטענע קעגנער. האָב איך זיי אָפן דערקלערט, אַז אויך מיר קענען די גרויסע שוועריקייטן, וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער קאָלאָניזאַציע פון אַ טראָפּישן לאַנד. אָבער דער פּלאַן מוז באַטראַכט ווערן אויפן טראַגישן הינטערגרונט פון היינטיקן אייראָפּע. אונזערע קאָלאָניסטן וועלן שפּירן הינטער זייערע פּלייצעס די גיהנום־פייערן פון היטלערן. ווי היים עס זאָל נישט זיין אין קימבערליי, עס וועט קיינמאָל נישט זיין אַזוי מאוים'דיק הייס ווי דאָרטן. (דער עולם האָט אַ שמייכל־געטאָן מיט סימפּאַטיע). זוכן מיר טאַקע דערפאַר אַ לאַנד אויך מיט אַ גוטן פּאָליטישן קלימאַט. מיר זעען עס אין אויסטראַליע. געוויסע לייט צווייפלען צי יידן וועלן זיך פאַרהאַלטן אין די פּוסטענישן פון אַ ניי לאַנד, צי וועלן זיי נישט אַלע אַוועקלאָזן זיך אין די שטעט, וווּ זיי וועלן שאַפן קאָנקורענץ. מען זאָגט אפילו, אַז דער גייסט פון

האַנדל ליגט אין זייער בלוט. דאָס איז פאַלש. די באַשעפטי־
גונגען פון אַ פאָלק ווערן באַדינגט נישט פון אַ ראַסע אָדער
בלוט, נאָר פון זיין היסטאָרישער לאַגע און דער סביבה. עס
איז נישט אַ ביאָלאָגישער, נאָר אַ סאָציאָלאָגישער פאַקט,—און,
הייסט עס, עס קען געענדערט ווערן... צו וואָס זאָלן די קאָלאָ־
ניסטן לויפן אין די שטעט. צוליב די קינאָס, די ראַדיאָס, אַ קאַלטן
טרונק? קענען זיי נישט האָבן אָט די אַלע פאַרגעניגנס אין אַ
מאָדערנעם קימבערליי־ישוב?... גראָד יידן און זייער יוגנט האָבן
באַוויזן אין פאַלעסטינע—ווי זיי קענען איבעראַנדערשן זייער
אָרויפגעצוווּנגענעם לעבנס־סדר, ווי זיי פאַרוואַנדלען זיך אין אַ
פאָלק פון פויערים און אַרבעטס־מענטשן. ניין, אין ד ע ר הינ־
זיכט האָבן מיר קיין שום צווייפל נישט. מען פרעגט אונז ווי
וועט אויסזען די עקאָנאָמיק פון צוקונפטיקן ישוב, מיט וואָס
וועט ער האַנדלען, וועלכע טראַנספּאָרט־מיטלען ער וועט באַ־
נוצן. שווער צו ענטפערן אויף די און נאָך טויזנטער פראַגן
וועלכע וועלן אַנטשטיין ביי דער פאַרווירקלעכונג פון אַ גרויסן
פּלאַן. אָבער ביי אונזער גרעסטן דרך ארץ צו וויסנשאַפט פילן
מיר, אַז מיט טרוקענע אויסרעכענונגען אַליין בויט מען נישט
קיין לענדער. עס פאָדערט זיך נאָך פאַנטאַזיע און מוט. צי
שטייט נישט אין אָנהויב פון דער אויסטראַלישער קאָלאָניזאַציע
די ווונדערלעכע געשיכטע פון מאַקאַרטור'ן, וואָס האָט פאַרגע־
שלאָגן איינצופירן די שעפסן־צוכט און איז אויסגעלאַכט געוואָרן
פון די ניכטערנע קענער פון יענער צייט? וואָס וואָלט היינט
געווען אויסטראַליע אָן דער שעפסן־און וואָל־אינדוסטריע? דער־
פאַר בין איך אַזוי גליקלעך מיט די רייד פון פּראָפ. ווּד, וועל־
כער האָט אונטערגעשטראָכן דעם מענטשלעכן עלעמענט פון
אונזער פּלאַן... די אָפּיציעלע וויסנשאַפט ווייסט נאָך ווייניק
וועגן דעם אומגעהויער גרויסן לאַנד קימבערליי, און אַלץ וואָס
פּראָפ. ריטשאַרדסאָן האָט דערציילט וועגן די רעגנס, שטורעמס,
טריקענישן באַציט זיך נ י ש ט אויף יענער געגענט, וועלכע
מיר האָבן אויסגעקליבן פאַר אַ ישוב. זיין מאַטעריאַל געהערט
צו אַ פּלאַץ אפשר טויזנטער מייל אַוועק פון דאָרט...

איך האָב געזען אַז דער עולם איז פאַראינטערעסירט. אפשר־

האָט ער זיך צוגעהערט נישט אַזוי צו די לאָגישע אַרגומענטן ווי צו די עמאָציאָנעלע קלאַנגען, וואָס האָבן זיך דורכגעריסן דורך די רייד. איז עס דאָך געווען נישט נאָר אַ פּאַרטיידיקונג פון אַ געוויסן קאָלאָניזיר־פּלאַן, נאָר אויך פון יידישן פאָלק. ווער ווייסט, אפשר האָבן זיי געהערט געוויסע זאַכן צום ערשטן מאָל. אָבער איך האָב נישט געקענט פאַרענדיקן איידער איך האָב זיך אָפּגערופן אויף די רייד פון דעם געפּערלעכן פאַרשווין מיטן טונקעלן טוך אַרום האַלז.—ניין,—האָב איך זיך דירעקט גע־ווענדעט צו אים—מען טאָר בשום אופן נישט אָפּלייגן די זאַך צוליב מלחמה אָדער גלאַט צוליב פאָרשונגען. עס איז אַ נויט־ווענדיקייט פאַרן לאַנד, פאַר די יידישע פּליטים, פאַר הומאַני־טעט. די בעסטע אויספאָרשונג וועט זיין טאָקע אָ נ צו ה ו י ב ן די קאָלאָניזאַציע...

פון אַלע זייטן האָבן זיך געצויגן פריינטלעכע הענט. אַלע, אפילו די קעגנער, האָבן פריינטלעך גענומען אָפּשייד פון מיר. איך בין געזעסן פאַרמאַטערט פו ן דער אויפרעגונג און פון דער אחריות, נישט געקענט פאַרגעדענקען די נעמען פון די געסט. אָבער אַ שטראָם פון וואַרעמקייט האָט מיך אַ ברי־געטאָן בעת איינע פון די דאַמען האָט שטיל און האַרציק געזאָגט: זאָל אייך גאָט העלפן! זי האָט געגעבן איר האַנט און איז אַוועק.

דער באַלעבאָס איז געבליבן זייער צופרידן מיטן מיטינג.

אויף מאָרגן אינדערפרי—עס איז נאָך נישט געווען 9 אזייגער—האָט מיך גערופן דער טעלעפאָן. וואָס איז? דר. וווד איז אונטן אין האָטעל און פרעגט צי ער קען מיך זען? איך בין געווען דערשטוינט פון דעם אומדערוואַרטעטן וויזיט און בין גלייך אַראָפּגעגאַנגען אונטן. דער פריינט פון נעכטן איז באַשיידן געזעסן אויף אַ באַנק און האָט געשמייכלט.—איך בין געקומען צו זאָגן אַז איך בין גרייט צו שטעלן זיך אין דעם דינסט פון אייער זאַך . . .

איז דאָס נישט געווען ווונדערבאַר? דאָס איז געווען דער ערשטער פּועל יוצא פון דער נעכטיקער פאַרזאַמלונג. דר. וווד

האָט פאַרשטאַנען און געשעצט מענטשלעכן פּאַטאָס, אָבער ער האָט נישט אַריינגעלייגט קיין פּאַטעטישע נאָטן אין זיינע רייד אָדער באַשלוסן. מיט אַ רואיקער שטים האָט ער דערקלערט, אַז ער זעט געגנוג קלאָר די שוועריקייטן פון אונזער פּראָיעקט און די שטערונגען וואָס מיר וועלן טרעפן מצד אומפאַרשטענדיקע מענטשן. אָבער ער וועט העלפן מיט וואָס ער קען.—מיר האָבן אָפּגערעדט צו טרעפן זיך ביי מיטאָג, און דאָ האָב איך דערהערט פון אים אַזאַ מין באַלויכטונג פון אונזער פּראָבלעם, אויף וועלכער איך האָב זיך גאָרנישט געריכט. דר. ווד האָט אַריינגעבראַכט אַ קולטור־פילאָזאָפישן געדאַנק, וועלכער האָט זיך לחלוטין אָפּגעשיידט פון די באַנאַלע עקאָנאָמישע און פּאָליטישע אויסרעכענונגען.

— אַ גרעסערע יידישע קאָלאָניזאַציע אין אונזער לאַנד — האָט ער געזאָגט — וועט העלפן איבערצומאַכן אַביסל דעם אויסטראַלישן קוק אויפן לעבן. מען איז ביי אונז גאָרנישט געוווינט צו ליידן, צו דער טראַגעדיע פון ליידן און צו דער ליטערונג דורך יסורים... קולטור קען נישט וואַקסן אָן דער דערפאַרונג פון ליידן דורך אַ פאָלק. די אויסטראַליער האָבן אַ סך געהאָרעוועט און געלייגט קרבנות אויף צו קאָלאָניזירן דאָס לאַנד. אָבער דאָס זענען אַלץ קרבנות און ליידן אין קאַמף מיט דער נאַטור, מיט די נשמה־לאָזע זאַכן אַרום אונז. איך האָב אין זינען יענע טיפע און טראַגישע ליידן פון דער מענטשלעכער נשמה פאַר די העכסטע קולטור־ווערטן ווי דאָס האָבן געקענט די אַלטע אייראָפּעאישע פעלקער. דאָס וואָס מען רופט אָן דעם קאַמף פאַר גייסטיקער און מאָראַלישער פאַרפולקאָמונג פון מענטשן... מיר באַזיצן דאָ אַ סך רעכט און פּריווילעגיעס וואָס די אַנדערע לענדער זענען אונז מקנא אויף דעם: פּאָליטישע פרייהייט, אַ גרויסע מאָס גלייכקייט צווישן די בירגער, אַ געזעצגעבונג וואָס פאַרזיכערט אַ סך סאָציאַלע גערעכטיקייט פאַר די מאַסן. אָבער דאָס פאָלק האָט עס באַקומען בירושה פון די פריערדיקע דורות, עס נעמט עס אָן ווי אַ נאָרמאַלע זאַך וואָס קומט אים. עס ווייסט נישט וויפיל שווערער קאַמף און מסירות־נפש עס איז געלעגן הינטער אָט די כלומרשט נאָרמאַלע רעכט. אין ענגלאַנד פון

וואַנעט מען האָט עס אַריבערגענומען, און אפילו דאָ אין לאַנד. די מאַסן שפּירן נישט דעם גייסטיקן ווערט פון דער פרייהייט, ווייל זיי האָבן זי באַקומען נישט אויסגעקעמפט, פּונקט אַזוי ווי די אַנדערע מאַטעריעלע באַדינגונגען פון וווילטאָג. גלויב איך, אַז עס וועט גוט זיין פאַר אונזער פאָלק צו באַרירן זיך נאָענט מיט אַזאַ פאָלק ווי דאָס יידישע, וואָס האָט אַזוי פיל געליטן אין דער געשיכטע און וואָס האָט פונדעסטוועגן אויפגעהאַלטן ביי זיך אַזאַ גייסטיקן לעבן. אָט די באַרירונג וועט עס באַרייכערן, וועט אַריינטראָגן מער טיפקייט אין זיין אייגענעם לעבן...

הינטער דעם פּנים פון אַ פּשוט'ן, כמעט דורכשניטלעכן, באַלעבאַטיש רואיקן אויסטראַליער האָב איך דערזען דאָס אינערלעכע געזיכט פון אָט דעם פאָלק. אין דער מיט פון אַ געבענטשטער, מיט זון פאַרגאָסענער נאַטור, אין אַ סביבה פון פאָליטישער פרייהייט און מאַטעריעלער קולטור גייען אַרום מענטשן, וואָס זייער מח ווערט געעגבערט פון גייסטיקע זאָרגן. פּראָפ. ווּד איז אַ ראַדיקאַל אין זיינע סאָציאַלע אידעען, ער איז סקעפּטיש בנוגע זיין לאַנד, אין וועלכן עס פעלט נאָך קולטורעלע ערנסטקייט און פאַרטיפטקייט. דערמיט צייכנט ער זיך אויס, אָן צווייפל, פון דער גרויסער מחנה פון זעלבסט־צופרידענע, ענגלאַנד נאָכמאַכנדיקע אינטעלעקטועלן. אָבער זיין ראַדיקאַליזם, סקעפּטיציזם און הומאַניטאַריזם זענען גלייכצייטיק אַן אָנווייז אויף דאָס פאַרהוילענע און שיינע אין פאָלק.

וואָס האָב איך אים געקענט ענטפערן אויף דעם ליידענס־אַספּעקט פון קימבערליי־פּלאַן? איך האָב צוגעגעבן, אַז דאָס יידישע פאָלק איז טאַקע עפּעס אַזוינס ווי אַן עקספּערט אין יסורים, אָבער אונזער ציל ביי דער איינפלאַנצונג אין אויסטראַליע באַשטייט אין דעם צו באַפרייען עס פון ליידן... יידן האָבן שוין אַביסל צופיל געליטן אין דער געשיכטע, זאָל כאָטש אַ טייל פון זיי האָבן אַ זיילישן אָפּרו אויף אַ פּאָר דורות. מיך ציט צו אויסטראַליע דוקא אָט די אומדערשיטערלעכע רואיקייט, די פרישקייט און זאָרגלאָזיקייט פון געמיט, וועלכע פעלט אַזוי שטאַרק דעם יידישן פאָלק. זאָלן זיך אונזערע לייט צוקוקן צו דעם אויסטראַליער און זאָל אַביסל פּשטות און לייכטקייט פון לעבן אַראָפּ־

נידערן אין זייערע פאַר׳צער׳טע נשמות... אָבער (האָב איך פאַרענדיקט, און ער האָט געלאַכט) מיר דאַרפן זיך נישט קריגן. זאָל יעדער פון דיביידע פעלקער נעמען פון דעם אַנדערן דאָס, אין וואָס ער נויטיקט זיך אַממערסטן, אַבי עס זאָל קומען צו אַ געלונגענער קאָלאָניזאַציע . . .

זינט יענעם טאָג האָבן מיר זיך געטראָפן אָפטער, און ווד האָט זיך אינטערעסירט מיט יעדן שריט פון מיין פּראָפּאַגאַנדע־קאַמפּיין. דעם 17טן אָקטאָבער איז פאָרגעקומען אַ זיצונג פון אויסטראַלישן „אינסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע ענינים״, געווידמעט אונזער פּראָיעקט, אין הויז פון סער הערבערט דזשעפּ (GEPP). עס איז געווען אַ קליינער עולם פון אויסדערווײלטע פּערזאָנען, צווישן זיי מר. ענגלסטאָן (דער שפּעטערדיקער אַמבאַסאַדאָר אין כינע), דער היסטאָריקער פון אויסטראַליע, סער ערנסט סקאָט, דער גאַסטגעבער אַליין (אָנערקענטער אויטאָריטעט אין עמיגראַציע־פראַגן), דער יונגער, יידיש-אויסטראַלישער קענער פון פּאָליטישער וויסנשאַפט, פּ. ד. פיליפּס און, ס׳פאַרשטייט זיך, דר. ווד. די אַלגעמיינע באַציאונג איז געווען זייער סימפּאַטיש, און צום סוף פון דעם שמועס האָט מען זיך געפרעגט וואָס קען איצט געטאָן ווערן פּראַקטיש כדי צו העלפן דעם פּראָיעקט. איך האָב פאָרגעשלאָגן צו פאַרפאַסן אַ דאָקומענט מיט אַ מאָטיווירטער דערקלערונג פון סימפּאַטיע מצד פירנדיקע בירגער פון מעלבורן און פאַרעפנטלעכן עס אַלס אויפרוף אין דער פרעסע. מען האָט צו דעם צוגעשטימט און געבעטן גלייך אויפן אָרט דעם מר. פיליפּס אָנצושרייבן אַ פּראָיעקט.

אַ פּאָר טעג שפּעטער בין איך געזעסן ביי אים אין הויז און ער האָט עס מיר שוין פאָרגעלייענט. עס איז אַרויסגעקומען אַ קלאָרער, קלוגער און באַריידעוודיקער דאָקומענט. איצט האָט מען געזאָלט לאָזן רעדאַגירן דעם טעקסט פון נאָך אַ פּאָר פריינט, וואָס זייערע נעמען וועלן שטיין אין דער ערשטער ריי און אָנהויבן קלייבן די נויטיקע חתימות. דזשעפּ און ענגלסטאָן זענען געווען די צוויי אַנדערע צו דר. ווד. אָבער ע ר איז געווען דער מענטש וואָס האָט, נישט געקוקט אויף זיינע פאַרשידענע פליכטן אין דער אוניווערזיטעט און מלוכה, שטענדיק אָפּגעגעבן צייט און אויפ־

מערקזאַמקייט צו דעם אויפרוף. מיר האָבן אנטגילטיק פעסט־געשטעלט דעם טעקסט; מיר האָבן דורכגענומען די ליסטעס פון מענטשן, צו וועמען מען האָט געזאָלט שרייבן; ער האָט אָנגע־שריבן דעם בריף מיט וועלכן איך האָב זיך געדאַרפט ווענדן צו די אָנגעמערקטע פּערזאָנען. עס האָבן געזאָלט זיין אַ 100 עקזעמ־פּלאָרן; האָט ער עס מיטגענומען און נאָך דעם זעלביקן טאָג גע־בראַכט צו מיר העקטאָגראַפירט.

אין דער קימבערליי-מיסיע האָט אים אינטערעסירט אַלץ: איר נאָענטסטער און איר העכסטער ציל, די מעטאָדן פון קאַמ־פּיין, די טעכניק און די „שוואַרצע אַרבעט". אין די שפּאַרעוודיקע רייד זיינע האָב איך שטענדיק געפילט דעם וואַרעמען אָטעם פון דעם איבערגעגעבענעם פריינט. עס איז טאַקע דערשינען, דעם 1טן דעצעמבער 1939, דער „מאַניפעסט" פון 46 (ווי די צייטונ־גען האָבן עס אָנגערופן) מיט וועלכן מיר האָבן געקענט שטאָלץ זיין.

ווייניקער ווי אין אַ יאָר אַרום, אין אויגוסט 1940, בין איך פון סידנעי אַריבערגעקומען קיין מעלבורן. נישט געקוקט אויף די צע־שמעטערנדיקע ידיעות פון אייראָפּע (קאַטאַסטראָפע אין פראַנק־רייך, באָמבאַרדירונג פון ענגלאַנד) האָבן מיר באַשלאָסן צוצו־טרעטן אָפיציעל צו דער רעגירונג מיט דעם קימבערליי־פאָרשלאָג. אונטער דער רעדאַקציע פון סער טאָמאַס בייווין האָבן מיר אויס־געאַרבעט דעם טעקסט פון אַ גרויסן מעמאָראַנדום (50 פּאַראַ־גראַפן אויף 15 זייטן) וועלכן איך האָב געזאָלט איבערגעבן צום פּריים־מיניסטער מענזיס. צו דעם צוועק בין איך געקומען קיין מעלבורן. אָבער איך האָב נישט געהאַלטן אונזער דאָקומענט פּאַרטיק אַזוי לאַנג ווי ער האָט נישט באַקומען די ברכה פון די מעלבורנער פריינט, ראשית כּל פון ווודין.

איך האָב אים געפונען פּונקט אַזוי אינטערעסירט אין דער זאַך ווי מיט אַכט חדשים צוריק. אין אַ בריף צו מיר פריער האָט ער זיך אפילו געהאַט פאַרענטפערט פאַר זייער „פּאַסיוויטעט" אין מעלבורן, בעת די סידנעיער ליט האָבן אַזויפיל געטאָן.

האָט גלייך אַראַנזשירט אַ צוזאַמענטרעף ביי מר. עגעלסטאָן, און מיר זענען זאַלבעדריט דורכגעגאַנגען דעם גאַנצן טעקסט, פּונקט נאָך פּונקט. זיי האָבן פאָרגעשלאָגן וויניק אויסבעסערונגען און לסוף האָבן זיי, אין זייער לאַקאָנישער שפּראַך, דורכגעוואָרפן זיך מיט אַ פּאָר באַמערקונגען: „עס איז גאַנץ גוט".

מיט אַ טאָג שפּעטער האָב איך געזען מענזיס'ן און איך האָב אים, אַזוי צו זאָגן, פּריוואַט, איבערגעגעבן אַ קאָפּיע פון דעם מעמאָראַנדום. אָפיציעל — אין דריי קאָפּיעס, מיט אַלע צוגעהעריקע דאָקומענטן, — האָב איך עס געזאָלט אַרויסשיקן צו אים אין קאַנבערא אין אַ פּאָר טעג אַרום. „איך וועל עס פאַנאַנדערשיקן צו מיינע קאָלעגן" — האָט ער געזאָגט.

איצט האָט מען עס אַלזאָ געדאַרפט צוגרייטן טעכניש, אין אַ שיינער און אָנציענדיקער פאָרם, אַזוי אַז די מיניסטאָרן זאָלן עס וועלן לייענען מיט אינטערעס. ווי אָפט שפּילט אָט די טעכנישע זייט פון אַן אונטערנעמונג גאָר אַ גרויסע ראָלע אין איר מזל. מען איז אַזוי ליידנשאַפטלעך פאַרכאַפּט פון דער גייסטיקער זייט פון אַ באַוועגונג, פון איר אידעאָלאָגישן צוועק און אימפּעט, אַז מען פאַרנאַכלעסיקט די רעדלעך און שרייפלעך פון דער באַוועגונג־מאַשין.

איך האָב אויך קוים געטראַכט וועגן ד ע ר זייט, און אַז איך בין געוואָרן אַוועקגעשטעלט פאַר איר אין מעלבורן, בין איך אַ ווילע געשטאַנען צעמישט. אָבער דאָ איז אונטערגעקומען וווד און האָט זאַכלעך דערקלערט, אַז דאָס אַלץ קען געטאָן ווערן ביי אים אין אוניווערזיטעט. ער איז דער דעקאַן פונעם עקאָנאָמישן פאַקולטעט, און ער וועט שטעלן צו אונזער דינסט זיין סעקרעטאַרין און אַ צימער. דעם גאַנצן מאָרגנדיקן טאָג — פון 10 ביז איבער 6 — האָב איך טאַקע פאַרבראַכט דאָרטן. אַ יונגע מיידל מיט אַ זייער אינטעליגענטן אויסזען האָט אויף דער שרייב־מאַשין צוגעגרייט צענדליקער זייטן פון אונזערע פּאַפּירן; איך האָב זיי דורכגעקוקט און געבראַכט אין אָרדנונג; דר. וווד האָט געמאַכט קליינע קאָרעקטורן. אין דער צווישנצייט האָט ער מיר געגרופּן טרינקען טיי צוזאַמען מיט זיינע וויסנשאַפטלעכע מיטאַרבעטער,

מען האָט לעבעדיק געשמועסט וועגן דער אַלגעמיינער פּאָליטישער לאַגע.

עס איז שוין געווען פֿינסטערלעך ווען איך בין אַרויס אין גאַס, אָנגעלאָדן מיט די אַלע פּאַפּירן. נעקסטן מאָרגן האָב איך זיי, אין דריי דיקע פּאַקעטן אָפּגעשיקט צו דעם שעף פֿון דער רעגירונג. דער באַאַמטער אין דעם קליינעם פּאָסט־אָפּיס האָט עס איבערגענומען און רעגיסטרירט גאַנץ גלייכגילטיק. אָבער פֿאַר מיר איז עס געווען אַ מאָמענט פֿון גרויסן באַדייט. אַן אידעע, אַ חלום וואָס מיר האָבן מיט אַזויפֿיל זאָרג און ליבשאַפֿט אַרומגעטראָגן אין זיך פֿאַר יאָרן, האָט דאָ געהאַט אָנגענומען אַ רעאַליסטישע פֿאָרם, אַ פֿאָרם פֿון אַ פּראַקטישן מלוכה'שן פֿאָרשלאַג. ווער ווייסט וואָס דער ענטפֿער וועט זיין? איצט, אין דער מיט אומרו אָנגעגליטער אַטמאָספֿערע פֿון מלחמה און סכנה פֿאַר דער גאַנצער בריטישער אימפּעריע, צי קען מען געבן אַן ענטפֿער? צי קען מען טראַכטן וועגן צוקונפֿט? דאָך האָט דאָס האַרץ געשלאָגן שטאַרקער און מונטערער בעת איך האָב זיך—ווי אַ מוטער פֿון דער קינדס לאַסט—באַפֿרייט פֿון די דריי שווער אָנגעלאָדענע פּאַקעטן.

לאָמיר זיין דאַנקבאַר אָט פֿאַר דער פֿייערלעכער מינוט אליין. איז דאָס נישט דער עכטער זינען פֿון דער ברכה שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה? איז דאָס נישט די אָנדערקענונג און די דאַנקבאַרקייט פֿון ייד נישט דווקא פֿאַר דעם ענד־רעזולטאַט, פֿאַר דעם אחרית הימים, נאָר פֿאַר דער דערגרייכונג פֿון אַ וויכטיקער סטאַדיע אויפֿן לאַנגן היסטאָרישן וועג? באַשטייט נישט דער וועג בכלל פֿון לויטער סטאַדיעס, און זאָל נישט יעטוועדע סטאַדיע געבענטשט ווערן אויב נאָר מען האָט זי אויסגעקעמפֿט מיט ערנסטער מי? איך האָב דאַסמאָל געקענט באַגליקווינטשן זיך נאָר אין איינזאַמקייט, ווייל קיינער פֿון דרויסן האָט נישט געטאָרט וויסן פֿון דעם געמאַכטן פּאָליטישן שריט. אָבער ווי שווער, ווי אומגעהויער שווער איז עס צו בלייבן אַליין מיט זיך, אפילו ווען מען לעבט איבער אַ שמחה. אפילו ווען מען ליבט איינזאַמקייט, ציט עס דעם מענטשן צו רעדן וועגן דעם מיט עמיצן, צו „טיילן" מיט אים די אליין־זייניקייט. און לעבט מען איבער אַ פֿרייד, ווי

שטאַרק נויטיקט זיך דער מענטש אין וואַרעמער מיט־פרייד, נישט ווייניקער ווי אין האַרציקן מיטלייד, להבדיל.

דעמאָלט אין מעלבורן בין איך אַרוים פון פּאָסט־אָפּיס אויף דער רויִשיקער און גלייכגילטיקער גאַס, און האָב געפּרוּווט מיט זיך אַליין „פּראַוועט יום־טוב" אויף וויפיל עס האָט זיך געלאָזט. עס איז געווען פונקט אַ יאָר זינט — אין אויגוסט 1939 — האָט די מערב־אויסטראַלישע רעגירונג אונז געגעבן איר אָפּיציעלע הסכמה. נישט געקוקט אויף דעם דונערנדיקן אַקאָמפּאַנימענט פון דער מלחמה האָט זיך די זאַך דאָך באַוועגט פאָראויס; פאַר־וואָס זאָל עס נישט זיין אַזוי אויך ווייטער? אונזער פאָלק נויטיקט זיך אין ד ע ם פּלאַן אַזוי שטאַרק, און אויב עס וועט אונז גע־לינגען אויפטאָן עפּעס דאָ, אויף דעם אַזוי ווייט פאַרוואָרפענעם וועלט־טייל, וועט עס זיכער זיין אין זכות פון פאָלק. דאַרף מען זיך באַנוגענען מיט דעם געדאַנק אַז מען אַרבעט דאָ, ווייט פון נאָ־ענטע מענטשן, אין אַ וויכטיקער פאָלקס־שליחות. אַ סאָלדאַט, אפילו ווען ער שטייט טיף־איינזאַם אויף זיין פּאָסטן אין אַ קאַל־טער נאַכט, שטייט נישט אַליין.

און ווידער איז אַ גאַנצער יאָר פאַרבייגעפלויגן. עס איז געווען אויגוסט 1941, און די רעגירונג פון מענזיס׳ן האָט געהאַלטן ביים פאַנאַנדערפאַלן זיך. אין די טירן פון „קאַנבערא" האָבן שטאַרק געקלאַפּט די פאַרלאַמענטאַרישע פירער פון דער לייבאָר פּאַרטיי. בין איך געקומען קיין מעלבורן דורכרעדן זיך מיט פּאָליטישע טוער און קלאָר מאַכן פאַר זיך די לאַגע. איז דאָך דער מזל פון דעם קימבערליי־פּלאַן דירעקט אָפּהענגיק פון די פּאָליטישע ענדע־רונגען אין לאַנד.

איך בין געווען באמת פאַרוואונדערט. די מענטשן פון פאַר־שידענע ריכטונגען, וועלכע איך האָב געטראָפן, זענען לחלוטין נישט אָפּגעקילט געוואָרן צו אונזער פּראָיעקט. סיי אַרבעטער־פי־רער (ווי סקאַלין, האלוויי, קראָפּטם) סיי וויסנשאַפטלער, אינ־דוסטריאַליסטן און צייטונג־רעדאַקטאָרן האָבן געהאַלטן דעם ענין אין זייער זכרון און האָבן ערלעך צוגעזאָגט זייער ווייטערדיקע

שטיצע. די מערסטע פון זיי האָבן געהאַלטן אַז די קומענדיקע לייבאָר־רעגירונג וועט לייזן די פראַגע. איך האָב אָנגעשריבן אַ בריוו צו מר. קערטן, דעם לייבאָר־פירער אין פּאַרלאַמענט, בעטנדיק די ערלויבעניש צו אַדרעסירן זיין פראַקציע וועגן קימבערליי. ער האָט געענטפערט, אַז זיי וועלן באַלד באַטראַכטן ווען דאָס קען געשען. נישט געקוקט אויף דעם שמערצלעך־נאָגנדיקן געפיל, וואָס איך האָב אַרומגעטראָגן מיט זיך צוליב דעם פאַרפלאָסענעם יאָר, האָב איך דאָך נישט געטראַכט צו פאַרלירן דעם מוט. אַ סאָלדאַט אויף אַ פאָלקס-פּאָסטן קען נישט באַשטימען פאַר זיך דעם טערמין פון זיין וואַרטעניש. פאַרקערט, די פריינטלעכע שטימען אַרום האָבן מיך געשטאַרקט. וואָס קען זיי בעסער—אין אַזאַ לאַגע—ווי צו וויסן אַז צוויי פאַקטאָרן, מינדעסטנס, שטייען הינטער דער זאַך: די אָרגאַניזירטע אַרבעטערשאַפט און די מערב־אויסטראַלישע רעגירונג.

האָט דאָס נישט געקענט מיר פאַרגינען דער שטן־מקטרג. דעם 29טן אויגוסט האָב איך פּלוצים דערהאַלטן אַ בריוו פון מר. לאַמבערט, דעם רעדאַקטאָר פון דער טאָג־צייטונג „וועסט־אויסטראַליען״ אין פּערט, מיט אויסשניטן, וואָס האָב מיך כמעט געטראָפן ווי אַ דונער. נישט קיין אַנדערער ווי דער מיניסטער ווייז איז אַרויסגעטראָטן מיט אַן עפנטלעכער רעדע אין פּערט קעגן אונז. ער האָט געזאָגט אַז זיי—די וו. א. רעגירונג—מאַכט איצט אַן אויספאָרשונג פון זייערע לענדערייען אין צפון און אויב מען וועט באַדאַרפן די קימבערליי-געגנט פאַר די אויסטראַלישע סאָלדאַטן נאָך דער מלחמה, וועט מען עס בעסער זיי אָפּגעבן: „זיי זענען אונזער בלוט און פלייש״...

דער מיניסטער ווייז איז געווען דער יעניקער, וואָס האָט מיר אַקטיוו געשטיצט זינט איך בין געקומען אין לאַנד; ער איז פּאַקטיש געווען נישט נאָר דער בעסטער קענער פון יענער געגנט, נאָר אויך מיין שטענדיקער בעל־יועץ. אויב ע ר לאָזט אַרויס פון מויל אַזעלכע דבורים, הייסט עס די רעגירונג טראַכט אַזוי . . . איז למי אני עמל? אויב פּערט איז נישט מער פאַראינטערעסירט, וואָס וועט זאָגן קאַנבעראַ? איז דאָס טאַקע אָט יענער „פּאַראַט״ קעגן וועלכע מען האָט מיך אָפּט געוואָרנט? אמת דער „וועסט־

אויסטראַליען", די פירנדיקע צייטונג פון לאַנד, האָט זיך תכף אָפּגערופן מיט אַ שטרענגן לייט־אַרטיקל קעגן מיניסטער. אָבער אונזער זאַך טאָר נישט ווערן קיין שטרייט־פּונקט צווישן רעגירונג און פּרעסע. געדאַנקען וואָס האָבן פאַרקוועטשט דאָס האַרץ, האָבן זיך ווי אַ וויכער געטראָגן אין קאָפּ, און מאָדנע!—אַ פאַרשעמטע, באַהאַלטענע שטיקל פרייד האָט עפּעס אַרויסגעשיינט פון דער טיפעניש: מען וועט אפשר דורך דעם דערלויבן דעם סאָלדאַט אַוועקגיין אחיים, איבערכאַפּן דעם אָטעם?...

מיט אַ לייכטן אָנשטרענג פון ווילן זענען די פרעמדע געדאַנקען באַזייטיקט געוואָרן. עס האָט גענומען זיך וועבן אַ פּלאַן פון תכפ'דיקן רעאַגירן אויף דאָס געשעענע. אַ געזאָגט וואָרט פון אַ מיניסטער—קען מען נישט מאַכן אומגעזאָגט, אָבער עס קען זיין עפּעס אַ מיספאַרשטענדעניש. מען מוז עס אויפקלערן, נישט אָפּלאָזן אויף אַ מינוט. צו וועמען זיך ווענדן פאַר אַן עצה? פאַרשטייט זיך צו דר. ווד'ן. טרעפן מיר זיך אין אַ באַנק־אָפיס, ער לייענט דורך די צייטונג־אויסשניטן, די פוייעריש־האַרטע געזיכטצוגן פאַרהאַרטעוועז זיך נאָך מער. „עס איז נישט גוט אויב זיי פאַרלאָזן אייך"—זאָגט ער אַרויס, און ער איז פול מיט סימפּאַטיע צו מיר. אָבער דער רעדאַקטאָר שלאָגט פאָר אַז איך זאָל זיי צושיקן אַ דערקלערונג וועגן דער לאַגע אויף אָפּצודרוקן אין בלאַט. דאָס איז גוט, און מען דאַרף צוזאַמענשטעלן דעם טעקסט. זאָגט מיר ווד אַז איך זאָל עס טאָן און אַריבערקומען צו אים מאָרגן בייטאָג, וועלן מיר עס אין אָוונט שיקן אַלס אַ טעלעגראַמע קיין פּערט. מיר דריקן זיך די הענט און גייען זיך שנעל פאַנאַנדער ווי עפּעס נאָך אַ לויה.

מאָרגן איז זונטיק און אַז איך קום אָן צו אים רופט מען קודם כל צו אַ גלאָז טיי. זיצן אין גאַסטצימער זיין פרוי און אייניקע דאַמען, זיצט דאָרט אויך אַן אומבאַקאַנטער הער. זייער הויך אין וווקס, זייער אַלט אין יאָרן, זייער קלוג אין בליק פון די אויגן. שטעלט מען מיך פאָר צו מר. מאַק־קאַנעגי, דער הויפּט פון פּעדעראַלן טאַריף־באָאַרד. (עס איז אַ זייער וויכטיקע אינסטיטוציע אין לאַנד, אָבער זי איז איצט כמעט ווי אָפּגעשטאָרבן צוליב דעם שטילשטאַנד פון אינטערנאַציאָנאַלן מסחר). אַז מען פאַרענדיקט

דעם סאַלאָן שמועס, שטייט וווד אויף און רופט אונז ביידע אריין צו זיך אין קאַבינעט. אויף מיין פאַרוווּנדערטן בליק ענטפערט ער אַז מר. מאַק־קאַנעגי וועט זיין נוצלעך ביי דער אַרבעט.

זיי לייענען נאָכאַמאָל דורך די אויסשניטן און זיי זענען ביי־דע פאַרטיפט אין געדאַנקען. דער אַלטער זעט אין דעם—ווי ער זאָגט—דעם שטענדיק נוסח פון דער היגער פּאָליטיק: אַ שריט פאָראויס—אַ שריט צוריק. מען האָט מורא אײַנצונעמען אַ באַ-שלום, מען האָט מורא פאַר דעם אייגענעם שאָטן... זיי הערן אויפמערקזאַם אויס דעם טעקסט פון דעם סטייטמענט, וועלכן איך האָב צוגעגרייט פאַר דער פּרעסע. וווד זיצט מיט אַ פעדער ביים טיש, שטודירט יעדן זאַץ און וואָרט, וועגט אָפּ דעם נוצן און שאָדן פון יעטוועדער פראַזע. עס ווילט זיך זיי ביידן שטאַרק אַ קלאַפּ געבן די „פּראָווינצער" רעגירונג. עס רעדט אין זיי די גדלות פון די פעדעראַלע טוער. זיי קרימען זיך ביידע ביי די פאַרדעכטיקטע ווערטער „אונזער אייגן בלוט און פלייש". אָבער מען מוז זיין פאָרזיכטיק; דער סטייטמענט טאָר נישט ווערן קיין באַשולדיקונג קעגן יענעם מיניסטער. דעמאָלט כאַפּן זיך אויף קליינלעכע סאָלידאַריטעט־געפילן ביי זיינע קאָלעגן,—און די זאַך ווערט פאַרדאָרבן, אויף לאַנג.

מיר שטעלן צונויף דעם טעקסט פון איבער הונדערט ווער־טער. דער מיניסטער ווערט נישט אָנגעגריפן, אָבער עס ווערט נאָכאַמאָל באַשטעטיקט די הויפּט־אידעע פון קימבערליי־פּלאַן; זיין נוצלעכקייט און מענטשלעכקייט; די גרייטשאַפט פון דער „פריילאַנד-ליגע" צו קעמפן ווייטער פאַר זיין פאַרווירקלעכונג. „איבער הונדערט ווערטער אין אַ טעלעגראַמע"—חדושט זיך וווד און ער טעלעפאָנירט צו די גרויסע צייטונגען: צי וואָלט מען נית געקענט אַריבערשיקן עס לויט זייער ביליגערן טאַריף... אָבער זונ־טיק קען מען זיי נישט קריגן צו רעדן, און איך וויל גאָרנישט אַז עס זאָל גיין קיין פערט דורך זיי. שרייבט ער איבער דעם טעקסט אויף צוויי זייטלעך פּאַפּיר, און דער אַלטער, דער פריינט פון דער זאַך, וועט מיך צופירן אין זיין קאַר צו דער הויפּט־פּאָסט. היינט ביינאַכט זאָל עס נאָך אָפּגיין אַהין. מיר נעמען אָפּשייד פון די וווד'ס, און ביים אַרויסגאַנג פון זיין צימער דריקט וווד מיין

אַרעם און זאָגט אַריין שטילערהייט: „איר ווייסט דאָך, ווען די זאַך הענגט אָפּ פון מיר, זאָג איך אייך גלייך: „גייט אָן מיט דער אַרבעט!"

און אַז מיר שטייען שוין אונטן אויף די טרעפּ, דערהער איך אַ האַסטיקן פרעג זיינעם: האָט איר אַ שפּילקע מיט זיך?—אַ שפּילקע? צו וואָס איז דאָס?—פרעג איך אים.—צו באַפעסטיקן די זייטלעך פּאַפּיר פון דער טעלעגראַמע....

אַ מוטער, ווען זי לאָזט אָפּ אַ קינד אין אַ וויטן וועג, זאָרגט אָט אַזוי וועגן יעדער קלייניקייט, לאָזט נישט אַרויס פון קאָפּ קיין איין פּיצל זאַך. אַ דערוואַרעמער און געשטאַרקטער בין איך אַוועקגעפאָרן צום טעלעגראַף. דער סטייטמענט איז געווען תיכף אָפּגעדרוקט אין פּערט, און די גאַנצע אויפרעגונג האָט זיך אַרויס־געשטעלט פאַר איבערגעטריבן. דער מיניסטער ווייז אַליין האָט אָפּגעלייקנט אין דער פּרעסע (און אין אַ בריוו צו מיר) דעם בייזן מיין פון זיין רעדע. דעם עפּיזאָד האָט מען געקענט פאַרגעסן, אָבער איך וועל קיינמאָל נישט פאַרגעסן יענע ברידערלעכע פריינטשאַפט, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין דער זאָרג וועגן אַ שפּילקע.

דאָס איז געווען דער עכטער תוך פון ד ע ם אויסטראַלישן פּראָפעסאָר. אַ מענטש פון שטרענגער וויסנשאַפטלעכקייט, דער פּאַרפעסער פון דעם נייעסטן ווערק וועגן אויסטראַליעס ערד און לאַנדווירטשאַפט, אַ וויכטיקער טוער אין אַ ריי מלוכה'שע צענט־ראַלע אינסטיטוציעס. אריינגעטאָן, דאַכט זיך, בראשו ורובו אין דעטאַל אַרבעט, אין ריין־פּראַקטישער טעטיקייט, און דאָך גייט ער אַרום פאַרזונקען אין קולטור־פילאָזאָפישע געדאַנקען. איינער פון יענער נישט צאָלרייכער אויסטראַלישער אינטעליגענציע, וועלכע נישט נאָר ליבט דאָס לאַנד און דאָס פאָלק, נאָר זעט זיי מיט קריטישע און מאָנענדיקע אויגן. איינער פון יענע, וואָס טראָגן אין דער טיף פון זייער הארץ אַ חלום וועגן אַ נייער מענטשהייט און אַ נייער אויסטראַליע אין דער מיט פון דער באַנייטער וועלט. דערפון האָט זיך גענומען זיין ספּאָנטאַנע פריינטשאַפט צום יידישן חלום אין קימבערליי,—און אויך די „שפּילקע", וואָס האָט אַזוי וואַרעם פאַרוואונדעט מיין האַרץ.

Sir Thomas BAVIN

אַז די לייבאָר רעגירונג איז געקומען צו דער מאַכט אין אָקטאָבער 1941, האָט ער געשריבן:

„איך האָף, אַז איר וועט נאָר באַלד באַקומען אַ מער־ווייניק קלאָרן ענטפער פון מר. קערטן וועגן דעם וואָס זיין רעגירונג קלייבט זיך צו טאָן. איך גלויב באמת אַז די לאַגע האָט זיך שטאַרק געענדערט צו אייער גונסטן, און איך בין פול מיט גרויס האָפנונג אַז מר קערטן וועט אַנטקעגנקומען אייער פאָרשלאַג שנעל און מוטיק. פון מיין זייט וועל איך טאָן אַלץ וואָס נאָר מעגלעך צו העלפן דער זאַך".

עס איז נישט זיין שולד געווען אויב מיט אַ פּאָר וואָכן שפּעטער האָט אויסגעבראָכן דער יאַפּאַנישער קריג, און די זאַך איז ווידער אָפּגעלייגט געוואָרן.

יאַנואַר. 1942.

דער ריכטער

אין טעלעפאָן האָט אָפּגעקלונגען אַן אומדערוואַרטעט־יונגע שטים פון אַן אַלטן מאַן. עס האָט מיר געענטפערט סער טאָמאַס בייווין, צו וועלכן איך האָב זיך געווענדעט באַלד נאָכן אָנקומען קיין סידנעי (דעצ. 1939). איך האָב געהערט וועגן אים שוין אין לאָנדאָן. אָבער נאָך מער אין אויסטראַליע איז דער נאָמען געווען אַרומגערינגלט מיט אַלגעמיינעם רעספּעקט. אַז איך האָב איצט דערמאָנט צו אים מיינע רעקאָמענדאַציעס האָט ער געענטפערט אַז ער ווייסט שוין וועגן דער זאַך,—און „איך וואָלט געווען העכסט צופרידי צו זען אייך". מיר האָבן אָפּגערעדט אויף דעם נאָענטסטן זונטיק.

אין אַ קליינעם קאָטעדזש אין אַ זייער שטילער געגנט אין סידנעי האָב איך אים צום ערשטן מאָל געטראָפן. אַ הויך־וווקסיקער, זייער שלאַנקער אַלטער מאַן, מיט אַ געזיכט פון אַן אַלטמאָדישן גייסטלעכן, מיט קרענקלעכע שטריכן אויפן פּנים אָבער מיט אויסערגעוויינלעך לעבעדיקע אויגן, איז פריינטלעך געגאַנגען מיר אַנטקעגן. אַ דרוק פון אַ װאַרעמער האַנט, אַ ליבלעכער שמייכל, די ערשטע איינפירענדיקע פראַזן,—און מיר זענען

תיכף געווען ווי פון יאָרן באַקאַנט. מען האָט זיך געזעצט אויף דער קליינער וועראַנדע, וואָס האָט ארויסגעבליקט אויפן ים; מען האָט גענומען אַ טרונק. עס זענען געשטאַנען גוואַלטיקע היצן יענע וואָך. לויטן אָנגענומענעם נוסח האָב איך אָנגעהויבן דערציילן וועגן אונזער פּלאַן, און איך האָב גיך באַמערקט, אַז בייווין איז שוין לכתחילה געווען איבערצייגט. ער האָט נאָר אויסגעפרעגט וועגן פאַרשידענע איינצלהייטן און וועגן די שריט וואָס מען דאַרף אָננעמען. צי מען זאָל בכלל צולאָזן אַ יידישן ישוב, אַ ישוב פון פרעמדע איינוואַנדערער (די הויפּט־פראַגע ביי אַלע קעגנער), האָט בייווין אפילו נישט דערמאָנט.

איז עס געווען פון פּשוט׳ער, איינגעבוירענער איידלקייט, אָדער צוליב פּאָליטישער קורצזיכטיקייט? אודאי נישט. סער טאָמאָס בייווין איז שוין געשטאַנען אין זיין איבער60־יאָריקן עלטער. יאָרן־לאַנג האָט ער פאַרנומען דעם פּאָסטן פון פּרעמיער אין דעם גרעסטן שטאַט פון אויסטראַליע — ניו־סאַוט־וויילס. איצט איז ער געווען אַ ריכטער אין דעם העכסטן געריכט פון זיין שטאַט. אַ מענטש, וואָס האָט געזען די וועלט מיט פּאָליטישע און ריכטערלעכע אויגן קען נישט אָננעמען באַשלוסן פון איידלקייט וועגן אָדער צוליב קורצזיכטיקייט. דער קימבערליי־פּלאַן (ווי איך האָב עס שפּעטער פון זיין גאַנצער פּערזענלעכקייט פאַרשטאַנען) האָט אַנטשפּראָכן זיינע טיפסטע אידעעז און האָפנונגען. ער איז דערפאַר געווען אַזוי ווי אַ פּאַראויס־באַשטימטער פריינט און פאַרטיידיקער פון אַט דער יידיש־אויסטראַלישער וויזיע. פאַר מיר איז עס געווען אַ גרויסע דערלעבעניש צו באַקענען זיך מיט איינעם פון די אָנגעזעענסטע מענטשן פון סידנעי און גלייך צו דערשפּירן זיין אינערלעכע פריינטשאַפט צו אונזער פּלאַן.

אויף דער וועראַנדע איז אַרוים לײדי בייווין, מיט דער זעלביקער איינפאַכקייט ווי ער. האָט זי זיך באַגריסט מיט מיר, געבעטן טרינקען טיי, גערעדט וועגן עפּעס. אין יענעם מאָמענט האָב איך נישט געקענט פילן אַז איך וועל אַמאָל גאָר נאָענט פאַרבונדן ווערן מיט אַט דער פאַמיליע. מיר האָבן באַטראַכט וואָס ער קען טאָן פאַר מיר לשם פּראָפּאַגאַנדע; אודאי וועט ער רופן אַן עפנטלעכע זיצונג פון דעם „אינסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע

ענינים", ווו ער איז געווען פּרעזידענט, אָבער עס איז איצט גראָד אַן איבעררייס אויף אייניקע וואָכן צוליב זומער. מען קען זיך, פאַרשטייט זיך, טרעפן מיט איינצעל - פּערזאָנען, און ער וועט מיך מיט זיי פאַרבינדן. אָבער, וואַרט אַ ווײַלע! גראָד מאָרגן, מאָנטיק, האָבן מיר אונזער שטענדיקן וואָכן־לאַנטש אין האָטעל אויסטראַליע. עס קומען זיך צונויף אַ פּאָר צענדליק ווייכטיקער טוער, קומט ביטע, אַהין, און איר וועט האַלטן פאַר זיי אַ קורצן פאָרטראַג וועגן דער זאַך. מיר טוען שטענדיק אַזוי ווען עס קומט אַ ווייכטיקער גאַסט קיין סידני...

מיר זענען זיך פאַנאַנדערגעגאַנגען ווי מענטשן, וואָס פילן זיך זייליש פאַרבונדן טיפער ווי נאָר צוליב דעם ענין, וואָס האָט זיי צופעליק געבראַכט צוזאַמען. בײַווין איז קענטיק געווען פאַראינטערעסירט נשט נאָר אין דער קימבערליי־זאַך, נאָר אויך אין מיין פּאָליטישער פאַרגאַנגענהייט. ער האָט געוואָלט דורך מיר פּרוּוון אַרײַנדרינגען אין יענעם סודותדיקן, אָפּשטויסנדיקן און צוציענדיקן קנויל פון אידעען, וואָס רופט זיך אָן „סאָוועט־רוסלאַנד". זענען מיר דאָך עפּעס געווען אַזוי ווי קאָלעגן, און ער האָט זיך נאָכגעפרעגט אויף מיינע דערפאַרונגען אויפן געביט פון רעוואָלוציאָנערער יוסטיץ. רעדנדיק וועגן היינטיקן רוס־לאַנד האָט ער זיך געפילט אָפּגעשטויסן נישט דורך די געוואַגטע סאָציאַלע שינוים, וואָס מען האָט דאָרטן דורכגעפירט, נאָר דורך די טעראָריסטישע און גוואַלט־מעטאָדן, וועלכע די רעגירונג האָט אָנגעווענדעט. דער מיושבדיקער ענגלישער דעמאָקראַט אין אים האָט עס נישט געקענט באַנעמען. האָט ער זיך דערפרייט צו לייענען מיין בוך וועגן דער רעוואָלוציע.

דאָס דערמאָנט מיך אָן אַ שפּאַסיקן עפּיזאָד, וואָס איך האָב איבערגעלעבט אין לאָנדאָן פאַרן אָפּפאָרן קיין אויסטראַליע. איינער פון אונזערע ענגליש-יידי־שע פריינט האָט מיט אַ פאַרקנייטשטן שטערן אַרויסגעזאָגט ספקות צי איך בין דער פּאַסיקער שליח פאַר אַזאַ מיסיע קיין אויסטראַליע. נישט ווייל איך וועל שלעכט דערקלערן דעם ענין, נאָר ווייל צו־ליב די ספּעציפישע באַדינגונגען אין יענעם לאַנד—

וועט מיר זיין שווער צוצוקומען צו די נויטיקע מענטשן. ערשטנס, איז דאָרטן אַ מנהג צו טרינקען ביי יעדער געלעגנהייט, עס איז נישט אָנגענומען צו דיס־קוסירן פראַגן נישט האָבנדיק דערביי אַ פּאָר גוטע „דרינקס". און שטיינבערג איז נישט קיין טרינקער, כידוע... צווייטנס, אַ שטערעניש צו פאַרהאַנדלונגען מיט די אויסטראַליער קען זיין זיין באָרד; זיי זענען נישט געוווינט דערצו און זיי קענען ווערן אומבאַ־וווסט אָפּגעשטויסן פון אַ פּאָרענער מיט אַ טיפּיש־יידישער באָרד... דריטנס, די פּאָליטישע פאַרגאַנגענ־הייט פון שטיינבערג'ן, זיין אַמאָליקע פאַרבונדנקייט מיט די באָלשעוויקעס קען שאַפן אַן אומגעווינטש־טע אַטמאָספער אַרום אים און אַזוי אַרום ברענגען שאָדן צו דער מיסיע. אין סך־הכל האָט די אַרגומענ־טאַציע דערמאָנט אַ יידישן וויץ: אויב די אויסט־ראַליער האָבן נישט ליב קיין בערד, קיין ניכטערע און באָלשעוויקעס, היינט ווי וועלן זיי זיך באַציען צו אַ ניכטערנעם יידן מיט אַ באָרד וואָס איז געווען נאָענט צו באָלשעוויקעס?

אויף דערויף האָב איך געהאַט געענטפערט, אַז וואָס נוגע טרינקען, איז עס מיר נישט צום האַרצן, אָבער אויב די זאַך אונזערע וועט עס פאַרלאַנגען וועל איך נישט אָפּשטיין פון אַ געמעסיקטן שכור, לכל הפחות נישט פון אַ שמחת־תורה־טרינקער. מכח דער באָרד קען איך נישט העלפן דעם סקעפּטיקער, ווייל אויב זי איז אַ סימבאָל פון אַ יידישן מענטשן, זאָל זי רואיק בלייבן אויף איר אָרט. דיקא דערפאַר ווייל מיר קומען צו די אויסטראַליער מיט אַ פּאָר־שלאַג צו באַזעצן אַ מחנה יידן אין זייער לאַנד, זאָלן זיי באַשיינפערלעך זען דעם טיפּ פון אונזערע יידן, נישט די פּנימער פון יענע, וואָס סטאַרען זיך צו אַסימילירן זיך אין נשמה און גוף. און וואָס שייך מיין פּאָליטישן עבר, איז, ראשית, קען מען עס נישט

אויסמעקן פון לעבן און, צוזייטנס, אפילו אַ ריכטיקן פאַרברעכער קומט אַמנעסטיע נאָך 20 יאָר. אויב ערנסטע אויסטראַליער וואָלטן זיך פאַרהאַלטן אומ-פריינטלעך צו אונזער שליח צוליב די אַלע. כלו-מר׳שטדיקע מכשולים, וואָלט דאָס אַליין געוואָרן אַ באַווייז, אַז עס זענען נישטאָ קיין אויסזיכטן אין זייער לאַנד.

וואָס האָט זיך שפּעטער אַרויסגעשטעלט? קיי-נער פון די וויכטיקע פּערזאָנען, וואָס איך האָב גע-טראָפן, האָט נישט פאַרלאַנגט אָדער דערוואַרטעט פון מיר דעם אָפּצאָל פון טרינקעניש. מען האָט נאָר געשמייכלט, אַז איך פלעג בעטן וויסקי פאַר מיין פאַרטנער און סאָדע פאַר מיר. די ערנסטקייט פון געדאַנק, נישט די פייכטקייט פון געטראַנק האָט שטענדיק באַהערשט די פאַרהאַנדלונגען. ווייזט אויס, אַ ניכטערנער וועל איך פאַרבלייבן אפילו אום שמחת-תורה.—קיינעם האָט נישט אָפּגעשראָקן מיין באָרד, נישט ביי די צאָלרייכע שמועסן, נישט אויפן גאַס. אמת, זי האָט געשטעלט אין פאַרלעגנהייט אייניקע פון די אויסטראַלישע פאַבריקמאַכערס, ווייל זיי האָבן נישט געהאַט קיין דערפאַרונג ווי צו באַגיין זיך מיט איר. אָבער איך פלעג זיי דערמאָנען, אַז נאָך מיט איין דור צוריק זענען די אויסטראַליער געווען נישט אַנדערש, און אַז מען קוקט זיך צו צו די ווענט פון זייערע פאַרלאַמענטן און מוניצי-פּאַליטעטן זעט מען לאַנגע רייען פון בכבוד׳יקע געזיכטער מיט בערד. זענען די באַרבערס געווען גרייט צו באַנייען די פאַרגעסענע מאָדע.—אָבער נאָך מערקווירדיקער איז געווען דער מאָמענט פון מיין „פאַרגאַנגענהייט". נישט נאָר זי האָט נישט גע-בראַכט קיין שאָדן, נאָר פאַרקערט: אומצאָליקע פּאָ-ליטישע פירער אין לאַנד האָבן זיך מיט סימפּאַטיע אינטערעסירט מיט איר. די אויסטראַלישע פּרעסע

האָט עס, אָן מיין וויסן, פאַרשפּרייט נאָך איידער איך בין אָנגעקומען אַהער. דער צייטונג־לעזער האָט זיך דערוווּסט ניט נאָר אַז איך בין געווען אַמאָל מיט „יענע“ נאָר אויך אַז איך האָב זיי געהאַט פאַרלאָזן און פאַרוואָס. אין פּערט, אין מעלבורן און אין סידנעי האָט מען שטענדיק מיט מיר פאַרפירט שמועסן וועגן רוסלאַנד און אויסגעפרעגט וועגן מיינע דערפאַרונגען. מיין ענגליש בוך וועגן „מאַריאַ ספּירידאָנאָוואַ“ איז געגאַנגען פון האַנט צו האַנט און ער האָט געוועקט צווייפאַכע געפילן: מיטגעפיל פאַר די פאַרפאָלגטע אין רוסלאַנד און צוטרוי צו צו מיין פאָליטישער טעטיקייט.

דאָס בוך האָבן געלייענט סיי לאָרד און ליידי גאַאורי, סיי דער ניו־סאַוט־וויילס׳ער גאָווערנאָר, לאָרד ווייקהערסט. דער לעצטער, וואָס האָט שוין געהאַט צוויי מאָל באַזוכט ראַטן־רוסלאַנד, האָט מיר געליען זיין אייגענעם בוך וועגן יענעם וואונדער־לאַנד. דאָס בוך איז געקומען אפילו אין די הענט פון לינקע קאָמוניסטן (טראָצקיסטן) אין סידנעי, און האָט אַרויסגערופן ביי זיי אַקטיווע סימפּאַטיע. זייער פירער האָט געשריבן אַז א נייע וועלט איז פאַר אים אויפגעגאַנגען, און ער גייט שרייבן צוויי לידער וועגן ספּירידאָנאָוואַ. לייבאָר־פירער האָבן עס גע־לייענט מיט דעם זעלביקן אינטערעס: דר. עוואַט, י. מאַלאָניי און אַנדערע. ווי אָפט פלעג איך באַ־מערקן ביי די צוזאַמענטרעפן מיט די מיניסטאָרן, אַז זיי קוקן אויף מיר ווי אויף זייער גלייכן. מענ־זיס האָט עס דערמאָנט, די מערב־אויסטראַליער— נאָך עפּטער. סענאַטאָר פאָל האָט איינמאָל געזאָגט: „איר פאַרשטייט דאָך אונזער לאַגע, איר האָט געהאַט צו טאָן מיט אַ גרעסערן לאַנד ווי דאָס אונזעריקע“. די רעדאַקטאָרן פון די פירנדיקע צייטונגען (סער קיט מערדאָק פון מעלבורנער „העראָלד“ אָדער

> מר. מאַקלורי סמיט פון סידנעיער „מאָרנינג העראַלד") האָבן געוואָלט וויסן מײַנע מיינונגען, באַזונדערס ווען רוסלאַנד איז געוואָרן אַ שותף אין קריג. עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז אונזער קימבערליי־מיסיע איז געוואָרן געשטאַרקט דורך דעם מלוכה'שן ווידערשיין פון איר פאַרטרעטער. עס איז צו גלויבן, אַז אַ גרויסער טייל פון דעם צוטרוי, וואָס ד י מענטשן האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר איז געווען געבויט אויף מײַן פאַרגאַנגענהייט.

דאָס איז נישט געווען קיין שטער אויך בײַ בייווין'ען. נעקסטן טאָג בין איך געקומען צום לאַנטש פון דעם „בייווין־קרייז". אין האָטעל, אין אַן אָפּגעזונדערטן צימער, ווייט פון דעם האָטעל־טומל, אַרום אַ רונדן, פֿײַן געדעקטן טיש זענען געזעסן אַרום צוואַנציק הערן. דאָס זענען געווען מערסטנס געלערנטע און פּאָליטיקער, ווי איך האָב שפּעטער דערפאַרן. עס האָט געהערשט אַ לײַכטע, אומגעצווונגענע אַטמאָספערע אַזוי ווי אין אַן ענגן חברים־קרייז. מען האָט מיך מיט גרויס אייגנפאַבקייט אַרײַנגענומען אין ראָד, נישט פאָרשטעלנדיק צו יעדן באַזונדער. דער שטילער, שוויַיגנדיקער, אַנדערקענטער קאָפּ פון דער אסיפה איז געווען בייווין. ער האָט נאָך דעם עסן אַ קלאַפּ געגעבן אין טיש, בקיצור אָנגעמאָלדן מײַן אויפגאַבע און געבעטן אַדרעסירן דעם עולם. איך האָב עס געטאָן, און די גאַנצע 15 מינוטן האָט זיך דער אינטערעס נישט אָפּגעטאָן פון די צוהערער. עס איז געווען אָן ספק אַן אויסגעשפּראָכענע סימפּאַטיע.

די צײַט איז געווען קורץ (די לאַנטש־שעה), אַנשטאָט אַ דעבאַטע האָט מען מיר צוגעוואָרפן פראַגן. מען איז געווען צופרידן צו הערן די ענטפערן לטובת דעם פּראָיעקט. אַנטקעגן מיר, נעבן בייווין'ען, איז געזעסן אַן אַלטער מאַן מיט אַ שטרענגן, כמעט פאַרמעטענעם פּנים. ער האָט געשוויגן בעת מר. האָקס (געוועז. פּרעזידענט פון דער האַנדלס־קאַמער) און מר. מאָזעס (פאַרוואַלטער פון דעם ראַדיאָ אין לאַנד), סער ראָבערט דאַלטאָן און פּראָפעסאָר היטן (פון דער באַנק אָף ניו־סאַוט וויילס) האָבן מיך אויסגעפרעגט. אָבער אַז בייווין—אַ זייער צופרידענער—

האַט געשלאָסן דעם מיטינג, איז יענער שווייגנדיקער זקן צוגע־קומען צו מיר און האָט מיט שטילער ווערדע צוגעווונטשן הצלחה. א שוואַכער שמייכל האָט באַלויכטן זיין געזיכט. דאָס איז געווען סער דזשאָן פּ דן, דער פּרעזידענט פון סענאַט אין ד ע ם שטאַט. אַביסל שפּעטער האָב איך דערקענט טיפער זיין אײדעלן כאַראַק־טער. מר. קעמפּבעל, דער רעדאַקטאָר פון דער איינציק־באַדייטנ־דיקער צייטשריפט, "THE AUSTRALIAN QUARTERLY" האָט מיר פאָרגעשלאָגן אָנצושרייבן פאַרן נעקסטן נומער אַן אַר־טיקל וועגן דעם פּראָיעקט. איך האָב עס צוגעזאָגט.

:: :: :: ::

אין אַ פּאָר טעג אַרום שפּעטער, פאַר זיין אָפּפאָרן אויף וואַ־קאַציעס, האָט בייווין מיך איינגעלאַדן צו זיך אין קאַבינעט, אין דער געביידע פון מלוכה'שן העכסטן געריכט. דאָס איז געווען אַן אַלטער, אָפּגעבליאַקעוועטער בנין פון די אַמאָליקע קאָלאָניאַלע צייטן, מיט אומענדלעכע קאָרידאָרן, טרעפּן, צימערן און צימער־לעך. די גערעכטיקייט איז שטראַלנדיק ווי די זון, אָבער אירע טעמפּלען—ווי איך האָב שוין באַמערקט אין אַ סך לענדער—זענען געביידעס, וואָס וואַרפן אַרויף אַן אימה און טרויער אויף די מענטשן, וואָס באַטרעטן אירע שוועלן. יעדעס מאָל ווען איך פלעג אַריינגיין אין ד ע ר געביידע פלעג איך זען ווי מענטשן האָבן זיך מיט מורא אין די אויגן געשאַרט אַרום די ווענט, גע־רעדט שטיל צו איינאַנדער, געקוקט מיט הכנעה.

בין איך אָבער אַריינגעטראָטן אין זיין קליינעם קאַבינעט, האָט דאָרטן בשום אופן נישט געווייעט מיט דער אימה פון מלכות. דער אויבער־ריכטער סער טאָמאַס בייווין, איז דעם שוואַרצן קיטל, מיט ווייסן פּאַרוק האָר אויפן קאָפּ, האָט דאָרטן, אין פּייַ־ערלעכן זיצונג־זאַל, אפשר געשראָקן מענטשן מיט דער מאַכט אין זיין האַנט. דאָ, אין דער שטילער קאַמער, אַן די סמנים פון ריכ־טערלעכער ווערדע איז דאָס געווען דער באַשיידענער און צוגע־לאָזטער מאַן, וואָס האָט אויסגעזען ווי אַן אַלטער געלערנטער אָדער גייסטלעכער. אחוץ די דיקע געזעצביכער און דאָקומענטן, האָט דאָס אויג צוגעצויגן אַ גרויסער פּאָרטרעט פון אַ מאַן מיט אַ

ברייטער, גוטמוטיק אויסגעשפּרייטער באָרד אויף אַ ליבהאַרציקן געזיכט. אַז איך האָב ביווין׳ען געפרעגט ווער דאָס איז, האָט ער מיט צופרידנקייט געענטפערט: מיין פאָטער, ער איז געווען אַ גייסטלעכער אין דער ענגלישער קירך... איך האָב דעמאָלט אַביסל פאַרשטאַנען אויך דעם זון.

ער האָט מיר געוואָלט געבן אַ פּאָר וויזיט־קאַרטן צו פּערזאָנען, וועלכע איך האָב געזאָלט באַזוכן אין סידנעי. כמעט אַלע וויכטיקע מענטשן—אחוץ לייבאָר—זענען געווען זיינע פריינט. אַז ער האָט גענומען שרייבן אויף די וויזיט־קאַרטן זיין עמפּפעלונג, האָט ער פּלוצים איבערגעשלאָגן זיך אליין און געזאָגט: איך וועל אייך געבן אַ טויץ, און איר באַנוצט זיי ווען איר ווילט און צו וועמען איר ווילט.

דאָס איז געווען אַן אויסדרוק פון צוטרוי. זיין נאָמען האָט טאַקע אומעטום געעפנט די טירן.

אַז ער איז שפּעטער געקומען צוריק אין שטאָט, האָבן מיר זיך אָפט געטראָפן ביי אים אין דער היים. איך האָב דעמאָלט באַמערקט זאַכן, וואָס האָבן זיך פריער נישט געוואָרפן אין די אויגן. ער איז געווען אַ קראַנקער מאַן, אַ זייער קראַנקער מענטש, וואָס האָט פון צייט צו צייט געמוזט דורכמאַכן שמערצלעכע אָפּעראַציעס. ער האָט עס מקבל באהבה געווען און האָט נישט דערלויבט אַז זיינע שמערצן אָדער פאַרבאָרגענע זאָרג זאָלן זיך אַנטפּלעקן פאַרן צווייטן. ער האָט עס זיכער פאַרבאָרגן אויך פון זיין פאַמיליע. אפשר דערפון האָט זיך גענומען די גרויסע וואַרעמקייט וואָס האָט פאַרבונדן אים מיט די קינדער. אַלץ דערוואַקסענע טעכטער, אַלע שוין חתונה געהאַטע, האָבן זיי זיך געהאַלטן מיט אים ווי קליינע קינדער מיט אַ ליבנדיקן פאָטער. האָט דער אָפּשיין פון זיין פאַרגייענדיקן לעבן אַריינגעבראַכט נאָך מער צערטלעכקייט אין זייערע באַציאונגען?

נאָכן עסן צוזאַמען מיט דער פאַמיליע פלעגן מיר ביידע אַריבערגיין אין זייער סאַלאָן־צימער, אַרומגעשטעלט מיט ביכער און בילדער, אונטער דעם מילדן ליכט פון אבאַזשור. ער פלעגט זיך אויסציען אין אַ פאָטעל נאָך אַ טאָג אַרבעט, און מען פלעגט אָנהויבן שמועסן. ראשית כל, קימבערליי. עס האָבן אים אינטע-

רעסירט אַלע שריט מיינע און די געקסטע פּלענער. דערנאָך שמו־
עסן וועגן זאַכן בכלל.

ביזווין איז נאָך מיט אייניקע יאָר צוריק געשטאַנען אין סאַמע אַקטיוון פּאָליטישן קאַמף פון זיין לאַנד. אַלס פירער פון דער נאַציאָנאַלער פּאַרטיי אין פּאַרלאַמענט, און אַלס פּרעמיער איז ער, פּאַרשטייט זיך, געווען אַ „פּאָליטישן" אין דעם אויס־טראַלישן זינען פון דעם וואָרט. אָבער עס זענען געווען די שטור־מישע יאָרן בעת דעם עקאָנאָמישן קריזיס אין אויסטראַליע (זינט 1930), ווען די אויפרעגונג פון די אַרבעטער־שיכטן האָט אַוועק־געטריבן אים און זיין פּאַרטיי פון דער מאַכט. צומאָל פּלעגט ער זיך דערמאָנען וועגן יענער צייט, אָבער אַ סקעפּטישער שמייכל האָט יעדעס מאָל אָפּגעטעמפּט די שאַרפקייט פון אַמאָל.

. . . . דער לידער פון דער לייבאָר־פּראַקציע (פלעגט ער פאַ־מעלעך דערציילן) מר. לענג, האָט געפירט קעגן אונז דעמאָלט אַ שטורעמדיקע, אומאויפהערלעכע אַטאַקע. מיר האָבן נישט געקענט אַרויס פון דעם קריזיס אויב נישט דורך קירצונג פון לוינען און שווערע שטייערן. אודאי זענען מיר דורך דעם נישט געווען פּאָפּולער. די פעדעראַלע רעגירונג האָט גערופן אַ קאָנפע־רענץ פון אַלע פּרעמיערס כדי דורכצופירן עס אין גאַנצן לאַנד. אַלס פּרעמיער פון ניו־סאַוט־וויילס האָב איך געוווּסט מיט וואָס פאַר אַ פיינטשאַפט מען וועט באַגעגענען די מאַסנאַמען. האָב איך געוואָלט, ראשית כל, דורכפירן וואָלן און אַזוי אַרום באַ־קומען אַ צוטרוי־מאַנדאַט פון פאָלק... די אַרבעטער אין שטאַט זענען געווען פייער און פלאַם קעגן אונז. מר. לענג האָט אויף אונז געשאָטן פּעך און שוועבל, דענונצירט אונזערע פינאַנס־פּאָרשלאָגן, צוגעזאָגט הרים וגבעות דעם עולם. אָבער פון דער פּראָווינץ האָט מען אונז צוגעזאָגט שטיצע, מיר זענען געווען דערפאַר רואיק... און דער סוף איז געווען, אַז מיר זענען דורכ־געפאַלן, מיאוס דורכגעפאַלן. לענג איז געוואָרן פּרעמיער. אָבער גאָר באַלד איז ער אויך געוואָרן פאַרדרייט אין דער קלעם פון אַ קריזיס, וואָס איז געווען אַן אַלגעמיינער, אַן אינטערנאַציאָ־נאַלער. אַז מיר האָבן געוואָלט נעמען אַ שילינג אין פונט פון אַלע לוינען, האָט ער געליאַרעמט; ער האָט געמוזט נעמען שוין

מער שילינגס אין פונט. אויך זיין דורכפאַל איז שפּעטער געקומען . . . . .

בייווין האָט באמת נישט געפילט איצט קיין כעס אָדער פאַריבל פאַר די באַקומענע ווונדן. זינט דעמאָלט האָט ער געמוזט פאַרלאָזן דאָס פּאָליטישע שאַך-ברעט, אויסבייטן פּאָליטישן קאַמף אויף ריכטערלעכער נייטראַליטעט. פון אַ שפּעטערדיקן צייט־ווינקל האָט דאָס געוועזענע נישט מער אויפגערעגט. (מיט אַ צייט שפּעטער האָט מיר דערציילט מר. מאַלאָני, דער פאָרזיצער פון לייבאָר־קאונסיל, ווי אַזוי די אַרבעטער־מאַסן, וואָס האָבן דערהויבן לענג׳ן האָבן אים פאַרלאָזן ביי די נעקסטע וואַלן).

איך האָב נישט געקענט אָפּשאַצן דעם ריכטיקן באַטייט פון די דעמאָלטיקע קאַמפן אין דעם לאַנד, אָבער איך האָב געזען פאַר מיר דעם גייסטיקן פּרצוף פון איינעם פון די טוער. אָט פונקט אַזוי ווי זיין פיזישע געשטאַלט איז געווען גראַדליניק, שלאַנק און לייכט, אַזוי איז אויך געווען זיין כאַראַקטער: אויפריכטיק, גראַדליניק, עכט. עס איז געווען אין אים אַ האַרמאָניע צווישן קערפּער און גייסט, וואָס האָט זיך פאַר מיר שטענדיק באַשטעטיקט אין די שפּעטערדיקע יאָרן. אָט אַזוי ווי דער קערפּער האָט זיך אין אַ שלאַנקער ליניע געצויגן אויף אַרויף און צוגעגעבן דעם מאַן אַ יוגנטלעכע קראַפט, אַזוי האָט זיך די נשמה אין אים געצויגן צו די העכערע, גייסטיקע עולמות, מאַכנדיק אײדל זיין גאַנצע פּערזאָן.

איינמאָל האָט ער זיך אויפגעהויבן, איז צוגעגאַנגען צו דעם גראַמאַפאָן און האָט אָנגעשטעלט אַ פּלאַטע מיט אַ טיףמוזיקאַלישער אַריע.—האָט איר ליב מוזיק?—האָט ער געפרעגט, און באַוויזן מיר אַ גאַנצן קאַסטן מיט פּלאַטעס פון אַ ריי קאָמפּאָזיטאָרן, מיט לייכטער און ערנסטער מוזיק. פון יענעם אָוונט אָן האָבן מיר—נאָך די „געשעפטלעכע" שמועסן—אַ געוויסע צייט פאַרבראַכט אין צוהערן זיך צו סימפאָניעס און אַריעס פון אַ בעטהאָווען, טשייקאָווסקי, דוואָרזשאַק. ער פלעגט אַריינלייגן אַ סך כונה אין אויסקליב פון דעם קאָמפּאָזיטאָר און זיין ווערק, און פלעגט מיט עפּעס אַן אַקטיווער געשפּאַנטקייט צוהערן זיך

צו די קלאַנגען. אין שטוב איז שוין לאַנג אַנטשטומט געוואָרן יעדער גערויש, פון אונטער דעם אבאַזשור פאַלגט פאַלן אַ שטילער ליכט־שטראַל איבערן צימער, און צוויי מענטשן פאַלגן זיצן צוזאַמען שווייגנדיק. יעטוועדער איז געווען פאַרזונקען אין זיינע אייגענע מחשבות, מער נישט דאָס קוים באַמערקבאַרע באַרכלען פון גראַמאַפאָן פלעגט באַגלייטן די מוזיק. אַז די פּלאַטע פלעגט זיך אויטאָמאַטיש איבערקערן אָדער אָפּשטעלן זיך, פלעגט ער זיך אויפהויבן און, צוזאַרפנדיק מיר אַ בליק פון אַנטציקונג, זאָגן: ווי שיין דאָס איז! האָט איר עס ליב? יעדעס מאָל פלעג איך אַוועקגיין אַהיים טאָפּלט דערוואַרעמט: פון דער איידעלער מוזיק און פון דעם פיינעם מענטשן, מיט וועלכן איך האָב פאַרבראַכט די צייט.

עס איז געווען נישט שווער צו פאַרשטיין ווי טיף אַ קימבערליי־חלום פון אַ ליידענדיקן פאָלק האָט געקענט שלאָגן וואָרצלען אין זיין האַרץ. מיט אַ ליכטיקן טרויער דערמאָן איז זיך ווי שוין אין דער צייט פון זיין שטערבלעך קראַנק־זיין, האָט ער מיר פאָרגעשלאָגן אָנצושטעלן אַ פּלאַטע. איך האָב אַ קוק געגעבן אויף דער קראַנקען־שוועסטער, וועלכע האָט מיר געבעטן מיט די אויגן צו גיין. מען האָט נישט געטאָרט אים כאַלעסטיקן מער ווי צען מינוטן, און איך בין געווען לענגער. ער האָט געקוקט אויף מיר מיט בקשה, אָבער איך האָב מונטער געענטפערט: „ניין, סער טאָמאַס, מיר וועלן עס טאָן אַן אַנדערש מאָל”. עס איז מער נישט געקומען דערצו, און היינט פאַרדריסט עס מיר.

:: :: :: ::

סוף יאַנואַר 1940 האָב איך גענומען טראַכטן וועגן צוגרייטן אין סידנעי אַזאַ מין עפנטלעכן אויפרוף פאַר קימבערליי ווי אין מעלבורן. איך האָב זיך דעמאָלט געפונען אין קאַנבעראַ, וווּ עס איז אָפּגעהאַלטן געוואָרן די זומער־קאָנפערענץ פון דער „שול פאַר פּאָליטישער וויסנשאַפט”. בייווײַן איז געווען אויך דאָרטן. און מיר האָבן זיך געטראָפן ביי אַ „גלעזל טיי” אין הויז פון ליידי גאַאורי. עס איז געווען אַ שרעקלעך־הייסער טאָג, אַלע גאָרדינען זענען געווען אַראָפּגעלאָזן איבער די פענסטער. דער טיי

איז געווען סערווירט אין האַלב טונקלקייט. אַ דריי יונגע פרויען האָבן מיט ליבשאַפט אַרומגערינגלט די באַלעבאָסטע. מיט אַ קרענקלעכן אויסזען איז דערביי געזעסן בייווין. ער האָט מיך געבעטן צו דערציילן דעם עולם פון מיינע דעראינערונגען וועגן פינלאַנד. עס זענען געווען די חדשים ווען רוסלאַנד האָט געפירט מלחמה מיט פינלאַנד, און איך האָב געהאַט אַמאָל דערמאָנט צו אים אַז איך בין געווען דערביי ווען די ערשטע סאָוועטן־רעגירונג האָט פייערלעך באַפרייט פינלאַנד. אין יאַנואַר 1918; פונקט 22 יאָר צוריק, האָבן די פאָלקס־קאָמיסאַרן, און איך בתוכם, געלייגט זייערע חתימות אויף דעם דאָקומענט. האָט בייווין געוואָלט איך זאָל דאָ נאָכאַמאָל דערציילן די טשיקאַווע מעשה; טשיקאַווע איז אויך מיר געווען צו באַריכטן וועגן דעם גראַד אין גאָווערנאָר־דזשענעראַלס פּאַלאַץ. אָבער ווי מען האָט זיך עס צוגעהערט! פאַרן אַוועקגיין, ווען ער איז געזעסן ביי דעם אַרויסגאַנג אין אַ מאַנטל און האָט מיט שווערקייט געאָטעמט, האָב איך אים געפרעגט וועגן אויפרוף: צי זאָל מען באַנוצן דערצו דעם מעלבורנער טעקסט און אָנהויבן קלייבן אונטערשריפטן?—ער האָט אויף דעם ענערגיש געענטפערט: צו וואָס יענעם טעקסט? מיר קענען האָבן אַן אייגענעם... איך האָב גערן צוגעשטימט. צי וועט איר געבן אייער אונטערשריפט דערצו?—האָב איך אים געפרעגט.—איך האָב שוין געטראַכט וועגן דעם. איך וועל דאָס באַשליסן שפּעטער...

איך האָב פאַרשטאַנען אַז מיט אים זענען מיר זיכער.

די צונויפשטעלונג פון דעם אויפרוף איז געווען אינטערעסאַנט. איך האָב, פאַרשטייט זיך, נישט געוואָלט פאַרפאַסן אים: ער האָט געזאָלט ברענגען צום אויסדרוק די געדאַנקען פון אַן עכטן אויסטראַליער. ווער זאָל עס טאָן? איז מיר איינגעפאַלן רופּערט לאָקווד. דער יונגער און אידעאַליסטישער פאַרטרעטער פון דעם אויסטראַליער ראַדיאָ, וואָס האָט דאָ נישט לאַנג אָנגעשריבן אַ זייער גוטן אַרטיקל וועגן קימבערליי־פּלאַן, איז אַ פּאַסיקער מענטש דערצו. ער האָט אויך צוגעשטימט און אָנגעשריבן. דער טעקסט איז געווען ערנסט און הינטער אים איז געשטאַנען איבערצייגונג, נישט סתם שרייבערישע אַרבעט. נאָר

וואָס דען? ער איז שוין געווען צו ערנסט, איבערגעלאָדן מיט עקאָנאָמישע אַרגומענטן, אינגאַנצן אַפּעלירט צום שכל. אויף יעדן פאַל האָב איך עס איבערגעגעבן בײַווין'ען.

ער איז נישט געווען צופרידן מיטן טעקסט. מען וועט דאַרפן אין אַ סך שטעלן פאַרבעסערן. און ער האָט דאָס גענומען צו זיך. ער האָט נישט געוואָלט, אַז מען זאָל דעם אויפרוף אינגאַנצן באַזירן אויף דעם נוצן פאַר אויסטראַליע. מער ווי דער עקאָנאָמישער און פּאָליטישער נוצן האָט—לויט אים—געזאָלט ווערן אַרויסגעשטעלט די מאָראַלישע זייט פון דעם גאַנצן פּראָיעקט: די פליכט פון אויסטראַלישן פאָלק צו העלפן די פאַרפאָלגטע. דערפאַר האָט ער דעם סאַמע ערשטן פּאַראַגראַף פון אויפרוף פאָרמולירט אויף אַזאַ אופן:

„מיר די אונטערצייכנטע, דערוואַרטן פון אונזערע מיטבירגער די סימפּאַטיע און אונטערשטיצונג פון אַ פּראָיעקט, וועלכער וועט, א י ן ד ע ר ע ר ש ט ע ר ר י י, געבן אויסטראַליע אַ געלעגנהייט צו דערלייכטערן אויף אַ ממשות'דיקן אופן דעם שרעקלעכן אומגליק, וואָס די לעצטע געשעענישן האָבן געבראַכט צו דער וועלט, און וועט, אין דער צווייטער ריי, ברענגען גרויס עקאָנאָמישן און פּאָליטישן נוצן פאַרן לאַנד“.

דער ליבעראַלער דעמאָקראַט האָט געענדערט דעם טעקסט פון ראַדיקאַלן סאָציאַליסט אין אַ גאַנץ קלאָרער ריכטונג: דעם מאָטיוו פון מאָראַלישער פליכט האָט ער געגעבן די בכורה לגבי דעם מאָטיוו פון תכלית. פאַרשטייט זיך, דער גאַנצער דאָקומענט איז געווען פול מיט פּראַקטישע אַרגומענטן. אָבער בײַווין האָט פאַרלאַנגט אַז אויך דער אָפּשליסנדיקער פּאַראַגראַף, דער וואָס פאַרבלייבט מערסטנס אין זכרון פון לעזער, זאָל זיך דערהויבן אויף אַ מאָראַלישן הויך. ער האָט אַריינגעשטעלט די פראַזע: „וועלן מיר פאַרשלאָגן די פּליטים, אונטער פאַסנדיקע גאַראַנטיעס, אַ היים אין אויסטראַליע, וועט עס אויפהויבן אונזער עטיש אָנזען איבער דער גאַנצער וועלט“. ער איז געווען זייער

שטאָלץ מיט אָט דער סענטענץ, וועלכע ער האָט געהאַלטן פאַר
דעם וויכטיקסטן אַרגומענט.

די צווייטע סטאַדיע איז געווען די זאַמלונג פון אונטער־
שריפטן. איך האָב געזאָלט פאַנאַנדערשיקן דעם טעקסט צו אַ
גרעסערער צאָל באַקאַנטע פערזענלעכקייטן, וואָס פאַרטרעטן
פאַרשידענע שיכטן פון פאָלק, און דערביי דערמאָנען פינף נע־
מען, וואָס האָבן שוין געגעבן זייער צושטימונג צו דעם קימער־
ליי־פלאַן. אָט די פינף האָבן געזאָלט זיין מובחרים מן המובחרים,
כדי אַרויסצורופן די אַכטונג פון הונדערטער אַנדערע. זיי זענען
געווען: דער בישאָף פילטשער, דער פּראָפעסאָר ראָבערטס, דער
גרויס־קויפמאַן סער סידנעי סנאָו און די באַקאַנטע לאַנד־באַזי־
צערין, מיס מאַקאַרטור אנסלאָו. די דאָזיקע גרופּע איז אָבער גע־
קרוינט געוואָרן מיט דעם מאָראַלישן אויטאָריטעט פון בייווין'ען.
ער האָט נישט נאָר איינגעוויליקט צו געבן זיין נאָמען צו דעם
אויפרוף, צווישן צענדליקער אַנדערע, נאָר ער האָט, אַזוי צו
זאָגן, זיך אַוועקגעשטעלט אין דער שפּיץ פון דער זאַך.

דאָס איז געווען אַ מוטיקער שריט פון זיין זייט. נישט אַלע
ריכטער אין די הויכע פּאָזיציעס האָבן דאָס געוואָלט טאָן. איך
האָב זיך געטראָפן, למשל, אין מעלבורן מיט צוויי העכסטע ריכ-
טער פון פעדעראַלן אויסטראַליע: מר. דיקסאָן און סער דזשאָן
לייטהעם. דער לעצטער איז געווען דער הויפּט־ריכטער פון
העכסטן געריכט פון אויסטראַליע. דאָס צוזאַמענטרעפן אונזערס
איז צוגעגרייט געוואָרן פון דעם ביז גאָר סימפּאַטישן מעלבורנער
ריכטער פאָסטער. זאַלבעפערט האָט מען זיך דורכגעשמועסט
וועגן אונזער פלאַן, און ער האָט געפונען ביי די פאַרטרעטער פון
דער מלוכה'שער יוסטיץ אָפענע צושטימונג. סער דזשאָן לייט־
העם האָט מיט יאָרן צוריק געשפּילט אַן אַקטיווע ראָלע אין דער
פעדעראַלער פּאָליטיק, אַ יאָר שפּעטער איז ער געוואָרן דער אויס־
טראַלישער אַמבאַסאַדאָר אין טאָקיאָ. דיקסאָן האָט אַ נאָמען
פון דעם שאַרפסטן יוריסט אין לאַנד און איז איצט אַמבאַסאַדאָר
אין וואַשינגטאָן. זיי ביידע האָבן זיך אינטערעסירט מיט דער
קאָנסטיטוציאָנעלער זייט פון אַ קימבערליי־ישוב, האָבן אָבער
נישט אַרויסגעוויזן קיין קעגנערשאַפט צו דער ישוב־אידעע בכלל

און צו אַ ייִדישן ישוב בפרט. אָבער אַז עס איז געקומען צו רייד וועגן חתימות אויף אַן אויפרוף, האָבן זיי געזאָגט, אַז לויט די פאָדערונגען פון זייער ריכטלעכער שטעלונג—קענען זיי עס נישט טאָן. זיי מוזן שטיין דרויסן פון יעדער פּאָליטישער פראַגע, הגם זיי סימפּאַטיזירן מיטן פּראָיעקט. זייער באַציאונג דעמאָלט איז פאַר מיר געווען אַ גרויסע דערמוטיקונג. (פּאָסטער אַליין האָט יאָ געגעבן זיין חתימה).

בייווין האָט, ווייזט אויס, געהאַלטן די זאַך פאַר צו וויכטיק אַז ער זאָל זיך פאַרדעקן מיטן מאַנטל פון ריכטלעכער אומאָפּ־הענגיקייט. ער האָט זיך פּשוט אַריינגעוואָרפן אין דער אַרבעט. ער האָט געזען אַז וואָס מער און מער פּערזענלעכקייטן זאָלן זיך אונטערשרייבן און זיך פאַרפליכטן מאָראַליש לגבי דער זאַך. אַז איך פלעג אים מיטטיילן, אַז די אָדער יענע פּערזאָנען האָבן זיך נישט אָפּגערופן אויף אונזער אויפפאָדערונג, פלעגט ער איבער־נעמען די אויפגאַבע. ער האָט טעלעפאָנירט צו זיי, געזען זיך מיט זיי, איינגעווירקט אויף זיי. קיין מי איז פאַר אים נישט געווען שווער, קיין איין מאָל האָט ער עס נישט אָפּגעלייגט אויף אַן אַנ־דער טאָג. און דאָס איז געווען אין אַ צייט ווען ער פלעגט זייער אָפט זיך פילן קראַנק. אין זיין ריכטער-קאַבינעט, גאַנץ פרי, פלעג איך אים געפינען; נישט געקוקט אויף די אַלע אָפיציעלע פּאַפּירן און פאָדערונגען, וואָס האָבן אים אַרומגערינגלט, האָט ער שטענדיק געהאַט אַן אויפמערקזאַם אויער פאַר דעם ענין.

און נאָך איין זאַך האָט זיך געלאָזט זען. ביי דעם אויסוואַל פון נעמען צו וועלכע איך האָב זיך געווענדעט זענען זיכער גע־ווען אייניקע, וואָס זענען אים פּערזענלעך נישט געווען ליב. איז ער דאָך געשטאַנען יאָרן־לאַנג אין פּאָליטישן קאַמף און האָט גע־מוזט האָבן אומפריינט. לויט זיין גאַנצער זיילישער איינשטעל־לונג האָט ער געמוזט פילן אַן אַנטיפּאַטיע צו געוויסע פּערזאָנען אין דער געזעלשאַפט. פונדעסטוועגן האָט ער נישט באַנוצט די געלעגנהייט אַרויסצושטופּן ווּעמען נישט איז פון דעם צעטל מענטשן, וואָס איך האָב צוזאַמענגעשטעלט. אויב ער האָט ווע־מען נישט איז נישט געליבט, האָט ער... געשוויגן, אָבער קיינ־מאָל נישט באַרעדט. דערפאַר אָבער האָט ער זיך געפרייט יעדעס

מאָל ווען ער פּלעגט אריינבּרענגען אין דער קימבּערלי־חבורה א נייעם פּיינעם מיענטשן. דער זייער רעספּעקטירטער ריכטער, סער פּערסיוואַל האַלז־ראָדזשערס (וועלכער איז גלייכצייטיק געווען דער קאַנצלער פון דער סידנעי־אוניווערזיטעט) האָט מיט גרויס פריינטשאַפט געגעבן זיין נאָמען. „אויב סער טאָמאַס בּייווין האַלט עס פאַר ריכטיק, מעג איך אודאי״—האָט ער מיר געזאָגט.

דעם 19טן אַפּריל 1940 האָבן מיר דעם אויפרוף מיט 55 אונטערשריפטן איבּערגעגעבּן צו דער פּרעסע. אַז דער „סידנעי מאָרנינג העראַלד״ האָט עס פּאַרעפנטלעכט און דערבּיי מוסיף געווען אַז די בּיידע אַרצבּישאָפס און דער סעקרעטאַר פון לייבּאָר־קאָונסיל האָבן אויך צוגעשטימט צו דעם פּראָיעקט, האָט עס, פאַרשטייט זיך, אַרויסגערופן אַ גרויסע אויפמערקזאַמקייט אין לאַנד.

:: :: :: ::

ליידער האָט די בּאַוועגונג נישט געקענט אָנהאַלטן דעם נויטיקן טעמפּאָ. אַ חושך האָט זיך אַראָפּגעלאָזן איבּער אייראָפּע. פראַנקרייך איז צעבּראָכן געוואָרן פון היטלערן, און ענגלאַנד האָט זיך געגרייט צו אַן איבּערפאַל. די גאַנצע וועלט איז ווי פון עפּעס אַ סאַטאַנישער האַנט אויפגעהויבּן געוואָרן פאַר די האָר און איז געבּליבּן הענגען אין דער פּוסטקייט פון דער הויך. אין אַזאַ צייט האָט מען נישט געקענט קומען צו דער אויסטראַלישער רעגירונג מיט קאָנסטרוקטיווע פּלענער. מען האָט זיך געמוזט אונטערגאַרטלען מיט געדולד.... און צוגרייטן דעם נעקסטן שריט. און דאָס האָט געהייסן פאַר אונז: מעמאָראַנדום. דאָס האָט געזאָלט זיין אַ לענגערער דאָקומענט, געווענדעט צו דער פעדעראַלער רעגירונג, וואָס זאָל צוזאַמענפאַסן אַלע אַרגומענטן פאַר דעם קימבּערלי־פּראָיעקט און אָפּוואַרפן אַלע קעגן־אַרגומענטן. דער מעמאָראַנדום האָט געזאָלט געבּן אַ גענויע בּאַשרייבּונג פון די יסודות אויף וועלכע עס וועט זיין געבּויט דער יידישער ישוב, און אויך דערמאָנען די אַלע צושטימונג־דערקלערונגען, וואָס זענען אָפּגעגעבּן געוואָרן פאַר דער זאַך אין

גאַנץ אויסטראַליע. עס האָט מיר גענומען נישט ווייניק צייט צוזאַמענצושטעלן דעם טעקסט, אָבער די דורכאַרבעטונג פון זיין אינהאַלט האָט פאַרלאַנגט נאָך מער צייט און פאַרזיכטיקייט.

ווידעראַמאָל האָט בייווין גענומען זיך פאַר דער אַרבעט. דאָסמאָל איז אונז געקומען צו־הילף זיין שטאַטסמענישע דער־פאַרונג, זיין קענטניש פון די פּאָליטישע רעגירונג־פאַרהעלטנישן אין לאַנד. ער האָט דעם דאָקומענט געהאַלטן ביי זיך אין דער היים, און מיר האָבן אויפמערקזאַם דורכגענומען אַ פּונקט נאָך אַ פּונקט, נישט ווייניקער ווי פופציק פּונקטן צוזאַמען. איך פאַרשפּאַר צו זאָגן ווי וויכטיק זיינע באַמערקונג־ען זענען געווען. די גרעסטע באַדייטונג האָט ער אָבער, פאַרשטייט זיך, צוגעגעבן צו די צוויי לעצטע פּראַקטישע פּונקטן אין וועלכע מיר האָבן געהאַט צו פאָרמולירן אונזער פאָרשלאַג צו דער רעגירונג.

איך געדענק ווי ער איז אין זיין גאַנצער הויך געשטאַנען ביים אויוון פון זיין ריכטער־קאַבינעט און זיך מישב געווען וועגן דער פאָרמעל.—וואָס אייגנטלעך ווערט איצט פאַרלאַנגט? אַ דערלויבעניש צו שיקן קיין קימבערליי אַ פאָרשונג־קאָמיסיע? ניין, דאָס איז מעגלעך סיי־ווי־סיי, די רעגירונג קען נישט שטערן אין דעם... חוץ דעם שיקן מיר נישט קיין קאָמיסיע כדי זי זאָל ערשט אַנטפּלעקן פאַר אונז די קימבערליי־געגענט; מיר קענען זי שוין און מיר ווייסן אַז זי איז צוגעפּאַסט פאַר קאָלאָניזאַציע. די קאָמיסיע זאָל נאָר גענויער אויספאָרשן די מעגלעכקייטן און צוגרייטן קאָנקרעטע פּלענער פאַר דער אַרבעט... נאָר וואָס דען? עס האָט נישט קיין זינען צו שיקן אַזאַ עקספּערטן־קאָמיסיע אויב מען האָט נישט פאָראויס די צושטימונג פון דער רעגירונג אויף אויפצושטעלן דאָרטן אַ יידישן ישוב. די פּאָליטישע צו־שטימונג מוז פאָראויסגיין דער עקאָנאָמישער אויספאָרשונג . . . די רעגירונג קען נישט אָננעמען אַ באַשלוס וועגן אַ יידישן גע־שלאָסענעם ישוב אין אויסטראַליע בכלל; זי דאַרף אים אָננעמען בנוגע אַ רעאַלן פּראָיעקט: אין קימבערליי. אָבער דאָס מוז זי טאָן א י י ד ע ר מען שיקט די קאָמיסיע, אַז נישט וועט די אַרבעט זיין אומזיכער. נישט נאָר וועט זי פאַרלאַנגען גרויסע

הוצאות, נאָר זי וועט אויך אַרויסרופן האָפנונגען אין דעם יידישן פאָלק, און זיי וועלן נישט באַוואָרנט זיין אויף פאָראויס.

נאָך אַ לענגערן ישוב הדעת האָט ער געהאָלפן שאַפן די פּאָרמעל, וואָס זאָל זיין יוריסטיש קלאָר פאַר די מיניסטערן. זי האָט זיך אָנגעהערט אַזוי:

„די פריילאַנד־ליגע איז גרייט אָנצונעמען תיכף די נויטיקע שריט אויף צו באַשטימען די עקס־פּערטן־קאָמיסיע. זי פילט זיך אָבער נישט באַרעכ־טיקט צו אַזאַ שריט... אַזוי לאַנג ווי זי האָט נישט די צוזיכערונג אַז—אין פאַל פון אַ צופרידנשטעלנ־דיקן באַריכט פון דער קאָמיסיע—וועט די פעדע־ראַלע רעגירונג געבן איר הסכמה צו דעם אריינקום פון עמיגראַנטן כדי צו שאַפן אַ יידישן ישוב אין קימבערליי”.

ביי דער דאָזיקער פאָרמעל האָבן מיר זיך געהאַלטן די גאַנצע צייט פון קאַמפּיין. דערווייל אָבער האָט דער מעמאָראַנדום גע־מוזט אָוועקגעלייגט ווערן אויף דער פּאָליצע. דער קאָפּ איז נישט געלעגן דערביי.

אין יולי זענען אָנגעקומען קיין סידנעי דער פּרעמיער פון מערב־אויסטראַליע ווילקאָק מיט זיין פינאַנס־מיניסטער מר. ריד. דאָס איז געווען אַ גוטע געלעגנהייט אויף דורכצורעדן זיך מיט זיי נאָכאַמאָל און צו באַווייזן זיי אונזער דאָקומענט. צי וואָלט נישט בייווין גענומען אָנטייל אין דער באַגעגעניש? ער האָט געגרן צוגעשטימט, און מיר האָבן זיך זאַלבעפערט פאַרזאַמלט אין אַ צימער פון דעם אויסטראַליע־האָטעל ביי אַ גלעזל טיי. איך האָב געוואָלט הערן זיין מיינונג וועגן דעם ערשטן נוגע־בדבר, דעם פּרעמיער פון קימבערליי־לאַנד, און אויך באַווייזן די מלוכה־מענער פון דאָרטן ווי דער „מזרח פון אויסטראַליע” איז אין דער זאַך פאַראינטערעסירט. דער שמועס איז געווען אַ געלונגענער. הגם ער איז פאָרגעקומען אביסל אין אַן אָפיציעלער אַטמאָס־פער. מען האָט גערעדט אין פאָרזיכטיקע פראַזן, מען האָט מער געשוויגן ווי גערעדט. האָבן דאָך די ביידע מלוכה־מענער (בייווין און ווילקאָק) געהערט צו פאַרשידענע פּאַרטייען. עס איז אָבער

דאָ באַשטעטיקט געוואָרן, אַז דער גאַנצער פּראָיעקט איז לטובת פון אויסטראַליע אַלס גאַנצעס. עס איז געווען אַ נחת צוצוהערן ווי בייווין האָט פאַרטראָטן אונזער זאַך: רואיק, מיושב'דיק, איבערצייגט. און וועגן דעם מעמאָראַנדום גופא האָב איך אין אַ פּאָר וואָכן אַרום באַקומען פאָלגנדיקן בריוו פון פּרעמיער ווילקאָק (18/6/40):

„איך האָב געלייענט דעם טעקסט פונם מעמאָראַנדום, וועלכן איר ווילט צושטעלן צו דער פעדעראַלער רעגירונג, מיט גרויס אינטערעס. איך האָב עס אויך געגעבן צו מר. ווייז (דעם לאַנדווירט-שאַפט־מיניסטער) און געבעטן אַרויסזאָגן זיין מיינונג. מיר ביידע זענען מיט דער מיינונג, אַז אין דעם מעמאָראַנדום איז נישטאָ קיין איין פּונקט קעגן וועלכן אונזער רעגירונג (פון מערב־אויסטראַליע) זאָל זיין אַנטקעגן. מיר גלויבן, אַז דער דאָקומענט דריקט אויס אין אַ זייער אויסגעצייכנטער פאָרם די צילן און שטרעבונגען פון אייער „פריילאַנד-ליגע".

עס זענען פאַרגאַנגען אַ סך פּיינלעכע וואָכן פון גאָרנישט טאָן, פון צוהערן זיך מיט האַרץ־קלאַפּעניש צו די טעמפּע מלחמה־קולות פון אייראָפּע. אָבער וואונדער איבער וואונדער. מען האָט אָנגעהויבן צוגעוווינען זיך צו די קולות וברקים פון דאָרטן, מען האָט איבערגעלעבט דעם ערשטן דערשיטערנדיקן שאָק און די רוטין האָט ווידער פּאַמעלעך באַהערשט דאָס לעבן. ענגלאַנד האָט זיך בדחילו ורחימו געגרייט צו אַן אינוואַזיע; אָבער דאָ האָט מען עס קוים־קוים געפילט.

אַרום סוף יולי האָט מיר אַ פריינט פון אונזער זאַך, סער הערבערט רזשעפּ פון מעלבורן, געזאָגט, אַז עס האָט נישט קיין זינען אָפּצולייגן פאַרהאַנדלונגען מיט דער רעגירונג. „איצט איז די שטימונג קעגן די פרעמדע? איז די רעגירונג פאַרטאָן אין מלחמה? איר וועט קיינמאָל נישט געפינען קיין פּאַסיקע צייט אויב איר וועט זיך צוהערן צו אַזעלכע מאָטיוון. גייט און דערלאַנגט אייער מעמאָראַנדום". די אידעע איז מיר געפעלן געוואָרן

און איך האָב אָנגעפרעגט די מיינונג פון בייווין׳ען. גוט—האָט ער געענטפערט—היינט אָוונט טרעף איך זיך מיט מענזיס׳ן, און איך וועל אים פרעגן צי ער וועט עפּעס האָבן קעגן אריינברענגען דעם פּראָיעקט . . .

אויף מאָרגן אינדערפרי האָט ער מיר מיטגעטיילט אין טע־לעפאָן: GO AHEAD (גייט אָן מיט דער זאַך!) מענזיס קען, פאַרשטייט זיך, גאָרנישט נישט צוזאָגן, אָבער איר קענט אריינ־ברענגען די פּאַפּירן צו דער רעגירונג . . . איך בין געווען גליקלעך: נאָך אַ שריט פאָראויס! זאָל זיין אפילו אַז אין דער איצטיקער מהומה וועלן זיי נישט געבן קיין ענטפער, אָבער זאָל כאָטש דער ענין זיין אָפיציעל פאַר זייערע אויגן.

בין איך באַלד אָפּגעפאָרן קיין מעלבורן, כדי איבערצוגעבן די פּאַפּירן פערזענלעך צו מענזיס׳ן. בייווין האָט אים טעלע־גראַפירט יועגן אַן אויפנאַמע פאַר מיר, און דעם 30 יולי איז דאָס געווען אין די וויקטאָריע־באַראַקס.

עס זענען שפּעטער אונטערגעקומען נייע שוועריקייטן, וועל־כע האָבן אָפּגעהאַלטן דעם לויף פון אונזער זאַך. אָבער מיר איז טייער דער געדאַנק, אַז בייווין האָט געטאָן אַלץ וואָס נאָר מעג־לעך כדי דעם ענין צו שטופּן און צו באַשיצן.

:: :: :: ::

דערווייל איז זיין געזונט אַלץ מער און מער אונטערגע־בראָכן געוואָרן. מען האָט פשוט געזען ווי שווער עס קומט אים אָן צו האַלטן זיך מיט יענער ווערדע און פריינטלעכער קראַפט, וועלכע האָט אים שטענדיק אויסגעצייכנט. ער האָט געמוזט פאַרברענגען וואָכן און וואָכן אין שפּיטאָל, אָבער אויך דאָרטן, אויפן קראַנקנבעט, האָט ער ממשיך געווען זיין גייסטיק לעבן און טראַכטן ווי אויף דער פריי. איך פלעג אים באַזוכן פון צייט צו צייט, און נישט קענען אָפּוווּנדערן זיך פון דעם שטאַרקן ווילן צום לעבן, וואָס האָט זיך אַנטפּלעקט אין אים. אַ פריינטלעכער, ליבלעכער שמייכל אויפן פנים תמיד, נישט געקוקט אויף די יסורים.

דעם ערשטן יאַנואַר 1941 בין איך געקומען ווידער אים

זען. עס איז געווען אַ פּאָר טעג נאָך אַ שווערער אָפּעראַציע, וועלכע ער האָט דורכגעמאַכט. די הויכע, שווער־ערנסטע, אין ווייסן געהילטע קראַנקען־שוועסטער האָט מיר אַריינגעפירט אין זיין צימער. הויך אויף די קישנס, אין דעם האַלב־טונקעלן רוים, האָב איך אים דערזען און כמעט ווי נישט דערקענט. אַזוי שטאַרק איז זיין געזיכט געווען פאַרצערט און בלייך, די אויגן פאַרמאַכט. אָבער ווי נאָר ער האָט דערזען דעם גאַסט, האָט זיך דער שמייכל ווידער באַוויזן ביי אים, און מיט אַן אויסגעדאַר־טער, קאַלך־ווייסער האַנט האָט ער מיך געבעטן זיצן.—ווי גייט אייך?—האָב איך אַרויסגעפּליסטערט, און ער האָט מיט אַן אומ־דערוואַרטעט זיכערער שטים געזאָגט: שוין גוט... אַ שווערע אָפּעראַציע געווען... איצט וועל איך שוין האָבן אַ פּאָר רואיקע יאָר... איך וועל דאָ בלייבן נאָך אַ פּאָר וואָכן, דערנאָך פאָר איך אָפּרוען זיך, כ'וועל כאַפּן פיש . . .

און דערנאָך, ווי שטענדיק, האָט זיך אָנגעהויבן אַ געשפּרעך וועגן אַלגעמיינע ענינים. איך האָב דערציילט אַז דאָ נישט לאַנג האָב איך בייגעוווינט אַ פּראָטעסט־פאַרזאַמלונג פון אַרבעטער קעגן נייעם בודזשעט. האָט מיך געוווּנדערט אַז אַלע רעדנער, אַלע אָן אויסנאַם, האָבן באַהאַנדלט די לוין־און־שטייער פראַגן נאָר פון מאַטעריעלן שטאַנדפּונקט אַליין. אַזוי ווי דער מאַ־טעריעלער ווילטאָג וואָלט געווען אַ צוועק פאַר זיך אַליין און נישט קיין אינסטרומענט פאַר אַ גייסטיקן לעבן...

האָט ער געשמייכלט און פּאַמעלעך רעדנדיק געענטפערט:

— אַזוי איז עס טאַקע. אונזער פאָלק טראַכט ווייניק פון גייסטיקע צוועקן. איר קענט עס דערקלערן דורך אונזער גאַנצער געשיכטע. די מענטשן האָבן דאָ געהאַט אַ לייכט לעבן, אַ גאַנצן קאָנטינענט פאַר זיך אַליין. עס וואָלט געווען פאַלש צו זאָגן, אַז אויסטראַליע איז אַ ז י י ע ר רייך לאַנד, אָבער דאָ איז געווען נענוג שפע פאַר דער באַפעלקערונג... צו דעם האָבן זיי זיך באַ־שיצט פון אַלע מעגלעכע זייטן. מען האָט איינגעפירט די פּאָלי־טיק פון „ווייס אויסטראַליע" כדי צו האַלטן פון דערווייטנס בי־ליקע אַרבעט פון די פאַרביקע פעלקער. מען האָט איינגעפירט אַ הויכן טאַריף־סיסטעם צו באַשיצן די היימישע אינדוסטריע. אַט

אַזוי האָבן זיי געלעבט פאַר זיך אַליין. די אַרבעטער למשל האָבן זיך מיט אַ כיון אָפּגעזונדערט פון דער אַלגעמיינער געזעלשאַפט. נעמט דערצו אין באַטראַכט דעם פיינעם קלימאַט, די וווּנדערבאַרע ים־ברעגעס, די שטראַלנדיקע זון, וואָס דאָס אַלץ האָט פאַרשאַפט אונזער פאָלק אַ גוטן לעבן. עס איז נישט געווען קיין באַדאַרף פאַר גייסטיקע זאַכן...

ער האָט גערעדט שטיל, פאַמעלעך, מיט אַ קלאָרער לאָגיק. עס האָט זיך געקאָנט דוכטן, אַז ער פאָראורטיילט זיין פאָלק. אָבער דאָ האָט זיין געזיכט אויפגעלויכטן מיט זיין שטענדיקן ליבן שמייכל, און ער האָט פאָרגעזעצט:

— פונדעסטוועגן זענען זיי אַ פיינע חברה, גוטע מענטשן. גרויסמוטיק, גרייט צו העלפן, אפילו צו קרבנות. אַן אויסטראַליער וועט טאָן אָן אַ שיעור פאַר אַ פריינט ווען יענער איז אין אַ צרה,—באַזונדערס איז עס אַזוי אין די אָפּגעלעגענע געגענטן. זיי וועלן זיך מקריב זיין צו ראַטעווען אַ מענטשן וואָס טרינקט זיך. זיי זענען געווען מוטיק בעת דער מלחמה... אָ, פיינע כאַראַקטערן! אָבער עס ליגן זיי נישט אין קאָפּ קיין א י ד ע ע ן און אַ סיסטעם פון עטישע אידעען, ווי איר זאָגט—שוין אודאי נישט. די צרה מיט זיי איז, וואָס זיי האָבן קיינמאָל נישט געהאַט קיין ריכטיקע צרות . . .

האָב איך דערמאָנט, אַז עס זענען דאָ גענוג סמנים אויך פון אַן ערנסטן טיף אויסטראַליער. נעמט למשל די גרויסע טאָג־ציי־טונגען אין פערט „דער וועסט־אויסטראַליען”, זי האָט אַן אומגעהויערע צירקולאַציע פון זיבציק טויזנט אין אַ באַפעלקערונג פון 460,000. זי האָט זייער אַ הויכן קולטורעלן ניוואָ אין אַלע הינזיכטן, און זי איז פאַקטיש דאָס איינציקע פאַרשפרייטע אין לאַנד בלאַט. פאַר דער גאַנצער באַפעלקערונג איז דאָס אייגנטלעך ד י צייטונג. צי שפיגלט עס נישט אָפּ אַ העכערע מדרגה פון קולטור?

אויף דערויף האָט ער ווידער מיט זיין שטילן סקעפּטישן שמייכל געענטפערט:

— נישט אַלעמאָל שפיגלט עס אָפּ. צייטונגען זענען דאָך געבויט אויף די איינקונפטן פון די אַנאָנסן. אויב דער „וועסט־

אויסטראַליען" איז די איינציקע גרויסע צייטונג דאָרטן, באַקומט זי, הייסט עס, אַלע אַגאַנסן. דער עולם גויטיקט זיך אין זיי און ער מוז קויפן די צייטונג. די גרינדונג פון אַן אַנדער בלאַט — קעגן דעם ערשטן — איז היינט צו־טאָג צו קאָסטשפּיליג. עס איז אַזוי אויך אין סידנעי. היות ווי דער „סידנעי מאָרנינג העראַלד" איז די עלטסטע צייטונג דאָ אויפן פּלאַץ (מען רופט זי „די באַבעשי") מיט אַ הויכן פּרעסטיזש, פּליסן אַלע אַגאַנסן אריין צו איר. דער עולם קויפט זי טאַקע צוליב דעם, נישט צוליב אירע לייט-אַרטיקלען . . .

— אפשר זייט איר גערעכט, (האָב איך געמוזט צוגעבן). איך דערמאָן זיך אַ סצענע אין דעם איינציקן האָטעל אין ווינדהעם, אין קימבערליי. נאָכדעם ווי איך האָב שוין פאַרבראַכט אַ פּאָר וואָכן אין די טיפעניש פון קימבערליי, האָב איך שטאַרק געלעכצט נאָך אַ צייטונג. קוים אריינגעפאַלן אין האָטעל האָב איך געבעטן ביים אייגנטימער אַביסל צייטונגען פאַר דער פאַרגאַנגענער צייט. ער האָט מיר אריינגעבראַכט אייניקע נומערן טאַקע פון „וועסט־אויסטראַליען", אָבער קענטיק נישט געלייענטע; אַ פּאָר פון זיי אפילו נישט געעפנטע. אז איך האָב זיך געוווּנדערט, האָט ער געזאָגט, אז זיי הערן די נייעס פון ראַדיאָ... מסתמא דאַרפן זיי נישט די „לייט־אַרטיקלען".

איך האָב פאַרלאָזן בייווין'ען אין אַ גוטער שטימונג, אַנגעשטעקט מיט זיין האָפענונג אויף לעבן. אָבער אַז אין אַ וואָך אַרום האָט בישאָפּ פּילטשער און איך געוואָלט אים ווידער באַזוכן, האָבן מיר זיך אָנגעשטויסן אויף אַ פאַרלעגנהייט פון דער אויבער־שוועסטער. דער קראַנקער האָט פאַר דער צייט געהאַט אַ שווערן אָנפאַל. אָבער ער האָט געוואָלט אונז זען אויף אַ ווײַלע. אין דעם פאַרטונקלטן צימער, אין דער מיט שאַרפע ריחות אָנגעלאָדענער לופט האָב איך דערזען אויפן בעט אַ חולה מסוכן. ער האָט מיט מי אויפגעעפנט די אויגן, אַ בלייכער שמייכל האָט זיך באַוויזן אויף זיין געזיכט, ער האָט אונז געזאָגט אַ פּאָר ווערטער. מיר זענען אַרויס פון דאָרטן מיט זייער אַ שווערן פאַרגעפיל. ווי גאָר אַנדערש פון דעם לעבהאַפטן שמועס מיט אַ פּאָר טעג צוריק.

אין אַ זעקס וואָכן אַרום, אַז ער איז ווידער געווען ביי זיך אינדערהיים, האָב איך אָנגעפרעגט דורכן טעלעפאָן צי איך מעג קומען. די קראַנקנשוועסטער האָט מיר געזאָגט, אַז ער פילט זיך שוואַך, אָבער זי וועט אים פרעגן וועגן מיר. — יאָ — האָט זי באַלד געלאָזט וויסן, ער בעט מיך אַריבערקומען... איך האָב אים געפונען אין בעט, אויסגעצויגן, מיט אַ טויט־בלאַסן פּנים און אויסגעטריקנטן קערפּער. אָבער ער האָט מיך תיכּף באַגריסט מיט די ווערטער: איך בין צופרידן, זייער צופרידן צו זען אייך... אויף מיין פראַגע ווי ער פילט זיך, האָט ער, ווי שטענדיק, גע־סטאַרעט זיך צו ענטפערן מיט מוט: נישקשה, איך האָב געשלאָפן די נאַכט... אָבער עס איז מיר שווער צו עסן... איך ווייס נישט פאַרוואָס...

די שוועסטער האָט מיך געבעטן צו פאַרבלייבן נישט מער ווי אַ צען מינוט, כּדי ער זאָל זיך נישט אָנשטרענגען. אָבער ער האָט זיך דערווייל אויפגעמונטערט און גענומען רעדן. די ווער־טער זענען אַרויסגעשטויסן געוואָרן מיט מי, אָבער עס האָט גע־רעדט אַ מענטש מיטן פולן כּח פון באַוווסטזיין. ער האָט מיך געפרעגט וועגן דעם מצב פון קימבערליי־ענין און איז אַריבער צו רעדן וועגן דער שווערער לאַגע אין דער וועלט, וועגן די אומ־פאַרציילעכע פעלערן, וואָס זענען געמאַכט געוואָרן. ווייזט אויס, די אויפגעזאַמלטע דערפאַרונג פון דער געשיכטע לערנט נישט די מענטשלעכע ראַסע... יעטוועדער דור מאַכט דורך די דערפאַרונ־גען פאַר זיך אויפסניי, נישט נעמענדיק אין באַטראַכט די מוסר־השׂכּל'ס פון די פריערדיקע דורות...

— אָבער — האָב איך אַריינגעוואָרפן — געדענקען זיי דען נישט די געוועזענע געשיכטע?

— געווים, אָבער וואָס העלפט דאָס? זכרון און קענטעניש מוזן דאָך זיין פירער פאַר פּראַקטישער טעטיקייט... מען קען גע־פינען אין דער געשיכטע אַ סך פּאַראַלעלן צו דער איצטיקער וועלט־לאַגע. אין גריכנלאַנד, אין רוים, אין אַנדערע לענדער... אַזוי איז עס אויך אין פּריוואַטן לעבן. קיינער לעבט נישט מיט דער דערפאַרונג פון אַנדערן.

— מיר, עלטערן — האָב איך מוסיף געווען — זעען עס

תיכף ווען עס קומט צו די ליבע־און חתונה-פראגן פון אונזערע קינדער. זיי ווילן זייער זעלטן רעכענען זיך מיט אונזערע דער־פארונגען און אויספירן.

בייווין האט מיט פארשטענדעניש געשמייכלט און האט ווייטער גערעדט: איך בין נישט פעסימיסטיש... איך וואלט נישט ארויסגעזאגט אפן אזעלכע געדאנקען... נעמט טאקע למשל די מלחמה, די מאראלישע אטמאספער אויף דיביידע זייטן. מיר קענען זיי גוט און מיר פאראכטן די נאצישע מאטיוון, אבער די העכערע מאטיוון אויף דער אנדערער זייט קומען נישט ארויס מיט א גייסטיקער קלארקייט און זיילישער טיפקייט ווי מען וואלט געדארפט דערווארטן. פון אלצדינג ווערט אזוי גיך א רוטין־זאך. יא... אזוי איז עס דערווייל... עס איז שוין א לאנגע צייט אוועק זינט מיר האבן געזען אין דער ענגלישער פאליטיק אן עכטע מאראלישע באגרינדונג פון א מלחמה. אין 1877 האט גלאדסטאן געגעבן א מאראלישע בארעכטיקונג פאר דעם טער־קישן קריג, ער האט געפאדערט די ארויסטרייבונג פון די טערקן פון אייראפע צוליב די פארפאלגונג פון די ארמענער... און ער האט דעמאלט מיטגעריסן מיט זיך גאנץ ענגלאנד...

די קראנקנשוועסטער איז מיט א שווייגנדיקן פארוואורף צו־געגאנגען צום בעט. איך האב פארשטאנען אז מען מוז גיין. עס איז געווען אזא געוואלטיקע סתירה צווישן דער שיינער נא־טור ארום דעם הויז, צווישן דעם בלויען ים־שטח, אויף וועלכן בייווין פלעגט ליבן צו קוקן בעת ער פלעגט ארומגעוויקלט זיצן אויף א שטול, און דעם אומגליק וואס האט אזוי אפן געשוועבט ארום דעם מענטשן.

יעדעס מאל, ווען איך פלעג אים זען אין די פאלגנדיקע וואכן האב איך געמערקט ווי דער קערפער שרומפט איין אלץ מער, ווי די הענט ווערן אלץ אויסגעדארטער, ווי דאס געזיכט בלאסער און בלאסער.

דערווייל איז ארויס פון דרוק זיין בוך וועגן דעם לעבן און שאפן פון דעם בארימטן אויסטראלישן שטאטסמאן, דעם ער־לעכן דעמאקראט סער הענרי פארקס. דאס בוך איז צוזאמענגע-שטעלט געווארן פון פארטראגן, וועלכע בייווין האט געזאלט

האלטן אין בריזביין, וועלכע מען האט אבער פארגעלייענט דארטן צוליב זיין קראנקהייט. דאס קליינע ווערק (פון 68 זייטן) איז געווען א מייסטערהאפטע שילדערונג פון א פיינעם מענטש מיט דער פען פון אן אנדערן זייליש־נאענטן מענטשן. אז ביווין האט עס מיר צוגעשיקט, האב איך אים געענטפערט מיט א בריוו:

סידנעי, 4טן מאי, 1941.

מיין זייער ליבער סער טאמאס.

נעמט אן, ביטע, מיין הארציקן דאנק פארן צושיקן אייער בוך וועגן סער הענרי פארקס. איך האב עס געלייענט אין כתב יד, און איצט ווידער אמאל אין געדרוקטער פארם. ביידע מאל בין איך געשטאנען אונטער דעם איינדרוק פון דער אויסערגעוויינלעכער ערלעכקייט און צניעות פון אייער ווערק.

פאר מיר איז עס מער ווי א ביאגראפיע פון א גרויסן אויסטראלישן פאליטיקער. עס איז גלייכצייטיק אן אומבאאבזיכטיקטע אויטא־ביאגראפיע פון אייך אליין. לייענענדיק דאס בוך אטעם איך אריין די פרישע לופט פון געזונטע און עכטע דעמאקראטישע אידעען פון עבר; אבער נישט דאס אליין. עס דוכט מיר, אז איך הער זיך צו אין דער זעלביקער צייט צו אייערע שמועסן וועגן די פראגן פון אונזער פארקריפלטער עפאכע. ווי שטארק געפעלט מיר יענע שטעלע אין אייער בוך ווו איר דערציילט אונז ווי „פארקס האט מסתמא פארגעסן זיין דרך ארץ פאר דעם קאנסטיטוציאנעלן פרינציפ." איר פאראורטיילט זיין טאט וועלכע ער האט דורכגעפירט אונטער דעם דרוק פון דער עפנטלעכער מיינונג. דאס אזוי־גערופענע געזעץ פון דער דערהאלטונג פון דער געזעלשאפט טאר בשום אופן נישט אונטערדריקן דאס מאראלישע געזעץ פון דער מענטשהייט — האט איר אונטערשטראכן.

אט דאס איז אזוי טייער צו מיר אין אייער פערזענלעכקייט און לעבנס־פילאזאפיע. איך צווייפל נישט: אזוי לאנג ווי אט די אידעען וועלן באהערשן די מענטשן פון דער בריטישער אימפעריע, וועט קיין היטלעריזם אדער אנדערע פיינט פון דעם מענטשן־געשלעכט נישט קומען צו א נצחון.

אָבער איך דאַרף נישט אַריינלאָזן זיך איצט אין פילאָזאָפי־שע ספּעקולאַציעס. די ערשטע און וויכטיקסטע פראַגע איז אַז איר זאָלט וואָס גיכער געזונט ווערן און צוריקקערן זיך צו אייע־רע פליכטן אין פאָלק. איך האָב נאָר געוואָלט זאָגן אייך ווי דאַנקבאַר איך בין פאַר אָט דער פיינער שילדערונג פון פאַרקס'ן הינטער וועלכער איך האָב געזען דאָס געזיכט פון אַן אַנדערן גרויסן אויסטראַליער און הומאַניסט.

אייער אין פריינטשאַפט, י. ש.

:: :: :: ::

דערנאָך זענען געקומען די אומפאַרמיידלעכע לעצטע וואָכן. איך האָב נישט געטאָרט אים שטערן מיט מיין קימבערליי־זאַך; מיר פלעגן אויך נישט רעדן לעצטנס וועגן דעם. אַרום סוף יוני האָב איך געזאָלט אַריבערכאַפּן זיך אויף אַ פּאָר טעג קיין קאַנ־בערא, כדי אונטערצושטופּן אונזער שווער זיך באַוועגנדיקן וואָגן. האָב איך געמוזט זאָגן וועגן דעם בייוווין'ען — און דערצו האָב איך אומבאַוווסטזיניק מורא געהאַט פאַר זיין לעבן. ער האָט ווידער דורך דער קראַנקנשוועסטער געלאַדן מיך צו זיך. איך האָב דאָס מאָל אויף אַן אמת דערשראָקן זיך פאַר דעם בילד. אין זיין געזיכט איז נישט געווען קיין איין טראָפּן בלוט, ער האָט מיט שוועריקייט אַרויסגערעדט אַ וואָרט נאָך אַ וואָרט. פונדעסט־וועגן איז געווען די זעלביקע קלאָרקייט און אפילו ענערגיע אין זיין רעדן.

פאַרשטייט זיך די הויפּט־טעמע איז געווען רוסלאַנד'ס אַריינ־טריט אין דער מלחמה, מיט אַ פּאָר טעג צוריק. האָט ער געזאָגט מיט צופרידנקייט: זינט אָט דער געשעעניש בין איך באַפרייט געוואָרן פון מורא האָבן צו עפענען אַ צייטונג:.. איך האָב זיך שטענדיק געשראָקן פאַר די מעגלעכע שרעקלעכע נייעס... איצט איז עס אַריבער... איך האָב מער קיין מורא נישט צו עפענען די צייטונג אינדערפרי . . .

איך: איך פיל זיך אויך מאָראַליש דערלייכטערט זינט דער שטורמדיקער געשעעניש פון לעצטן זונטיק (22טן יוני). ווייזט אויס, עס איז דאָ גערעכטיקייט אין דער געשיכטע. וועט דער

באָלשעוויזם איצט נעמען אָנטייל אין דער צעשטערונג פון היט־לער'ן, וועט עס געשען מיט דער הילף פון ענגלאַנד און אַמעריקע, — און דאָס קען ברענגען צו אַ גוטער ענדערונג אין רוסלאַנד גופא.

ע ר : יאָ, דער באָלשעוויזם האָט געלעבט די גאַנצע צייט ווי אין אַ מדבר... ער וועט אפשר פאַרענדערן זיך, אָבער איך האָב מורא אַז טשערטשיל האָט אַביסל איבערגעכאַפּט די מאָס אין זיין ענטוזיאַסטישער רעדע פאַר רוסלאַנד... מיר וואָלטן גע־דאַרפט זיין פאָרזיכטיקער . . .

א י ך : אָבער ווי פיין איז געווען די שטעלע אין זיין רעדע, וו ער האָט באַדויערט אין פאָראויס די רוסישע פרויען און קינ־דער, וואָס וועלן איצט אָנהויבן ליידן. ער איז מסתמא געווען באמת פאַרכאַפּט פון געפילן יענע נאַכט ביי דער נייער ווענדונג פון דער געשיכטע. (בייווין האָט מיט צושטימונג צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ) אַזעלכע געפיל-אויסברוכן געדענקען זיך לאַנג אין באַציאונגען פון פעלקער . . .

ע ר : היטלער'ס מאַרש אויף רוסלאַנד קען אַרויסרופן נייע פּאָלגן אין אייראָפּע . . . די אַלע קליינע מלוכות, וואָס זענען פון אים געוואָרן אונטעריאָכט האָבן שוין געהאַט ווי איינגעוויליקט אין זיין „נייער אָרדנונג"... איצט, אַ דאַנק זיין געפערלע־כער אַוואַנטורע, ווערט דער גאַנצער באָדן פון אייראָפּע וואַקל־דיק... די קליינע שטאַטן ווערן אומזיכער פאַר היטלערן.

א י ך : אַ טשיקאַווער פּונקט איז פ א ר ו ו אָ ס האָט ער זיך פּלוצים אויסגעדרייט קעגן רוסלאַנד אין אַ מאָמענט ווען ער האָט זיך געהאַט אַזוי קלאָר קאָנצענטרירט אויפן נאָענטן מזרח? דער עקשנות'דיקער ווידערשטאַנד אין גריכנלאַנד און קריט איז געווען באַרעכטיקט: ער האָט אים באַוויזן אַז ער וועט נישט האָבן קיין ליכטיקן מאַרש פאָראויס. האָט ער זיך איבערגעוואָרפן אויף אַן אַנדערן פּלאַן . . .

ע ר : יאָ, אפשר אַזוי... דאָס איז מיר נישט איינגעפאַלן.

איך האָב דערפון פאַרשטאַנען, אַז ער טראַכט אַקטיוו און קלאָר די גאַנצע צייט וואָס ער ליגט און דרעמלט מיט זיך אליין. שפּעטער האָב איך געפרעגט צי ער האָט דערהאַלטן מיין דאַנק־

בריף פאַר זיין בוך. ער האָט זיך מיט אַ לעבעדיקער באַוועגונג אָפּגערופן: „אודאי, און איך בין געווען אַזוי ״שטאָלץ... באמת אַזוי שטאָלץ דערמיט... איך האָב נאָר נישט געקענט ענטפערן״... אַז ער האָט דערהערט אַז אויף מיין עקזעמפּלאַר פון זיין בוך איז נישט געווען זיין ווידמונג, האָט ער זיך פאַרוואונדערט און אפילו אויפגערעגט. ווי אַזוי איז דאָס געשען. אָבער ער וויל עס תיכף אָנשרייבן דאָ אויף אָן אָרט...

מיט ציטערנדיקע הענט האָט ער זיך גענומען ציען צום דערבייאיקן פענסטער, ווו עס איז געלעגן זיין פּאַפּיר־מאַפּע. איך האָב עס אים דערלאַנגט, און מיט שווערקייטן האָט ער אָנגעקריצלט אַ פּאָר ווערטער אויפן בוך: צו מיין פריינט, דר. שטיינבערג, מיט וואַרעמע גרוסן, פון ט. ר. בייווין, מאַי 1941.

ער האָט זיך צוריקגעוואָרפן אויפן קישן, פאַרמאַכט די אויגן און דערנאָך געזאָגט: איך האָב באַקומען אַ אַנדערן פריינטלעכן בריף וועגן מיין בוך, פון מר. מענזיס׳ן....

ער האָט אַרויסגעזוכט דעם בריף פון זיין מאַפּע און מיר פאַמעלעך עס צוגעטראָגן. עס איז געווען אַ זייער וואַרעמער, זייער באַרעדעוודיקער בריף וועגן בייווין׳ס באַטייט אין לאַנד, און עס האָט אַנטהאַלטן די ווערטער: אויב עס זענען פאַראַן וועלכע נישט איז גייסטיקע פונקען אין מיין טעטיקייט, זענען זיי געקומען און האָבן זיך אַנטוויקלט אונטער א י י ע ר ווירקונג.

פיר טעג שפּעטער בין איך ווידער געקומען צו אים, גלייך נאָך מיין צוריקקער פון קאַנבעראַ. ער האָט זיך גראַד געהאַט אויפגעכאַפּט פון זיין שווערן דרעמל. איך בין שטיל געזעסן ביי זיין בעט. —האָב איך אייך געשטערט? — „ניין, איך בין צופרידן צו זען אייך״...

האָב איך אים בקיצור באַריכטעט וועגן מיינע איינדרוקן פון דער רייזע, וועגן שמועס מיט ווילקאָק׳ן און אַנדערע. ער האָט מיט סימפּאַטיע צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ. צי קען איך ברענגען צו אים שפּעטער דעם טעקסט פון אַ בריף צו מענזיס׳ן?
— אודאי!.... ווען נאָר איך האַלט אַז ער קען עפּעס העלפן זאָל איך ברענגען... — דערנאָך האָט ער פאַמעלעך, מיט אָפּגעהאַקטע

ווערטער גענומען דערציילן אז מיט א טאָג פריער האָט אים באַזוכט מענזיס און פאַרבראַכט נעבן זיין בעט אנדערטהאַלבן שעה צייט. „איך בין געווען זייער צופרידן מיט דעם וואָס ער האָט מיר דערציילט וועגן ענגלאַנד... (מענזיס איז אקאָרשט געווען געקומען צוריק פון דער רייזע קיין ענגלאַנד). ער איז אַזוי קרעפּטיק, אין אַ גוטער שטימונג, אָט טאַקע אומדערשיטערט ווי אַ פעלז... געוויס, עס זענען פאַראַן אַ סך חסרונות אין דער אַדמיניסטראַציע דאָרטן, אָבער די זאַך גייט פאָראויס.. טשערטשיל איז די גרעסטע מאַכט... ער האָט אפילו צופיל אויף זיינע פּלייצעס און דאָס פּירט דערצו אַז... (דאָ האָט ער אראָפּגעלאָזן זיין שטים נאָך טיפער און געזאָגט פאַרטרויליך): אייגנטליך טאָר איך נישט רעדן וועגן דעם...

איך האָב מיט אַ שמייכל צוגעשאָקלט און געזאָגט אַז איך פאַרשטיי. ער האָט נישט געזאָלט ארויסווייזן קיין גרעסערן צוטרוי. און פּלוצים האָט ער, אַזוי ווי אַנטשולדיקענדיק זיך, געזאָגט: קימבערליי האָב איך נישט באַרירט מיט אים... עס איז מיר נישט געקומען צו רייד...

און ווידער צוריק צו רוסלאַנד. ער האָט דערמאָנט מענזיס׳עם אַ זאָג: אויב רוסלאַנד וועט נאָר אויסהאַלטן דריי וואָכן... דריי וואָכן? — האָב איך געפרעגט. — די טעג בין איך געגאַנגען אין געוועט מיט אַ פריינט: ער זאָל מיר צאָלן אַ שילינג פאַר יעדן טאָג, נאָך דעם ערשטן חודש פון דעם רוסיש-דייטשן קריג, וואָס היטלער וועט נ י ש ט איינגעמען מאָסקווע... איך וועל אָנזאַמלען אַ פאַרמעגן.

ער האָט מיד געשמייכלט; די קראַנקנשוועסטער איז שטום אריינגעקומען. איך האָב פון אים גענומען אָפּשייד . . .

און מער האָב איך אים נישט געזען.

אין אויגוסט דעם 31טן איז סער טאָמאַן בייווין אַוועק פון דער וועלט. איך האָב זיך אָנגעשטויסן אָן דער ידיעה פּלוצים אין דער צייטונג ווען איך בין געווען אין מעלבורן. וואָס האָט מען געקאָנט טאָן אין דער ערשטער מינוט פון ווייטאָק? האָב איך געשיקט זיין פרוי, ליידי בייווין, אַ טעלעגראַמע:

„קיינע ווערטער קענען נישט באַשרייבן מיין צער

צוליב אוועקגיין פון סער טאָמאַס'ן, דעם גרויסן פריינט פון דער מענטשהייט און דעם גרויסן אויס־טראַליער. מיר וועלן קיינמאָל נישט פאַרגעסן זיין שטראַלענדיקן נאָמען. מיטן גאַנצן האַרצן בין איך מיט אייך און מיט אייערע קינדער".

איך האָב נישט געקענט זיין ביי זיין לויה, וועלכע איז, פאַר־שטייט זיך, פאָרגעקומען מיט גרויס פייערלעכקייט. אויף אַלע מלוכה־געביידעס זענען די פאָנען געווען האַלב־אַראָפּגעלאָזן; אַ גרויסער עולם האָט אים באַגלייט צו דער רו. וואָלט דאָס יידישע פאָלק שוין געוווסט וועגן אים וואָלט עס דאָרטן אויך געווען פאַרטראָטן. אָבער סיי־ווי־סיי וועט זיין נאָמען פאַרבלייבן ביי אונז. ווי דער „אויסטראַלישער יידישער פאָרום" האָט געשריבן שפּעטער: מיר וועלן טאָן אַלץ וואָס מעגלעך כדי צו מאַכן דעם נאָמען פון בייווין'ען טייער צו די יידישע מאַסן אין דער גאַנצער וועלט; און אויב דער קימבערליי־ישוב וועט אַמאָל געגרינדעט ווערן, איינס פון זיינע ישובים וועט טראָגן דעם נאָמען פון אָט דעם גרויסן אויסטראַליער.

:: :: :: ::

דער העכסטער שבח פאַר אַ מענטשן זענען אפשר די רייד און דאָקומענטן, וועלכע מען געפינט אין זיין ירושה. צוויי אַזעל־כע אָנטפּלעקונגען פון בייווין'ס פּערזאָן זענען מיר באַקאַנט געוואָרן און זיי זאָלן אָפּרונדיקן דאָס בילד פון דעם מאַן. דעם 30טן יולי, אַ חודש פאַר זיין טויט, איז זיך צונויפגעקומען די יערלעכע פאַרזאַמלונג פון איסטיטוט פאַר אינטערנאַציאָנאַלע ענינים אין סידנעי. בייווין אַלס פּרעזידענט, האָט צוגעשיקט צו די פאַרזאַמלטע אַ בריף, וואָס לייענט זיך ווי אַ גייסטיקער טעסטאַמענט:

„. . . די שרעקלעכסטע מלחמה זינט די וועלט שטייט, טאָר זיך נישט פאַרענדיקן מיט אַ שלום געבויט אויף גייסטיקער פאַראָרעמונג, וועלכע פאָלגט אַזוי אָפט דער אַלגעמיינער צעשטערונג פון אַ קריג, אויף דעם פאַרלוסט פון אידעאַלן, אויף אַ

ציניש אומגלויבן אין דער מעגלעכקייט פון געמיינזאַמער אַרבעט לשם גרויסע צילן. מיר מוזן זיך איצט גרייטן עס זאָל נישט קומען דערצו. מיר מוזן פּלאַנירן מיט דעם גלויבן, אַז גוטסקייט, מוט און אַלטרואיזם זענען פּונקט אַזעלכע רעאַלע און לעבעדיקע שטריכן פון דער אַלגעמיינער מענטשלעכער נאַטור ווי די אַנטקעגנגעזעצטע מדות, און אַז מענטשן זענען פעאיק אָפּצורופן זיך אויף דער פאָדערונג פון די שענסטע און איידלסטע מדות טובות פּונקט אַזוי ווי אויף די נידעריקסטע און ברוטאַלע.

פון אונזער קענטניש פון די נויטן פון אַנדערע פעלקער, פון אונזער אָנדערקענונג אַז דער מענטשלעכער מזל איז איינהייטלעך, אַז די נאַציאָנאַלעווירטשאַפט־סיסטעמען זענען צונויפגעפלאָכטן צווישן זיך (צי דאָס איז אויסטראַליע צי אויסלאַנד)—וואַקסט די האָפענונג אויף אַ נייער אָרדנונג פאַר אַלע פעלקער פון דער ערד. מיר מוזן צייכנען אַזאַ מין נאַציאָנאַלן לעבנס־ראַם אין וועלכן מענטשן זאָלן קענען לעבן און אַרבעטן, פאַרגעסנדיק די שיידונג פון קלאַס אָדער רייכטום, פון רעליגיע אָדער נאַציאָנאַליטעט; האָבנדיק אין זינען, ראשית כל, די געמיינזאַמע מענטשלעכקייט. מיר מוזן אַרבעטן פאַר אַ נייער וועלט, אין וועלכער מענטשן וועלן פאַרשטיין אַז ליבע, גערעכטיקייט, פרייהייט און ברידערלעכקייט זענען נישט פשוט פראַזן פון מוסר־זאָגער און פּאָליטישענס, נאָר זיי זענען רעאַליסטן, וועלכע קענען און מוזן ווערן פאַרקערפּערט נישט נאָר אין אונזערע לעבנס אַלס יחידים, נאָר אויך אין אונזער נאַציאָנאַלער פּאָליטיק אַלס טייל פון אינטערנאַציאָנאַלער גאַנצקייט”.

דעם 18טן דעצעמבער פון דעמזעלביקן יאָר האָט מען פאַרעפנטלעכט אַ באַריכט וועגן דער ירושה וואָס בייווין האָט אי־

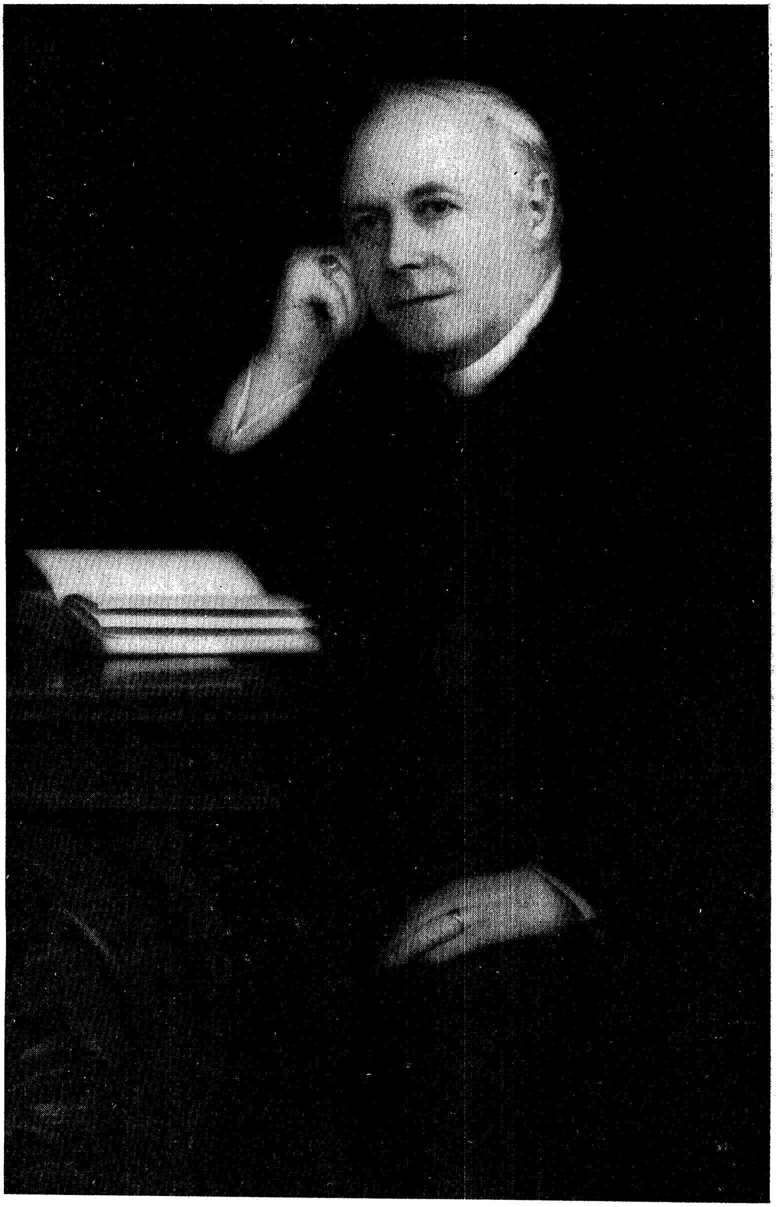

Bishop C. V. PILCHER

די אַנדערע רעדנער וואָס האָבן פאַרטראָטן פאַרשידענע קריסטלעכע קירכן. צווישן זיי איז געווען אויך דער בישאָף פילטשער, אַ מאַן פון אַ יאָר זעכציק, מיט אַ רונדן פריש-פאַרביקן געזיכט, מיט גרויע האָר ארום די שלייפן פון קאָפ. זיין גאַנצער מהות האָט געאָטעמט מיט זיילישער גוטסקייט און שטילקייט. כדי צו קומען אייך אַנטקעגן, כדי צו דערמאָנען אייך אייער היים און אייער שפּראַך—האָט ער געזאָגט—וועלן מיר דאָ באַלד זינגען צוזאַמען אייער געליבט ווייַנאַכט-ליד: „שטילע נאַכט, הייליגע נאַכט". אַ שטילער געמורמל ווי אַ קאָלעקטיווער זיפץ האָט זיך דורכגעטראָגן אין דעם עולם. דערווייַלע האָט ער מיך באַמערקט און איז גלייך צוגעקומען מיט אַ פריינטלעכן ברוך הבא. צי וועל איך נישט אַרויפגיין אויף דער בימה און אויך באַגריסן די פליטים?—האָט ער מיר אָנגעבאָטן. איך האָב זיך באַשיידן אָפּגעזאָגט, און ער האָט עס תיכף פאַרשטאַנען. אַ יונגע הויכע זינגערין איז אַרויף אויף דעם פּאָדיום, אַן אַנדער פרוי האָט זיך צוגעזעצט צו דער פּיאַנאָ, און די צאַרטע קלאַנגען פון דעם באַרימטן ליד האָבן זיך פאַמעלעך פאַרשפּרייט אין דעם זאַל. די קלאַנגען, וואָס האָבן שטענדיק געוועקט טיפן גלויביקן אָפּרוף אין די הערצער פון קריסטלעכע מענטשן האָבן איצט אכזריות'דיק דערמאָנט אָן דער בלוטיקער חיה אין דעם אַלטן דייטשן פאָטערלאַנד.

איך האָב זיך אַרומגעקוקט אויפמערקזאַמער און גענומען זען געזיכטער. צי האָט זיך מיר געדוכט אַז זיי אַלע זענען געווען פאַרשאָלטנט מיט אומעט? ווי אַזוי זענען זיי פליטים? ווי אַזוי קומען זיי אַהער אין דעם אָוונט? טייל פון זיי האָבן געמוזט זיין קריסטן, וואָס אין זייער משפּחה איז געפלאָסן יידיש בלוט. זיי האָבן געליטן נישט צוליב זייער שולד. אָבער אַ טייל פון די פאַרזאַמלטע זענען מסתמא געווען יידן, וועלכע זענען געשטאַנען פאַר דעם שוועל פון דער קירך אָדער האָבן אים שוין איבערגעטראָטן. אין זייער פאַרצווייפלונג, אין דער גרויסער צעמישעניש פון זייער אומגליק, זענען זיי אַוועק פון דעם פאָלק וואָס האָט זיי געבראַכט ליידן. צי זענען זיי דערמיט נעענטער געוואָרן צו יענער, גאָר באַזונדערער זיילישער וועלט, וואָס איז ארומגענו-

מען געוואָרן דורך אַט דעם מעלאָדישן קריסטמעס־ליד? ווער קען דאָס זאָגן? אָבער עס זענען געווען אַ סך אומגליקלעכע, צעבראָ־כענע נשמות אין אַט דעם זינגענדיקן רוים.

דערנאָך האָט מען אונז אַלעמען געבעטן ארונטערגיין אין אַ זאַל נידריקער צום אָוונט־עסן. העל ליכט האָט יום־טוב׳דיק פאַרפּלייצט דאָס צימער, ווייס געדיקטע טישן האָבן געשטראַלט די געסט אַנטקעגן און אין זייער מיט איז געשטאַנען אַ הויכער, פאַרפּוצטער, באַזילבערטער און באַגילדעטער קריסטבוים. די פּליטים פון דייטשלאַנד און עסטרייך זאָלן האָבן די פולע אי־לוזיע פון אַ קריסטמעס־נאַכט אין דער היימאַט. איך האָב נישט געקענט צוריקציען זיך; נאָך מער: בישאָף פּילטשער האָט מיך אוועקגעזעצט ביים הויפּט־טיש צווישן אים און דעם ארצבישאָף מאָאול פון סידנעי. מיר אַלע האָבן זיך אויפגעהויבן בעת דער לעצטער האָט געמאַכט אַ קורצע ברכה, און די באַשיידענע סעודה האָט זיך אָנגעהויבן. קיין אָפיציעלע רעדעס זענען מער נישט געהאַלטן געוואָרן; דער עולם האָט געקענט ווילן זיך גאַנץ פּריוואַט. די געדריקטקייט פון פריער האָט אָפּגעלאָזן. אין אַ קורצער צייט אַרום האָב איך פאַרלאָזן דעם פּלאַץ.

עס וואָלט געווען אַ טעות צו מיינען, אַז דער בישאָף פּיל־טשער האָט געהאַט אין זינען וועלכע נישט איז פּראַקטיש־מיסיאָנערישע צוועקן. וואָס ווייטער איך האָב זיך מיט אים באַ־קענט, אַלץ מער איז געוואָרן קלאָר אַז דער הויפּט־מאָטיוו פון זיין טעטיקייט איז געווען אַן אַנדערער, אַ טיפערער. איך האָב געהאַט דעם בעסטן באַווייז דערצו גאָר אינגיכן. ער האָט אַרויס־געוויזן אַ באַזונדערן אינטערעס און סימפּאַטיע צו דעם קימ־בערליי־פּלאַן. גלייך ביים ערשטן שמועס האָט ער פאָרגעשלאָגן צו רופן אַ ספּעציעלע קאָנפערענץ פון אַלע קריסטלעכע קירכן און סעקטעס (אחוץ קאַטאָליקן, וועלכע באַטייליקן זיך נישט אין אַזעלכע אסיפות) כדי צו געווינען זייער אונטערשטיצונג פאַר דער זאַך. דעם 10טן יאַנואַר (1940) איז זי טאַקע פאָרגע־קומען אונטער זיין פאָרזיץ. אַרום אַ לאַנגן טיש זענען פון ביידע זייטן געזעסן פאָרשטייער פון דער אָפיציעלער ענגלישער קירך, פון די מעטאָדיסטן, די פּרעסביטעריאַנער, די סאַלוויישן-אַר־

מיי און אַנדערע. פּילטשער האָט אין זיין אַריינפירוואָרט דער־מאָנט אַז סיי דער פּריימעט פון אויסטראַליע—דער הויפּט פון דער ענגלישער קירך—האַלט פון דער זאַך, סיי דער באַקאַנטער בישאָף פון טשיטשעסטער (אין ענגלאַנד). קיין איין עכט־קריסטלעכער מענטש קען זיך נישט פאַרהאַלטן אַנדערש... נאָך מיין רעדע זענען געשטעלט געוואָרן אַ ריי פראַגן, אַלע אין גייסט פון פריינטשאַפט. איינער נאָר, אַ הויכער, ביינערדיקער מאַן, מיט נערוועזע אויגן און זשעסטן, האָט אַוועקגעשטעלט אַ קלאָץ־קשיה: צי וועט זיין דערלויבט אין דער יידישער קאָלאָניע אויפ־צובויען אַ קירך פאַר די קריסטן? האָב איך געהאַלטן פאַר נוי־טיק צו געבן דעם איינציק־מעגלעכן ענטפער: דער ישוב וועט זיין, לויט זיין נאַטור, אַ יידישער, ווייל ער וועט געבויט ווערן מיט יידישער אַרבעט און כחות און קרבנות, אָבער ער וועט בשום אופן נישט פאַרמאַכן די טויערן פאַר יעטוועדן אויסטראַליער, וואָס וויל זיך דאָרטן שפּעטער באַזעצן. און אַז עס וועלן זיין קריסטן, וואָס נויטיקן זיך אין אַ קירך, פאַרוואָס זאָלן זיי נישט אויסבויען?

די פאַרזאַמלונג האָט אָנגענומען אַ רעזאָלוציע פון סימ־פּאַטיע און אונטערשטיצונג. אַ סך פון די אָנטיילנעמער זענען צוגעקומען און געדאַנקט, צווישן זיי דער טיף-פּראָגרעסיווער גייסטלעכער פריזער. צופרידן און ממש שטראַלנדיק איז געווען פּילטשער. מיט אַ לצנות׳דיקן שמייכל האָט ער מיר געזאָגט: גוט, וואָס איר האָט אים אַזוי געענטפערט! ער איז אַ פּראָפעס־אָנעלער מיסיאָנער און זעט אומעטום געפאַרן פאַר דער קירך. מען טאָר נישט צונויפמישן קימבערליי מיט אַזעלכע פראַגן. זינט יענער צייט האָט זיך פאַרבונדן אַ פריינטשאַפט צווישן אונז ביידן. איך האָב צום ערשטן מאָל געהאַט די געלעגנהייט צוצוקומען נענטער צו אַ קריסטלעכן גייסטלעכן און איך האָב אַ סך געלערנט.

אין רוסלאַנד אַמאָל, און פאַרשטייט זיך, ביי זיך אין יידיש־פאָלק, האָב איך געזען און באַקענט זיך מיט גייסטלעכע און רבנים פון פאַרשידענע אַרטן. איך האָב זיך געטראָפן מיט רוסישע גלחים, וואָס זענען געווען אָפיציעל פאַרשטייער פון אַ

רעאַקציאָנערן צאַרן־רעזשים, האָבן אָבער זיך איבערגעגעבן צו די פּליכטן פֿון דער רעוואָלוציע. פּערציק פֿון זיי האָבן זיך אָפֿן דערקלערט פֿאַר סאָציאַל רעוואָלוציאָנערן אין דער צווייטער רוסישער דומע, און האָבן באַצאָלט דערפֿאַר מיטן פֿאַרלוסט פֿון זייער קירכלעכער ווערדע און חיונה בכלל. איך האָב זיך נאָך אָפּטער געטראָפֿן מיט רבנים, וואָס האָבן אומדערשיטערלעך געפֿירט אַ קאָנסערוואַטיווע, לעבנס־פֿרעמדע ליניע, נישט געקוקט אויף דעם וואָס דער יידישער מזל האָט גערופֿן מיט טויזנט קולות צו רעבעליאָן. נישט דאָ איז דער פּלאַץ צו פֿרעגן פֿאַר־וואָס דאָס איז געווען אַזוי. איצט האָב איך זיך דערנענטערט אַביסל צו די גייסטלעכע פֿון ענגלישן פֿאָלק, וואָס האָט געלעבט נישט אין דער שטיקעניש פֿון אַ צאַרישן רוסלאַנד און נישט אין דעם קאַטאַסטראָפֿאַלן אומרו פֿון יידישן לעבן, נאָר אין דער רואיקער, געזעטיקטער, זעלבסט־צופֿרידענער סביבה פֿון אַ בריטישער אימפּעריע. צי זענען געווען צווישן זיי אומרואיקע גייס־טער, שטורם־פֿויגל, וואָס שפּירן די ליידן פֿון זייער צייט און זענען אָנזאָגער אויף אַ בעסערער צוקונפֿט?

יאָ, עס זענען געווען אַזעלכע נישט ווייניק צווישן די ענג־לענדער און אויסטראַליער. פֿאָרנדיק אַהער האָב איך געהאַט מיט זיך עמפּפֿעלונג־בריוו צו אַ סך אויסטראַליער פֿון דעם אויבן־דערמאָנטן בישאָף פֿון טשיטשעסטער. מיר האָבן אין לאָנדאָן מיט טיפֿער באַפֿרידיגונג געלייענט זיינע מאָנענדיקע רעדעס וועגן די פּליטים אין דעם לאָרדן־הויז. אין יולי 1939 האָט ער געהאַלטן אַזאַ מין אויסשעפּנדיקע רעדע, פֿול מיט וויסן און מאָראַלישן מוט, אַז די „פֿריילאַנד"־אָרגאַניזאַציע האָט זי אַרויסגעגעבן אַלס אַ בראָשור. פֿאַרשטייט זיך, אַז ער איז געוואָרן אַ פֿריינט פֿון קימבערלי־פּראָיעקט. אַז איך האָב ביי אים געבעטן רעקאָ־מענדאַציעס צו זיינע פֿריינט אין אויסטראַליע, האָט ער מיך איינגעלאַדן קומען צו אים אין זיין שטעטל ביי לאָנדאָן און צו־געזאָגט אַלע מעגלעכע הילף. דער נאָך יונגער מאַן, וואָס ווען נישט זיין פֿייערלעך־שוואַרצע קליידער וואָלט מען נישט דער־קענט אין אים דעם גלח, האָט מיט אַ שטילער, אומזיכטבאַרער התלהבות צוגעהערט און צוגעזאָגט. אין זיינע בריוו צו די אַרצ־

בישאָפּ פון סידנעי און פּערט האָט ער, צווישן אַנד. געשריבן:

„דר. שטיינבערג קומט קיין אויסטראַליע אין אויפטראַג פון דער פרייזאַנד־ליגע, כדי אויסצו־פאָרשן די מעגלעכקייטן פון אַ קאָלעקטיוון ישוב פון יידישע פּליטים אין אויסטראַליע. איך גלויב נישט אַז עמיצער, וואָס פאַרשטייט די געוואַלטיקע נויט פון שאַפן נייע היימען פאַר די וואָס זענען אַרויסגעשטופּט געוואָרן פון דייטשלאַנד דורך די ראַסן־געזעצן, וועט נישט צוהעלפן אין אַזאַ זאַך. איך בין איבערצייגט, אַז אויך אייער באַציאונג צו אַזאַ פּראָיעקט וועט זיין פול מיט סימפּאַטיע.

איך קען זיך נישט העלפן אָבער איך פיל, אַז די אַלע פון אונז, וואָס באַלאַנגען צו דער בריטישער אימפּעריע טראָגן אַ באַזונדערע אחריות; טיילווייז צוליב דעם גרויסן פּאַרנעם פון אונזער אימפּעריע, טיילווייז צוליב דער ראָלע, וואָס אונזער לאַנד האָט אויף זיך גענומען צו שפּילן אין דעם מזל פון יידישן פאָלק בעת יענער מלחמה. איצט זענען זייערע נויטן אומענדלעך גרעסער.

פאַר אַלץ וואָס איר וועט טאָן כדי צו פאַרווירקלעכן דעם פּראָיעקט דורך אייער פּערזענלעכער טאַט, פאַרבינדונגען און אונטערשטיצונג, וועל איך אייך זיין אין דער העכסטער מאָס דאַנקבאַר.

אייער, דזשאָרדזש טשיטשעסטער.

אין פּאַלאַץ, 19טן אַפּריל, 1939.

בישאָף פּילטשער האָט געהאַנדלט אין גייסט פון אָט דעם בריוו. די נויט, די מאַטעריעלע און די זייִלישע נויט פון די פּליטים, איז אים נישט נאָר נאָענט; זי איז געוואָרן אַ שטיק פון זיין טאָג־טעגלעכן לעבן אין לויף פון יאָרן. ער האָט נישט נאָר געזען פאַר זיך—ווי למשל די שטאַטסמענער אָדער צייטונג־שרייבער —די געזעלשאַפטלעכע דערשיינונג פון REFUGEES נאָר ער האָט זיך אויסגעבונדן מיט דעם אינדיווידועלן שיקזאַל

פון אַן איינצלנעם REFUGEE. צי האָט ער געהאַט דערביי וועלכע נישט איז געדאַנקען פון מיסיאָנערטום, פון „כאַפּן נשמות" פאַר דער קירך? איך ווייס עס נישט. אפשר ווי ביי יעדן איבערגעגעבענעם דינער פון אַ באַוועגונג איז דער געדאַנק פון מאַכן פּראָזעליטן פאַר זיין גלויבן געלעגן אונטער דער זייטישער איבערפּלאַך פון זיין טעטיקייט. אָבער ער האָט אַזאַ פאַרהייי־לענעם ווונטש נ י ש ט געמאַכט פאַר דעם הויפּט־מאָטיוו פון זיין אַרבעט; ער האָט נישט אויסגענוצט די זייטישע פּיין פון די ליידנדיקע פאַר דעם וויל פון זיין קירך.

אויב שוין יאָ מיסיאָנערטום האָט ער עס נישט פאַרווירק־לעכט אין יענער פאָרם פון אַקטיוון צוריידן אָדער פּריידיקן, וואָס שטויסט אָפּ מענטשן, נאָר אין דער פאָרם פון מענטשן־פריינטלעכער טאַט. אים איז געווען דער עיקר נישט דער מדרש, די קריסטלעכע דאָגמע, נאָר די מעשה, דער פּערזענלעכער ביי־שפּיל. ער האָט געהאַלטן אַן אין דעם שענדלעכן אומגליק, וואָס האָט זיך אַראָפּגעלאָזן אויף יידן אין דייטשלאַנד איז שולדיק אויך די קריסטלעכע וועלט. איצט איז פאַר איר געקומען די צייט, אין וועלכער זי מוז זיך ריינוואַשן פון דער שולד, מוז זיך רעהאַביליטירן לגבי די גערודפ'טע און געפּלאָגטע. דאָס קען זי דערגרייכן נישט דורך ראַטעווען פרעמדע נשמות, נאָר, ראשית כל, דורך ראַטעווען איר אייגענע נשמה. די קירך דאַרף עס זוכן דורך ערלעכער אַרבעט אין יענעם אומענדלעכן ים פון מענטש־לעכע צרות און טרערן, וואָס האָט באַקומען אַזאַ שוואַך קלינ־גענדיקן נאָמען: REFUGEE.

פילטשער האָט איבערגענומען דעם פאָרזיץ אין דעם הילף־קאָמיטעט פאַר די אַזוי־גערופענע „נישט־אַרישע קריסטן", וועל־כע זענען פאַרוואָגלט געוואָרן צוזאַמען מיט יידן. אָבער ער האָט אויפגעהאַלטן אין אַ דעליקאַטער און פאָרזיכטיקער פאָרם זיין גאַנצע פריינטשאַפט און איידלקייט אויך לגבי די יידן־פּליטים. לגבי די לעצטע האָט ער מסתמא באַזונדערס הייליק געהאַלטן זיין פליכט. און ס'איז געווען נאָך אַ מאָמענט: ער איז בכלל ניט געווען שטאַרק געבונדן צו די אָפיציעלע דאָגמאַטן פון דער קירך. אויף וויפיל איך האָב געקענט פאַרשטיין, איז ער געשטאַ־

נען אָן אַ זייט פון די „פונדאַמענטאַליסטן", די שטרענגע היטער פון געזעץ און טראַדיציע אין גלויבן. דערפאַר האָט ער מיר געזאָגט, אַז ער פילט זיך נענטער נישט צו די יידישע אָרטאָדאָקסן, נאָר צו די ליבעראַלע ראַבינער, מיט וועלכע ער האָט זיך נישט איינמאָל געטראָפן אין אַמעריקע.

פילטשער איז געשטאַנען אין נאָענטע באַציאונגען מיט די העכערע שטעלן אין דער מלוכה; האָט ער געקאָנט שטענדיק אינפאָרמירן זיי וועגן דער לאַגע פון די פּליטים און פאָדערן אויסבעסערונגען פון דער לאַגע. ער האָט עס געטאָן אומדערמידלעך, אָן אָפּרו, אָן שום צייכן פון פאַרמאַטערטקייט. מען האָט אינטערנירט אין סידנעי אַ פּאָר צענדליק עמיגראַנטן געקומענע פון דייטשלאַנד און עסטרייך. האָט ער זיך פאַרנומען מיט יעדן פאַל באַזונדערס, האָט ער אָן אַ שיעור מאָל אויפגענומען די פרויען און קרובים פון די אינטערנירטע, האָט ער פאַר זיי געקלאַפּט אין אַלע טירן און טויערן. עס איז אויפגעקומען אַ פּראָיעקט, אַז פאַר אַזעלכע פאַלן זאָלן אויפגעשטעלט ווערן ספּעציעלע טריבונאַלן ווי אין ענגלאַנד, כדי אָפּצוקלייבן די באמת חשוד'ע פון די אומשולדיקע. ער האָט עס געהאַלטן פאַר אַ חוב פון דער „בריטישער גערעכטיקייט". דעם פּראָיעקט פון אַזאַ טריבונאַל האָבן אויסגעאַרבעט אַ פּאָר פּראָגרעסיווע ריכטער פון העכסטן געריכט אין סידנעי; מען האָט עס צוגעשטעלט צום פּריים-מיניסטער און קריגס-מיניסטער, צום גאָווערנאָר-דזשענעראַל.

אָבער די צייט איז געגאַנגען און די טריבונאַלן זענען נישט אויפגעשטעלט געוואָרן. ווייזט אויס, געוויסע פאַקטאָרן האָבן געשטערט. איז עס דאָך אַזוי לייכט צו וואַרפן חשדים אויף „פרעמדע" בעת אַ מלחמה-בהלה. די אינטערנירטע זענען דערווייל געזעסן, און בישאָף פּילטשער האָט געזען די טרערן אין די געזיכטער פון די פרויען. איז ער געפאָרן קיין קאַנבעראַ, כדי צו איבערצייגן זיי מיט מענטשלעכע, קריסטלעכע, פּאָליטישע אַרגומענטן. אויף זיין רונדן, לבנה-אַרטיקן פּנים איז געלעגן דער אויסדרוק פון שטילער פאַרוווּנדערונג: פאַרוואָס ציט איר מיט דער זאַך אַזוי לאַנג? עס איז דאָך אַזוי פּשוט צו טאָן

מענטשן אַ טובֿה? נו, מאַכט דאָך אַן אויספֿאָרשונג און לאָזט זיי אַרויס!... נאָך לאַנגע באַמיאונגען איז דער פּראָיעקט פֿאַרווירקלעכט געוואָרן פֿאַרן גאַנצן לאַנד, און מען האָט טאַקע אַ סך פֿון די פֿאַרהאַלטענע באַפֿרייט.

אין סעפּטעמבער 1940 האָט פּאַסירט עפּעס אומגלויבלעכעס. אויף אַ ספּעציעלער שיף „דונעראַ" האָט מען טראַנספּאָרטירט פֿון ענגלאַנד קיין אויסטראַליע כמעט 2000 ציווילע פּליטים אַלס אינטערנירטע. די גרעסטע צאָל צווישן זיי זענען געווען ייִדן. וועגן איינעם פֿון זיי האָט מען מיר אַהער טעלעגראַפֿירט, און איך האָב באַקומען די דערלויבעניש צו זען אים אין דער סידנעיער געפֿענגעניש. איך האָב דערזען אַ זייער יונגן אינטעליגענטן מאַן מיט אַן אויסגעצערטן געזיכט און פֿאַרטרויערטע אויגן. דער וואַכט־פּאָסטן איז געשטאַנען דערבײַ, אָבער דער יונגער מאַן האָט שטילערהייט און ווי שעמעוודיק דערציילט וועגן דעם שווערן, פּײַניקנדיקן וועג, וואָס זיי האָבן דורכגעמאַכט אויף דער שיף. פֿאַר אַ סך לאַנגע וואָכן האָט די קאָמאַנדע פֿון שיף באַטראַכט זיי ווי אײַנגעפֿאַנגענע דײַטשע מלחמה־געפֿאַנגענע, און האָט זיי באַהאַנדלט מיט דער גרעסטער שאַרפֿקייט. זיי זענען געווען צערודערט אי פֿון דער באַהאַנדלונג אי פֿון דעם שמערצלעכן געפֿיל אַז ד אָ ס געשעט אויף אַן ענגלישער שיף. אָט דעם יונגן מאַן און נאָך אַ האַלב־טוץ אַנדערע האָט מען טאַקע באַלד אָפּגעשיקט קיין ענגלאַנד צוריק.

עס האָט זיך אַרויסגעשטעלט, אַז בכלל איז דאָס טראַנספּאָרטירן פֿון טויזנטער פֿרידלעכע פּליטים קיין אויסטראַליע (און קאַנאַדע) געווען אַן אומפֿאַרצײַלעכער פֿעלער. עס איז געשען אין יענע מהומה־וואָכן פֿון יולי־אויגוסט 1940, בעת מען האָט דערוואַרט היטלער'ס אָנפֿאַל אויף ענגלאַנד און די מיליטער־לײַט זענען פֿאַרכאַפּט געוואָרן פֿון דעם באַקאַנטן שפּיאָנאַזש־פּסיכאָז. שוין אין אַ פּאָר וואָכן אַרום האָט די עפֿנטלעכע מיינונג פֿון ענגלאַנד גענומען פּראָטעסטירן קעגן דאָס געשעענע. אין לאָרדןהויז האָט לאָרד סעסיל דערקלערט דעם 6 אויגוסט:

„איך פֿיל זייער שטאַרק, אַז די געשיכטע פֿון דעם וואָס האָט פּאַסירט בנוגע די אומגליקלעכע

פליטים איז איינער פון די שענדלעכסטע עפּיזאָדן אין דער גאַנצער געשיכטע פון אונזער לאַנד... די גרעסטע אומגערעכטיקייט איז באַגאַנגען געוואָרן אונטער דעם איינפלוס פון שרעק... צום אומגליק איז אָנגעלאָפן אַ כוואַליע פון פּאַניק, וואָס קומט אַזוי אָפט אין מלחמה־צייט און מען האָט געזאָגט: יאָ, מיר קענען נישט וואַרטן אויף פּינקטלעכע פאָר־זיכט־מאסנאַמען כדי אויסצופאָרשן די שולד אָדער אומשולד פון די איינצל־מענטשן; מיר מוזן אריינ־זעצן די גאַנצע חברה (INTERN THE LOT); און דאָס איז געוואָרן אַ שלאָג־וואָרט. אין דער אמת'ן איז דאָס געווען די לעכערלעכסטע נאַרישקייט וואָס מען קען עצה'נען אַ פאָלק אין אַ מאָ־מענט פון אַ גרויסער אויפרעגונג".

נאָך קלאָרער און האַרציקער האָט גערעדט אין פּאַרלאַמענט דער באַקאַנטער מעטשן־פריינט מיידזשאָר קעזעלעט, דעם 22טן אויגוסט 1940:

„קיין שום אנטשולדיגונג ווי למשל מלחמה אָדער די פּאַר־מאַטערטקייט פו די באַאַמטע איז נישט גענוגנדיק אויף צו דער־קלערן דאָ וואָס עס האָט פּאַסירט. שרעקלעכע טראַגעדיעס, אומ־נויטיקע און נישט פאַרדינטע, זענען די שולד פון געוויסע קרייזן... צו זאָגן דעם אמת, איך וועל זיך נישט פילן גליקלעך צי אַלס ענגלענדער צי אַלס אונטערשטיצער פון דער רעגירונג, ביז דאָס באַשמוצטע בלאַט פון אונזער געשיכטע וועט נישט ווערן אָפּגערייניקט און אָנגעשריבן אויפסניי."

די פּראָגרעסיווע מענער אין אויסטראַליע האָבן אָבער גע־פילט אַ צוויי־פאַכן פּאַרדרוס: אויך צוליב דער אומווירדיקער באַ־האַנדלונג פון די פאַרשיקטע אויף דער גלות־שיף. די וואָס האָבן אומזיסט געליטן זענען איצט געווען אין אויסטראַליע, און מען האָט זיך גענדאַרפט פאַר זיי אָננעמען. אַן אומגערעכטיקייט קען נישט אָפּגעווישט ווערן פון דער ערד, אָבער זי קען אפשר ווערן פאַרגעסן דורך ערלעכער תשובה און פּאַרגיטיגונג. די עולה אויף דער שיף „דונעראַ" האָט באַקומען אַזאַ מין פאַרגיטיגונג. בי־

שאָף פּילטשער האָט נישט גערוט ווי נאָר ער האָט זיך דערוווּסט פון איר; ער איז תּכף אריין אין פאַרבינדונג מיט סער טאָמאַס בייווין און אַנדערע הויפּטריכטער. בייווין איז געווען דעמאָלט קראַנק, אין געלעגן אָן כּחות אויף דער סאָפע, אָבער ער האָט זיך באַראַטן מיט אַנדערע וועגן די שריט. איינער פון די הויפּטריכטער איז געפאָרן צו דעם געפאַנגענעם־לאַגער, האָט זיי אויסגעפרעגט מיט דער גרעטער פּינקטלעכקייט, געלאָזן אויפצייכנען אַ גענויען באַריכט וועגן די געשעענישן. עס זענען געווען גענוג יוריסטיש־געבילדעטע מענטשן צווישן די געפאַנגענע, און זיי האָבן צוגעשטעלט אַ דאָקומענט, וואָס איז געווען הימלשרייענדיק אין זיין געלאַסענער און געשליפענער שפּראַך. דער דאָקומענט איז, צווישן אַנדערע, אָפּגעשיקט געוואָרן קיין לאָנדאָן, און אין ענגלישן פּאַרלאַמענט איז די „דונערא" מיט אירע אָפיצערן, וואָס האָבן פאַרלאָרן דעם קאָפּ, געוואָרן אַ טעמע פון אָפּטע דעבאַטן. דער נייער אינערן־מיניסטער, הערבערט מאָריסאָן, האָט אָפן צוגעגעבן די שולד און פאַראַנטוואָרטונג פון דער רעגירונג. מען האָט געמשפּט די אָפיצערן פון דער שיף און אייניקע פאָראורטיילט. ענגלאַנד האָט אַזוי אַרום געוויזן דעם מאָראַלישן מוט אָנצודערקענען אַן עולה און צו פאַרריכטן איר ווי נאָר מעגלעך. דאָס איז אַ גרויסע דערגרייכונג אין אַ צייט פון מלחמה, ווען דאָס לאַנד שטייט אין סכּנה. די וואָס האָבן געהאָלפן אויפצודעקן די עולה מעגן זיין שטאָלץ מיט זייער טאַט פון עכטן פּאַטריאָטיזם. פּילטשער איז אָבער קיינמאָל נישט געבליבן אָן אַרבעט. אין דעם געפאַנגענעם־לאַגער גופא איז נישט אַלץ געווען אין אָרדנונג; מען האָט אין די קעמפּס צונויפגעזעצט די ציווילע אינטערנירטע פון ענגלאַנד (וואָס מערסטנס זענען זיי געווען ייִדן) מיט די עכטע קריג־געפאַנגענע: נאַציס און פאַשיסטן. ווי האָבן די ערשטע געמוזט ליידן זיצנדיק הינטער די גראַטעס צוזאַמען מיט זייערע טויט־פיינט, וועלכע האָבן אויך דאָ באַשימפּט זיי מיט נאַצישער חוצפּה! עס איז געווען אַ „טעכנישע" פראַגע, וואָס האָט אומצאָליקע מענטשן געצאַפּט דאָס בלוט. פּילטשער מיט אַנדערע האָבן אַזוי לאַנג געקלאַפּט אין די הויכע פענסטער ביז מען האָט די געפאַנגענע צעטיילט, און ביי

די ציווילע פליטים האָט זיך אָנגעהויבן אַן אינטענסיוו גייסט־
רייך און פּראָדוקטיוו לעבן. די געשיכטע דערפון—אַ מוסטער פון
יידישער לעבנסקראַפט און אויסטראַלישער מענטשן־פריינטשאַפט
—מוז באַזונדערס געשריבן ווערן.

און עס איז געווען אַן אַנדערע, נאָך שווערערע פּראַגע, אין
וועלכער דער בישאָף און זיינע פריינט האָבן זיך שטענדיק באַ־
מיט: וועגן דעם לעגאַלן סטאַטוס פון די פליטים. די וואָס זענען
אַנטלאָפן פון העלישן פייער און האָבן געפונען אַ היים אין אויס־
טראַליע, האָבן נישט געוואָלט באַשיינט ווערן תמיד מיט דעם
פאַלש־קלינגענדיקן און געפערלעכן נאָמען: ALIEN אָדער נאָכ־
מער ENEMY ALIEN. די אומפריינטשאַפט פון פאָלק האָט
מען דורכדעם לייכט געקענט ריכטן אויף זיי צו יעדער צייט. עס
האָט געזאָלט געשאַפן ווערן פאַר זיי אַזאַ מין רעכטלעכער צו־
שטאַנד וואָס זאָל קלאָר מאַכן אַז—הגם זיי געהערן נאָך נישט
אָפיציעל צו דער אויסטראַלישער מדינה—זענען זיי אָבער אַב־
סאָלוט אָפגעשניטן פון זייער אַלטן פיינטלעכן פאָטערלאַנד. אַ
פליט פון נאַצישער אונטערדריקונג טאָר מער נישט זיין
פאַררעכנט פאַר אַ פרעמדן. “REFUGEE FROM NAZI
OPPRESSION”— איז געווען אַן אויסדרוק געשאַפן דורך די
טריבונאַלן אין ענגלאַנד, און עפּעס ענלעכעס האָט מען דער־
וואַרט אין אויסטראַליע. נישט געקוקט אויף אַלע באַמיאונגען,
האָט זיך דאָס נישט געלאָזט שאַפן.

די מאָס איז נישט געווען פול. צוזאַמען מיט דער פאַרשאַר־
פונג פון דער מיליטערישער לאַגע האָבן זיך גענומען אין סיד־
נעי פאַרשטאַרקן די טענות און קולות קעגן די פליטים (געמיינט
מערסטנס יידן). אין דער שפּיץ האָבן זיך דאַסמאָל געשטעלט
דער פּרעמיער פון ניו־סאַוט־וויילס מר. מער און זיין געהילף
בראַקסנער. זיי האָבן פאַרלאַנגט מען זאָל בכלל אינטערנירן
אַ ל ע פיינטלעכע פרעמדלינגס אין לאַנד, אָן שום אויסנאַם.
זיי האָבן טאַקע באַנוצט אָט יענעם געפערלעכן שלאָג־וואָרט,
וועלכן לאָרד סעסיל האָט אָנגערופן „די לעכערלעכסטע נאַריש־
קייט”: זעצט אריין די גאַנצע חברה! אַז די פעדעראַלע רעגירונג
(פון מענזיס׳ן) האָט זיך אויף דעם נישט אָפגערופן, האָבן די

דאָזיקע מיניסטאָרן אָנגעהויבן דורכצופירן אַ דיסקרימינאַציע־פּאָליטיק לגבי די פּליטים אין סידני. מען האָט אָפּגענומען די האַנדל־דערלויבעניש פון די קליינע הענדלער און פּעדלער. מען האָט זיי מיטאַמאָל געמאַכט ברויטלאָז, נאָכדעם ווי זיי האָבן זיך קוים צוגעשלאָגן צו אָט די שווערע פּרנסות.

האָט מען געדאַרפט זען אין יענער צייט דעם בישאָף. ער האָט נישט געקענט פאַרגעסן די עולה אויף אַ מינוט. פּראָטעסטן און שטילע וועיקלאַגן האָבן זיך געטראָגן צו אים פון אַלע זייטן. ער האָט געוואָלט דורכרעדן זיך מיט די מיניסטאָרן, אָבער זיי האָבן אים אויסגעמיטן. די פּאָליטישע פירער פון זיין אייגענעם שטאַט האָבן אויסגעמיטן דעם רעליגיעזן פירער. אויף זיין געזיכט האָב איך ווידער געזען די שטילע פאַרוווּנדערונג: פּ אַ ר ו ו אָ ס זענען מענטשן אַזוי?....

ערשט אין פעברואַר 1942, בעת מען האָט אַלע אויסלענדער גערופן צום מיליטער־דינסט, האָט מען באַנוצט דעם אויסדרוק פון "ALIEN REFUGEES". דאָס איז אָבער געווען אַ פּשרה־אויסדרוק, וואָס האָט נאָר אָפּגעשוואַכט דעם גיפט, אָבער נישט אָפּגעשאַפט אים.

איינעם אַ פאַל האָב איך געהאַט די געלעגנהייט צו באַאָבאַכטן. מר. בלומענצווייג איז געווען אַ זייער בכבודיקער אַלטער יידישער פּליט פון דייטשלאַנד. אין זיין קליינער דרום־דייטשער שטאָט האָט ער, אַ גביר און תושב זינט יאָרהונדערטער, געשפּילט אַ חשוב'ע ראָלע. ער איז געווען גבאי פון דער יידישער געמיינדע, אויך פאָרזיצער פון אַ סך אַלגעמיינע אינסטיטוציעס. אין זיין פאַמיליע האָט מען שטאָלצירט מיט אַ באַזוך, וואָס דער בעל שם זאָל האָבן אַמאָל געמאַכט צו זיין עלטער־עלטער־זיידן. לויט דער לעגענדע זאָל דער בעל שם האָבן צוגעזאָגט, אַז קיין איינער פון זייער פאַמיליע וועט נישט פאַלן אין קריג־שלאַכטן. דער 67־יעריקער מאַן האָט עס מיר דערציילט, און אַ פאַר'חלומ'טע התפּעלות האָט באַלויכטן זיין געזיכט. פונדעסטוועגן אין נאָוועמבער 1938 האָט זיך אויך אויף אים אויסגעגאָסן די תוכחה; מען האָט אים און זיין פרוי בלוטיק געשלאָגן, געצוווּנגען זיי גראָבן פאַר זיך אַ קבר, געלאָזן האַלב־טויטע אויפן

וועג. זיי האָבן זיך געראַטעוועט קיין אויסטראַליע מיט דעם נאַקעטן לעבן אַליין. און דער מאַן—אַמאָל אַ באַזיצער פון אַ וואַרענהויז מיט 50 אָנגעשטעלטע—האָט זיך רואיק גענומען פאַר פּעדלעריי. אין די הייסע טעג, פלעגט ער שעה'ן לאַנג גיין טרעפּ אַרויף טרעפּ אַראָפּ, און פאַרקויפן פּאַפּיראָסן. ער האָט געהאַט זיינע קונדן, וואָס פלעגן פריינטלעך אָפּוואַרטן דעם מאַן מיטן קינדישן שמייכל און די שטראָמען שוויים אויפן פּנים. ער איז געווען וווּנדערבאַר מיט זיין אינערלעכער רו און צופרידנקייט צום לעבן. קיינמאָל נישט קיין קרעכץ, קיין טענות, קיין גיפטיקע דערמאָנונג פון זיינע בלוט־שונאים. פלעגט ער זיך צוזעצן, פלעגט מען אים פרעגן,—דעמאָלט פלעגט ער דערציילן פון אַמאָל אָן שרייענדיקער ביטערניש. זיין אינטערעס איז געווען געווענדעט אויף דעם היינט, אויף דער פאַמיליע וועלכע ער שטיצט, אויף די פּאָר פונט אַ וואָך וועלכע—גאָט צו דאַנקען! —ער קען אויסאַרבעטן מיט זיינע פיס. דאָס איז די אומצעשטערבאַרע יידישע לעבנס־קראַפט. איין זאַך נאָר האָט ער בשום אופן נישט געקענט פאַרשטיין: פאַרוואָס איז עס אַזוי? פאַרוואָס האָט ער געליטן און די אַנדערע האָבן געליטן?

אַז די רעגירונג האָט אָנגעהויבן פאַרפאָלגן די פרעמדע, איז אויך אָט דער מר. בלומענצווייג געפאַלן אונטער די רעדער. מען האָט אים גערופן צום פּאָליציי־געריכט, און מען האָט באַשטימט אַז ער טאָר מער נישט באַנייען זיין האַנדלס־דערלויבעניש. איידער ער האָט זיך נאָך אַרומגעזען ביי דער פאַרהאַנדלונג, איז זיין „פאַל" געווען דערליידיקט, און ער איז פאַרלוירן אַרויס פון געריכט. עס האָט זיך געדוכט אַז דער קליינינטשקער לעבנס־בנין, מיט אַזויפיל מאַטערניש אויסגעבויט, איז ווידער איינגעפאַלן. האָבן מיר אָנגעהויבן צו טראַכטן צי ער זאָל אַפּעלירן קעגן דעם באַשלוס צו דער העכערער אינסטאַנץ. אָבער ביז וואָס ווען האָט בישאָף פילטשער געוואָלט טרעפן זיך מיט אים. איך האָב מיין אַלטן פריינט אַרויפגעפירט צום בישאָף'ס קליינעם צימער אין דעם „קירכן־הויז". ער האָט אויסגעהערט פון אַלטנס מויל די אים שוין גענוג באַקאַנטע געשיכטע, האָט אים מיט אַ שמייכלענדיק געזיכט געטרייסט און צוגעזאָגט העלפן. צי קען ער נישט

אַנגיין מיט זיין געשעפט אויף אַן אַנדער לעגאַלן יסוד?—האָט ער געפרעגט.—איך שטיי אין פאַרבינדונג מיט ריכטער און מען האָט מיר דערקלערט אַז מען פאַלט נישט אונטערן געזעץ פון די פעדלער אויב מען נעמט אָן אויפטראַגן פון קונדן אַפּריער...„ צי איז נישט אַ פּלאַן אַזוי צו אַרבעטן אַנשטאָט צו אַפּעלירן צו די העכע אינסטאַנצן?...

מר. בלומענצוויג האָט נישט אַלץ פאַרשטאַנען פון דעם וואָס דער בישאָף האָט געזאָגט, אָבער ער האָט געהאַט הנאה פון דעם ערלעכן, ברודערלעכן שמועס, וואָס ער האָט דאָ געגאָסן. מסתמא שוין לאַנג אָפּגעווווינט זיך דערפון אין זיין אַלטער היים. און גלייכצייטיק האָב איך געזען ווי אויף זייערביידנס געזיכ־טער האָט זיך געשפרייט איינע און די זעלביקע פראַגע: פ אַ ר ־ װ ו אָ ס ? פאַרוואָס מוזן מענטשן טראָגן די ליידן? ביידע, דער פון דייטשלאַנד פאַרטריבענער ייד און דער אין זיכערקייט און כבוד לעבענדיקער בישאָף, האָבן נישט געקענט דערקלערן פאַר זיך די גרויזאַמקייט פון זייער צייט. עפּעס אַ מאַשין הינטער זיי האָט געוועלטיקט איבער מענטשן און געטאָן טייוואָלשע אַרבעט. זענען זיי ביידע, אַלטע, גרויע זעכציק־יעריקע מענער, געזעסן ווי פאַרלוירן, און איבערן צימער האָט געהאָנגען די שטומע פראַגע פ אַ ר ו ו אָ ס ?

סוף יאָר 1940 איז די רעגירונג פון מער־בראַקסנער געפאַלן. די גרעסטע מערהייט פון שטאָט האָט געשטימט פאַר לייבאָר. דאָס פאַלק האָט יענע אָפּגעוואָרפן.

:: :: :: ::

פילטשער האָט מיך איינמאָל איינגעלאַדן צו זיך אַהיים. ער איז געווען צופרידן וואָס ער האָט געקענט אַריבערקומען נאָך מיר מיט זיין אויטאָ און באַווייזן מיר זיין הויז. איז ער דאָך געווען אַ מענטש, וואָס האָט זיך נישט באַנוגנט מיט ריין־אָפיציעלע, מענן זיי זיין אפילו הומאַניטאַרע, באַציאונגען מיט מענטשן. ער האָט געוואָלט דערקענען דעם גאַנצן מענטשן און איבערגעבן זיך אויך אַלס גאַנצער מענטש.

עפּעס האָב איך שוין געהערט וועגן זיין פּריוואַט־לעבן: עס

איז נישט געווען קיין גליקלעכעס. זיין פרוי איז געווען אַ קרבן פון אַ נערוון־קראַנקהייט, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ שטענדיקן רעדן און טענה'ן צו עמיצן. האָט ער ארויסגעוויזן צו איר אַן אומענדלעכן געדולד, און שטיל געטראָגן די לאַסט פון איינזאַמען לעבן. זיינע קינדער זענען געווען אין קאַנאַדע און די באַלעבאַטישקייט פון זיין הויז האָט געפירט זיינע אַ קרובה, דר. סלייטער, וואָס האָט זיך צוליב דעם באַזעצט אין זידנעי.

זיין הויז האָט טאַקע געטראָגן דעם כאַראַקטער פון אַ פאַר־לאָזענער היים. עס האָט זיך נישט געשפּירט דער גייסט פון אַ האַרמאָניש־לעבנדיקער משפּחה. אָבער דער בישאָף איז געווען, ווי שטענדיק, אויפגעלייגט, פריינטלעך, באַרעדעוודיק. דר. סליי־טער, אַן עלטערע פרוי מיט ענערגישע געזיכט־צוגן, האָט ארויס־געוויזן אַן ענלעכע הארציקייט. פאַרשטייט זיך אַז די ערשטע טעמע איז געווען: די פּליטים. אַז עס איז געקומען די צייט פון טיי, האָט דעם טישל אריינגעבראַכט אַן עבט־יידישע מיידל: עמא מ. פון דייטשלאַנד. זי איז געווען ווי עפּעס אַ סימבאָלישע פּערזאָן וואָס האָט דאָ פאַרקערפּערט די גאַנצע ראַסע פון פּליטים. אַ שוואַרץ־חנ'עוודיקע, יונגע יידישע טאָכטער, מיט אַ קינדיש־נאאיוון געזיכט און טיפע פאַרטרויערטע אויגן, אפשר 18 יאָר אַלט איינגאַנצן. זי האָט געדינט אין ד ע ם הויז, זי האָט, פאַר־שטייט זך, געלעבט אין די בעסטע מענטשלעכע באַדינגונגען— און זי האָט געטרויערט. זי האָט זיך שעמעוודיק דערפרייט מיט מיר, און קוים אויפהויבנדיק די אויגן גענומען דערציילן וועגן איר ברודער אַ דאָקטאָר, וואָס לעבט איינזאַם אין לאָנדאָן. האָב איך איר פאַרגעשלאָגן אַז ער זאָל באַזוכן דאָרטן מיין פאַ־מיליע. זי האָט מיט דעמזעלביקן שעמעוודיקן טאָן געדאַנקט און איז אַוועק.

זיי ביידע, דער דאָקטאָר און דער בישאָף, האָבן איר נאָכ־געקוקט און דערנאָך געפרעגט: פאַרוואָס איז זי אַזוי טרויעריק שטענדיק? צוליב איר ברודער, צוליב איר מוטער? צוליב איר עקאָנאָמישער לאַגע?—עס איז נישט שווער געווען צו דערקלערן פאַרוואָס אָט די ליבע טייערע טאָכטער פון יידישן פאָלק, די

עמאַ, האָט נישט געקענט פריִען זיך מיטן לעבן. דער טרויער וואָס האָט ארויסגעשיינט פון אירע אויגן איז געווען נישט נאָר איר אייגענער, פּערזענלעכער; די שאָטנס פון פּ אַ ל ק ס - ט ר ו י ע ר , כמעט אומבאַוווסט פאַר איר, האָבן אַרויסגע־קוקט פון זיי. דער אומעט איז אַ טויזנט־יעריקער און ער וואַרפט זיך אַזוי אין די אויגן אויף אַ יונגען מיידלשן פּנים. צי קען עס ווען נישט איז פאַרשטיין די קריסטלעכע וועלט?

דער בישאָף איז געווען באַזונדערס צופרידן וואָס ער האָט צו טאָן מיט אַ רוסישן בירגער, האָט ער דאָך איבערגעזעצט איי־ניקע רוסישע דיכטונגען אין ענגליש? וועלכע?—מיט שטאָלץ דערמאָנט ער פּושקינ׳ס באַרימטן „נביא” און אויך זיינס אַ ליבע־ליד. גלייך אויפן אָרט הויבט ער אָן סקאַנדירן די לידער... אין רוסיש. דאָס איז באמת א ווונדער. פון וואַנען קען ער דאָס? —שמייכלענדיק דערציילט ער אַז ער האָט זיך געלערנט רוסיש אין קאַנאַדע ביי אַ פּאָר יונגע מענטשן, איינ ע פון זיי איז געווען די טאָכטער פונם שע... טשע... טשעגלאָוויטאָוו... אַ רוסישן מיניסטער...

— וואָס איר רעדט! — קען איך נאָר אויסרופן — דוקא פון יענעם צאַריסטישן מיניסטער, מיט וועלכן איך בין געווען, אַזוי־צו־זאָגן, פאַרבונדן?

און איך דערצייל זיי וואָס פאַר אַן אכזר און געטרייער צאַ־רישער דינער יענער איז געווען (ער האָט אַראַנזשירט דעם ביילים־פּראָצעס). ווי ער איז שפּעטער אין אָנהויב 1918 געזעסן אין דער פּעטראָפּאַוולאָווער פעסטונג אונטער מיין אויפזיכט, ווי זיין פרוי—די אַריסטאָקראַטקע פון פּעטערבורג—פלעגט קומען בעטן אַרויסצולאָזן אים, ווי איך האָב זיך באַמיט אַנטקעגנצו־קומען איר פאַרלאַנג, אָבער ווי העך שיקזאַל האָט נישט דערלאָזן דערצו. דערנאָך, אַז די לינקע ס.־ר.׳ן זענען אַוועק פון דער סאָ־וועט־רעגירונג, און אין יולי 1918 איז געווען אַן אַטענטאַט אויף לענין׳ען, האָט מען שטשעגלאָוויטאָוו׳ן צווישן אַנדערע עורבים דערשאָסן. ווי משונה׳דיק עס איז צו דערהערן ווידער זיין נאָמען אין 22 יאָר אַרום, דוקא אין אויסטראַליע. איז, הייסט עס, זיין פאַמיליע נישט אונטערגעגאַנגען; זיינע טעכטער זוכן

זיך אַפּ אין קאַנאַדע און געבן גאָר שטונדן אין רוסיש דעם בישאָף...

אויך ער וואונדערט זיך נישט וויינציק איבער די גלגולים פון לעבן, און דערציילט מיר אַ מעשה וועגן זיין אייגענעם לעבן.

— צי ווייסט איר אַז מיין גאַנצע בילדונג אַלס גייסטלעכער פאַרדאַנק איך אַ יידן?

מיט אַ פערציק יאָר צוריק האָט ער זיך געלערנט אין אַ לאָנדאָנער שול צוזאַמען מיט אַ יידישן באָי. דער באָי איז געווען אַ גרעאַטענער און האָט ביים סוף פון שטודיום געווונען אַ סקאָ־לאַרשיפּ. פּילטשער איז געווען אַן אָרעם יינגל וועלכער האָט גע־חלום׳ט וועגן אַ גייסטלעכער קאַריערע, האָט אָבער נישט געהאַט קיין מיטלען אויף צו שטודירן אין אוניווערזיטעט. די איינציקע האָפנונג איז געווען אויף אַ סקאָלאַרשיפּ, אָבער דאָס האָט ער לײַדער נישט באַקומען... אָט דעמאָלט האָט זיך צו אים פּלוצים געווענדעט דער פאָטער פון דעם יידישן חבר—ז ע ל י ג מ אַ ן איז געווען זיין נאָמען—און האָט פאָרגעשלאָגן אָפּצוגעבן דעם סקאָלערשיפּ דעם קריסט. זעליגמאַן איז געווען צופרידן מיטן כבוד, וואָס זיין זון האָט זיך דערוואָרבן, אָבער אין דעם געלט האָט ער זיך נישט גענויטיקט. דאָס איז געווען די רייכע פאַמיליע פון די באַנקירן זעליגמאַן. אַ דאַנק דעם איז פּילטשער אַריין אין דער הויכשול CHARTER HOUSE אין לאָנדאָן, דערנאָך אין אָקספאָרד, און האָט באַקומען זיין אויסבילדונג אין טעאָלאָגיע. שפּעטער איז ער געווען אַ פּראָפעסאָר אין טאָראָנטאָ און דערנאָך אריבערגעקומען קיין סידנעי...

דאָ האָב איך שוין געקענט אַרויסקומען מיט אַ שטיק סענ־סאַציע. — און ווייסט איר ווער עס איז געווען דער ערשטער פּאָרזיצער פון אונזער קימבערלי־קאָמיטעט אין לאָנדאָן? נישט קיין אַנדערער ווי סער טשאַרלז ז ע ל י ג מ אַ ן, מסתמא אַ ברודער צי אַ פּלימעניק פון יענעם אַלטן?

אַזוי אַרום איז פּילטשער געוואָרן אַ צווייפאַכער מחותן צו אונזער קימבערלי־פּראָיעקט. נישט נאָר צוליב זיין אַלגעמיינער פריינטשאַפט צו אָט דער אידעע, נאָר אויך צוליב דעם וואָס אין איר איז פאַרוויקלט אַ נאָמען, וואָס שיינט אים אַרויס פון זיין

אמאָליקער יוגנט. אַ קינדישע צופרידנקייט איז געלעגן אויף זיין געזיכט ביים דערמאָנען יענע צייט. ווי ריכטיק האָט געהאַנדלט יענער ענגלישער ייד און ווי גוט עס האָט זיך אָפּגערופן זיין טאַט אין אַן אַנדער קאָנטינענט!

מיר פלעגן זיך טרעפן זינט דעמאָלט גאַנץ אָפט. ער האָט שטענדיק געהאַלטן אין קאָפּ אונזער ענין. ער האָט גערעדט וועגן דעם ווו נאָר ער האָט געקענט; אונטערגעשריבן אַלס איינער פון די ערשטע און מיט אַזאַ כונה דעם אויפרוף פון די 55 חשוב'ע בירגער אין סידניי. אָבער אחוץ דעם האָט ער פון זיך אָנגע־שריבן אַ וואונדערבאַרן בריף צום אינערן־מיניסטער, סענאַטאָר פּאָל וויסנדיק, אַז יענער איז נישט שטאַרק נוטה צום פּראָיעקט. איך גלויב אַז אַמאָל וואָלט מען גערדאַרפט פאַרעפנטלעכן אַ פּאָר אויסצוגן פון אָט אַזאַ בריף. צי ער האָט געהאָלפן צי נישט,— ער איז פאַר זיך אַליין אַ שטיק איידעלע מענטשלעכקייט.

ער האָט מיך באַקענט מיט זיינע וויסנשאַפטלעכע שריפטן. ער פלעגט נישט זעלטן אַריבערקומען צו מיר אַהיים, און אויף דער קליינער וועראַנדע האָבן מיר געשמועסט וועגן גאָר הויכע ענינים. זיין שאָפער פלעגט אונטן ביים איינגאַנג וואַרטן, און ער פלעגט זיך נישט איילן. ער האָט געקאָנט העברעאיש, און אַלע זיינע שריפטן זענען געווען אַ באַוויז פון זיין טיפן אינטע־רעס צו דער יידישער אמונה. יעדנפאַלס צו אירע גרויסע וואָרט־זאָגער און נביאים. מיר איז געפעלן געוואָרן זיין בוך וועגן די דריי נביאים: הושע, יואל, עמוס. דאָס איז פאַרשטייט זיך אַ קריסטלעך בוך, געשריבן פון אַ גלויביקן קריסט צו זיינע אייגענע צוהערער. אָבער דאָס בוך איז פול מיט אַזאַ יראת הכבוד פאַר די „אַלטע העברעאישע מענער פון גאָט", מיט אַזאַ טיפער ליבע צו יעדן וואָרט זייערן, אַז מען קען נישט דערוואַרטן מער פון אַ קריסטלעכן געמיט. עס איז אַ קאָמענטאַר צו די דריי יידישע נביאים, און דער אויטאָר סטאַרעט זיך, ראשית כל, אַרויסצו־געבן דעם געניוינען טעקסט פון זייער נבואה אין דער אַממערסטן קלאָרער און קינסטלערישער פאָרם. אַליין אַ שרייבער פון קינסט־לערישער קראַפט, זוכט ער אַרויס פון אַלע ענגלישע און אַמע־ריקאַנישע ביבל־איבערזעצונגען די קלאָרסטע און די שענסטע.

ער ברענגט ארויס יעדעס מאָל אַ טייל פון אַ קאַפּיטל, אין דער פאָרם פון סטאַנצען (פערזן), און גיט צו זיי אַ קאָמענטאַר. נישט נאָר וויל ער דערביי באַשרייבן די סביבה, די געדאַנקען־וועלט, די אַטמאָספער פון יענע פאַרפלאָסענע דורות ווען די נביאים האָבן גערעדט צום פאָלק, כדי דער מאָדערנער מענטש זאָל זיי בעסער פאַרשטיין. ער האָט נאָך אַ כונה דערביי; ער באַטאָנט ביי יעדער געלעגנהייט די ענלעכקייט פון די האַרבע פּראָבלעמען אין יענע צייטן און אין די אונזעריקע. ער וויל אַז די שטים פון די יידישע נביאים זאָל דערהערט ווערן פון זיין אייגענעם פאָלק און לאַנד; מיט זייערע רייד מוסר'ט ער ענגלאַנד און די בריטישע אימפּעריע. „אין די מענער — דערקלערט ער — קענען מיר זען דעם וווּנדער פון יענער געטלעכער אינספּיראַציע, וועלכע האָט געמאַכט די נביאים פון ישראל באַדייטונגספול פאַר אַלע צייטן".

איך האָב מיט באַזונדערן אינטערעס געלייענט דעם טייל בוך וועגן דעם נביא עמוס. דער אויטאָר איז פול מיט התפעלות פאַר דעם פשוט'ן פאָלקס-מענטש, פאַר דעם פאַסטוך, וועלכער שטעלט זיך אַזוי שטאַרק אַוועק קעגן דער גאַנצער פּראַכט און גאוה פון די הערשענדיקע אין ישראל. שוין אין דעם ערשטן קאַפּיטל אַנטפּלעקט דער נביא אַז גאָט איז פאַר אים „גאָט פון דער גאַנצער וועלט; נישט נאָר ישראל אַליין, אָבער יעטוועדעס פאָלק געהערט צו אים". דערפאַר דערהויבט ער זיין שטראָפּענדיקע שטים קעגן די פעלקער פון דמשק און עזה, פון אדום און בני־עמון און מואב. וואָס איז די גרעסטע זינד פון די דאָזיקע פעל־קער? — גרויזאַמקייט! „גאָט האָט געהאַסט אכזריות, דעם מענטשנס אוממענטשלעכקייט צום מענטש, ווו נאָר ער האָט עס געפונען. און די פעלקער אַרום ישראל זענען געווען מאיומ'דיק גרויזאַם. בעת זייערע מלחמות פלעגן זיי שטענדיק אָנווענדן די שרעקן פון „טעראָר" לגבי מענער, פרויען און קינדער וואָס פלעגן אַריינפאַלן אין זייערע נעגל. זיי האָבן דערפאַר כשר פאַרדינט דעם געטלעכן פסק דין".

אָבער דאָס פאָלק ישראל האָט עמוס מיט דער טיפסטער אַנטריסטונג באַשולדיקט פאַר אַ באַזונדערן שווערן חטא. די שכנות'דיקע פעלקער זענען פאַרדאַמט געוואָרן פאַר זייער טע־

ראָר לגבי די דרויסנדיקע שונאים אין מלחמה־צייט. ישראל איז געוואָרן באַשולדיקט פאַר דעם אינערלעכן „טעראָר", וועלכן ער האָט צוגעלאָזן לגבי די אייגענע אָ ר ע מ ע לייט אין צייטן פון שלום. „און דער געוואַלטיקער חדוש פון נביא באַשטייט אין דעם אַז די גרויזאַמקייט פון שלום איז מער צו פאַרדאַמען ווי די אכזריות פון קריג; אַז צו באַרויבן דעם אָרעמאַן און די אלמנה אין די רואיקע טעג פון שלום איז אַ מער שענדלעכער פאַרברעכן איידער צו פייניקן דעם פיינט אין דער ראַשיקער, הייסער ליידנ־שאַפט פון מלחמה. און מיט אונזער נביא וואָלט דאָך אינגאַנצן מסכים זיין אַ וויקטאָר הוגאָ, אַ דיקענס, אַ טעניסאָן".

וואָס דעם בישאָף איז אַממערסטן ליב ביי דעם נביא איז עמוס'עס אומאויפהערלעכע קריטיק פון די אָנגענומענע (עם־הארצ'ישע) רעליגיעזע אידעען פון יענער צייט. אין דער שאַרפ־קייט, אין דעם כמעט סאַרקאַסטישן טאָן מיט וועלכן אונזער אויטאָר רעדט וועגן דעם קען מען דערקענען זיין אייגענעם קאַמף מיט די אויטאָריטעטן פון היינט.

„דאָס פאָלק האָט געגלויבט, אַז דוקא דערפאַר וואָס זיי זענען געווען גאָטס פאָלק, האָט זיי גע-קומט שטראָפלאָזיקייט בנוגע זינד. אַזוי ווי אין אַ פאַרקויפלעכן געריכט קען זיך אַ קעניגלעכער פאַוואַריט דערלויבן צו טאָן שטראָפלאָז אַזעלכע מעשים, וואָס מען וואָלט קיינמאָל נישט דערלויבט אַ פשוט'ן מענטשן, פונקט אַזוי איז ישראל גע־ווען איבערצייגט, אַז גאָט וועט בליקן מיט אַ פריינטלעכן אויג אויף די שלעכטע מעשים פון זיין אויסגעווײלט פאָלק. אָט קעגן אַזאַ פאַרדערבלעכער אידעע האָט עמוס אַרויסגעדונערט די מאַיעסטעטישע ווערטער: „אייך אַליין פון צווישן אַלע פאַ־מיליעס פון דער ערד האָב איך אָנדערקענט, און טאַקע דערפאַר וועל איך באַשטראָפן א י י ך פאַר אַלע אייערע זינד". פריווילעגיעס באַטייטן נישט אויסנאַם, נאָר פאַראַנטוואָרטונג. שטרענגקייט פון דין הויבט זיך אָן, ראשית כל, אין דער משפחה

פון גאָט. ד אָ ס איז געווען די גוואַלטיקע אַרויס־
פאָדערונג פון עמוס׳ן קעגן דעם פאָלק׳ס לייכטע,
לייכטזיניקע אמונה״.

אויב דאָס יידישע פאָלק וויל זיך האַלטן פאַר אַ יחסן ביי גאָט מוז עס פאַרדינען דעם כבוד נישט דורך פייערלעכע צערע־מאָניעס אין בית המקדש, נישט דורך גרויסאַרטיקע קרבנות און געזאַנג פון תשבחות, נאָר דורך מעשים טובים. „זוכט גאָט, אָבער נישט די הייליקע פּלעצער, ווייל ער קען אַראָפּשיקן דעם געטלעכן פייער אויף די טעמפּעלס, און עס וועט אפילו קיינער נישט זיין אויף צו לעשן עס. און פאַרוואָס האָט דער נביא אַזוי שאַרף פאַראורטיילט די עבודה אין די טעמפּלען? אָט טאַקע דערפאַר ווייל זיי זענען פול געווען מיט מענטשן, וואָס האָבן פאַרקריפּלט גערעכטיקייט און באַנוצט זיך מיט גרויזאַמקייט. דער ערשטער פאַרלאַנג פון גאָט איז גוטסקייט, נישט עבודה. זוכט גאָט דורך זוכעניש פון גוטסקייט,—אַזוי קלינגט צו אונז די שטים פון דעם נביא״.

פילטשער גייט דאַן אַריבער צו איינעם פון די מאַכטפולסטע קאַפּיטלעך פון זיין בוך. ער אַליין איז דערשיטערט פון דעם אוניווערסאַלן פאַרנעם פון עמוס׳עס נביאות, און ער האָט אין זינען זיין אייגענעם פאָלק און וועלט־מלוכה. „איידער דער נביא גייט פאַרקלאַמירן דעם אונטערגאַנג פון שומרון (ישראל׳ס הויפּט-שטאָט) רופט ער אַרויס עדות פון אירע פאַרברעכנס. עס איז אומגעוויינלעך באַלערנדיק צו זען וועמען ער האָט גערופן. ער רופט די געצנדינערישע מלוכות: אשור פון צפון־מזרח און מצרים פון דרום־מערב. געצנדינער זאָלן משפּט׳ן דאָס פאָלק פון גאָט. דאָס איז ענלעך צו דעם ווי ווען די געלע ראַסע און די ברוינע און די שוואַרצע וואָלטן גערופן געוואָרן צו משפּט׳ן דאָס קריסטנטום פון וויסן מערב. צי קענען זיי טאָן עס? זענען זיי פעאיק אַרויסצוטראָגן אַן אורטייל? געוויס קענען זיי עס, ווייל דאָס געמיינזאַמע געוויסן פון מענטשלעכן מין קען שטענדיק באַאורטיילן אַ פאַלשע אמונה. מצרים און אשור זענען געווען פעאיק צו פאַרשטיין אַז די אָפּענע זינד פון ישראל פאַרדינען גאָטס פּסק״.

און דאָ גייט דער שרייבער איבער אויף די לעבנס־וועגן פון דער היינטיקער עפּאָכע:

„פונקט אזוי טיטלען היינט צוטאָג א י נ ד י ע א ו ן כ י נ ע מיט אבסאָלוטן רעכט אויף זייער אַ סך מעשים און פּאָליטישע טאַטן פון דער אזוי־גערופענער מערב׳דיקער קריסטנהייט. אזוי לאַנג ווי די קירך האַלט די דאָגמע העכער פאַר דער פּראַקטיק, אָרטאָדאָקסיע העכער פאַר מעשה, דעם קולט און די פּריווילעגיעס העכער פאַר ליבע,—אזוי לאַנג וועט די וועלט האָבן דאָס פולע רעכט צו טייטלען אויף איר מיט דעם פינגער פון קריטיק. אזוי לאַנג ווי אונזער אינדוסטריע־סיסטעם, אונזער באַהאַנדלונג פון פרויען, אונזערע געפענגענישן רופן מיט קולות נאָך אַ רעפאָרם, און די קירך פאַרנעמט זיך הויפּטזעכלעך מיט טעאָלאָגישע דיספּוטן,—וועלן מענטשן מיט רעכט אָפּזאָגן זיך פון דער פירונג פון אַ קירך, וואָס איז אבסאָלוט נישט פאַרבונדן מיט די טראַגישע פאַקטן פון לעבן“.

דער בישאָף וואָס האָט ארומגעוואַנדערט אין זיין גייסטיקער מיסיע איבער דער בריטישער אימפּעריע האָט געהאַט עפּעס וויכטיקעס צו זאָגן איר. דער אָרעמער יידישער נביא פון אַמאָל האָט אים אריינגעלייגט די ווערטער אין מויל. „דעם נביא׳ס רייד זאָלן אריננעמען טיף אין הארצן די אַלע, וואָס גלויבן, אז די בריטישע אימפּעריע באַזיצט באַזונדערע פּריווילעגיעס צוליב דער באַזונדערער גונסט פון הימל. גאָט באַגינסטיקט אָבער נישט אַ נאַציע, נאָר אַ כאַראַקטער; נישט ענגלאַנד, נאָר גוטסקייט... פאַר דעם ריכטער־שטול פון גאָט איז נישטאָ קיין חלוקים צווישן מענטשן. שוואַרץ און געל, ברוין און ווייס שטייען אויף דעמזעלביקן שטאַפּל, מיט דעם אונטערשייד נאָר וואָס דער ווייסער איז אין איין פונקט הינטערשטעליק: ווייל פון דעם וועמען עס איז אַ סך געגעבן געוואָרן ווערט אַממערסטן פאַרלאַנגט.“

מען קען בעסער פאַרשטיין פּילטשער׳ס פּערזענלעכקייט ווען מען שפּירט ווי טיף ער איז דורכגעדרונגען מיט דעם אַמאָליקן

יידישן גייסט און ווי ער זוכט אים אַנצוווענדן צו דער היינטיקער וועלט,—אויפן דרך פון קריסטלעכן גלויבן. ער האָט די אויבן־דערמאָנטע ווערטער געשריבן אין יאָר 1929, און איצט, אין 1942 זענען זיי אַזוי פול מיט לעבן. איך שרייב עס אין פעברואַר 1942, אַ טאָג נאָך דעם פאַלן פון סינגאַפור, בעת די געפאַר פאַר דער בריטישער אימפעריע האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַזוי בולט. די געפאַר וועט מיט דער צייט פאַרשווינדן ווי רויך, און די אימפעריע וועט ארויפשטייגן פון די קאָכעדיקע כוואַליעס פון קריג אין אַ העכערער און ריינערער פאָרם. וועט עס אַמאָל געשען, וועט עס קומען אויך אַ דאַנק אַזעלכע ערלעכע מוסר־רייד ווי די פון דעם בישאָף פילטשער.

דעמזעלביקן דרך ארץ צו יידישקייט האָב איך פאַרנומען ביי אים אין זיינע אַנדערע ביכער. אין אַ קליינער אָפּהאַנדלונג וועגן תפלה־טאָן דערמאָנט ער גלייך אין אָנהויב: „די יידן זענען געווען פאַר דער וועלט די גרויסע לערער פון עכטן דאַוונען. די געצנדינערישע תפילה זוכט מערסטנס מאַטעריעלע טובות און סטאַרעט זיך—דורך די קרבנות און כשוף צו בויגן דעם ווילן פון גאָט לויטן ווילן פון דעם בעטער... דער מענטש וואָס וויל לערנען תפילה צו טאָן זאָל זיך ווענדן נישט צו אַטען אָדער רוים, נאָר צו די בערג פון ציון. דערפון איז פאַרשטענדלעך אַז אַ סך פון דעם געבעט „פאָטער אונזער” קען געפינען פאַראַלעלן אין די רבנישע מקורות, באַזונדערס אין קדיש און אין דער שמונה עשרה”. דעמזעלביקן גייסט פון טאָלעראַנץ און קענטעניש האָט ער ארויסגעוויזן אין אַ טעמע, וועלכע באַרירט די סאַמע גרעניצן פון דער קריסטלעכער און יידישער אמונה.

ער האָט פאַרעפנטלעכט אַ פאָרשונג וועגן די באַגריפן פון „צוקונפטיקן לעבן אין יידישן און קריסטלעכן דענקען”. ער האָט סיסטעמאַטיש אונטערזוכט דעם אינהאַלט און באַטייט פון אַזעלכע באַגריפן ווי משיח, מלכות שמים, עולם הזה און עולם הבא. ער האָט נאָכגעפאָלגט—לויט יידישע און עוואַנגעלישע קוועלען— ווי די דאָזיקע באַגריפן האָבן זיך טראַנספאָרמירט פון ריין־ערדישע צו גייסטיקע און מעטאַפיזישע. אָבער דער

הויפט־מקור פון זיינע געדאַנקען און אויספירן איז געווען דער יידישער קוואַל, באַזונדערס די תלמוד'ישע ליטעראַטור. „לויט די אנדייטן פון תנ"ך האָבן די רבי'ס אויפגעבויט זייער לערע וועגן אַ מענטשלעכן משיח, אַ יורש פון דוד'ן, וואָס וועט הערשן איבער אַן ערדישן קעניגרייך". דאָס זעלביקע קען געזאָגט ווערן וועגן גאָטס קעניגרייך אָדער מלכות שמים. „עס זאָל זיין פשוט אַן ערדישע מלכות מיט ירושלים אַלס הויפט־שטאָט". שפּעטער זענען אָט די באַגריפן פאַרטיפט און קאָמפּליצירט געוואָרן. „צומאָל איז מלכות אַן ערדישער באַגריף, צומאָל—אַ הימלי־שער, אָפטמאָלס אַ מישונג פוןביידע. עס קען אויפגעפאַסט ווערן מאַטעריאַליסטיש אָדער גייסטיק, אַלס אַ צייטלעכער אָדער אייביקייט־באַגריף." פונקט אַזוי קאָמפּליצירט זענען געווען די אַנדערע דריי באַגריפן פון דער רביניסטישער ליטעראַטור: עולם הזה, ימי המשיח און עולם הבא. די גאַנצע גייסטיקע אַנטוויקלונג פון די יידישע דענקער אין משך פון דורות האָט זיך אָפּגע־שפּיגלט אין דער דורכאַרבעטונג און פאַרטיפונג פון אָט די פאַר־שטעלונגען, טראַכטענישן, וויזיעס און שטרעבונגען.

און ווענדענדיק זיך צו זיינע צוהערער (דאָס בוך באַשטייט פון זעקס לעקציעס) פאָדערט זיי פילטשער אויף נישט צו וווּנ־דערן זיך איבער דער אויסערגעוויינלעכער פאַרשידנקייט פון אָט די אַלע באַגריפן ביי יידן. „אָט דער צונויפמיש פון אידעען איז באַזירט אויף אַ מעכטיקן יסוד פון גלויבן,—פון גלויבן אין דעם אַז גאָט שטעלט אַוועק אַ הויכע מאָראַלישע אויפגאַבע פאַר ד ע ר וועלט. די אַלע פאַרשידענע אידעען וועגן מלכות שמים און עולם הבא זענען געבויט אויף דער איבערצייגונג, אַז די געשיכטע באַוועגט זיך אונטער דער פירונג און שכל פון גאָט. אויב מיר גלויבן, אַז גאָט פירט די געשיכטע מיט חכמה און חסד פאַראויס צו איר העכסטן ציל, דעמאָלט מוזן מיר האַלטן אַז דאָס מלכות שמים וועט זיך ווען נישט איז אַנטפּלעקן אין טריי־אומף פאַר דער מענטשהייט". און אונזער אויטאָר ברענגט מיט באַגייסטערונג דאָס שיינע ליד פון דעם דייטשן דיכטער גאָט־פריד קעלער אין וועלכן עס איז אַזוי וווּנדערבאַר אויסגעדריקט אָט דער גלויבן אין דעם קומען פון מלכות שמים אויף אונזער

פלאָנעט. 1) „פרילינג גלויבן" הייסט דאָס ליד און די לעצטע סטראָפע זיינע לויטעט:

„ווער יענע האָפנונג האָט פארלוירן
און זאָגט זיך אָפּ אין בייז פון איר,
הלואי וואָל ער נישט זיין געבוירן
ער שטייט דאָך שוין אין קבר'ס טיר".

אָט אַזוי זעט פילטשער יידישקייט פון א י נ ע וו יי נ י ק, פון אירע אייגענע טיפסטע און אינטימסטע היואָלן ארויס. די אמונה צו וועלכער ער געהערט באַגרינדעט ער די גאַנצע צייט אויף דעם יסוד פון דער יידישער געדאַנקען־וועלט. „אונזער פאָר־שונג—זאָגט ער—האָט אונז געוויזן קלאָר אז אלע עסכאַטאָלאָ־גישע באַגריפן פון נייעם טעסטאַמענט זענען גענומען געוואָרן דירעקט פון די יידישע מקורות. סוף כל סוף האָבן מיר עס גע־דאַרפט דערוואַרטן ווייל א ו נ ז ע ר גאָט און זיינע תלמידים זענען געווען יידן, אויפגעבראַכט אויף דעם טראַדיציאָנעלן וויסן פון זייער פאָלק".

נישט איינמאָל זענען מיר געזעסן—ביי מיר אָדער אין א שטילן רעסטאָראַן—און באַרירט די זעלביקע ענינים. מיך האָט יעדעס מאָל געוואונדערט זיין עניוות בשעת מעשה; ער האָט נישט צופיל געהאַלטן פון זיינע ווערק. עס איז געקומען צו רייד א באַ־גריף וועלכן איך האָב נישט געפונען באַהאַנדלט אין זיין בוך: באחרית הימים.

— ווי פאַרשטייט איר עס? האָט ער געפרעגט.

— אויף וויפיל איך פאַרשטיי, קענען זיין צוויי אויס־טייטשונגען פון דער באחרית הימים־וויזיע: א פשוט ערדישע און א מעטאַפיזישע. מען קען פאַרלייגן די פאַרווירקלעכונג פון דער וויזיע אויף אומענדלעך־ווייטע צייטן („סוף פון דער צייט"), מען קען עס אָנרופן „משיח'ס צייטן" און פטור ווערן פון א פּראַקטישער באַציאונג צו דער זאַך. מען קען עס אָבער נעמען ווי א לעבנס־פּראָגראַם פון אונזער צייט, ווי אַן אויפפאָדערונג

1) דאָס ליד איז איבערזעצט פון פילטשער אין ענגליש.

צו אונזערע אייגענע פליכטן. איך האלט פון דער צווייטער שיטה....

— איז דאָס די אלגעמיינע מיינונג ביי יידן?

— שווער צו זאָגן... איך ווייס נאָר אז די באגריפן ענדערן זיך אין זייער אינהאלט. „משיח" האָט געקענט באַטייטן פאַר די יידן אין ערשטן און צווייטן גלות אַ האָפנונג אויף דעם באַלדיקן ווידער־אויפבוי פון דער יידישער מלוכה אין ארץ ישראל. שפּעטער, אַז דער גרויסער גלות האָט זיך אָנגעהויבן, איז משיח געוואָרן די האָפנונג אויף דער אַנטגילטיקער דערלייזונג פון יידישן פאָלק ווען נישט איז אין דער געשיכטע,—אָבער אויף ד ע ר וועלט. נאָך שפּעטער, אַז דער חושך פון גלות האָט ארומגענומען דאָס פאָלק מיט זיינע אייזערנע קלאַמערן, איז די משיח־האָפנונג פארגייסטיקט, פארהימלט געוואָרן. ווער ווייסט צי מען וועט עס ווען נישט איז דערלעבן אויף אָט דער זינדיקער ערד? ...דערפון איז מסתמא געבאָרן געוואָרן אויך אַזאַ באַגריף ווי „ירושלים דלמעלה". דאָס יידישע הארץ האָט אפילו די הייליקע שטאָט באַטראַכט שוין ווי אַן אַבסטראַקטן באַגריף, ווי אַ הימלדיקע ירושלים, נישט ווי אַ פשוט'ע, ערדישע „ירושלים דלמטה". אָבער נישט אלע זענען גרייט אַזוי צו פילן און טראַכטן. די אלע בענקשאַפט־ און האָפנונג־באַגריפן זאָלן ווידער ווערן רעאליזירט אין לעבן. אויך „באחרית הימים" אַזוי. וואָס ישעיהו האָט פאַר־אויסגעזאָגט דעמאָלט, מעג ווערן אַ פּראָגראַם פ ו ן א ל ה ה י מ י ם, פון אונזערע טעג. נישטאָ קיין אחרית הימים, אויב זיי ווערן נישט פאַרווירקלעכט באלה הימים. צעשמעלצן די שווערדן אויף אַקעראייזנס! — איז אַ פאָדערונג פון אונזערע טעג. „אַ פאָלק זאָל נישט אויפהויבן קיין שווערט קעגן דעם אַנ־דערן פאָלק". (לא ישא גוי אל גוי חרב)?—אויך אַ היינטיקע פאָ־דערונג און מעגלעכקייט. אפילו דאָס גוואלטיקע הייליקע וואָרט וועגן „לא ילמדו עוד מלחמה" (מען וועט זיך מער נישט לערנען דעם האַנטווערק פון מלחמה) איז נאָענט צו אונזערע מעג־לעכקייטן...

פילטשער האָט דערצו גריילעך צוגעשטימט. ער איז איצט בכלל געווען מער אינטערעסירט אין פּראַקטישער מאָראַל ווי אין

טעאָלאָגישע אָדער פילאָזאָפישע שמועסן. ער האָט יעדעס מאָל געהאַט אויפן קאָפּ אַ נאָמען פון אַ פּליט, וועלכן מען האָט גע־דאַרפט באַלד, אָט באַלד געבן הילף. האָט ער דאָך אַליין געשריבן אין זיין בוך וועגן תפילה: „יעטוועדער געשריי פון מענטשלעכער נויט רייסט זיך אריין אין אונזערע אויערן, יעטוועדער אָנבליק פון מענטשלעכע ליידן פאָדערט אונזער אַקטיווע הילף". גע־שריבן און געמיינט אַזוי. ווען ער פלעגט מיר טעלעפאָנירן, פלעג איך זיך קוים אָפּהאַלטן פון צו זאָגן: גוט מאָרגן, רבי פּילטשער! —און וואָלט עס געווען אַזוי קרום? אָט האָט דער פאַרשטאָר־בענער רבי פרידמאַן, פון פּערט, געגאַנגען פון אַזאַ אַכטונג און ליבע מצד די קריסטן אַז מען פלעגט אים אין אַ וויץ רופן: דער רבי פון פּערט (RABBI OF PERTH), הייסט עס אַ רב פאַר אַלעמען אין שטאָט. אָט רופט מען אין ענגלאַנד דעם גרויסן מענטשן־און יידן-פריינט וועדזשוווד „פאַרלאַמענט־מיטגליד פאַר יידן".

זיין פשטות איז געווען זייער נאַטירלעך. האָט ער געוווּסט, אַז איך נויטיק זיך אין אַ בוך וואָס ער קען פאַרשאַפן, האָט ער עס קיינמאָל נישט פאַרגעסן. אָבער איינמאָל האָט ער אפילו מיך פאַרוווּנדערט. אין דעם פרימאָרגן פון קריסטמעס, האָט ער פלו־צים אָנגעקלאַפּט אין מיין טיר. ער איז געשטאַנען אין דער פיי־ערלעכער קליידונג פון אַ בישאָף ווייל ער איז געפאָרן צום גאָ־טעסדינסט אין דער קאַטעדראַלע. ער איז געווען אַביסל פאַר־סאָפּעט פון דעם אַרויפשטייג צו מיר אויף דריי טרעפּן, אָבער ער האָט געשיינט. אין האַנט האָט ער געהאַלטן אַ בוך, וואָס ער האָט מיר צוגעזאָגט. אַ בוך וועגן די אויפטועו פון דעם ענגלישן רעליגיעזן רעפאָרמאַטאָר וועסלי אין 18טן יאָרהונדערט. ער האָט זיך געאיילט; דאָס אויטאָ האָט אונטן געוואַרט אויף אים. אין אַזאַ טאָג אויפן וועג צו דער קירך, ווו ער האָט געזאָלט פריידיקן צו די מאַסן, האָט ער געהאַלטן וואָרט צו אַ יחיד.

נאָך אַ שמועס מיט אים, און דאָס קאַפּיטל וועט זיין צו ענד. עס איז שוין געווען דער ביטערער אָנהייב פון יאָר 1942 בעת יאַפּאַן האָט זיך אָפּן באַהעפט אין קריג מיט היטלערן, און אַ דירעקטע געפאַר האָט זיך אַראָפּגעלאָזן איבער די ברעגעס פון

אויסטראַליע גופא. אָן זייער וויסן און ווילן האָבן זיך שווערע שאָטנס געלייגט אויף די גערזיכטער פון די ביז איצט כמעט זאָרגלאָזע אויסטראַליער. אין איינעם פון אַזעלכע פאַרכמורעטע טעג האָבן מיר זיך געטראָפן מיטן בישאָף ביים אַריינגאַנג צו אַ רעסטאָראַן. מיר זענען אַריין אינווייניק און אַרומגעבלאָנדזשעט צווישן די טישלעך: נישט געווען קיין פרייער פּלאַץ. אין אייןווינקל נאָר איז געווען אַביסל פריי, מער נישט צוויי אויסגעפוצטע יונגע פרויען זענען געזעסן ביים אַנדערן ראַנד פון טיש. מיט מי האָבן מיר זיך אַריינגערוקט אַהין און צוגעזעצט זיך. די בײדע דאַמען האָבן אָפּגעשטעלט אויף אַ ווײלע זייער קלינגענדיקן שמועס, אָפּגערוקט די הענט מיט די ברענענדיקע ציגאַרעטן צווישן די פינגער, און אַריינגעקוקט אין אונז. ווייזט אויס, דעם בישאָף׳ס קראַגן אַרום האַלז און מיין יידישע באָרד האָבן אַרויסגערופן זייער פליכטיקן אינטערעס.

אָבער נאָר אויף אַ קורצע ווײלע. זיי האָבן תכף אויפגענומען דעם פאָדעם פון זייער שמועס, געזופּט צוביסלעך דעם אייז-קרעם, געפינקלט מיט זייער רויט־באַפאַרבטע נעגל און שטראַלענדיקע אויגן און געלאָזן פון זיך וואָלקנס רויך. אַלץ איז געווען אין דעם בעסטן זינען אַנשטענדיק, און דאָך האָבן מיר בײדע געפילט זיך עפּעס אומהיימלעך נעבן זיי. אומבאַוווּסט האָבן מיר זיך איבערגעקוקט מיט אַ שפּאָטישן בליק און מיר האָבן זיך פאַרשטאַנען. „פאַרוואָס—האָט ער געפרעגט שפּעטער ווען זיי זענען אַוועק— איז אונז ד ע ר אָנבליק געווען אומאַנגענעם? וואָס האָט אונז געשטערט אין זיי? אַזאַ לייכטזין פּנים אל פּנים מיט דער גרויזאַמער צייט?

איך האָב זיך צוגעקוקט צו אים. נישט געקוקט אויף ד ע ר צייט איז ער פאַרבליבן דערזעלביקער מיט זיין שטענדיקער ווערדיקער רו, מיט זיין מילדן, שמייכלענדיקן בליק. דאָס רונדע לבנה־פּנים, דער גלאַטער שאַרבן מיט גרויע לאָקנס אויף די שלייפן ווי שטענדיק. אין די בלויע אויגן זעט מען אפילו צומאָל אויך שאָטנס פון אומעט. עס איז נישט קיין ווונדער: ער האָט נישט ווייניק איבערגעלעבט אין דער היים, און ער ליידט אַלס קריסט פון דער וועלט־רשעות אַרום אים. דאָך בלייבט ער רואיק,

געלאַסן, אַז יענער ברויזנדיקער אויפֿרעגונג וואָס פֿאַרשטערט די שטריכן פֿון פּנים און פֿון דעם מענטשלעכן געמיט. ווי ברענגען דאָס מענטשן צושטאַנד?

איך דערמאָן זיך אַן אַ גרויסן יידישן מענטשן, וועלכן איך האָב געהאַט די זכיה צו באַאָבאַכטן איייניקע יאָרן פֿון דער נאָענט. פּראָפֿעסאָר ש. דובנאָוו, דער מאָדערנער היסטאָריקער פֿון יידישן פֿאָלק, האָט אין די יאָרן 1923-1933 געלעבט אין בערלין, און מיר זענען געווען שכנים. ער האָט דעמאָלט צוגעגרייט צום דרוק די דייטשע איבערזעצונג פֿון זיין „וועלט-געשיכטע פֿון יידישן פֿאָלק" און מיין ברודער—אהרן שטיינבערג—האָט אין משך פֿון יאָרן איבערזעצט די דאָזיקע צען בענד. פֿלעגן מיר זיך אַלע צונויפֿטרעפֿן נישט נאָר ביי געזעלשאַפֿטלעכע אָדער וויסנשאַפֿטלעכע געלעגנהייטן, נאָר מיר פֿלעגן זיך אָפֿט זען אין אונזער פּריוואַטן און פֿאַמיליען־לעבן.

די לעבנס־אָרדנונג פֿון דעם דעמאָלט כמעט 70־יאָריקן מאַן האָט אַרויסגערופֿן די אַלגעמיינע באַוווּנדערונג. ער האָט געפֿירט אַ גענויען חשבון פֿון זיין אַרבעטס־טאָג; די שעה'ן פֿון אַרבעט, פֿון אָפּרו, פֿון שפּאַצירן, פֿון אויפֿנעמען געסט זענען געווען גענוי אָפּגעמאָסטן און אָפּגעהיט. נאָך אַן אָנגעשטרענגטן פֿרימאָרגן פֿון גייסטיקער אַרבעט פֿלעגט ער אַרויסגיין אַ האַלבע שעה פֿאַר מיטאָג-עסן צום שפּאַציר. עס האָט געמעגט זיין וואָס פֿאַר אַ וועטער, דובנאָוו פֿלעגט זיין אויפֿן גאַס. די איינוווינער פֿון די שטילע גאַסן אין אַ בערלינער פֿאָראָרט האָבן געקענט אָנשטעלן זייערע זייגערס לויט זיין פּינקטלעכקייט. אַ דאַנק דעם האָט ער געקענט נישט נאָר אומאויפֿהערלעך שרייבן, איבערשרייבן, קאָריגירן טויזנטער זייטן פֿון זיין מאַנוסקריפּט, נאָר ער האָט אויך פּערזענלעך, מיט דער האַנט, געענטפֿערט אויף

צענדליקער בריף, וואָס פלעגן שטראָמען צו אים פון אלע עקן יידישער וועלט. פלעגט ער אויפנעמען אומצאָליקע געסט, וואָס פלעגן זוכן זיין עצה און פריינטשאַפט, און אויך לייענען אַן אַ שיעור צייטונגען און זשורנאַלן אין אַ ריי שפּראַכן.

פלעגן מיר — זיינע פריינט — זיך אָפטמאָל פרעגן: ווי קען ער, דער מיט יאָרן און צער באַלאָדענער מענטש, דער היסטאָריקער וואָס האָט אריינגעזאַפּט אין זיך די יידישע געשיכטע, אויסזען תמיד אַזוי פריש און לעבנס־פריידיק? ווי אַזוי קען ער אָפּהיטן דעם איינגעשטעלטן סדר פון זיין לעבן ווען די אויפרעגונג פון דער עפּאָכע און די וויי־געשרייען פון דער גאָרער יידישער וועלט האָבן אָפּגעהילכט ארום אים? האָבן דאָך די אומצאָליקע בריף, אויפרופן, דאָקומענטן, די אומצאָליקע באַזוכער וואָס פלעגן צושטעלן איוב־נאכריכטן געמוזט אַנוואַרפן אויף זיין האַרץ און זיין פּנים אַ שטענדיקן אומרו, אַ שטורם פון ליידנשאַפטן. און מיר האָבן געפּרווט געבן דערצו אַזאַ מין ענטפער. ער קען דאָס אַלץ לייכטער איבערטראָגן ווי מיר, די פּשוט'ע יידן, טאַקע דערפאַר ווייל ער איז אַ היסטאָריקער. די רשעות און צרות פון הייַנט פאַרגלייכט ער שטענדיק, אומבאַוווסט מיט די טרויעריקע געשעענישן פון יידישן לעבן אין לויף פון טויזנטער יאָרן. ער האָט, אַזוי צו זאָגן, געזען און געהערט שוין אַזוי פיל אַז קיין זאַך קען אים מער ניט פאַר'חדוש'ן. ע ר האָט נישט מורא פאַרן אומקום פון זיין פאָלק ווייל ער האָט עס שוין געזען אַזוי פיל מאָל אויפן ראַנד פון סאַמע אומקום, און יעדעס מאָל זיין נייעם אויפשטייג צום אייביקן לעבן. דער היטער פון נצח ישראל, פון דער יידישער אייביקייט קען נישט פאַרכאַפּט און געבראָכן ווערן פון דער פינסטערער צייטיקייט.

און אפשר—האָבן מיר זיך געטראַכט—איז דאָ פאַראַן אַן אינדיווידועלע פּסיכאָלאָגישע דערקלע-רונג. דובנאָוו וואָס היט זיך אָפּ פאַר זיין איינציק־אַרטיקער שליחות ביים פאָלק, וויל נישט דערלאָזן קיין שטאַרקע, צעשטערערישע געפילן צו זיין האַרץ. ער זעט און דערקענט דעם פאָלקס אומגליק נישט וויניקער פון אַלעמען, אָבער ער לעבט אים איבער מיטן קאָפּ, מיט די גייסטיקע חושים מער ווי מיט די זיילישע געפילן. ער טוט אַלץ וואָס עס איז מעג־לעך, זיין אינטערעס און עצה זענען שטענדיק פאַראַן ביי דער האַנט; ער שטופּט נישט אָפּ פון זיך קיין שום אחריות. מער נישט ער דערלאָזט נישט דעם זודיקן שטראָם פון די געשעענישן אריינצודרינגען טיפער ווי אין זיין קלאָרן אַנאַליטישן מח.

אויב אַזוי, זאָל מען זאָגן אַז דובנאָוו איז נאָר אַ גייסטיקער מח־מענטש, אָן יענע פּשוטע נשמה־געפילן, וואָס גיבן צו וואַרעמקייט און האַרציקייט צו יעדער גרויסער יידישער געשטאַלט?—און עס האָט זיך פאַרלאָפן דעמאָלט אַ קליינע געשיכטע, וואָס האָט אונז באַוויזן ווי פאַלש מיר אורטיילן וועגן אַ מענטש. צו דובנאָוו'ן איז געקומען אַ יונגער יידישער שרייבער פון בערלין, וואָס האָט געהאַט אויסצושטיין די שווערסטע קלעפּ פון לעבן. נעכט און טעג האָט ער פאַרבראַכט אין שרייבן, אָבער די פרוי מיט די קינדער צוזאַמען מיט אים האָבן גע־האַט אַ שווער לעבן. דאָסמאָל האָט דער באַלעבאָס געוואָרנט אַז ער וועט זיי אַרויסשטעלן פון הויז אויב זיי באַצאָלן נישט פאַר איניקע חדשים דירה-געלט. דער היסטאָריקער, פאַרטאָן אין די דורותדיקע ליניעס פון זיין געשיכטע, האָט אויסגעהערט די מעשה פון אַן איינציקער פאַמיליע אין אַן איינציקן יידישן ישוב, און האָט רואיק צוגעזאָגט צו העלפן.

— קומט אריין צו מיר אין אַ פּאָר טעג ארום—האָט ער געזאָגט.

ווי האָט ער געהאָלפן? זיכער דאָך דורך אַ בכבוד׳יקער יידישער אנשטאַלט אין בערלין. זיי־נער אַ בריף צו איר אָדער צו אַן איינפלוסרייכן טו־ער וואָלט דאָך זיכער געבראַכט נוצן. וואָלט דובנאָוו טאַקע אַזוי געטאָן, וואָלט נישט ווערט געווען צו דערציילן וועגן דעם. ניין, דער אַלטער מאַן האָט באַשלאָסן אַליין צו גיין צו פאַרשידענע מענטשן אין זיין געגנט אַרום, און אויפצוזאַמלען דאָס נוי־טיקע דירה־געלט. ער האָט אַרויסגערופן מיין יונגע שוועגערין און האָט איר געבעטן צו באַגלייטן אים אויף זיין וועג. אין דעם טאָג האָט ער דעם פרי־מאָרגן נ י ש ט געאַרבעט און זיין געוויינטלעכן שפּאַציר־גאַנג דורכגעלאָזן. דער זייגער פון זיין לעבנס־טאָג האָט זיך אָפּגעשטעלט, כדי צו פאַרזאָרגן אַ פאַמיליע מיט קינדער. אין לויף פון שעה׳ן האָבן זיי זיך ביידע געהויבן אויף טרעפּ, געקלונגען אין די טירן, אָנגעטראָפן אויף פאַרוואונדערטע געזיכטער, דערקלערט זייער ענין.

נישט נאָר מיט פאַרוואונדערונג האָט מען זיי אויפגענומען, אויך מיט רוגזה און פאַרדרוס.—„ווי אַזוי דערלויבט איר זיך—האָט געליאַרעמט איינער אַ גבירישער ייד—איר, אונזער גרעסטער געלערנ־טער, צו גיין איבער די הייזער און בעטן געלט פאַר עפּעס אַ שרייבער? וו איז דער כבוד התורה ווען אין שטאָט זענען פאַראַן חברות און אנשטאַלטן פאַר אַזעלכע צוועקן? ווען נישט איר, פּראָפעסאָר דובנאָוו, וואָלט איך אַ גראָשן נישט געגעבן”. דוב־נאָוו דאָט מיט אַ רואיקן שמייכל געענטפערט: „זאָל זיין אַזוי, אַבי איר וועט געבן”. מיטאָג־צייט האָבן זיי אָפּגעשטעלט זייערע באַזוכן אין די הייזער, און מיין שוועגערין האָט געמיינט אַז די אַרבעט איז

פאַרענדיקט.—ניין—האָט געענטפערט דער אַלטער
—איך וועל אָפּעסן מיטאָג, אָפּרוען זיך אַ האַלבע
שעה און מיר וועלן גיין ווייטער. די סומע איז נאָך
נישט איינגאַנצן אויפגעזאַמלט...

זיי האָבן געוואַנדערט איבער דער געגנט נאָך
אייניקע שעה, גענוג פאַרמאַטערט געוואָרן, אָבער די
נויטיקע סומע איז געווען צו דער האַנט. דובנאָוו
האָט עס איבערגעגעבן דעם דערשטוינטן שרייבער,
און האָט זיך ווידער געזעצט צו זיין אַרבעט פון
דער יידישער אייביקער געשיכטע. וואָס פאַר אַ
ווערט האָבן נאָך דערויף געהאַט אונזערע געדאַנקען
וועגן אַ מח־מענטש צי אַ נשמה־מענטש?

זינט דעמאָלט האָב איך פאַרשטאַנען ווי פאָרזיכטיק מען
מוז זיין אין דער אָפּשאַצונג פון אַ מענטשנס כאַראַקטער. מען
קען נישט באַשטימען לויט די רואיקע שטריכן פון פּנים ווי
שטאַרק עס קלאַפּט ביי אַ מענטשן זיין האַרץ. אויך די בלויע
מילדקייט פון בישאָף פילטשער׳ס אויגן, די רואיקע פריינט־
שאַפט מיט וועלכע ער קוקט אויף דער וועלט זענען נישט קיין
באַווייז אַז אין זיין האַרץ ברויזן נישט די ליידנשאַפטן און
אויפרעגונגען פון אונזער צייט.

מיט אַ שמייכל דערציילט ער: ד ע ם זונטיק האָב איך גע־
פּרעדיקט אין דער קאַטעדראַלע לויט אַ פּסוק פון דעם נביא
חבקוק: „למה תביט בוגדים תחריש בבלע רשע צדיק ממנו?”
(פאַרוואָס קוקסטו נאָר צו צו די פאַררעטער? פאַרוואָס שווייגסטו
ווען דער רשע דערשלינגט דעם גערעכטן פון אים?) איר קענט
דאָך די אַלטע פראַגע: פאַרוואָס גייט עס דעם רשע גוט? האָב איך
גערעדט וועגן די פרעמדע און פּליטים אויף וועלכע מען וואַרפט
זיך איצט אַזוי אַרויף... די דרשה האָט געפונען סימפּאַטיע ביים
עולם. נאָכן ענדיקן בין איך געשטאַנען ביים אַרויסגאַנג פון דער
קירך, און, ווי געוויינלעך, גייען מענטשן פאַרביי און דאַנקען פאַר
דער רעדע. אָבער איינער אַ מאַן איז צוגעגאַנגען צו מיר און האָט
געזאָגט: בישאָף, עס וועט קומען אַ צייט און איך וועט טאָן לייד
וואָס איר האָט פאַרטיידיקט די פּליטים. ווען זיי וועלן אַמאָל

ארויפשטייגן אויבן, וועלן זיי לאָזן אייך פאַלן; זיי וועלן קיינמאָל נישט זיין דאַנקבאַר צו אייך... לאַכט ער דערצו און זאָגט: „האָב איך אים געענטפערט: „מיר אַרט עס נישט, זיי באַווייזן ארויס זייער דאַנקבאַרקייט איצט זייער הערצלעך".—אַז איך האָב עס שפּעטער דערציילט אונזער קירכן־אויפזעער, האָט ער זיך אָפּגע־רופן: קוקט נישט אויף אים, ער איז אַ ביזער מענטש.

וואָרף איך אריין אין שמועס: און ווער זוכט עס בכלל דאַנק־באַרקייט? וואָס פאַר אַ ווערט האָט די טעטיקייט מיט אַזאַ כונה?

—יאָ, יאָ—האָט ער לעבעדיק צוגעשטימט—איר ווייסט דאָך אַז איך האָב באַקומען מיין דערציאונג אַלס גייסטלעכער אַ דאַנק אַ יידישן הער אין לאָנדאָן?

איך קען די מעשה זייער גוט, אָבער ער איז צופרידן צו דער-מאָנען זיך וועגן איר. מיר שווייגן אַ ווײַלע און אַ כמעט קינדישע פרייד ליגט אויף זיין געזיכט. דער שמועס גייט אַריבער אויף דער געפאַר אין וועלכער אויסטראַליע שטייט איצט. ווי וויכטיק, ווי ריכטיק וואָלט עס געווען ווען אויסטראַליע טרעט ארויס פאַר דער וועלט נישט נאָר מיט פּאָליטישע און מיליטערישע פאָדער־רונגען, נאָר אויך מיט אַן אייגענעם גייסטיקן וואָרט. דאָס אויס־טראַלישע פאָלק נויטיקט זיך איצט, צום ערשטן מאָל אין זיין געשיכטע, אין דער מאָראַלישער (נישט נאָר מיליטערישער) הילף פון דער וועלט. כדי די וועלט, ד.ה. די מענטשהייט, אָט יענע אַנאָנימע הונדערטער מיליאָנען מענטשן פון דער וועלט, זאָלן דערהערן אויסטראַליע'ס רוף, מוז דער קול פון אויסטראַליע באַזיצן אויך אַ וואָרעמען, צום האַרץ רעדנדיקן קלאַנג. צי ווערט עס געטאָן פון די היגע מלוכה-מענער, גייסטלעכע, שרייבער און ציטונגען?...

. . . אנשטאָט דעם הערן די אָפיציעלע רעדנער נישט אויף צו פאַרענדיקן יעטוועדע רעדע מיט דעם אויסרוף: „אויסטראַליע פאַר אויסטראַליער!" ווי אַזוי זאָל ד אָ ס ארויסרופן סימפּאַטיע ביי דער וועלט, אָט ביי יענער מאַמע אין אַמעריקע למשל, וואָס גיט אָפּ איר זון צו דער מלחמה? ווי מאַטעריאַליסטיש און עגאָ־איסטיש פעלקער זאָלן נישט זיין, אָבער בעת זיי גייען מקריב זיין זייערע לעבנס אין אַ קריג ווילן זיי, מוזן זיי הערן עפּעס אַ

מאַראַלישע באַרעכטיגונג פון אַט דער זינד. אַ גרויסע אידעע, אַ שטראַלענדיקע וויזיע מוז ווערן פּראָקלאַמירט, באַזונדערס ווען אַ לאַנד טרעט אַרויס צום ערשטן מאָל אויף דער וועלט־אַרענע. פאַרוואָס איז ענגלאַנד אַזוי נאָענט צום האַרצן פון דער וועלט און איר ווײַ־געשרײַ רופט זיך אָפּ אומעטום? ווײַל ענגלאַנד איז פאַר אונז נישט נאָר אַ לאַנד, אַ מלוכה, אַ עקאָנאָמיש סיסטעם. ענג־לאַנד איז אַן אידעע פון אידעען, אַ גרויסע גײַסטיקע ירושה און אַ מאָראַלישער צוזאָג אויף להבא. נישט אַנדערש מוז רעדן דאָס קליינע אויסטראַליע אויב עס ווײַל אַז די קלאַנגען פון דעם וואָרט א־ו־י־ס־ט־ר־אַ־ל־י־ע זאָל ווערן טײַער צו דער מענטשהייט. זאָל זי עפענען א י ר האַרץ צו דער וועלט, זאָל זי אַרויס מיט ווערטער וואָס פאַרכאַפּן די פאַנטאַזיע... זאָל זי צוזאָגן צו ווערן שפּעטער אַ הילף און אַ צופלוכטאָרט פאַר די אונטערדריקטע פון דער וועלט. איצט איז די היסטאָרישע געלעגנהייט פאַר איר אַרײַנ־צוקומען אין דער געשיכטע אַלס פאָלק, נישט נאָר אַלס טערי־טאָריע און שטאַט...

זאָגט דער בישאָף ווי טיף ער שפּירט דאָס זעלביקע די גאַנצע צײַט, ווי ווייניק די קירך רופט זיך אָפּ אויף דעם. „וואָס וועט איר טאָן אַז די מענטשן זענען פאַרנומען נאָר מיט זיך”. אָט האָט די רעגירונג דערלויבט איצט אַרײַנצולאָזן 300 כינעזער, פּליטים פון מאַלאַיאַ. האָט זי עס ווידער אַרומגערינגלט מיט אַזויפיל באַוואָרענישן, און דערלויבט נאָר אויף דער צײַט פון מלחמה. הייסט עס זי פאַרענטפערט זיך פאַר עמיצן. הײַנט האָב איך זיך געווענדעט צו דער מאַכט וועגן אַ נײַער גזרה. אין איינער פון די אויסטראַלישע הויפּט־שטעט האָט מען פּלוצים באַפוילן די „פרעמדע” צו פאַרלאָזן די שטאָט אין לויף פון 12 שעה, צו באַ־זעצן זיך נישט נעענטער פון 25 מײַל ווײַט פון איר. פאַרוואָס? איך האָב געשריבן צו דער מאַכט: ווי איז עס מעגלעך? די מענער פון אַ פרעמדלינג־פאַמיליע, אַ פאָטער צי אַ מאַן, וועלן זײַן אין דעם אַרבעטס־באַטאַליאָן צו פאַרטיידיקן דאָס לאַנד, און זייערע פרויען און קינדער זאָלן געשיקט ווערן אין אַ מדבר?...

אַ ווײַלע שווײַגט ער, און דערנאָך—עפּעס וועגן זיך. ער האָט דאָ נישט לאַנג אָנגעשריבן אַ נײַעם הימן פאַר אויסטראַליע.

האָט ער עס פֿאַרגעשלאָגן דעם ראַדיאָ צו פֿאַרעפֿנטלעכן און פֿאַר־פֿולער צו מאַכן. האָט דער הויפּט-פּאַרוואַלטער געזאָגט: עס געפֿעלט זיי די מעלאָדיע, אָבער נישט די ווערטער. זיי האָבן עס נישט אָנגענומען. זאָל דאָס זיין דערפֿאַר ווייל יעדע פֿון די דריי סטראָפֿן פֿאַרענדיקט זיך מיט אַ צוזאָג צו דער מענטשהייט?... אדרבא הערט די ערשטע סטראָפֿע פֿון אָט דעם ליד:

אויסטראַליע, אונזער לאַנד, אונזער ליב, אונזער שטאָלץ
גרויס דאַנק דעם בלוט פֿון מענער וואָס האָבן געוואָגט
און זענען געשטאָרבן;
פֿון דרום צום צפֿון שטייען מיר טריי
איבער בערג, איבער בוש, איבער ים
מיר פֿאַר׳קנס׳ן מיט פֿרייד דאָס האַרץ און די האַנט
צו גאָט, צו דעם קעניג און צו דיר:
פֿעסט אין געדאַנק שטייען מיר פֿאַרבונדן
צו דינען דער עמפּייער, צו דינען דער מענטשהייט.

—אפשר איז גאָר די סבה פֿון אָפּזאָגן ווייל אין ליד איז צופֿיל פּאַטריאָטיזם, צו ווייניק מענטשהייט?

ער האָט שוין ווידער פֿריילעך געשמייכלט. עס איז דאָ אַזוי פֿיל צו טאָן און דער קליינער פֿאַרדרוס וועט פֿאַרשווינדן אין גערויש פֿון דעם טאָג. מיר זענען זיך פֿאַנאַנדערגעגאַנגען, יעדער צו זיינע פֿליכטן. איז עס דאָך היינט צו־טאָג ריכטיקער ווי ווען נישט איז: „קורץ איז די צייט, און אַזוי גרויס איז די אַרבעט". אַ ווײַלע האָב איך נאָכגעקוקט ווי די רואיקע, געלאַסענע, ערנסטע געשטאַלט פֿון דעם בישאָף איז פֿאַרשוווּנדן הינטער דעם ווינקל פֿון דער גאַס.

די פּריצ׳טע

איר נאָמען—מיס מאַקאַרטור אַנסלאָוו—האָב איך שוין אַ פּאָר מאָל געהערט אין סידנעי דערמאָנט מיט גרויס אַכטונג. געזען האָב איך זי צום ערשטן מאָל ביי מיין עפֿנטלעכן פֿאָרטראָג, אין דעם „אינסטיטוט פֿאַר אינטערנאַציאָנאַלע אָנגעלעגנהייטן". דער

Miss McArthur ONSLOW

ענין איז נאָך געווען זייער ניי פאַר דעם סידנעיער עולם. האָט מען זיך מיט גרוים אינטערעס צוגעהערט צו די פּרינציפּן פון דעם קימבערליי־פּלאַן, און נאָך מער פאַראינטערעסירט געקוקט אויף דעם פאַרביקן פילם פון יענער געגנט וועלכן איך האָב מיטגע־בראַכט מיט זיך. דער שטרענגער זאַל פון יוריסטישן פאַקולטעט ווו די אסיפה איז פאָרגעקומען האָט זיכער שוין לאַנג נישט געזען אַזויפיל פרישע, שטראַלענדיקע פאַרבן ווי די, וואָס האָבן אָראָפּגעשיינט פון אונזער באַשיידענעם פילם. גרינע גראָזן הויך ווי מענטשן־געשטאַלט; בלויע, שימערירנדיק־בלויע וואַסערן, וואָס האָבן געשטראָמט מיט אַ ברייטלעכער רואיקייט; מחנות פון שפּרינגענדיקע ברוינע אָקסן און קי באַגלייט פון די איינהיימישע שוואַרצע; די קייטן פון בערג און היגל וואָס האָבן ארומגע־שטעלט דעם האָריזאָנט,—דאָס אַלץ איז געווען אַ שטיק אומבאַ־קאַנט אויסטראַליע, וואָס די יידן פון לאָנדאָן האָבן „אַנטדעקט" פאַר דעם עולם. און דער האַרציקער, דער בכבוד'יקער אַדוואָקאַט דייוויד מאָהעם האָט געפירט די פאַרזאַמלונג מיט גרוים ווערדע און דרך ארץ צו דער זאַך.

עס האָט זיך מיר געוואָרפן אין די אויגן די גרויסע צאָל עלטערע פרויען, וואָס האָבן בייגעוווינט די פאַרזאַמלונג. אין ענגלאַנד, און אויך אין אויסטראַליע, הייסט עס נישט אַז ליידיק־גייערס, פרויען אָן שום באַשעפטיגונג, גייען ארום צוליב פּוסטן צייט־פאַרטרייב אויף פאַרזאַמלונגען אָדער אין געריכט־זאַלן כדי צו הערן אַבי וועלכן נישט איז רעדנער. זייער אָפט זענען עס העכסט פאַראַנטוואָרטלעכע מענטשן וואָס פירן אָן מיט באַוועגונגען, וואָס האָבן צו זאָגן אַ דעה אין געזעלשאַפט־לעבן. אַ סך פון זיי פאַרטרעטן גלייכצייטיק מענער וואָס זענען אינטערעסירט אין דער אָדער יענער פראַגע.

נאָכן פאָרטראַג האָט זיך פון צווישן די פרויען אויסגעטיילט איינע, אַ הויכע אַלטע דאַמע, מיט אַ גוטמוטיקן געזיכט פון אַ באָבעשי, מיט אַ טרייבל ארום איר קאָפּ (אַן אַפּאַראַט צום הערן). זי האָט טאַקע צוגעהערט זיך די גאַנצע צייט מיט אַן אַריבערגע־בויגענעם קאָפּ, מיט דער שפּאַנונג פון אַ טויבלעכן מענטש.— איך בין דאָס מיס אָנסלאָוו מיט וועלכער איר האָט גערעדט

דורכ׳ן טעלעפאָן—האָט זי פריינטלעך געזאָגט.—איך בין ספּע־ציעל געקומען אין שטאָט צו הערן אייער פאָרטראַג, און איך בין צופרידן וואָס איך בין דאָ געווען...

אין דעם טומל פון דער פאַרזאַמלונג האָבן מיר נישט געקענט אָנהויבן קיין ריכטיקן שמועס. האָט זי מיך איינגעלאַדן אריבער־צוקומען צו איר אין הויז, אַ שעה רייזע פון שטאָט. עס איז גע־ווען אַ באַזונדערע סבה פאַרוואָס איר נאָמען האָט מיך צוגעצויגן צו זיך. נישט נאָר דערפאַר ווייל זי און איר פאַמיליע געהערן צו די אָנגעזעענסטע דאָ אין לאַנד, אַ דאַנק זייער רייכטום און איינ־פלוס. מיך האָט צוגעצויגן זייער יחוס, זייער איינגעוואָרצלט־קייט אין אויסטראַליע. אויב אויסטראַליע קען סימבאָליש ווערן אויסגעדריקט אין אַ ריי באַקאַנטע נעמען פון די ערשטע פרייע פּיאָנערן־פאַמיליעס, איז דער נאָמען מאַקאַרטור אָנסלאָו איינער פון זיי. איר עלטער-עלטער־זיידע האָט עס געהאַט איינגעפירט אין דער נייער אָרטמער, הונגעריקער קאָלאָניע דאָ, אין די נייינציקער יאָרן פון 18טן יאָרהונדערט, יענעם ווירטשאַפט־צווייג וואָס האָט רייך געמאַכט אויסטראַליע ביז צום היינטיקן טאָג. קעגן דעם ווילן און שפּאָט פון די כלומר׳שטע קענער האָט ער אַנטוויקלט דאָ די שעפּסן-צוכט און די וואָל-אינדוסטריע. אונז וועט נאָך אויס־קומען שפּעטער צו רעדן וועגן אָט דער מערקווירדיקער פיגור פון קעפּטאַן מאַקאַרטור. זיין אור־איניקל, די איצטיקע רייכע פּריצ׳־טע, האָט פאַרקערפּערט די טראַדיציעס פון איר פאַמיליע. מיר האָט זיך געדוכט אַז צו באַקומען די הסכמה פון אַזאַ פאַמיליע צום יידישן פּראָיעקט, הייסט באמת בינדן די זאַך מיט דער טיפעניש פון אויסטראַלישן פאָלק.

אַז איך בין מיט אַ צייט שפּעטער צוגעפאָרן מיטן צוג צו דער קליינער סטאַנציע מענענגל, האָב איך זיך דערפילט עפּעס ווי אין דער מיט פון אַ פאַרוואָרפענער רוסישער סטעפּן־גובערניע. אויך דאָרטן שטייגט מען אַרויס פון וואַגאָן אויף אַ קליינינטשקער, כמעט מענטשנלאָזער סטאַנציע. די קליינע געביידעס, די טעלע־גראַף־דראָטן, דער בריוו־קעסטל, אַלץ ליגט אין אַ דרעמל פון נאָכמיטאָג-שעה. דאָס איז אָבער אַ פאַלשער איינדרוק: גלייך הינטער דער פאַרשלאָפענער סטאַנציע, ווי נאָר מען זעצט זיך

אריין אין דער בריטשקע, דערבליקט מען פּלוצים דאָס לאַנד, דאָס ברייטע, גרענעצלאָזע רוסלאַנד. דער מענטשן־ים וואָס שאַפט די אוצרות פון דער גוואַלטיקער מדינה, די שפּעדישע ענערגיע־שטראָמען וואָס טרינקען אָן די ערד, דאָס טיפע טראַכטעניש און בענקעניש וואָס מאַכט לעבעדיק הערצער און קעפּ,—דאָס אַלץ שפּילט זיך אָפּ אין די טיפענישן פון לאַנד, פון וועלכע די קליינע פאַרשטויבטע סטאַנציע איז נאָר אַ הילפלאָזער שילדל.

נישט אַנדערש איז עס אויך דאָ אין אויסטראַליע. הינטער דער סטאַנציע האָט אויף מיר געוואַרט אַן אויטאָ צוגעשיקט פון מיס אָנסלאָוו. אַן עלטערע פריילין, איר פּריוואַט־סעקרעטאַרין, האָט מיך גלייך אָפּגעפירט צו איר אַהיים. ווי נאָר מיר זענען אריבערגעטראָטן דעם גרענעץ פון זייער הויף, האָב איך דערזען די רחבות, די גאָר גרויסע רחבות פון זייער באַלעבאַטישקייט. אַ צען מינוטן זענען מיר געפאָרן פאַרביי לאָנקעס מיט קורצן, ברוין־געלן גראָז (חדשים לאַנג שוין ניט געווען קיין רעגן און אַלץ אַרום איז געווען אויסגעטריקנט), פאַרביי סטאַדעס מיט בהמות, פאַרביי מאָדערנע מילך־ווירטשאַפט־געביידעס. דאָ אַרום האָט אומבאַמערקט געקלאַפּט דער פּולס פון אַ זייער גרויסן און אויסגעשפּרייטן עקאָנאָמישן קערפּער. עס איז געווען אַ קנופּ־פּונקט פון אויסטראַליע׳ס ווירטשאַפטלעכן סיסטעם.

דאָס הויז האָט אַנטשפּראָכן דעם גאַנצן פאַרנעם. באַשיידן אין סטיל, אָבער רחבות׳דיק אין אויפבוי. אויף די ברייטע הויז־טרעפּ איז אַנטקעגנגעקומען די באַלעבאָסטע. אין אַ היימישן קלייד, מיטן ברייטן שלום עליכם. זי האָט מיך אריינגענומען אין אַ זאַל וואָס איז אייגנטלעך באַשטאַנען פון דריי צימערן. אין גרויסן ווינקל, צווישן ברייטע פענסטער, איז געשטאַנען איר זאָפע, און דער ראַדיאָ גאָר נאָענט דערביי. זי האָט אָנגעטאָן דעם האָרך־אַפּאַראַט אויפן קאָפּ און געבעטן מיך צוזעצן זיך נענטער צו איר. כדי איך זאָל קענען בעסער הערן—האָט זי צוגעגעבן מיט אַ שעמעוודיק שמייכל. איצט האָב איך זי געזען גאָר גוט. זי האָט אַ פּנים פון אַ טאָפּלטן כאַראַקטער: אי פון אַ פּריצ׳טע אי פון אַ פּויערטע.

זינט מיר האָבן געזען דאָס געזיכט פון טאָלסטאָי׳ען, האָט

אָט דער טאָפּל־כאַראַקטער אַריינגעקריצט זיך אין אונזער זכרון. עס איז דאָ אַ שטרענגקייט אין אים און גלייכצייטיק אַ פּשוט'קייט און ווייכקייט. די שטרענגע ווערדע און דאָס זעלבסט־באַוווסטזיין פון „איך" קומט פון דעם גבירישן מקור פון מענטש, פון דעם „באַרין" אין אים. די פּשוטע פריינטלעכקייט און אויפריכטיקייט קומט פון דעם פּויערשן שורש, פון דעם מענטשנ'ס נאָענטקייט צו דער נאַטור און צו שווערער פּראַצע. ביידעס האָט זיך אַזוי בולט אַנטפּלעקט אין טאָלסטאָי'ס פּנים, ווייל סוף כל סוף האָבן פּריצים און פּויערים געלעבט דורות לאַנג אויף דער זעלביקער ערד, פּלייצע צו פּלייצע, הגם אין גאָר פאַרשידענע סאָציאַלע בנינים. אויך אין מיס מאַקאַרטור אָנסלאָוו'ס געזיכט האָבן זיך געשפּיגלט די ביידע הויפּט־צוגן פון אַ פּראָגרעסיוון פּריץ: די רואיקע קראַפט פון יענעם וואָס איז פון דורות געוווינט צו הערשן, און די פריינטלעכקייט פון יענעם וואָס קענט פון דער נאָענט און שאַצט אָפּ דעם מענטשנ'ס אַרבעט און ווערדע. וואָס מער איך האָב זיך שפּעטער באַקענט מיט איר, אַלץ בעסער האָב איך פאַרשטאַנען אַז דאָס צווייטע—דאָס מענטשלעכע—באַהערשט איר פיינע נאַטור.

זי האָט גענומען אויספרעגן וועגן אַלע דעטאַלן פון דעם קימבערליי־פּלאַן. זי האָט געוואָלט וויסן גענוי אַלע טעכנישע און ווירטשאַפטלעכע באַדינגונגען פון יענער געגנט. זי האָט זיך צוגעהערט מיט דער טיפסטער אויפמערקזאַמקייט צו יעטוועדן איינצלנעם שטריך, אָט פּונקט ווי זי וואָלט דאַרפן אָננעמען אַ באַשלוס וועגן קויפן אַ נייעם הויף פאַר זיך אַליין. איך האָב פּלוצים דערפילט ווי עפּעס גאָר אַ נאָענטער שותף נעמט אָנטייל אין דער באַטראַכטונג פון דעם יידישן פּראָיעקט. עס איז געווען קענטיק אַז עס איז איר זייער נוגע פּערזענלעך. ווי איז דאָס מעגלעך? יאָ, עס איז מעגלעך ווייל זי, דער יורש־פּיאָנער פון אויסטראַליע, האָט זיך געהאַלטן פאַראַנטוואָרטלעך פאַר אָט דעם לאַנד'ס אַנטוויקלונג. זי איז דאָך אַ מיט־באַלעבאָסטע פון אויסטראַליע, און „אונזער גאַנצער צפון", די קימבערליים בתוכם, זענען פאַרוואָרלאָזט. מוז מען דאָך שטיצן דעם יידישן פּלאַן וואָס וועט ברענגען אַ תיקון „אונזער אייגן לאַנד".

מיס מאַקאַרטור האָט פונקט אַזוי היימיש און פאַרזאָרגט גערעדט וועגן נאָך אַ גרעסערן היימלאַנד: וועגן דער בריטישער אימפעריע. איר נאָמען איז באַקאַנט אין די פירנדיקע קרייזן פון דער אימפעריע, אין לאָנדאָן, און זי טראַכט לײדנשאַפטלעך וועגן אָט דער גרויסער געמיינשאַפט ווי וועגן איר אייגענער משפחה. בעת מיר האָבן שעה׳ן לאַנג געשמועסט, האָט זי נישט איינמאָל אונטערבראָכן כדי צוצוהערן זיך צו די נייעס פון ראַדיאָ. מיט אַ צווייפאַכער געשפאַנטקייט—פון אַ טויבן און פון אַ פאַרזאָרגטן—האָט זי אַריינגענומען אין זיך די טרוקענע ידיעות פון וועלטחלל. דאָס איז נישט געווען דאָס לייכטע צוהערן זיך פון אַ צייטונג-לעזער, דאָס איז געווען אַקטיוו אָנטיילנעמען דורך מוח און פאַנטאַזיע אין די געשעענישן. אויף איר געלבלעכן צערונצלטן געזיכט פון אַ 70־יעריקער פרוי האָבן זיך געשפיגלט די פאַרשידענע געפיל־נואַנסן פון אַ מיט־טוער און מיטפילער.

עס האָט זיך דערנענטערט די צייט פון מיטאָג־עסן. עס זענען אָנגעקומען אייניקע יונגע מענער און פרויען, קרובים פון דער באַלעבאָסטע. אַ פּאָר פון זיי אין מיליטערישע אוניפאָרמס. זי האָט מיך פאָרגעשטעלט פאַר זיי, תכף דערציילט די קימבערלייזאַך און האָט מיט אַ באַזונדערער הנאה דערמאָנט איר עלטערזיידן. „שטעלט זיך פאָר, קעפטן מאַקאַרטור איז אַ סימבאָל פאַר דער זאַך. אויב ער האָט אַמאָל אויסגעפירט נישט געקוקט אויף אַלע שוועריקייטן, פאַרוואָס זאָלן זיי אויך נישט דורכפירן זייער פּראָיעקט? אונזער גאַסט קען די געשיכטע פון אונזער פאַמיליע”—האָט זי פאַרענדיקט מיט שטאָלץ.

ווידעראַמאָל דער ברייטער טיש אין דעם עס־צימער איז געווען סערווירט ווי אין די אַמאָליקע רוסישע אימעניעס. די גאַסטפריינטשאַפט די זעלביקע; די באַדינטע אין בלענדנדיק־ווייס אָנגעטאָן ביי די ווענט. איידער מען האָט זיך צוגעזעצט צום טיש, איז די באַלעבאָסטע געשטאַנען אַ ווײַלע נעבן איר פּלאַץ, מיט פאַרמאַכטע אויגן און צונויפגעלייגטע הענט. זי האָט געפליסטערט די ווערטער פון „גריים” (א ברכה) פאַרן עסן. מיך האָט זי אַוועקגעזעצט נעבן זיך „כדי בעסער צו הערן”. זי האָט זיך איבערגעבויגן צו מיר און, פאַרטראַכטערהייט, ווי צו אַן אייגענעם האָט

זי געזאָגט: „דאָס וועט דאָך נישט שטערן אין דעם נייעם סעטלמענט?...

— וואָס מיינט איר — האָב איך געפרעגט.

— איך מיין די רעליגיע... מיר זאָגן די „גרייס" אויף אַזאַ אופן, און אייערע מענטשן וועלן דאַוונען אַנדערש...

— געווים קען דאָס נישט שטערן... מענטשן פון פאַרשידענע אמונות קענען רואיק לעבן צוזאַמען... וואָס איז דער זינען פון דער מלחמה אויב נישט דאָס?

— אודאי אַזוי! — האָט זי מיט אַ גלויביקער זיכערקייט אָפּגעענטפערט.

מיס מאַקאַרטור האָט געזען די וועלט דורך רעליגיעזע ברילן, און זי האָט זיך פאָרגעשטעלט אַז דער דורכשניטלעכער ייד איז היינט־צו־טאָג אויך אַזוי. ווייזט אויס זי האָט נישט געוווּסט אַז מיר פאַרמאָגן אַ שפּאָר ביסל יידן אין דער וועלט וואָס קענען אַריינכאַפּן אַ ביסן ברויט אפילו אָן אַ ברכה. איך האָב נישט געהאַלטן פאַר וויכטיק צו דערציילן איר וועגן דעם. אָבער—האָב איך זיך געטראַכט—הלואי זאָלן מיר האָבן אין אַ צוקונפטיקן קימבערלי־ישוב נאָר אַזעלכע שווערע פּראָבלעמען ווי די אונטערשיידן פון דאַוונען... עס איז פונדעסטוועגן געווען גוט וואָס זי האָט געשטעלט פראַגן, וואָס זענען איר געווען נוגע בנפש. זאָל זיין קלאָרקייט אין אַלץ.

די מאָלצייט איז דערווייַלע אָנגעגאַנגען אין אַ מונטערער שטימונג. די יונגע לייט האָבן דערציילט מעשיות פון זייער אַרומיקן לעבן, און עס איז געווען ווערט צוצוזען ווי די אַלטע דאַמע, זיצנדיק ביים שפּיץ פון דעם טיש, האָט זיך געמיט אויפצוכאַפּן אַ קלאַנג פון די רייד. אַז דער עולם האָט געלאַכט, האָט זיך די פריילעכקייט ליכט אָפּגעשפּיגלט אויף איר געזיכט. אַ שטומער ווייטאָג האָט אָבער גלייכצייטיק געפינקלט אין אירע אויגן: עס איז איר געווען פיינלעך צו זיין אָפּגעשניטן פון דעם רוישנדיקן אַרום. צופיל ענערגיע און לעבנס־לוסט האָט זי פאַרמאָגט אַז זי זאָל קענען מאַכן שלום דערמיט. איז זי געזעסן מיט אַ פריינטלעך־אָנגעשטרענגטן פּנים די גאַנצע צייט.

זי האָט מיך פאַרבעטן צו פאַרבלייבן ביי זיי דעם טאָג און

אָפּרוען זיך נאָכן עסן. מען האָט מיר געגעבן אַ צימער אויפן צווייטן שטאָק און געבעטן צו פילן זיך ווי אינדערהיים. האָב איך איר געפרעגט צי גייט זי אויך אָפּרוען זיך.—ניין—האָט זי שטאָלץ געשאָקלט מיטן קאָפּ—איך טו עס קיינמאָל נישט... איך וועל איצט דורכלייענען די פּאַפּירן וועגן קימבערליי וואָס איר האָט מיר געבראַכט....

איך האָב מיטגענומען מיט זיך אַ פּאָר זשורנאַלן פון ענגלאַנד. אויף אייניקע טישן פון די ברייט־אויפגעפּראַלטע צימערן זענען געלעגן אין גרויס אָרדנונג ביכער און צייטשריפטן. עס איז געווען קלאָר, אַז מען איז דאָ אין הויז גאָר טיף און אינטים אויסגעבונדן מיט דער אַלטער ענגלישער היים. איך האָב דאָרטן געפונען אַ סך זשורנאַלן און בלעטער פון לאָנדאָן, פּראָגרעסיווע און מאָדערנע, אויסער דעם אויך אויסגאַבן פון רעליגיעזן כאַראַקטער. עס האָט זיך געוואָרפן אין די אויגן אַ דיק־לייביקער באַנד פון 550 זייטן אונטער דעם אַביסל לאַנגווייליקן נאָמען: „אייניקע פּאַר־צייטיקע דאָקומענטן פון די מאַקאַרטורס פון קעמדען" אַרויסגעגעבן פון סיבעלאַ מאַקאַרטור אָנסלאָו. די אַרויסגעבערין איז געווען טאַקע די איצטיקע באַלעבאָסטע פון דעם הויז. זי האָט, הייסט עס, פאַרוואַלטעט אויך מיט דער גייסטיקער ירושה פון איר פאַמיליע. דאָס הויז און די פרוי זענען געווען אַ לעבעדיקע פאַרקערפּערונג פון פיר דורות. זי איז געווען צופרידן וואָס איך בלעטער אין דעם בוך און האָט עס מיר מיטגעגעבן צו לייענען אין שטאָט.

איך האָב עס גענומען לייענען גלייך ווי איך בין אַרויף אין דעם אָפּרו־צימער. וואָס ווייטער, בין איך אַלץ מער געוואָרן פאַר־אינטערעסירט מיט דעם ווערק. דאָס איז געווען אַ גרויסע זאַמלונג פון דאָקומענטן, טאָג־ביכער און בריוו וועלכע פאַרשידענע מיטגלידער פון דער פאַמיליע האָבן געשריבן צווישן זיך זינט זיי האָבן זיך אַוועקגעלאָזן קיין אויסטראַליע. און געווען איז עס אין נאָוועמבער.... 1789. אָט טאַקע אין יענעם שטורמדיק־היס־טאָרישן יאָר ווען די פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט זיך אָנגע־הויבן, זענען די מאַקאַרטורס אין אַ קליינער שיף אָפּגעפאָרן צו דעם ווייסטן, אומבאַקאַנטן קאָנטינענט, וואָס הייסט אויסטראַליע.

דאָס בוך איז מערסטנס אויסגעפילט מיט די לאַנג־אַטעמדיקע בריף פון דעם הויפט פון דער פאַמיליע, דזשאָן מאַקאַרטור, אָבער פון די בלעטער פון דער טרוקענער און אַלטמאָדישער קאָרעספּאָנדענץ האָט פאַר מיר לייכט אויפגעשוועבט די געשטאַלט פון אַ יונגער פרוי, וועלכע האָט אַלס איינע פון די ערשטע באַטראָטן די ערד פון דעם נייעם לאַנד. עליזאַבעט מאַקאַרטור, די 21־יעריקע פרוי פון דעם אָפיצער דזשאָן מאַקאַרטור, איז אָנגעקומען אַהער צוזאַמען מיט איר קליין קינד, אַ יאָר נאָכדעם ווי אויסטראַליע איז דורך די ענגלענדער באַזעצט געוואָרן. זי איז אַזוי אַרום געווען די ערשטע פרייע געבילדעטע ענגלישע פרוי, וואָס האָט דורכגעמאַכט די זייער שווערע און געפערלעכע רייזע פון ענגלאַנד קיין אויסטראַליע (גענומען 7 חדשים) און האָט געהאָלפן לייגן אַ יסוד פאַר דער קאָלאָניזאַציע,—זינט דאָס יאָר 1790.

עס איז אַ גייסטיקער פאַרגעניגן צו לייענען די בריף פון אָט דער מערקווירדיקער פרוי, וואָס האָט זיך מיט ענערגיע און לעבנס־לוסט געלאָזן אין וועג צו אַ לעבן פון גלות („וואָרום אַזוי איז עס געווען אין יענער צייט"—זאָגט דער אויטאָר פון ד ע ם בוך). דעם 8 אָקטאָבער 1789, איידער זי זעצט זיך אויף דער שיף, שרייבט זי צו איר מוטער מיט וועלכער זי געזעגנט זיך אויף לאַנג. „ביטע—טרייסט זי איר —נעם אין באַטראַכט אַז אויב עס איז אונז באַשערט צו זיין ווייט איינע פון דער אַנדערער, איז עס אַלץ איינס צי איך בין ווייט פון דיר צוויי הונדערט מייל צי אַ סך מאָל מער ווי צוויי טויזנט מייל. די זעלביקע השגחה וועט אויפפּאַסן און באַשיצן אונז דאָרטן אַזוי גוט ווי דאָ. די זון וואָס שיינט איבער דיר וועט מיר אויך צוטיילן דעם חסד פון אירע פריינטלעכע שטראַלן. באַזונדערס נאָך אין אַ לאַנד, וווּ די בלומען וואַקסן אַרום מיט אַזאַ רייכקייט און די פאַרפלאַנצטע פרוכטן וועלן וואַקסן נאָך מער".

די לאַנגע רייזע, מיט אַ פּיצל קינד אויף די

הענט און דעם אָפּטמאָלס קראַנקן מאַן האָט זי באַשריבן אין אַ טאָג־בוך, וואָס איך פֿול מיט קלוגער לעבנס־פֿאַרשטענדעניש און עכטן פֿרוי'שן חן. זי איז געפֿאָרן, פֿאַרשטייט זיך, אויף אַ שיף, אין וועלכער מען האָט געפֿירט הונדערטער פֿאַרברעכער, מענער און פֿרויען, פֿאַראורטיילטע צו לעבן אין דעם טראָפּישן גלות פֿון אויסטראַליע. מען קען זיך לייכט פֿאָרשטעלן וואָס פֿאַר אַ שטרענגע, האַרטע און גרויזאַמע אַטמאָספֿער עס האָט געמוזט הערשן אויף אַזאַ שיף, אָבער זי איז איבערגעקומען אַלע שוועריקייטן ווייל איר בליק איז געווען געריכטעט שטענדיק פֿאָרויס, צו דעם אומבאַקאַנטן לאַנד, וווּהין זי איז געגאַנגען צו טאָן פּיאָנערישע אַרבעט.

דער קליינער ישוב (פּאָרט דזשעקסאָן האָט עס דעמאָלט געהייסן; סידנעי איז עס היינט צו־טאָג) אין וועלכן זיי זענען אָנגעקומען, איז באַשטאַנען פֿון אַ בינטל מיליטער־לייט און הונדערטער פֿאַרברעכער. זיי האָבן געפֿונען די קאָלאָניע אין אַ צושטאַנד פֿון נאָענט צו הונגער. די וועכנטלעכע ראַציאָן איז באַשטאַנען פֿון דריטהאַלבן פֿונט מעל, צוויי פֿונט רייז און צוויי פֿונט געזאַלצענעם חזיר־פֿלייש. דער גובערנאַטאָר אליין פֿלעגט נישט באַקומען מער, און די שיף פֿון די מאַקאַרטורס האָט ניט געבראַכט קיין דערלייכטערונג. „די שוועריקייטן און די אַנטוישונגען ביי די ערשטע פּרוּוון צו באַהערשן די קרקע בתולה אין דעם נייעם קלימאַט זענען געווען אומגלויבלעך". ערשט ביסלעכווייז האָט זיך גענומען אַנטוויקלען לאַנדווירטשאַפֿט און גערטנעריי. אונזער יונגע עליזאַבעט האָט זיך אַריינגעוואָרפֿן אין דער אַרבעט. אַז איר מאַן האָט אַ פּאָר יאָר שפּעטער באַקומען אויף צו באַאַרבעטן 200 אַקער לאַנד, האָט ער דעם פּלאַץ אָנגערופֿן „עליזאַבעט־פֿאַרם". זי איז געווען טעטיק אין אַלע דריי צווייגן: ערד־אַרבעט,

פי־צוכט און גאָרטן-ווירטשאַפט. אָבער ווי האָט זי זיך געפילט אין יענער צייט גייסטיק און מאָראַליש?

דעם 7טן מאַרט 1791 האָט זי געשריבן צו אַ פריינדין קיין ענגלאַנד: „איך האָב געזוכט מיט עפּעס וואָס אויסצופילן מיין פרייע צייט, וואָס איך קען נישט פאַרנעמען מיט שרייבן, לייענען אָדער שמו־עסן. צו די צוויי ערשטע באַשעפטיגונגען פיל איך זיך נישט שטענדיק גענייגט (הגם זי האָט געשריבן גאָר פיינע בריוו אין דעם דעמאָלטיקן אַביסל צע־רעמאַניעלן ענגליש. י. ש.), און דאָס דריטע—שמו־עסן—ליגט נישט אין מיין מאַכט. איך האָב דאָ נים קיין איין פרוי, אַ פריינט פאַר וועלכער איך זאָל קע־נען עפענען מיין האַרץ, און קיין איינציקע פרוי בכלל מיט וועלכער איך זאָל קענען זיך דורכרעדן מיט אַביסל באַפרידיקונג פאַר זיך. אָט די לאַגע האָט מיך נאָך מער באַווויגן דערצו, אַז איך זאָל לערנען עפּעס אַ לייכטע וויסנשאַפט, כדי אויסצופילן די פוסטקייט פון אַ סך איינזאַמע טעג, און ענדלעך מיט דער הילף פון מר. ד. האָב איך געמאַכט אַ שטיקל פאָרט־שריט אין באָטאַניק. קיין איין לאַנד שאַפט נישט אַ ברייטערן פעלד פאַר באָטאַנישע שטודיען ווי אויס־טראַליע, און איך האָב גענאָסן אַ סך פאַרגעניגן פון דעם. עס האָט מיר דערביי נאָר געשטערט די גוואַל־טיקע היץ פון דעם וועטער. אין דעצעמבער־יאַנואַר פלעגט זי שטייגן ביז 112 גראַד וואָס דאָס איז 30 גראַד מער ווי דער הייסעסטער טאָג אין ענגלאַנד.

עס איז נישט שווער צו זען ווי די יונגע פרוי פייניקט זיך אין דער איינזאַמער ווילדערניש. פונ־דעסטוועגן פאַרענדיקט זי איר בריוו מיט אַזעלכע ווערטער: „אפשר וועט איר נאָך די אַלע רייד צוויפ־לען צי מיין לעבן בכלל איז דאָ גליקלעך. אָבער ד אָ ם קען איך אייך זאָגן מיט אַן אמת פאַר זיך פערזענלעך. זינט איך פיל אין מיר די כוחות פון

שכל און פאַרשטאַנד בין איך נאָך קיינמאָל נישט געווען אינערלעך מער גליקלעך ווי איצט. טאַקע אמת, אייניקע פון מיינע ווונשן זענען ניט דערפילט, אָבער ווען איך גיב אַ טראַכט אַז מען קען נישט לעבן אין אַ צושטאַנד פון פולקאָמענהייט, בין איך גוואַל־טיק צופרידן מיט מיין לאַגע".

עס זענען אַוועק נאָך אַ פּאָר יאָר און די לאַגע פון דער פאַמיליע מאַקאַרטור האָט זיך פאַרבעסערט. אין אַ בריף פון 1טן סעפּטעמבער 1795 האָט זי מיט צופרידנקייט געשריבן: „דאָס לאַנד דאָ שיינט צו זיין דער איינציקער פּלאַץ אויפן ערד־קיילעך, וווּ מען קען דערוואַרטן רו. (עס איז געווען די עפּאָ־כע פון די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות. י. ש.). מיר האָבן דאָ איינעם פון די שענסטע קלימאַטן אין דער וועלט. די פּרוכטבאַרע ערד גיט אונז אַ סך רייכקייט, איך באַזיץ איצט אַ זייער גוטע מילך־ווירטשאַפט און האָב געגנוג פוטער פאַר דער פאַמיליע. מיר האָבן איצט אַרום 1000 שאָף. מיין מאַן באַשעפטיקט 30־40 מענטשן. קיין זאַך צווינגט מיך נישט צו ווינטשן זיך אַן ענדערונג אין מיין לעבן אחוץ די שוועריקייטן מיט דער דערציאונג פון אונזערע קינדער".

עס איז כדאי צו ברענגען דאָ נאָך אַ פּאָר שורות פון דעמזעלביקן בריף צו עליזאַבעט׳ס פריינדין אין ענגלאַנד. עס פאַרשאַפט אונז אַן אינטימען איינ־בליק אין דער נשמה פון פרויען ווי זיי זענען געווען אין יענעם אַזוי ווייט פון אונז ליגענדיקן יאָר 1795, און ווי זיי פאַרבלייבן מסתמא אַלעמאָל פון איין דור צום אַנדערן. עליזאַבעט באַרירט אין דעם בריף אַ זייער דעליקאַטן ענין. „ווי איז עס געקומען דערצו, מיין ליבער פריינט, אַז איר זייט נאָך ביז איצט אַליינשטייענדיק? צי קענט איר נישט נושא חן זיין

ביי מענער? אָדער צי האָט די מלחמה איבערגעלאָזן ווייניק מענער פון וועלכע מען זאָל קענען אויסקליבן? אָבער דערלויבט מיר צו געבן אייך אַ שטיקל עצה. לאָזט אָפּ אַביסל פון אייערע פאָדערונגען און האָט חתונה. איך אַליין בין אַ ביישפּיל דערפון ווי נישט אַלעמאָל פאַלן די הייראַטן אויס אַזוי ווי אונזערע קלוגע פריינט זעען פאָראויס. איך בין זיכער, אַ סך פון זיי האָבן נישט געגלויבט, אַז איך און מיין חתן טוען דעם ריכטיקן שריט. מיך האָט מען באַטראַכט אַלס אַ פּאַסיוון און פוילן מענטש; מאַקאַרטור'ן אַלס אַ שטאָלצן און גדלות'דיקן מאַן לגבי אונזער באַשיידענעם שטאַנד. פונדעסטוועגן זעט איר ווי ברייטהאַרציק די השגחה האָט אונז באַהאַנדלט. איצט קען איך באמת זאָגן אַז קיין שום אַנדערע צוויי מענשן אין דער וועלט קענען ניט זיין גליקלעכער ווי מיר ביידע זענען. און ווען איר גיין חתונה האָבן, זאָלט איר זוכן אַ מאַן מיט אַ קלאָרן קאָפּ. איר וועט קיינמאָל נישט זיין גליקלעך מיט אַ מענטש וואָס שטייט נידעריקער פון אייך בנוגע פאַרשטאַנד."

איז דאָס נישט אַ רייצנדיקער בריף פון אַ יונגער פרוי' פון דעם סוף פון 18טן יאָרהונדערט? זי איז ערשט 26 יאָר אַלט, אָבער זי האָט שוין די לעבנס־דערפאַרונג פון אַ פאַמיליע און אַ גרויסער באַלעבאַטישקייט. איר זעט זי כמעט מיט אייגענע אויגן, אָט די מוטיקע פרוי, וואָס וואָלט געקענט זיין אַ העלדין פון דזשאָרדזש זאַנד'ס אַ ראָמאַן. —דערנאָך זענען געפלאָסן יאָרן און צענדליקער יאָרן. קינדער ביי איר זענען געשטאָרבן און געבוירן געוואָרן, אַכט אין דער צאָל. די באַפעלקערונג אין לאַנד איז געוואָקסן און מיט איר די עשירות. מאַקאַרטור'ס רייכטום און איינפלוס איז אויך געשטיגן. פון דער פּיאָנערישער „עליזאַבעט־פאַרם" איז מען

אריבער אויף דעם פרוכטבארן פלאץ פון קעמדען,
אט דארטן ווו דאס איצטיקע הויז שטייט.

מאקארטור האט אנטוויקלט ביז גאר א הויכן גראד די וואל־אינדוסטריע און איז געווארן א באקאנטער מענטש אין ענגלאנד. זיין מאכט־פאזיציע האט אים באלד געפירט צו צוזאמענשטויסן מיט דעם קעניג׳ס פארטרעטער: די גובערנאטארן. קעגן איינעם פון זיי האט ער אנגעפירט מיט א רעבעליאן און איז פארשיקט געווארן... קיין ענגלאנד. ניין יאר האט ער דארטן פארבראכט אין גלות. אבער זיין הויז איז געשטאנען פעסט ווי א פעלז, ווייל עליזאבעט האט געפירט די גרויסע ראלע פון באלעבאס. זי האט אנגעפירט מיט די קאמערציעלע געשעפטן, פארקויפט און געשיקט וואל קיין ענגלאנד, געווען א פירנדיקע האמע אין דער געזעלשאפט, ארייגעפירט נייע מעטאדן אין דער לאנדווירטשאפט (פאר וועלכע זי איז באלוינט געווארן פון דער רעגירונג), דערצויגן די קינדער. אלע זין האט מען געשיקט שטודירן און דינען אין דער ארמיי קיין ענגלאנד, און די מוטער האט זיי נישט אנגעזען פאר צענדליקער יארן. זי איז אבער געשטאנען מיט זיי אין שטענדיקער בריף־פארבינדונג, און זי האט דורך די בריף וואס האבן געוואנדערט טויזנטער מיילן געווירקט אויף די קינדער מיטן צויבער פון איר פערזענלעכקייט.זי אליין איז אבער מער שוין נישט געקומען צוריק צו איר אלטער היים, הגם דאס גאנצע לעבן האט זי געבענקט נאך איר. נישט געווען מער קיין כח אונטערצונעמען א רייזע ווי אין די אמאליקע יארן.

האט זי—די 70־יעריקע פרוי—געשריבן צו איר עלטסטן זון אין 1840 דעם פאלגנדיקן מעלאנכאלישן בריף: „א, געווים געדענק איך דעם איסטפארק, דאס אלטע קירך־הויז, דעם אויסבליק צום

> ים פון וועלכן די שטאַרקע ווינטן פלעגן בלאָזן און שטורעמען די צימערן פון אויבערשטן שטאָק. אָט די סצענעס פון מיין קינדהייט און יוגנט קענען נישט ווערן לייכט פאַרגעסן. עס קענען נישט אָפּגעווישט ווערן פון מיין זכרון — אַזוי לאַנג ווי גאָט שענקט מיר די מתנה — די בילדער פון די ליבע פריינט וואָס זענען אַוועק פון דער וועלט און פון יענע וואָס זענען ביים לעבן און האָבן אַמאָל געשפּילט זיך מיט מיר. מען פאַרגעסט מיין עלטער ווען מער רעדט וועגן מיין צוריקקער צו מיין שטענדיק טייערן היימלאַנד. די צייט איז צו ווייט אַוועק".
>
> מיט צען יאָר שפּעטער אין 1850 איז עליזאַבעט געשטאָרבן, זאַט מיט יאָרן און מיט אַ לעבן אויף וועלכן זי האָט געקענט צוריקבליקן מיט שטאָלץ. אָט קוק איך אויפן לעצטן פּאָרטרעט פון איר לעבן, און עס איז אַ מערקווירדיק בילד. אַ גרייז־גרויע פרוי מיט ערנסטע, פאַרשנדיקע אויגן, מיט אַ ווייסן אויסגעפוצטן טשיפּיק אויפן קאָפּ, בליקט אויף אייך. אָבער עס וואַרפט זיך אין די אויגן נישט נאָר דער ווייסער טשיפּיק פון דער באָבעשי, ארומגעוויקלט מיט שוואַרצן זיידענעם פלאָר פון אַן אלמנה. עס ווייזט זיך נאָך מער דער ברייטער סאַמעטענער שאַל פון בלאַסן פורפור וואָס איז מאַיעסטעטיש אַריבערגעוואָרפן איבער איר שטרענגן שוואַרצן קלייד. זי זיצט דאָ ווי אַ מלכה, באַשיידן און זעלבסטבאַוווסט גלייכצייטיק. עס ווייעט מיט היימישקייט פון איר ווייסן קאָפּ, און עס איז דאָ די קראַפט פון אַ הערשער אין די שוואַרצע און רויטע קאָלירן פון אירע בגדים. איר קענט זיך נישט העלפן, איר שטייט מיט דרך ארץ פאַר אַזאַ בילד.

איך האָב זיך אויפגעהויבן פון לייענען דאָס פאַמיליען־בוך, און בין צוגעגאַנגען צום פענסטער. די זון האָט שוין געהאַלטן ביים פאַרגיין, עס איז געוואָרן קיל אין דער לופט. ווייט אַרום,

אויף וויפיל דאָס אויג האָט געקענט ארומנעמען די געגענט, האָט זיך אויסגעשפּרייט די נחלה פון די מאַקאַרטור׳ס. אַלץ האָט געאָטעמט מיט דער רו און זיכערקייט פון איינגעפונדעוועטער שפע. דאָס הויז אין וועלכן איך בין איצט געווען איז נישט געבויט געוואָרן, פאַרשטייט זיך, אין יענע פּיאָנער־יאָרן. אין 1818 האָט מען דאָ געהאַט אויפגעשטעלט אַ קליינעם קאָטעדזש אויף אַ סך הכל איין אקער לאַנד. אָבער פון אים איז אויסגעוואָקסן אָט דער דאָרפישער פּאַלאַץ, און עס איז געווען באַלערענדיק צו זען דעם בנין פון אַ פאַמיליע וואָס איז עלטער פון 120 יאָר. דאָס פאַרווײלן אין אים איז געווען פאַר מיר סימבאָליש און האָט געוועקט דערמונטערענדיקע געדאַנקען. אויב זיי, די פּאַרצייטיקע קאָלאָניסטן, האָבן געהאַט אין זיך דעם מוט און די עקשנות צו קאָלאָניזירן אַזאַ ווילד לאַנד, פאַרוואָרפן אין סאַמע עק וועלט, ארומגענומען פון אַ משונהדיקער פּרימיטיווער נאַטור און פון טויזנטער פאַרברעכער—פאַרוואָס זאָלן מ י ר נישט קענען איבער׳חזר׳ן דעמזעלביקן פּראָצעס אין דעמזעלביקן לאַנד. די געפאַרן פון אַמאָל זענען מער נישטאָ, און די מיטלען פאַר קאָלאָניזאַציע זענען דאָך אַזוי אומגעהויער אויסגעוואקסן פאַר דער צייט. און וואָס נוגע מוט און עקשנות, באַזיצן מיר עס עד בלי די,—אחוץ דער נויט וואָס טרייבט אונז מיט אייזערנע צוואַנגען.

אַז איך בין שפּעטער אַראָפּגעגאַנגען צום טיי האָב איך געפונען מיין באַלעבאָסטע נאָך מער אויפגעלייגט ווי פריער. זי איז שוין געזעסן אויף איר שטענדיקן פּלאַץ נעבן דעם ראַדיאָ־אַפּאַראַט און האָט זיך צוגעהערט. זי האָט פאַר דער צייט—האָט זי מיר מיטגעטיילט מיט אַ שמייכל—שוין דורכגעלייענט דו פּאַפּירן וואָס איך האָב איר געגעבן, און זי האַלט זיי פאַר גוט. זי וועט העלפן מיט וואָס זי קען, זי וועט באַלד שרייבן צו אייניקע וויכטיקע פערזאָנען...—עס איז געווען אין איר אַן ענלעכקייט מיט יענער עליזאַבעט מאַקאַרטור וועגן וועלכער איך האָב געלייענט. די אוראייניקל סיבעלאַ האָט נישט נאָר פיזיש, אויך זייליש און גייסטיק געשטאַמט פון יענער עליזאַבעט. די זעלביקע קראַפט און ווילן אין טאַט, די זעלביקע ברייטקייט פון

לעבנס־בליק, די זעלביקע טריישאפט צו ענגלאַנד און דער אימ־פעריע, און אויך די זעלביקע קריסטלעכע פרומקייט. מער נישט די היינטיקע סיבעלאַ האָט נישט געהאַט קיין פאַמיליע מיט איר־גענע קינדער. דערפאַר האָט זי געהאַלטן אַלע מיטגלידער פון דער שטאַרק פאַרצווייגטער פאַמיליע, יונגע ווי אַלטע, פאַר אירע קינדער אויף וועלכע זי האָט געהאַלטן אַ מוטערלעך אויג.

עפּעס ענלעכעס האָב איך געזען יאָרן לאַנג אין אַן אַנדער עלטערער פרוי, אין מיין באָבען פון קאָוונע, חיה שרה עליאַשעוו. אויך זי האָט געהאַט אויסגעהאָדעוועט נישט ווייניקער ווי אַכט קינדער וואָס יעדער פון זיי איז געוואָרן שפּעטער אַ שטאַרקע פּערזענלעכקייט פאַר זיך. איינער פון אירע זין איז געווען דער טיפּזיניקער יידישער שרייבער—בעל־מחשבות (דר. עליאַשעוו), אָבער אויך די אַנדערע זין און טעכטער האָבן באַזעסן אַ שטאַרקן ווילן און אַן אייגענעם וועג אין לעבן. די באָבע האָט געהערט, פאַרשטייט זיך, מיט אַלע אירע חושים צו דעם אַלטן דור, אָבער זי האָט זיך וווּנדערלעך צוגעפּאַסט צו די מאָדערנע גענג פון אירע דערוואַקסענע קינדער. ז י האָט געפירט דאָס הויז, דאָס געשעפט, די באַלעבאַטישקייט. איר מאַן, מיין גוטער און שטילער זיידע זאַלקע, איז געשטאַנען אין שאָטן. נישט ווייל זי האָט אים חס ושלום פאַררוקט אָן אַ זייט. דווקא פאַרקערט: זי האָט אים שטענדיק אַרויסגערוקט אויפן ערשטן פּלאַץ, זי האָט נישט אַרויס־געלאָזן זיין נאָמען פון איר מויל. „זאַלקע׳לע, זאָל לעבן, האָט מיר געהייסן״—אַט אַזוי, נישט אַנדערש פּלעגט זי פאָרמולירן יעדן באַשלוס אירן.

אָבער די דעה אין דער פאַמיליע האָט זי געהאַט, און די אַלע באַשלוסן פּלעגט זי אָננעמען. די הסכמה פון ליבן מאַן פּלעגט זי אַרויסבאַקומען שפּעטער, און די קלוגע אשת חיל פּלעגט אים געבן צו פילן אַז נאָר ער איז דער באַלעבאָס פון הויז. דער זיידע פּלעגט אַ סך צייט פאַרברענגען אין דער נאָענט ליגנדיקער קצב׳יר־שער קלויז, ביים דאַוונען און ביים לערנען. אין די שפּעטערדיקע יאָרן האָט ער אויך גענומען שלעכט הערן, אַזוי אַז די באָבע פּלעגט מוזן צוזעצן זיך גאָר נאָענט צו אים און אַריינרעדן אים אין אויער. זיין אויסגעלייטערט, ווייס־ראָזעווע געזיכט מיט די

גוטמוטיקע אויגן פֿלעגט דעמאָלט באַקומען אַן אָנגעשטרענגטן אויסדרוק, און ער פֿלעגט מיט הנאה צושאָקלען מיטן קאָפּ צו חיה שרה'ס רייד. וואָס איז דער ווונדער וואָס מען האָט אים גערופֿן אין שטאָט "חיה שרה'ס זאַלקע". עס איז געווען אַ כבוד פֿאַר איר, און ער האָט זיך געגרויסט מיט איר גוטן נאָמען.

איך האָב נישט געקענט מיין אַנדער באָבע, פֿון פֿאָטער'ס צד, אין ווילנע; איז די קאָוונער פֿאַרבליבן ביי מיר דער איינציקער אָנדענק פֿון אַן אייגענער יידישער באָבע. אודאי איז זי געווען אַלט, און דער פּנים איז געווען צעאַקערט מיט קנייטשן און קנייטשעלעך, אָבער זי האָט תמיד געאָטעמט מיט לעבנסלוסט, מיט פרישקייט און ערנסטער פריילעכקייט. זי איז געווען אַ גביר'טע, און זי האָט עס געוווסט. בעת זי פֿלעגט אַרויפֿקומען פֿון דעם גרויסן מאַנופֿאַקטור־געשעפֿט אונטן צו זיך אין דער ברייטער דירה, פֿלעגט זי אויפֿעפֿענען די טיר מיט איינעם פֿון די שליסעלעך וואָס איז געהאָנגען אויפֿן בונד שליסלען אין איר האַנט. דער קלאַנג פֿון די שליסלען, דער שטאַרקער טראָט פֿון אירע פֿיס, דער הויכער, אַביסל מאַנסבילשער קול,—אַלץ האָט געזאָגט עדות אויף דער זעלבסטזיכערקייט פֿון דער באַלעבאָסטע, פֿון דער גאַנצער פֿאַמיליע.

אָבער רייכקייט קומט פֿון אים, פֿון זיין ליבן נאָמען, און עס איז נישט מער ווי אַ פּקדון. טאָר מען נישט פֿאַרגעסן אָן די אָרעמע; מוז מען זיי שטענדיק האָבן פֿאַרן אויג. איז צדקה־טאָן געווען איינע פֿון די שטענדיקע אַרבעטן מיט וועלכע די באָבע האָט זיך פֿאַרנומען. צדקה איז נישט עפּעס געווען אַ זייטיקע אָנגעלעגנהייט וועלכע מען פּטר'ט אָפּ מיט געלט אָדער מיט טרחה. צדקה איז געווען אַ טייל פֿון דעם לויפֿנדיקן לעבן, נישט אַנדערש ווי די זאָרג פֿאַר פֿאַמיליע, פֿאַר קרובים, פֿאַרן געשעפֿט, פֿאַר דער נשמה. עס איז געווען אַ טאָג (דוכט זיך פֿרייטיק) ווען די „אָרעמערלייט" פֿלעגן פּינקטלעך קומען „אָפּנעמען" דאָס ביסל וואָס זיי קומט. אָבער דער טאָג איז נישט געווען דער איינציקער. די טיר האָט זיך קיינמאָל נישט צוגעשלאָסן אין הויז פֿאַר מענטשן וואָס זוכן אַ טובה. ווי אָפֿט פֿלעג איך זען ווי די באָבע באַגלייט אַרויס אַ פֿאַראומערטן מענטש מיט וועלכן זי האָט זיך אַקאָרשט

דורכגעשמועסט, און דאָס לעצטע וואָרט איז געווען: „אַ דאַנק וואָס איר זענט אַריינגעקומען". דאָס האָט זי געדאַנקט פאַר דער מצוה וואָס יענער האָט איר צוגעשאַרט: צו געבן אים הילף.

זי איז געווען גאַנץ נאַטירלעך איינגעטונקט אין דער פאַר־צייטיקער יידישער פרומקייט, און אָן אַ שייטל וואָלט איך זיך ניט געקענט פאָרשטעלן איר קאָפּ. דאָך האָט זי אָט די פרומקייט נישט געוואָלט — ווייל נישט געקענט — אַרויפפרעסן אויף די קינדער. יעדער פון זיי האָט זיך אויסגעצייכנט מיט עפּעס אין דער מאָ־דערנער לעבנס־אַרט. אַלע האָבן שטודירט; אייניקע האָבן פאַרענ־דיקט אוניווערזיטעטן אין אויסלאַנד. צווישן זיי זענען געווען אַ דאָקטאָר און אַ שריפטשטעלער און אַ גרויסער שאָך־שפּילער און אַ פילאָזאָפיש־געבילדעטער קאָפּ, און גלאַט מצוינים אין שפּראַכן און חכמת ישראל. בשעת זיי פלעגן זיך צונויפקומען אין דעם גרויסן פאָטערלעכן הויז, האָבן דורך אַלע צימערן געקלונגען אייראָפּעאישע שפּראַכן. ביים עס־טיש פלעגן זיך צינדן געשפּרעכן און דיסקוסיעס וועגן די וויכטיקסטע פראַגן פון גייסט. די באָבע פלעגט זיך רואיק צוהערן צו די רייד, עפּעס אַריינגעמען אין דער שאַצקאַמער פון איר אייגענעם גייסט, און פאַרבלייבן דאָס וואָס זי איז געווען. אויף די שבעים לשונות פון אירע געבילדעטע קינ־דער און אייניקלעך פלעגט זי ענטפערן מיט איר אייגענער שפּראַך, דער שפּראַך פון „גאָט פון אברהם", און מען פלעגט זיך גאַנץ גוט פאַרשטיין. ווי ווייט די קינדער זענען זיך נישט צעפלויגן איבער די גרויסע שטעט פון דער וועלט, האָט זיי דאָך אַלעמאָל געצויגן צו דער היים פון קאָוונע, צו דער מוטער אין דעם רחבות'־דיקן פאַמיליען־הויז. זיצנדיק מיט איר אַרום דעם ברייטן טיש אין עס־צימער, האָבן זיי געלאָזן איינשטילן אין זיך די ליידנ־שאַפטן וואָס פלעגן, נאַטירלעך, אויספילן זייער גייסטיק לעבן. בעל מחשבות וואָס האָט געזוכט די עכטקייט און די פאָלקסטימלעכ־קייט אין יידישן לעבן, פלעגט זיך פילן דערוואַרעמט און גע־שטאַרקט דורך די שמועסן מיט זיין מוטער. און אַז ער האָט, וווינענדיק אין בערלין, דערפילט אַז דאָס לעבן זיינס האַלט ביים ענדיקן זיך, האָט ער געאיילט זיך צו פאָרן „אַהיים" קיין קאָוונע, כדי צו שטאַרבן נעבן דער מאַמען. איר איז באַשערט געווען אי־

בערצולעבן זיין טויט, פונקט אזוי ווי פריער דעם טויט פון אנ־דערע קינדער און פון דעם מאן. זי האט זיך אבער נישט אונ־טערגעגעבן און האט ווייטער אויפגעהאלטן די גאנצקייט פון דער פאמיליע. זי האט נישט ליב געהאט ארויסצווייזן פארן עולם איר שמערץ און טרויער, מער נישט פון מאל צו מאל פלעגן די אלטיטשקע אויגן זיין רויט פון באהאלטענע טרערן.

עס איז געקומען די ערשטע וועלט־מלחמה, און אין דעם שטראם פון צאריסטישע רדיפות איז זי אויך פארוואגלט געווארן קיין טיף־רוסלאנד. זי האט שפעטער געלעבט אין מאסקווע אין א זייער באשיידענער קליינער דירה מיט א פאר אייניקלעך נעבן זיך. זי האט געדולדיק געווארט ביז די חילות פוןביידע צדדים וועלן אפרייניקן דאס שלאכט־פעלד ארום איר קאוונע, און זי וועט זיך אומקערן צו איר ה ו י ז. אויך זייענדיק אין גלות האט זי אויף קיין איין מינוט נישט פארלוירן איר אינערלעכע זיכערקייט און גאטספארכטיקייט, איר גרייטשאפט צו צדקה־טאן און די אוממערקלעכע אויפזיכט איבער דער פאמיליע. אבער עס האט איר געצויגן צוריק צו יענעם פלאץ ווו זי האט פאר־בראכט א לעבן פון א גביר'טע און א צדקניות, ווו א האלב שטאט פלעגט קומען האלטן זיך מיט איר אן עצה, ווו זי האט אפגעלעבט אזא פיינעם פרידלעכן לעבן מיט איר זאלקע'ן, א ליכטיקן גן־עדן זאל ער האבן. זי האט עס אויך דערלעבט, און אין דעם אלטן פאמיליען־הויז האט זי ווידער אנגעצונדן דאס ליכט וואס האט זייליש פארבונדן קינדער מיט דער מוטער, אייניקלעך מיט דער באבען. אין יענעם הויז האט זי אויך פארמאכט אירע אויגן, אי־בערלאזנדיק א זכר פון א פיינעם שטיק יידישן פאלקס־לעבן.

אין די איצטיקע מלחמה יארן איז קאוונע—די עיר ועם בישראל—נישט איינמאל אריבערגעגאנגען פון האנט צו האנט, פון איין רעזשים צום אנדערן. צוזאמען מיט דעם איז אויך דאס הויז פון די עליאשעוו'ס געגאנגען ארויף און אראפ. עס איז שוין געווען נאציאנאליזירט, און עס איז איצט נאציזירט. און דאך האב איך קיין צווייפל נישט אז ד א ס הויז וועט ווידעראמאל באפרייט ווערן צו אן אייגענעם לעבן, אין זכות פון אט יענעם שיינעם פאר־פאלק וואס האט געהייסן חיה־שרה־זאלקע, און דאס

געסל נעבן דעם הויז וועט אודאי ווידעראַמאָל באַקומען דעם אים געהעריקן נאָמען: עליאַשעוו־גאַס.

ווייזט אויס אַז די פרויען — די קלוגע און האַרציקע באַלע־באַסטעס פון לעבן — זענען געקנאַטן פון דעמזעלביקן געבענטשטן מענטשן־טייג. עס איז געווען עפּעס אינערלעך־ענלעכעס צווישן די פרויען פון מאַקאַרטור׳ס פאַמיליע: עליזאַבעט און סיבעלאַ, און א חיה שרה עליאַשעוו. דאָס הויז וואָס זיי האָבן געבויט און אָפּ־געהיט אין קעמדן איז לויטן כאַראַקטער און אויסבליק געווען ענלעך צו דעם הויז אין קאָוונע. עס האָט באַטייט יעדעס מאָל שטאַרקן ווילן, עשירות, פאַמיליע־באַנדן, מורא פאַר גאָט, גרייט־שאַפט צו מענטשן-ליבע. זיכער וועט דאָס לעבן פון די נייע דורות שטראָמען אין אַנדערע ליניעס, אָבער עס לוינט זיך אַריינצוקוקן אין אָט דער פּראַכט און ערנסטקייט פון פאַרגאַנגענעם דור. זיי האָבן דאָך אַזוי גרונטיק געבויט אונזער אַלעמענס מאָדערן לעבן.

מיר האָבן געטרונקען טיי, און מיס מאַקאַרטור האָט אָפן אַרויסגעבראַכט אירע זאָרגן בנוגע דער מלחמה און דער אימ־פּעריע. זי האָט געהאַט אירע ספקות צי די ענגלענדער און ענגלאַנד בכלל האָבן זיך ביז איצט ריכטיק אויפגעפירט אין די גרויסע מאָ־ראַל־פּאָליטישע פראַגן פון דער וועלט. זי האָט זיך אינטים אַרי־בערגעבויגן צו מיר און שטילערהייט געפרעגט:

— צי גלויבט איר אַז ענגלענדער זענען נאָר מאַטעריאַליסטן?

— יאָ און ניין. — האָבן איך געענטפערט. — געוויס האָבן זיי אויפגעבויט אַזאַ געוואַלטיקע וועלט־מלוכה א דאַנק דעם הייסן מאַטעריאַליסטישן שווונג. פאַר דער וועלט דערשיינען זיי אויך אַזוי, און היטלער׳ס פּראָפּאַגאַנדע האָט גענוג מאַטעריאַל אויף אויסצונוצן קעגן זיי... אָבער „מאַטעריאַליזם״ איז פאַראַן ביי אַלע פעלקער אָן אויסנאַם. די פראַגע איז: מיט וועלכע אַנדערע אידעען אָדער סענטימענטן איז אָט דער מאַטעריאַליזם קאָמבי־נירט? איז עס נאָר מאַכט־און געלט־הונגער אָדער עפּעס מער און אַנדערעס. גלויב איך נישט אַז די ענגלישע לעבנס-קולטור איז נאָר א מאַטעריאַליסטישע. זי איז טיפער און גייסטיקער ווי עס דוכט זיך...

— איך גלויב אויך, — האָט זי פאַרטראַכטערהייט געזאָגט.

— אז אונזער ראַסע איז אינטערעסירט אין גרעסערע זאַכן ווי מאַכט און רייכטום... אָבער צי וועט זי אַרויסגיין מיט אַ זיג פון דער איצטיקער מלחמה? די דייטשן זענען אַזוי שטאַרק, אַזוי באַוואָפנט...

—איך בין איבערצייגט אין דעם נצחון... אין לעצטן חשבון זיגט שטענדיק נישט דער פיזישער כח, נאָר דער גייסטיקער. די ביבל זאָגט עס אין אַ קלאָרער שפּראַך: לא בכח כי אם ברוח...

זי האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ מיט אַ גרויסער צופרידנקייט. די ביבל איז פאַר איר געווען דער אַנטשיידנדיקער אַרגומענט. דאָס גאַנצע געזיכט אירס האָט אויפגעשטראַלט בעת זי האָט דערמאָנט די הייליקע ווערטער.

— עס איז געווען אַמאָל אַ מאַן, גאָר אַ גרויסער עקספּערט אין מלחמה־פראַגן, און אַ מאַן וואָס האָט געהאַט גרויס הצלחה אין דעם: נאַפּאָלעאָן. פונדעסטוועגן האָט ער שפּעטער, ביים צו־ריקבליקן אויף זיין לעבן, געזאָגט: צוויי כחות זענען דאָ אין דער וועלט, דאָס שווערט און די אידעע,—און די אידעע קומט אַלע־מאָל אַרויס שטאַרקער פון דעם שווערט.

— אָבער היטלער גייט דאָך אויך מיט אַן אידעע.

— ניין, דאָס איז פאַלש... די איינציקע באַוועגונג מיט וועל־כער מען וואָלט געקענט פאַרגלייכן היטלער׳ס אַרמיי, איז דער איסלאַם. אויך דאָרטן האָבן פאַנאַטישע זעלנער מיטן שווערט אין דער האַנט געשטורעמט אַ וועלט. אָבער זיי האָבן ד אָ ך גע־טראָגן מיט זיך אַ רעליגיעזע, אוניווערסאַליסטישע אידעע וועלכע האָט געוואָלט דעראָבערן די מענטשהייט, די נשמה פון די מענטשן. דער היטלעריזם פאַרמאָגט נישט אַזאַ אידעע, ד. ה. דעם כח פון אַזאַ אידעע. ער איז אָפן ברוטאַל, אַנטקעגנגעשטעלט דער מענטשהייט, די יידן, אַלעמען. ער איז נישט מער ווי אַ פיזיש־מיליטערישער כח... און דאָס מוז ווערן באַזיגט פון גייסט.

עס איז געוואָרן שפּעט, און איך האָב זיך געקליבן אָפּפאָרן. אַרויסבאַגלייטנדיק מיך, האָט זי געדאַנקט פאַר די שמועסן פון דעם טאָג. דערנאָך צו סאַמע לעצט האָט זי צוגעגעבן: איך דאַנק אייך פאַר אייער גלויבן אין אונזער ראַסע. צוזאַמען מיט דעם

יידישן וועט אויך אונזער פאָלק אויפטאָן א סך. איך גלויב פעסט אין דעם....

מיר דוכט זיך אַז עס איז כדאי צו דערציילן דאָ בקיצור וועגן אַ וויכטיקן עפּיזאָד אין מאַקאַרטור׳ס פאַמיליע, וואָס וואַרפט אַן אינטערעסאַנט ליכט אויף דער געשיכטע פון אויסטראַליע. איך מיין די רעבעליאָן קעגן דער רעגירונג וועלכע איז דורכגעפירט געוואָרן אין 1808 פון דעם הויפּט פון דער פאַמיליע—דזשאָן מאַקאַרטור. די דאָזיקע פּאַטריאָטיש־בריטישע משפחה האָט אין דעם סאַמע אָנהויב פון איר אויסטראַלישן לעבן באַוויזן אויך איר רעבעלישן כאַראַקטער.

מאַקאַרטור איז אָנגעקומען קיין אויסטראַליע אין 1790 אַלס אַן אָפיצער פון דעם ספּעציעלן מיליטערישן קאָרפּוס וואָס איז געשיקט געוואָרן אַהין צו האַלטן אָרדנונג אין דער נייער אַרעס־טאַנטן־קאָלאָניע. די קאָלאָניע איז רעגירט געוואָרן אין אַ זייער שטרענגן מיליטערישן גייסט, אונטער דער אויבערהערשאַפט פון אַ גובערנאַטאָר, אַלס דעם פאַרטרעטער פון ענגלישן קעניג. דער גובערנאַטאָר איז געווען די געזעצגעברישע, אַדמיניסטראַ־טיווע און רעכטלעכע מאַכט פון דעם ישוב. דער מיליטערישער קאָרפּוס האָט געהאַט די פליכט צו שטיין ביי זיין זייט, אַלס דער באַוואָפנטער פאַקטאָר פון רו און אָרדנונג. אָבער מיט דער צייט האָבן די אָפיצערן פון דעם קאָרפּוס גענומען שפּילן אַ באַזונדערע סאָציאַלע ראָלע אין דעם פאַרוואָרפענעם, מיט רעכטלאָזע אַרעס־טאַנטן באַזעצטן, פון לאָנדאָן איזאָלירטן עק וועלט. ווי אַ היס־טאָריקער שרייבט, „דאָס בילד פון דער קאָלאָניע איז געווען אוי־סערגעוויינטלעך פינסטער. זי איז געוואָרן געזעטיקט נישט נאָר מיט אַרעסטאַנטן נאָר אויך מיטן גייסט פון אַ טורמע.״ די אָפי־צערן האָבן גענומען האַנדלען מיט די זייער באַשרענקטע אין צאָל פּראָדוקטן וואָס מען פלעגט אריינפירן אין לאַנד, באַזונדערס אָבער מיט דעם טייערסטן און זעלטענעם פּראָדוקט: וויין (ראָם). „זיי זענען געוואָרן אַן אַריסטאָקראַטיע. מען האָט זיי דערלויבט צו פאַרנעמען זיך מיט האַנדל און ערד־אַרבעט. ביסלעכווייז זענען

זיי געוואָרן די מאָנאָפּאָליסטן פון גאַנצן אימפּעריע, באַזונדערס ספּירט. דער רעזולטאַט איז געווען אַז ראָם איז געוואָרן דאָס אָנדערקענטע מיטל פון אויסטויש, אויף אַזוי ווייט אַז אַפילו אַרבעטס-קראַפט האָט מען געקענט קויפן נאָר מיט ספּירט. די אָפיצערן זענען געוואָרן אַזוי אַרום זייער רייך".

מאַקאַרטור האָט געהערט צו דעם בעסערן טיפּ אָפיצער; ער איז געווען געבילדעט לויט די דעמאָלטיקע צייטן, האָט געקענט פיין רעדן און שרייבן. זיינע אַמביציעס זענען געגאַנגען אַ סך ווייטער ווי פון דעם דורכשניטלעכן, האַלב-שכור'ן אַרעסטאַנטסקן אָפיצער. ער האָט געוואָלט בויען אַ ניי לאַנד פאַר דער אימפּעריע. האָט ער זיך באַלד גענומען פאַר אַ ספּעציעלן צווייג פון אַרבעט אין וועלכן ער האָט דערקענט די צוקונפט פון לאַנד: אַנטוויקלונג פון מערינאָ-שעפּסן און אויפבוי פון אַ וואָל-אינדוסטריע. זיין פאַמיליע-היסטאָריקער דערציילט, אַז שוין אין יאָר 1794 (ד. ה. פיר יאָר נאָכן אָנקום אין לאַנד) האָט ער געהאַלטן פאַר נויטיק צו „פאַרוואַנדלען דעם שלעכט-אָרגאַניזירטן ישוב אין אַ געזונטע און בליענדיקע קאָלאָניע דורך פּראָדוצירן פיינע וואָל". ער האָט געהאַלטן אַז אַ קליינע באַפעלקערונג, באַזעצט אין אַזאַ געוואַלטיקן מרחק פון אַלע ציוויליזירטע לענדער, וועט קענען האָבן דערפאָלג נאָר אונטער איין באַדינגונג: אויב זי וועט אַנטוויקלען אַלס אַן עקספּאָרט-אַרטיקל אַזאַ מין רוי-וואַרג וואָס וועט נישט פאָדערן קיין צופיל אַרבעט, וועט האָבן אַ גרויסן מאַרק פאַר זיך און וועט קענען דעקן הוצאות פון אַ לאַנגן ים-וועג קיין איירּאָפּע.

דאָס איז געווען בלי ספק אַ פּלאַן פון אַ גרויסן פאַרנעם. זיצנדיק אין אויסטראַליע האָט ער געטראַכט וועגן דעם באַדאַרף אין וואָל פון די ענגלישע פאַבריקן. ער האָט געטרוימט וועגן מיליאָנען שעפּסן וואָס וועלן אַמאָל אַרויסגעבן די פיינסטע סאָרטן פון וואָל און אַזוי אַרום באַפרייען די ענגלישע פאַבריקאַציע פון דעם שפּאַנישן וואָל-אימפּאָרט. האָט ער אויף זיין עליזאַבעט-פאַרם אָנגעהויבן עקספּערימענטן פון קרייצן ענגלישע שעפּסן מיט די דרום-אַפריקאַנישע און אינדישע וואָס טראָגן וואָל. זיינע חברים אַרום האָבן געלאַכט פון אים, האָבן זיך געשטעלט קעגן אים און

געשטערט אין זיין אַרבעט. אָבער דער עקשנותדיקער כאַראַקטער פון אַ פּיאָנער האָט נישט נאָכגעגעבן און ער האָט דערלעבט רעזולטאַטן. אין יאָר 1803 איז ער אָפּגעפאָרן קיין ענגלאַנד מיט מוסטערן פון זיין וואָל־פּראָדוקציע. ער האָט געאַרבעט אין לאָנדאָן, אויף טיש און אויף בענק, כדי צו באַקומען די אָנדערקענונג. אַ קאָמיטעט פון פאַבריקאַנטן האָט אָפּגעגעבן אַ רעפּאָרט אַז מאַקאַרטור'ס ריינע מערינאָ־וואָל איז אין קוואַליטעט גלייך צו די בעסטע שפּאַנישע סאָרטן. שפּעטער האָט אויך די רעגירונג געגעבן איר אונטערשטיצונג. עס איז געקומען אַזוי ווייט אַז דער דעמאָלטיקער קאָלאָניען־מיניסטער לאָרד קעמדן (פון אים שטאַמט דער נאָמען פון מאַקאַרטור'ס נחלה) האָט איינגעוויליקט אַז מאַקאַרטור זאָל פאַרקויפן זיין שטעלע אין דעם אויסטראַלישן קאָרפּוס און זאָל באַקומען פון דער רעגירונג 10,000 אַקער פרוכטבאַרע לאַנד כדי ער זאָל זיך אינגאַנצן ווידמען צו דער פּראָדוקציע פון אויסטראַלישער וואָל. זינט 1805 האָט ער טאַקע אַזוי געטאָן.

אַזוי איז געבאָרן געוואָרן אַן אינדוסטריע וועלכע איז היינט־צו־טאָג איינע פון די יסודות פון דער אויסטראַלישער ווירטשאַפט. כדי צו דערקענען דעם ראָמאַנטישן כאַראַקטער פון דער אין יענער צייט העזה'דיקער איניציאַטיוו, זאָלן דאָ דערמאָנט ווערן אַ פּאָר ציפערן פון דעם אָפיציעלן יאָר־בוך פון דער אויסטראַלישער רעגירונג, פאַר דאָס יאָר 1937-38.

„אויסטראַליע איז איצט דאָס פירנדיקע לאַנד פון וואָל־פּראָדוקציע אין דער וועלט. באַזיצנדיק ווייניקער ווי אַ זעקסטל פון דער וועלטס צאָל שפּעסן, פּראָדוצירט אויסטראַליע אַ פערטל פון דער וועלט־פּראָדוקציע. מער נאָך, אַ העלפט פון דער וועלט-פּראָדוקציע פון דעם פיינעם סאָרט מערינאָ־וואָל ווערט געשאַפן אין אויסטראַליע". דער גרעסטער טייל פון דער פּראָדוקציע ווערט עקספּאָרטירט; אַרום 7 פּראָצענט דערפון ווערט פאַרנוצט פון די אויסטראַלישע פאַבריקן. די צאָל פון שעפּסן אין לאַנד באַטרעפט... 113 מיליאָן, און דער וואָג פון דער פּראָדוקציע דערגרייכט די ציפער פון איבער אַ מיליאַרד פונט. ווייט הינטער אויסטראַליע שטייען מיט זייער שעפּסן־צוכט די גרויסע לענדער רוסלאַנד,

אמעריקע, ארגענטינע, דרום־אפריקע. דער געלט־ווערט פון דער וואל־סחורה איז געווען איבער 54 מיליאן פונט. 40 פראצענט פון דעם קיין ענגלאנד איינגעפירטן וואל קומט טאקע פון אויס־טראליע. „וואל איז דער הויפט פאקטאר אין דעם לאנד־רייכטום פון אויסטראליע, און דער ווילשטאנד פון פאלק הענגט שטארק אפ פון די הכנסות פון זיין וואל-אינדוסטריע". דאס זענען אויס־פירן פון דער מלוכה־אויטאריטעט, און מען קען זיך פארשטעלן ווי מאקארטור וואלט הנאה געהאט צו לייענען זיי 140 יאר נאך זיין אויפטו.

דער מיליטערישער קארפוס וועגן וועלכן מיר האבן אויבן דערמאנט, איז מיט דער צייט אליין געווארן א מקור פון אומ־ארדנונג אין דער קאלאניע. די אפיצערן וואס האבן זיך באריי־כערט א דאנק דער משונה'דיקער עקאנאמישער לאגע פונם קליי־נעם ישוב און געהאלטן די באוואפנטע מאכט אין זייער האנט, זענען אלץ מער געקומען אין קאנפליקט מיטן גובערנאטאר, דעם הויפט פון דער ציווילער אדמיניסטראציע. מען האט דעם גאנצן קארפוס אנגעהויבן רופן „וויין־רעגימענט", ווייל ער האט מאנא־פאליזירט דעם האנדל מיט אט דעם טייערן פראדוקט. גלייכצייטיק האט אויך דזשאן מאקארטור געהאט אפטע קאנפליקטן מיט די פארשידענע גובערנאטארן צוליב פארשידענע סבות, עקאנאמי־שע און פערזענלעכע. עס איז געווען צו דערווארטן אז אזא שטארקע און אקטיווע פערזענלעכקייט, נאך דערצו באגייסטערט מיט דער פיאנער־אידעע פאר אויסטראליע, וועט זיך נישט לאזן אונטערגעבן צו קיין שום אנדערער אויטאריטעט, מעג זי זיין אפילו דער פארשטייער פון קעניג אליין. צוויי גובערנאטארן— קינג און האנטער—האבן פארלאזן דאס לאנד אין שווערע קאנ־פליקטן מיט אים. אבער דער אמת'ער אויסברוך איז געקומען ווען אלס גובערנאטאר איז צוגעשיקט געווארן דער קאפיטאן בליי.

בליי איז געווען א קאלירפולע, אייגנארטיקע געשטאלט צווישן די ענגלישע שיפס-קאפיטאנען פון יענער עפאכע. שווי־מענדיק אין ים, האט ער געהערשט מיט אן אייזערנער האנט אי־

בער דער שיף און די מאטראזן וואס ער האט קאמאנדירט. ער
איז געווען אין זיין ארט געטריי דער ענגלישער מלוכה און זיין
פאטערלאנד, אבער ער האט געוואלטעוועט ווי א טיראן איבער
„זיינע" שיפן, אזוי ארום שאפנדיק דיסציפלין אין דעם בריטישן
פלאט. עס איז נישט קיין צופאל וואס אויף דער שיף „באאונטי"
וואס איז געגאנגען צו די טאהיטי־אינזלען, איז אויסגעבראכן אן
אויפשטאנד קעגן זיין אכזריות׳דיקער פירונג. די גאנצע גרויז־
זאם־ראמאנטישע געשיכטע פון דעם אויפשטאנד איז באקאנט
געווארן דער גרויסער וועלט א דאנק דעם שטארקן פילם „רעבעל־
יאן אויף דער באאונטי". א מענטש־טייוול, מיט א טיפער פאר־
אכטונג צו אנדערע מענטשן, מיט א ווילדער לוסט צו באהערשן
און מבזה מאכן די שוואכערע, אבער גלייכצייטיק א כאראקטער
פול מיט גבורה און איינשטעלעניש, מיט א גלויבן אין זיין איי־
גענעם „שטערן"—אזוי איז ארויסגעקומען די געשטאלט פון דעם
קאפיטאן בליי, סיי אין יענעם גרויסארטיקן פילם, סיי פון די גע־
שיכטע־ביכער. ווייזט אוים אז די מיניסטארן אין לאנדאן האבן
געוווסט וועמען צו שיקן קיין סידנעי.

ער איז אנגעקומען פול מיט קאמף־לוסט און מיט א רעגירונג־
פראגראם. ער האט זיך אונטערגענומען אויסצוראטן דעם וויינ־
האנדל „וועלכער האט אונטערגעגראבן די מאראל פון דער קאָ־
לאניע". ער האט פארלאנגט אז מען זאל אוועקנעמען פון דארטן
דעם מיליטערישן קארפוס, ווייל „אויב דא דארפן שטיין סאל־
דאטן, זאלן זיי זיין סאלדאטן, אבער נישט אויסגעמישט מיט די
ארעסטאנטן". ער איז נישט געווען פיינטלעך געשטימט צו דער
וואל-אינדוסטריע, אבער ער האט געהאלטן אז דער פארצוג מוז
געגעבן ווערן צו לאנדווירטשאפט. האט ער דערפאר געזארגט
וועגן דער לאגע פון די „קליינע פויערים" מער ווי וועגן אנדערע
גרופן.

עס איז נישט וויכטיק צוליב וועלכע קאנקרעטע סבות דער
רעבעלישער אויסברוך קעגן בליי איז פארגעקומען. אבער אז ער
איז פארגעקומען, האבן אין אים גענומען אנטייל סיי דער מילי־
טערישער קארפוס סיי דזשאן מאקארטור, וועלכער האט געהאט
דערביי זיינע אייגענע חשבונות מיטן נייעם הערשער. דער גובער־

נאטאָר האָט אַרעסטירט מאַקאַרטור'ן און באַשטימט איבער אים אַ מיליטערישן געריכט פון 6 אָפיצערן. די ריכטער האָבן נישט געוואָלט פאַראורטיילן דעם מאַן און האָבן נישט אויסגעפירט די אינסטרוקציעס פון גובערנאַטאָר. שלוחים, באַפעלן און פראַ־מעסטן זענען יענעם טאָג—דעם 26טן יאַנואַר 1808—געפלויגן פון גאָווערנמענט־הויז צום געריכט און צוריק. סוף כל סוף האָבן די אָפיצערן פון קאָרפּוס מאָביליזירט אַ קליינע באַוואָפנטע מחנה, וועלכע האָט אָנגעפירט צום רעגירונג־צענטער און אַרעסטירט דעם גובערנאַטאָר בליי. עס פאַרשטייט זיך אַז מאַקאַרטור'ן האָט מען תיכף באַפרייט פון טורמע און אריינגענומען אין דער נייער רעבעלישער אַדמיניסטראַציע, וועלכע איז געשאַפן געוואָרן. דאָס איז בלי ספק געווען אַן אויסערגעוויינלעכע געשעעניש אין דער געשיכטע פון די ענגלישע קאָלאָניעס. מיט איניקע טעג שפּעטער האָט מאַקאַרטור אַראַנזשירט אַ נייעם פּראָצעס, וועלכער האָט געזאָלט נישט נאָר ריינוואַשן אים נאָר אויך אויף אַ לעגאַלן אופן פאַר'משפּט'ן דעם געוועזענעם גובערנאַטאָר אין די אויגן פון לאָנדאָן.

אַ פּאָר ציטאַטן וועלן באַווייזן וואָס פאַר אַ שטימונג די רעבעלן זענען געווען. מאַקאַרטור האָט אין דעם טריאומף־טאָג פון דעם אויפשטאַנד אויסגערופן: „קיינמאָל איז נאָך אַ רעוואָ־לוציע נישט געווען אַזוי געלונגען דורכגעפירט, און מיט אַזויפיל אָרדנונג און צוכט". און צו זיין פרוי עליזאַבעט האָט ער דעמאָלט געשריבן: „איך בין געווען דעם גאַנצן טאָג שטאַרק פאַרנומען מיטן קאַמף פאַר פרייהייט פון דער דאָזיקער אומגליקלעכער קאָ־לאָניע, און איך בין גליקליך צו זאָגן אַז איך האָב געהאַט דער־פאָלג מער ווי איך האָב דערוואַרטעט. דער טיראַן קריצט איצט מיט די ציין אין פאַרדרוס וועגן זיין מפּלה... אויך די מיינונג פון זיין פרוי עליזאַבעט איז באַציכענענדיק. מיר ווייסן שוין אַז זי איז נישט נאָר די פרוי פון אַן אַנדערן, נאָר אַ פּערזענלעכקייט פאַר זיך אַליין. האָט זי מיט אַ יאָר פריער פאַר דעם אויפשטאַנד אין 1807 געשריבן צו איר פריינדין קיין ענגלאַנד אַזעלכע ווערטער:

„אונזער רעגירונג־סיסטעם דאָ איז זייער שלעכט. ווי שטאַרק

מיין מאַן האָט זיך נישט באַמיט אין ענגלאַנד צו ווענדן די אויפ־מערקזאַמקייט פון דער רעגירונג אויף אונזער קאָלאָניע, טראַכטן זיי אָבער ווייניק וועגן אונז, האָבנדיק מסתמא מער וויכטיקע זאַכן צו טאָן... אונזער נייער גובערנאַטאָר בליי האָט שוין באַוויזן די איינוווינער פון סידנעי, אַז ער איז גוואַלטלוסטיק, לייכטזיניק, טיראַניש. נישט קיין זייער אַנגענעמע פּערספּעקטיווע—ביי דעם אָנפאַנג פון זיין הערשאַפט.”

לאָנדאָן, פאַרשטייט זיך, האָט נישט געקענט בלייבן גלייכגיל־טיק צו אַזאַ געשעעניש, און האָט אַרויסגעפאָדערט אַלע אָנטייל־נעמער צו זיך אויף אַן אויספאָרשונג. אַ יאָר צייט איז בליי אָפּ־געזעסן אַרעסטירט אין סידנעי ביז ער האָט צולעצט אָפּגעטראָטן זיין אָפיציעלן אַמט. סוף 1809 זענען אָנגעקומען קיין ענגלאַנד סיי ער, סיי מאַקאַרטור און דזשאָנסטאָן (דער הויפּט פון דער רעבעלישער אַדמיניסטראַציע). ביי דער שפּעטערדיקער מיליטע־רישער אויספאָרשונג איז בליי, אַזוי צו זאָגן, ריינגעוואַשן געוואָרן פון באַשולדיגונגען קעגן אים. אָבער קיין נייעם פּאָסטן פון אַ גו־בערנאַטאָר אין דער בריטישער אימפּעריע האָט ער מער נישט באַקומען. דזשאָנסטאָן און מאַקאַרטור האָבן אויך נישט געוווּנען זייער פּראָצעס, אָבער זיי האָבן אָפּגעשניטן נישט שלעכט. דעם ערשטן האָט מען אָפּגעזאָגט פון עפנטלעכן דינסט, בעת מאַקאַר־טור האָט געמוזט אָפּריכטן גלות אין ענגלאַנד אין לויף פון 9 יאָר.

דאָ קומען מיר צו אַ זייער אינטערעסאַנטן פּונקט. די מערסטע געשיכטע שרייבער אין ענגלאַנד און אויסטראַליע האָבן אַרויס־געטראָגן זייער אייגענעם אורטייל וועגן דעם קאָנפליקט: פאַר מאַקאַרטור׳ן און קעגן בליי׳ען. אָבער אין 1938 איז דערשינען אין סידנעי אַ גרויס בוך מיט אַ דעטאַלירטער אויספאָרשונג פון דיביידע העלדן פון יענעם קאָנפליקט. דעם בוך, אונטער אַ ליצנות׳דיקן נאָמען, „די ווייַן־רעבעליאָן”, האָט אָנגעשריבן מיט גרויסן היסטאָרישן פלייס דער ריכטער פון אויסטראַלישן העכסטן געריכט (און היינט־צו־טאָג דער אויסטראַלישער אויסערן־מיניס־טער) דר. ה. וו. עוואַט. דר. עוואַט איז אַ טעטיקער מיטגליד פון דער לייבאָר-פּאַרטיי; איז ער נישט געווען אינטערעסירט צו פאַרטיידיקן דעם פּערזענלעכן און סאָציאַלן כבוד פון דעם אַמאָ־

ליקן מיליטערישן פּריץ, מאַקאַרטור. האָט ער זיך באמת מבטל צו מאַכן דעם פּרעסטיזש וואָס איז פאַרבונדן מיט אַט דעם נאָמען בכלל, און גלייכצייטיק האָט ער דערהויבן ביז צום הימל רעם פרעסטיזש און דעם נאָמען פון אָט יענעם קאַפּיטאַן בליי.

ווי אַזוי מאַכט ער עס? ראשית כל, שילדערט ער זיי ביידע אַלס פאַרטרעטער פון צוויי קעגנערישע ס אָ צי אַ לע שיכטן אין דעם דעמאָלטיקן ישוב. „פון איין זייט—זאָגט ער—איז געשטאַנען די לעגאַלע דיקטאַטור פון דעם גובערנאַטאָר אַלס די איינציקע און אַנטגילטיקע אויטאָריטעט אין דער ציווילער אַדמיניסטראַציע; די דאָזיקע דיקטאַטור האָט בליי פאַרווירקלעכט לטובת די פאַרמערס און די אָרעמע קאָלאָניסטן, אַנטקעגן די רייכע הענדלער און מאָנאָפּאָליסטן. פון דער אַנדערער זייט, זענען געשטאַנען די אָפיצערן אַלס די פירנדיקע גרופּע פון די וויין־הענדלער און מאָנאָפּאָליסטן וואָס זייער עקאָנאָמישע מאַכט איז געוואָרן באַדראָאָט". דר. עוואַט מאַכט דעם ענין נאָך קלאָרער: „דער קאָנפליקט קען ווערן באַטראַכט ווי אַ צוזאַמענשטויס צווישן ב לי י אַלס דעם פאַרטרעטער פון אַ פּאָליטיק וואָס האָט געשיצט די קאָלאָניסטן און אָרעמע קלאַסן, און מ אַ ק אַ ר ט ו ר , דעם פאַרטרעטער פון דער אויפשטייגנדיקער קאַפּיטאַליסטישער גרופּע און געלט-מאַכט".

דער סאָציאַליסט אין אונזער אויטאָר וויל געווינען די סימפּאַטיע פון לייענער פאַר די אָרעמע שיכטן פון יענער קאָלאָניע וועלכע זענען געווען פאַרגוואַלטיקט פון די אויפגעקומענע קאַפּיטאַליסטן. די קליינע קאָלאָניסטן דערשיינען אַזוי אָרום ווי די טרעגער פון דעם עקאָנאָמישן (און אויך קולטורעלן, פאָרטשריט פון לאַנד—קעגן די רעאַקציאָנערן פון געלט-קאַפּיטאַל. ד י פאַרמעל איז גענוג באַקאַנט, אָבער צי שטימט זי אינגאַנצן אין דער מאָלטיקן אויסטראַליע? די מערסטע „קאָלאָניסטן" זענען דאָך געקומען פון די רייען פון די אַרעסטאַנטן וועלכע האָבן ערשט געהאַט אָנגעהויבן בויען אַ סאָלידן אַרבעט־לעבן. צי קען מען זיי אַלע באַצייכענען אַלס דעם פּראָגרעסיוון עלעמענט פון דער אַנטוויקלונג? פון דער אַנדערער זייט, דערמאָנט נישט דער אויטאָר, אין משך פון גאַנצן בוך, מיט רעספּעקט די שפּעטערישע טע־

טיקייט פון מאַקאַרטורן אויפן געביט פון שעפּסן־צוכט, וואָס האָט געפירט צו דעם עקאָנאָמישן פּראָגרעס פון לאַנד. אפשר טאַקע האָט ער נישט געשעטיצט דעם אויפקום פון קליינע פאַרמערס, ווייל ער האָט געזען די צוקונפט פון לאַנד אין דער וואָל-אינדוסטריע. אָבער אין י ע נ ע ר צייט האָט נאָך קיינער נישט געקענט פאַראויסזאָגן וועלכער צווייג פון דער ווירטשאַפט וועט אַמבעסטן אַנטוויקלען די קאָלאָניע. קען מען דערפאַר מאַקאַרטור'ס עק־שנות'דיקע פּיאָנער-אַרבעט גאָר נישט מבטל מאַכן לגבי די אַנ־דערע. אַז מען וויל קען מען אפילו זאָגן אַז אומדירעקט האָט ער געפירט צו די ערשטע שריט פון דער לייבאָר-באַוועגונג. די ערש־טע טרייד־יוניאָנס אין אויסטראַליע זענען געבויט געוואָרן גראַד פון די שעפּסן־שערער וועלכע האָבן אָראָפּגענומען די וואָל פון די מחנות שעפּסן. „די אַמאַלגאַמייטעד שירערס יוניאָן" איז גע־גרינדעט געוואָרן אין 1886 1).

דר. עוואַט לייגט גרויסן ווערט אויף צו באַווייזן ווי אומלע־גאַל עס איז געווען דער אויפשטאַנד פון מאַקאַרטור און זיינע פריינט. ער זשאַלעוועט נישט קיין פּלאַץ אויף צו אַנאַליזירן ביז צום לעצטן דעטאַל סיי די מלוכה־געזעצן סיי בליי'ס פּולמאַכטן, סיי מאַקאַרטור'ס אומגעזעצלעכע האַנדלונגען. אָבער צי האַלט ער באמת אַז יעטוועדע רעבעליאָן איז „אומגעזעצליך"? אָדער דאַרף מען זי לכתחילה פאַראורטיילן דערפאַר ווייל זי איז אָנגע־פירט געוואָרן פון פאַרטרעטער פון אַ „קאַפּיטאַליסטישער גרו־פּע"? אויב אַזוי, וואָלט מען געדאַרפט פאַרדאַמען דעם פּראָגרע־סיוון כאַראַקטער פון זייער אַ סך גרויסע היסטאָרישע אויפ־שטאַנדן און באַוועגונגען. וויפיל קאַמפן פון וואַסאַלן און שטעט קעגן זייערע קעניגן אין מיטלאַלטער זענען געווען פּראָגרעסיווע שריט פאָראויס הגם די קעמפער גופא זענען געווען עקספּלואַ־טאַטאָרן און פאָלקס־פיינט אין אַן אַנדער געשטאַלט. וואָס זאָל מען זאָגן וועגן דעם „פּראָגרעסיוון" כאַראַקטער פון דער ענגלי־שער „מאַגנאַ כאַרטאַ" ווען מען דערמאָנט זיך אַז זי איז אַרויס־

1) פון איר איז שפּעטער אויסגעוואַקסן איינע פון די גרעסטע יוניאָנס, אונטערן נאָמען: "Australian Workers' Union"

געריסן געוואָרן פון קעניג דזשאָן דורך די באַראָנען פון יענער צייט וועלכע זענען קוים געווען טרעגער פון מענטשהייטלעכע אידעאַלן. און דאָך זענען די לוחות פון דער מאגנא כארטא געוועזן און געוואָרן אַ באַדייטנדיקער שריט פאָראויס אין דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט.

און דערנאָך גייט עוואַט איבער צו דער שילדערונג פון די פ ע ר ז ע נ ל ע כ ע כאַראַקטערן פון די ביידע קעגנער. „אחוץ דעם ברייטערן עקאָנאָמישן און קלאַסן־אַנטאַגאָניזם האָט געשפּילט אַ וויכטיקע ראָלע די פּערזענלעכע קעגנערשאַפט, ווייל דער קאַמף פאַר הערשאַפט איז געפירט געוואָרן פון צוויי מענער מיט אַ שטאַרקן ווילן. נישט בליי און נישט מאַקאַרטור זענען געווען דער טיפּ פון מענטשן וואָס גיבן זיך אונטער אַז אַנדערן אָן אַ געוואַלטיקן קאַמף". היות ווי אונזער אויטאָר האָט אַ גרויסע סימפּאַטיע פאַר דעם בליי, באַשרייבט ער אים—אין משך פון דעם גאַנצן בוך—אין די סאַמע העלסטע פאַרבן. מיר דערגייען אַז יענער ברוטאַלער שיפס־קאַפּיטאַן פון סוף פון 18טן יאָרהונדערט איז געווען באַשאָנקען מיט אָן אַ שיעור מעלות. ער איז געווען געבילדעט, ווי די ביכער פון זיין שיף־ביבליאָטעק באַווייזן. ער איז געווען אַ מאַן מיט פאַנטאַזיע און מוט; ער איז געווען עקשנותדיק אין דער דערגרייכונג פון זיינע צילן. אַי ער האָט אָפּגעטאָן מעשים תעתועים אויף דער „באַאונטי"? דאַרף מען אָבער פאַרשטיין אַז אויב די דיסציפּלינאַרע שטראָפן וועלכע ער האָט אָנגעווענדעט דערשיינען טאַקע אַביסל האַרט אין די אויגן פון דעם היינטיקן דור, זענען זיי אָבער נישט געווען האַרט ווען מען שאַצט זיי אָפּ לויט דעם מאַסשטאַב פון י ע נ ע ר צ י י ט. (אויב אַזוי, דאַרף מען דאָך אויך מאַקאַרטור'ס שאַרפע אַרויסטריטן אָפּשאַצן לויט די דעמאָלטיקע מאַסשטאַבן?) מען זאָגט—שרייבט ווייטער עוואַט—אַז בליי איז ניט געווען קיין זשעני. „זאָל זיין אַזוי; אַלץ הענגט אָפּ דערפון ווי מען דעפינירט דעם באַגריף זשעני... מען מוז אויך גערענקען אַז בליי האָט נישט געהאַט קיין שום פּראָטעקציע אין די ערשטע יאָרן פון זיין קאַריערע, און אַז זיין שאַרפער און צומאָל גראָבער כאַראַקטער האָט געשטערט זיין באַוועגונג פאָראויס". (פאַרוואָס זאָל מען נישט אָנווענדן די דאָ־

זיקע פריינטלעכע קריטיק אויך צו מאַקאַרטור'ן?). עוואַט פאַר־געסט נישט אפילו דאָס נשמה־לעבן פון זיין העלד. „בליי'ס פער־זענלעכע און פאַמיליע־באַציאונגען זענען געווען דורכגעדרונגען מיט טיפסטער ליבע און איבערגעגעבנקייט. זיין פרוי, די „בעטסי" אין זיינע בריף, איז פאַר זיך אליין געווען אַ זייער פעאיקע און מערקווירדיקע פרוי. זי האָט מוטיק פאַרטיידיקט דעם מאַנס כבוד און נאָמען בעת ער איז געווען אין אויסטראַליע". (מיט קיין איין וואָרט דערמאָנט ניט דער אויטאָר די אַנדערע מערקווירדיקע פרוי וואָס איז געשטאַנען הינטער די פּלייצעס פון מאַקאַרטור'ן).

דערפאַר אָבער איז נישטאָ קיין איין דבר אסור וועלכן ער זאָל נישט צוואַרפן מאַקאַרטור'ן. עס איז אינטערעסאַנט מיט וואָס פאַר אַ ליידנשאַפטלעכקייט דאָס ווערט געטאָן לגבי אַ פיגור פון אַ הונדערט יאָר צוריק. עס ווערן פאַרדעכטיקט אַלע זיינע שריט און רייד. עס ווערט געוואָרפן אַ חשד אפילו אויף דעם באַפעל פון מיניסטער קעמדן אין 1804 צו געבן אים 10.000 אַקער לאַנד פאַר דער וואָל־ווירטשאַפט. מאַקאַרטור ווערט געשיל־דערט ווי אַ מענטש וואָס קען אריינקריכן אין יעדן מענטשנס צוטרוי און אַרויסבאַקומען פאַר זיך די גרעסטע מאַטעריעלע טובות. אָט ווי' ער ווערט געשילדערט למשל: „מאַקאַרטור'ס כאַ־ראַקטער איז באַצויבערענדיק. ער איז געווען אַן אויסערגעוויינ־לעכער מענטש, באַזעסן פון אַ גלויבן אין דער צוקונפטיקער גרויסקייט פון דעם קליינעם ישוב, אָבער ער האָט ביי אַלע גע־לעגנהייטן גלייכגעשטעלט זיין פערזענלעכן פאָרטשריט מיטן פראָגרעס פון דער קאָלאָניע. ער האָט אָנגעזאַמלט אַ קליין פאַר־מעגן, מערסטנס אַ דאַנק דעם וויין־האַנדל און אויפקויף פון אַלע אַנדערע סחורות. אָבער ער האָט פאַרמאָגט אויך אַ איידעלערע וויזיע און האָט זיך געסטאַרעט צו לייגן די יסודות פון פּי־צוכט. דאָך איז ער געווען אַ מענטש אָן אַ געוויסן און אָן רחמנות".

צוויי מאָראַלישע מאָסן ווערן דאָ אָנגעווענדעט צו צוויי מענטשן. די עפּאָכע אין וועלכע ביידע האָבן געלעבט איז געווען אַ האַרטע און אַ גרויזאַמע. די קאַפּיטאַנען און קאָלאָניזאַטאָרן פון יענער עפּאָכע זענען ווייט געווען פון ווייכקייט און איידלקייט.

נאָר זי פּאָליטישע ליידנשאַפט פון היינטיקן טאָג קען זיך דער־לויבן צו שטעלן זיך אויף איין זייט און פּשוט דערקלערן דעם איינעם פאַר אַ רשע, דעם צווייטן פאַר אַ צדיק. מיט אַ צייט שפּע־טער נאָכן לייענען זיין בוך, האָב איך זיך געטראָפן מיט דר. עוואַט. עס איז געווען באַלד נאָך די פּאַרלאַמענט־וואַלן, צוליב וועלכע ער איז אַראָפּ פון דעם פּאָדיום פון הויכן געריכט און האָט זיך אריינגעוואָרפן אין פּאָליטיק. ער איז דעמאָלט געוואָרן ווידער אַ פירער פון דער לייבאָר־פּאַרטיי. קיין מערהייט האָט אָבער לייבאָר ביי יענע וואַלן — סעפּטעמבער 1940 — נישט דערגרייכט, און עוואַט האָט אָפן אַרויסגעזאָגט זיין פאַרדרוס. „אַך, ווען מיר וואָלטן באַקומען נאָך אַ 3־4 דעפּוטאַטן!" — האָט ער שטיל אויס־געגרופן צו זיך אליין. מען האָט גענומען רעדן וועגן ליטעראַטור, און איך האָב דערמאָנט זיין „ווייַן־רעבעליאָן"־בוך. איז ער גע־וואָרן אַביסל אויפגעלעבט און האָט געזאָגט: „און איך האָב דאָך נאָך נישט אויסגענוצט אַ ל ע מאַטעריאַלן. די פאַמיליע מאַק־אַרטור האָט אַריינגעגעבן פּעקלעך דאָקומענטן אויף צו היטן אין דער מיטשעל־לייברערי, אָבער מען טאָר זיי נישט באַנוצן. נאָכן דערשיינען פון מיין בוך האָבן זיי צוגעזאָגט צו דערלאָזן לייענען די פּאַפּירן."

און אַנדערש מאָל בין איך געזעסן ביי דער מיס מאַקאַרטור, בעת צו איר איז אָנגעקומען מיט אַ שטיקל גערויש אַ הויכער, שטאַרקער אַלטער מאַן. זי האָט מיך פאָרגעשטעלט צו איר ברו־דער, דעם געוועזענעם גענעראַל פון דער ענגלישער אַרמיי. ער האָט זיך שווער אַוועקגעזעצט און גענומען רעדן אין אַ ברוגז'־דיקן און גוטמוטיקן טאָן. דעמאָלט איז „פינלאַנד" געווען אויף דער טאָג־אָרדנונג. האָט ער זיך געבייזערט וואָס מענטשן שיקן געלט פאַרן פינלאַנד־פאָנד און ווייזן דערביי אָן אויף וואָס עס זאָל ווערן פאַרנוצט. „געהערט די מעשה? דער זאָגט אַז מען זאָל קויפן עסנוואַרג פאַר די בירגער, דער אַנדערער עצה'ט צו קויפן קוילן־וואַרפער.. שוטים וואָס זיי זענען. די רעגירונג וועט שוין בעסער וויסן וואָס צו טאָן. מען דאַרף שיקן געלט און אַראָפּ פון מאַרק"... דער כעסן האָט זיך פריינטלעך צוגעהערט צו מיין זאַך. אַז עס איז געקומען צו רייד זיין עלטער־זיידע און איך האָב דער־

מאַנט עוואַט׳ס בוך, האָט ער זיך לוסטיק־בייז פאַנאַנדערגעלאַכט: וויים איך וואָס... מסתמא געווען אַ טייערער חברה־מאַן... אָבער עפּעס האָט ער דאָך אויפגעטאָן...

:: :: :: ::

מיר האָבן נאָך צו דערציילן אַביסל וועגן דעם „חברה־מאַנ׳ס" לעבן נאָך דער רעבעליאָן. פון מיליטערישן געריכט איז ער אַרויס, ווי געזאָגט, נישט צע׳מזיק׳ט, אָבער ער האָט געמוזט פאַרבלייבן אין ענגלאַנד. ער האָט נישט געוואָלט צוריקקערן קיין אויסטראַליע ביז ער וועט נישט האָבן אַ גאַראַנטיע אַז די רעגירונג וועט אים נישט פאַרפאָלגן פאַר דעם אָנטיילנעמען אין דעם בליי־עפּיזאָד. אַזאַ גאַראַנטיע האָט ער יאָרן לאַנג נישט געקענט באַקומען. אין יאָר 1812 האָט ער געשריבן צו זיין פרוי: „די אינפאָרמאַציע פון דיינע בריף האָט נאָר באַשטעטיקט מיין איבערצייגונג אַז גרויסע ענדערונגען מוזן פאָרקומען און אומצאָליקע פאַראורטיילן מוזן ווערן באַזייטיקט איידער איך וועל אפילו קענען האָפן אַז מען וועט מיר דערלויבן צו לעבן ווידער אין דער היים אָן געפאַרן און פאַרפאָלגונגען. אַ מענטש מיט מיינע באַקאַנטע פּרינציפּן מוז ווערן געהאַסט און פאַרשריען אין אַזאַ קאָלאָניע, און אַז מען לייגט נאָך צו דערצו די קנאה צו מיין ווילשטאַנד, וואָס קען איך דערוואַרטן אין אַזאַ געזעלשאַפט? עס איז ווי אַ שווערט וואָס הענגט אויף אַ האָר איבער מיין קאָפּ". מיט יאָרן שפּעטער האָט מאַקאַרטור גענומען פאָדערן פון דער רעגירונג אַז מען זאָל פאַר־ענדיקן זיין גלות. האָט אים אין 1816 געענטפערט דער מיניסטער מיט אַזאַ בריף: „נעמענדיק אין באַטראַכט די לאַנגע צייט וואָס איר זענט געווען אָפּגעשיידט פון אייער פאַמיליע, ווי אויך איי־ערע אויפטוען לטובת דער לאַנדווירטשאַפט און ווילשטאַנד פון דער קאָלאָניע, און, ראשית כל, אייער פאַרזיכערונג אַז איר פאַר־שטייט פולשטענדיק די שעדלעכקייט פון דער טעטיקייט וועלכע האָט געפירט צו אייער אָפּפאָר פון דער קאָלאָניע,— זעען מיר נישט קיין שטערונג צו אייער צוריקקער אַהין".

מאַקאַרטור האָט זיך קאַטעגאָריש אָפּגעזאָגט אָנצודערקענען

זיין אייגענע שולד און אפּצוזאָגן זיך אַזוי אַרום פון זיינע פּרינ־ציפּן. אויב די רעגירונג באַשולדיקט אים—האָט ער געשריבן ווי־דער צו זיין פרוי—זאָל זי אָפּן אַרויס דערמיט, אָבער נישט צווינ־גען אים צו דערקלערן זיך פאַר שולדיק. „אויב זיי וועלן מיך באַ־שולדיקן אומזיסט, וועט די עפנטלעכע מיינונג אנטשיידן צווישן אונז, און אויב זי וועט זיי דעמאָלט פאַראורטיילן פאַר דער אונ־טערשטיצונג פון א טיראַן און א באדריקער, וועלן זיי עס האָבן געבראַכט אויף זיך אליין. איך האָב געענטפערט דער רעגירונג אַז איך וועל מער נישט לײַדן שווייגנדיק און אַז אויב א פריינטלע־כער אָפּמאַך וועט נישט ווערן אָפּגעשלאָסן, וועל איך זיך ווענדן מיט א פּעטיציע צום פּאַרלאַמענט און אויפדעקן אינגאַנצן די אומטאַטן פון מר. בליי פון וועלכע איך באַזיץ גענוג באַווייזן.” נאָך געוויסע פאַרהאַנדלונגען האָט מען זיך סוף כל סוף צונויפ־גערעדט, אַזוי אַז אין 1817 איז ער אָפּגעפאָרן אהיים. ער האָט זיך נישט געלאָזט בויגן.

די לעצטע יאָרן זיינע האָט ער זיך שוין אינגאַנצן אָפּגעגעבן צו דער ברייטער ווירטשאַפטלעכער אַרבעט אין זיינע ביידע מאַ־יאָנטקעס. די וואָל פּראָדוקציע האָט געהאַלטן אין איין שטייגן, און אין די יאָרן 24-1822 האָט ער באַקומען פון דער לאָנדאָנער „סאָסייטי אָף אַרטס” דריי גאָלדענע מעדאַלן פאַרן אימפּאָרט פון גרויסע טראַנספּאָרטן פון פיינעם וואָל קיין ענגלאַנד. ביי די פאַקטן קענען מיר אָפּשטעלן די געשיכטע פון אָט דער מערקוויר־דיקער קעמפערישער און שעפערישער פאַמיליע וואָס האָט גע־האָלפן אויפבויען אויסטראַליע.

:: :: :: ::

מיר איז געווען א פאַרגעניגן צו מאַכן א קליינע וואַנדערונג דורך די דאָזיקע דאָקומענטן און באַקענען זיך מיט די דערפאַרונ־גען פון אַזא פאַמיליע, בעת איך פלעג פון צייט צו צייט קומען צו זען און פירן שמועסן מיט זייער אור־אייניקל, מיס סיבעלאַ מאַק־אַרטור. יעדעס מאָל ווען איך פלעג צוקוקן זיך צו איר געזיכט און הערן אירע רייד, האָב איך באַקומען דעם איינדרוק פון טיפער ערנסטקייט און אומדערשיטערטער טרייַשאַפט צו אירע אידעען.

און די אידעען זענען געווען: מוטערלעכע איבערגעגעבנקייט צו ענגלאַנד מיט אויסטראַליע און אינערלעכע פאַרבונדנקייט מיט דער גרויסער וועלט פון דער מענטשהייט. דערפון האָט זיך גענו־מען איר עכטער אינטערעס פאַר דעם יידישן פּראָיעקט אין די קימבערליים. דער ווייטער אויסקוק פון אַ קאָלאָניזאַטאָר וואָס זעט בליענדיקע פעלדער דאָרטן וו אמאָל האָט געהערשט מדבר, און די ווייטהאַרציקייט פון אַ רעליגיעז־הומאַניטערן מענטשן וואָס פאַרגעסט נישט די וועלט־צרות,—דאָס צוזאַמען האָט זיך פאַר־אייניקט אין אָט דער פרוי, דער יורש׳טע פון אמאָליקן פּיאָנער־גייסט. אויב זי האָט נישט אינגאַנצן פאַרטרעטן דאָס אויסטראַליע פון היינט, איז זי אָבער צווישן די אָנזאָגערס פון אויסטראַליעס מאָרגן.

זאָלן אַ פּאָר אירע בריף צו מיר רעדן וועגן איר אליין. „אַ גרויסן דאַנק—שרייבט זי אין 1941—פאַר די נייעסטע מאַטע־ריאַלן וועגן יידישן ישוב אין קימבערליי. איך האָב זיי פלייסיק שטודירט. ווי שטאַרק עס ווילט זיך האָפן אז דאָס זאָל ווערן אַ ווירקלעכקייט!... איך רעכן אז פאַר אַ געוויסער צייט וועלן נישט זיין קיין פרייע שיפן פאַר אימיגראַציע, אָבער אויב נאָר די פע־דעראַלע רעגירונג וואָלט געגעבן איר צושטימונג, וואָלט מען גע־קענט אַ סך אויפטאָן אין צוגרייטן דעם פּלאַן“.

אין נייער־יאָר טאָג פון 1942: „די צייט איז פול מיט אומגע־וויינלעכע זאָרג. דאָך נישט געקוקט אויף דער געפאַר וואָס האָט זיך דערנענטערט צו אונזערע ברעגעס, פיל איך אז די אימפּעריע. און די זאַך פאַר וועלכע זי קעמפט געפינט זיך היינט אין אַ בע־סערער לאַגע ווי פאַראַיאָרן. דאָס איז אין אַ גרויסער מאָס אַ דאַנק רוסלאַנד און דעם גרויסן רוסישן פאָלק... אַזוי ווי איר, גלויב איך נישט אז איך זאָל ווען נישט איז האָבן פאַרלוירן מיין גלויבן אין דעם נצחון פון גערעכטיקייט איבער יענע פאַרדאָרבענע פירער וואָס שטעלן זיך דעם אַנטקעגן. אָבער עס איז איצט אַ טרויעריקע צייט; טרויעריק איז צוזעען דאָס ליידן, דאָס אומ־נויטיקע ליידן וואָס אַזעלכע מלחמות רופן אַרויס. עס איז אַ צייט פול מיט זאָרגן פאַר יענע וואָס זענען טייער צו אונז און פאַר די וואָס ליידן...

. . . איך בין שטאָלץ וואָס איר האָט געפונען אינטערעסאַנט די בריף פון מיין עלטער־עלטער־באָבען. זי איז געווען אַ וואונדער־באַרע פרוי אין אַ וואונדערבאַרער עפּאָכע. איך גלויב נישט אַז איך בין ווערט דעם כבוד אַז מיין בילד זאָל שטיין נעבן איר'ס.... איך ווינטש אַז דער יידישער ישוב אין קימבערליי זאָל ווערן אַ געשעענער פאַקט אין לויף פון נעקסטן יאָר....״

איז דאַ אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע?

איך בין געזעסן אין אַ הויז פון אַ יידישער אַריסטאָקראַטי־שער דאַמע אין סידנעי. איך האָב זיך געהאַט מיט איר געטראָפן מיט צוויי יאָר צוריק אין לאָנדאָן בעת מיר האָבן געזוכט פאַר־בינדונגען מיט אויסטראַלישע בירגער כדי אַרויסצוגעפינען דורך זיי די שטימונג בנוגע אַ קימבערליי־פּראָיעקט. די עלטערע בכבוד׳יקע ליידי וואָס איז דורך פאַמיליע־באַנדן פאַרקניפּט מיט די העכסטע יידישע קרייזן אין אויסטראַליע, האָט מיך דעמאָלט זייער דערמוטיקט. איצט ווען זי איז נאָך צוואַנציק יאָר אָפּוועזנ־הייט צוריקגעקומען אַהער, האָט זי אַנדערש געקוקט אויף דער זאַך. זי האָט אויסגעהערט מיין דערציילונג וועגן אונזער אַרבעט דאָ און האָט דערנאָך סקעפּטיש געשאָקלט מיטן קאָפּ.

— פאַרוואָס? — האָב איך איר געפרעגט.

און זי האָט מיט רואיקער זיכערקייט געענטפערט: ווייל דאָ אין לאַנד איז פאַראַן אַן אַנטיסעמיטישע שטימונג... ז י י וועלן נישט צושטימען צו אַזאַ יידישן פּראָיעקט... גלויבט מיר, איך קען דאָס לאַנד און די באַפעלקערונג... עס האָט זיך דאָ קיין זאַך נישט געענדערט פאַר די 20 יאָר... שוין דעמאָלט איז עס געווען אַזוי...

גליך קעגנאיבער אָט דער רייכער און זעלבסט-צופרידענער פרוי איז געזעסן ביים טיש אַ קליינע, גאָר יונגע פרוי מיט אַ דינינקער פיגור, מיט אַ נערוועזן מיידעלשן געזיכט. פון דער־ווייטנס וואָלט מען געקענט מיינען: דאָס איז אַ קינד וואָס פאַר־ענדיקט ערשט איצט די שולע. אין דער אמתן איז עס געווען

אפֿשר דער קלאַסישער טיפּ פֿון אַ ווייל־דערצויגענער, צאַרטער ייִדישער פּליטים־פֿרוי. זי האָט זיך אויפֿמערקזאַם צוגעהערט און באַלד אויך ענערגיש צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ: יאָ, אַזוי איז עס טאַקע... די מענטשן דאָ זענען קעגן ייִדן אָדער, בעסער געזאָגט, קעגן אויסלענדער... זיי באַהאַלטן עס נישט...

— ווי לאַנג זייט איר שוין דאָ אין לאַנד—האָב איך איר אױ־בערגעריסן.

— מער ווי אַ יאָר, אָבער איך האָב געטראָפֿן דאָ אַ סך מענטשן... פֿון מיטל־קלאַס, פֿון די הענדלער, פֿון אַרבעטער.

איך האָב *פּראָטעסטירט* קעגן דער דאָזיקער באַהויפּטונג פֿון די ביידע פֿרויען: פֿון דער אַלטער און דער יונגער, פֿון דער אין אויסטראַליע דערצויגענער און דער פֿון אייראָפּע געקומענער. די טעמע איז אַ וויכטיקע, און מען מוז איר אָפּן באַהאַנדלען. זי קומט אַרויף אין געשפּרעכן זייער אָפֿט, און זי פֿירט צו פֿאַלשע און אפֿילו געפֿערלעכע אויספֿירן. מיר דוכט, איך האָב אַביסל רעכט צו רעדן וועגן דעם ווייל איך האָב זיך געטראָפֿן פֿאַר דער צייט פֿון מיין זיין אין אויסטראַליע מיט זייער אַ סך מענטשן. נישט ווייניקער ווי אַ *טויזנט* נישט־ייִדישע אויסטראַליער האָב איך געטראָפֿן—פֿאַר דריי יאָר—אין שמועסן און דיסקוסיעס. דערביי האָב איך פֿאַרהאַנדלט מיט זיי דירעקט וועגן אַ ייִדישער אַנגעלעגנהייט: אַ פּראָ־עקט פֿון אַ גרויסער קאָלאָניזאַציע ביי וועלכן עס האָבן געמוזט באַרירט ווערן דעליקאַטע פֿראַגן וועגן ייִדן בכלל, זייערע באַשעפֿטיגונגען און זייער פּסיכאָלאָגיע. אָט די דערפֿאַרונג מיינע האָט אין מיר געשאַפֿן די פֿעסטע איבערצייגונג אַז עס איז *נישטאָ קיין אַנטיסעמיטיזם* אין אויסטראַליע.

די מערסטע מענטשן וואָס האָבן דערמאָנט די אַנטיסעמיטישע שטימונג אין דער באַפֿעלקערונג (און עס זענען געווען צווישן זיי סיי ייִדן סיי ערנסטע נישט־ייִדן) האָבן נישט געהאַט קיין סיסטעמאַטישן באַווייז דערפֿון. זיי האָבן נאָר דערמאָנט איינצעלנע באַווייזן פֿון אַנטיסעמיטישע אָדער בכלל אַנטי־פֿרעמדע פֿאַלן. אַ פּאָר פֿון זיי ברענג איך דאָ:

1) איך בין געפֿאָרן אין טראַמוויי און געבעטן דעם קאָנדוק־

טאָר צו זאָגן מיר ווען אויסצושטייגן אין אַ געוויסן פּלאַץ. עס איז דערווייל אַריבער אַ סך צייט, און דער קאָנדוקטאָר האָט געקענט האָבן פאַרגעסן וועגן מיין ביטע. האָב איך געפרעגט אַ הערן אין וואַגאָן, און אַז ער האָט מיר אָנגעוויזן דעם פּלאַץ האָב איך אַ צי־געגעבן דעם סיגנאַל־שנור. מיט כעס האָט עס באַמערקט דער קאָנדוקטאָר, און פאַר אַלעמען אין די אויגן האָט ער גענומען שרייען: איר קענט גיין צוריק צו היטלערן! גייט צוריק צו היטלערן!...

2) איך מיט מיין מאַן האָבן זיך אין אָוונט־צייט צוגעזעצט אויף אַ באַנק אין אַ קליינעם גאָרטן. דאָרטן איז שוין געזעסן אַן עלטערע אויסטראַלישע פרוי. נישט געקוקט אויף דעם וואָס מיר ביידע האָבן שטיל גערעדט צווישן זיך אין ענגליש, האָט זיך די פרוי געווענדעט צו אונז מיט אויפרעגונג און פאַרדרוס. זי האָט זיך באַקלאָגט אויף די אויסלענדער, די פּליטים, וואָס פאַרפּלייצן אויסטראַליע, וואָס האָבן זייערע אייגענע מאַנירן און געוווינהייטן, וואָס מאַכן דעם אויסטראַליער ענג דאָס לעבן... (שפּעטער — נאָך אַ לענגערן שמועס מיט די ביידע אימיגראַנטן — האָט זי דער־קלערט אַז זי איז אַן ענגלענדערין און האָט געבעטן אַנטשולדיגונג פאַר דאָס געזאָגטע).

3) די טעג בין איך געגאַנגען עפּעס קויפן אין דעם אויבסט-געשעפט אין מיין גאַס. דאָס קליינע געשעפטל געהערט צו אַ דייטשן עמיגראַנט. האָט מיך דערזען אַן אויסטראַליער, דער באַ־לעבאָס פון אַן אַנדערן אויבסט־און פּרוכט־קראָם קעגנאיבער. מיט סאַרקאַזם און איינגעהאַלטענעם כעס האָט ער גענומען מאַכן פאַרוואָרפן פאַרוואָס איך אונטערשטיץ דעם אויסלענדער און נעם צו פּרנסה ביי דעם אויסטראַליער.

4) עס איז באַקאַנט אַז אַ ייד ווערט נישט צוגעלאָזן אַלס מיטגליד אין אַ ריי אויסטראַלישע קלובן. אָט איז פאַראַן אין מיין געגנט אַ פיינער גאָלף־קלוב צו וועלכן איך וואָלט זייער געוואָלט געהערן. איז אָבער דאָרטן פאַראַן אַ געשריבענער צי אַ נישט־געשריבענער פּונקט פון סטאַטוט לויט וועלכן אַ ל ע, אַחוץ יידן, ווערן צוגעלאָזן צו מיטגלידערשאַפט... פאַרוואָס? ווייס איך נישט. מיט די מיטגלידער פון אָט דעם קלוב טרעף איך זיך אין

דער סיטי, אין רעסטאָראַנען, אפילו אין זייערע היימען, — אָבער אין קלוב ווער איך נישט צוגעלאָזן...

די צאָל פון אַזעלכע און ענלעכע פאַלן קען מען פאַרגרעסערן אָן אַ שיעור. אָבער צי זענען זיי איבערצייגנדיק? באַווייזן זיי באמת אַז דער אונטערגרונט פון אויסטראַלישן לעבן איז שוין דורכגענומען מיט דעם אַנטיסעמיטישן גיפט? קעגן יענע „פאַלן" וואָלט איך געקענט ציטירן אַ ריי אַנדערע וואָס באַווייזן גראַד דעם היפוך דערפון: די יידן־פריינטלעכע שטימונג פון די אויס־טראַליער. אָט נאָך אייניקע אַזעלכע באַווייזן:

1) עס קומט אָן אין מאַי 1939 קיין אויסטראַליע אַ יונגע יידישע עמיגראַנטין. אין דייטשלאַנד איז זי געווען אַ דאָצענטין פאַר זאָאָלאָגיע אין אַן אוניווערזיטעט און האָט זיך דערוואָרבן אַ גוטן נאָמען. דערפאַר טאַקע, ווען מען האָט זי פאַרטריבן פון היימלאַנד, האָט זי ווידער געפונען אַ וויסנשאַפטלעכע שטעלע אין איטאַליע. אָבער אויך פון דאָרטן האָט זי באַלד געמוזט אוועקגיין. דער טאָפּלדיקער צוזאַמענבראָך פון איר יונגן לעבן האָט אַזוי שטאַרק געווירקט אויף איר, אַז צוויי וואָכן צייט האָט זי זיך באַהאַלטן פון מענטשן אויפן שיף וואָס האָט זי געפירט אין דאָס דריטע לאַנד. זי האָט געוואָלט ווידער קומען צו זיך, ווידער דער־אָבערן דעם זיילישן גלייכגעוויכט פון אַמאָל. עס איז איר געלונ־גען, און אַ רואיקע און האָפנונגפולע איז זי אַראָפּגעגאַנגען אויף דער ערד פון אויסטראַליע.

זי האָט דאָ נישט באַקומען קיין וויסנשאַפטלעכן פּאָסטן; האָט זי זיך באַזעצט אין אַ קליינעם שטיבל אין אַ דאָרף־געגנט נעבן סידניי. זי האָט געפונען אַביסל אַרבעט אַלס אַ לאַבּאָראַנטין אין הינער־צוכט; פאַרמערס פון דער אומגעבונג האָבן זיך פון צייט צו צייט געווענדעט צו איר. פיר אויסטראַלישע פרויען פון אַרום וואָס האָבן אַליין, מיט אייגענער האַרעוואַניע, געפירט זיי־ערע קליינע פאַרמס, האָבן איר תיכף איינגעלאַדן צו זיין זייער גאַסט: ביי יעדער צו וואָך צייט. און דערנאָך האָבן זיי איר נישט געלאָזן אויסגעבן דאָס ביסעלע פאַרדינסט אירן אויף עסנוואַרג: ז י י , זאַלבעפערט, האָבן סיסטעמאַטיש אַריינגעשיקט אין איר

הויז אַלע נויטיקע שפּייזן. „עס קומט מיר זעלטן אויס—האָט זי דערציילט מיט אַ שמייכל—צו קויפן עפּעס פאַר מיר".

די דאָזיקע פרויען פון אויסטראַלישן פאָלק האָבן געוווסט אַז זי איז אַ פּליט און אַ יידישע טאָכטער. זיי האָבן איר נאָר דערקלערט אַז זיי מוזן העלפן מיט פּראָדוקטן, ווייל זיי פאַרמאָגן נישט קיין געלט. 1)

2) אַ יידישער אַדוואָקאַט פון דייטשלאַנד איז געפאָרן קיין אויסטראַליע מיט גרויסע האָפנונגען. ער האָט באַלד אויסגעפונען אַז זיינע קענטעניש און דערפאַרונג קענען דאָ נישט אויסגענוצט ווערן. האָט ער נישט געקענט געפינען קיין פּאַסיקערע אַרבעט פאַר זיך ווי צו ווערן אַ גאָרטן־אַרבעטער. ער האָט עס קיינמאָל נישט געטאָן פריער, אָבער נישט געווען קיין אַנדער ברירה. איינצעלנע גאָרטן־באַזיצער פלעגן אים צולאָזן טאָן אַרבעט ביי זיי. האָט ער געפּראַצעוועט מיט דאַנקבאַרקייט און מיט שרעק ווייל ער האָט זייער אָפט געטאָן שאָדן צו די גאָרטנס. ווי אָפט פלעגט ער אַרויסקאָרטשעווען פון דער ערד אַזעלכע גראָזן און געוויקסן וואָס ער האָט געהאַלטן פאַר ווילד־גראָז, בעת דאָס זענען געווען פיינע טראָפּישע פלאַנצן. נאָך אַ שווערן אַרבעטס־טאָג, אין דער היץ, מיט אַ געבויגענעם רוקן, פלעגט ער גיין אָפּרעכענען זיך מיט דער באַלעבאָסטע און מיט אַנגסטן געוואַרט אויף אַן אָפּזאָג. אָבער דער אויסטראַליער האָט, פאַרקערט, פריינטלעך איינגעלאַדן אים ווידער צו קומען. איבער די שאָדנס האָט ער געלאַכט: דער אויסלענדער מוז זיך דאָך אויסלערנען...

3) אַן אַנדער געוועזענער יידישער אַדוואָקאַט, פון עסטרייך, האָט געהאַט איכערצולעבן שווערע טעג אין מעלבורן. אין אַ באַלעבטער געשעפט־גאַס האָט ער געעפנט אַ קראָם מיט גענוצטע מעבל. כדי צו אַנטוויקלען דאָס געשעפט האָט ער אָפּגעקויפט אַ דערבייאיק קליין הויז אין וועלכן עס האָט שוין פון פריער עקזיסטירט פונקט אַזאַ קראָם. האָט ער געקינדיקט דעם קאָנקורענט. יענער אָבער איז געווען אַ קריסט, אַן אַלטער מאַן מיט אַ שווער־

---

1) די פרוי, פרייליין דר. קאַציזנער, האָט זיך אין יאָר 1942 גענומען דאָס לעבן.

קראַנקן זון. דער מאַן האָט נישט געוואָלט פאַרלירן זיין פּרנסה־פּלאַץ און האָט זיך אָפּגעזאָגט אָפּצורוימען די קראָם. אַז דער עמיגראַנט האָט דערלאַנגט אויף אים אַן אָנקלאַגע אין געריכט, האָט דער אַלטער אויסטראַליער אָנגעהויבן אַ קאַמף. אויף זיין ברייטן שויפענסטער זענען דערשינען שרייענדיקע פּלאַקאַטן מיט אָנפאַלן אויף יידן און די פּליטים. אַנטיסעמיטישע אויסשניטן פון אַ גרויסער צייטונג האָבן באַשיינט דאָס גלאָז מיט אַזעלכע אויפשריפטן, ווי „REFU-JEWS” „אונזערע קינדער גייען קיין איראָפּע אויף דער מלחמה, און ז י י פאַרכאַפּן דערווײַלע אונזערע פּלעצער”. אַרום די פּלאַקאַטן האָבן זיך געזאַמלט קופּקעס מענטשן; פלינקע זשורנאַליסטן האָבן פאָטאָגראַפירט די געשעעניש. דער אַדוואָקאַט—דער פּליכטלינג—האָט דערפילט דעם זויערן טעם פון ווין.

מיט אַ פּאָר פריינט בין איך דעמאָלט געקומען צו אים, כדי אויפצוקלערן די זאַך. מיר האָבן אים געבעטן צונויפצורעדן זיך מיט זיין קעגנער, און מיר זענען אריין גלייך צו יענעם ברוגז׳דיקן שכן. מיר האָבן דערזען גאָרנישט דאָס וואָס מען האָט דערוואַרט לויט קלאַסישע מוסטערן פון אַנדערע לענדער. אַ קרעפּטיקער מאַן פון אַ יאָר 75 האָט אונז אויפגענומען מיט פריינטלעכקייט. ער האָט תיכף דערקלערט די סבה פון זיין פאַרדרוס; ער האָט זיך געהאַלטן פאַר באַ׳עול׳ט פון דעם דייטשן קויפמאַן. „דאָס קליינע געשעפט געהערט נישט מיר—האָט ער געזאָגט— נאָר מיין זון וואָס ליגט לונגען־קראַנק אין אַ שפּיטאָל. אָט דאָס איז זיין פרוי”. אַ יונגע אומעטיקע פרוי איז שווייגנדיק געשטאַנען דערביי. זיי האָבן ביידע מורא געהאַט פאַר דעם נייעם עקאָנאָמישן כח וואָס גייט קעגן זיי. דאָך איז דער אַלטער געווען גרייט צו קומען צו אַ שלום. עס וואָלט זיך אים גריילעך געוואָלט פאַרבלייבן אויפן אַלטן אָרט, אָבער זאָל שוין זיין אַזוי: די ביידע צדדים וועלן זיך בייטן מיט די פּלעצער, און ביידע געשעפטן וועלן פאַרבלייבן אויף ד ע ר ז ע ל ב י ק ע ר גאַס... מער האָבן מיר נישט געוואָלט, און מיר האָבן באַלד צונויפגעפירט די ביידע מענער. „ווי אַזוי האָט איר געקענט אַרויסהענגען אַזעלכע מיאוס׳ע פּלאַקאַטן אויף אייער פענסטער?”—האָבן מיר דעם אויסט־

ראַליער געפּרעגט. — „ווי אַזוי פֿאַלט איר אָן אויף פּליטים, אויף ייִדן בכלל צוליב אַ קאָנפֿליקט מיט איינעם פֿון זיי?"

— יאָ — האָט ער געענטפֿערט — מיר איז דאָס אויך נישט געווען צום האַרצן. אָבער אַז יענער האָט אָנגעזאָגט קאַמף, האָב איך אויך „אויסגעטאָן דעם רעקל" (ד. ה. פֿאַרקאַשערט די אַרבל). ווי אַזוי קען איך זיין קעגן ייִדן אַז דער דאָקטאָר וואָס היילט אַזוי גוט מיין זון אין שפּיטאָל איז אַ ייִד?...

עס איז געווען קלאָר: אַנדערע, פֿרעמדע לייט האָבן זיך געהאַט אַריינגעמישט אין דער זאַך, כדי פֿאַנאַנדערצובלאָזן די שנאה צו ייִדן. דער אַלטער האָט טאַקע באַלד אַראָפּגעריסן די פּלאַקאַטן. רעדנדיק וועגן זיין קעגנער, האָט ער מיט מיטלייד באַמערקט: ווי שטאַרק ער האָט זיך פֿאַרענדערט אין פּנים פֿאַר די לעצטע צוויי וואָכן!... ער איז געוואָרן אַ האַלבער!... צו דעם האָט ער נישט געוווסט אַז די פֿרוי פֿון דעם פּליט-אַדוואָקאַט איז געלעגן אויפֿן צווייטן עטאַזש פֿון דעם הויז מיט אַ לעבנסגעפֿערלעכן האַרץ־פֿעלער וועלכן זי האָט געהאַט מיטגעבראַכט פֿון די טעראָר־וואָכן אין ווין.

אַזוי אַרום האָט דער קליינער עקאָנאָמישער קאָנפֿליקט געלאָזט אונז אַריינקוקן אין דעם לעבן פֿון צוויי נישט זייער גליקלעכע פֿאַמיליעס. אויך דער ייִדישער עמיגראַנט האָט נישט ריכטיק געהאַנדלט; ביי אַ גרעסערן מאָס טאַקט וואָלט עס נישט געקומען צו דער פֿיינטלעכער דעמאָנסטראַציע. אָבער ווי שוואַך, ווי אויבנאויפֿיק האָט געמוזט זיין דער אַנטיסעמיטישער באָדן פֿון דעם קאָנפֿליקט, אויב ער האָט זיך געלאָזט אַזוי לייכט פֿאַרענדיקן. ער איז באמת אויפֿגעלייזט געוואָרן אין דער ריין־מענטשלעכער פּסיכאָלאָגיע פֿון דעם אַלטן. זאָל מען זיך נאָר פֿאָרשטעלן ווי קאָנקורענטן אויף דער פּוילישער אָדער דייטשער גאַס וואָלטן רעאַגירט אין אַזאַ פֿאַל.

4) איך בין איינמאָל אַריין אין אַ סידנעיער טראַמוויי. אַז דער קאָנדוקטאָר איז צוגעגאַנגען צו מיר געבן אַ בילעט, האָב איך פּלוצים דערהערט פֿון אים: "HOW IS YOUR SCHEME GOING ON?" („ווי גייט עס מיט אייער פּראָיעקט?"). איך האָב אויפֿגעהויבן דעם קאָפּ. אַ יונג, פֿריש געזיכט האָט געקוקט

אויף מיר מיט אַ שמייכל. „פון וואַנעט ווייסט איר דערפון?" — האָב איך אים דערשטוינט געפרעגט. האָט ער געענטפערט מיט אַ צוריקגעהאַלטענעם שטאָלץ: „איך בין געווען ביי דער זיצונג פון טריידס־ און לייבאָר־קאָונסיל בעת איר האָט גערעדט וועגן דעם". ליכט זיך פאָרצושטעלן ווי מיר איז געוואָרן וואַרעם אויפן האַרצן. דער קאָנדוקטאָר האָט דערווייל געטאָן זיין אַרבעט, איז אַרומגעגאַנגען צווישן די פּאַסאַזשירן, האָט אָנגעבאָטן זיין סחורה, וועלכע מען האָט גערן געקויפט. אָבער אַלע ווײַלע פלעגט ער צוריקקומען צו מיר און פירן ווייטער דעם שמועס: „האָט איר אָפּגעגעבן אייער שטים ביי דער זיצונג פאַר אונזער פּראָיעקט?" —האָב איך אים געפרעגט. — „געוויס — האָט ער מיט פריינטשאַפט געענטפערט — עס איז אַ פיינער פּראָיעקט".

עס איז געווען אַזוי מאָדנע. אויף אַ קאָנדוקטאָר קוקן מיר שטענדיק נאָר ווי אויף אַ באַאַמטן, ווי אַן אַבסטראַקט באַשעפעניש. דער מאַן איז מיטאַמאָל געוואָרן נאָענט. ער האָט געזאָגט זיין נאָמען: מר. עלדרידזש. מיט שטאָלץ האָט ער דערמאָנט אַז ער איז אין לייבאָר־קאָונסיל אַ פאַרטרעטער פון די טראַמוויי־אָנגעשטעלטע. „איר זייט נאָך אַזוי יונג" — „ניין, איך בין שוין 28 יאָר".—„ווי לאַנג זייט איר אין דער באַוועגונג?—„זינט מיין זעכצנטן יאָר". פון יענעם טאָג אָן האָב איך אים געטראָפן עפטער אין טראַמוויי, און מיר שמייכלען זיך צו ווי אַלטע פריינט.

קעגן די פיר „באַווייזן" פון אַנטיסעמיטיזם האָב איך געבראַכט פיר אַנדערע פאַלן פון קעגנזעצלעכן כאַראַקטער. ווייזט אויס, מען קען זען דאָס לעבן פאַרשידן, לויט דעם ווי דאָס אויג פונם באַאָבאַכטער איז איינגעשטעלט. מר. עלדרידזש איז זיכער אויך אַ פאַרטרעטער פון אויסטראַליע, דער אַלטער פון מעלבורן וואָס איז געשטאַנען אין אַ ווירטשאַפטלעכן קאַמף מיט אַ יידן איז אויך אַ שטיק אויסטראַליש פאָלק. מען קען אַלזאָ ניט פּשוט אַרויסטראָגן אַן אורטייל אויפן גרונט פון די איינצל־פאַלן פון יעדן איינעמס פערזענלעכע דערפאַרונגען.

:: :: :: ::

אַנטיסעמיטיזם אַלס אַ באַוועגונג, אַלס אַ קאָנצענטרירטע

פאלקס־שטימונג וואקסט ארויס פון געוויסע באדינגונגען אין יעדן לאנד: פון דער עקאנאמיע פון לאנד און פון דעם כאראקטער פון פאלק. מוז מען שטודירן אט דיביידע פאקטארן פון לעבן כדי צו מאכן אן אויספיר וועגן דער מאס, אין וועלכן א לאנד איז פארגיפטעט פון דער אנטיסעמיטישער קרענק. עס קען אמאל פאסירן אז—נישט געקוקט אויף פארשידענע, אפילו שארפע אויסברוכן פון אנטיסעמיטיזם—איז דאס לאנד אין זיינע טיפענישן געזונט, נישט־געפערלעך. אזוי איז עס געווען אין צארישן רוסלאנד, ווו די פאגראמען זענען געווען ארגאניזירט נאר פון אויבן און האבן זעלטן אויסגעדריקט א נשמה־קראנקהייט פון פאלק. פונקט אזוי איז מעגלעך אז א לאנד זאל פון אויבן אויף אויסזען „אנשטענדיק” און פרידלעך, בעת אין געוויסע שיכטן פון פאלק גייט אן א פארשטיקטער פראצעס פון אנטיסעמיטישער פיינטשאפט, ווי למשל אין דייטשלאנד.

ווי זעט עס אויס אין דער הינזיכט אין אויסטראליע?

די עקאנאמישע לאגע פון לאנד טרייבט עס בשום אופן נישט צו פיינטלעכע באציאונגען. אנדערש איז עס אין יענע לענדער פון אייראפע ווו די לעבנס־מעגלעכקייטן פון די מאסן זענען באגרענעצט דורך עקאנאמישע און סאציאלע אומשטענדן. אט די דיספראפארץ צווישן לעבנס־נויטן און לעבנס־מעגלעכקייטן איז נ י ש ט פאראן אין אויסטראליע. די פראדוקטיוו־כוחות פון לאנד שטייגן אריבער אין א גראנדיעזן מאסשטאב די אויסנוצונג זייערע. אויסטראליע דערמאנט לחלוטין נישט יענע דורכשניטלעכע פאמיליע אין אייראפע ווו די צאל פון די „מיילער” איז שטענדיק גרעסער ווי דער פארדינסט פון דעם פאטער. דאס זיבן־מיליאניקע יונגע לאנד שטייט נאך אין אנהויב פון זיין ווירטשאפטלעכער אנטוויקלונג. אחוץ א פאר שטעט ווו עס מערקט זיך א צו שטארקע אנזאמלונג פון מענטשן, איז דער אומגעהויערער שטח פון לאנד אפן פאר ארבעט, טעכניק, פלאנירונג, אינספיראציע. ממילא קען נישט פון אזא באדן סיסטעמאטיש וואקסן א פיינטשאפט צו יידן וואס זאל שטאמען פון עקאנאמישער נויט.

וויכטיקער איז דער כ א ר א ק ט ע ר פון אויסטראלישן

פאָלק, דער עמאָציאָנעלער הינטערגרונט פון זיין כאַראַקטער. כדי
צו האָבן „ריכטיקע" אנטיסימעטישע געפילן, מוז מען פאַרמאָגן
אין זיך דעם כח פון האַס און פאַראַכטונג. יידן־האַס איז דאָך
נישט עפּעס אַנדערש ווי אַן אויסדרוק פון מענטשן־האַס. גלויב
איך אָבער נישט אַז דער דורכשניטלעכער אויסטראַליער (גענו־
מען אפילו פון פאַרשידענע קלאַסן) איז פעאיק צו אַזעלכע גע־
פילן. נישט ווייל ער איז אַ מלאך, מיט גאָר באַזונדערע זייִלישע
מעלות, נאָר דערפאַר ווייל זיין *געשיכטע* האָט אים נישט
געפירט צו אזא זייִלישן צושטאנד, האָט אין אים נישט געשפּייזט
די קוואלן פון מענטשן־האַס. ער איז, לויט זיין נאַטור, פריינט־
לעך, אָפן, גוטהאַרציק, אויפמערקזאַם.
פאַרוואָס? ווייל זיין געשיכטע—פון נאָר 150 יאָר—האָט אים
געשאַנעוועט, האָט אים פאַרשפּאָרט די ביטערע דערפאַרונגען פון
דער אַלטער אייראָפּע. אויסטראַליע האָט נישט געוווסט פון
מלחמות, מפּלות אָדער נצחונות אויף איר אייגענעם באָדן, פון
רעוואָלוציעס און קאָנטער-רעוואָלוציעס, פון אַלע יענע סאָציאַלע
ערד־ציטערנישן וואָס דערציען אין מענטשן פאַרביטערונג. די
קאַמפן וועלכע מען האָט דאָ געפירט—און אַזוי אָפט גלענצענדיק
געפירט—זענען געווען געריכטעט נישט קעגן מענטשן, נאָר קעגן
דער האַרטער אָדער מיסטעריעזער נאַטור, קעגן „בוש", דעם
טראָפּישן אורוואַלד. אַזעלכע קאַמפן דערציען צווישן פּיאָנערן
גאָר אָפט געוווינהייטן פון סאָלידאַריטעט, פון קעגנזייטיקער
הילף, פון דרך ארץ פאַרן אַנדערן. פון די פּיאָנערן גייט אַזאַ זיי־
לישע טראַדיציע אַריבער צו דעם היינטיקן דור.
פאַרוואָס האָט, למשל, לאָרד גאָאורי גערעדט מיט אַזאַ וואַ־
רעמקייט וועגן דעם פיינעם טיפּ מענטש אין מערב־אויסטראַליע?
פאַרוואָס דוקא אין יענעם פאַרוואָרפענעם טייל אויסטראַליע?
אפשר דערפאַר, ווייל יענער טייל איז ייִנגער פון אַלע אַנדערע,
און דער בוש־און פּיאָנערן-גייסט איז דאָרטן נאָך פרישער. אין
דער שווערער האָרעוואַניע, אין דער אָפט געפערלעכער און שטענ־
דיק איינזאַמער סביבה פון בוש זענען די הענט מיט די פנימ'ער
געוואָרן פאַרהאַרטעוועט, דער לשון פאַרגרעבט, אָבער דאָס האַרץ
נעאיידעלט. דער דורכשניט־אויסטראַליער זעט נישט אויס סענ־

טימענטאל, פרויענהאפט, זיסלעך־דעליקאט. ער קען מאכן גוט חוזק פון אייך, שארף דערקענען אייערע שוואכע זייטן און אפ־לאכן פון זיי, אבער דאס ענדערט נישט די הויפט־ליניע פון זיין נאטור וועלכע איז מענטשן-פריינטלעכקייט.

איר זעט עס נאכאנאנד אין די קליינע גאסן—עפיזאדן אין די שטעט, שוין אפגערעדט פון דער פראווינץ. פרעגט איר ביי אים אן אדרעס, וועט ער אייך וועלן באדינען מיט דער גרעסטער פינקטלעכקייט, ער וועט אייך אפילו באגלייטן אהין.—פאר מיר אין די אויגן האט א גרופע מענטשן געוואלט ארייננגיין אין א טראמוויי־וואגאן, וואס איז געווען געפאקט. האט זיך פלוצים צווישן זיי אדורכגעשטופט זיך א מגשום'דיגער הער און איז ארויף אהין אלס ערשטער. ווי אויפגערעגט און צעהיצט וואלט אויף אזא „חוצפה" רעאגירט דער מאסן־מענטש אין א דייטשער, א פראנצויזישער, א רוסישער שטאט. ווי רואיק און געלאסן האבן זיך דערצו באצויגן די אויסטראליער. זיי האבן מער נישט ווי גוטמוטיק דורכגעלאכט זיך וועגן אט דער דיקער פיגור: „עס מוז מסתמא זיין נישט לייכט צו טראגן אזא בויך, הא?"

אויב אין דער נשמה איז פאראן אזא אונטערשטראם פון וואַ־רעמקייט, קען זיך דארטן נישט אננעמען אויף לאנג די זריעה פון מענטשן־האס. קען דארטן אויך נישט בליען יידן־האס. איך האב געהאט א מערקווירדיקע דערלעבעניש אין מעלבורן. זיצנדיק אין א קאפע האב איך געהאלטן אין האנט א בראשור מיטן נאַ־מען: "AUSTRALIA AND THE JEWS" (אויסטראליע און יידן). אנטקעגן מיר איז געזעסן א יונגער מאן מיט דעם איינ־פאכן געזיכט פון א פויערשער סביבה. פלוצים האב איך דער־הערט זיין שטים געווענדעט צו מיר: "THERE IS NOTHING OF THIS KIND IN AUSTRALIA." („אזוינס איז עפעס נישט פאראן אין אויסטראליע") — האט ער געזאגט און אויף זיין געזיכט איז געלעגן א קלוגער שמייכל.

— וואס מיינט איר? — האב איך געפרעגט.

— איך מיין אנטיסעמיטיזם.

— איך בין זייער צופרידן דאס צו הערן — האב איך גע־ענטפערט — אבער פארוואס רעכנט איר אזוי?

— איך בין אַ פֿאָלקס־לערער און איך קען אַביסל אונזער פֿאָלק. זיי ווייסן נאָך ווייניק פון די אייראָפּעאישע באַוועגונגען. זיי האָבן נאָך אפילו נישט דערגרייכט די מדרגה פון פֿאַרשטייַן אַנטיסעמיטיזם...

— אויב אַזוי, זאָל זיין געבענטשט אַזאַ פֿאָלק! — האָב איך זיך אָפּגערופן — אַזאַ מין צוריקגעשטאַנענקייט לגבי איי־ראָפּע, אַזאַ דאָרפּישע נאַאיוויטעט איז דאָך עכטע קולטור!...

די אַזוי גערופענע פרימיטיווקייט פון אויסטראַלישן בירגער, זיין איינפאַכער און נאַטירלעכער צוגאַנג צו זאַכן און מענטשן איז טויזנט מאָל בעסער ווי די קאָמפּליצירטע און אומנאַטירלעך געוואָרענע נאַטור פון דעם דורכשניטלעכן אייראָפּעער. אַזאַ פּרי־מיטיווקייט איז דער שענסטער אוצר פון אַ לאַנד. דאָס רוסישע פֿאָלק האָט עס פֿאַרמאָגט פֿאַר דער רעוואָלוציע, און דער אויס־טראַליער דערמאָנט טאַקע נישט זעלטן וועגן דעם רוסישן פֿאָלקס־מענטש.

:: :: :: ::

אָבער דאָס הייסט נישט אַז דער אויסטראַליער ווייסט נישט בכלל פון קעגנערשאַפט צו מענטשן. ער שטאַמט פון דעמזעלביקן בלוט און פלייש ווי מיר אַלע, און זיינע שייכותן מיט מענטשן זענען אויך פֿאַרשידנאַרטיק. ער מאַכט אונטערשיידן צווישן איין גרופּע און דער אַנדערער, ער באַציט זיך צום אַלט־באַקאַנטן שכן אַנדערש ווי צו דעם אומבאַקאַנטן פֿרעמדן. אָבער נישט יעדע אונ־טערשיידונג איז גלייכצייטיק אָפּשיידונג, אַ פֿאַראורטיילונג.

לאָמיר נעמען אַ ביישפּיל פון לעבן וואָס יעדער קענט עס. אַ קליינע גרופּע פּאַסאַזשירן זיצן אין אַ קופּע פון אַן אייזנבאַן־וואַגאָן. עס קלאַפּט אָן אין טיר אַ נייער פּאַסאַזשיר און פרעגט ביי די אַנדערע צי איז דאָ אַ פרייער פּלאַץ פֿאַר אים. עס איז משונה'דיק ווי כמעט זיי אַלע קוקן זיך תיכף איבער, ווי עפּעס מיטגלידער פון אַ פֿאַרשווערער־גרופּע, און ענטפֿערן לויטן ערשטן אימפּולס: ניין, נישטאָ מער קיין פּלאַץ. אויב דער „פֿרעמדער" איז אַ לייכט־גלוביקער מענטש, גייט ער אַוועק, — און די קופּע־

גרופּע אָטעמט לייכט אויף אין דעם געפיל פון דער אייגענער סאָלידאַריטעט. אויב אָבער דער „פרעמדער" איז ביי זיך שטאַרק, באַשטייט ער אויף זיין רעכט און פאַרנעמט דעם פּאַראַנענעם פרייען פּלאַץ. אין אַ ווײַלע ווערט ער שטילשווייגענדיק אַריינגענומען אין דער ביז אַהער הערשנדיקער גרופּע, און צוזאַמען מיט איר וועט ער שוין באַלד אָפּטרייבן פון דאָרטן אַן אַנדערן פרעמדלינג.

וואָס איז דאָ פאָרגעקומען? איז דאָ געווען אַן אויסגעשפּראָכענע פיינטשאַפט צו אָט דעם פרעמדן, וועלכן מען האָט געזען צום ערשטן מאָל? ניין, דאָ איז געווען פּשוט דער אומווילן צו פאַרלירן די זיכערע רו פון דעם פריערדיקן צושטאַנד. אַ נייער מענטש אין ד ע ם קופּע ענדערט געוויס די לאַגע, די באַקוועמלעכקייט און די אַטמאָספער פון אָט דער געמיינשאַפט. דער געפיל פון קאָנסערוואַטיזם אין מענטשן שטעלט זיך אַנטקעגן דעם אומרו אויף אַ ווײַלע. וואָלט מען די קופּע־לייט אויסגעפרעגט פאַרוואָס אייגנטלעך האָבן זיי אַזוי אומפריינטלעך געבליקט אויף דעם איינדרינגער, וואָלטן זיי מסתמא געפונען אויך „דערקלערונגען". דער פּנים, דאָס אויסזען, די מאַנירן, די שטים, די ראַסע, די באַשעפטיגונג, בכלל עפּעס וואָס פון דעם פרעמדן וואָלט גענומען געוואָרן אַלס באַזיס פון דערקלערונג. און, ס'פאַרשטייט זיך, דאָס אַלץ האָט נישט קיין שום זינען: דאָ האָט פּשוט געווירקט אַ פאַרהוילענער אינסטינקט (וואָס לאָזט זיך באַהערשן).

נישט אַנדערש איז עס ביי די פילע אַנדערע געלעגנהייטן אין לעבן ווען מענטשן פילן זיך פ ר ע מ ד צו דעם אַנדערן. דער פרעמדער ברענגט אַריין אַן אומרו אין מיין פעסט־איינגעאָרדנטן לעבנס־גאַנג; ער פאַרלאַנגט דורך דעם פון מיר אַ באַזונדערע אָנשטרענגונג לגבי אים וועלכע איך וויל נישט. אויב ער שטייט נידעריקער פון מיר, עקאָנאָמיש אָדער גייסטיק, רופט ער ביי מיר אַרויס געפילן פון פאַראַנטוואָרטונג און פליכט לגבי אים. אויב אָבער ער איז העכער פון מיר, גייסטיק אָדער עקאָנאָמיש, רופט ער אַרויס אומצופרידנקייט מיט מיין אייגענעם שיקזאַל און טאַקע אויך קנאה. עס ווילט זיך אויסמיידן דעם פרעמדן. עס

פאַלט אויף אַלס נישט געוווּנטשן דער שניט פון זיין נאָז אָדער זיין קליידונג, זיין שפּראַך און זיין האַלטונג. דער אויסטראַליער וואָס האָט אָפּגעלעבט זיין לעבן אַזוי ווילד ווייט פון די אַנדערע פעלקער פון דער וועלט, שפּירט די אַנדערשקייט פון דעם פרעמדן נאָך שטאַרקער ווי אַנדערע. אין זיין באַציאונג צום פּליט, צום יידישן פּליט קען עס קומען צום אויסדרוק. אָבער דאָס איז נאָך לחלוטין נישט קיין פיינטשאַפט צו אים.

:: :: :: ::

מענטשן זענען נישט איין אַז קולטור איז, ראשית כל, פאַר־שידנאַרטיקייט פון לעבן, נישט זיין איינטאָניקייט. שטעלט זיך פאָר אויף אַ ווײַלע וואָס וואָלט געשען מיט דער מענטשהייטס נשמה ווען מען וואָלט געוועדט, געטראַכט און געשריבן נאָר אין איינאיינציקער שפּראַך. דאָס ליבע־ליד, למשל, וואָלט אפשר עקזיסטירט אין אַ פּרעכטיקער פאָרם, אָבער זיין אַראָמאַט און די פאַרבן וואָלטן שטענדיק געווען פון אַ י י ן כאַראַקטער. צום גליק האָט אָבער יעדעם פאָלק און יעדע מענטשן־גרופּע אַרויס־געבראַכט זייערע אייגענע ליבע־לידער, אין באַזונדערע שפּראַכן, קלאַנגען און פאַרבן. איז די מענטשהייט אַ דאַנק דעם נישט טויזנט מאָל רייכער, צאַרטער, פיינפיליקער געוואָרן?

אָט זענען ווערטער פון אַ סאָנעט פון דעם ענגלענדער קיטס:

Happy is England, sweet her artless daughters;
Enough their simple loveliness for me,
Enough their whitest arms in silence clinging:
Yet do I often warmly burn to see
Beauties of deeper glance, and hear their singing,
And float with them about the summer waters.

אָט ווי עס זינגט דער יידיש־דייטשער דיכטער היינריך היינע:

Wenn Ich deine Augen seh'
So schwindet all mein Leid und Weh;
Doch wenn Ich küsse deinen Mund,
So werd' Ich ganz und gar gesund.

Wenn Ich mich lehn' an deine Brust,
Kommt's über mich wie Himmelslust;
Doch wenn du sprichst: Ich liebe Dich!
So muss Ich weinen bitterlich.

זינגט די דיכטערין קאדיע מאָלאָדאָווסקי אין יידיש:

איך שרייב דיר נישט קיין ליבע־בריף,
נאָר אין דער טיף
וויינט מיין האַרץ צו דיר.
וויינט מיין האַרץ צו דיר אַצינד,
ווי כ'פלעג זיך בעטן צו דער מאַמען
ווען כ'בין געווען אַ קינד.

אונטער דער מאַמעס זון
בין איך אַ ביימל מאַלינעס געווען,
רויט אָנגעגאָסן מיט שטראַלנדיקער פרייד;
איצט בין איך אַ ווינטערדיקער בוים,
צו בייזע ווינטן גרייט.
איך שרייב דיר נישט קיין ליבע־בריף
נאָר אין דער טיף
וויינט מיין האַרץ צו דיר".

דער רוסישער דיכטער פושקין האָט פאַרמאָגט אייגענע ווערטער אין זיינע לידער, פונקט אַזוי ווי עס האָט זיי פאַרמאָגט דער העברעאישער משורר ביאַליק. און פונקט אַזוי פאַרמאָגט אייגענע פערזן, פון דעם בוש אַרויסגעכאַפּטע, גראָב געהובלטע און צערטלעך קלינגענדיקע ווערטער דער אויסטראַלישער דיכטער פון דעם „סענטימענטאַלן בחור".

ווי דאָס פּאָעטישע ליד, אויף א י ן געביט נאָר, נויטיקט זיך אין די ערדן און זונען און שפּראַכן פון אַלע מענטשן־קינדער, אַזוי איז עס אין אַלע צווייגן פון מענטשלעכער שאַפונג. דער פוילער גייסט ציט זיך צו דער איינטאָניקייט, דער שאַפנדיקער אימפּעט — צו פאַרשידנקייט.

אָבער פרעמדקייט צו מענטשן ווייזט מען אַרויס נישט נאָר

לגבי פרעמדע, „פֿאַרענערס״. אויך אין דער אייגענער, היימישער געמיינשאַפֿט שאַפֿן מענטשן תמיד אונטערשיידן צווישן זיך און די אַנדערע. דאָס מעסער פֿון צעשיידונג שניידט דורך דאָס געזעלשאַפֿטלעכע געוועב אין אַלע מעגלעכע ריכטונגען. מען שפּירט און מען לאָזט זיך קעגנזייטיק פֿילן די אונטערשיידן לויט דער רעליגיע אָדער דער קירך צו וועלכער מען געהערט. קאַטאָליקן, ייִדן, פּראָטעסטאַנטן, רעליגיעזע סעקטירער פֿון אַלע מינים, זיי דערקענען זיך און בויען אומזיכטבאַרע ווענטלעך צווישן זיך.

נאָך שאַרפֿער זענען די סאָציאַלע ווענטלעך און באַריערן. מיר אַלע ווייסן וועגן דעם גענוג פֿון לעבן און ליטעראַטור. דאָ נישט לאַנג האָבן מיר געלייענט אַז ביי דער עוואַקואַציע פֿון די פֿרויען און קינדער פֿון האָנג־קאָנג קיין אויסטראַליע זענען אויף די שיפֿן פֿאָרגעקומען סאָציאַלע רייבונגען. די פֿרויען פֿון די מיליטערישע און פּלאַט־אָפֿיצערן האָבן נישט געוואָלט זיך אויסמישן מיט די אָנגעהעריקע פֿון די אַנדערע ענגלישע עמיגראַנטן. אַלזאָ: אָפּשיידונג צווישן ענגלענדער גופֿא, בעת דער געמיינזאַמער געפֿאַר פֿון אַ מלחמה, אויף די זעלביקע שיפֿן וואָס פֿירן זיי צו א י י ן רעטונג־פּלאַץ. זענען נישט פֿאַראַן ענלעכע אָפּשיידונג־ווענטלעך אויך אין דעם ראַמען פֿון דער אַרבעטערשאַפֿט גופֿא? דער וואָס פֿאַרנעמט אַ העכערן פּלאַץ אין דער פּראָדוקציע־פּראָצעס (דער „פֿאָרמאַן״) לאָזט אויפֿקומען, אַמאָל אומבאַוווסטזיניק, אַ סאָציאַלן באַריער צווישן זיך און דעם איינפֿאַכן אַרבעטער. דער ווילן צו באַהויפּטן זיין העכערע לעבנס־פּאָזיציע, זיין העכערע פֿערזענלעכקייט, דער „ווילן צו מאַכט״ פֿירט צו אָט דער אָפּגעפֿרעמדקייט לגבי די אַנדערע. דאָס לעבערלעכע און דאָס טרויעריקע לויפֿט דאָ אָפֿט צוזאַמען.

פֿון וואַנעט האָט זיך דאָס גענומען דער חוזק־נאָמען „פּאָממי״ וועלכן מען הערט צומאָל אין אויסטראַליע לגבי דעם אייגענעם ברודער פֿון ענגלאַנד, פֿון דעם מאַמע־לאַנד? פֿאַרוואָס שרייבן אָפֿט די ענגלענדער ברוגז׳דיקע בריף אין די צייטונגען וועגן דער אומפֿריינטלעכער באַהאַנדלונג מצד די אויסטראַליער? איז עס פֿיינטשאַפֿט לגבי זיי באַזונדערס אָדער איז עס פּשוט די שפּאַנונג פֿון אַנדערשקייט? פֿאַרוואָס איז עס אַז אויסטראַליער וואָס

לעבן אין ענגלאַנד, טיילן זיך אָפּ אי פּאָליטיש אי געזעלשאַפטלעך פון די ניו־זילענדער? פאַרוואָס וועט דער ניו־זילענדער אַ קוק טאָן אויף אייך מיט אַ פּאָר מאָדנע אויגן אויב איר וועט אים אָנרופן אויסטראַליער? דאָס איז נישט קעגנזייטיקע פיינטשאַפט; דאָ איז אַנדערשקייט, און זיכער נישט קיין טיף־גייענדיקע אַנדערשקייט.

אפשר איז נאָך מער אינטערעסאַנט וואָס אַזעלכע קעגנזייטיקע אָפּשיידונגען מערקן זיך אין יענער מענטשן־גרופּע וועלכע לײַדט דערפון אַזוי פיל פון דרויסן: אין דער י י ד י ש ע ר. מיר האָבן עס געזען אין דעם פאַר־היטלער־דײַטשלאַנד לגבי די מזרח־יידן; צווישן די פּוילישע יידן לגבי די ליטווישע אָדער גאַליציאַנער. אָבער אויך אין אויסטראַליע איז דאָס פאַראַן. יענע שיכט יידן וואָס האָט זיך דאָ באַזעצט מיט אַ סך צענדליקער יאָרן צוריק האַלט זיך פאַר די עכטע „אויסטראַלישע יידן”, צום אונטערשייד פון די שפּעטער אָנגעקומענע „יידן אין אויסטראַליע”. עס זענען פאַראַן דאָ צוויי שיכטן פון יידישע בירגער וואָס רעדן נאָר ענגליש; איין שיכט וואָס געדענקט נאָך איר פריערדיקן יידיש־לשון און באַנוצט אים, און דערנאָך די מאַסע פון די פּליטים פון די לעצטע יאָרן. זענען פאַראַן שייד־ווענטלעך אפילו צווישן די צוויי ערשטע שיכטן, אָבער זיי בײדע טרעטן אויף ווי א י י ן גרופּע לגבי דער דריטער,—און די אַלע דריי—לגבי דער פערטער. איז טאַקע באמת צווישן זיי אַלעמען אַ קלאָר־פיינטלעכע באַציאונג? זענען זיי „אַנטיסעמיטן” צו אייגענע ברידער?

געוויס נישט. פאַרקערט, אין די צייטן פון רדיפות זענען זיי אַלע אַרומגענומען פון א י י ן באַנד פון סאָלידאַריטעט. אָבער —זיי שפּירן און אָנדערקענען און — ווען מעגלעך—פאַרפעסטיקן זיי זייער אַנדערשקייט. לגבי דער אַלגעמיינער יידישער פאָלקססאָלידאַריטעט בילדן זיי אוים און האַלטן זיך עקשנות'דיק פאַר זייער סעפּעראַטער סאָלידאַריטעט. מענטשן ווילן זיך פילן ווי נישט איז העכער איינער לגבי דעם אַנדערן. זיי קענען זיך קוים באַפרייען פון אָט דעם א ו י ב ן ־ א ו ן ־ א ו נ ט ן אינסטינקט, אפילו ווען זיי געפינען זיך צוזאַמען אין איין צרה. וואָס איז דער וונדער וואָס נישט־יידן באַציען זיך קאַלט אָדער נאָך ערגער

לגבי יידן וועמעס אַנדערשקייט אין פאַרשידענע הינזיכטן זיי שפּירן אַזוי אָפּט?

דערצו קומט נאָך דאָס ברייטע געביט פון עקאָנאָמישע שפּאַנונגען. אונזער עקאָנאָמיע איז געבויט נישט אויפן יסוד פון קאָאָפּעראַציע, נאָר קאָנקורענץ. ממילא קוקט יעדער עקאָנאָמיש־טעטיקער מענטש אויף דעם אַנדערן ווי אויף אַ מעגלעכן קעגנער. אויב דער קעגנער איז אַ יידישער מענטש, וועט אָט דער צופעליער פאַקט גערן אויסגענוצט ווערן אין עקאָנאָמישן קאַמף. עס איז נישט אַנדערש אויך אין אויסטראַליע. דער סוחר, באַזונדערס דער קליינער קרעמער, קוקט מיט חשד אויפן יידישן הענדלער וואָס קען אָפּציען פון אים קונדן. דער אַרבעטער האָט מורא אַז דער ניי־געקומענער יידישער עמיגראַנט וועט זיך נישט צופּאַסן צו דעם סאָציאַלן סטאַנדאַרד פון לאַנד און וועט אַרבעטן ביליגער. דער דאָקטאָר האָט זאָרג אַז דער פרעמדער, יידישער דאָקטאָר וועט אַריבערנעמען צו זיך אַ טייל פּאַציענטן צוליב זיינע באַזונדערע קענטעניש און ענערגיע. זיי אַלע וועלן רעדן וועגן דער געפאַר פון דעם יידן פאַרן לאַנד בכלל. זייערע ספּעציעלע אינטערעסן וועלן זיי איינוויקלען אין דעם מאַנטל פון פּאַטריאָטיזם און אידעען. ווייניקער פון אַלעמען וועט עס טאָן דער אַרבעטער: ער וועט אָפן ארויסזאָגן די סבה פון זיין קעגנערשאַפט. מער פון אַלעמען וועט עס טאָן, פאַרשטייט זיך, דער פּראָפעסיאָנעלער אינטעליגענט, דער דאָקטאָר. ווי זיינע קאָלעגן אין אייראָפּע און אַמעריקע, באַזיצט ער דעם קאַפּיטאַל פון הויך־קלינגענדיקע פראַזן (וויסנשאַפט, פּאַטערלאַנד, גערעכטיקייט) מיט וועלכן עס לאָזט זיך פאַרדעקן דעם פּשוט'ן, עקאָנאָמישן קרעמער־קאַמף.

אָבער צי איז דאָס שוין אַנטיסעמיטיזם, ווי מיר קענען עס? איז נישט די דאָזיקע קאָנקורענץ־ליניע געווענדעט אויך קעגן אַנדערע פעלקער ווי גריכן, איטאַליענער, כינעזער? אַז אַן אויסטראַליער וועט עפענען אַ קליינעם פרוכט־שאָפּ אין אַ גאַס און וועט שפּעטער באַמערקן אַז אָט די עקאָנאָמישע פּאַזיציע איז שוין פאַרנומען פון איטאַליענער,—וועט ער נישט געבן אַ טראַכט אויך וועגן זיי ווי וועגן „פרעמדע"? זאָל דער עקאָנאָמישער דרוק

אוועקגיין, זאל למשל די באפעלקערונג אין יענער געגנט וואקסן אזוי אז פרנסה זאל קלעקן פאר אלע פרוכט-קראמען,—דעמאלט וועט דער מאטיוו פון דעם „פרעמדן" אדער פון דעם „יידן" פארשווינדן אין דעם אויסטראליער'ס קאפ. עס איז, צום אומגליק, נישט אזוי אין א ריי אייראפעאישע לענדער ווי פוילן, רומעניע, דייטשלאנד. דארטן איז דער זייל־שער הינטערגרונט ביי געוויסע שיכטן אזוי פארגיפטעט מיט יידן־האס, אז ער פארבלייבט פערמאנענט, אפילו אפגעשיידט פון דעם ווירטשאפטלעכן קאמף. אין אויסטראליע איז די נאטור פון דעם דורכשניט־מענטשן א לייכטע, נישט־פארביטערטע, מענטשן־פריינטלעכע. דערפאר קומט ארויף דער „יידן־מאטיוו" נאר אלס צוגאב אין זיין עקאנאמישן לעבן, אלס א צייטווייליקער אינסטרומענט. ער פארמאגט נישט יענעם שארפן, אייראפעאישן כאראקטער. ער איז נישט פארקראמפט אין שנאה צו דער יידישער ראסע אדער אמונה ווי א פרינציפ. ווי א קלוגע אויסטראלישע פרוי האט מיר דא איינמאל געזאגט: דער אויסטראליער איז נישט קיין אנטיסעמיט ווייל ער איז בכלל נישט קיין מענטש פון „אנטי".

מען וואלט אפשר געקענט זאגן אזוי: אין אייראפע באנוצט דער אנטיסעמיטיזם דעם עקאנאמישן קאמף אלס זיין שטארקסטן כלי-זיין. אין אויסטראליע—באנוצט מען אין עקאנאמישן קאמף דעם אנטיסעמיטיזם אלס א צופעליק געווער.

אַנטיסעמיטן וואָס איך האָב געטראָפן

אין דער פּרעסע־וועלט

עס וואָלט געווען אַ גרויסער טעות צו גלויבן, אַז אין אויסט־ראַליע איז נישטאָ קיין שום שפּור פון אַנטיסעמיטיזם. איך האָב זיך צונויפגעשטויסן מיט אים איין־איינציקע מאָל. איך וויל טאַקע די דאָזיקע פּאַסירונגען דאָ באַשרייבן כדי אויף זייער טונקעלן הינ־טערגרונט זאָל קלאָרער ווערן דאָס גאַנצע פּראָבלעם.

איך האָב נ י ש ט אין זינען אַזאַ פאַל ווען אַ וויכטיקער פּאָ־ליטישער און צייטונג־טוער צו וועלכן איך האָב זיך געווענדעט מיט דעם קימבערליי־פּראָיעקט, האָט זיך גלייך אָפּגעזאָגט צו שטיצן עס. שוין בעת מיין דערציילונג האָב איך באַמערקט ווי דער באַלייבטער באַלעבאַטישער הער האָט פינסטער געשוויגן. מיט קיין איין איינציקן וואָרט אָדער זשעסט האָט ער מיך נישט דערמונטערט, ווי עס פלעגן טאָן אַנדערע. אַז איך האָב זיך אָפּגע־שטעלט און אַביסל פאַרוונדערט אַ קוק געגעבן אויף אים, האָט ער מיט אַן איינגעהאַלטענער אָבער ברוגז'דיקער שטים געזאָגט: „איך בין נישט זייער ענטוזיאַסטיש לגבי ד ע ם פּראָיעקט... די יידן וועלן נישט פאַרבלייבן אין דער קימבערליי־געגנט... זיי וועלן אַריבערקומען אין די שטעט און טאָן שאָדן דעם געשעפט־לעבן". האָב איך געפרעגט פאַרוואָס רעכנט ער אַזוי, און דאָ האָט עס פון אים אַרויסגעפּלאַצט: „איך ווייס עס פון דערפאַרונג. איך פיר אָן מיט אַן אַנאַנסן־באַטריב, און מיר האָבן די קאָנקורענץ פון די

ראפּאָפּאָרט'ס, קאָהען'ס און אַנדערע 1). מיט זייערע געשעפט־מעטאָדן גראָבן זיי אונטער די גאַנצע בראַנזשע."

זעלטן ווען מיר איז אויסגעקומען צו זען אַזוי אָפן דעם עקאָנאָמישן אונטערשלאַק פון אַנטיסעמיטיזם. וואָס איז דאָ געווען צו דיסקוטירן? האָב איך זיך אויפגעהויבן פון פּלאַץ און געזאָגט: די דאָזיקע קאָנקורענץ פון איינצל־פירמעס האָט גאָרנישט צו טאָן מיט אונזער פּראָיעקט וואָס ווענדעט זיך צו די אינטערעסן פון אויסטראַליע אַלס גאַנצעס...

אַז איך האָב גענומען אָפּשייד, איז ער שוין געשטאַנען אויף די פיס און האָט אַביסל אויפגערעגט (אומצופרידן מיט זיך?) דערקלערט: אָבער איך האַלט אויך אַז מיר מוזן פאַרגרעסערן די באַפעלקערונג, אריינברענגען אין לאַנד מיליאָנען מענטשן... מיר וועלן נאָך אַמאָל האָבן אַ שמועס וועגן דעם...

— ווי רעכנט איר אריינצוברענגען מיליאָנען אויב איר האָט נישט קיין צוטרוי צו זיי? — האָב איך געשלאָסן דעם וויזיט.

מער האָב איך זיך מיט אים נישט געטראָפן. אָבער זיין פאַל, דוכט מיר, איז נישט דער קלאַסישער טיפּ פון אַנטיסעמיטיזם, ווייל ער איז אַזוי קלאָר צוגעבונדן צו זיין ווירטשאַפטלעכער סבה. וואָלט נישט געווען אָט די סבה, וואָלט מסתמא נישט געווען אָט דער אויסברוך פון שנאה. דאָס איז (צו באַנוצן זיך מיט דער שפּראַך פון פּרק) שנאה התלויה בדבר. איז זי פונקט אַזוי נישט עכט ווי די „אהבה התלויה בדבר". די טיפערע אַנטיסעמיטישע פיינטשאַפט האָב איך געזען ביי אַנדערע געלעגנהייטן.

אַ גרויסער פריינט פון אונזער פּראָיעקט, אַ זעלטענער אויסטראַלישער קריסט, מ ר. ק ר ע מ ז י, האָט געוואָלט צונויפפירן מיך מיט דעם רעדאַקטאָר פון אַ וויכטיקן סידנעיער וואָכן־זשורנאַל. דער זשורנאַל איז באַקאַנט מיט זיינע אומפריינטלעכע באַמערקונגען בנוגע דעם יידישן פאָלק, און אַזעלכע קריטישע שפּריצן האָט ער שוין געהאַט געוואָרפן אויך אויף אונזער אידעע. אין אַ הייסן נאָכמיטאָג האָבן מיר זיך צונויפגעטראָפן מיט מר. ע. אין אַ קליינעם רעדאַקציע־צימער. מר. ע. איז געזעסן פריינט־

---

1) די נעמען זענען אויסגעטראַכטע פון מיר.

לעך, רעזערווירט, ערנסט. — יאָ — האָט ער געזאָגט — ער האָט שוין געלייענט וועגן דעם פּלאַן, אָבער ער גלויבט נישט אַז ער איז פּראַקטיש... מיר דאָ, אין דער רעדאַקציע, קענען אַביסל אויסטראַליע, און עס שיינט אונז אַז אין קימבערליי איז דער קלימאַט נישט צוגעפּאַסט פאַר ווייסע איינוואַנדערער... זיי וועלן נישט קענען דאָרטן אויפבויען קיין ריכטיקע ווירטשאַפט...

אויף דערויף האָט מר. קרעמזי עקשנות'דיק אַ בויג־געגעבן מיט זיין זילבער־גרויען קאָפּ און געזאָגט: דאָס איז נאַרישקייטן. אַלע מאָל האָט מען אַזוי גערעדט וועגן נייער קאָלאָניזאַציע... גיט נאָר אַ קוק! וואָס האָט מען נישט אָנגערעדט וועגן קווינסלענד, און די איטאַליענער האָבן באַוויזן אַז ווייסע קענען דאָרטן גאָר גוט אַרבעטן... די אייראָפּייער קומען אין טראָפּישע לענדער מיט זייערע לעבנס־געוווינהייטן און ווילן זיך דאָרטן אויפפירן ווי אין דער היים. פאַלן זיי טאַקע דורך, אָבער אַז זיי וועלן זיך צופּאַסן צום קלימאַט ווי מ י ר ווילן עס טאָן אין קימבערליי...

מר. ע. האָט זיך צוגעהערט מיט אַ שטילן שמייכל. מסתמא האָט ער שוין לאַנג געקענט דעם אויפברויזנדיקן כאַראַקטער פון קרעמזי'ן. אויך איך האָב געשוויגן. האָט ער מיטאַמאָל איבערגע־ביטן די טענה און אַ זאָג־געגעבן: יעדנפאַלס זענען נישטאָ קיין עקאָנאָמישע אויסזיכטן פאַר אַ קאָלאָניע אין יענער געגנט. וואָס וועט זי פּראָדוצירן און וווהין פירן פאַרקויפן די פּראָדוקציע? א י ר ווייסט דאָך וואָס פאַר אַ שוועריקייטן מיר האָבן שוין איצט מיטן אָפּזאַץ פון אונזערע פּראָדוקטן. די קאָסטן וועלן זיין אַזוי הויך אַז איר וועט נישט קענען קאָנקורירן...

דאָ האָט זיך מר. קרעמזי נאָך מער אויפגעקאָכט. „גיט נאָר אַ קוק! אַלע מאָל האָט מען אַזוי געזאָגט אָן שכל. שטענדיק האָט מען אַרויסגערוקט די פראַגע פון „מאַרק" ווען עס האָט זיך נאָר געהאַנדלט וועגן אַ נייער אַנטוויקלונג... זינט 50 יאָר פאַרנעם איך זיך מיט פי־צוכט און אַגראַר־פּראָדוקציע, און איך האָב קיינמאָל נישט געזען, אַז אויסטראַלישע פּראָדוקטן זאָלן נישט געפינען קיין אָפּזאַץ... דאָ, אין ניו־סאַוט־וועלס האָט מען דאָך נישט געגלויבט אַז עס וועט וואַקסן גענוג ברויט... נישט אַנ־

דערש וועט עס זיין אין קימבערליי ווו מ י ר וועלן איינפירן אַ פּלאַנמעסיקע ווירטשאַפט...

איך האָב באַמערקט אַז מר. ע. הערט זיך נישט צו אויפמערקזאַם צו ד י רייד. האָב איך זיך אַריינגעמישט און דערמאָנט אַז סוף כל סוף הענגט קאָלאָניזאַציע אָפּ פון דעם מענטשן־מאַטעריאַל. די יידישע קאָלאָניסטן וועלן אין דער ערשטער צייט נישט שטרעבן צו די גרויסע אינטערנאַציאָנאַלע מערק. זיי וועלן אַ לענגערע צייט זיין פאַרנומען מיט אויסבויען דאָס לאַנד, און די ווירטשאַפט וועט, ראשית כל, באַפרידיקן די באַדערפעניש פון די פּיאָנערן. עס וועט אַזוי אַרום געשאַפן ווערן אַ שיכט וועלכע איז נישט שטאַרק פאַרטראַכטן אין לאַנד: פאַרמערס וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער ערד...

דאָ האָט מר. ע. מיך אונטערבראָכן און מיט אַ שטילן קול געזאָגט: „אונזער רעדאַקציע וויל נישט קיין יידישע פאַרמערס".

איך האָב זיך איבערגעקוקט מיט קרעמזי'ן וועלכער האָט זיכער נישט דערוואַרט אַזאַ מין ווענדונג.—אויב ד אָ ס איז דער אַרגומענט, האָבן מיר דאָך געקענט שפּאָרן צייט אייך און אונז—האָב איך באַמערקט—דאַרף מען דאָך נישט פאַרלירן ווערטער וועגן קלימאַט און מערק פאַר קימבערליי...

מיר זענען אויפגעשטאַנען צו גיין. מר. ע. האָט זיך געפילט זייער שלעכט. איך נעם אָן אַז ער פּערזענלעך האָט גאָרנישט פאַרטראָטן דעם אַנטי־יידישן שטאַנדפּונקט. ער האָט נאָר איבערגעגעבן די ריכטונג פון זיין רעדאַקציע. ער האָט מיר מיטגעגעבן אַ גרויסן אַטלאַס מיט טאַבעלן וועגן די קלימאַטישע און וואַסער־פאַרהעלטענישן אין צפון-אויסטראַליע. אַז מיר זענען געשטאַנען ביי דער טיר, האָט ער אין איילעניש זיך ווי פאַרענטפערט: עס איז פאַראַן דאָ אין פאָלק אַזאַ שטימונג קעגן יידן.. אונזער רעדאַקציע ווייסט עס...

— אַנטשולדיקט — האָב איך אים שאַרף איבערגעריסן—דאָ איז שוין מ י י ן פליכט דאָס אויסטראַלישע פאָלק צו פאַרטיידיקן. איך קען עס שוין אַביסל, און איך האָב נישט געפונען ביי אייך אָט יענעם שמוציקן גיפט. איר זאָגט „פאָלק", און איך האָב

געזעצן אַ הונדערט מיטגלידער פֿון סידנעיער לייבאָר־קאָונסיל וואָס זיי זענען זיכער אויך דאָס אויסטראַלישע פֿאָלק. זיי זענען בפירוש נישט קעגן אונזער פּראָיעקט. דאָס פֿאָלק איז בעסער ווי איר טראַכט וועגן אים.

מר. ע. האָט אונז אומרואיק אַרויסבאַגלייט. אויפֿן גאַס האָט קרעמזי מיר אַ קלאַפּ געגעבן איבער דער פּלייצע און אויסגערופֿן מיט צופֿרידנקייט: „גוט, וואָס איר האָט עס אים אריינגעזאָגט. זאָלן זיי עס וויסן...״ און ער איז אַוועק פֿון מיר, דער אַלטער מאַן מיט דעם יוגנטלעכן ברען אין די אויגן. זילבער־גרויע וואָנצעס, זילבערנע ברעמען און האָר אויפֿן קאָפּ זענען געווען פֿול מיט פֿריינטשאַפֿט צו דער וועלט.

:: :: :: ::

עפּעס ענלעכעס האָט פּאַסירט ביי אַ גרויסער טאָג־צייטונג אין סידנעי. עס איז געווען דער סאַמע ערשטער טאָג פֿון מיין אָנקור־מען אַהין, אין דעצעמבער 1939. די זון האָט געברענט מיט אַזאַ גרויזאַמקייט—101,9—אַז איך האָב זיך קוים געקענט באַוועגן. (עס איז טאַקע געווען דער הייסעסטער טאָג אין יענעם יאָר). אָבער איך האָב געזאָלט באַזוכן אַלע רעדאַקציעס פֿון די פֿירנדי־קע צייטונגען צו באַקענען זיי מיט מיין מיסיע. ווי אין די אַנדערע שטעט, האָב איך דערוואַרט פֿון זיי מער-ווייניק פֿריינטלעכע אינ־טערוויוען. מיט גרויס סימפּאַטיע בין איך אויפֿגענומען געוואָרן פֿונם רעדאַקטאָר פֿון דעם „סידנעי מאָרנינג העראָלד״. זי רעכנט זיך מיט רעכט פֿאַר דער פֿירנדיקער צייטונג אין אויסטראַליע, און זי האָט עס פֿאַרדינט דורך דער קלאָרקייט פֿון איר ליניע און גע־מעסיקטער פּראָגרעסיווקייט פֿון איר גייסט. מר. מאַק־קלור סמיטס, נאָך אַ יונגער מענטש מיט זייער באַשיידענע מאַנירן, האָט מיר גלייך געזאָגט אַז זיי זענען שוין פֿון פֿריער באַקענט מיט אונזער קימבערליי־פּלאַן און זענען גרייט אים אונטערשטיצן. אויף מאָרגן איז טאַקע דערשינען אַן אינטערוויו מיט מיר און אַ זייער פֿריינט־לעכער לייט־אַרטיקל.

נישט אַזוי איז עס געווען מיט דער אָוונט־צייטונג „סאַן״. איר הויפּט-פֿירער, סער היו דעניסאָן, האָט מיך אויך אויפֿגענו־

מען אין דעמזעלביקן טאָג. ער האָט דורכגעקוקט מײַנע עמפּעלונג־בריוו און גלײַך גענומען ענערגיש רעדן וועגן זײַנע דערפאַרונגען מיט פּליטים. ער האָט געהאַט מיט זיי אויך אַנטוישונגען.—האָט ער דערקלערט — ער צווייפלט צי דאָס אויסטראַלישע פאָלק וועט אָננעמען אַזאַ פּראָיעקט ווי דעם אונזעריקן. אָבער, פאַרשטייט זיך, ער וועט געבן פּלאַץ אין זײַן צײַטונג פאַר אַן אינטערוויו... ער האָט נישט אויסגעדריקט זײַן אייגענע מיינונג און האָט אַרײַנגערופן דעם רעדאַקטאָר מר. ס.—„דאָס איז זייער אַ פּעאיקער מענטש, ער איז אַקאָרשט געקומען פון אַן איראָפּעאישער רייזע, קענט ער גוט די פאַרהעלטנישן". מר. ס., אַ יונגער, אײַנגעהאַלטן־העפלעכער מאַן, איז אַרײַן, האָט זיך באַגריסט מיט מיר, האָט קאַלט געשמייכלט, איבערגעקוקט זיך מיטן באַלעבאָס. —יאָ—האָט ער געזאָגט—ער וועט שיקן נעמען ביי מיר אַן אינטערוויו, הגם ער איז קעגן דעם פּראָיעקט אין פּרינציפּ. אָבער, פאַרשטייט זיך, ער איז גרייט דורכצושמועסן זיך מיט מיר וועגן דעם גענויער, אין איינעם פון די נעקסטע טעג...

מיר זענען זיך אַלע דריי, דוכט זיך, גאַנץ פרײַנטלעך פאַנאַנדערגעגאַנגען. עפּעס האָט מיך אָבער געאַרט אין זייער פירונג, וואָס איך האָב נישט געקענט באַשטימען. עפּעס ווי אַ דין שפּינגעוועב פון נישט־דערזאָגטקייט וואָלט געשטאַנען צווישן אונז. און אפשר איז עס געווען צוליב דער משונה'דיק ברענענדיקער זון פון יענעם טאָג? איך האָב באַלד אין דעם פאַרגעסן אײַלנדיק זיך צו אַ דריטער צײַטונג.—דאָס אינטערוויו וואָס איז דערשינען נעקסטן טאָג איז געווען קורץ און אינהאַלטלאָז ווי נאָר מעגלעך, צו דעם פאַררוקט צווישן די אומוויכטיקע טאָג־נײַעס. אין אַ טאָג שפּעטער איז אָט די צײַטונג אַרויס מיט אַ לייט־אַרטיקל אונטער דעם שרײַענדיקן קעפּל: „מיר ווילן נישט קיין קאָלאָניעס פון פרעמדע!" מיט אַזאַ שאַרפן לשון האָט אַן אויסטראַלישע צײַטונג גערעדט צום ערשטן מאָל. „ביי אונזער גאַנצער סימפּאַטיע צו דר. שטיינבערג און צו די פּליטים, מוז דער ענטפער פון דער רעגירונג זײַן: ניין"— האָט זיך אָנגעהויבן דער אַרטיקל. פאַרוואָס? ווייל

„דאָס אויסטראַלישע פאָלק איז פון איין גוס.
עס איז ריין־בריטיש, מיט נאָר אַ קליינער מישונג

פון אַנדערע אייראָפּעאישע מקורות. דערפאַר איז עס
פריי פון די פּראָבלעמען וואָס מאַטערן אַנדערע לענ־
דער... דער פּועל יוצא פון אימיגראַציע מוז זיין
אַסימילאַציע. דער אויסלענדישער עמיגראַנט מוז
קומען אַהער מיט דער פולער כונה צו ווערן אַן
אויסטראַליער און צו דערציען זיינע קינדער אַלס
בריטישע אין זייער נאַציאָנאַליטעט און געפיל. אויב
ער וועט עס נישט טאָן, ווילן מיר אים נישט האָבן."

מען קען פאַרשטיין אַזאַ גערדאַנקען־גאַנג, אָבער פאַרוואָס איז מען קעגן דער גרופּן־קאָלאָניזאַציע פון אויסלענדער? ווייל — ענטפערט די צייטונג:

„גרופּן־קאָלאָניעס זענען אפשר דער גרעסטער שטער קעגן אַסימילאַציע. מיר האָבן עס געזען אין די צוקער־געגנטן פון קווינסלענד, ווו אייניקע ישובים זענען באַזעצט פון איטאַליענער. אַ סך פון זיי זאָגן זיך אָפּ צו לערנען די שפּראַך פון זייער נייעם לאַנד, און צוזאַמען מיט זייער לשון האַלטן זיי אויף די מנהגים און אידעען פון איטאַליע".

זאָל זיי אַזוי; אפשר האַלטן זיך טאַקע איטאַליענער נענטער צו איטאַליע ווי צו זייער אַדאָפּטירטן נייעם פאָטערלאַנד אויס־טראַליע. אָבער—וואָס האָט עס צו טאָן מיט אַ יידישער קאָלאָני־זאַציע? דאָ הויבט זיך אָן דער פּלאָנטער אין דעם זייער ענערגישן לייט־אַרטיקל. פון איין זייט דערקלערט ער אַז עס איז נישטאָ קיין אַנטיסעמיטישע געפילן צווישן פאַרנונפטיקע אויסטראַליער. מיר האָבן צווישן אונז יידישע בירגער פונקט אַזעלכע אויסגעצייכנטע ווי אונזערע. אָבער, פון דער אַנדערער זייט, וואַרפט ער אָפּ אויפן שאַרפסטן אופן דעם געדאַנק פון אַ יידישער קאָלאָניע.

„מיר ווילן נישט האָבן נאָר באָרדערס אין אונ־זער הויז. מיר ווילן האָבן נאָר מענער און פרויען וואָס שטרעבן צו ווערן מיטגלידער פון דער פאַמיליע וואָס וועלן זיך נעמען די מי צו לערנען אונזער שפּראַך, צו ווערן בירגער און צו פאַרגעסן עסטרייך

און טשעכאָסלאָוואַקיע און דייטשלאַנד און איטאַ־
ליע צוליב אויסטראַליע".

פֿון וואַנעט ווייסט דער דאָזיקער שרייבער אַז די יידישע קאָ־
לאָניסטן זענען נישט גרייט צו פֿאַרגעסן די אַלע אויסגערעכנטע
לענדער פֿון זייערע ליידן און צו לערנען די שפּראַך פֿון אויסט־
ראַליע. וואָלט ער זיך גענעבן די קלענסטע מי צו טראַכטן, וואָלט
ער געזען, אַז יידישע ישובים אין אַלע לענדער פֿון דער וועלט
שיידן זיך נישט אָפּ פֿון דעם לעבן פֿון הערשנדיקן פֿאָלק. זייער
לאָיאַליטעט איז באַגרינדעט אויף דעם אייזערנעם פֿאַקט וואָס זיי
האָבן נישט הינטער זייערע פּלייצעס אַ פֿאָטערלאַנד (ווי די אי־
טאַליענער, למשל), וואָס זייער געטריישאַפֿט צום לאַנד איז אַן
איינהייטלעכע, קיינמאָל נישט קיין געשפּאָלטענע.

אָט די לייכטזיניקע באַציאונג צו די ליידן פֿון יידישן פֿאָלק,
די לייכטזיניקע אָנווענדונג לגבי אים פֿון אַן אַבסטראַקטער פֿאָר־
מעל איז אפשר נישט קיין אַנטיסעמיטישע ליניע, אָבער פֿון
פֿריינטשאַפֿט צו יידן זאָגט זי גאָר ווייניק. איצט האָב איך פֿאַר־
שטאַנען דאָס איבערקוקן זיך פֿון רעדאַקטאָר מיטן צייטונג־באַ־
לעבאָס בעת מיין וויזיט. זיי האָבן עס שוין דעמאָלט געהאַט באַ־
שלאָסן. פֿונדעסטוועגן האָב איך געוואָלט גענויער פֿאַרשטיין עס,
און איך האָב טעלעפֿאָנירט צו מר. ס. — פֿאַרוואָס האָט איר
זיך געאיילט אָפּצוואַרפֿן אונזער פּראָיעקט איידער מיר האָבן
זיך דורכגערעדט?—האָב איך געפֿרעגט. פֿון יענער זייט דראָט
האָב איך דערהערט אַלץ דעמזעלביקן קאַלט־העפֿלעכן טאָן: מיר
האָבן דאָך סיי ווי סיי אונזער מיינונג וועגן דעם... אויסער דעם
איז היינט אינדערפֿרי דערשינען אין דער אַנדערער צייטונג
(סידנעי מאָרנינג העראָלד") אַ זייער פֿריינטלעכער אַרטיקל וועגן
דעם... איר האָט זיי געגעבן דעם מאַטעריאַל פֿריער און מיר קענען
נישט פּשוט איבער'חזר'ן דאָס זעלביקע... אויסער דעם אויב איר
ווילט, קענט איר אָנשרייבן ק ע ג ן אונזער שטאַנדפּונקט אין
דער צייטונג...

איך האָב עס נישט געטאָן, פֿאַרשטייט זיך. צי דער „סאַן"
האָט געוואָרפֿן זיין שטיין קעגן אונז צוליב פּרינציפּ אָדער צוליב
געשעפֿט־קאָנקורענץ, ווייס איך נישט. אָבער עס איז שווער אָפּ־

צוואַרפן דעם גערדאַנק אַז דאָרטן איז נישט אַלץ אין אָרדנונג בנוגע אַנטיסעמיטיזם. — אַז די פרעסע האָט דאָ דעם 19טן אַפּריל (1940) פאַרעפנטלעכט דעם אויפרוף פון 55 חשוב'ע סידנעיער בירגער לטובת דעם פּראָיעקט, האָט דער „סאַן" אים נ י ש ט אָפּגעדרוקט, אפילו נישט לשם אינפאָרמאַציע אָדער קריטיק.

:: :: :: ::

מיט מר. הענדערסאָן האָב איך זיך באַקענט אויף אַ זאָנדערבאַרן אופן. שפּעט ביינאַכט בין איך געווען אין דער רעדאַקציע פון דער מעלבורנער צייטונג „אַרגוס". דער רעדאַקטאָר מר. נאָקס האָט גלייך נאָך די ערשטע באַגריסונגען דערקלערט אַז ז י י ווילן אונטערשטיצן אונזער פּראָיעקט. „אמת—האָט ער מוסיף געווען—מיר האָבן איינעם צווישן אונז וואָס איז נישט זייער באַגייסטערט דערפון, אָבער רעדט זיך דורך מיט אים". ער האָט אַריינגערופן דעם צווייפלער, און זייביידע האָבן שטיל און פריינטלעך דורכגעפירט אַ גאַנצע חקירה ודרישה וועגן דעם קימבערליי־ענין. ווייזט אויס, זיי זענען געבליבן באַפרידיקט, ווייל גלייך נאָך דעם האָט מען מיך אַריינגעזעצט אין אַ באַזונדערן צימער צוזאַמען מיט אַ יונגן, הויך־וווקסיקן, אידעאַליסטיש־בליקענדיקן דזשאָן האַרקאָרט. אויף מאָרגן איז פון זיין פעדער דערשינען אין „אַרגוס" איינער פון די שענסטע און קלאָרסטע אַרטיקלען וועגן דעם פּלאַן אין דער אויסטראַלישער פרעסע בכלל. „איך האָב נעכטן געהאַט אַ שמועס מיט אַ מענטשן וואָס איז באַגייסטערט מיט דער וויזיע פון אַ באַפעלקערטן צפון־אויסטראַליע, מיט אַ וויזיע פון פאַרוואַנדלען מיליאָנען אַקער קימבערליי־לאַנד אין אַ גאָרטן. דער חלום פון אָט דעם מענטש וואָס איז נישט קיין אויסטראַליער, נאָר אַ ייד, איז נישט קיין פוסטער חלום, נאָר אַן אויסערגעוויינטלעך פּראַקטישער פּלאַן"—אַזוי האָט זיך אָנגעהויבן דער אינטערוויו.

אַזייגער עלף האָב איך זיך אַראָפּגעלאָזן אין ליפט צו גיין אהיים, בעת איך האָב דערזען אַ פּאָר פרידלעכע אויגן פון אַן עלטערן הערן געווענדעט צו מיר. ס'האָט זיך געדוכט אַז מיר זענען עפּעס ווי באַקאַנט. אַז איך האָב פאַרוווּנדערט אַ בליק געטאָן,

האָט ער גענומען לוסטיק שמייכלען: „איך האָב מיר גלייך געזאָגט אַז איר מוזט זיין אַן אויסלענדער. וואָס טוט איר דאָ ביי אונז אין אַזאַ שפּעטער שעה?". האָב איך אים זייער העפלעך געפרעגט: ווער זייט איר?—האָט ער אַלץ מיט דערזעלביקער פּאַרפירערישער פריילעכקייט דערקלערט: איך בין דער טשערמאַן פון די שער־האָלדערס פון „אַרגוס" (אויף אונזער לשון הייסט עס: דער באַלעבאָס).—בין איך שוין אויך געפאָרן פריילעך אויפגעלייגט. „אויב אַזוי, קען איך אייך זאָגן וואָס איך טו ביי אייך". ווי נאָר איך האָב דערמאָנט די צוויי צויבער־נעמען: קימבערליי און דוראַק—האָט ער זיך נאָך מער דערפרייט און גענומען רעדן ווי אַ מענטש וואָס אַנטפּלעקט סודות: „איך קען די גאַנצע מעשה. איך קען דוראַק'ן. גראָד נעכטן האָב איך אים געשיקט דעם נייעם נומער פון לאָנדאָנער „יונייטעד עמפּייער" ווו עס שטייט וועגן דער זאַך... קומט אַרויף מיט מיר אין דער רעדאַקציע, איך וועל אייך געבן דעם נומער." מיט אַ צופרידענעם שמייכל האָט ער מיך גענומען אונטערן אָרעם.

פון יענעם אָוונט אָן האָב איך געהאַלטן מר. הענדערסאָן פאַר אַ פריינט פון אונזער זאַך. אַזאַ פריילעכער, אַזאַ צופרידענער, אַזאַ אָפנהאַרציקער מענטש קען דאָך נישט זיין אַ פריינט דערפון. פונדעסטוועגן האָב איך זיך אַ לענגערע צייט נישט צונויפגעטראָפן מיט אים. אָבער איינמאָל ביי טאָג האָב איך אים געטראָפן אין גאַס, און ער האָט מיך פאַרבעטן אויף אַ שמועס. ער האָט מיך געבראַכט אין זיין קלוב, און מיר האָבן זיך געזעצט טרינקען טיי. אַרום אונז איז געווען די געוויינטלעכע סביבה פון אַ הערן־קלוב אין אַ מיטן וואָכעדיקן טאָג. עלטערע הערן האָבן געלייענט צייטונגען, געשפּילט אין דאַמען, געזעסן אויסגעצויגן אין אַ דרעמל. מר. הענדערסאָן איז געווען זייער גוט אויפגעלייגט און באַרעדעוודיק. מיר איז שוין לאַנג נישט אויסגעקומען צו זען אַזאַ זעלבסט־צופרידענעם און ממש גליקלעכן מענטשן.

ער האָט דערציילט וואָס פאַר אַ גוטן פּלאַץ ער פאַרנעמט אין שטאָט אַלס אַרכיטעקט. אַ ריי גרויסע געביידעס זענען געצייכנט געוואָרן פון אים. ער פאַרדינט דערפון ניש'קשה'דיק, אָבער דאָס איז ביי אים נישט די הויפּט־זאַך. הויפּט־זאַך איז צו האָבן אַ

ליכטן געמיט, אַ שטענדיקן זייִלישן באַלאַנס. ער באַזיצט אַט די מעלות. טאָמער מאַכט זיך עפּעס וואָס, — גייט ער צום ים, שווימט ער, רודערט ער, שפּילט טעניס. די זון, די פרישקייט פון דער נאַטור,—דאָס איז די הויפּט־זאַך. סאָציאַלע געשעענישן אינ־טערעסירן אים ווייניקער. אין מיטינגס, דעבאַטן, קאַמפּן גלויבט ער ווייניק. הויפּט־זאַך דער מענטש זאָל זיין רואיק, זיכער, צופרידן...

איך ווייס נישט פאַרוואָס: אַזעלכע רייד רופן אַרויס אין מיר אַ שווערן געפיל. עס איז שוין געווען דער ערשטער חודש פון דער מלחמה; אויפן האָריזאָנט זענען געשטאַנען זייער בולט שוואַרצע שאָטנס. איך אליין בין געקומען אהער אין נאָמען פון ליידנדיקע מענטשן צו זוכן פאַר זיי אַ אָפּרו. און אָט דאָ אַנטקעגן מיר זיצט אַ מענטש וואָס נעמט זיך צום האַרצן גאָרנישט, וואָס נעמט אויף די גאַנצע וועלט ווי אַ שפּיל-פּלאַץ פאַר זיין איינצעל־פּערזאָן. אים איז ליכט צו רעדן... אין אַ ווײַלע אַרום האָט ער זיך סודות'דיק איבערגעבויגן צו מיר און געזאָגט: „עס איז טרויעריק דאָס וואָס איך וויל אייך איצט דערציילן." ווייסט איר אַז יידן איז נישט דערלויבט צו זיין מיטגלידער פון אָט דעם קלוב?... מיט יאָרן צוריק האָב איך זיך געסטאַרעט דורכצופירן די קאַנדידאַטור פון מאָנאַש'ן, און עס איז מיר נישט געלונגען. דער קאָמיטעט האָט עס נישט געוואָלט...

איך האָב שוין פון פריער געהערט אַז מען נעמט נישט אַריין קיין יידן אַלס מיטגלידער אין אַ ריי אויסטראַלישע „בעסערע קלובן". איצט האָט עס מיר אָפן געזאָגט אַ ליבעראַלער מאַן מיט, דוכט זיך, גוטע כונות. מען האָט מיר אויך דערציילט אַז שפּעטער שוין, ווען מאָנאַש איז געקומען צוריק פון דער מלחמה ווי אַ העלד פון אויסטראַליע, ווי סער דזשאָן מאָנאַש, האָט אים איינער פון אָט די אַריסטאָקראַטישע קלובן איינגעלאַדן צו אַן ערן־מיטאָג. אָבער ער, צוגלייך מיט סער אייזיק אייזעקס, האָבן זיך פון דעם כבוד אָפּגעזאָגט.

— וואָס איז דער גרונט דערפון? — האָב איך געפרעגט מיין טיש־פּאַרטנער.

— שווער צו זאָגן — האָט ער אַ מאַך־געגעבן מיט דער

האנט און זיין געזיכט איז צום ערשטן מאָל געוואָרן ווי פאַר־דאגה'ט. — עס זענען, זאָגט מען, געווען אין דער פאַרגאַנגענהייט פאַלן ווען יידן־מיטגלידער האָבן נישט פיין געהאַנדלט...

— פּאַסירט עס נישט אַמאָל אויך ביי נישט־יידן? — האָב איך געפרעגט.

— יאָ, געוויס... אָבער איר ווייסט, דער אויסטראַליער באַטראַכט דעם קלוב ווי אַ פאַרטזעצונג פון זיין היים. ער וויל זיין צווישן אייגענע....

איך האָב אַ קוק געגעבן אַרום מיר און געזען די הערן וואָס זענען געזעסן, געדרעמלט, געטרונקען, געשפּילט אין דעם צימער. צי האָט מען געזאָלט ז י י ע ר באַדויערן וואָס מען קען נישט זיין צווישן זיי אין קלוב? אָבער הייסט עס אַז אַ ייד טאָר נישט אריינקומען אויך אין אויסטראַלישע היימען? — האָב איך אַ טראַכט געטאָן... אונזער געשפּרעך האָט זיך שוין מער נישט אַנטוויקלט אין דער לייכטער פאָרם ווי פריער. מיר האָבן זיך אויפגעהויבן פון פּלאַץ און זענען שווייגנדיק געגאַנגען צו דער טיר. ביי דער טיר אַז מר. הענדערסאָן האָט מיך פריינטלעך גע־דריקט די האַנט, האָב איך געזאָגט: מיך וואונדערט נאָר ווי קען אַ ליבעראַלער מענטש געהערן צו אַ קלוב מיט אַזעלכע פּרינציפּן...

ער איז אַוועק מיט אַ פאַרטראַכטן פּנים. אַז איך האָב אים מיט אַ צייט שפּעטער אָנגעפרעגט דורך אַ בריף צי ער וועט געבן זיין אונטערשריפט צו דעם מעלבורנער אויפרוף פאַרן קימבערליי־פּלאַן, האָט ער געענטפערט אַז ער קען נישט געבן.

אין פּאַרלאַמענט

אָבער אויך צווישן די לייבאָר־קרייזן האָב איך זיך אָנגע־שטויסן אָן דערשיינונגען וואָס אַז מען באַרירט זיי נאָענט גייט דורך אַ שאַרפער עלעקטרישער טאָק דורך דער האַנט. זיי זאָלן נישט פאַרשווינדן ווערן אויך דאָ.

זייענדיק אין פּערט האָב איך געלייענט אַז דעם 15טן יוני (1939) האָט דער לייבאָר־דעפּוטירטער אין פעדעראַלן פּאַרלאַ־

מענט פון קאַנבעראַ, מר. ג. געהאַלטן אַ רעדע פול מיט אַנטיסעמי־טישע אָנפאַלן. אַז איך האָב באַקומען דעם „האנזארד"-באַריכט פון יענער זיצונג, האָב איך נישט געוואָלט גלויבן מײַנע אויגן. אין 15 מינוטן צײַט איז אַרויסגעזאָגט געוואָרן אַזוי פיל רשעות און שקר ווי דאָס וואָלט נישט געקענט זײַן בעסער געטאָן אין אַ היטלער־לאַנד. ער איז שאַרף אַרויסגעטראָטן קעגן דעם רעגי־רונג־באַשלוס אַרײַנצולאָזן קיין אויסטראַליע 15,000 „יידישע פליטים" (ווי ער האָט זיך אויסגעדריקט) אין משך פון דרײַ יאָר צײַט.

פאַרשטייט זיך, אויך ער האָט אָנגעהויבן מיט אַ קאָמפּלי־מענט פאַר יידן. „איך אָנדערקען אַז אַ סך יידן האָבן געבראַכט גרויס נוצן פאַר דער מענטשהייט. און דאָס איז ריכטיק אויך בנוגע די יידן אין אויסטראַליע. פאַר אַזעלכע מענטשן ווי דער פאַרשטאָרבענער סער דזשאָן מאָנאַש און דער געוועזענער גאָווער־נאָר־דזשענעראַל סער אײַזיק אײַזיקס מוזן מיר אַלע אַראָפּנעמען די היט". גלײַך נאָך דערויף האָט ער אָנגעהויבן די אַטאַקעס. „אָבער אויב מיר ווילן אַז מענטשן זאָלן קומען אַהער, ווילן מיר נאָר אַזעלכע וועלכע וועלן אַנטוויקלען דאָס לאַנד. און די יידן זענען מערסטנס אַ האַנדלס־פאָלק... פאַרוואָס האַלטן עס די יידן פאַר נויטיק צו פאַרלאָזן אייראָפּע?" דאָ האָט דער אַרבעטער־פאַרטרעטער גענומען זוכן אַרגומענטן ביי היטלערן. „איך וויל נישט פאַרטיידיקן היטלער'ן פאַר זײַנע פאַרפאָלגונגען פון יידן. אָ ב ע ר עס איז נאָר גערעכט אָנצווייזן אַז עס האָבן געמוזט זײַן געוויסע אורזאַכן פאַר זײַן באַשלוס אַרויסצושיקן זיי וווהין נישט איז פון דײַטשלאַנד".

און מר. ג. הויבט אָן צו ציטירן אַ בוך פון מר. וואָרד פּרייס, דעם קאָרעספּאָנדענט פון דער רעאַקציאָנערער ענגלישער צײַטונג „דיילי מייל". מר. פּרייס איז געווען אַ פרײַנט פון היטלערן נאָך פאַר זײַן טריאומף. ער פלעגט אים באַגלייטן אויף זײַנע לופט־שיף־רייזעס איבער דײַטשלאַנד אַלס דער אייציקער ענגלישער קאָרעספּאָנדענט. ער האָט נישט ווייניק געהאָלפן צו פאַרדרייען דעם קאָפּ און צו פאַרשלעפערן די ענגלישע עפנטלעכע מיינונג בנוגע היטלערן. ד ע ם צוועק האָט אויך געדינט זײַן בוך:

"I KNOW THESE DICTATORS" וואָס די מאַטעריאַלן צו אים האָט ער געשעפּט פון די פאַרגיפטעטע מקורות פון די נאַציס. איצט — זינט די מלחמה האָט זיך אָנגעהויבן — איז ער, פאַרשטייט זיך, אַ קעגנער און אַן עקספּערט פון היטלעריזם. פון אָט דעם בוך זיינעם האָט מר. ג. גענומען ציטאַטן אָן וועלכער נישט איז קריטיק און האָט זיי פאָרגעלייענט אין פּאַרלאַמענט.

„בעת דעם כאַאָס נאָך דער מלחמה איז פאַר־געקומען אַ נייע יידישע אינוואַזיע פון דייטשלאַנד. זי איז געקומען פון פּוילן און גאַליציע. די סבה פון אָט דער אימיגראַציע איז געווען דער צוזאַמענברוך פון דער דייטשער וואַליוטע וואָס דאָס האָט געגעבן די יידן פון די שכנות'דיקע לענדער אַ געלעגנהייט צו מאַכן גרויסע פּראָפיטן לויט זייער ווונטש. יעט־וועדער וואָס פלעגט קומען דעמאָלט קיין דייטשלאַנד מיט פרעמדער וואַליוטע האָט געקענט אָפּקויפן גע־שעפטן און הייזער צו פאַנטאַסטיש נידעריקע פּרייזן. 1) גלייכצייטיק האָבן די אינטעלעקטועלע פון דער יידישער ראַסע גענומען שטיקן די אינטע־ליגענטע פּראָפעסיעס. הגם די יידן האָבן אויסגע מאַכט נאָר 10 פּראָצענט פון דער גאַנצער דייטשער באַפעלקערונג, זענען אָבער 45 פּראָצענט פון דער מעדיצינער־פאַקולטעט אין בערלין געווען יידן, בעת היטלער איז געקומען צו דער מאַכט. יידישע דאָקטוירים און כירורגן זענען געווען אַ גרויסער צאָל אפילו אין קאַטוילישע שפּיטאָלן. יידישע אַד־וואָקאַטן זענען געווען פון 29 פּראָצ. אין דאָרטמונד ביז 67 פּראָצענט אין ברעסלוי. פון 234 טעאַטער־

1) אָבער האָבן עס דעמאָלט געטאָן נאָר יידן אַליין? אַמעריקאַנער, האָלענדער, שווייצער — ניט? און דייטשע פּראָפיט־זוכער האָבן ניט באַ־רויבט זייער אייגן פאָטערלאַנד? איז ניט דעמאָלט אויף די הייוון פון דער אינפלאַציע אויסגעוואַקסן די גיגאַנטישע מאַכט פון דעם עכט־דייטשן מאַגנאַט שטינעס? און איז ניט די אינפלאַציע גופא געשאַפן געוואָרן אין יענע יאָרן פון די דייטשע אינדוסטריעלער און באַנקירן, כדי אויסצונוצן פאַר זיך דאָס געשלאָגענע אייגענע פאָלק? (י. נ. ש.)

> מענעדזשערס זענען איבער פופציק פראָצענט גע־וועזן יידן. 1) באַזונדערס אומדערטרעגלעך פון נאַציאָנאַלן שטאַנדפּונקט איז געווען וואָס די פּאָפּו־לערע פרעסע און די פאַרלאַגן זענען געווען באַ־זעצט און קאָנטראָלירט פון יידן, מיט די צוויי באַקאַנטע פירמעס אולשטיין און מאָסע אין דער שפּיץ".

אין דעם מאָמענט האָט דער פינאַנץ־מיניסטער מר. ספּענ־דער געמאַכט אַ באַמערקונג צום רעדנער: „עס לוינט זיך צו לייענען, גלייכצייטיק מיט פּריים'עס בוך, אויך דאָס בוך פון ל. גאָלדינג: „די יידישע פראַגע".—אָבער מר. ג. האָט זיך נישט געלאָזט פאַרפירן און ער האָט תּכף געענטפערט:

> „לואי גאָלדינג איז אַ ייד און קיינער וועט ניט דערוואַרטן אַז ער זאָל זיין עפּעס אַנדערש ווי אַ פּאַרטייאישער פון יידן וועלכע סטאַרען זיך צו באַ־הערשן אויסטראַליע. צי גלויבט דער מיניסטער אַז אין דייטשלאַנד ווו דאָס פאָלק איז הויך־אינטעלי־גענט, זענען די יידן געווען אַזאַ גרויסע גייסטיקע קראַפט אַז מיט דעם אַליין האָבן זיי געקענט באַ־הערשן די געלערנטע פּראָפעסיעס?"

ווידעראַמאָל אונטערברעכט אים דער מיניסטער ספּענדער מיט אַ מענטשן־פריינטלעכער דערקלערונג: „עס איז פאַראַן אַ היסטאָרישע דערקלערונג דערצו". אָבער מר. ג. פירט אָן זיין

---

1) די דאָזיקע נאַרישע מאַטעמאַטיק ווערט אַנגעווענדעט פון אַנטיסע־מיטן אומעטום. אויב די גייסטיקע אַרבעט פון פעלקער זאָל רעגולירט ווערן לויט זייער פּראָצענט אין לאַנד, ווי זאָל זיין מיט די גרויסע טאַלענטן? צווישן די טרעגער פון דעם נאָבל־פּרייז אין דייטשלאַנד און עסטרייך זענען יידן געווען פאַרטראָטן מיט צענדליקער נעמען, הגם לויטן פּראָצענט האָבן זיי געזאָלט זיין נאָר 0,1 פּערזאָן. זאָל מען אַלזאָ פאַרבאָטן אַזעלכע מענטשן ווי איינשטיין אָדער פרויד אָדער האָבער צו אַנטוויקלען זייערע אידעען וואָס רעוואָלוציאָניזירן די וויסנשאַפט און די וועלט, צוליב אַט יענער אַנטיסעמיטישער מאַטעמאַטיק? זאָל מען אין דער טעאַטער־וועלט ליקווי־דירן דעם טאַלענט פון אַ ריינהאַרט אָדער מעסנער, ווייל זיי שטייגן אַריבער דעם פּראָצענט? אויב דאָקטוירים און אַדוואָקאַטן זענען געווען אין אַ גרוי־סער צאָל, ו ו ע ר האָט זיי געגעבן די מעגלעכקייט צו אַרבעטן, אויב ניט די אַלגעמיינע ניט־יידישע באַפעלקערונג, וועלכע האָט גערן באַנוצט זייער דינסט? (י. נ. ש.)

אטאקע ווייטער און גייט שוין אריבער צו אויסטראליע.

„די פעלץ־געשעפטן זענען גאנץ אונטערן קאנטראל פון יידן. די מאנטל־געשעפטן אויך. די פרעסע פון לאנד, די אוונט־צייטונגען פון מעלבורן, איז אויך קאנטראלירט פון אט די מענטשן וואס שטרעקן איצט אוים זייערע פינגער אויך צו דרום־אויסטראליע.. אויף וויפיל עס איז נוגע אויסט־ראליע, זענען זיי דא נישט געוואונטשן. מיר האבן גענוג עקספלואטאטארן צווישן אונזער אייגענעם פאלק, אבער די לייט זענען מלכים פון עקס־פלואטאציע. איך וועל ביי אן אנדער געלעגנהייט פארטזעצן מיין רעדע".

דאס איז א קלאסישער מוסטער פון א יידן־העצערישער רע־דע. פונדעסטוועגן האט דער רעדנער באנוצט אין זיין דרשה אויך אזעלכע ווערטער: „איך האב נישט קיין אנטי־יידישע גע־פילן און פיל נישט שום ראסן־שנאה." צו די גיפטיקע בא־ליידיגונגען האט ער דערמיט נאך צוגעלייגט א גוט שטיק צביעות וועלכע קען אבער קיינעם נישט אפנארן. עס וואלט געווען אינ־טערעסאנט צו וויסן צי האלט ער נאך איצט די באווייזן פון היטלערן פאר שטארק גענוג כדי מיט זיי צו באגרינדן דעם אנ־טיסעמיטיזם אין אויסטראליע. „היטלער" איז דאך אין דער צווישנצייט געווארן נישט נאר דער פיינט פון יידן,—אויך פון ענגלאנד און אויסטראליע.

:: :: :: ::

האט זיך גערארפט מאכן אז איך האב זיך צונויפגעטראפן מיט מר. ג. אין פערט. לויט מיין פראגראם, האב איך געזאלט זען יעטווערן דעפוטירטן פון מערב־אויסטראליע אין פעדעראלן פארלאמענט, און מר. ג. איז טאקע געווען א פארטרעטער פון יענעם לאנד אין וועלכן עס ליגט די קימבערליי־געגענט. האב איך איינמאל טעלעפאנירט אין זיין אפיס, נישט געטראפן אים און איבערגעלאזן מיין טעלעפאן־נומער. איך האב אבער פון אים נישט געהערט, און כמעט פארגעסן אן דעם.

אין אַ פּאָר טעג אַרום הער איך אין טעלעפאָן אַן אויפגערעגטע שטים: „דר. שטיינבערג, איר קענט מיך נישט, אָבער איך מוז זיך היינט מיט אייך טרעפן. קענט איר קומען צום לאָנטש מיט מיר?” ענטפער איך: ווער זייט איר? קען איך אייך?

ענטפערט דער אויפגערעגטער מענטש: איר קענט מיך נישט, אָבער די זאַך איז פאַר אייך וויכטיק...

— פונדעסטוועגן מוז איך באַשטיין — זאָג איך אים — אויף דערויף אַז איר זאָלט מיר זאָגן ווער איר זייט....

— איך בין דער שוויגערזון פון מר. ג... מיין נאָמען איז אַזוי און אַזוי... ער אײַלט זיך נישט צו טרעפן זיך מיט אייך, אָבער איך מוז מיט אייך רעדן וועגן דעם...

— אויב אַזוי — האָב איך זיך אָפּגערופן — בין איך גרייט צו טרעפן זיך היינט מיט אייך.

ער האָט זיך קענטיק געפילט דערלייכטערט. צו מיטאָג־צייט האָב איך דערזען אַ יונגן מאַן מיט אַ העכסט־סימפּאַטישן פּנים וועלכער האָט תכף אָנגעהויבן רעדן מיט ערלעכער אויפרעגונג. זיין שוויגער־פאָטער איז בכלל אַ גוטער און קלוגער מענטש, נאָר עפּעס איז פאַלש אין אים בנוגע יידן... ער קען נישט זיין געררעכט לגבי זיי.. איר האָט מסתמא געלייענט וועגן זיין רעדע אין פּאַרלאַמענט... אַז איר האָט טעלעפאָנירט צו אים, האָט ער דערקלערט אַז ער וויל זיך נ י ש ט טרעפן מיט אייך. האָבן מיר, זיין טאָכטער און איך, אריינגעטענה'ט אין אים אַז עס איז נישט פיין.. איר זייט אַ דזשענטלמען, געקומען צו אונז אין לאַנד מיט אַ מיסיע... א י ך האַלט שטאַרק פון אייער פּלאַן.

רייס איך אים איבער מיט אַ פריינטלעכן שמייכל: איז וואָס זאָל איך איצט טאָן מיט אים?

ענטפערט ער מיר אַז איך זאָל אים נאָכאַמאָל טעלעפאָנירן און בעטן וועגן אַ צוזאַמענקונפט, און ז י י וועלן שוין צוזען אַז ער זאָל צושטימען. — זאָג איך אים אַז לײדער קען איך עס נישט טאָן, נאָכדעם ווי איך ווייס שוין וועגן זיין באַציאונג, אַז מיין פערזענלעכע ווערדע קען עס נישט דערלויבן...

ענטפערט ער אָפּ מיט אַ טיפער אויפרעגונג: איר זענט דאָך אינטערעסירט אין דעם דערפאָלג פון אייער מיסיע, טאָרט איר

נישט קוקן אויף אייער פּערזענלעכער ווערדע... און מר. ג. איז אַן איינפלוסרייכער דעפּוטירטער, קען איך טאָן אַמאָל שאַדן.

— ניין, דאָס איז גראַד די ווערדע פון אונזער מיסיע וועלכע איך מוז אָפּהיטן... מיר קענען נישט גיין צו דעפּוטירטע מיט דער היטל אין האַנט...

— איז ווי זאָל איצט זיין? — פרעגט ער כמעט אין פאַר־צווייפלונג.

איך האָב דאָס וואַרעמסטע געפיל צו דעם יונגן מאַן און צו זיין פרוי. איך בין זייער צופרידן וואָס דער אומפריינטלעכער צופאַל האָט מיך צונויפגעפירט מיט ד׳ צוויי גוטע יונגע אויסט־ראַליער.

— איך מוז זין איצט אָפּהאַלטן און וואַרטן ביז ע ר וועט מיך איינלאַדן—אַזוי שליסן מיר אָפּ דעם שמועס.

— אָלרייט, איר וועט מאָרגן פרי פון אים הערן...

מאָרגן פרי, די באַקאַנטע יוגנטלעכע שטים אין טעלעפאָן: „האָט ער אייך שוין טעלעפאָנירט?"—מיט גרויס סימפּאַטיע צום יונגן פריינט ענטפער איך: „ניין, ביז איצט נישט".—אַ פאַרסאָפּעטע שטים פון ווייטן רייסט זיך אָפּ: „אָלרייט, וועט איר הערן פון אים שפּעטער... מיר האָבן גערעדט מיט אים נעכטן אַ גאַנצן טאָג... אָבער דערמאָנט נישט אַז איר האָט געלייענט זיין רעדע".

אין אָוונט האָט מר. ג. טעלעפאָנירט. מיט אַ געלאַסענער שטים וואָס האָט קיין זאַך נישט פאַרראַטן, האָט ער מיך געבעטן צוקומען אין דעם אָפּיס צו טרעפן זיך מיט אים. איך האָב צו־געזאָגט.—נעקסטן טאָג בין איך געזעסן קעגנאיבער אַ 70־יעריקן קרעפטיקן מאַן, אַזאַ וואָס מען רופט אַן ביי אונז אַ מענטש אַ גבר. נישט אויפהויבנדיק אויף מיר די אויגן, האָט ער גערעדט און פון צייט צו צייט גענומען אַ פּאַפּיר פון טיש. ער האָט גע־הערט,—זאָגט ער—וועגן אונזער פּראָיעקט, און ער וווּנדערט זיך וואָס מיר האָבן אויסגעקליבן גראַד קימבערליי. ער קענט די געגנט ווייל ער פאַרטרעט איר אין פּאַרלאַמענט... זיין וואַלקרייז איז כמעט גאַנץ מערב־אויסטראַליע, דער גרעסטער אין דער וועלט. ער האַלט אין איין שטענדיקן אַרומפאָרן איבערן לאַנד

כדי צו שטודירן די באַדערפענישן פון דער באַפעלקערונג... ווייסט ער די שוועריקייטן פון קימבערליי...

איך האָב זיך געמוזט וווּנדערן. אייגנטלעך איז דאָ געזעסן אַ פּריינט פון יידישן פאָלק וואָס האָט געזאָרגט פאַר זיין צוקונפט. ווי האָט דאָס געשטימט מיט יענער רעדע זיינער?... אַז איך האָב געוואָרפן אַן אויג אויף זיין מיט פּאַפּירן פאַרלייגטן טיש, האָב איך פּלוצים באַמערקט די רויטע קאַנטן פון אַ באַקאַנט ביכל. נאָך אַ ווײַלע, און איך האָב דורכגעלייענט דעם טיטל פון בוך L. GOLDING. "THE JEWISH PROBLEM." אָט טאַקע יענעם בוך וואָס דער מיניסטער ספּענדער האָט אים געראַטן צו לייענען בעת זיי רעדע אין פּאַרלאַמענט. דאָס וואָס דער מיניסטער האָט ביי אים נישט אויסגעפירט, האָבן אַפּנים די קינדער גע׳פּועל׳ט.

האָב איך אים געענטפערט אומגעפער אַזוי: אודאי וואָלטן מיר געווען צופרידן צו באַקומען אַ בעסערע געגנט פאַר קאָלאָניזאַציע, אָבער, דוכט זיך, מען איז נישט גרייט צו געבן... אָבער אויך קימבערליי איז גאָר נישט שלעכט, מיר האָבן צוגעגרייט אַ באַריכט וועגן אונזער באַזוך דאָרטן. אפשר וועט מר. ג. זיך באַקענען מיט אים?...

מר. ג. האָט זייער גערן איינגעוויליקט צו לייענען עס. גראָד פאָרט ער אַרויס דעם אָוונט אויף אַ רייזע, וועט ער זיך באַקענען מיט דעם רעפּאָרט אין וועג. דערנאָך קענען מיר האָבן נאָך אַ קורצן שמועס וועגן דעם, ווען ער וועט זיך אַריינכאַפּן אויף אַ ווײַלע קיין פּערט...

אַז איך האָב אים ווידער געטראָפן אין דעמזעלביקן פּלאַץ מיט אַ פּאָר טעג שפּעטער, איז ער געווען נאָך מער צוגעלאָזט, הגם אַלץ עפּעס ווי געפּענטעט. ער האָט געלעזן דעם רעפּאָרט און געפינט אים אינטערעסאַנט. קיינע גוזמאות זענען דאָרטן נישטאָ. אים דוכט אָבער אַז מען וואָלט געדאַרפט באַקומען פאַר די פּליטים נאָך אַ בעסערע געגנט... יעדנפאַלס אַז איך וועל שפּעטער אַריבערקומען קיין קאַנבערא, וועט ער מיך באַקענען מיט די מיניסטאָרן.

וואָס האָב איך נאָך געקענט פאַרלאַנגען פון אים? האָב איך

געזאָלט אַרויסזאָגן מיין גאָר קליינעם צוטרוי צו אים אָדער גלויבן אין זיין זייַלישער פּאַרענדערונג פאַר די פּאָר טעג? מיר האָבן זיך העפלעך געזאָגט „גודביי" און פאַנאַנדערגעגאַנגען זיך. וועגן מיין שמועס מיט זיין שוויגערזון האָבן מיר נישט דערמאָנט אַ וואָרט.

:: :: :: ::

און איצט—אין אָקטאָבער—האָב איך דורכגעלייענט אַז ער איז נאָך אַ קורצער קראַנקהייט געשטאָרבן. ער איז געווען אקאָרשט נאָכאַמאָל אַריין אין פּאַרלאַמענט, אָן שום קעגנערשאַפט פון אַנדערע קאַנדידאַטן. דער פּאַרטיי-לידער קערטן האָט דער־קלערט אַז מר. ג. איז געווען אין זיין וואַל־קרייז באַליבט און געאַכטעט פון אַלעמען. מען האָט אים דערפאַר גערופן מיט אַ צערטלעכן צונעמעניש "TEXAS" הייסט עס דאָך, אַז ער איז געווען אַ ווילער און האַרציקער מענטש? ווי אַזוי האָט זיך אין אַזאַ האַרץ באַזעצט און באַלעבאַטעוועט די פיינטשאַפט צו יידן, די אָממערסטן גע'רודפ'טע מענטשן? וואָס האָט פּאַסירט אין זיין ביאָגראַפיע? מיר וועלן עס מער קיינמאָל נישט דערפאַרן. אָבער זיין כבוד האָבן אַזוי' איידל אָפּגעהיט זיינע קינדער, און זייער ליבט וועט אָפּווישן דעם שאָטן.

אין לייבאָר-קאַונסיל

פונקען פון אָפענעם אַנטיסעמיטיזם האָבן, אומדערוואַרטעט פאַר מיר, אַרויסגעשפּריצט אין דער עפנטלעכער זיצונג פון סידנעיער טרייד־און לייבאָר־קאָונסיל, דעם 18טן יאַנואַר 1940. דער אָוונט געהערט צו איינעם פון די סאַמע טייערע פאַר מיר אין מיינע אויסטראַלישע וואַנדערונגען. קיין איין דעטאַל פון אים זאָל דערפאַר נישט באַהאַלטן ווערן.

מיט אַ וואָך פריער האָב איך באַזוכט אין געביידע פון טריידס־האָל מר. קינג, דעם סעקרעטאַר פון דעם לייבאָר־קאָונסיל, וואָס פאַראייניקט אין אַן ארגאַניזירטער פאָרם דעם גאַנצן אינדוסטריעלן פּראָלעטאַריט פון ניו־סאַוט-וועלס. ווידער אַמאָל האָב

איך געהאַט די זעלביקע דערפאַרונג ווי מיט אַנדערע פירנדיקע פּערזאָנען פון דעם לאַנד, ווי מיט די מיליטערישע אָדער מלוכה־פירער. קיין שום באַזונדערע אַטמאָספער פון גרויסקייט, פון מאַכט־בלאָזניש האָט נישט ארומגערינגלט אויך מר. קינג'ן. אַן עלטערער מענטש, מיט אַ גוטמוטיקן פּנים פון אַ קירכלעכן מגיד, מיט ברילן וואָס געבן צו דער פיגור אַן אויסדרוק פון אומ־באַהאָלפנקייט, איז באַשיידן געזעסן אין אַ באַשיידענעם צימערל. דאָס געביידע פון טריידס־האָל באַשטייט פון אייניקע עטאַזשן; אין יעדן צימער איז פאַרטראָטן אַ באַזונדער טרייד־יוניאָן אָדער אַן אַנדער אַרבעטער־אינסטיטוציע. אַ פערטל מיליאָן אַרבעטער שטייען, אַזוי צו זאָגן, אַרום די ווענט פון אָט דעם נישט־אָנזע־עוודיקן בנין וואָס האָט איבערגעלעבט נישט ווייניק שטורמס אין דער פאַרגאַנגענהייט. אָבער דער סעקרעטאַר פון אָט דעם בנין איז אַ שטילער מענטש מיט אַ שטילער שטים וואָס רעדט פּאַמע־לעך, מיט שטענדיקע אָפּהאַלטן, ווי צײלנדיק זיינע ווערטער.

ער האָט מיך פריינטלעך אויפגענומען, דערמאָנט אַז מיר האָבן זיך שוין געטראָפן אין מעלבורן און דערציילט אַז זיין קאָונסיל האָט שוין איינמאָל אָנגענומען אַ רעזאָלוציע פון סימ־פּאַטיע צו אונזער פּראָיעקט. ווען דעם האָט ער שוין טעלעגראַ־פירט דעם 1טן דעצעמבער צום צענטראַל־ראַט פון די טרייד־יוניאָנס אין מעלבורן: „דער קאָונסיל אונטערשטיצט דעם יידישן סעטלמענט אין קימבערליי". אַז ער האָט דערהערט אַז איך וואָלט וועלן אַדרעסירן פּערזענלעך דעם קאָונסיל אין סידנעי, האָט ער תכף דערקלערט זיין גרייטשאַפט צו אָרגאַניזירן עס ביי דער נעקסטער אַלגעמיינער זיצונג פון די דעלעגאַטן. אין אַ פּאָר טעג אַרום האָב איך געהאַט פון אים די אָפיציעלע איינלאַדונג. איך בין יענעם טאָג געווען זייער פאַרמאַטערט אי פון דער גרויסער היץ אי פון דער אַרבעט אין לויף פון טאָג. אַז איך בין אַזייגער אַכט אין אָוונט אַריין אין דעם פּשוטן זאַל פון דער פאַרזאַמלונג, האָב איך געפונען ערשט אַ פּאָר דעלעגאַטן צעוואָרפן איבער דער ברייטקייט פון רוים. באַלד אָבער האָט זיך דער זאַל אָנגעפילט מיט מענטשן, דער פּאַרזיצער מר. יוז (אַ גאַר יונגער מענטש פון אַ יאָר 27) האָט מיך אַרויפגענומען צו דעם פּאָדיום ווו עס איז

געשטאַנען זיין טישל און דער פּלאַץ פאַרן רעדנער. איך האָב דערזען פאַר זיך אַ ריי בענקלעך פון ביידע זייטן פון האָל, באַזעצטע מיט אַ הונדערט שווייגנדיקע מענטשן. זיי האָבן געשוויגן אויך שפּעטער בעת דער גאַנצער צייט פון מיין רעדע. אויף אַ ווײַלע האָט זיך מיר אפילו געגומען דוכטן אַז זיי זענען נישט אינטערעסירט צו הערן ד י זאַך. אָבער עס איז נישט אַזוי: דאָס איז מסתמא דער מנהג המדינה, דער טעמפּעראַמענט פון אַ פאָלק. די באַדייטונג פון אַזאַ זיצונג איז מיר געווען קלאָר. דאָס זענען געווען פאַרטרעטער פון דעם שטאַרקסטן און אינדוסטריעלסטן שטאַט אין אויסטראַליע. פון דער ליטעראַטור און פּרעסע האָבן מיר געוווסט אַז דער אויסטראַלישער אַרבעטער איז קעגן מאַסנהאַפטער אימיגראַציע אין זיין לאַנד. איצט בין איך געשטאַנען פּנים אל פּנים מיט אים, און אַן אָפענעם שמועס וועגן אָט דער אָנגעווייטיקטער פראַגע. ווען האָב איך זיך פאָרגעשטעלט אַז איך וועל האָבן צו זאָגן אַ וואָרט אין אַזאַ שמועס אין נאָמען פון די יידישע מאַסן? און הגם איך האָב פון זייער רעזאָלוציע געוווסט אַז זיי זענען נישט קיין קעגנער, דאָך האָב איך געקוקט מיט אַ געוויסער האַרץ־קלאַפּעניש אויף אָט דער אומבאַקאַנטער שווייגנדיקער פאַרזאַמלונג.

איך האָב זיי געזאָגט גלייך אין אָנהויב ווי דאַנקבאַר איך בין וואָס זיי האָבן מיר געגעבן די געלעגנהייט צו רעדן צו זיי אָפן. מיין גאַנץ באַוווסטזיניק לעבן איז דורכגעגאַנגען אין דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג פון אייניקע פעלקער. דעריבער ווילט זיך מיר האָבן, ראשית כל, זייער צושטימונג צו אונזער פּראָיעקט... איך האָב דערמאָנט וועגן די ליידן פון די יידישע מאַסן אונטער היטלער׳ס בייטש. ווי זיי ווערן נישט נאָר פּאָליטיש און עקאָנאָמיש רואינירט, נאָר אויך מאָראַליש דעגראַדירט. הונדערטער טויזנטער מענטשן ווערן פאַרפאָלגט און אפילו פאַרניכטעט נישט פאַר פאַרברעכן, נאָר דערפאַר ווייל זיי זענען געבאָרן געוואָרן יידן... אָבער די יידן־פאַרפאָלגונגען זענען פּונקט אַזאַ אויסדרוק פון פאַשיזם ווי די אַרבעטער־פאַרפאָלגונגען. די זעלביקע האַנט אין דייטשלאַנד וועלכע האָט געיאָגט די יידן, האָט פאַרניכטעט אַלע פּראָלעטאַרישע אָרגאַניזאַציעס און טרייד־יוּ־

ניאָנס. דערפֿאַר ווייסט דער אַרבעטער אומעטום אַז זיינע אינטערעסן זענען סאָלידאַריש מיט די יידישע פּליטים.

איך האָב דערנאָך געשילדערט קורץ די הויפּט־שטריכן פֿון קימבערליי־פּלאַן. עס זאָלן אריינגעבראַכט ווערן יונגע מענטשן וועלכע וועלן זיך אונטערנעמען דורכצופירן די שווערע פּיאָנערישע אַרבעט פון עפענען אַ ניי לאַנד. די ערשטע יאָרן וועלן זיי פירן אַ מין קאָאָפּעראַטיוועווירטשאַפט; אָבער שפּעטער, אַז עס וועלן ווערן געגרינדעט פאַבריקן, וועלן זיי שטיין אונטער די אַלגעמיינע סאָציאַלע געזעצן פון לאַנד... די קאָלאָניסטן וועלן נישט שטרעבן צו גיין אין די שוין באַפעלקערטע שטעט אָדער אונטערגראָבן דאָרטן די אויסגעקעמפטע סאָציאַלע סטאַנדאַרדן. זיי וועלן אויך אין קימבערליי נישט שטרעבן צו שאַפן אַ באַזונדערן פּאָליטישן שטאַט וועלכער זאָל זיך אָפּשיידן ווי נישט איז פון אויסטראַליע. פאַרקערט זיי וועלן ווערן בירגער און העלפן פאַרשטאַרקן די דעמאָקראַטישע פּרינציפּן אין זייער נייעם היים...

אַז איך האָב פאַרענדיקט האָט דער עולם אַ ווײַלע געשטומט. דערנאָך ערשט האָבן זיך אָנגעהויבן די פראַגן, פון וועלכע איך האָב געקענט ארויסזען די שטימונג אין זאַל. די ערשטע פראַגע, געשטעלט אין אַ קורצער פאָרם פון אַן עלטערן אַרבעטער, האָט געזאָלט אונטערשטיצן מיין זאַך. „זאָגט ביטע, צי האָבן יידן באַוויזן ווו נישט איז זייער פעאיקייט צו קאָלאָניזירן?"
—איך האָב דאַנקבאַר אָפּגערופן זיך צום אומבאַקאַנטן פריינט. „יאָ, עס איז דאָ אַזאַ לאַנד—פּ אַ ל ע ס ט י נ ע. זייערע דערגרייכונגען דאָרטן זענען וווּנדערבאַר. זיי האָבן אַ האַלבע וויסטעניש פאַרוואַנדלט אין בליענדיקע גאָרטנס. אָבער זיי האָבן געקענט פאַרענדערן דאָס לאַנד נאָר אַ דאַנק דעם וואָס זיי האָבן צוערשט זיך אליין פאַרענדערט. צענדליקער טויזנטער יונגע מענטשן, קינדער פון סוחרישע און פּראָפעסיאָנעלע שיכטן, האָבן זיך גענומען צו פיזישער אַרבעט... זיי האָבן עס געשאַפן דאָרטן די „אַרבעטער-פעדעראַציע" מיט 120,000 מיטגלידער, וועלכע איז די איינפלוסרייכסטע ארגאַניזאַציע אין לאַנד". פון אַ באַנק גאַנץ הויך אויף דער רעכטער זייט האָט זיך אויפגעהויבן אַ דע־

לעגאַט מיט אַ פֿראַגע: „אָבער האָבן זיי נישט צוגענומען ערד ביי די אַראַבישע פּויערים?"

דאָס איז געווען דער ערשטער שאָס פֿון אַן אומפּריינטלעכער האַנט. אָבער ווער איז דער פֿראַגע־שטעלער: אַ לינקער אָדער אַ שונא ישראל? איך האָב געענטפֿערט: „עס איז נישטאָ אין פּרינ־ציפּ קיין שום פֿיינטשאַפֿט צווישן אַראַבישע פּויערים און יידישע אַרבעטער אין פּאַלעסטינע. די קאָנפֿליקטן ווערן דאָרטן קינסט־לעך געשאַפֿן פֿון סאָציאַלע פֿאַקטאָרן וואָס שטייען הינטער די סצענעס. איך דאַרף א י י ך דאָ נישט דערציילן ווער די דאָזיקע פֿאַקטאָרן זענען"... אומדערוואַרטעט האָט דאָ אויסגעבראָכן אַ האַנט־פּאַטשעריי. דער פּונק פֿון סאָציאַלער אויפֿרעגונג, אַזוי באַקאַנט אין אַלע אַרבעטער־פֿאַרזאַמלונגען פֿון דער וועלט, איז דורכגעלאָפֿן דורך דעם עולם. עס איז געוואָרן לעבעדיקער, די איינצל־דעלעגאַטן האָבן גענומען אַרויסשיינען פֿון דער מאַסע. פֿון אַלע זייטן האָבן זיך געטראָגן פֿראַגן: פֿון וועלכע לענדער וועלן קומען די עמיגראַנטן? וועלכע שפּראַך וועט זיין ביי זיי? צי וועלן זיי אַלע זיין מיטגלידער פֿון טרייד־יוניאָנס? וואָס וועט זיין זייער ערשטע באַשעפֿטיגונג? פֿון וואַנעט וועט מען נעמען געלט פֿאַר דער זאַך?...

איך בין שוין איצט געזעסן ביים טיש נעבן דעם פֿאָרזיצער און אַלע ווילן זיך אויפֿגעהויבן צו ענטפֿערן. צי וועלן אַלע זיין טרייד־יוניאָניסטן? אַ סך פֿון די עלטערע מענטשן—געוויס, אָבער נישט די יוגנט מיט וועלכער מיר וועלן אָנהויבן.. זיי וועלן קומען פֿון די מזרח־אייראָפּעאישע לענדער מערסטנס, נישט פֿון איין לאַנד.... ענגליש וועט זיין זייער אָפֿיציעלע שפּראַך.... דאָס געלט וועט געשאַפֿן ווערן פֿון אַ ספּעציעלער יידישער אינסטי־טוציע אין לאָנדאָן. יידן פֿון דער גאַנצער וועלט ברענגען אויס ביז איצט גרויסע סומען אויף פֿילאַנטראָפּישער הילף פֿאַר די פּליטים. זיי ווילן עס אָבער בעסער אָפּגעבן פֿאַר גרויסע קאָלאָ־ניזאַטאָרישע צוועקן... יידן זענען נישט אינטערעסירט צו פֿאַר־בלייבן הענדלער, ווי די געשיכטע האָט זיי געצוווּנגען: זיי ו ו י ל ן אַריבערגיין צו אַלע נאָרמאַלע אַרבעטן...

עס האָט, דוכט זיך, געהערשט אַ שטימונג פֿון סימפּאַטיע אין

זאָל. דער עולם האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ, האָט אונטערשטיצט מיינע ענטפערן מיט אויסרופן. נאָר עפּעס אין איין ווינקל פון דער לינקער זייט האָט זיך געהערט אַ געמורמל ווי פון אומצופרי־דענע מענטשן. (שוין בעת מיין רעדע האָב איך עס דערפילט). דער סעקרעטאַר מר. קינג האָט איצט פאָרגעלייענט אַ רעזאָלוציע:

„דער לייבאָר־קאָונסיל פון ניו־סאַוט וועלס באַשטעטיקט זיין אונטערשטיצונג פון דעם פּראָיעקט פון אַ יידישן לאַנדווירטשאַפטלעכן ישוב אין קימבערליי, אַלס אַ מיטל פון הילף צו די פּליטים פון פאַשיסטישן טעראָר. גלייכצייטיק, נע־מענדיק אין באַטראַכט אַז איינציקע שבטים פון די איינגעבוירענע (אור־איינוווינער) לעבן נאָך אין יע־נער געגנט און קענען ווערן געשעדיקט דורך אַן אייראָפּעאישן ישוב, פאַרלאַנגט דער קאָונסיל פון דער פעדעראַלער און מ.־א. רעגירונג צו שאַפן פאַ־סיקע רעזערוו־פּלעצער פאַר יעדן שבט אויף זיין אייגן לאַנד. די דאָזיקע רעזערוואַטן זאָלן זיין אומ־באַרירבאַרע און געשיצטע פּלעצער, צוזאַמען מיט אַלע זייערע מינעראַל־וואַסער־האָלץ־און אַנדערע רעכטן וואָס געהערן צו די באַטרעפנדיקע שבטים".

אין אַ קורצער רעדע האָט ער באַגרינדעט די רעזאָלוציע. עס איז די פליכט פון לייבאָר—האָט ער דערקלערט—צו קומען צו הילף די קרבנות פון פאַשיזם. אין דער קימבערליי־סכעמע האָט דער אויסטראַלישער אַרבעטער די געלעגנהייט אַרויסצווייזן אויף אַ פּראַקטישן אופן זיין הילף. דער נייער ישוב וועט פון קיין שום זייט נישט באַדראָען די אינטערעסן פון די אויסטראַלישע אַרבע־טער. מען דאַרף מער נישט אָפּהיטן די רעכט פון די איינגעבוי־רענע שוואַרצע. עס איז אָבער קיין צווייפל נישט אַז די אָנפירער פון דעם פּלאַן וועלן זיך פאַרפליכטן דערצו... — מען האָט זיך אויפמערקזאַם צוגעהערט צו די רואיקע, מישוב׳דיקע רייד פון קינג׳ן. קענטיק ער איז דאָ געווען דער אָנגענומענער, היימישער בעל־יועץ. זיין אַרגומענטאַציע איז געווען פאַרשטענדלעך און פשוט (וואָלט ער געקענט אַביסל גמרא, וואָלט ער געוווסט אַז

ד אָ ס איז דער בעסטער מיטל צו ווירקן אויף מענטשן. „זה נהנה וזה לא חסר": פאַרוואָס זאָל מען נישט טאָן עפּעס, אויב פאַר יענעם איז עס אַ טובה און מיר ברענגט עס נישט קיין שאָדן?)

מר. דזשעפרי האָט אונטערשטיצט די רעזאָלוציע און אריינגעבראַכט צוויי אינטערעסאַנטע מאָמענטן אין זיין רעדע. פאַרוואָס האָב איך נישט דערמאָנט די גרויסע אויפטוען פון דער רוסישער רעגירונג פאַר יידישער קאָלאָניזאַציע? — האָט ער געפרעגט—די סאָוועטן האָבן אָפּגעגעבן פאַר דעם צוועק אַ גאַנצע געגנט אין בירא־בידזשאַן. „דער בריטישער אימפּעריאַליזם האָט עס אַרויסגערופן די אומרוען צווישן די יידן און די אַראַבער. סאָוועט־רוסלאַנד איז דאָס איינציקע לאַנד וואָס האָט געלייזט דאָס יידישע פּראָבלעם!" דערנאָך האָט ער זיך געווענדעט צו מיר און געזאָגט: „מיינט נישט אַז נאָר אין אייראָפּע האָט דער פאַשיזם פאַרניכטעט מענטשן. אויך ביי אונז אין אויסטראַליע האָט מען אַזוי געטאָן. מען האָט ביי דער קאָלאָניזאַציע פאַרניכטעט די שוואַרצע איינוווינער פון לאַנד אַזוי אַז פון זיי איז כמעט גאָרנישט געבליבן. איך וויל אַז איר זאָלט עס וויסן...

עס איז פאַר מיר נישט געווען קיין צווייפל צו וועלכן לאַגער מר. דזשעפרי געהערט. זיינע ווערטער פון אונטערשטיצונג האָבן געהאַט אַ באַזונדערן באַטייט, ווייל ער איז געווען דער פאַרטרעטער פון דעם מעכטיקסטן אין אויסטראַליע יוניאָן: דער A.W.U. —איצט האָט זיך אונזער ענין דערנענטערט צו זיין לאַגישן סוף: מען האָט געזאָלט אָפּשטימען איבער דער רעזאָלוציע, און דער פאָרזיצער יוז האָט שוין געמאַכט די אַנטשפּרעכנדיקע האַנטבאַוועגונג דערצו. אָבער—גראַד איצט האָט זיך אָנגעהויבן אַ דעבאַטע. פון אַ באַנק הויך אויף דער רעכטער זייט האָט זיך אויפגעהויבן הער דעלעגאַט מר. ענדערסאָן, פאַרטרעטער פון דער יוניאָן „עלעקטריקל טריידס", און האָט דערקלערט אַז ער וויל רעדן קעגן דעם פּראָיעקט.

„האַלט אויף אויסטראַליע פאַר די אויסטראַליער!—האָט ער געזאָגט אין אַביסל אַן אויפגערעגטן טאָן.—עס איז פאַלש אויפצוריכטן דאָ אַ ישוב פון אַ באַזונדערער ראַסע אָדער גלויבן. די

באַטרעפֿנדיקע ראַסע האָט גאָרנישט געמיינזאַמעס מיט די אידעאַלן פֿון אויסטראַליע".

דאָס איז געווען דער ריכטיקער אַנטיסעמיטישער שאָס. אין יענעם לינקן זאַל־ווינקל וווּ עס האָט זיך געהערט פֿריער אַ שטילער געמורמל, זענען איצט די שטימען געוואָרן שטאַרקער. פֿון צווישן יענער גרופּע האָט זיך טאַקע באַלד אויפֿגעהויבן אַ קרעפּטיקער, הויכער מאַן מיטן נאָמען פּ. קעלי, פּאַרטרעטער פֿון די פּאַקערס און לאַגער־אַרבעטער. ער האָט די פֿראַגע אַ קירעווע געגעבן אין אַן אַנדער ריכטונג, אין דער אַלט־באַקאַנטער ריכטונג פֿון דעמאַגאָגיע. „זעט וואָס עס טוט זיך—האָט ער געשריען— אויסטראַליער אַרבעטסלײַט גייען אַוועק פֿון לאַנד צו פֿירן מלחמה און אויסלענדער קומען צו פֿאַרנעמען זייערע פּלעצער. די רייכע קלאַסן פֿון אויסטראַליע אונטערשטיצן די געפּלאַנעוועטע קאָלאָניע. זאָלן זיי בעסער אַ טראַכט געבן וועגן די אינטערעסן פֿון זייערע אייגענע אַרבעטסלײַט. דערווײַלע אָבער זעען מיר אַז ייִדישע פֿירמעס און ייִדישע פּליטים גראָבן אונטער די אַרבעט־באַדינגונגען אין אויסטראַליע"...

דער עולם אין זאַל איז געוואָרן אויפֿגעלעבט. אויף מר. קעלי האָבן זיך גענומען שיטן פֿון אַלע זייטן צורופֿן. אַז ער האָט אויסגעשריען: „צו וואָס אַוועקגעבן קימבערליי צו פֿרעמדע, לאָמיר עס אַליין אויסנוצן?"—האָט מען צו אים גערופֿן: וועסטו אַליין גיין קיין קימבערליי? אויף דערויף האָט ער זיך אָפּגערופֿן: ניין, איך נישט, אָבער... זײַנע רייד זענען שוין דערטרונקען געוואָרן אין אַן אויפֿברויז פֿון געלעכטער. צום סוף האָט ער פֿאַרלאַנגט אַ הוספֿה צו דער רעזאָלוציע: „אַז די רעגירונג זאָל עפּעס טאָן פֿאַר די אויסטראַלישע אַרבעטסלײַט". דער יונגער פּאָרזיצער האָט נאָר אַ שמייכל געטאָן און דערקלערט: ד אָ ס געהערט נישט צו דער טעמע און ער וואַרפֿט אָפּ די הוספֿה. גלייך נאָך דערויף האָט אַ דעלעגאַט פֿון דער שוך־בראַנזשע, מר. מאַלאָני, געפֿונען די ריכטיקע ווערטער כדי אָפּצוּוואַרפֿן די פֿאַלשע באַשולדיגונג: „איך—האָט ער געזאָגט—האָב גענוג דערפֿאַרונג אויף מיין געביט. אונטערגראָבן די אַרבעט־באַדינגונגען האָט מען ביי אונז אָנגעהויבן אַ סך פֿריער איידער די ייִדישע פּליטים זענען גע־

קומען, אַ סך פריער איידער היטלער איז געקומען. מיר האָבן געגנוג צרות אויך מיט ריין־אויסטראַלישע פירמעס, נישט נאָר יידישע (ד אָ ס האָט מען פון זאָל באַשטעטיקט דורך האַנט־פאַטשעריין), אָבער קימבערליי האָט גאָרנישט צו טאָן מיט דער אַרבעטסלאָזיקייט. אַ קאָלאָניע פון פּליטים אין אַ וויטער געגנט פון לאַנד וועט בשום אופן נישט באַאיינפלוסן אָט די פראַגע. עס איז אונזער פליכט צו אונטערשטיצן אַזאַ פּראָיעקט".

די שטים פון מר. מאַלאָני האָט אָפּגעקלונגען פריש און אויפריכטיק. אָבער נאָך אַ דעלעגאַט, דאַסמאָל פון די צוקער־אַר־בעטער, מר. שאַרטעל האָט פאַרנומען דעם פּלאַץ גלייך נאָך אים. דער הויך־וווקסיקער, נערוועזער שאַרטעל האָט אונטערגעטראָגן אַן אַנטיסעמיטישן דרוש לויט די קלאַסישע מוסטערן. ראשית כל האָט ער פאַרלאַנגט אַז, היות ד י (יידישע) פראַגע איז פון אַ גוואַלטיקער באַדייטונג זאָל אין נעקסטן חודש אָפּגעגעבן ווערן אַ באַזונדער אָוונט כדי צו האָבן אַ „פולע דיסקוסיע" פון דער פראַגע. האָט אים דער פאָרזיצער מיט אַ שמייכל געפרעגט צי וויל ער, הייסט עס, אונטערברעכן די איצטיקע זיצונג. דאָס האָט ער נישט געוואָלט און איז אַריבערגעגאַנגען צו דער אַטאַקע. מיט אַ ביטערער שטים האָט ער געפרעגט דעם עולם: פאַרוואָס עפּעס האָט די פעדעראַלע רעגירונג דערלויבט שטיינבערג'ן אַרומצו־פאָרן איבער אויסטראַליע מיט זיין פּראָיעקט? וואָלט זיין טעטי־קייט געווען נוצלעך פאַר די אַרבעטער, וואָלט דאָך אים די מענ־זיס־רעגירונג נישט געהאָלפן?...

דער פלינקער רעדנער האָט געוואָלט אויסנוצן די קעגנער־שאַפט פון אַרבעטער צו דער רעגירונג, כדי אַריינצוּוואַרפן אין זייער נשמה אַ חשד קעגן מיין אַרבעט. פונקט אַזאַ אַרגומענט האָב איך איינמאָל געהערט אין אַ פּראָוויץ־פאַרזאַמלונג פון אַ „לינקער" רעדנערין: „פאַרוואָס עפּעס געפינט איר שטיצע ביי אונזער רעגירונג, בעת זי האָט פאַרבאָטן אַריינצוקומען אַהער די שפּאַנישע פּליטים?"... אָבער מר. שאַרטעל האָט געהאַט נאָך שענערע אַרגומענטן. „די קאָלאָניסטן אין קימבערליי וועלן נישט זיין מיטגלידער פון אַרבעטער־קלאַס. ווער וועט פינאַנסירן די קאָלאָניזאַציע? די יידישע לאָרדן אין לאָנדאָן. די יידישע ראַסע

האָט זיי פאַרזאָרגט מיט אַזעלכע טיפּן ווי סער באַזיל זאַכאַראָוו, מאָנטעגיו נאָרמאַן, סער אָטטאָ ניומייער...

דער זאַל האָט נישט רעאַגירט, אָבער דער שטות פון די רייד איז געווען אַזוי גרויס אַז איך האָב זיך נישט געקענט איינהאַלטן און אַרויסגעשריען אַז דאָס איז נישט אמת. אָבער דער פאָרזיצער האָט מיך באַרואיקט מיט אַ לייכטן שמייכל: „נעמט עס ניט פאַר ערנסט... מיר האָבן שטענדיק מענטשן וועלכע טרעטן אַרויס קעגן אַלצדינג”... און ווידער אַמאָל האָט דער מענטשן-פיינטלעכער אַרויסטריט אַרויסגערופן אויפן פּלאַץ שטימען פון פּריינטשאַפט און ערלעכקייט. צווישן זיי האָט זיך אויסגעצייכנט מיט לאָגיק און איבערצייגונג דער יונגער דר. ללאָיד ראָס, סעקרעטאַר פון אייזנבאַנער-פאַרבאַנד. „איך בין נישט באַקאַנט—האָט ער דערקלערט—מיט דעם קלימאַט און פיזישן כאַראַקטער פון די קימבערלייס, אָבער דאָס שפּילט נישט קיין ראָלע אין מיין באַציאונג צו דער זאַך. לייבאָר שאַצט אָפּ מענטשן נישט לויט זייער ראַסע אָדער רעליגיע, נאָר לויט פּאָליטישע פּרינציפּן. עס זענען פאַראַן פּראָגרעסיווע און רעאַקציאָנערע יידן, פּונקט אַזוי ווי ביי יעטוועדער ראַסע... דאָ האָט איינער געשריען וועגן דעם לאַנד פון זיינע אבות וועלכע מען טאָר נישט אָפּגעבן. איך ווייס נישט װ ו ע ר זענען געווען זיינע אבות, אָבער מיינע האָבן געשטאַמט פון דריי פעלקער. מיינע לערער זענען געווען ענגלישע סאָציאַליסטן, אויסטראַלישע פּראָלעטאַריער און דער ייד קאַרל מאַרקס... די אויסטראַלישע קולטור איז געבויט געוואָרן פון מענטשן פון אַלע ראַסן. אָט איז מענזיס, למשל, אַן עכטער אויסטראַליער. נו, קענען זיי באַוואונדערן ז י י נ ע אידעאַלן?... די אַרבעטלאָזן-פּראָגע האָט גאָר נישט צו טאָן מיט יידן, די קאָלאָניע אין קימבערליי וועט נישט האָבן קיין ווירקונג אויף אָט דער פּראַגע וואָס איז דאָך פאַרוואָרצלט אין דעם היינטיקן עקאָנאָמישן סיסטעם”.

ראָס'עס רעדע איז געווען פאָרגעטראָגן אין אַ רואיקן, כמעט וויסנשאַפטלעכן טאָן, אָבער זי האָט געמאַכט אַן איינדרוק אויף דער פאַרזאַמלונג. ער איז נאָך אונטערשטיצט געוואָרן פון אַ מר. אָ'בריאַן, דעלעגאַט פון דער אָנגעשטעלטן יוניאָן, און די דעבאַטע איז געוואָרן געשלאָסן. מר. קינג, וואָס האָט אַריינגעבראַכט

די רעזאָלוציע, האָט געענטפערט די קריטיקער. דאָסמאָל איז ער שוין געווען אויפגערעגט און האָט אַריינגעוואָרפן אין זאַל הייסע ווערטער: „איך בין נשתומם פון די רעאַקציאָנערע אָנשוויאונגען פון אייניקע רעדנער. לייבאָר־מענטשן האָבן געזאָלט זיין מיטן גאַנצן האַרצן גרייט צו העלפן די קרבנות פון פאַשיזם אין די אַנדערע לענדער פון וועלט. איך בין איבערצייגט אַז די גרעסטע מערהייט פון לייבאָר טראַכט טאַקע אַזוי". דער פּאָרזיצער האָט זיך אויפגעהויבן דורכצופירן די אָפּשטימונג, און דאָ האָט זיך פון אַ וויטן ווינקל פון זאַל דערהויבן אַ האַנט. אַ דעלעגאַט האָט ווידער געבעטן אַ וואָרט. דער עולם איז געוואָרן אומגעדולדיק, אָבער תכף באַלד האָבן זיך דערהערט שטימען: גיט אים אַ וואָרט! גיט אים!... מיט דעמזעלביקן געלאַסענעם שמייכל האָט מר. יוז, דער פּאָרזיצער, דערקלערט אַז אייגנטלעך גיט מען ניט קיין וואָרט נאָך דער דעבאַטע אָבער אין דעם באַזונדערן פאַל— יאָ. דער הויכער, אויסגעמאָגערטער באַברילטער דעלעגאַט איז געווען אַ ב ל י נ ד ע ר. מיט אַ שטילער, ציטערדיקער שטים האָט ער געזאָגט אַז ער איז מיטן גאַנצן האַרצן פאַר דעם פּראָיעקט און ער בעט מען זאָל אים דאָ היינט ביינאַכט אונטערשטיצן....

מיר איז הער אומבאַקאַנטער מענטשן-פריינט געווען טייערער ווי אַלע. שוין נישט איינמאָל האָב איך אין לעבן באַמערקט ווי בלינדע ווייזן אַרויס מער פריינטשאַפט און פאַרשטענדעניש ווי אַ סך זעעוודיקע. אָט דער שטילער קול פון דעם סידנעיער אַרבעטער האָט אָפּגעקלונגען איצט ווי דאָס עכטע, אומפאַרפעלשטע געוויסן פון אויסטראַלישן פאָלקס-מענטש. עס איז געווען סימבאָליש וואָס ער איז געקומען צום וואָרט ביי דער סאַמע אָפּשטימונג. די אָפּשטימונג האָט באַלד געוויזן אַז אַן ערך ה ו נ ד ע ר ט דעלעגאַטן האָבן געהויבן די הענט פאַר דער רעזאָלוציע, און נאָר אַ דריי־פיר זענען געווען קעגן. איך האָב מיט אַ האַנט-דרוק באַדאַנקט דעם פּאָרזיצער און בין אַראָפּ פון פּאָדיום. גייענדיק צו מיין פּלאַץ אונטן, האָב איך דערזען ווי מר. קעלי—אָט דער שרייענדיקער קעגנער מיינער—האַלט מיך אָפּ פאַרן אַרבל. מיט אַ פריינטלעכן פּנים האָט ער זיך צוגעבויגן צו מיר און געפרעגט

אזוי אינטים: „אמת אַז אין רוסלאַנד איז די רעגירונג קעגן יידן?” איך האָב נישט געקענט טאָן אים די טובה, און קורץ גע־ענטפערט: נייז. דאָס איז אַבסאָלוט נישט אמת... (צו וועלכן פּאָ־ליטישן צוועק האָט ער עס געוואָלט וויסן?)

איך בין נאָך פאַרבליבן ביזן סוף פון דער זיצונג, צוגעהערט זיך צו די אַנדערע פראַגן, געוועקסלט בליקן מיט דעלעגאַטן וואָס האָבן שוין געקוקט אויף מיר ווי אויף אַן אַלטן באַקאַנטן. אַ סך פון זיי האָבן, ביים פאַנאַנדערגיין זיך, געדריקט מיר די האַנט און פריינטלעך צוגעווונטשן גליק. דער האָל איז פּאַמעלעך אויס־געליידיקט געוואָרן און מיט זיינע הילצערנע בענקלעך האָט ער ווידער אָנגענומען אַ וואָכעדיקן אויסזען. אָבער פאַר מיר איז דער אָוונט געווען אַ גרויסע זיילישע דערלעבעניש. איך האָב געזען פאַר מיר דעם אַרבעטער פון דעם גרעסטן אויסטראַלישן שטאַט, ביי דער באַטראַכטונג פון אַ שווערן מענטשן־פּראָבלעם. אמת, אַנטיסעמיטישע שטימען האָבן זיך אַנטפּלעקט ביי דער געלעגנהייט, און מיר דוכט זיך אַז אין אַן אייראָפּעאישער אַר־בעטער-זיצונג וואָלט דאָס נישט געווען מעגלעך. אָבער—גראַד דאָס האָט אונטערגעשטראָכן די ווינציקייט און אומבאַדייטנט־קייט פון דעם אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע. דער פאָלקס־קערפּער איז נאָך געזונט. וואָס די פּאָליטישע פירער פון לאַנד זאָלן שפּעטער נישט באַשליסן בנוגע אונזער קימבערליי־פּלאַן, מיר האָבן דעם אָוונט געהערט די פאָלקס־שטים.

נאָכן דערהאַלטן די רעזאָלוציע אָפיציעל פון לייבאָר־קאָונסיל האָב איך געשיקט צו מר. קינג אַ דאַנק־בריוו:

> „אייער סימפּאַטיע צו די ליידן פון די יידישע מאַסן אין אייראָפּע און אייער גרייטשאַפט צו העלפן אונז צו געפינען אַ קאָנסטרוקטיוון אויסוועג פון דער קאַטאַסטראָפע, וועלן מיך דערמוטיקן אין דער ווייטערדיקער אַרבעט אין אויסטראַליע. עס איז, און עס וועט פאַרבלייבן, אַ באַגייסטערנדיקער פאַקט וואָס די פאַרטרעטער פון דעם אַרבעטער־קלאַס אין ניו־סאַוט־וועלס (פּונקט אַזוי ווי לייבאָר אין גאַנץ אויסטראַליע) האָבן אַלס ערשטע געגעבן זייער

מאָראַלישע אונטערשטיצונג צו מיין פאָלק אין אַ ציט פון זייער ביטערער נויט אין אייראָפּע. איך פערזענלעך בין גליקלעך וואָס מיר איז אויסגעקומען צו זיין אַ לעבעדיקער עדות פון אָט דעם באַדייטנדיקן אַקט פון מענטשלעכקייט".

דער געשוואָרענער שונא-ישראל

עס זאָל בשום אופן נישט פאַרגעסן ווערן אַז אויך אויסטראַליע פאַרמאָגט אַן אויסגעשפּראָכן־אַנטיסעמיטישן זשורנאַל: „דהי פּאַבליסיסט" ("THE PUBLICIST") עס האַנדלט זיך דערביי נישט וועגן איינצלנע אַנטיסעמיטישע פראַזן אָדער אַרטיקלען וועלכע דערשיינען אין דער אויסטראַלישער וואָכן־בלאַט פרעסע פון ציט צו ציט. עס האַנדלט זיך וועגן אַ חודש-זשורנאַל וואָס האָט זיך קאָנצענטרירט—לויט געוויסע דייטשע מוסטערן—אויף פריידיקן יידן־האַס. ער וויל אויסלערנען די נאַאיווע אויסטראַליער צו זען די וועלט און באַטראַכטן אירע פּראָבלעמען מיט יידיש־פיינטלעכע אויגן. אַז דער רעדאַקטאָר, פּ. ר. סטיפּענסען, שרייבט אין יוני־נומער 1940 אַן אַרטיקל וועגן פּאָליטיק, געפינט מען דאָרטן אַזעלכע צייל:

„צו יענער ציט איז אַ רוסישער באָלשעוויסטיש־קאָמוניסטישער ייד, מיטן נאָמען ליטווינאָוו, געווען דער שטאַרקער מאַן אין גענף. ער האָט באַהערשט די לופט פון דער „ליג אָף ניישאָנס" מיט אַ פראַזע פון זיין אייגענער דערפינדונג: „קאָלעקטיווע זיכערקייט". אָט דער ייד ליטווינאָוו האָט אויף אַ געשיקטן אופן געשפּילט מיט אַזעלכע ווערטער ווי דעמאָקראַטיע (בעת רוסלאַנד איז באַהערשט פון אַ דיקטאַטאָרישער טיראַניע), שלום, קאָלעקטיווע זיכערקייט.... די טעכניק פון מסחר'ן אין די אָריענטאַלישע באַזאַרן, באַזונדערס ווען יידן זענען די קרעמער, באַשטייט אין דעם זאָגן ליגנס מיט אַ

> ביון, כדי אָפּצונאַרן און באַרויבן דעם קויפער.
> אין 500 יאָרן פון פאַלש האַנדלען האָבן זיך יידן
> אויסגעלערנט צו זאָגן ליגן כמעט אינסטינקטיוו.
> זייער מיינונג אַז אַ געווויסער פּראָצענט פון קריסט־
> לעכע „גוים" וועט ווערן דורך דעם אָפּגענאַרט, איז
> ריכטיק. דאָס איז אָן ספק דער סוד פון דעם יידישן
> הערפאָלג אין „ביזנעס"... ווען אָט די טעכניק פון
> באַטרוג ווערט איינגעפירט אין דיפּלאָמאַטיע, פּאָ־
> ליטיק און פילאָזאָפיע, דעמאָלט קענען אירע רע־
> זולטאַטן ווערן זייער געפערלעך. דאָס אויפשטייגן
> פון די יידן פון די הינטערגאַסן פון די געטאָס און
> די באַזאַרן און זייער אַרויפקום אין צענטר פון דער
> אייראָפּעאישער בינע, אַלס פאַרטרעטער פון הויכער
> פּאָליטיק און דיפּלאָמאַטיע, איז געוואָרן אַ גרויס
> אומגליק פאַר די נישט-יידישע פעלקער פון איי־
> ראָפּע".

עס איז מיר אַ בזיון צו דערמאָנען זיך ווו איך האָב אַמאָל
אין מיין יוגנט געלייענט אַזעלכע שענדלעכע און נאַרישע העץ־
רייד. אין רוסלאַנד פון צאַרישן רעזשים, אין די יאָרן פאַר זיין
אונטערגאַנג, איז אין פּעטערבורג דערשינען אַזאַ מין פּרעסע. אַ
דר. דובראַווין האָט דעמאָלט אַרויסגעגעבן די טעגלעכע צייטונג
„רוסקאָיע זנאַמיאַ" (די רוסישע פאָן), פול מיט אַנטיסעמיטישע
רשעות און שטות יעדן טאָג. די איידעלע טראַדיציע פון פאַר־
העצן און אָפּנאַרן דאָס אייגענע פאָלק האָט שפּעטער אַריבערגע־
נומען היטלער. איצט דרוקן זיך און עס ווערן פאַרשפּרייט די
זעלביקע פאַרפירערישע רייד אין אויסטראַליע, ווו אַ פרידלעך
פאָלק מוז זיך גרייטן צו אַ ביטערן קאַמף מיט דעמזעלביקן היט־
לער... דער געבילדעטער רעדאַקטאָר סטיפענסען האָט אָבער באַ-
קומען אַ געלעגנהייט אַרויסצוזאָגן זיך וועגן יידן נישט נאָר אין
זיין העץ־בלאַט, נאָר אין דעם זייער רעספּעקטאַבלען און איינ-
ציקן אויסטראַלישן זשורנאַל: „די אויסטראַליען קוואָטערלי"
פון מערץ 1940. אין העכסט־עלעגאַנטע פּראָזע האָט ער אויף אַ
פּאָר זייטלעך אַוועקגעלייגט אַ פילאָזאָפיע וואָס קען שפּעטער

ליכט דינען אלס א פראגראם פאר פראקטישע פאגראם־העלדן.
דער ארטיקל הייסט „א מיושב'דיקע טענה קעגן סעמיטיזם", און פירט דורך איין איינציקן געדאנק: אין אנטיסעמיטיזם זענען שולדיק נאר די יידן אליין. „וואלט נישט עקזיסטירט קיין סע־מיטיזם, וואלט נישט געווען נויטיק קיין אנטיסעמיטיזם צו ווירקן אנטקעגן אים". עס ווערט דא מיט א כיון אויסגעמאלט עפעס א מיסטעריעזער כח אין דער וועלט—„סעמיטיזם"—וואס ארבעט מיט כח און גנבה קעגן דער קריסטלעכער מענטשהייט, און קעגן וועלכן זי מוז זיך פארטיידיקן. די דאזיקע פינסטערע קאנספיראציע פון די יידן ווערט נישט דערוויזן מיט קיין איינ־ציקן פאקט; עס איז גענוג אז יידן האלטן זיך צוזאמען ווי א גייסטיקע און ראסן־איינהייט. דער געלערנטער שרייבער (ער איז מיט יארן צוריק אויסגעוויילט געווארן אין קווינסלענד אלס א „ראדס-סקאלאר") ווייסט גוט אז דער דאזיקער יידן־האס איז גע־בויט אויף פאראורטיילן, אבער ער באַרעכטיקט זיי פון אנהויב אן. „אויב מענטשן זאגן אז אנטיסעמיטיזם איז געבויט אויף איראציאנעלע פאראורטיילן, נעם איך דאס אן אין פולן מאס. פאראורטיילן, אפילו ווען זיי זענען אנדערקענט אלס אזעלכע, זענען איראציאנעל און דערפאר טאקע קען מען זיי נישט אפפרעגן. עס איז א פאקט אז אנטיסעמיטיזם עקזיסטירט אין אויסטראליע, אויסגעשפראכן אלס א סיסטעם פון פאראורטיילן קעגן יידן".
ווי אזוי קומט עס אויף אזא מין שיינע באוועגונג אין דער דע־מאקראטישן אויסטראליע? גיט סטיפענסאן דערצו אזא דערקלע־רונג:

> „פאר דעם יאר 1937 איז אין אויסטראליע געווען זייער ווייניק אנטיסעמיטיזם צוליב דעם וואס מען האט דא זייער ווייניק פראפאגירט אדער פארווירקלעכט דעם סעמיטיזם. די יידישע געמיינ־דע, קליין אין צאל, איז געווען פארוואָרצלט אין אויסטראלישן באדן מער ווי הונדערט יאר צייט, אונטער באדינגונגען פון פולשטענדיקער טאלע־ראנץ. אבער אין די יארן 1933-1939, בעת דער

כעס פון יידן פון דער גאַנצער וועלט קעגן היט־
לער׳ס באַהאַנדלונג פון זייערע ברידער אין דייטש־
לאַנד האָט דערגרייכט די העכסטע שפּיץ, איז אויך
אויסטראַליע פאַרפלייצט געוואָרן מיט פּראָ-סעמי־
טישער פּראָפּאַגאַנדע, מיט איבערטריבענער באַ־
שימפונג פון היטלערן און אויך איבערטריבענער
פאַרהערלעכונג פון יידנטום״.

ד אָ ס ווערט געשריבן אין מערץ 1940, בעת ענגלאַנד
שטייט שוין אין אַ פאַרצווייפלטן קאַמף מיט דעמזעלביקן היט־
לער. אין אויגוסט פון דעמזעלביקן יאָר וועט שוין אויך לאָנ־
דאָן וויסן — צוליב די מערדערישע אָנפאַלן פון היטלער׳ס לופט־
שיפן — צי די „יידישע פּראָפּאַגאַנדע״ איז געווען איבערטריבן צי
נישט. דער היסטאָרישער אמת באַשטייט אין דעם אַז די יידן
זענען נאָר געווען די ערשטע קרבנות פון דעם היטלעריזם און
די ערשטע אָנווייזער פון דער קאַטאַסטראָפע וואָס האָט זיך גע־
רוקט אויף דער גאַנצער וועלט. אָבער דער אַנטיסעמיט פון סיד־
נעי האַלט אין איין באַשולדיקן די יידן.

„אַ פּראָפּאַגאַנדע פון אַזאַ כאַראַקטער איז נאַ־
טירלעך געוואָרן טענדענציעז. דער קאַמף איז אָנ-
געגאַנגען אין דייטשלאַנד צווישן דייטשן און יידן,
אָבער גאָר נישט צווישן גוטס און בייז ווי די פּראָ־
פּאַגאַנדע האָט עס נאַריש פאַרגעשטעלט. פון דעם
האָט זיך גענומען אַנטוויקלען דער אַנטיסעמיטיזם
דאָ אין לאַנד.״

ווי זאָל מען זיך אָבער באַפרייען פון אָט דער דערשיינונג
וואָס רופט אַרויס „אַ סיסטעם פון פאָראורטיילן״? דער שרייבער
האָט אויף דערויף אַ פּשוטן ענטפער: „דאָס הייל־מיטל איז אַז
די יידישע ראַסע זאָל זיך אַליין אָפּשאַפן, דורך אונטערגיין אין
דעם אַלגעמיינעם שטראָם פון דער מענטשהייט. אויב זיי וועלן
אויפהערן צו זיין יידן, וועט נישט זיין מער קיין יידיש פּראָב־
לעם״. ווי איינפאַך די דאָזיקע לייזונג איז! יעדעס מאָל ווען עמי־
צער ווערט פאַרפאָלגט פון אַ גרוויזאַמען יעגער, זאָל באַשטראָפט
ווערן נישט דער פאַרפאָלגער, נאָר דער קרבן. כדי צו שטילן דעם

כעם פון פאַרפאַלגער, זאָל אונטערגיין אָדער „זיך אליין אָפּשאַפן״ דער קרבן. אויב היטלער הערקלערט אַן אַנטי־דעמאָקראַטישן אַנטי־רעליגיעזן, אַנטי־הומאַניטאַרן קאַמף זאָל אונטערגיין דע־מאָקראַטיע, רעליגיע, הומאַניזם. ווארום וואָלט נישט עקזיסטירט דעמאָקראַטיע, וואָלט נישט מעגלעך געווען אַנטי־דעמאָקראַטי־שער קריג... צי וואָלט סטיפענסאָן אָנגענומען די זעלביקע לאָגיק בנוגע זיין אייגן לאַנד—אויסטראַליע און דער בריטישער ראַ־סע? אויב היטלער אָדער יאַפּאַן דערקלערן אַן אַנטי־בריטישן אָדער אַנטי־אויסטראַלישן קריג, זאָל מען אויך אפשר פאָלגן זיין גוטע עצה בנוגע יידן: אונטערגאַנג פון סעמיטיזם כדי צו פאַר-טרייבן אַנטיסעמיטיזם?

דעם מענטשן־האַסער פאַלט גאָרנישט איין אַז קיין שום לע־בעדיק באַשעפעניש און קיין שום פאָלק אין דער וועלט דאַרף זיך נישט פאַרענטפערן פאַר זיין עקזיסטענץ. זיין רעכט אויף לעבן און אַנטוויקלונג איז געגעבן אין דעם הייליקן פאַקט פון זיין לעבן. אויך דער ייד און דאָס יידישע פאָלק טראַכט אפילו נישט וועגן „אָפּשאַפן זיך״. ער בליקט אין דער צוקונפט פונקט אַזוי ווי אַנדערע. די אָנפאַלן פון אַ סטיפענסעז וועלן אין דעם קיין זאַך נישט ענדערן.

אָבער אפילו אַזעלכע לעבערלעכע אָנפאַלן פאַרפינסטערן דאָס ליכטיקע געזיכט פון אויסטראַליע. אמת ער שרייבט: „עס איז דאָ נישט מיין אבזיכט צו באַשימפן יידן און, נאָך וויניקער, צו רופן צו זייער פאַרפאָלגונג״, אָבער זיינע אבזיכטן קענען גוט אויסגענוצט ווערן אויב נישט „דאָ״—אין דעם רעספּעקטאַבלען זשורנאַל, איז אין אַנדערע ערטער. בעת מען לייענט אַט אַזאַ אַרטיקל, באַוועגט מען זיך אין דער איידעלער לופט פון קוואַזי־ווייסנשאַפטלעכער ערנסטקייט. גוט געטאָקטע פראַזן, לאַטייניש ציטאַטן, כלומרשט׳דיקע אָביעקטיווקייט, — דאָס אַלץ שאַפט אַרום דעם געוועזענעם ראָדס־סקאָלאַר אַ קינסטלעכע אַטמאָספער פון ערלעכקייט און פרידלעכקייט. אָבער די דערפאַרונג פון אַ סך לענדער, באַזונדערס פון דייטשלאַנד, האָט געוויזן ווי די רואיקע שפּראַך פון אַנטיסעמיטישע טעאָרעטיקער פאַרוואַנדלט

זיך שפּעטער אין מאָרד־אויסגעשרייען אין דער פּאָגראָם־פאַבריק פון די פּראַקטישע אַנטיסעמיטן.

געוויס, דער „פּאַבליסיסט" דריקט בשום אופן נישט אויס אויסטראַליעס פאָלקס־מיינונג. אָבער מען זאָל נישט מאַכן צו קליינגעלט די פאַרבאַהאַלטענע ארבעט פון אַזעלכע מענטשן. מען זאָל זיך נישט איינרעדן: „אָ, קיינער לייענט אים נישט..." אַ קליי־נע, אָבער גוט־אָרגאַניזירטע, דורך האַס און פאַראַכטונג צונויפ־געשמידטע גרופּע קען אַמאָל—אין אַ צייט פון פאָלקס־נויט—אריינכאַפּן זיך צו די מאַסן. מיר האָבן געהערט פאַראיינצלטע שטימען פון „פּראַקטישע" אַנטיסעמיטן אין דעם סידנעיער ליי־באָר־קאָונסיל, אין די קרייזן פון סוחרים און אינטעליגענץ. אין אַ שווערן מאָמענט פון פאָלקס־לעבן קענען זיי באַקומען קראַפט און אָנפירונג פון די „סקאָלאַרס".

איך גלויב דערפאַר אַז די רעדאַקציע פון יענעם זשורנאַל האָט נישט ריכטיק געהאַנדלט געבנדיק פּלאַץ פאַר סטיפענסאָנ'ס חקירות און, אַזוי אַרום, לעגאַליזירנדיק זיינע אַנזיכטן פאַר דער לעזערשאַפט. איך פאַרשטיי אַז דאָס איז געטאָן געוואָרן נאָך צוליב דעם פּרינציפּ פון „פער פּלעי", פון לאָזן רעדן דעם קעגנער, פון אַן ערלעכן שטרעבן צו אָביעקטיווקייט. דאָך איז דאָ די גע־פאַר קלאָר. דעמאָקראַטיע און פריי דענקען מוז זיך שיצן פון ב אַ ר ב אַ ר י י, מוז קענען דערקענען די אַלע ביטרע פאָרמען אונטער וועלכע באַרבאַריי רייסט זיך אריין צו אונז. (אין שלום אמר ה' לרשעים!). די צייט פון דער דעמאָקראַטישער זאָרגלאָזי־קייט איז צעבראָכן געוואָרן דורך היטלער'ן; זי זאָל נישט ווידער אויפקומען אין ציוויליזירטע לענדער.

עס האָט מיך אָביסל באַדריקט דער געדאַנק אַז אין דעמ־זעלביקן נומער פון דער צייטשריפט איז געווען אָפּגעדרוקט מיין אַרטיקל וועגן דעם קימבערליי־פּלאַן.

:: :: :: ::

עס פאַרשטייט זיך אַז דער „פּאַבליציסט" איז שאַרף אַרויס־געטראָטן קעגן דעם קימבערליי־פּלאַן. אין זיין מאַי־נומער איז דערשינען אַן אַרטיקל מיט אַ שרעקעדיקער אויפשריפט: „יידן

אין די קימבערליים". מען האָט דאָ געפּרוווט אָנווענדן אַלע מיטלען פון שרייבערישער דעמאַגאָגיע: חוזק מאַכן פון פּראָיעקט, פאַרוואָרפן קעגן דער ענגלישער רעגירונג, כלומרשט'ער אָננעמען זיך פאַר די רעכט פון די איינגעבוירענע, דענונצירונג פון דעם דעלעגאַט פון דער „פריילאַנד־ליגע". „מיר גלויבן אַז אָט דער געוועזענער מיטגליד פון דער רוסישער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער פּאַרטיי איז אַ פּאָליטיש־געפערלעכע פּערזאָן אין אויסטראַליע". „אויב יידן פרוון וועלן אריינצוקומען אהער אין גרויסע צאָלן, וועלן זיי דאָ זיין פונקט אַזוי אומפּאָפּולער ווי אין יעדן אַנדערן לאַנד וווּ זיי וועלן באַזעצן זיך אין מאַסן". פאַרענדיקט האָט זיך אַזאַ אַרטיקל מיט אַן אָפענער דראָאונג לויט די קלאַסישע מוסטערן אין אַנדערע לענדער: „אַן אויסטראַלישע רעגירונג וועלכע וועט—אויף ענגלאַנדס באַפעל אָדער נאָכגעבנדיק יידישע אינטערנאַציאָנאַלע זיסע רייד—ברייט אויפעפענען די טויערן פון אויסטראַליע צו אַן אומבאַשרענקטער יידישער אימיגראַציע, וועט אַרויסרופן אַ פּראָטעסט וועלכער קען אין אַן אויסערסטן פאַל אָננעמען די פאָרם פון אַ ב י ר ג ע ר ־ ק ר י ג".

אין נעקסטן יוני־נומער איז געווען איבערגעדרוקט דער מאַניפעסט פון די 55 וויכטיקע בירגער פון נ.ס.וו. וועלכע האָבן דערקלערט זייער סימפּאַטיע פאַר דעם יידישן ישוב אין קימבערליי. דערמיט האָט דער „פּאַבליסיסט" געוואָלט שטעלן צום שאַנד־סלופּ די אַלע פּערזאָנען, און האָט מיט קאַלטן כעס געמאָלדן אַז אין נעקסטן נומער וועט ער „אַנאַליזירן" דעם מאַניפעסט. דערווייל איז עפּעס געשען וואָס האָט פאַרהינדערט די גאַנצע צעשטערערישע אַרבעט פון די דאָזיקע פּאַטריאָטן. דאָס געשעענע דעקט אויף נאָכאַמאָל דעם אמת'ן פּרצוף פון אויסטראַליע. דעם 27טן מאַי האָט דער אייגנטימער און אַרויסגעבער פון יענעם זשורנאַל, מר. מיילס, פאַנאַנדערגעשיקט צו די אַלע 55 שולדיקע פּערזאָנען (ניין, מער נישט צו 51. ווייל די יידן האָט ער דורכגעלאָזן!) אַ צירקולאַר־בריף בזה הלשון. „איך שרייב אייך כדי צו פאַרהיטן די באַגינסטיקונג פון אַ פרעמדער ראַסע אין אויסטראַליע... היות די יידן וואָס שטייען אונטערן איינפלוס פון זייער תלמוד און די לערן פון זייערע רעגירונג־אָרגאַני־

זאַציעס ווייזן אַרויס אַן אייביקע פיינטשאַפט לגבי אַלע קריסטן, זענען זיי מער ווי אַלע אַנדערע ראַסן זייער אומטויגלעכע בירגער פון וועלכן נישט איז לאַנד. עס וואָלט געווען אַ גרויסער פעלער צו מיינען אַז יידן ליבן די בריטישע אימפּעריע. אַ ברייטער צו־שטראָם פון זיי קיין אויסטראַליע וואָלט אַרויסגערופן אַ ווידער־שטאַנד מיט גוואַלט מצד די אויסטראַלישע קריסטן".

דער פיינער זשורנאַל האָט געוואָלט אַרויסרופן ענטפערס מצד די 50 מענער און פרויען וואָס פאַרקערפּערן דאָס ערלעכ־סטע און נאָבעלסטע פון דער אויסטראַלישער געזעלשאַפט. ער האָט עס אָבער נישט דערגרייכט: מען האָט אים פשוט נישט געענטפערט, כדי נישט צו פאַרבינדן זיך מיט אים. און אין אַ חודש אַרום, דעם 25טן יוני, האָט דער זעלביקער מיילס זיך ווידער געווענדעט צו זיי מיט אַ קורצן נעבעכדיקן בריוול: „אין אונזער אַרטיקל האָבן מיר געשריבן אַז מיר וועלן נעקסטן חודש אַנאַליזירן דעם מאַניפעסט. איך האָב טאַקע אָנגעשריבן דעם אַר־טיקל אָבער דער צענזאָר האָט מיר פאַרבאָטן צו פאַרעפנטלעכן אים. איך האָף אַז איר וועט באַגרייפן די פינסטערע באַדייטונג פון אַזאַ פאַרבאָט און נישט זיין צופרידן מיט אים". די מענטשן־האַסער האָבן זיך דאָ איינגעשטעלט פאַר די רעכט פון דעמאָק־ראַטיע. מען קען זיך נאָר פאָרשטעלן ווי ז י י וואָלטן באַ־האַנדלט די אַנדערע.

איך קען נישט אָפּשליסן אָט דעם קאַפּיטל אָן אַ קאָמישן עפּי־לאָג וועלכער וועט אַמבעסטן באַלייכטן די פּערזאָן און די טעטי־קייט פון דעם אַנטיסעמיטישן אַגיטאַטאָר אין אויסטראַליע. ער האָט זיך אַליין אויפגעדעקט אין זיין אייגענעם זשורנאַל, אָפּ־דרוקענדיק אַ געניויען באַריכט וועגן דעם פּראָצעס וועלכן ער האָט פאַרפירט קעגן אַ קאָמוניסטישן בלאַט. דאָס בלאַט האָט אים אין אַפּריל 1939 באַצייכנט אַלס „פּראָפּאַגאַנדיסט פאַר די נאַציס און די יאַפּאַנישע מלחמה-פירער" און דערנאָך געשריבן: „צווישן די ווערקצייג פון די נאַציס געפינען זיך פאַררעטער צו זייער אייגן לאַנד וואָס זענען גרייט צו פאַרקויפן זייער אייגן פאָלק צו פרעמ־דע אַגרעסאָרס. צווישן אונז זענען אויך פאַראַן מענטשן וואָס אָביעקטיוו, אין יעדן פאַל—פירן זיי אויס די ראָלע פון העלפן די

אויסלענדישע פאַשיסטן צו באַפאַלן די פעסטונג פון אונזער אויסטראַלישער דעמאָקראַטיע. אָט איז פאַראַן אַ הער סטיפענסען פון סידנעי וועלכער האָט אָנגעשריבן אַ פאַמפלעט צו דעם 2599טן געבוירן־טאָג פון יאַפּאַנישן שטאַט".

קעגן די באַשולדיקונגען האָט סטיפענסען זיך געווענדעט צום געריכט, ווו דער פּראָצעס איז פאָרגעקומען אין אַפּריל 1940. עס איז כדאי איבערצוגעבן דאָ אַ פּאָר אויסצוגן פון דעם פאַרהער, ביי וועלכן דער אָנקלאָגער האָט זיך אליין אַנטפּלעקט אַמבעסטן. דער אַדוואָקאַט פון דער אַנדערער זייט האָט אים געשטעלט פראַגן:

אַדוואָקאַט: איר האָט מיט אַנטריסטונג אָפּגעוואָרפן דעם געדאַנק אַז איר זענט אַ נאַצישער שפּיאָן אָדער אַ יאַפּאַנישער אַגענט?

סטיפענסען: יאָ, און איך וואַרף עס אָפּ איצט נאָכאַמאָל.

אדוו.: ביז אייניקע יאָרן צוריק זייט איר געווען אַ קאָמוניסט?

סט.: איך האָב רעזיגנירט פון דער קאָמוניסטישער פּאַרטיי מיט 14 יאָר צוריק, אין 1926.

אַדוו.: ווי לאַנג זייט איר געווען אַ קאָמוניסט?

סט.: פינף יאָר צייט.

אַדוו.: אין אָט די יאָרן זייט איר געווען אַ לאָיאַלער אונטערטאַן פון דעם קעניג?

סט.: איך בין געווען פאַרפירט. איך גלויב איך בין דעמאָלט געווען נישט־לאָיאַל... ווי איך זע עס איצט, נאָך פערצן יאָרן, האַלט איך אַז איך בין געווען אַ גרויסער טפש צו זיין אַ קאָמוניסט.

אַדוו.: האָבן זיך אויך אַנדערע אייערע אידעען געענדערט אין די לעצטע יאָרן?

סט.: יאָ, מיינע אידעען בייטן זיך שטענדיק מיט דער ענדערונג פון די אומשטענדן.

אַדוו.: צי האַלט איר היינט־צו־טאָג פון די זעלביקע אידעען

ווי איר האָט געהאַלטן, למשל, מיט אַכצן חדשים אָדער צוויי יאָר צוריק?

סט.: אין דער הויפּטזאַך יאָ. אויף וויפל דאָס איז נוגע אויסטראַלישן פּאַטריאָטיזם—יאָ.

אַדוו.: איז עס ריכטיק צו באַהויפּטן, אַז פאַר אַפּריל 1939, האָט איר שטענדיק געגלויבט די צילן און אַקציעס פון די מלוכות וואָס געהערן צו דער „אַקס"... איר פאַרשטייט וואָס איך מיין דערמיט?

סט.: יאָ, איר מיינט דייטשלאַנד, איטאַליע און יאַפּאַן.

אַדוו.: איז וואָס איז אייער ענטפער?

סט.: מיין ענטפער צו אייער פראַגע איז „ניין".

אַדוו.: האָט איר נישט, פון צייט צו צייט, אויסגעדריקט אייער באַוווּנדערונג פון די צילן פון אָט יענע דריי רעגירונגען און פון זייער טעטיקייט?

סט.: נישט אַזוי בין איך צוגעטראָטן צו דעם. איך האָב פאָרגעשלאָגן אַז אויסטראַליע זאָל אָנהאַלטן גוטע באַציאונגען מיט אַלע לענדער, איינגעשלאָסן די דריי אויך.

אַדוו.: וועט איר צוגעבן אַז איר האָט באַוווּנדערט דאָס וואָס איר האָט אָנגערופן די אַמביציעזע פּאָליטיק פון אָט די דריי לענדער?

סט.: יאָ, נאָר אין באַציאונג צו אויסטראַלישער פּאָליטיק.

אַדוו.: האָט איר געזאָגט אין אייער פּאַמפלעט אַז „יאַפּאַן'ס כח און פאָרטשריט אין דער מאָדערנער וועלט האָבן אַרויסגערופן צוערשט די קנאה, דערנאָך דעם שרעק און ענדלעך דעם האַס פון די דעמאָקראַטיש־קאַפּיטאַליסטישע וועלט־זשורנאַליסטן, באַזונדערס פון די בילענדיקע שפּיל־הינטלעך פון די פעט־לייביקע אימפּעריעס ווי ענגלאַנד, פראַנקרייך און די פאַראייניקטע שטאַטן"?

סט.: יאָ.

אַדוו.: האָט איר געשריבן, אַז „יאַפּאַן שטייט פּאַקטיש אַליין אַנטקעגן דער לאָנדאָן ־ פּאַריז ־ ניו־יאָרק־ירושלים־טשאַנגקינג־אַקס"?

סט.: דאָס איז געווען געמיינט אַלס וויץ.

אַדוו.: ווו שטעקט דאָ הער וויץ?

סט.: איך האָב געוואָלט אויסלאַכן דעם נאַרישן זשורנאַליס־טישן לשון ביי דער באַנוצונג פון דעם וואָרט „אַקס".

אַדוו.: וואָס מיינט איר זאָגנדיק „ירושלים־טשאַנגקינג?"

סט.: איך מיין דעם יידישן איינפלוס אין דער טעגלעכער פּרעסע וואָס איז פיינטלעך צו יאַפּאַן.

אַדוו.: וועלכן יידישן איינפלוס?

סט.: די זייער גרויסע יידישע אינוועסטמענטס אין כינע.

אַדוו.: האָט איר געשריבן אין יוני 1939 אַז דייטשלאַנד, איטאַליע און יאַפּאַן זענען לענדער וואָס פילן אַז זייער עקזיסטענץ איז באַדראָט.

סט.: יאָ, איך גלויב אַז די פעלקער פון אָט די לענדער האָבן זיך אין יענער צייט געפילט באַדראָט.

אַדוו.: האָט איר געשריבן אַז אָט די פעלקער פילן זיך אָפּ־געשלאָסן, באַדראָט, פאַרשטיקט צוליב דעם געוואַלטיקן איבער־געוויכט פון מאַכט, רייכטום און טעריטאָריעס אין די הענט פון ענגלאַנד, פראַנקרייך, רוסלאַנד און אַמעריקע, און אַז אָט די קבצנ'ישע נאַציעס וועלן מוזן אַנטוויקלען אַ קעמפערישן אינ־סטינקט כדי צו פאַרזיכערן פאַר זיך אַ טייל פון די לעבנס־נויט־ווענדיקייטן, אַנקומענדיק צו מלחמה ווען אַלע אַנדערע מיטלען וועלן נישט העלפן?

סט.: יאָ, איך האָב אַזוי געשריבן.

אַדוו.: האָט איר געשריבן אין אייער זשורנאַל אין אָקטאָ־בער 1938 אַז „די פעלקער פון דער מאָדערנער וועלט זענען צומינדעסט פאַרמאַטערט פון די אוניווערזיטעט־מעטאַפיזיקער פון דער בריטיש־אַריסטאָקראַטיש־דעמאָקראַטישער שול, און אַז זיי ווענדן זיך מיט דערלייכטערונג צו לידערס פון דעם נייעם טיפּ ווי ער איז פאַרקערפּערט אין אַדאָלף היטלער'ן וועלכער זאָגט וואָס ער מיינט און וואָס ער זאָגט"?

סט.: יאָ, איך האָב גערעדט קעגן דער נעבלהאַפטער דיפּלאָ־מאַטיע, און איך האָב פאַרגעצויגן אַדאָלף היטלער'ן, מיט וועלכן

מיר האָבן אין יענער צייט נישט געפירט קיין מלחמה, פאַר זיין אָפּנקייט אין פאַרגלייך מיט אונזערע אייגענע פירער.

:: :: :: ::

אַז די געשווירענע האָבן זיך צוריקגעקערט פון באַראַטונג־צימער איז צווישן זיי און דעם קרוין־ריכטער פאָרגעקומען פאָלגנ־דער דיאַלאָג:

קרוין־ריכטער: וואָס איז אייער אורטייל?

פאָרזיצער פון די געשווירענע: מיר האָבן באַשלאָסן צו־גונסטן פון דעם אָנקלאָגער (סטיפענסען).

ריכטער: אויף וואָס פאַר אַ סומע?

פאָרזיצער: אויף אַ פאַרטינג (פערטל פעני).

דאָס געריכט, הייסט עס, האָט געמוזט באַשטראָפן דעם קאָ־מוניסטישן זשורנאַל פאַר באַליידיקונג, אָבער דעם כבוד פון דעם באַליידיקטן האָט מען אָפּגעשאַצט אין אַזאַ גרויסער סומע ווי אַ פ אַ ר ט י נ ג. די פערזאָן זיינע האָט זיך אַנטפּלעקט פאַר זיי גענוג קלאָר דאָס איז געווען פאַר אים אַ פאַרלאָרענער פראָצעס.

אין דער קונסט

עס איז שוין צייט צו פאַרענדיקן מיין עקסקורסיע אין דעם אַנטיסעמיטישן לאַגער פון אויסטראַליע. איך האָב זיך אפשר צו ברייט אָפּגעשטעלט אויף אים כדי צו באַווייזן ווי אומבאַ־דייטנדיק און אינערלעך פוסט איז ד ע ר לאַגער אין פאַרגלייך מיט דעם עכטן, לעבנס־לוסטיקן און מענטשן־פריינטלעכן עולם פון אויסטראַליע. איידער איך שליס אָפּ דעם קאַפּיטל, ווילט זיך מיר נאָך דערמאָנען אַן עפּיזאָד וואָס האָט פּאַסירט אין אַן אומ־דערוואַרטעטן לאַגער און האָט אויך אַרויסגעלאָזן אַ וואָלקן מיט אַן אַנטיסעמיטישן אַראָמאַט. דאָס איז געשען אין אָקטאָבער 1940 בעת דער אויסשטעלונג פון דער סידנעיער געזעלשאַפט פאַר מאָדערנער קונסט. דער באַקאַנטער אויסטראַלישער קינסט־

לער לייאָנעל לינדסיי איז אָנגעפאַלן אויף דער אויסשטעלונג מיט א ברוגז'דיקן בריף אין „סידנעי מאָרנינג העראָלד". ער האָט גע־פונען אַז די אויסגעשטעלטע ווערק פון 72 קינסטלער זענען מערסטנס דעקאַדענט, מאָדערניסטיש און אימיטאַציע.

איז עס זיין גוט רעכט צו קריטיקירן וויפיל ער וויל, אויב ער האַלט אַז „עכטע קונסט וואַקסט ווי אַ בוים פון זיין נאַטיר־לעכן באָדן, און נישט פון דעם זומפּ פון דעקאַדענטע ציוויליזאַציעס". אָבער ער באַגנוגנט זיך נישט דערמיט, ער פאַרבינדט דערמיט אַן אַטאַקע אויף יידן.

„דער אויסטראַלישער עולם ווייסט נאָך נישט מסתמא אַז דער מאָדערניזם איז געווען אָרגאַניזירט אין פּאַריז פון די יידישע קונסט־הענדלער וואָס זייער ערשטע זאָרג איז געווען צו קאָרומפּירן די קריטיק, צו שאַפן פּראָפּאַגאַנדע (אומענדלעך בע־סער ווי געבעלס'עס, ווייל זי האָט געווירקט) און אונטערצוגראָבן די אָנגענומענע מאָסשטאַבן, כדי עס זאָל זיין אַ סך סחורה מיט וואָס צו האַנדלען. נישט קיין אַנדערער ווי אודע, דער יידישער קונסט־קריטיקער, האָט זיך שטאָלץ באַרימט אַז דריי פערטל פון די קונסט־הענדלער, קריטיקער, און זאַמ־לער זענען יידן. כדי צו מיסטיפיצירן דעם עולם האָט מען באַנוצט אַ זשאַרגאָן וואָס קיין קונסט פון פריער האָט עס נישט באַדאַרפט אויף צו דערווייזן איר עכטקייט".

עס פאַרשטייט זיך אַז לינדסיי האָט געפונען צווישן די קינסטלער פון דער אויסשטעלונג אַן אַ שיעור נעמען פון פרעמ־דע וואָס „דאָס איז כאַראַקטעריסטיש גענוג צוליב דעם צושטראָם פון פּליטים. דאָס איז אַ דייטשע אינוואַזיע אין דער אויסטראַלי־שער עסטעטיק", בעת (ווי מיר האָבן שוין פון אים פריער גע־הערט) עכטע קונסט וואַקסט ווי אַ בוים א. א. וו. די אַטאַקע האָט זיך אומדערוואַרטעט פאַרענדיקט מיט אַ ציטאַט פון אַ דייטש־יידישן דיכטער: היינע. „דערלויבט מיר צו ציטירן צום שלום די

אומשטערבלעכע איראָניע פון היינע לגבי די נאַרישקייטן פון זיין צייט:

אַנדערע צייטן, אַנדערע פויגל
אַנדערע פויגל, אַנדערע לידער!
זיי וואָלטן מיר אפשר געפעלן
ווען איך האָב אַן אַנדער פּאָר אויערן.

אינטערעסאַנט איז געווען דער עפעקט פון דער דאָזיקער אַטאַקע. סידנעי פאַרמאָגט נאָר אַ פּאָר טאָג־בלעטער, אָבער בריוו פון די לעזער—מיט פייערדיקע פּראָטעסטן—האָבן זיך געדרוקט אין זיי איבער געגנוג. מען האָט זיך אָנגענומען אי פאַר דעם כבוד פון דער אויסטראַלישער קונסט אי פאַרן יידישן כבוד. שוין אויפן צווייטן טאָג האָט זיך מיט כעס אָפּגערופן פּיטער בעליו, דער סעקרעטאַר פון דער געזעלשאַפט פאַר מאָדערנער קונסט: „עס איז נישט קלאָר — האָט ער געשריבן — צי לינדסיי האָט געוואָלט אַטאַקירן די אויסשטעלונג אָדער פּשוט אויסדריקן זיינע אַנטיסעמיטישע געפילן. קיין זאַך וועט ער נישט דער־גרייכן אחוץ דעם באַגייסטערטן „הייל!" פון די באַוווינער פון אונזערע אינטערנירונג־לאַגערן און אפשר נאָך אַן אויטאָגראַ־פירט וואַסער־געמעל פון היטלערן... נאָכדעם ווי ער שרייבט צו צו יידן אַלצדינג וואָס עס איז נאָר שלעכט אין קונסט, וועט עס זיין אַ קלאַפּ פאַר אים צו דערוויסן זיך אַז די „אומשטערבלעכע" ווערטער וועלכע ער ציטירט זענען פון דער פעדער פון אַ דייטש־יידישן דיכטער".

לינדסיי האָט זיך נישט באַרואיקט און איז מיט דריי טעג שפּעטער ווידער אַרויסגעטרעטן מיט אַ בריוו אין וועלכן ער האָט זיך געסטאַרעט אָפּצוגרענעצן זיך פון יידן־פיינטלעכער פּראָ־פּאַגאַנדע. ער בלייבט טאַקע דערביי אַז די „מאָדערניסטישע" קונסט איז אויפגעצויגן געוואָרן דורך יידן, אָבער

„דאָס אריינשלעפּן פון דעם שלעכט־שמעקעדיקן שרעק־וואָרט אַנטיסעמיטיזם אין אַן עסטעטישן שטרייט וועט קיינעם נישט אָפּנאַרן. פאַר די גרויסע יידן ווי שפּינאָזאַ, היינע, ערליך און מאָנאַש קען איך אויסדריקן נאָר מיין אומבאַשרענקטע באַוווּנ־

> דערונג. דאָס איז די אנגענעמע פליכט פון אַלע וואָס פרעטענדירן צו געניסן פון קולטור און מענטשלעכקייט. די ווערק פון די פאַרטריבענע: סטעפאַן צווייג, ווערפל, לודוויג און וויקי בוים האָב איך געלייענט אין זייער אָריגינאַל-שפּראַך. וואָס נוגע היינע, זענען די ציילן פון זיין „אַטטאַ טראָל" מיין אייגענע איבערזעצונג; שלעכט ווי עס זענען אַלע איבערזעצונגען פון אַט דעם פאָלקאָמענעם דיכטער, אָבער דאָך באַצייכנענדיק גענוג".

אזוי האָט זיך כמעט אידיליש פאַרענדיקט דער שטורם אין דער קונסט־גאַלעריי. אויסטראַלישע קינסטלער—מיט אַ נאָמען צי אָן אַ נאָמען—האָבן נישט דערלאָזט אַ בייזווויליקע אַטאַקע פון אַנטיסעמיטישן כאַראַקטער. און דער העצער אליין האָט פאַרענ־דיקט מיט אַ חערקלערונג פון רעספּעקט צו יידישער שאַפונג־קראַפט. כדי צו פאַרשטיין דעם באַטייט פון דעם עפּיזאָד, זאָל מען זיך פאָרשטעלן ווי וואָלט ער אויסגעגאָסן זיך אין יענעם לאַנד ווו מען סטאַרעט זיך מיט אומבאַהאָלפענער שנאה אויס־צומעקן אפילו דעם נאָמען פון היינע.

דער היפּוך פון אַנטיסעמיטיזם

זאָל אונזער באַטראַכטונג פּאַרענדיקט ווערן מיט צוויי נעמען פון אויסטראַליער וואָס געהערן צו צוויי פּאַרשיידענע סאָציאַלע שיכטן פון פאָלק. זייערע געזאָגטע און געשריבענע רייד זענען פאַר מיר די בעסטע שילדערונג פון דער אויסטראַלישער געזינונג.

סער דזשאָן פּידן איז אַן אַלטער, שטייפער מאַן מיט אַ שטרענגן, מען קען אפילו זאָגן, האַרטן געזיכט. צום ערשטן מאָל האָב איך אים דערזען אין סידנעי, ביי איינעם פון די מאָנטיקלאָנטשעס וועלכע זענען אָנגעגאַנגען זינט יאָרן אין אויסטראַליע-האָטעל, אונטערן פּאָרזיץ פון סער טאָמאַס בייווין. ווי נאָר איך האָב זיך באַקענט מיט בייווין׳ען האָט ער מיך גערופן צו אַזאַ לאָנטש ווו איך וועל קענען אַדרעסירן זיינע פריינט. איך בין געווען פאַרוווּנדערט צו געפינען תּכף אַזאַ סימפּאַטישע באַציאונג ביי זיי אַלעמען. אַט יענע שטענדיקע פראַגע („צי איז אַ יידישער ישוב בכלל דערלאָזבאַר אין אויסטראַליע?”) איז דאָ גאָרנישט אויפגעשווומען. מען איז קענטיק געווען פאַרכאַפּט פון דעם פּאַרנעם פון דעם פּלאַן, און מען האָט נאָר געשטעלט פראַגן וועגן די עקאָנאָמישע און פיזישע מעגלעכקייטן אין קימבערלײ. אַנטקעגן מיר, ביי דער אַנדער רונד פון טיש, איז געזעסן אַ הויכער, שלאַנקער, שטרענגער, שווייגנדיקער הער. ער האָט נישט אַרויסגעזאָגט קיין איין וואָרט, אָבער ביים סוף פון דער מאָלצייט איז ער צוגעגאַנגען צו מיר און מיט אַ שוואַכן, כמעט קרענקלעכן שמייכל אויפן געזיכט האָט ער מיר געדריקט די האַנט און געווונטשן גליק. ווער איז עס געווען?—האָב איך געפרעגט, און מען האָט מיר מיט דרך ארץ געזאָגט: סער דזשאָן פּידן, דער דעקאַן פון דעם יוריסטישן פאַקולטעט אין סידנעי אוניווערזיטעט, פּרעזידענט פון געזעצגעבנדיקן ראַט (סענאַט) אין שטאַט.

שפּעטער בין איך דערגאַנגען וואָס פאַר אַן אַנגעזעענעם פלאַץ ער פאַרנעמט זינט צענדליקער יאָרן אין לאַנד. זינט 30 יאָרן איז ער דער רעכטס־פּראָפעסאָר. באַקאַנט נישט נאָר דורך זיין וויסנשאַפטלעכער און געזעלשאַפטלעכער אַרבעט נאָר אויך מיט זיין לויטערן כאַראַקטער. איך האָב גענומען קוקן אויף אים אַנדערש, און איך האָב זיך דערמאָנט וועגן די שטרענגע אויגן און דעם נישט־לאַבנדיקן פּנים פון אַ סך אונזערע מתנגדישע רבנים. אַז מען האָט שפּעטער גענומען זאַמלען אין סידנעי חתימות אונטער דעם קימבערליי־מאַניפעסט, האָב איך זיך גע־ווענדעט מיט אַ בריוו אויך צו אים. נישט דערהאַלטן קיין ענט־פער. האָט מיר ביווין—זיין גרויסער פריינט—געזאָגט: ער איז אַן אויסקלייבער אין ווערטער, ער האָט עפּעס קעגן אונזער טעקסט, רעדט זיך דורך מיט אים... איך האָב טעלעפאָנירט, און איך בין געקומען אין זיין ברייטן אַרבעטס־צימער פון פאַקולטעט.

איך האָב איצט געזען פאַר זיך אַן אַלטן, פאַרמאַטערטן מענטשן וואָס האָט געטראָגן אויף זיך אַ סך לאַסטן, אָבער איז נישט פאַרהאַרטעוועט געוואָרן. אַ פאַרשטעקטע גוטסקייט האָט איצט שוואַך אַרויסגעשיינט פון זיינע געזיכט־צוגן. ער האָט גע־נומען אין האַנט אונזער טעקסט און געזאָגט: „איך קען נישט אונטערשרייבן עס ווייל דער גאַנצער כאַראַקטער פון דעם דאָקו־מענט איז מיר נישט צום האַרצן... איך וואָלט עס געטאָן ווען איר מאַכט עס איבער, אָבער איך גלויב נישט אַז איר קענט עס איצט טאָן".

איך האָב געקוקט אויף אים מיט אַ געשפּאַנטן אינטערעס. איך האָב דאָך געוווּסט אַז ער קען נישט זיין אַן אומפּריינט פון דער גאַנצער זאַך. ער האָט מיך באַלד אויפגעקלערט:

— אָט נעמט, למשל, שוין דעם ערשטן פּאַראַגראַף. עס שטייט דאָ אַז מיר, די אונטערצייכנטע, דערקלערן אונזער סימ־פּאַטיע צו אַ פּראָיעקט וועלכער וועט, ערשטנס, העלפן צו דער־לייכטערן די שרעקלעכע נויט אין דער וועלט"... דאָס איז גוט, דערמיט בין איך מסכּים. אָבער גלייך נאָך דעם שטייט אַזוי: „און, צווייטנס, וועט דער פּראָיעקט זיין פון גרויסן עקאָנאָמישן און פּאָליטישן נוצן פאַר אויסטראַליע". דאָס געפעלט מיר נישט

(זיין שטים איז געוואָרן שטרענג, געזעצגעבעריש, גאָרנישט פון אַ זקן). דאָס איז אייגנטלעך נישט די אויפגאַבע פון אַזאַ אויפרוף. מען דאַרף נישט אַפּעלירן צו די אינטערעסן פון אויסטראַליע, דאָס מוז זי אַליין וויסן בעסער. אָבער מען דאַרף אַפּעלירן צו איר געוויסן...

און ער האָט—פון אָט דעם שטאַנדפּונקט—גענומען לייענען איין זאַץ נאָך דעם אַנדערן. מיט אַ קלאָרן בליק האָט ער זיך אַרויסגעזאָגט קעגן יעדן זאַץ אָדער וואָרט וואָס האָט נאָר „געשמעקט" מיט תכלית, מיט נוצן פאַר זיין לאַנד. „אָט דער גאַנצער פּאַראַגראַף וואָס הויבט זיך אָן מיט די ווערטער „די טובות פון אָט דעם פּראָיעקט פאַר אויסטראַליע זענען קלאָר" געפעלט מיר נישט. דאָס לאַנד שטייט פאַר אַ קריזיס אין דער באַפעלקערונג צוליב דעם פאַלן פון די געבורטן? — דאָס איז, אַזוי צו זאָגן א ו נ ז ע ר אייגענע זאָרג, דאָס דאַרף מען אונז נישט זאָגן פון דרויסן... ווייטער דערמאָנט איר דעם נוצן וואָס די קימבערליי-קאָלאָניע וועט ברענגען פאַר מיליטערישער פאַרטיידיגונג פון לאַנד, און פאַר דער עקאָנאָמישער צוקונפט אונזערער... דאָס איז, לויט מיין מיינונג, אַ פאַלשער צוגאַנג. אויסטראַליע דאַרף צושטימען צום פּראָיעקט נישט צוליב וועלכן נישט איז נוצן. אפילו אַז זי וואָלט געהאַט דערפון שאָדן, צוגעלייגט געלט, וואָלט זי עס געדאַרפט דורכפירן..."

איך בין געזעסן פאַרווונדערט און באַצויבערט. אויף אַ ז אַ מין אָפּזאָג האָב איך זיך נישט געריכט. אי ער האָט אָפּגעשטופּט אונז ווי אַ פּאַטריאָט, אי ער האָט זיך דערנענטערט ווי אַ מענשנפריינט. אָבער ער האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט און האָט געפּליקט די ווייטערדיקע פּאַראַגראַפן אָן רחמנות. „אָט זעט איר די לעצטע ווערטער זענען גוט: „אָבער איבער אַלע פראַגן פון אייגן אינטערעס שטייען די פאָדערונגען פון פּשוטער מענטשלעכקייט. אויב אויסטראַליע פּרעטענדירט צו זיין אַ דעמאָקראַטיש און הומאַן פאָלק, קען זי נישט פאַרנאַכלעסיקן אירע פליכטן לגבי די קרבנות פון אונטערדריקונג אין אייראָפּע". .....אַ ז ו י האָט געזאָלט זיין דער גאַנצער טעקסט". ער האָט זיך אַביסל פאַרטראַכט און דערנאָך געזאָגט עפּעס ווי פאַרשעמט: „אויסטראַליע

דאַרף עס טאָן כדי צו ראַטעווען איר נשמה." דער טרוקענער שטאַטסמאַן האָט פּלוצים אַנטפּלעקט זיין אייגענע נשמה.

האָב איך זיך אָפּגערופן: ווי גליקלעך וואָלט איך געווען, סער דזשאָן, ווען אָט טאַקע אין אייער נוסח וואָלט מען געקענט פאַרפאַסן דעם אויפרוף. אָבער פון מיין דערפאַרונג ווייס איך אַז כמעט יעדער פרעגט, ראשית כל, וועגן דעם נ ו צ ן פון אונ־זער פּראָיעקט פאַרן לאַנד. און מען וויל דוקא האָבן אַלע גאַראַנ־טיעס פאַר דעם נוצן. מיר קענען שוין איצט נישט איבערמאַכן דעם טעקסט (ער האָט צוגעשאָקלט מיטן קאָפּ). זאָל עס גיין אָן אייער אונטערשריפט. אָבער אייער „אָפּזאָג" איז מיר טויזנט מאָל טייערער ווי אַנדערע לייכט געגעבענע חתימות. ווי שיין וואָלט עס געווען ווען איך קען נאָך פאַרעפנטלעכן די אורזאַכן פון אייער אָפּזאָג...

ער האָט זיך פריינטלעך צוגעהערט; פון דער שטייפקייט און שטרענגקייט איז שוין לאַנג גאָרנישט געבליבן. און אַז דער טע־לעפאָן האָט אַ קלונג געגעבן, האָב איך דערזען טיפע אויפרעגונג אין זיין געלאַסענער נאַטור. „געשטאָרבן אַקאָרשט דר. מ.—א יונגנט־פריינט מיינער—אין ליפט האָט ער געכאַפּט אַ האַרץ־שלאַג, נאָך אַ יונגער מענטש געווען..."

מיר האָבן פאַרענדיקט דעם שמועס. איך בין אַוועק גליקלעך מיט דעם באַוווסטזיין אַז איך האָב געזען אַ שיינעם מענטשן אין אויסטראַליע. און ער איז דערביי אַ פּאָליטיקער פון אַ סענאַט, און אַ פּראָפעסאָר פון רעכט, און אַ דערציער פון יוגנט פאַר דריי־סיק יאָר. וואָס האָט אַנטיסעמיטיזם צו טאָן מיט אים?

:: :: :: ::

וואָס האָט אַנטיסעמיטיזם צו טאָן אויך מיט דעם אויסט־ראַלישן יונגן אָפּיצער שעפּאַרד וואָס האָט—פון פּאַלעסטינע—צו־געשיקט צום סעקרעטאַר פון סידנעיער פריילאַנד־גרופּע אַ וווּנ־דערבאַר־מענטשלעכן בריוו. די איינפאַכקייט פון זיין סטיל, די ערלעכקייט פון זיינע געדאַנקען, די טיפע הומאַניטעט פון דעם שרייבער,—אַלץ איז פיין. דער אויטאָר איז נאָך ביז נישט לאַנג געווען דער סעקרעטאַר פון דער יוניאָן פון די ראַדיאָ־אַרבעטער

אין סידנעי. אַט דער עכטער אויסטראַלישער פֿאָלקס־מענטש איז מענטשן־פֿריינטלעך אין דער אַרבעטער-בלוזע, און ער איז גע־בליבן אַזאַ אין דער מיליטערישער אוניפֿאָרם. פֿאַרשטייט זיך אַז די יידישע דערגרייכונגען אין ארץ ישראל האָבן צוגעגעבן אַ באַזונדערן שוווּנג צו זיינע איבערצייגונגען. עס איז פֿאַר מיר און מיינע פֿריינט געווען אַ יום־טוב אַז מיר האָבן געלייענט אָט דעם בריוו. און איך וויל פֿאַרצייכנען אַז בעת איך האָב פֿאַרגעלעזן אים צו אייניקע פֿון אונזערע נישט־יידישע פֿריינט דאָ, איז זייער ערשטע באַוועגונג געווען צו זאָגן: „מען דאַרף עס אָפּדרוקן אין דער פּרעסע!" דאָ פֿאָלגט דער טעקסט פֿון דעם בריוו:

....איך האָב מיט גרויס אינטערעס געלייענט אייער בראָשור „אַ יידישער סעטלמענט אין אויסטראַליע" וועלכע מען האָט מיר אַריבערגעשיקט אַהער פֿון סידנעי. זייענדיק איצט—צוזאַמען מיט דער אַרמיי—אין פּאַלעסטינע, האָב איך געהאַט די געלעג־הייט צו זען יידישע מענטשן אַלס קאָלאָניסטן. אַ סך פֿון אונז וואָס האָבן געקענט יידן נאָר אַלס גרויסע געשעפֿט־מענטשן אָדער פּראָצענטניקעס, האָט דער באַזוך פֿון פּאַלעסטינע געעפֿנט די אויגן.

אין די קאָלאָניעס וועלכע איך האָב באַזוכט, באַזונדערס אין צפון נעבן חיפה און אַקראַ, ווו די אַראַבער און יידן לעבן אין פֿרידלעכער צוזאַמענאַרבעט, האָב איך געזען סצענעס וואָס צינדן אָן די פֿאַנטאַזיע. דאָ ווו אַמאָל איז געווען מדבר זענען איצט גרינע פֿעלדער, בליענדיקע אָראַנזשן־פּלאַנטאַציעס, פֿיין געצייכנ־טע און אויפֿגעהאַלטענע הייזער, גליקלעכע געזונטע קינדער, און מונטערע און לעבנסלוסטיקע עלטערן. עס הערשט אַן אַטמאָספֿער פֿון שווערער אַרבעט, אַ ריין לעבן און צופֿרידנקייט.

פֿון דעם וואָס איך האָב געזען דאָ אין לאַנד און וואָס איך האָב דערוווּסט זיך וועגן דעם יידישן קאָלאָניסט, פֿון דעם וואָס איך האָב פֿאַרשטאַנען וועגן די שטרעבונגען פֿון אָט די מענטשן האָב איך באַקומען די איבערצייגונג אַז קאָלאָניעס וועלכע איר האָט אין זינען פֿאַר אויסטראַליע וועלן ברענגען גרויס נוצן אונ־זער לאַנד. מען וואָלט געקענט אַריינלאָזן זיך אין דעבאַטן וועגן דער עקאָנאָמישער זייט פֿון ד ע ר פֿראַגע, אָבער איך גלויב

אַז דאָס איז נישט אײנגאַנצן אַ פראַגע פון עקאָנאָמיק, נאָר אַ פּראָבלעם פון מענטשלעכקײט.

מײן בריוו צו אײך איז נישט דיקטירט פון אײנזײעניש מיט די פילע פרײנט וואָס איך געפונען דאָ אין לאַנד; ער איז דיקטירט פון אַ ווילן צו אונטערשטיצן אַ פּראָיעקט וואָס אַנטהאַלט אומשעצבאַרע גרויסע מעגלעכקײטן פאַר אויסטראַליע.

ווינטשענדיק אײך דערפאָלג פון דער אונטערנעמונג, אײער

א. וו. שעפּאַרד.

אָקטאָבער, 1940

:: :: :: ::

דאָס אַלץ פירט מיך צו אַן אויספיר: אַנטיסעמיטיזם אין אויסטראַליע איז קוואַנטיטאַטיוו שוואַך אַנטוויקלט, און אויף וויפיל ער איז שוין פאַראַן, איז ער קוואַליטאַטיוו שוואַך. ער איז, הייסט עס, ווייניק פאַרשפּרייט אין דער ברייט פון די פאָלקס־מאַסן; און ער באַזיצט נישט דעם לײדנשאַפטלעכן פאַרנעם און טיפע פאַרוואָרצלטקייט ווי אין אייראָפּע.

דאָס הייסט נישט אַז מען דאַרף אים נישט באַקעמפן אפילו אין זיינע ערשטע אָנפאַנגס־פאָרמען. דער קאַמף מוז אָבער אָנגיין אויפן יסוד פון אַ קלאָרער פאָרשטעלונג פון דער לאַגע, אָן שרע־קענישן און פּאַניק, אין ביידע לאַגערן. אויף דער זייט פון דער נישט־יידישער באַפעלקערונג מוז וואָס מער אַנטוויקלט ווערן דאָס וויסן וועגן יידן, זייער היסטאָרישן שיקזאַל און זייערע האָפ־נונגען אויף להבא. דאָס וויסן און דאָס צוזאַמענלעבן מיט יידן אין אַ רואיקער אַטמאָספער—אָנגעפאַנגען פון די צאַרטע קינ־דער-יאָרן—איז אפשר דאָס בעסטע מיטל צו פאַרהיטן די קינ־דערשע נשמות פון אָט דעם גיפט.

עס ווילט זיך מיר דאָ דערמאָנען וועגן אַ מערקווירדיקער דערפאַרונג וועלכע עס האָט געמאַכט אַקאָרשט אין מעקסיקאָ דער יידישער דיכטער מלך ראַוויטש. ער באַריכטעט וועגן אַ גרויסער יידישער שולע וואָס איז געשאַפן געוואָרן פון יידישע עמיגראַנטן אין דער שטאָט מעקסיקאָ. די שולע איז אָנדערקענט פון דער רעגירונג אַלס איינע פון דער אַלגעמיינער שול־נעץ אין לאַנד.

מען לערנט אין איר אַלע לימודים, אָבער איין דריטל פון טאָג גיבן די קינדער אַוועק אויף יידישע קעגנשטאַנדן, אין דער יידישער שפּראַך.

„אַזוי ווי די שולע איז אַ גוטע און גיט אַלגעמיינע אויסבילדונג, זענען פאַראַן אין איר צווישן די 600 יידישע קינדער אויך אַ פּאָר צענדליק ניט־יידישע. דאָס שענסטע איז וואָס אַלע עלטערן פון די נישט־יידישע קינדער באַשטייען דערויף אַז זייערע קינדער זאָלן אויך לערנען די יידישע לימודים. און אָט איז אַן עפּיזאָד וואָס באַלייכט אַזוי שיין די גאַנצע לאַגע.

אין פערטן קלאַס פון אָט דער שולע זענען פונקט געזעסן צוזאַמען צוויי מיידלעך: בריינדעלע ווישאצקי (פון ליטע) און בעאַטריס מאַנטעז־דע־אָקאַ, אַ טאָכטער פון אַן אָפיצער פון אַן אַלטער שפּאַניש־מעקסיקאַנישער פאַמיליע. בריינדעלע האָט זיך אויף אירע שפּאַנישע העפטן אונטערגעשריבן בעאַטריס ווישאצקי, אויף אירע יידישע העפטן—מיט איר יידישן נאָמען בריינדעלע. האָט דאָס איר חבר'טע בעאַטריס מאָנטעז־דע־אָקאָ געזען און פאַרגעדענקט. אַז זי האָט באַמערקט אַז בעאַטריס איז בריינדל אויף יידיש, האָט זיך דאָס קלוגע מיידעלע פון איצט אָן גערופן ווייטער אויף שפּאַניש בעאַטריס, און אויף יידיש בריינדעלע. אויף אירע יידישע העפטן שרייבט זי זיך איצט אונטער: בריינדעלע מאָנטעז־דע־אָקאָ...

דאָס איז אַ קליינער עפּיזאָד, אָבער איך האָב געהאַט טרערן אין די אויגן ווען איך האָב דאָס געזען, און געטראַכט: ווי לייכט פעלקער וואָלטן געקענט לעבן בשלום אויב מען וואָלט די ליבע איינגעפלאַנצט שוין פון קינדהייט אָן".

אָבער — עס ליגן באַזונדערע פליכטן, דוכט מיר, אויך אויף יידן, אויב זיי ווילן מיט דערפאָלג באַקעמפן די אַנטיסעמיטישע

קרענק. און די דאָזיקע צוויי פליכטן איז זיי לייכטער צו דערפילן דערפאַר, ווייל דאָס הענגט אָפּ נישט פון דער דרויסנדיקער וועלט, נאָר פון זייער אייגענער איינשטעלונג און באַשלוס.

ערשטנס, יידישע מענטשן טאָרן נישט זיין אַזוי פיינפיליק און אָראָפּגעפאַלן ביי זיך ווען זיי הערן אַ קריטישן וואָרט אָדער זשעסט בנוגע זיי. נישט יעדע קריטיק פון דרויסן איז שטענדיק אַנטיסעמיטיש; זי קען אָפּטמאָל שטאַמען פון אַ ריינלעכן קוואַל און זיין אין תוך ריכטיק. עס דערמאָנט זיך מיר אַ כאַראַקטעריסטישער פאַל מיט איינעם פון די יידישע וויסנשאַפטלעכע שרייבער וואָס האָט געהאַט פאַרעפנטלעכט אַ ניי בוך וועגן פּסיכאָלאָגישע פראַגן אין בערלין. דער קריטישער אַרטיקל אין דער גרויסער צייטונג „בערלינער טאָגעבלאַט" איז נישט געווען זייער פריינטלעך פאַרן אויטאָר. דאָס איז געווען פאַר אים גענוג אויף צו זיין איבערצייגט אַז די צייטונג האָט אָנגעהויבן צו ווערן „אַנטיסעמיטיש". ווי אַזוי?—האָט מען אים געפרעגט—די צייטונג ווערט דאָך געפירט פון אַ יידישער פירמע און ביי די נאַצים איז זי פאַרשריען ווי אַ „יידן-בלאַט"?... אפשר מיינט טאַקע די קריטיק וואָס זי זאָגט, נעמליך, אַז אייער בוך איז נישט אַזוי גוט ווי איר דיינקט?...—דער אויטאָר האָט דאָ קענטיק אויסגעמישט צוויי זאַכן: די ערנסטע קריטישע אָפּשאַצונג פון אַן איינצעלנעם, געשריבענעם פון אַ ייד בוך, און די פיינטלעכע קריטיק פון גאַנצן יידישן פאָלק, וואָס דאָס איז אַנטיסעמיטיזם.

מען קען לייכט פאַרשטיין פאַרוואָס דאָס יידישע פאָלק און דער יידישער יחיד האָבן אָפּט אַזוי שמערצלעך אויפגענומען קריטיק פון דרויסן. צו אָפּט האָבן די צוקוקער פון דרויסן קריטיקירט אַזעלכע צושטאַנדן אין יידישן לעבן אָדער שטריכן אין יידישן כאַראַקטער וואָס זענען דירעקט געשאַפן געוואָרן פון דער אַרומיקער וועלט—קעגן יידן. עס איז צו לייכט, למשל, צו פאַרדאַמען די גרויסע צאָל הענדלער אָדער פּראָפעסיאָנאַלן צווישן יידן, פאַרגעסנדיק דערביי ווי סיסטעמאַטיש די נישט-יידישע וועלט האָט אין לויף פון דורות אַרויסגעשטופּט יידן פון אַלע נאָר מעגלעכע פּראָדוקטיווע אַרבעטס-צווייגן. עס איז לייכט צו קריטיקירן אַ פאָלק פון וואַנדערער וואָס האָבן נישט קיין געזיכערטן

באָדן אונטער זייערע פיס, בעת די קריטיקער אַליין זענען זאַט און פעסט פאַרפונדעוועט אין זייער ערד. הינטער דער דאָזיקער קריטיק איז געלעגן אַזויפיל אומגערעכטיקייט און צביעות אַז די שמערצלעכע פיינפיליקייט פון אַ יידן איז לייכט צו דערקלערן.

און דאָך—ווען דער ייד טראַכט נישט וועגן דער פאַרגאַנגענהייט, נאָר וועגן צוקונפטיקן צוזאַמענלעבן מיט די פעלקער פון דער וועלט, טאָר ער נישט יעטוועדע קריטישע באַמערקונג איבערלעבן אַלס אַנטיסעמיטישן קלאַפּ. עכטע פריינטשאַפט צווישן פעלקער, ווי צווישן מענטשן, באַזירט זיך סוף כל סוף אויף קעגנזייטיקער אַכטונג און קריטיק. דאָס יידישע פאָלק האָט טאַקע — צוליב זעלבסטשוץ — אויסגעאַרבעט אין זיך אַן אינסטינקט פון זעלבסט־גערעכטיקייט, אָבער ווער האָט נאָך אַזויפיל אָנגעווענדעט זעלבסט־קריטיק, שאַרפע אָפּרעכנונג מיט זיך אַליין ווי יידן?

די יידישע נביאים זענען געווען די ערשטע וואָס האָבן מיט דער גרעסטער אויפריכטיקייט און אפילו גרויזאַמקייט געשטעמפּלט די זינד און די פעלערן פון זייער פאָלק. זיי האָבן נישט געמאַכט קיין שום אונטערשייד צווישן די העכסטע און נידעריקסטע פון פאָלק: אונטער דעם פייערדיקן שטורם פון זייער מוסר זענען געשטאַנען די מלכים און די פאָלקס־מאַסן באַגלייך. אַ פאָדים פון שטרענגער זעלבסט-קריטיק האָט זיך שפּעטער געצויגן דורך דער גאַנצער יידישער געשיכטע. און די יידישע מאָדערנע, נישט ראַבאָנישע ליטעראַטור, אין העברעאיש און יידיש, האָט אויך נישט געשאַנעוועט די שוואַכקייטן און נאַרעשקייטן פון אייגענעם פאָלק, הגם זי האָט כסדר אָנגעוויזן אויף די אורזאַכן וואָס פירן דערצו. מענדעלע מוכר ספרים, דער פּיאָנער פון דער קינסטלערישער ליטעראַטור אין יידיש, האָט מיט בייסנדיקער סאַטירע אַנטפּלעקט די אומגעלומפּערטע נאַטור פון יידישן לעבן אין געטאָ. שלום עליכם האָט גוטמוטיק און טיפזיניק אויסגעלאַכט די פּראָווינציעלקייט און אומנאָרמאַלקייט פון יידישן מאַסן־לעבן. אַזוי איז געווען אויך די העברעאישע שרייבער־פּלעיאַדע פון דער השכלה־צייט וועלכע האָט זיך געסטאַרעט אין אָנהויב 19טן יאָרהונדערט צו דערנענטערן די רעליגיעזע יידיש־

קייט צו די וועלטלעכע פאָרמען פון אייראָפּעאישער קולטור. און אַזוי, מיט דעם דונער פון די אַמאָליקע נביאים, האָט געשטראָפט און בלוטיק פאַרלאַכט און גערופן צום איבעראַנדערשן זיך דער מאָדערנסטער העברעאישער דיכטער ב י אַ ל י ק. יידישע שריי־בער האָבן געווייטיקט מיט ליבע פאַר זייער פאָלק, אָבער זיי האָבן אים נישט גע׳חנפ׳עט.

איך קען נאָך איין פאָלק אין דער מאָדערנער געשיכטע וואָס זיינע בעסטע פאַרטרעטער האָבן זיך כמעט שטענדיק באַדינט מיט דעם שאַרפן געווער פון זעלבסט־קריטיק. דאָס איז דאָס ר ו ס י ש ע וואָס האָט אייגנטלעך ערשט אין 19טן יאָרהונדערט זיך גייסטיק אַנטפּלעקט אין פולן שוווּנג. אָבער זיי־נע דיכטער, דענקער און קינסטלער האָבן נישט נאָר ראָמאַנטיש באַזונגען זייער פאָלק, זייער מעכטיקן שטאַט, זיין גיגאַנטישע אויסגעשפּרייטקייט, זיין פאַרגאַנגענהייט און זיין כאַראַקטער. די גרעסטע פון זיי האָבן מיט אומגעהויערן, נביאי׳שן מוט אויפ־געדעקט די שוואַכקייטן און שלעכטסקייטן פון זיי־ער לאַנד, פאָלק, מלוכה, קולטור. פּושקין, טאָלסטאָי, דאָסטאָיעווסקי, מאַקסים גאָרקי, וולאַדימיר סאָלאָ־וויאָוו, אַלעקסאַנדער בלאָק און אומצאָליקע אַנדערע האָבן עס געטאָן מיט דער שאַרפסטער ערנסטקייט. גאָגאָל, סאַלטיקאָוו־שטשעדרין אָדער טשעכאָוו און אַנדערע האָבן געלאַכט פון די פאָלקס־פעלערן און אָפּגעדעקט פאַר אַלעמען זיין נאַקעטקייט. הגם זיי האָבן „געלאַכט דורך טרערן״.

און נישט נאָר האָבן זיי קריטיקירט די איינצל־פעלערן פון פאָלק אָדער די פאַרברעכן פון זיין גע־שיכטע. זיי האָבן אין טיפסטער ערלעכקייט גע־שטעלט פאַר זיך די שיקזאַל־פראַגע: ו ו אָ ס איז דער לעבנס־זין פון „רוסלאַנד״ אַלס איינצל־שטאַט און פאָלק. די עקזיסטענץ פון רוסלאַנד, אַלס אַ גראַנדיעזער עקאָנאָמיש־פּאָליטישער קבוץ, איז פאַר

זיי אַלעמען נישט געווען באַגרינדעט אין דער עקזיסטענץ גופא. זי האָט זיך געדאַרפט רעכטפאַרטיקן, אַזוי צו זאָגן, פאַר דעם ריכטער־שטול פון העכערע וועלט־היסטאָרישע אָדער רעליגיעזע אידעאַלן. פּושקין, גאָגאָל, דאָסטאָיעווסקי און אַלעקסאַנדער בלאָק (שוין בעת דער רעוואָלוציע 1917)—זיי אַלע זענען מיט ליידנשאַפטלעכער קנאות צוגעשטאַנען און האָבן געפּאָרשט זייער געליבט רוסלאַנד (און זייער אייגן געוויסן): צו וואָס לעבסטו, מיין לאַנד, און שפּרייטסט זיך אויס אויף אַ זעקסטל פון דער וועלט־פלאַך? וואָס האָסטו אריינגעבראַכט, אין גייסטיקן און מאָראַלישן זינען, אין דער שאַצקאַמער פון דער מענטשהייט? און וואָס גייסטו אריינברענגען אין דער צוקונפט? וואַרף נישט אַרויף די גאַנצע אחריות אויפן צאַריזם אָדער קאַפּיטאַליזם אָדער דער פּראַוואָסלאַווער קירך! דו, פאָלק, וואָס ליידסט אומגעהויער און שוידערהאַפט, וועסט אַמאָל באַפרייט ווערן. אָבער ווי אַזוי וועסטו דעמאָלט לאַנוצן דיין געוווּנענע פרייהייט? ווי אַזוי וועסטו העלפן באַפרייען די וועלט פון דער אומגערעכטיקייט וואָס פייניקט איר? ווייל דו, רוסיש פאָלק, ביזט פאַראַנטוואָרטליך נישט נאָר פאַר זיך, נאָר פאַר אַלעמען. אין דיין נאַציאָנאַלן צער און שאַנד דאַרפסטו זיך דערהויבן צו די באַרג־הויכן פון אינטערנאַציאָנאַלער מענטשן־פריינטשאַפט... — אַזוי איז אויסגעוואַקסן אין רוסישן באַוווסטזיין ביידעס: אי טיפסטע זעלבסט־קריטיק, אי אַ שטרעבונג צו וועלט־פאַרבעסערונג (מעסיאַניזם!). דאָס רוסישע פאָלק איז געוואָרן אַ קולטור־פילאָזאָפיש פאָלק, ד.ה. עס האָט געשטעלט פאַר זיך די פראַגע וועגן דעם זינען פון דער אייגענער עקזיסטענץ. אַזעלכע פעלקער זענען מסתמא די וויכטיקסטע אָדער, בעסער געזאָגט, די נויטיקסטע אין דער מענטשהייט.

עס איז קיין נפקא מינה נישט צי מען שטעלט זיך אזעלכע פראגן אין אן עפאכע פון גלענצענדיקן אויפשטייג פון אייגן פאלק אדער אין א פעריאד פון אומגליק און געפאלנקייט. וויכטיק איז אז א פאלק שטעלט זיך אפ אויפן וועג פון זיין היסטאריש־לויפנדיקער אנטוויקלונג און גיט א טראכט וועגן זיין לעבן פאר זיך און זיינע פליכטן לגבי אנדערע: א טראכט אין פילאזאפיע, ליטעראטור, קונסט, וויסנשאפט, רעליגיעזן דענקען. פארשידענע פעלקער אין דער געשיכטע האבן אין פארשידענע צייטן דורכגעלעבט אזא חשבון הנפש; דערנאך פלעגן זיי אבער ארייפאלן אין דער דינאמישער אקטיוויקייט פון זייערע טעכניש־עקאנאמיש־פאליטישע דערפאלגן. די דינאמיק פלעגט צו אפט פארדעקן די פארשלאפנקייט פון זייער זיילישן לעבן און פירן צו דער פארפלאכקייט פון דער געשיכטע (דייטשלאנד!). אנשטאט דריי דימענזיעס פלעגט זי ווערן א צוויי־דימענזיאנאלע: מער נישט אין לענג און ברייט. די ניי־אויפגעקומענע „הויך" פון די לופט־שיפן קען נישט פארבייטן די טיפקייט פון נשמה־לעבן.

עס איז מיט זיכערקייט אנצונעמען אז די מלחמה וועט ווידער אויפדעקן די פארשאטענע קוואלן פון קולטור־פילאזאפישן דענקען און פילן. און אלע פעלקער—סיי די געווינער סיי די פארלירער אויפן שלאכט־פעלד—וועלן זיך ווידער שטעלן די שיקזאל־פראגע: צו וואס איז מיין שטאט, מיין לאנד, מיין פאלק אויף דער וועלט?—פונקט אזוי ווי נאר יענער איינצעל־מענטש איז ווערט אט דעם נאמען וועלכער שטעלט פאר זיך פון צייט צו צייט די זעלביקע פראגע: וואס איז דער זינען פון מיין לעבן? נישטא קיין מענטש, אויב ער איז נישט א קולטור־פילאזאפישער מענטש.

אויב דאָס יידישע פאָלק האָט זיך טאַקע אויסגעצייכנט מיט כוטיקער זעלבסט־קריטיק, טאָר עס בשום אופן נישט מורא האָבן פאַר קריטיק ווען עס קומט פון דרויסן. עס טאָר נישט יעדן אַקט פון קריטיק אין פאָראויס פאַרדאַמען אַלס אַנטיסעמיטיזם, און אַזוי אַרום באַפרייען זיך פון ענטפערן. עס איז לעכערלעך און פאַר אַן אַלט פאָלק אומווירדיק אָנצווענדן די פאָרמעל: "RIGHT OR WRONG, MY COUNTRY!" אַ פאָלק מיט אַזאַ גרויסער היסטאָרישער דערפאַרונג ווי דאָס יידישע מוז נאָר שמייכלען, ווען מען רעדט זיך איין, אַז „מיין לאַנד" שטייט העכער אָדער דרויסן פון אַלע מאָראַלישע פרינציפּן. אין לויף פון דער געשיכטע זענען פאַר זיינע אויגן אונטערגעגאַנגען גרויסע און מעכטיקע מלוכות וואָס האָבן פאַרלייקנט פאַר זיך מאָראַלישע אחריות. ז י י זענען אונטערגעגאַנגען, נישט די פרינציפּן פון דער אייביקער גערעכטיקייט. און דערפאַר אפילו אַן אונטערדריקט און באַליידיקט פאָלק ווי דאָס יידישע קען זיך נישט שטעלן מחוץ פון מאָראַלישער קריטיק, ווען זי ווערט אַרויסגעבראַכט מיט אַן ערלעכער כונה. דאָס גילט פאַר דעם יידישן קאָלעקטיוו פונקט אַזוי ווי פאַר דעם יידישן יחיד. זיי זאָלן אָבער, פאַרשטייט זיך, גרונטיק ב אַ ק ע מ פ ן די עכטע אַנטיסעמיטישע געפאַר.

:: :: :: ::

די ערשטע פליכט פון יידישן מענטשן איז נישט מורא צו האָבן פאַרן אַנטיסעמיטיזם; די צווייטע איז—נישט צו זוכן פ י ל אָ ־ ס ע מ י ט י ז ם , ספּעציעלע פרייַנטשאַפט און סימפּאַטיע צו זיך. די מייסטנס אומבאַוווסטע זוכעניש פון יידן־פריינטלעכער באַציאונג מצד דעם דרויסן־שטייענדיקן טראָגט אריין אַ נערוועזן אומנאַטירלעכן כאַראַקטער אין די באַציאונגען פון ייד און נישט־ייד. די יידישע עקזיסטענץ (פון אינדיווידיאום צי פון קאָלעקטיוו) פאַרוואַנדלט זיך דערמיט אין עפּעס אַ צורטשעפּעניש צו דעם דרויסנדיקן, פולבלוטיקן, קיין רעכטפאַרטיגונג נישט זוכנדיקן אַלגעמיינעם לעבן. אין דער אמתן איז יידישע עקזיסטענץ באַרעכטיקט אין זיך אַליין, ווי יעטוועדעס לעבעדיק

וועזן. דער יידישער דענקער חיים זשיטלאָווסקי האָט עס אַמאָל אַזוי פאָרמולירט: מיר זענען געוווינט צו קוקן אויף זיך ווי אויף 5 אָדער 10 אָדער 15 פּראָצענט פון אַן אנדער פאָלק; מיר מוזן ווערן 100 פּראָצענט פון אונז אליין.

איך פערזענלעך האָב נישט ליב פילאָ-סעמיטישע רייד, פּונקט אַזוי אפשר ווי אַנטיסעמיטישע שטיק. אַ קריסטלעכער מענטש וואָס ווייזט אַרוס אַ באַזונדער אַרט אויפמערקזאַמקייט צו יידן איז אָפטמאָלס נישט זיכער אליין מיט זיינע געפילן. אפשר מוז ער דערביי אונטערדריקן גראד פיינטלעכע עמאָציעס וואָס שטעקן אין אים ווי אַלט-איינגעוואָרצלטע אינסטינקטן. דער וויכטיקסטער פאַל איז טאָלסטאָי וועלכער האָט מיט אומגעוויינטלעכער קראַפט אַנטפּלעקט זיינע טיפסטע נשמה-סודות. ער האָט געהאַט אַ ריי יידן אַלס נאָענטסטע פריינט; ער האָט פאַרטיידיקט די רעכט פון אין צארישן רוסלאַנד געפייניקטע יידן. דאָך האָט ער איינמאָל געשריבן אַז ער מוז אונטערדריקן אין זיך אַנטיסעמיטישע געפילן וואָס שטעקן אין זיין בלוט צוליב זיין דערציאונג און סביבה...

געוויס, נישט אַלע מאָל איז די באַזונדערע ליבע צום יידישן פאָלק מאָטיווירט דורך אַזעלכע ווייניק סימפּאַטישע געפילן. מיר האָבן געקענט אין רוסלאַנד ביישפּילן פון אידעאַליסטיש-ברענענ־דיקער יידן-פריינטשאַפט. דער רוסישער פילאָזאָף וולאַדימיר סאָ־לאָוויאָוו האָט אויף זיין טויטן-בעט נאָך געדאַווענט פאַרן ווויל פון יידישן פאָלק. ער האָט זיך—אַלס קריסט—געפילט שולדיק לגבי יידן פאַר אַלע פאַרברעכן פון צאַריזם און דער וועלט-געשיכטע. מאַקסים גאָרקי, פּונקט אַזוי ווי אַלע אַנדערע בעסטע רוסישע שרייבער, האָבן שטענדיק מיט אַ באַזונדערער וואַרעמקייט געשיצט יידן, ווייל זיי האָבן זיך געשעמט פאַר די יסורים וואָס זייער לאַנד האָט אָנגעטאָן דאָס יידישע פאָלק. צווישן די רוסישע סאָציאַ־ליסטן האָט געהערשט אַ באַזונדערע, מען קען זאָגן, צאַרטע באַ־ציאונג צו יידן, ווייל זיי האָבן מאָראַליש געליטן פון די צארישע פאַרברעכן לגבי די יידישע מאַסן. איך דערמאָן זיך ווי מאַריע ספּירידאָנאָוואַ, איינע פון די שענסטע רעוואָלוציאָנערע געשטאַלטן און אַ מאַרטירערין איר גאַנץ לעבן, האָט איינמאָל דערקלערט:

וואָס נאָר די יידן פאַרלאַנגען פון אונז מוז מען טאָן, מיר זענען שולדיק לגבי זיי . . .

אָבער—מיר דוכט אַז נאָר מענטשן פון אַ הויכן מאָראַלישן סטאַנדאַרד ווי סאָלאָוויאָוו, גאָרקי, ספּירידאָנאָוואַ ווייזן אַרויס אַזאַ פּראָ־סעמיטישע שטעלונג. איך האָב אַזעלכע פיינע מענטשן־געשטאַלטן געפונען נישט ווייניק אין אויסטראַליע,—און דאָס איז די סבה פאַרוואָס איך באַטראַכט מיין לעבן אין ד ע ם לאַנד פאַר אַ דערהויבנדיקן פּעריאָד אין מיין לעבן. צי זאָל איך דאָ איצט אויסרעכענען זייערע נעמען? גענוג צו זאָגן אַז איך האָב געפילט אין זיי אַן עכטן קוואַל פון מענטשן־און יידן־פריינטשאַפט, וועלכע מאַכט גליקלעך דאָס צוזאַמענזיין מיט זיי. זייער פּראָ־סעמיטיזם איז נישט פיינלעך אָדער באַאומרואיגענדיק.

אַנדערש איז עס מיט דעם מאָראַלישן דורכשניטלעכן נישט־יידן. בעת ער רעדט מיט אַ יידן אָדער וועגן יידן, איז ער עפּעס ווי נישט זיכער, נישט געזעצט. זאָל איך זאָגן אַז אָפטמאָלס לויפט דורך ווי עפּעס אַ נערוועזער צוקן איבער זיין געזיכט, ווי עפּעס אַן אומרואיק געוויסן וואָלט אים געצופּט. זיין אַנטקעגנקומען דעם יידן, זיין אויפמערקזאַמקייט ווערט אַביסל שווער אויפצונעמען. עס איז דערפאַר אַ סך בעסער ווען די באַציאונג פון נישט־יידן צום יידן איז נישט קיין פילאָסעמיטישע, נאָר אַ נייטראַלע, אַ מענטשן־נייטראַלע: ווי גלייכע צו גלייכע. דאָס נישט־זיין פון אַנטיסעמיטיזם, דאָס פּשוט׳ע אומגעפאַרבטע באַציען זיך איז דערפרישענדיק און מאָראַליש געזונט.

און ווידעראַמאָל בין איך דאַנקבאַר אויסטראַליע פאַרוואָס זי האָט מיר געגעבן אָט די דערפאַרונג: הונדערטער קריסטלעכע מענטשן, מענער און פרויען, אין אַלע שטאַטן און אַלע קלאַסן, האָבן זיך באַצויגן צו מיין מיסיע מיט דער איינפאַכקייט פון מענטשלעכן נייטראַליזם. זייער געזיכט פלעגט נישט אָננעמען, אומבאַוווסט צי באַוווסט, אַן אויסדרוק פון אָנגעצויגנקייט. דאָס וואָרט „ייד" האָט נישט אַרויסגערופן ביי זיי אַ באַזונדער נערוועזע צוקונג, די אויגן האָבן נישט געלויכטן מיט אַ באַזונדערער פּראָ־יידישער פאַרב. און איך האָב דאָך גערעדט צו זיי וועגן אַן אויסגעשפּראָכן יידישן פּלאַן, וואָס דאַרף פאַרווירקלעכט ווערן אין

זייער מיט. זיי האָבן זיך אָפּגערופן פּשוט און נאַטירלעך אַזוי ווי ווען עס וואָלט זיך געהאַנדלט וועגן אַן אַנדער ראַסע אָדער פאָלק. צי זיי האָבן אונזער פּראָיעקט אָנגענומען פאַר גוט, צי זיי האָבן אויסגעדריקט פאַרשיידענע ספקות, צי זיי האָבן אפילו אָפּגעלענט דעם פּראָיעקט—הונדערטער פון אויסטראַליער האָבן עס אַרויסגעזאָגט אָן אַ ספּעציפישער יידישער באַטאָנונג. מענטשלעך־נייטראַל, ד.ה. מענטשן־פריינטלעך ווי מיר געפינען עס זעלטן איצט אין אייראָפּע. דער גרויסער פאַקט איז דערביי וואָס די מערהייט פון זיי האָט אויך אָ נ ג ע נ ו מ ע ן אונזער פּראָיעקט.

אמת, עס זענען געווען אייניקע געבילדעטע אויסטראַליער וועלכע האָבן מיך געוואָרנט קעגן אָט דער מאַסע פון זייערע מיטבירגער. אין קאַנבעראַ האָב איך געהאַט אַ געשפּרעך מיט מר. פּענטאָן בריאַן, אַ באַקאַנטן היגן זשורנאַליסט און סקעפּטיקער. ער האָט מיך געוואָרנט קעגן דער אויסטראַלישער פריינטלעכקייט: סיי בנוגע יידן סיי בכלל. עס איז נישט מער ווי לייכטזיניקע, נישט־טיפגייענדיקע, פלאַכע באַציאונגען וועלכע פאַרפליכטן דעם אויסטראַליער צו גאָרנישט... די העפלעכקייט וועלכע זיי האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר איז אַ פאַלשע; מען וויל זיין העפלעך צו אַן אויסלענדער, באַזונדערס ווען ער בעט ביי זיי קיין זאַך נישט... פאַרוואָס זאָל ער נישט זיין העפלעך?...—האָב איך געפרעגט באַלד מר. פּענטאָן: אָבער ווי דערקלערט איר אַז הונדערטער אויסטראַליער פון אַלע שיכטן האָבן אַרויסגעוויזן צו מיר אַזאַ פריינטלעכע באַציאונג? זאָל דאָס זיין אַ מין „קאָנספּיראַציע“ צווישן זיי אַלעמען אויף אָפּצונאַרן מיך? צי גלויבט איר אַז איך וואָלט נישט באַמערקט צווישן הונדערטער די פאַלשקייט פון עמיצן, די פאַרשטעלטע יידן־ אָדער מענטשן־פיינטשאַפט? און ווידעראַמאָל, אויב הונדערטער מענטשן אין אַלע עקן פון לאַנד ווייזן אַרויס אַ פריינטלעכע העפלעכקייט, צי גלויבט איר

ניִשט אַז דאָס כאַראַקטעריזירט אַ פֿאָלק צום גוטן?...
מר. פענטאַן האָט שוואַך געשמייכלט ווי אַ מענטש וואָס ווייסט בעסער. ער האָט ניִשט דערשיטערט מיין מיינונג וועגן דער נאַטור פון דורכשניטלעכן אויסטראַליער.

ווי געזאָגט, דער ייד זאָל זיך ניִשט יאָגן נאָך דער אַנדער־קענונג אָדער לאַסקע פון די אַנדערע: ער זאָל לעבן נאַטירלעך ווי׳ ער איז, אין פולן הסכם מיט זיך אַליין. די אמת׳ע באַקעמ־פונג פון אַנטיסעמיטיזם באַשטייט אין אויסבילדונג און פאַר־פולקאָמונג פון אַן עכטן סעמיטישן, יידישן לעבן. אַ פֿאָלק ווירקט אויף דער אויסן־וועלט און נעמט אויף אירע ווירקונגען, ראשית כל, דורך זיין אייגענעם, שעפערישן אינערלעכן לעבן. זאָלן יידי־שע מענטשן פירן אַ ווירדיקן אָפענעם, עכט־מענטשלעכן לעבן; זאָלן זיי זיך ניִשט באַהאַלטן מיט זייער יידישקייט פון די דרויסנ־דיקע געפאַרן; זאָלן זיי אַרבעטן פאַר דעם וווּיל פון דער מענטש־הייט און זייער לאַנד מיט דעם פולן אויסדרוק פון זייער יידישער נשמה און קולטור,—דאָס איז דער בעסטער ענטפער צום אַנטי־סעמיטיזם. דער ייד וואָס באַהאַלט זיך אַלס אַזעלכער, מעג זיין אונטער די שענסטע מענטשהייטס־מאַסקען, טוט אַ שאָדן זיך און זיין פֿאָלק. מען דאַרף ניִשט אַרויסגיין פון גדר פון אייגענעם פֿאָלק כדי צו שטיין אין גדר פון דער מענטשהייט.

דאָס איז דער איינציקער אויסטייטש פון באַרימטן זאַץ וועגן יידן אַלס „אתה בחרתנו״־פֿאָלק. מען האָט געזען אין אָט דעם געדאַנק די אַמביציע פון יידן צו שטעלן זיך העכער איבער אַלע אַנדערע פעלקער. דאָס איז אַ פאַלשע פאַרשטעלונג, און כדי צו פאַרשטיין עס תכף איז גענוג צו פאַרגלייכן אָט די פאָרמעל מיט דער נאַצי־דייטשער: „דייטשלאַנד איבער אַלץ״. דער אונטערשייד צווישן די ביידע ליגט אין די צוויי ווערטער: פ ר י וו י ל ע־ג י ע ם אָדער פ ל י כ ט ן. די דייטשע פאָרמעל איז אָנגעפילט מיט לוסט נאָך הערשאַפט, נאָך מאַטעריעלן און פיזישן ווילטאָג, נאָך פאַראַכטונג פון מענטשלעכער ווערדע. זי איז די מאַטעמאַ־טישע פאָרמעל פון דעם ניִשט געבונדענעם נאַטור־אינסטינקט, פון מאָרד און טויט. די יידישע פאָרמעל וויל קריסטאַליזירן די

פליכטן פון יידן צו גאָט און צו מענטשן; זי זוכט אַ מאָראַלישע באַגרינדונג (אָדער רעכטפאַרטיגונג) פאַר דעם מאַטעריעל־ערדישן לעבן; זי פאָדערט פון דעם יידן מער ווי פון אַנדערע. עס איז די מאַטעמאַטישע פאָרמעל פון מאָראַליש געבונדענעם אינסטינקט, פון לעבן און פריינטשאַפט. „איך וויל באַהערשן די וועלט, ווייל איך בין אַ דייטש"—זאָגט איינער. „איך וויל דינען דער וועלט, ווייל איך בין אַ ייד"—זאָגט דער אַנדערער. עס איז פאַרשטענד־לעך פאַרוואָס אַ טויט־קאַמף האָט אויסגעבראָכן צווישן זיי ביידע.

:: :: :: ::

דער יידן־האַס מוז, פאַרשטייט זיך, באַקעמפט ווערן. דאָס איינגנטלעכע פעלד פון דער באַקעמפונג איז דאָס סאָציאַלע. עס איז אַ סאָציאַלע קרענק, און דערפאַר וועט זי פאַרשווינדן מער און מער מיט דער ס אָ צ י אַ ל ע ר ענדערונג פון דער וועלט. וואָס מער די ליידנדיקע און עקספּלואַטירטע מענטשן־שיכטן וועלן זען דעם אויפקום פון אַן ערלעכער און ליכטיקער געזעלשאַפט, אַלץ ווייניקער וועלן זיי זוכן זייער שונא אין דעם שוואַכן יידישן קאָנקורענט. עס וועט אַ סך לייכטער זיין צו באַקעמפן די אַטאַ־וויסטישע מענטשן־פיינטלעכע אינסטינקטן אין די מאַסן, ווען זייער שטענדיקע זאָרג פאַר חיונה און פאַר דער צוקונפט וועט פאַרשווינדן. אָבער—דער קאַמף מיטן יידנהאַס זאָל נישט אַי־בערגעלאָזן ווערן נאָר צו די גרויסע ליבעראַלע און סאָציאַלע באַוועגונגען פון אונזער צייט. אויף וויפיל ד אָ ס גיפט באַ־ווייזט זיך אין די טעגלעכע, פּריוואַטע מענטשן־באַציאונגען קענען ביידע צדדים, דער נישט־ייד און דער ייד, אויפטאָן אַ סך. פאַר־שטענדעניש און וויסן וועגן יידן מוזן מער און מער אַריינדרינגען צווישן די נישט־יידישע מענטשן. רואיק באַטראַכטן אַנטיסע־מיטישע אַקטן און אויפקלערן זיי אַן נערוועזער אויפרעגונג,— מוזן זיך מער אויסלערנען יידישע מענטשן. דאָס וויכטיקסטע איז אָבער פאַר זיי: ווייניקער צו בליקן אַרום זיך און מער קאָנצענט־רירן זיך אויף דעם אויפבוי פון אַן עכטן, שעפערישן און ווירדיקן יידישן לעבן. ווען אָבער נויטיק, זאָל זיין אַן שום פשרות און אָן שום מורא — ק אַ מ ף.

סידנעיער אַרבעטער אויף אַ שטורם־פֿאַרזאַמלונג

איך האָב דורכגעליענט אין די בלעטער אַז די גאַנצע אַרבעטער-באַוועגונג פון סידנעי רופט אַ גרויסע פּראָטעסט־פאַרזאַמלונג אין דער שטאָט־האַלע: דעם 18טן דעצעמבער 1940. דאָס מערקווירדיקע דערביי איז געווען נישט דער פּראָטעסט קעגן דעם אקאָרשט אָנגענומענעם בודזשעט וועלכער לייגט אַרויף אומדערוואַרטעטע לאַסטן אויפן פאָלק, נאָר דער פאַקט וואָס אַלע דריי לייבאָר־פאַרטייען פון ניו־סאַוט־וויילס וועלן זיין פאַרטראָטן אויף דערזעלביקער טריבונע. איז עס אַ צייכן פון אַ נייער ווענדונג?—האָב איך זיך געפרעגט נאָכדעם ווי איך האָב זיך אָנגעלייענט אַ גאַנצן יאָר מיט זייערע ביטערע סכסוכים.

דער מיטינג איז גערופן געוואָרן פון לייבאָר־קאָנסיל, דעם אומפּאַרטייאישן פאָרשטייער פון דער גאַנצער אַרבעטערשפט, און ער האָט עס איינגעלאַדן די פּאָליטיקער. דער אינדוסטריעלער פליגל פון דער באַוועגונג קאָמאַנדירט, אַזוי צו זאָגן, דעם פּאָליטישן. אַחוץ דער אָפיציעלער פאַרטיי (וואָס איז אין פעדעראַלן פאַרלאַמענט פאַרטראָטן דורך דעם פירער קערטן), זענען פאַראַן דער פון דרויסן שטייענדיקער רעכטער צד אָנגעפירט פון מר. לענג, און דער לינקער צד („סטייט לייבאָר-פאַרטיי”) וואָס איז פייער און פלאַם קעגן קערטן׳ען.

עס האָט זיך מיר שוין לאַנג געוואָלט זען, טאַקע זען מר. לענג, אַ פיגור פון אַן אַרבעטער־פירער וואָס קריסטאַליזירט אַרום זיך אַ סך פיינטשאַפט, אָבער אויך נישט ווייניקער איבערגעגעבנקייט און ליבע. דאָס איז קיינמאָל קיין בייז נישט, נאָר אַ באַווייז פון אַן אייגנאַרטיקער פערזענלעכקייט. פון וואַנעט נעמט זיך

אָט די באַוווּנדערונג? פון זיינע אַרטיקלען וואָס איך האָב געלייענט בין איך נישט געוואָרן באַגייסטערט; גוטע, קלאָרע, ענערגישע אַרטיקלען ווי באַפעלן פון אַ פאָלק־ליבנדיקן דיקטאַטאָר. קיין רעוואָלוציאָנערער הויך שפּירט זיך נישט אַרום זיי. איז פאַרוואָס דאָך? אַמאָל אַז ער האָט דאָ דורכגעפירט שאַרפע פינאַנציעלע מאסנאמען, איז ער געווען דער שרעק פון בירגערטום. די פריינט האָבן אים באַצירט מיט דעם דעמאָלט העכסטן טיטול: „אויסטראַלישער לענין". פונדעסטוועגן... מען מוז אים גיין זען, אָנטאַפּן מיט די אויגן. אינה דומה שמיעה לראיה—זאָגט דער תלמוד. נישטאָ קיין בעסערער עדות ווי דאָס אויג.

איך האָב דערוואַרט ביי דעם מיטינג אַ מאַניפעסטאַציע פון סאָלידאַריטעט, און געפונען דעם היפוך.

עס איז געווען אַ הייסע, פייכטע נאַכט; עס האָט געפעלט אָטעם ביי מענטשן. אַז איך בין אַריינגעקומען אַרום זיבן אַזייגער איז שוין אַ האַלבער זאַל געווען פול, אין די ברייטע איינגאַנג־קאָרידאָרן האָבן יונגע אַרבעטער־מיידלעך פאַרקויפט דעם אָרגאַן פון דער לינקער גרופּע, דעם „פּראָגרעס", אַקאָרשט פון דער נאָדל אַרויס. עס האָט מיך אַ ביסל דערמאָנט די גרויסע אַרבעטער־אסיפות פון רוסלאַנד און דייטשלאַנד. אינטערעסאַנט צו זען דעם סאָלידן, רעספּעקטאַבלען TOWN HALL אין אַזאַ נייעם מענטשן־לבוש. איך בין דאָ געווען אַ פּאָר מאָל ביי פייערלעכע קאָנצערטן, פון מענוכין און שנייפּאָגט, ווען דער זאַל האָט געשטראַלט מיט פיינע דאַמען־טואַלעטן און שטרענגע מענערשע אַנצוגן. עס האָט דעמאָלט געהערשט אַ שטילקייט פון קונסט, פון מוזיקאַלישער מלוכה, פון גוטע רואיקע מאַנירן. עס איז געווען נישט פאָלק, נאָר אוידיטאָריע. עס וואָלט געווען לעכערלעך ווען איינער פון די הערן נעמט פלוצים אַראָפּ זיין פראַק אָדער גאָר דעם שניי־ווייסן קראַגן!

דער אַרבעטער־עולם איצט דאָ האָט זיך געפילט צווישן אייגענע, היימיש. די מענער האָבן טאַקע יאָ, צום גרעסטן טייל, אַראָפּגענומען די רעקלעך און געוויילט זיך אין זייערע בלוזן. די פרויען—געקומען אין אַ קלענערער צאָל—זענען לחלוטין נישט געווען צו שטאַרק פאַרפּוצט און פאַרפיומירט. מען איז געזעסן

אַרום שטילערהייט און געפּאַכעט מיט דער נשמה. האָב איך דערווײלע געקענט רואיק בליקן אויף די געזיכטער. און איך מוז מודה זיין אַז איך בין געווען דערשטוינט פון זייער אַלגעמיינעם כאַראַקטער. עס איז געווען, אין דורכשניט, אַ גאַלעריי פון פיין געשניצטע, קלוגע געזיכטער, פרישע אויגן, נאַטירלעכע באַוועגונגען. און אַזוי—רייען אויף צוריק, רייען אויף פאָרויס. עס איז קיין נפקה מינה נישט צו וועלכער ריכטונג דער אָדער יענער געהערט, אָבער דער פיינער גייסטיקער און זיילישער ניווא האָט זיך ממש געוואָרפן אין די אויגן.

אָ, ווי ווייט דער קאַפּיטאַליזם פון היינט (אָדער פון אויסטראַליע) האָט אַוועקגעשפּרייזט פון יענע צייטן אין ענגלאַנד, וועלכע ענגעלס, למשל, האָט באַשריבן אין זיין וויסנשאַפטלעך בוך, אָדער דיקענס אין זיינע ראָמאַנען. פון יענער צייט ווען דיזראַעלי האָט געזאָגט אַז אין ענגלאַנד לעבן זייט ביי זייט צ ו ו י י פאַרשיידענע נאַציעס, פאַרשיידן עקאָנאָמיש, גייסטיק און אפילו ביאָלאָגיש: די רייכע און די אָרעמע. די פּראָלעטאַריער פון אָט דעם זאַל זענען זיי שקלאַפן פון דער מאַשין אָדער פונם באַלעבאָס? עס וואָלט שווער געווען צו זאָגן. פאַרמאַטערטע פּנים׳ער—יאָ; קנייטשן אויף זיי—יאָ; אָבער שקלאַפעריי—בשום אופן נישט. זיי זענען געקומען אַהער נאָך אַ שווערער טאָג־אַרבעט, אין אַ פלאַמיק־הייסן טאָג דערצו. האָט זיך עס געשפּירט אין יעדן פון זיי, אָבער דער פּרצוף פון געזיכט, פון קערפּער, פון באַוועגונג האָט נ י ש ט אַרויסגערופן דעם אומעטיק־פאַרשעמטן געפיל וועלכן מען האָט ביים אָנבליק פון אַ געדריקטן מענטש.

מיט צענדליקער אַזעלכע יונגע לייט קען מען רואיק באַזעצן די הויכע און נידעריקע מלוכה־און סאָציאַלע אַמטן. אין ד י מענטשן איז נישט נאָר פאַראַן די אינסטינקטיווע נטיה צו יושר, נאָר טאַקע אויך די אינטעליגענץ. מיר האָט זיך אפילו געדוכט אַז דער טיפּ זייערער האָט אויסגעזען איידעלער פון דעם שוין באַקאַנטן מלוכה־טוער. דאָ האָב איך פאַרשטאַנען אַז עס איז נישט קיין צופאַל וואָס אין פעדעראַלן פאַרלאַמענט זיצט געווי אַ העלפט דעפּוטאַטן פון לייבאָר גרייט איבערצונעמען די מאַכט.

זיי קענען עס מאַכן יעדנפאַלס נישט ערגער פון דער אַנדערער העלפט.

:: :: :: ::

איז אין זיי פאַרקערפּערט רעוואָלוציאָנערער גייסט? איך צווייפל שטאַרק. פון די גאַלערייען האָבן אַראָפּגעהאָנגען לייווענט־טיכער מיט רויטע אותיות פון קאַמף־לאָזונגען. אַ פּאַרפּוצטע פאָן מיט דעם נאָמען EUREKA האָט דערמאָנט וועגן אַ רעבע־לישן עפּיזאָד פון דער אויסטראַלישער געשיכטע: אין יאָר 1846 זענען גאָלד־מיינער געפאַלן קרבנות אין קאַמף פאַר פּאָליטישע רעכט — „לאָמיר דערהאַלטן די רעכט וואָס זיי האָבן אויסגע־קעמפט!" — האָט דערמאָנט איצט זייער נאָמען. אָבער—איז דאָס גרייטשאַפט צום מאָדערנעם רעוואָלוציאָנערן שטורם?

אין זאַל איז פּלוצים געוואָרן טומלדיק. די מענטשן רייען האָבן זיך פאַנאַנדערגעשאָקלט, קעפּ האָבן זיך געהויבן, הענט האָבן געפּאַטשט בראַוואָ. אַלעמענס בליקן האָבן זיך געצויגן צו דעם לינקן זייטן־גאַנג דורך וועלכן עס האָט זיך פּאַמעלעך באַ־וועגט אַ הויכע, ברייט־פּלייציקע פיגור מיט אַ שמייכלענדיקן פּנים. די באַגייסטערונג פון אַ טייל עולם איז אַלץ מער געשטיגן. אויבן אויף דער גאַלעריי זענען אויפגערודערטע מענטשן געשטאַנען און צוגעשריען, פון ערגעץ הינטן האָט זיך דערטראָגן די מעלאָדיע: "HE IS A JOLLY GOOD FELLOW." עלטערע פרויען באַ־זונדערס האָבן געשיקט צו אים בליקן פון וואַרעמער איבער־געבנקייט. דאָס איז, פאַרשטייט זיך, געווען ל ע נ ג. ער האָט זיכער און נחת'דיק מאַרשירט דורך דעם לאַנגן גאַנג צו דער טריבונע, הגם אין דעם גערויש האָבן זיך שוין אַריינגעמישט טעמפּע טענער פון הו־הו, פון פיינטלעכער קעגנערשאַפט.

אין דעם געברויז פון קולות און געפילן האָט זיך מיר גע־טראַכט: מאָדנע! אַ רעוואָלוציאָנערן קבלת פּנים גיט מען דאָ צו אַ טוער גאָר פון דעם רעכטן פליגל! די לענג־פּאַרטיי מוז זיכער פאַרמאָגן אין זיך עפּעס אַ שטיק עכטע ענערגיע אויב איר פי־רער האָט זיך דערוואָרבן אַ ווינקל אין דעם אַרבעטערס האַרץ. אָבער ו ו אָ ס האָט ער דעמאָלט, אַלס פּרעמיער פון ניו־סאַוט־

ווײַלס, אויפגעטאָן? פאַרוואָס ווייס איך נישט דערפון? ער האָט אין די יאָרן 1931־33, בעת אַן עקאָנאָמישער קריזיס האָט געבראָכן דעם לעבנס־מצב פון אַרבעטער, אַרויסגערוקט אַ ריי רעבעלישע מאַסנאַמען. ער האָט זיך אָפּגעזאָגט צו צאָלן פּראָצענטן פאַר די מלוכה־חובות צו די לאָנדאָנער באַנקירן; ער האָט זיך געשטעלט קעגן דעם גאָווערנאָר, דעם פאַרטרעטער פון קעניג אין לאַנד; ער איז דורך דעם גאָווערנאָר אַראָפּגעזעצט געוואָרן פון דער מלוכה־פירונג . . .

אָן ספק: דאָס איז אַלץ פול מיט פאַרב און קלאַנג, און דאָס פאַרבלײַבט אין פאָלק־זכרון. אָבער, פונדעסטוועגן, איז אין דעם געלעגן עפּעס אַ פונדאַמענטאַלער שינוי פון דער געזעלשאַפט, אַן אָנהויב פון אַ טיפן איבערבוי? בפירוש נישט. „לענג" איז אַ שטיק סאָציאַלער פּראָטעסט, אַ דערמאָנונג פון פּאָליטישער רעבעליאָן, אָבער נישט אַ ווײַטגייענדיק רעוואָלוציאָנער פּראָגראַם. עס איז בטבע אַ רעכט־שטייענדיקער פליגל פון דער באַוועגונג, הגם אַן אַקטיווער און גרייט צו רוישיקע מעשים. צי זאָל דאָס אַמאָל נישט זײַן די עכטע נאַטור פון אויסטראַלישע אַרבעטער בכלל?

אַז די רעדנער מיט די פירער האָבן זיך אויסגעזעצט אויף דער טריבונע פון וועלכער עס האָבן זיך אין אַנדערע אָוונטן געטראָגן מעלאָדישע קלאַנגען פון מוזיק, האָט זיך אָנגעהויבן דער פּאָליטישער קאָנצערט. ו ו אָ ס די רעדנער זאָלן נישט האָבן געזאָגט, זענען זייערע שטימען, צוליב דער מאָדערנער אָנשיקעניש פון לויט־שפּרעכערס, אַרויסגעקומען זויער און גרילצענדיק. אפשר וואָלטן די לעבעדיקע, פריש־קוואַלענדיקע שטימען בעסער דערנאַנגען צו די צוהערער.

מר. ק י נ ג , דער שטילער, באַשיידענער, עלטערער סעקרעטאַר פון לייבאָר־קאָנסיל, איז אויפגעטראָטן דער ערשטער. זײַן רעדע האָט ער געהאַט אָנגעשריבן אויף אַ בינטל לאַנגע ווײַסע בויגן. נײַן, מיט פּאַפּיר אין האַנט און מיטן מויל צו דער ריידמאַשין, טאָר מען נישט אַרויסטרעטן פאַר אַזאַ עולם. מען האָט אים אויפגענומען מיט מורמעלנדיקע קולות, מיט אַ רעספּעקטפולן שווײַגן, מיט קוים האַרציקער פרײַנטשאַפט. סיי ער סיי דער פאָרזיצער האָבן געשטעלט דעם טאָן פון אַלע, אויך די שפּעטערדיקע

רעדעס. דער בודזשעט, אַקאָרשט אָנגענומען פון פּאַרלאַמענט, איז אומגערעכט און נאַריש. אַלע שווערקייטן לייגט מען ארויף אויף די אָרעמע, און די רייכע שאַנעוועט מען. אַ קאַפּיטאַליסט וואָס האָט אַ הכנסה פון 700 פונט אַ וואָך, וועט טאַקע אָפּגעבן אַ העלפט, אָבער ער וועט קענען גאַנץ גוט לעבן מיט דער צווייטער העלפט. דער אַרבעטער קען עס נישט. פאַר אים איז עס: ווייניקער מילך פאַר די קינדער, זעלטענער ארויסגיין צום שפּאַציר, אָרעמערע בגדים אין דער פאַמיליע...

דער נוסח איז געווען איבערצייגנדיק, און עולם האָט זיך רואיק צוגעהערט. די ראַדיקאַלן אַרום מיר זענען געוואָרן אומגעדולדיק: מען שלעפּערט איין דעם עולם. מיט אַמאָל: WHAT ARE YOU GOING TO DO? האָבן זיי אויסגעשריען. מר. קינג האָט זיך אָפּגעריסן פון פּאַפּיר, דערהערט מיטן דערפּאַרענעם אויער די טענה און האָט געענטפערט מיט כח: „מיר וועלן זיך נישט אונטערגעבן דער פּאָליטיק פון די פּאָליטישענס". דאָס האָט טאַקע אָפּגעקלונגען שטאַרק, און מען האָט דעם רעדנער צום ערשטן מאָל באַגריסט מיט הילכיקע הענט־קלעפּ. און מער איז גאָרנישט געשען.

אָבער איצט האָט זיך אָנגעהויבן דאָס אמת'ע גיהנום־שפּיל. מר. לענג וואָס איז די גאַנצע צייט רואיק און מושל'דיק געזעסן אויף זיין פּלאַץ, האָט זיך אויפגעהויבן און צוגעגאַנגען צום לויטשפּרעכער. די חסידים זיינע האָבן אויפגעהויבן דעם טומל פון אַן אָרגאַניזירטער חברה. זיי האָבן פאַרטאָפּלט זייער פריערדיקע שמחה, זיי האָבן אַזש געשריען פון מתיקות. אָבער, ווייזט אויס, די לינקע העלפט זאָל האָט מער נישט געקענט שווייגן. „הו־הו" האָט זיך ווי אַ וואָרנדיקע, פינסטערע סירען געטראָגן דורכן זאָל. עפּעס ווי מען וואָלט געטריבן אַ וואָלף מיט באַנומענע קולות. מען האָט געטופּעט מיט די פיס, געליאַרעמט, געטאָן מעשים. הינטער מיר, אַ יונגער מאַן מיט אַן אינטעליגענט פּנים (נישט אַראָפּגענומען דאָס רעקל), האָט געאַרבעט מיט אַ סיסטעם: ער האָט אין אַ מאָנאָטאָנעם ריטם פּשוט פון צייט צו צייט געשריען אָן ווערטער.

און דאָך האָט נאָר אַ טייל זאָל גענומען אָנטייל אין דער דע

מאָנסטראַציע. די אַנדערע האָבן זיך געמיטלעך צוגעהערט צו דעם שטורם וואָס האָט זיך געטראָגן איבער די קעפּ. מר. לענג, מיט אַ פאַרלאָרענעם שמייכל אויף די ליפּן, האָט זיך צוגעקוקט צו דעם שווישפּיל (ער האָט דאָ נישט געהאַט קיין מערהייט), אריינגעוואָרפן אַ פּאָר ווערטער, איבערגעוואַרט אַ ווײַלע און אָנגעהויבן זײַן רעדע.

אַ קול פון אַ מענטש וואָס איז געוווינט צו באַהערשן זאַלן, אַ קלאָרע דיקציע, אַ לאָגישער אויפבוי פון דער דרשה. אָבער— נישט עפּעס באַזונדערס. „זיי—די רעגירונג—האָבן אָנגעהויבן מיט אינדוסטריע־קאָנסקריפּציע, איצט פירן זיי איין די פינאַנסיעלע קאָנסקריפּציע, און גלייך הינטער דער פּלייצע שטייט שוין די מענטשן־קאָנסקריפּציע"—האָט ער געזאָגט. דאָס וואָרט „קאָנסקריפּציע" האָט אַ מאַגישן באַטייט פאַר די אויסטראַלישע אַרבעטער. זיי זעען אין איר די באַרויבונג פון פרייהייט, און ווער עס ברענגט אַרויס דאָס וואָרט מיט כעס איז זייער פריינט. מר. לענג'ען איז עס דאָסמאָל נישט געלונגען. דער טומל אַרום אים האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף אַ מינוט. „לענג האָט נישט ארויסגערעדט קיין איין וואָרט וואָס איז נישט באַגריסט געוואָרן מיט קאַצישן קוויטש, מיט הינטישן בילן, מיט געשריי און געפּילדער און פּייפן"—האָט נעקסטן מאָרגן געשריבן אַ צייטונג. ער האָט דערמאָנט איין גרויסע פירמע נאָך דער אַנדערער וועלכע וועלן נ י ש ט ווערן געטראָפן פון די נייע שטייערן, בעת דער אַרבעטער וועט מוזן צאָלן און צאָלן. דאָס איז ערשט דער אָנהויב—האָט ער געזאָגט. RAT! (מויז!)—האָט פּלוצים שאַרף איבערגעשניטן די לופט אַ וואָרט פון פאַראַכטונג. און ד אָ ס וואָרט האָט זיך אַלץ עפּטער איבערגע'חזר'ט אין זאַל.

איך האָב געקוקט אויף דעם רעדנער. זיין צעפלאַמטער פּנים האָט דערמאָנט דאָס טיפּישע אויסטראַלישע דאָרף־געזיכט. ער האָט געהאַט דעם אויסזען פון אַ פעסט־פאַרוואָרצלטן פּאַרמער. אויך זיינע זשעסטן זענען געווען געמאָסטענע, נישט קיין רעבעלישע. די הענט וואָס האָבן זיך צומאָל געהויבן אין דער הויך, זענען נישט אויסגעשטרעקט געוואָרן אין דרייסטע באַוועגונגען, נאָר האָבן זיך געהאַלטן נאָענט צום פּנים. אַז ער האָט גענומען

רעדן וועגן נויטיקע מאַס־מיטלען, האָט ער דערמאָנט די פריער־דיקע קריזיסן אין יענעם יאָר 1931 ווען ער האָט געוואָלט דורכ־פירן ז י י ן פינאַנץ־פּאָליטיק. מען האָט אים דעמאָלט גע־שטערט, איצט זעט מען די רעזולטאַטן...

דער שטורם אין זאַל האָט זיך נישט געלייגט, די בייזע כוואַליעס האָבן זיך כסדר געגאָסן קעגן דעם שטענדער מיטן רעד־נער. פריינט האָבן אים פון פאַרשיידענע ווינקלען געמוטיקט. „קוק נישט אויף זיי, דזשעק!... עס איז נאָר די חברה קאָ־מוניסטן״ — האָט אים צוגעשריען אַן עלטערע פרוי. אַ יונגער סאָלדאַט'ל, אין אַ צעבראַסטעטער אוניפאָרם, האָט אים צוגע־שריען מיט באַגייסטערונג. ער האָט זיך, נישט גאָר זיכער אויף די פיס, אַרויפגעקליבן אַזש צו דער טריבונע, האָט זיך געזעצט אויף אַ שטול פון די פירער און האָט מיט קינדערשער התפעלות אַריינגעקוקט דעם מר. לענג אין די אויגן. ער האָט אַרויסגע־שריען: „דזשעק לענג איז דער בעסטער מענטש וואָס האָט ווען נישט איז געלעבט!״ דאָס איז געווען משמעות דער נאַאיווער קול פון דער מאַסע; עס איז אַ גרויסער כבוד פאַר אַ פירער צו הערן אפילו דעם שוואַכן אָפּקלאַנג פון אַזעלכע געפילן. אָבער איצט האָט לענג נישט באַהערשט ד י מאַסע; ער האָט פאַר־ענדיקט די רעדע, און איז אָפּגעטראָטן. אַז ער האָט זיך געזעצט, געווישט דעם שווייס פון געזיכט, האָט ער מער נישט געהאַט דעם טריאומפאַלן אויסזען פון פריער, ביים אַריינגיין אין זאַל.

די מאַסן־כוואַליע האָט זיך אויף אַ ווײַלע געלייגט, כדי באַלד ווידער צו דערהויבן איר קאָפּ אין שוימענדיקער אויפרעגונג. נעבן דעם שטים־קאַסטן האָט זיך באַוויזן דער רונדער קאָפּ מיט דעם פאָטערלעך־פריינטלעכן געזיכט פון דעפּוטאַט מאַרטין. ער האָט פאַרטראָטן די אָפּיציעלע לייבאָר־פּאַרטיי (קערטן). אין צייטן פון שאַרפע פראַקציע־קאַמפן איז די לאַגע פון אַן „אָפּיציע־לער״ גרופּע (מעג זי זיין די צאָלרייכסטע) שטענדיק אַ ביטערע. זי ווערט געשמיסן פון אירעביידע פליגלען, פון רעכטס און פון לינקס. דורך דעם וואָס זי גרענעצט זיך אָפּ פון ביידע עקסטרע־מען, דערשיינט זי אַלס די באַלעבאַטיש־מיושב'דיקע און איר שפּראַך ווערט באַזונדערס פּאָרזיכטיק, אומזיכער, ווי פּאַראַלי־

זירט. הכלל זי איז זעלטן אַ קוואַל פון באַגייסטערונג. (מיר האָבן עס אָפט געזען אין רוסלאַנד און אין דייטשלאַנד).

מר. מאַרטין — אַ רואיקער, געלאַסענער, וויסנשאַפטלעך־דענקענדיקער אַדוואָקאַט —(ער איז שפּעטער געוואָרן יוסטיץ־מיניסטער)—האָט איצט געמוזט אויפטרעטן אין דער מיט פון אַ שטורם־וועטער, בעת די געשרייען האָבן זיך אויפגעריסן ווי באָמבעס נעבן זיינע פיס. ער האָט אָבער נישט געטראַכט אונטערצוגעבן זיך און האָט מיט אַ שטאַרקער שטים געזוכט איבערצושרייען די קולות. „איך האָב דאָ נישט קיין קלאַקערס פאַר מיר, אָבער איך האָב נישט מורא צו זאָגן דעם אמת פּנים אל פּנים מיט אַן אָרגאַניזירטער אָפּאָזיציע וועלכע מען האָט געבראַכט אַהער דעם אָוונט". ער האָט אויך געגעבן אַ שאַרפע קריטיק פונם בורזשעט, אויך דערמאָנט די קליינע באַלאַסטונג פון די רייכע, די עולה בנוגע די אָרעמע קלאַסן. „ווו איז די גלייכקייט פון קרבנות?"—האָט ער אויסגערופן. אָט האָט מען אים אויף אַ ווייַלע געשענקט אַ שטיקל פּויזע, און דעמאָלט האָט מען ארויסגעהערט זיינע רעבעליש־קלינגענדיקע רייד. אָבער באַלד נאָך דערויף האָט דער אוראַגאַן ווידער גענומען בלאָזן און פייפן מיט אַלע ווינטן, און נעבן מיר האָט זיך ווידער דערהערט דאָס ווי אַ מעסער שניידענדיק קורץ וואָרט: ...!RATS

אין מיטן דערינען—אַן אויפפלאַץ פון געלעכטער. פּאַטעטיש רופט אויס מאַרטין: „ווען די מלחמה וועט זיך ענדיקן, ווער וועט זיין אַמבעסטן באַשיצט?" אויף איין סעקונדע בלייבט דער עולם שווייגן, און פּלוצים דערהערט זיך אַן ענטפער: ד ז ש ע ק ק ע ר ט ן ! —נישט פון איין זייט, פון אַ פּאָר זייטן מיטאַמאָל האָט זיך דערהערט אָט דער פאַרניכטענדיקער לצנות־געשריי. דער אומדערוואַרטעטער וויץ רופט אַרויס אַן אומבאַשרייבלעכע פריילעכקייט. „דאָס פאָלק אַמוזירט זיך", און זיינע וויצן זענען געפּערלעך.—דער עולם איז קענטיק געוועזן אומגעדולדיק, האָט געוואַרט אויף זיין א י י ג ע נ ע ם רעדנער. איך האָב אים שוין פון לאַנג באַמערקט: אויף אַ הינטערשטער באַנק אויף דער טריבונע איז שטיל און באַשיידן געזעסן מר. יוז. אָט דער יונגער מאַן מיט דעם שמייכלענדיק־פאַראַכטנדיקן פּנים, קליין און מאַ־

גער ווי ער איז געווען, האָט פאַרקערפּערט די טיפּישע אָפּאָזיציע פון סידנעיער אַרבעטער. אַלס פאָרזיצער פון דער נייער, לינקער, פּאַרטיי־גרופּע האָט ער נישט געקענט אויפווייזן קיין סך (ביי די וואַלן—אַרום 100,000 שטימען, און קיין איינאיינציקן פעדעראַלן דעפּוטאַט נישט דורכגעפירט), אָבער ער איז געווען גלייכצייטיק פאָרזיצער פון לייבאָר־קאָנסיל און דערמיט פאַרבונדן מיט די מאַסן.

אַז מר. יוז האָט זיך אויפגעהויבן און פאַמעלעך באַוועגט צום שטענדער, איז זיין יונג געזיכט געוואָרן ערנסט און, ווי מיר האָט זיך געדוכט, בלאַס. דער שמייכל איז אַוועק פון אים, בעת ער האָט שטרענג געבליקט אין זאַל. דאָרטן אָבער האָט זיך איצט אויפגעהויבן אַזאַ געברויז פון פרייד'יקער באַגייסטערונג, וואָס האָט פאַרהילכט אַלע ביז איצטיקע. ווען דער אָוואַציע פאַר לענג'ן האָט מען שוין געמענט פאַרגעסן. מען איז געשפּרונגען פון די שטולן, געפּאָכעט מיט האַנט־טיכלעך. געוואָרפן היט אין דער לופט, געליאַרעמט מיט אַלע כחות פון די לונגען. די זעלביקע חברה אַרום מיר האָבן זיך ווי פאַרוואַנדלט. פון זייערע זויערע פּנים'ער איז אַוועק דער אויסדרוק פון כעס און עקל וואָס האָט אָנגעהאַלטן דעם גאַנצן אָוונט. זיי האָבן איצט אַלע געשיינט אין נאַאיווער עקזאַלטאַציע און גלויבן. אַט די סקעפּטיקער זענען איצט געוואָרן ענטוזיאַסטן און פאַר'חלום'טע גלויביקע. פאַר־וואָס? ווייל ז ײ י ע ר מענטש האָט זיך באַוויזן. עס וועט נישט זיין קיין נפקה מינה וו אָ ס ער וועט באַלד זאָגן: דער צוטרוי פון די גלויביקע וועט פליען אים אַנטקעגן. פּונקט אַזוי ווי פאַר די פריערדיקע רעדנער האָט מען נישט געהאַט קיין אויערן און קיין רחמנות, ו ו אָ ס זיי זאָלן נישט האָבן געזאָגט: מען האָט זיי פּשוט נישט געהערט. מר. יוז'ן האָט מען צוגע'יובל'ט איידער נאָך ער האָט געעפנט דאָס מויל.

אָבער—איך האָב דערזען נאָך עפּעס. אין דער צווייטער ריי פאַר מיר איז געשטאַנען אַ יונגער מאַן מיט אַן אויפגעפלאַמטן פּנים, האָט געפּאַטשט בראַוואָ און האָט באַפעלעריש—מיטן קאָפּ און די הענט—גערופן די אַנדערע נאָכצופאָלגן אים. אַזוי, הייסט עס, גאָר?—איך האָב זיך דערמאָנט אָן אַרבעטער־פאַרזאַמלונגען

אין דייטשלאַנד, ווו אָרגאַניזירטע רעדל־פירער האָבן אויך אַזוי געצויגן די מאַסע צו דעם אָדער יענעם פּראָלעטאַרישן פירער, קינסטלעך אויפגעפּייטשט זייערע געפילן און האָפנונגען, קינסטלעך אויפגעברויזט זייערע כעס־און האַס-פאָראורטיילן. ווען היטלער איז שוין געשטאַנען מיט איין פוס אין דער מלוכה, ווען זיינע חילות האָבן געשלאָגן און דערנידעריקט די אַרבעטער־באַוועגונג אַלס גאַנצעס, האָבן די איינצלנע אַרבעטער־פּאַרטייען אין בערלין, מינכן, דרעזדען, האַמבורג, פראַנקפורט אַרומגעשלאָגן זיך צווישן זיך. בעת דער שאָטן פון היטלערן איז שוין אָפּגעלעגן איבער דייטשלאַנד, האָבן נאָך די ערלעך פאַר׳חלומ׳טע אָדער קינסטלעך פאַר׳שכור׳טע מאַסן געפירט מיט שנאה און לצנות קאַמפן אַרום זייערע פירער.

דאָ אין סידנעי האָל האָט זיך אין אַ מיניאַטור־פאָרם ווידערהאָלט אָט יענער טרויעריקער שוישפּיל פון בערלין. דער פאָרזיצער, מר. ברעדשוי, האָט עס אויך, בעת דער רעדע פון מאַרטין׳ען, געזאָגט: „די רו־שטערער אויף דעם מיטינג ברענגען מער שאָדן דער פּראָלעטאַרישער באַוועגונג ווי די רעדנער“. אמת, דאָ איז נישט געווען קיין שפּור פון יענער מיט האַס אָנגעגליטער אַטמאָספער, די אַרבעטער זענען צווישן זיך בשום אופן נישט געווען אויף מעסערס. אויסטראַליע ליגט ווייט אַוועק פון אייראָפּעאישן קעסל, און קיין היטלעריסטישער חורבן שטייט נישט איבער זייערע קעפּ. דאָך—איז פאַר מיר נישט געווען קיין פרייד אין דעם בילד פון יענעם אָוונט. און אויב מר. יוז איז אַ קלוגער מענטש און קען אַביסל די געשיכטע פון דער אַרבעטער־באַוועגונג, וועט ער זיך נישט לאָזן אָפּנאַרן פון אַזעלכע מאַניפעסטאַציעס. נישט ווייניק אַרבעטער-פירער האָבן אַמאָל איבערגעלעבט די רוישנדיקע פרייד פון אָנדערקענונג און שפּעטער די ביטערע גאַל פון פיינטשאַפט. טאַקע דאָ אין אויסטראַליע. ווי מען האָט עס אַמאָל צוגע׳יובל׳ט צו האָלמאַן׳ען, צו וו. יוז׳ן, צו לענג׳ן — און ווי מען האָט עס זיי אָפּגעשמיסן שפּעטער!

מר. יוז האָט גענומען רעדן, און עס איז געווען אַן ערנסטקייט אין די רייד. פאַרשטייט זיך, ער האָט אויך געקלאַפּט אין די זעלביקע פויקן און טאַצן ווי די אַנדערע, אָבער ער האָט געהאַט

נאָך אַ בעסערע טעמע: ד ע מ אַ ס ק י ר ן די אַלע פריערדיקע רעדנער. ער האָט עס געטאָן אין אַ רעזערווירטער מאַניר, נישט דערמאָנענדיק קיין באַזונדערע נעמען, אָבער די קלעפּ האָבן געטראָפן. אין זיין רעדן איז בכלל געווען מער אייראָפּעאישע האַלטונג ווי ביי די אַנדערע, און זיינע הענט האָבן זיך באַוועגט אין איידעלע, איינגעהאַלטענע, ווייט־אויסגעשפּרייטע זשעסטן. „קוקט נישט אויף דאָס וואָס זיי זאָגן, נאָר אויף דאָס וואָס זיי טוען!... דאָ פּראָטעסטירן זיי קעגן די הויכע שטייערן, אָבער אין קאַנבעראַ, אין פּאַרלאַמענט האָבן זיי צוגעשטימט צום בודזשעט... מר. קערטן אַרבעט האַנט אין האַנט מיט מענזיס׳ן. די אַרבעטער־מאַסן וועלן נישט דערלויבן אַזאַ מין טאָפּל־פּאָליטיק!”....

דער עולם האָט געשטורעמט מיט יאָ! יאָ! מען האָט גענומען שרייען מיט חוזק צו מאַרטין׳ען: קלערי, הערסטו וואָס מען זאָגט? ווו איז קלערי אַהינגעקומען? אַהאַ, ער איז אַוועק!... (אַ ווײַלע אַרום איז ער געקומען צוריק און געזעצט זיך ווידער אויף דער טריבונע).

יוז האָט ווייטער גערעדט: אָט האָבן מיר נעבעטן אונזער ווייסנשאַפטלעכן באַראַטער ביים קאָנסיל, דזשעק לינדסיי, צו באַשרייבן דעם בודזשעט. האָט ער אָנגעשריבן אַ פיינעם פּאַמפּלעט פאַר אונז: „די בודזשעט־גזלה”. אָבער די צענזור האָט עס בייזווייליק צענזורירט.—און מר. יוז האָט פאַרלאַנגט אַ ראַדיקאַלע ענדערונג פון דער פּאָליטיק, אַן אַנדער רעגירונג, אַנדערע מאַסמיטלען. זיין לשון איז געווען דורכגענומען פון רעוואָלוציאָנערער לײדנשאַפט. ער האָט געוווסט וואָס ער וויל. שפּעטער איז אָנגענומען געוואָרן איינשטימיק אַ רעזאָלוציע פון קעגנערשאַפט צום בודזשעט און קאַמף קעגן אים. און מען האָט אָנגעהויבן פּאַמעלעך פאַנאַנדערגיין זיך. קיין געמיינזאַמע לידער האָט מען נישט געזונגען.

:: :: :: ::

מיך האָבן שטאַרק געוווּנדערט צוויי זאַכן. ערשטנס, קיין איין רעדנער פון די אַלע האָט זיך נישט אָפּגעשטעלט אויף דער מ ל ח מ ה.

נאָך מער: קיין איינער פון זיי האָט, דוכט מיר, אפילו נישט דערמאָנט די מלחמה וואָס צוליב איר איז דער בודזשעט דורכ־געפירט געוואָרן. מען האָט די שטייער־פראַגע נישט פאַרבונדן מיט דער גאַנצער וועלט־לאַגע. וואָלט אין זאַל אריין אַ גאַסט פון דערווייטנס און צוגעהערט זיך צו די דעבאַטן, וואָלט ער געמיינט אַז דער מיטינג קומט פאָר אין צייט פון טיפסטן שלום. פאַרוואָס איז עס געווען אַזוי? דערפאַר ווייל אַלע ווייסן סיי ווי סיי אַז אַ מלחמה גייט אָן? אָדער ווייל זי איז בכלל נישט פּאָפּולער ביים עולם? די רעדנער און די צוהערער אַלע צוזאַמען האָבן זיך גע־מאַכט נישט זעענדיק אַז די וועלט אַרום ברעכט זיך, אַז טיפע שנויים קומען פאָר און נאָך טיפערע שנויים וועלן קומען, אַז דער אַרבעטער קען זיך דערפון נישט אַרויסדרייען. ער פאַרטיידיקט זיינע פּריוואַט־אינטערעסן אַזוי ווי ער וואָלט גאָרנישט געווען אַ טייל — און טאַקע דער וויכטיקסטער טייל — פון דעם אויסט־ראַלישן פאָלק.

צווייטנס, מען האָט גערעדט—אַלע אָן אויסנאַם—וועגן די מ א ט ע ר י ע ל ע פאָדערונגען אָדער טענות, אַזוי ווי דאָס וואָלט געווען דער ערשטער און לעצטער אינטערעס אין זייער לעבן. מען האָט היציק גערעדט וועגן דער אומגלייכקייט פון די קלאַסן, וועגן גערעכטיקייט און ערלעכקייט אין פּרנסה־זאַכן. אָבער—פון הינטער די אַלע רייד האָט נ י ש ט אַרויסגעשיינט דער מאָראַלישער אינהאַלט פון זייער קאַמף. מען האָט נישט דערמאָנט אפילו אַז די מאַטעריעלע פאַרבעסערונג פון דעם אַר־בעטער׳ס לאַגע וועט אים מאַכן פעאיקער און שטאַרקער אין זיין היסטאָרישן קאַמף פאַר דער גרויסער גערעכטיקייט: פאַר דער גאַנצער מענטשהייט. מען האָט פּשוט פאַרלאַנגט פאַר זיך אַ גרעסערן אָדער זיכערן טייל פון דעם נאַציאָנאַלן פאָלקס־פאַרמעגן.

דאָס איז שוין נישט מער אַ קאַמף פאַר אַ בעסערן מאַטע־ריעלן לעבנס־ניוואָ; דאָס איז אַ מאַטעריאַליסטישער קאָנקורענץ־קאַמף. דאָס ערשטע איז וויכטיק און טויזנט מאָל באַרעכטיקט; די מענטשהייט מוז באַפרייט ווערן פון דעם צער און שאַנד פון יאָגן זיך נאָך אַ שטיקל ברויט, כדי צו באַפרייען זיך פאַר איידעלע לעבנס־אויפגאַבן. און וואָלטן די סאָציאַליסטן און אַרבעטס־

מענטשן נישט געהאַט אָרגאַניזירט אַ דעם מאַטעריעלן קאַמף, וואָלטן די באַלעבאַטים זיכער נישט געקומען זיי אַנטקעגן. אָבער מאַטעריעלער קאָמפאָרט אָדער באַפרייאונג פון מאַטעריעלע זאָרגן איז ווי מיט אַ ים וואַסער אָפּגעשיידט פון מאַטעריאַליסטישן לעבנס־סטיל ביי וועלכן דער ווילטאָג אָדער קאָמפאָרט ווערט אַ צוועק פאַר זיך אַליין, נישט אַ מיטל צו גייסטיקער דערהויבונג. אַזאַ לעבנס־נוסח פון „פאַר זיך" פירט ממילא אָדער פאַרפעס־טיקט דעם דורות־לאַנגן אינדיווידואַליסטישן שניט אין מענטשן. „פאַר זיך" קען באַטייטן פאַר מיין קלאַס, אָדער טאַקע פאַר מיין אייגענער פאַמיליע און פאַר מיר פערזענלעך.

אויב אַן אַרבעטער־פאַרזאַמלונג טראָגט אין זיך אַזאַ מין כאַראַקטער, דעמאָלט פאַרלירט זי (זי מעג זיין געדעכט סאָציאַל) איר טיפן הומאַניסטישן אויסבליק. זי קען דעמאָלט נישט פאַר־לאַנגען פאַר זיך מער אויפמערקזאַמקייט און סימפּאַטיע ווי אַלע אַנדערע אסיפות וווּ מענטשן רייסן זיך פאַר אַ שטיק בעסערן לעבן. דעם אָרעמען מענטשנס צער רופט אַרויס אַקטיווע סאָלי־דאַריטעט נאָר דעמאָלט ווען ער ווייזט אַן אַ וועג צו דערלייזונג פון דער גאַנצער מענטשהייט. אויב נישט, בלייבט עס שטעקן אין די שטילע וואַסערן פון צדקה און רחמנות.

:: :: :: ::

און גלייכצייטיק זענען ביי מיר אין קאָפּ דורכגעפלויגן אַנדערע געדאַנקען. אפשר ליגט אפילו אין ד ע ר פאַר־זאַמלונג, פאַרבאָרגן פון אונז אַלעמען, אַ געוויסער אמת? אפשר איז זייער אומווילן אָנצודערקענען דעם פאַקט פון דער מלחמה, אין וועלכער זיי נעמען פאַקטיש אָנטייל, אַן אויסדרוק פון זייער טיפן ווילן צום שלום, פון זייער לעבנס־ווילן. פאַר אונז, פּאָליטי־קער און פּאַרמעל־שרייבער, איז מלחמה אַ וויכטיקע צאָל אין די געשיכטלעכע חשבונות; פאַר דעם פאָלקס־מענטש איז עס אַ גרויל און אַ פאַרברעכן. היינט קען אַזאַ אין די סאַמע ביינער שטעקנ־דיקער פּאַציפיזם אָנטאָן שאָדן; אָבער ברבות הימים איז עס אַ קוואַל פון אייביקן שלום. צי ליגט נישט ד אָ די ריכטיקע פאָלקס־חכמה?

אָבער—זאָל ליגן פאָלקס־חכמה אויך אין דעם צווייטן פונקט: אין פאַרשווייגן די גייסטיקע וועלט הינטער מאַטעריעלע פאָדערונגען? צי איז עס נישט אַ קוואַל פון אומגייסטיקייט, פון מאַ־ראַלישער אָפּגעלאָזנקייט, פון אַ געפערלעכער צוקונפט?

אין דעם צייט־ראַם פון אַ פּאָר שעה האָט זיך געלאָזט איבערלעבן אַ בילד, ניין טאַקע די אַנטוויקלונג פון יעטוועדער לייבאָר־געשיכטע,—און איר מזל.

דעצעמבער, 1940.

אַ סאָציאַלער טרוימער אין אויסטראַליע

איך בין געזעסן אַ גאַנצן אָוונט מיט אַ ווונדערבאַרן מענטשן אין מעלבורן. אַז מען זעט מר. ענגעלסטאָן אין זיין קליינינטשקן אַדוואָקאַטן־אָפּיס, ארומגעלייגט מיט דאָקומענטן און חשבונות, מיט אַ פאַרמאַטערטן פּנים פון אַ האָרעפּאַשניק, קען מען מיינען אַז ער איז איינער פון די אומצאָליקע אויסטראַלישע פּראָפּעסיאָנעלע טוער. אָבער ער איז עס נישט, און אַז אַ שמייכל באַלייכט זיין געזיכט דערזעט מען אַ זייער וואַרעמען, פריינטלעכן מענטשן. ער איז נישט נאָר אַ באַקאַנטער אַדוואָקאַט און רעגירונג-באַאַמטער, נישט נאָר אַ פּערזאָן מיט אַ זייער הויכן מאָראַלישן אויטאָריטעט אין לאַנד. ער איז אַ דענקער, אַ פילאָזאָפישער דענקער וואָס הערט נישט אויף אויף אַ רגע צו באַטראַכטן און צו באַאורטיילן געשעענישן פון אַ מאָראַלישן און רעליגיעזן שטאַנדפּונקט. אפשר דערפאַר איז זיין געזיכט אָפּט אַזוי אומגעווינטלעך יונג און זיין שטים אַזוי פריש, הגם ער איז שוין לאַנג איבער זעכציק.

ער האָט זיך דערקלערט פאַר אַ פריינט פון אונזער קימבערליי־פּראָיעקט גלייך ווי ער איז מיט אים באַקאַנט געוואָרן. ער האָט געהאַט פריער צווייפל בנוגע דער טויגלעכקייט פון דעם לאַנד פאַר קאָלאָניזאַציע, אָבער ער האָט עס אָנגענומען צוליב הומאַניטאַרע טעמים, צוליב זיין פריינטשאַפט צום יידישן פאָלק. אמת, ער האָט מיר אַ פּאָר מאָל געזאָגט אַז די לייזונג פון דער יידן־פראַגע ליגט מסתמא אין זייער אַסימילאַציע און פיזישער אויסמישונג מיט ניט־יידן, אָבער ער וויל נישט שטערן אויך דער

שאפונג פון אַ ריין־יידישער קאָלאָניע אין אויסטראַליע. אָבער מיר האָט זיך געוואָלט אַז אַזאַ מענטש זאָל האָבן זיין איבערציי־גונג אויך בנוגע דער קימבערליי־טעריטאָריע. האָט זיך געמאַכט אַז ער איז געפאָרן קיין פּערט צוזאַמען מיט צוויי אַנדערע מיט־גלידער פון דער פעדעראַלער „גרענטס קאָמישן" (קאָמיסיע וואָס פאַרטיילט פינאַנסיעלע סובסידיעס צו די איינצל־שטאַטן). האָב איך זיי געבעטן דורכצורעדן זיך מיט דאָרטיקע רעגירונג־מענטשן און געלערנטע וועגן דעם כאַראַקטער פון יענער געהיימניספולער געגענט. מר. ענגלסטאָן איז געקומען צוריק מיט אַ גרויסער צו־פרידנקייט. ער האָט באַקומען מאַטעריאַל גענוג אויף צו האָבן צוטרוי אויך צו דער געגנט, נישט נאָר צו אונזער אידעע. און ער האָט נאָך דערויף אָנגעשריבן אַ זייער קלוגע אינסטרוקציע וועגן אונזערע נעקסטע אויפגאַבן.

לײדער האָב איך נאָר זעלטן געהאַט די געלעגנהייט צו טרעפן זיך מיט אים, אָבער יעדעס מאָל האָב איך געפילט אַז איך שטיי פנים אל פנים מיט אַ פּערזענלעכקייט פון טיפן טראַכטן און פילן. דאָס מאָל, אַז איך בין געזעסן מיט אים אליין נעבן קאַמין און די קלעצלעך האָלץ האָבן פריילעך אונטערגעקנאַקט אין פייער, האָט ער גענומען רעדן וועגן זיין בוך וואָס וועט באַלד דערשיי־נען. אַ בוך פון סאָציאַלער פילאָזאָפיע אין היינטיקע צייטן (לאָז זיין אפילו צוגעגרייט אין משך פון פיר יאָרן), אַזאַ בוך אין זאָרג־לאָז לעבעדיקן אויסטראַליע איז אַ געשעעניש פאַר מיר. און וואָס איז דער הויפּט־אינהאַלט פון בוך? דערקלערונג פון דעם וועלט־קריזיס אַלס אַ מ אָ ר אַ ל י ש ן קריזיס; זוכעניש פון אַן עטישן יסוד פאַר די געזעלשאַפטלעכע באַציאונגען; גלויבן אַז אַזעלכע יסודות קענען געשאַפן ווערן. מר. ענגלסטאָן איז מיט יאָרן צוריק געווען אַ מיניסטער אין וויקטאָריאַ־שטאַט און האָט זיינע דערפאַרונגען באַשריבן אין אַ בוך וועגן „מלוכה־סאָציאַליזם אין וויקטאָריאַ". ער האָט דעמאָלט אָפּגעוואָרפן די אידעע פון מלו־כה'שן סאָציאַליזם פאַר אונטערנעמונגען פון קהל'שן כאַראַקטער צוליב דעם וואָס די מענטשן־בירגער זענען נישט מאָראַליש דער־וואַקסן צו אַזאַ אָרדנונג. די פאָלגנדיקע יאָרן האָבן אים נאָך מער איבערצייגט אַז סאָציאַלע ענדערונגען פון אינסטיטוציעס זענען

מאַכטלאָז אזוי לאַנג ווי עס פעלן מאָראַלישע ענדערונגען אין מענטשן.

איך האָב געהאַט איצט פאַר זיך נישט דאָס גאַנצע בוך, נאָר עטלעכע צוואַנציק דרוק־בויגן פון אים וועלכע ער האָט מיר גע־געבן צו באַקענען זיך. איך האָב זיי געלייענט מיט דעם טיפסטן אינטערעס. זיי האָבן גערעדט צו מיין הארצן ווייל זיי האָבן גלענצענדיק פאָרמולירט אַ ריי פון אידעען וואָס זענען מיר טייער פון אַלעמאָל. דערצו האָט דאָס ווערק אַזוי קלאָר אָפּגעשפּיגלט דעם אויטאָר פון דעם בוך. די איינפאַכקייט און ערלעכקייט פון דער שפּראַך, די לאַקאָנישקייט און דורכזיכטיקייט פון דעם סטיל, — דאָס אַלץ האָט אַנטשפּראָכן דער פּערזענלעכקייט פון שרייבער. איך גלויב עס וועט גוט זיין צו ברענגען אַ פּאָר ציטאַטן פון אים.

מר. עגלסטאָן באַווייזט אַז דער קריזיס הערשט היינט צוטאָג אין די געביטן פון פּאָליטיק, געזעץ, עקאָנאָמיק און אינטערנאַצ־יאָנאַלע באַציאונגען דערפאַר ווייל אומעטום איז פאַרנאַכלעסיקט געוואָרן דער מאָראַלישער פאַקטאָר. יעדעס פון די דאָזיקע פיר געביטן לעבט פאַר זיך אליין, האָט פאַרלוירן דעם אָרגאַנישן צו־זאַמענבונד מיט די עטישע יסודות און שטרעבונגען פון מענטש־לעכן לעבן.

„די נויטיקייט פון עטישע פאַקטאָרן פאַר דער לייזונג פון עקאָנאָמישע פראַגן איז גענוג קלאָר. דאַנק אַ לאַנגער אַנטוויקלונג האָט זיך געשאַפן דער קאַפּיטאַליזם, אַ נ י ש ט ־ מ אָ ר אַ ל י ש סיסטעם, וואָס פאַרפאָלגט הויפּטזעכלעך נאָר מאַטעריעלע צוועקן". אָבער ער וואָרנט קעגן לייכטזיניקע באַשולדיקונגען פון דעם „סיסטעם" אליין; מענטשן טראָגן אחריות פאַר אים. „עס איז נישט אַזוי אַז די מענטשלעכע נאַטור איז פשוט פאַרדאָרבן געוואָרן דורך די בייזע כחות פון קאַפּיטאַליזם; ליידער איז דער קאַפּיטאַליזם גופא אַ געטריע אָפּשפּיגלונג פון מענטשלעכע אייגנ־שאַפטן. אויב קאַפּיטאַליזם זאָל פאַרביטן ווערן דורך אַ בעסערן סיסטעם מוזן מיר צושטעלן צו דער געזעלשאַפט אין וועלכער מיר לעבן מדות טובות וואָס זענען העכער איידער די וועלכע מיר האָבן אַנטפּלעקטביים אויפבוי פון קאַפּיטאַליזם". (מאָדנע אַז די זעלביקע געדאַנקען האָט די רעוואָלוציאָנערין ראָזאַ לוקסעמבורג

קלאָר אויסגעדריקט אין יאָר 1918 אין דעם פון איר געשריבענעם מאַניפעסט פון „ספּאַרטאַקוס־בונד"). דאָ גייט ער אַרויס מיט אַן אָנגריף קעגן די מאָדערנע פּאָליטיקער: „פּאָליטיק האָט זיך באמת קיינמאָל נישט פאַרנומען מיט דעם יסודות'דיקן עקאָנאָמישן פּראָבלעם אַזוי ווי מיר האָבן עס אָנגעצייכנט. אַלץ וואָס זי האָט ביז איצט געפּרוווט טאָן, איז נאָר געווען אַן אומבאַהאָלפענער קאָנטראָל פון דער קאַפּיטאַליסטישער אָרגאַניזאַציע, און דער דערפאָלג איז געווען נעבעכדיק. קיין איין פּאָליטיקער — צי ער *איז קאָנסערוואַטיוו אָדער סאָציאַליסטיש* — וויל נישט באמת דאָס פאַרשווינדן פון קאַפּיטאַליסטישן סיסטעם".

וואָס איז עטישער אידעאַל? פאַר עגלסטאָן'ען באַטייט עס די אויסבילדונג פון אַ פרייען מענטשן מיט דעם באַוווסטזיין פון אייגענער *אחריות* לגבי דער געזעלשאַפט און מיט *ליבע* צו די מיטמענטשן. ער איז איבערצייגט אַז עס איז דאָ אַ ציל אין דער סאָציאַלער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט, און דער ציל איז דער אויפקום פון אַ פרייען מענטש. ער גלויבט אַז די אַנטוויקלונג איז פול מיט עטישן אינהאַלט און דערפאַר פירט זי צום פּראָגרעס, נישט צו באַרבאַריי. ווי מאָדנע אָט דער געדאַנקענגאַנג הילכט אָפּ אין מיינע אויערן. זינט יונגע יאָרן האָבן מיר אין זיך אַריינגענומען די אידעאַליסטישע לערע פון די רוסישע נאַראָדניקעס, און זייערע טעאָרעטיקער — פּ. לאַווראָוו און נ. מיכאַיִלאָווסקי — האָבן מיט ליידנשאַפט געפּריידיקט דאָס זעלביקע: קעגן דאַרוויניסטן און מאַרקסיסטן. — געשיכטע איז נישט נאָר אַן אייזערנער געפלעכט פון אומאָפּהענגיקלעכע היסטאָרישע געזעצן; געשיכטע איז אַ לעבעדיק ווערק פון אַקטיווע מענטשן מיט היסטאָרישע צילן פאַר זיך. געשיכטע איז באַוועגונג צום פּראָגרעס, צו די העכסטע עטישע צילן.

אונזער אויטאָר ווייסט מער ווי דאָס. ער איז ניט פאַרצווייפלט אין דער מענטשלעכער נאַטור אפילו היינט צו־טאָג, ביי דעם אויפברויז פון וועלט־קריג. „עס זענען פאַראַן ווייניק מענטשן ביי וועמען די ליבע צום נעקסטן זאָל נישט באַשטראַלן כאָטש אַ קליינעם שטח. דער סכום פון העראָאישער קרבנות־גרייטשאַפט

אין דער וועלט איז גוואַלטיק גרויס. עס איז פאַראַן היינט אַ גרעסערע מאָס פון אַלטרואיזם, געבויט אויף ליבע צו מענטשן און ווילן צום אַלמענטשלעכן גוטס, ווי ווען נישט איז פריער. אונזערע פּראָבלעמען זענען שאַרף, אָבער טאַקע דערפאַר וויל אונזער פיינפיליקייט איז אויסגעוואקסן". די אויפגאַבע איז נאָר צו פאַרוואַנדלען די אויפגעשפייכערטע מאָראַלישע כחות אין אַן אַקטיוון סאָציאַלן כח. ווי קען דאָס געשען?

„אין דער איצטיקער תהו ובהו'דיקער צייט איז נויטיק אַ וווּנדער כדי צו ראַטעווען די מענטשהייט, און עכטע וווּנדער קענען געשאַפן ווערן נאָר דורך אַ רעליגיעזער באַוועגונג וואָס זאָל רעוואָלוציאָניזירן דעם מענטשלעכן לעבנס־פּיר". ענגל־סטאָן זעט די באַוועגונג אין ראַמען פון קריסטנטום. „עס איז קיין ספק נישט אַז טעאָרעטיש איז די קריסטלעכע עטיק דער וועג פון לייזן די סאָציאַלע פראַגן, הגם מיר לעבן אין אַ וועלט אין וועלכער די קריסטלעכע עטיק ווערט קוים אָנגעווענדעט בכלל". ענגלסטאָן מאַכט עס גענוג קלאָר אַז אונטער קריסטנטום מיינט ער נישט די אָפיציעלע קירך אָדער געוויסע טעאָלאָגישע לערעס פון דער רעליגיע. ער האָט די גאַנצע צייט אין זינען די קריסטלעכע מאָראַל ווי זי איז אָנגעזאָגט געוואָרן אין דער באַרג־פּרעדיקט. ער האַלט זי פאַר דער העכסטער שטופע נאָך דער יידישער אמונה.

עס איז באַצייכענענדיק וואָס ער זאָגט וועגן דעם יידישן ביטראַג צו דער רעליגיעזער אַנטוויקלונג פון דער מענטשהייט. די יידן האָבן ביינעטראָגן מער ווי וועלכע נישט איז אַנדערע ראַסע צו דער ראַציאָנאַליזירונג פון דער גאָט־אידעע; זיי האָבן באַפרייט די אידעע פון דער פאַרשטעלונג פון אַ נאָר שבט־גאָטהייט און האָבן זי דערהויבן צו אַ גלויבן אין אַן אַל־גוואַלטיקן שעפער. זיי האָבן אויפגעטאָן נאָך אַ גרעסערע זאַך,—דורך אויפ־שטעלונג פון מאָראַלישע מאָסן פון רעכט און אומרעכט אויף וועלכע עס האָבן זיך געזאָלט שטיצן אפילו די דורך די כהנים אויסגעטייטשטע געטלעכע באַפעלן". ער גייט נאָך ווייטער. „די בהדרגה'דיקע עוואָלוציע פון די אידעען אַז גאָט האָט פאַרלאַנגט גערעכטיקייט, רעכט, חסד, שוץ פאַר דעם שוואַכן, אַז מען קען אַפּעלירן צו זיין געזעץ פון רחמים כדי אַנטקעגנצושטעלן זיך די

וועלטלעכע הערשער און קריטיקירן די באַפעלן וואָס ווערן דער־קלערט פון די כהנים אַלס געטלעכע,—אַלץ דאָס איז געווען אַ זייער גרויסער מאָראַלישער פאָרטשריט. בודא אין אינדיע, קאָנ־פוציוס און לאַאָטסע אין כינאַ האָבן זיך דערנענטערט צו אַן ענלעכער פאָרשטעלונג אין דער זעלבער צייט אומגעפער. אָבער עס איז עפּעס געווען אין דער מענלעכקייט פון יי ד י ש ן גייסט, אין זיין שטאַרקער לײדנשאַפט פאַר אידעען און אין דעם פאַרנעם פון זיין פאַנטאַזיע וואָס האָט געבראַכט דערצו אַז זיין מאָראַלישע פילאָזאָפיע האָט באַקומען אַ גרעסערן איינפלוס אויף דעם צי־וויליזירטן מענטשלעכן גייסט".

דאָך גלויבט ער אַז „די לערע פון יעזוסן האָט ארויסגע־רופן די גרעסטע רעוואָלוציע אין מענטשלעכן לעבן און דענקען. דער זשעני פון די יידן האָט דערגרייכט דעם העכסטן שפּיץ אין אַ גרויסאַרטיקן סינטעז פון גאָט'ס פּאָטערשאַפט און דער עטיק פון גוטן שכן, ווי ער איז פאַרקערפּערט אין לעבן פון יעזוסן און אין עוואַנגעליום". דערפאַר זעט ער די אויסלייזונג פון דער היינ־טיקער וועלט אין דער פאַרווירקלעכונג פון דער קריסטלעכער מאָ־ראַל. קעגן צוויי זיילן פון דער היינטיקער געזעלשאַפט טרעט ער אַרויס באַזונדערס שטאַרק און איבערצייגנדיק. זאָל זיין אַז אָט די אידעען זענען נישט ניי, אָבער זייער פאַרקינדיגונג אין יעדער נייער היסטאָרישער לאַגע איז וויכטיק אויב הינטער די רייד שפּירט מען די טיפע לײדנשאַפט און דעם עכטן שטרעבן צו דער עלית הנשמה. אַזוי איז עס אין ד ע ם בוך.

„מיר גלויבן נישט אַז די פאַרגעטערונג פון רייכטום איז אומפאַרמיידלעך אין דער מענטשלעכער נאַטור". אָבער „אַ סאָ־ציאַליזם וואָס שטרעבט נאָר צו אַ מאַטעריאַליסטישער אָרגאַני־זאַציע אָדער פאַרוואַנדלט זיך נאָר אין אַ מאַכט־סיסטעם מוז דורכפאַלן. פאַרקערט, אַ סאָציאַליזם וואָס באַזירט זיך אויף מענטשן-פריינטשאַפט אַלס זיין הויפּט־פּרינציפּ, וועט זיין דערפאָלגרייך". דעם גרעסטן קעגנער זעט מר. עגלסטאָן אין דער מאַכט־אידעע. „עס איז די פליכט פון מענטשלעכן גייסט, אויב ער וויל בלייבן ביים לעבן, זיך אַנטקעגנצושטעלן און זיך צו באַהויפּטן אַנטקעגן

גרויס־אָרגאַניזאַציע און גוואַלט... עס זענען דאָ געגוג מענטשן וואָס פילן אַן עקל קעגן דער אַנווענדונג פון וועלכער נישט איז גוואַלט, עקאָנאָמישער צי פיזישער, כדי צו דערווערבן פאַר זיך עפּעס אַ נוצן. עס וועט נישט זיין קיין שום עכטער עטישער פּאָרטשריט אַזוי לאַנג ווי דאָס דאָזיקע געפיל וועט נישט ווערן מער אוניווערסאַל". און ווען אונזער אויטאָר דערמאָנט דעם טיפּ פון היינטיקן „פירער", דערהויבט ער זיך צו אַזאַ דערשיטערנ־דיקער פאָרמעל:

„דער מאַרטירער וואָס ווערט פאַרברענט מיט
דער צושטימונג פון דעם המון צינדט אָן די ליכט
פון פּראָגרעס, און דער דערפאָלגרייכער „פירער"
לעשט זיי אויס".

הינטער די אַלע געדאַנקען ליגט אַ ווילן צום קאַמף, צו ענ־דערונג פון דער וועלט. „דער פּראָגרעס איז נישט קיין אויטאָמאַ־טישער פּראָצעס, ער הענגט אָפּ פון מענטשלעכער טאַט. אין דעם איצטיקן היסטאָרישן מאָמענט הענגט אַלץ אָפּ פון דעם באַוווסט־זיניקן אויסקלייב פון נויטווענדיקע לידערס און טוער וועלכע זאָלן אויפשטעלן די העכערע מאָראַלישע ביישפּילן און אפּוואַרפן די ברוטאַלע פאָרמען פון מאַכט־אָרגאַניזאַציע".

:: :: :: ::

איך בין געווען באַגייסטערט פון דעם ווערק, וואָס איז צו־נויפגעשמידט פון די צוויי בעסטע אייגנשאַפטן: שאַרפע קריטיק פון די היינטיקע צושטאַנדן און טיפער גלויבן אין דער מענטש־לעכער צוקונפט. האָב איך געפילט אַז איך מוז דעם אויטאָר ענטפערן מיט אַ לענגערן בריף. איך האָב געשריבן ווי וויכטיק עס איז צו באַווייזן אַז די עקאָנאָמיק איז סוף כל סוף נישט די סבה פון עטיק, נאָר, פאַרקערט, איר פועל יוצא. אפשר מעג מען זאָגן נאָכמער: עקאָנאָמיק איז די פונקציע פון עטיק. דערפאַר טאַקע איז עס נאָר רעכט (אויך פון וויסנשאַפטלעכן שטאַנד־פּונקט) צו דערקלערן, ווי ער טוט עס, אַז דער קאַפּיטאַליזם איז אַ „נישט־מאָראַלישע סיסטעם". סיי מלוכות סיי סאָציאַלע סיס־טעמען סיי די געשיכטע בכבודה ובעצמה מוז ווערן אָפּגעשאַצט,

אַנגענומען אָדער אָפּגעוואָרפן לויט דעם עטישן בליק־פּונקט. צי זאָל מען נישט אַזאַ דרך אָנרופן פּ אַ ן ־ מ אָ ר אַ ל י ז ם ?

איך האָב אים געפרעגט צי קען מען דערגרייכן די נשמה פון אַלע טיילן פון דער מענטשהייט אויב מען קאָנצענטרירט זיך נאָר אויף דער קריסטלעכער עטיק. אָבער גלייכצייטיק בין איך מסכים אַז נאָר אַ רעליגיעזע באַוועגונג קען היינט צו־טאָג אויפוועקן די מענטשן. ער איז געווען: מען מוז אַפּעלירן צו דעם פרייען מענטשלעכן ווילן. און דאָ האָב איך מוסיף געווען דעם געדאַנק וואָס פאַרפאָלגט מיך פון אַ סך יאָרן. זינט שטענדיק זוכט מען די בעסטע לייזונג פון מאָראַלישן קריזיס, און מען ווייזט אָן נאָר צוויי לאָגיש מעגלעכע וועגן:

1) איבערבוי פון די סאָציאַלע אנשטאַלטן

2) איבערדערציאונג פון דעם איינצל־מענטש.

די ביידע דרכים זענען נישט איין מאָל שוין אויסגעפּרובירט געוואָרן: אין רעוואָלוציעס, אין פאַרלאַמענטן, אין רעליגיעזער התבודדות. די רעזולטאַטן זענען געווען ווייט נישט דערמונטערנ־דיקע. צי איז נישט פאַראַן די מעגלעכקייט פון עפּעס אַ דריטן וועג וועלכער זאָל אויסנוצן די גוטע זייטן פון יענע צוויי? דער וועג: אויפבוי פון נייע ק ל י י נ ע ג ע מ י י נ ש אַ פ ט ן אוי ף ע ט יש ע י ס ו ד ו ת . מענטשן זאָלן באמת לעבן לויט זייערע אידעען און דערמיט אויפשטעלן מוסטערן פון נייעם לעבן. אפילו אַז דער עולם זאָל אַזאַ ליניע אָנרופן (און פאַר־דאַמען) אַלס אוטאָפּיש, איז קיין בייז נישט. מען מוז רעהאַבי־ליטירן די אוטאָפּיע. איך ווייס, אַז אָט דער „דריטער וועג" איז אַ סך מאָל געפּרווט געוואָרן, און דאָך איז עס אויך אין דער נייער עפּאָכע אפשר דער איינציק־צוזאָגנדיקער.

אָבער ווי גוט איז עס אַז—אויפן וועג צו קימבערלי—האָב איך זיך אָנגעשטויסן אויף אַזאַ מענטשן און אַזעלכע אידעען.

ייִדישער „אויסטראַליאַניזם“

דאָ נישט לאַנג האָב איך געהאַט אַ משונה'דיקן שמועס מיט איינער פון די באַקאַנטע פּערזענלעכקייטן צווישן די אין אויס־טראַליע געבאָרענע ייִדן. ער איז אַ יוריסט אין סידנעי, אַ דאָק־טאָר פון רעכט, און—נישט געקוקט אויף זיין יוגנט—פאַרנעמט ער אַ וויכטיקן פּאָסטן אין אוניווערזיטעט. איך האָב אים איינ־געלאַדן דורכצורעדן זיך וועגן זיין אָנטיילנעמען אין אַ נייעם ענגליש־ייִדישן זשורנאַל. זיין קאַר איז געשטאַנען אונטן בעת מיר האָבן זיך אויסגע'טענה'ט אין משך פון אַ פּאָר שעה. לאָ־מיר פאַרצייכנען די טענות.

איך: איך גלויב, איר זעט אויך איין אַז דאָ אין לאַנד איז נויטיק אַ נייער ענגליש־ייִדישער זשורנאַל כדי צו דערוועקן אונ־זער שלאָפנדיקן עולם, כדי אויפצוטרייסלען זייער אחריות. דאָס פאָלק ווערט פאַר אונזערע אויגן פאַרניכטעט אין איירעפּע; פונ־דעסטוועגן פירן די ייִדישע פּאַרטייען און באַוועגונגען דעמזעל־ביקן לעבן ווי ביז איצט. אַ טייל זענען פאַרנומען מיט קליינע לאָקאַלע צדקה־אויפגאַבן; אַנדערע קאָנצענטרירן זיך אויף ציור־ניסטישער אַרבעט,—בעת עס פאָדערט זיך אַ ברייטע, אוניווער־סאַלע אויפפאַסונג פון דער ייִדישער צוקונפט. אַ זשורנאַל מיט אַזעלכע צילן וואָלט געקענט שאַפן אַזאַ נייעם באַוווסטזיין אין דער יוגנט. וואָלט איר גענומען אָנטייל אין דעם?

ער: עס טוט מיר לייד וואָס איך מוז אייך אַנטוישן. מיר דוכט איך וואָלט געקענט זיין נאָר אַ לעזער פון אַזאַ זשורנאַל, נישט קיין מיטאַרבעטער. מיינע קענטענישן אין דער ייִדישער רע־ליגיע און געשיכטע זענען זייער אָרעם. אַמאָל האָב איך באַקומען

העברעאישן אונטעררירכט, אָבער זינט דעמאָלט האָב איך אַלץ פאַרגעסן און איך גיי נישט אין קיין סינאַגאָגע.

איך: זייט איר נישט אינטערעסירט אַפּצופּרישן אייערע קענט־ניסע, צו שטודירן די היינטיקע יידישע פראַגן?

ער: די פריערדיקע רבנים האָבן גאָר ווייניק באַאיינפלוסט די יוגנט. איך געדענק נישט אַז ווער עס איז דאָ זאָל האָבן גע־מאַכט אַן אָנשטרענגונג אויף צו געווינען דעם יונגן דור. זענען מיינע פריינט און איך געבליבן גלייכגילטיק.

איך: איז איצט נישט די ריכטיקע צייט ווידער אָנצוהויבן? די גרויסע קאַטאַסטראָפע פון יידנטום מעבר לים און די גרויסע געפאַר פאַר די אַנדערע יידישע שבטים קען איצט דערוועקן דעם אינטערעס.

ער: איך גלויב נישט אין דעם. איך שפיר נישט אין מיר אַ ספּעציעלן אינטערעס צו ד י פראַגן.

איך: זאָל דאָס הייסן אַז די ליידן פון יידן באַאומרואיקן אייך גאָרנישט מער ווי, לאָמיר זאָגן, די צרות פון כינעזער אָדער שפּאַניער?

ער: יאָ, אַזוי איז עס.

איך: אַז די יידישע פּליטים זענען אַהער אָנגעקומען, האָט איר געפילט עפּעס באַזונדערעס לגבי זיי? אַז איר געהערט צו דערזעלביקער פאַמיליע?

ער: ניין. איך האָב געזוכט זיי צו העלפן צוליב אַלגעמיינע הומאַניטאַרע סבות.

איך: פאַרשטייט איר וואָס איך מיין? מיר אַלע זענען אודאי אינטערעסירט אין דעם וווילטאָג פון קינדער בכלל, צוליב פּשוט'ע הומאַניטאַרע סבות. אָבער פילט איר נישט מער האַרציקייט און וואַרעמקייט לגבי אייערע אייגענע קינדער?

ער: איך וואָלט עס נישט געקענט באַהויפּטן בנוגע יידן, איך פיל זיך נישט ווי איינער פון דער פאַמיליע. גיט אַ קוק אויף די פאַרשיידענע טיפּן פון יידן. דער נאָענטסטער צו מיר איז דער ענגלישער, אָבער עס זענען פאַראַן יידן פון פראַנקרייך, דייטש־לאַנד, פּוילן... ניין, איך פיל זיך ווי אַן אויסטראַליער.

איך: הייסט עס, איר האָט נישט געקענט אַרויסוויַיזן אַ באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט צו יידישע פּליטים...

ער: עס זענען דאָ געשען אַ סך טעות'ן אַרום זיי. זיי האָבן זיך, למשל, באַזעצט אין באַזונדערע געגנטן, שאַפנדיק געטאָס. זיי מאַכן עס שווער פאַר זיך צו ווערן אַסימילירט פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג... אָבער קיין בייז נישט. זייערע קינדער וואָס גייען אין די היגע שולן וועלן ווערן שפּעטער אַסימילירט.

איך: מיר דוכט, מיר רירן איצט אָן אַ פונדאַמענטאַלע פראַגע: צי זייט איר אין פּרינציפּ אינטערעסירט אויפצוהאַלטן דאָס יידנטום? איך מיין יידנטום אַלס אַ קערפּער, אַ סיסטעם פון אידעען און טראַדיציעס, אַלס אַ ראַסע?

ער: אויפהאַלטונג פון יידישן פאָלק? ניין, איך בין נישט שטאַרק אינטערעסירט אין דעם. יידן האָבן אַזוי פיל צו ליידן פון פאָראורטיילן און זיי פאַרשאַפן אַזוי פיל שאָדן זיך און דער וועלט אַז איך זע נישט איין די נויטווענדיקייט אויפצוהאַלטן זיי.

איך: דאָס זענען אָפענע רייד, דאָס מאַכט אונזער שמועס קלאָרער. אויב איר זייט איבערציַיגט אַז יידן זענען געוואָרן אַ שאָדן און אַ געפאַר פאַר זיך און דער מענטשהייט, דעמאָלט מוז מען מאַכן וויכטיקע אויספירן פון אַזאַ לאַגע. וואָלט איך, למשל, געטראַכט אַזוי ווי איר, וואָלט איך זיכער געצויגן די קאָנסעקווענצן דערפון.

ער: (קוקט אויף מיר מיט אַ געוויסער שפּאַנונג).

איך: איך וואָלט געגרינדעט אַ י י ד י ש ע געזעלשאַפט מיטן צוועק דורכצופירן די אויפלייזונג פון יידישן פאָלק. איך וואָלט געזוכט צו אָרגאַניזירן אויף אַ ברייטן, סיסטעמאַטישן אופן געמישטע חתונות; איך וואָלט געזוכט צו אונטערגראָבן די טעטיקייט פון סינאַגאָגעס, פון יידישע פילאַנטראָפּישע, פּאָליטישע און באַזונדערס קולטורעלע אינסטיטוציעס. און אודאי וואָלט איך שוין ענערגיש באַקעמפט די אידעע פון אַ יידישן ישוב אין קימבערליי. מיט דער הילף פון גאָט (פון יידישן גאָט?) וואָלטן מיר אפשר באַפרייט די וועלט און אונזערע אייניקלעך פון אָט דער קללה...

ער: (פאַרוואונדערט, שמייכלענדיק ווי פאַרלוירן): אָ, ניין,

איך גיי נישט אַזוי ווייט. לאָז יעדערער לעבן ווי ער וויל. איך וועל אייך געבן אַ ביישפּיל. מיינער אַ פריינט האָט דאָ נישט לאַנג באַשלאָסן צו לערנען די דייטשע שפּראַך. פאַר מיר איז עס אַ נאַרישקייט.

איך: פאַרוואָס? צוליב דער מלחמה?

ער: ניין, בכלל. איך זע נישט קיין שום נוצן אין לערנען פון אָט דער שפּראַך. נישטאָ קיין קולטור, קיין ליטעראַטור אין דייטש... אָבער איך וואָלט זיך נישט אַריינגעמישט אין זיין באַשלוס. אַזוי קען איך אויך נישט באַקעמפן יידן אויב זיי ווילן פאַרבלייבן אַלס אַזעלכע....

איך: מיר רעדן אָבער נישט וועגן פּריוואַט־זאַכן פון יחידים. מיר דיסקוטירן די פילאָזאָפיע פון יידיש לעבן און געשיכטע. אויב דאָס לעבן איז נוצלאָז און שלעכט, זאָל עס אָפּגעשאַפט ווערן. איז עס נישט משונה'דיק צו געהערן צו אַ קאָלעקטיוו וואָס איז באַלאָדן מיט אַ קללה און צו פילן זיך דערפאַר עפּעס ווי פאַר'משפט....

ער: איך פיל נישט אַזוי. איך טו מיין לעבנס־אַרבעט צווישן דעם פאָלק פון אָט דעם לאַנד ווי איינער פון זיי...

איך: זאָל זיין אַזוי. אָבער וואָס טראַכטן וועגן איך די מענטשן מחוץ אייער אינדיווידועלן לעבן? דאָס איז דער הויפּט־פּונקט, און די דייטשע יידן האָבן טייער באַצאָלט פאַר זייער בלינדקייט.

ער: קיינער ביז איצט האָט מיר נישט באַוויזן מיט אַרגומענטן פון טעאָריע אָדער געשיכטע, אַז יידישקייט דאַרף אויפגעהאַלטן ווערן. איך בין אַ יוריסטישער קאָפּ, און מיר דוכט אַז די יעניקע וואָס גלויבן אין דעם מוזן ליפערן די באַווייזן.

איך: איך קען אויך דעם יוריסטישן מעטאָד, אָבער עס שיינט מיר אַז די „לאַסט פון באַווייזן" אין אָט דעם פאַל דאַרף זיך ליגן נישט אויף יענעם וואָס פּראָקלאַמירט פּשוט דאָס רעכט אויף לעבן, נאָר גראָד אויף יענעם וואָס לייקנט אַזאַ רעכט. פונדעסטוועגן בין איך אפילו גרייט צו באַווייזן דאָס רעכט אויף עקזיסטענץ און אַנטוויקלונג פון יידישן פאָלק. ציהאָט נישט אַ בוים, אַ חיה דאָס נאַטירלעכע רעכט אויף לעבן?

ער: גוט, אָבער איר רעדט דאָך פון אַ קאָלעקטיוו, נישט אַ יחיד . . .

איך: געוויס, אָבער באַזיצט נישט דער קאָלעקטיוו דעם זעל־ביקן לעבנס־ווילן ווי דער יחיד?

ער: צו זאָגן אייך דעם אמת, איך האָב נישט פיל געטראַכט וועגן דעם. איר האָט אין זינען אַן אינטערנאַציאָנאַלן קאָלעקטיוו ווי למשל די רוימיש־קאַטוילישע קירך? אָדער ווי די טשעכן אָדער פּאָלאַקן?

איך: זעט איר? בנוגע דאָס רעכט פון די טשעכן אויף ווייטערדיקן לעבן, אפילו ווי אַ שטאַט, האָט איר קיין שום ספק נישט. איר שטעלט אָבער אונטער אַ פראַגע דאָס רעכט פון יידן. עס איז העכסט כאַראַקטעריסטיש פאַר יידן וואָס זיי פאַרניינען זיך אַליין, וואָס זיי זוכן זייער זעלבסט־פאַרניכטונג....

ער: (שמייכלענדיק) איר האָט מיך איצט געכאַפּט...

איך: א י ך האָב אָבער קיין שום צווייפל נישט. דער קיום און דאָס וואַקסן פון יידישן פאָלק איז פאַר מיר אַ נאַטירלעכער פאַקט, און אַ זייער פרוכטבאַרער פאַר דער מענטשהייט. עס איז נישט קיין צופאַל וואָס אין איצטיקן רוסלאַנד האָט מען געשאַפן באַדינגונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון אַ הונדערט נאַציעס און ראַסן. אפילו פאַר די וואָס שטייען ערשט אין אָנהויב פון זייער קולטור־שאַפן, וואָס פאַרמאָגן נאָר אַביסל פאָלקס־לידער און טענץ. יידנטום איז שוין ווייט אַוועק פון אַזעלכע אָנפאַנגען...

ער: וואָס איז אייגנטלעך יידישע קולטור? זענען נישט ענג־לישע יידן ענגלענדער און דייטשע יידן — דייטשע?

איך: אָט דאָס איז די צרה וואָס איר ווייסט אַזוי ווייניק וועגן דעם. „יידן” זענען פאַר אייך און אייערע פריינט נישט מער ווי אַ גרויסע מאַסע פון משונה'דיקע מענטשן וואָס ליידן פון פאַרפאָלגונגען און אַנטיסעמיטיזם. פאַר מיר איז עס, ראשית כל, אַ גרויסער קאָלעקטיוו פול מיט שעפערישע כחות. יידיש פאָלק איז נישט אַזוי פאַרבונדנקייט דורך צרות ווי פאַרבונדנקייט דורך שעפערישער אַרבעט און קולטור.

ער: אין וועלכע געביטן קומט די דאָזיקע קולטור צום אויסדרוק?

איך: אין אַלע געביטן: אין דיכטונג, ליטעראַטור און קונסט, אין פילאָזאָפישן און סאָציאַלן דענקען, אין וויסנשאַפט און רע־ליגיע, אין געזעלשאַפטלעכער אַרבעט פון אַלע אַרטן, אין מנהגים און טראַדיציעס...

ער: זענען דען פאַראַן אונטערשיידן פון נאַציעס אין וויסנשאַפט?

איך: אין דער פאָרמולירונג פון וויסנשאַפטלעכע געזעצן אפשר נישט, אָבער אין דער אַנטוויקלונג און אָנווענדונג פון די וויסנשאַפטן—יאָ. חוץ לזה איז פאַראַן אַ באַזונדערע וויסנשאַפט פון יידנטום. אָבער, בכלל גערעדט, איז קולטור אַ סך מער ווי וויסנשאַפט. זי נעמט אַרום אַלע ספערן פון פּריוואַטן און קאָלעק־טיוון לעבן. זאָגט מיר, איך בעט אייך, פאַרוואָס איז עס וואָס די אויסטראַליער וואָס זענען געבאָרן פון דער ענגלישער קולטור, באַמיען זיך אַזוי שטאַרק צו אונטערשיידן זיך דווקא אַלס אויס־טראַליער? פונקט אַזוי די ניו־זילענדער לגבי די אויסטראַליער...

איך האָב אים באַוויזן אַן אַנטאָלאָגיע פון יידישע דיכטער פאַר 20 יאָר, געדרוקט אין דער לאַטיינישער שריפט. פערציק נעמען פון פרויען און מענער וואָס זענען צעשפּרייט איבער דער גאַנצער וועלט, אונטער די הימלען פון רוסלאַנד, פּוילן, אַרגענ־טינע, רומעניע, אַמעריקע און ווו נישט,—און פונדעסטוועגן דיכטן און זינגען זיי אין דער יידישער שפּראַך,—און אַזוי אויך אין דער העברעאישער. מיין קעגנער, דער גאַסט, איז געוועזן זייער פאַרוווּנדערט און האָט פּלוצים מודה געווען, אַז ער פאַרשטייט אביסל יידיש, אַ דאַנק זיינע עלטערן!

איך: מיר זענען אַ לעבעדיק פאָלק און קלייבן זיך נישט צו פאַרשווינדן. אָבער ווער נישט איז מוז זיך זאָרגן וועגן אָט דעם פאָלק און זיין צוקונפט. ד י זאָרג קען נישט ווערן איבערגענו-מען אפילו פון די בעסטע צווישן נישט־יידן ווייל זייערע וואָרצ־לען ליגן אין אַן אַנדער נאַטירלעכן באָדן. בלייבט עס די אויפ־גאַבע פון א ו נ ז ע ר יוגנט. וועט זי פאַרנאַכלעסיקן אָט די אויפגאַבע אפילו איצט, נאָך די האַמערקלעפּ פון היטלערן און

דעם שענדלעכן דורכפאַל פון דעם אַסימילאַציע־מאַסקאַראַד אין דייטשלאַנד, דעמאָלט בין איך נישט מקנא איר צוקונפט.

:: :: :: ::

אָט דער שמועס איז פאָרגעקומען דעם 8טן סעפטעמבער 1940, ד. ה. זיבן מיט אַ האַלב יאָר נאָך היטלער'ס אויפשטייג צו מאַכט, אין דעם צווייטן יאָר פון דער וועלט־מלחמה.

קימבערליי — אַ שטאַט אָדער אַ ישוב ?

צופעליק האָב איך זיך דערוווסט, אַז עס איז אָקאָרשט דער־שינען אַ נײַ בוך פון וו. זשאַבאָטינסקין, אונטערן נאָמען "THE JEWISH WAR FRONT" און אַז אין דעם בוך איז דאָ אַ קאַפּיטל וועגן דעם קימבערליי־פּראָיעקט. זשאַבאָטינ־סקי, וועלכער איז ערשט מיט אַ פּאָר חדשים צוריק געשטאָרבן אין ניו־יאָרק, איז געווען איינער פון די פייערדיקסטע, הונדערט־פּראָצענטיקע ציוניסטן וואָס האָבן נישט געזען קיין שום אַנדער לעזונג פון דער יידישער פראַגע אחוץ אַ יידישן שטאַט אין פּאַ־לעסטינע. ממילא האָט זיין שטעלונג לגבי אַנדערע וועלכע־נישט איז יידישע קאָלאָניזאַציע־פּלענער געזאָלט זיין אַן אַנטשידן־פיינטלעכע. פונדעסטוועגן האָב איך געהערט, אַז ער האָט אַרויס־געוויזן אַן אינטערעס צו אַזעלכע פּלענער.

אַז איך האָב באַקומען אין האַנט זיין לעצט בוך, געשריבן אין פעברואַר 1940, האָב איך מיט דערשטוינונג געלייענט די זייטן, געווידמעט אונזער אַרבעט אין אויסטראַליע. עס איז נישט נאָר נישט געווען קיין שום שפּור פון פיינטשאַפט, נאָר פאַרקערט, ער האָט געלויבט „די ערלעכקייט און איבערגעגעבנקייט" פון די קימבערליי־טוער. ער האָט אונטערשטראָכן דעם באַזונדערן כאַראַקטער פון ד ע ר אַרבעט אין פאָלגנדיקע ווערטער:

„איינס פון די באַזונדערס מערקווירדיקע שטריכן פון ד ע ם פּראָיעקט באַשטייט אין דעם, וואָס זיין אַנטוויקלונג איז צו פאַרדאַנקען די אַלייניקע באַמיאונגען פון איין־איינציקן מענטש, און דער מענטש איז נישט יונג און נישט רייך. אויך איז ער נישט קיין בריה אין יענער אַרט פון טומלענישן, וואָס מען רופט פּראָפּאַגאַנדע. זיין איינציקער סוד באַשטייט, ווי עס

ווייזט אויס, נאָר אין יענער רואיקער עקשנות, וועלכע פאַרלאַנגט הײַנט דאָס זעלביקע, וואָס זי האָט פאַרלאַנגט נעכטן... אָט די געשיכטע איז אַזוי מערקווירדיק, ווייל זי באַווייזט, אַז זייער וויכטיקע פּאָליטישע רעזולטאַטן קענען ווערן דערגרייכט דורך איין־איינציקער, גאָר נישט אָפיציעלער פּערזאָן, נאָר אַדאַנק רעדן שכל הישר אין דער ריכטיקער צייט".

זשאַבאָטינסקי איז איבערצייגט, אַז מען קען — דורך אויפ־קלערונג און ערלעכער פּראָפּאַגאַנדע — געווינען די צושטימונג פון אויסטראַלישן פאָלק צו אַזאַ יידישן פּראָיעקט. ער גלויבט אויך, אַז די פאַרשידענע פיזישע און קלימאַטישע שוועריקייטן פון אַ קימבערלי־קאָלאָניע קענען איבערוווּנדן ווערן מיט דער צייט. ער זעט אָבער די גרעסטע שוועריקייט אין אַן אַנדער פּונקט: אין דער פּ אָ ל י ט י ש ע ר זייט פון דער קאָלאָניזאַציע. עס איז באַקאַנט, אַז אַלע אויסטראַלישע סימפּאַטיקער פון דעם פּראָיעקט ווילן זיך באַוואָרענען, אַז די קאָלאָניסטן זאָלן נישט פאַרלאָזן קימבערליי און פאַרפלייצן די פּאָר שטעט פון אויסט־ראַליע, ווו די אַרבעט־מעגלעכקייטן זענען באַגרענעצטע. דאָס איז אויך דער שטאַרקער פאַרלאַנג פון דער „פרייַלאַנד־ליגע": זי וויל נישט קיין כאַאָטישע אינפילטראַציע אין די שטעט, נאָר פּלאַנ־מעסיקע קאָלאָניזאַציע פון ניי־לאַנד.

אָבער — ווי קען מען גאַראַנטירן דאָס פאַרבלייבן פון די פּיאָנערן? — פרעגט זשאַבאָטינסקי. עס זענען דאָ — זאָגט ער — נאָר צוויי מעטאָדן. דער ערשטער איז שאַפן פאַר זיי ספּעציע־לע פּאַספּאָרטן, אָן וועלכע זיי וועלן נישט טאָרן אַרײַן אין די אויסטראַלישע שטעט. אָבער דאָס וועט זיין אַ בזיון פאַר די קאָ־לאָניסטן, עס וועט זיי אַראָפּדריקן צו דער מדרגה פון יידן אין צאַרישן רוסלאַנד, און עס וועט זיין קעגן די ליבעראַלע טראַדיצ־יעס פון לאַנד. דער איינציק־אַנדערער אויסוועג איז צו „דער־הויבן די קאָלאָניזאַציע־געגנט פון אָנהויב צו דעם סטאַטוס פון אַן א ו מ אָ פּ ה ע נ ג י ק ן שטאַט, וואָס איז אָפּגעטיילט פון דער אויסטראַלישער מלוכה דורך אַן אינטערנאַציאָנאַלן גע־זעץ, מיט אַ ריכטיקן וויזע־סיסטעם פון ביידע זייטן. דעמאָלט וועלן די קאָלאָניסטן נישט טראָגן אויף זיך דעם צייכן פון פּאַ־

ליטישער מינדערוועדטיקייט.״ אָבער — אַזאַ מין לעזונג איז פֿול מיט נאָך גרעסערע שוועריקייטן, און זשאַבאָטינסקי גלויבט נישט, אַז אויסטראַליע וועט איינגיין אויף אַזאַ באַשלוס: צו דערלויבן אַ יידישן שטאַט. דערמיט איז דער קימבערליי־פּלאַן פֿאַראור־טיילט.

דערפֿון מאַכט ער דעם נאַטירלעכן אויספֿיר, אַז עס איז פֿאַראַן נאָר איין פּלאַץ אין דער וועלט, וווּ יידן קענען ווידער ווערן אַ שטאַט־פֿאָלק, און דאָס איז פּאַלעסטינע. קיין פֿאָלק אין דער וועלט, אפֿילו אויסטראַליע, וועט עס זיי נישט דערלויבן צו שאַפֿן. אין פּאַלעסטינע אָבער מ ו ז ן און וועלן זיי עס שאַפֿן.

איך בין לחלוטין נישט מסכים מיט אַזעלכע אויספֿירן. פֿון וואַנעט נעמט זיך דער געדאַנק, אַז יידישע פּיאָנערן וועלן אויף זיכער פֿאַרלאָזן די קאָלאָניע און אין גרויסע צאָלן לאָזן זיך „פֿאַרפֿלייצן״ די אויסטראַלישע שטעט? אַלץ הענגט אָפּ פֿון דעם, אויף וויפֿיל דער אויפֿבוי פֿון דער נייער טעריטאָריע וועט זיין עקאָנאָמיש געזונט, זייליש און מאָראַליש באַפֿרידיקענדיק. אויב „קימבערליי״ וועט זיין נישט מער ווי אַ צופֿעליקער אָרט מקלט, וווּ צונויפֿגעלאָפֿענע, דערשראָקענע מענטשן וועלן זוכן אַ דערווייליקן אָפּרו, כדי ביי דער ערשטער געלעגנהייט צו לויפֿן ווייטער, אין די שטעט, — דעמאָלט איז עס פֿון אָנהויב אָן אַן אומנוצלעכע אַרבעט, גאָרנישט קיין קאָלאָניזאַציע. „קאָלאָני־זאַציע״ מיינט אָבער נישט נאָר דעם קראַנקהאַפֿטן פּראָצעס פֿון אויסוואַנדערונג, נאָר דווקא דעם געזונטונג־פּראָצעס פֿון פּלאַ־נירטער א י י נ וו אַ נ ד ע ר ו נ ג. אַ פֿאַרוואַנדלונג פֿון פֿליענדיקן מענטשן־שטויב אין אַ פּערמאַנענטן מענטשהייט־אָר־גאַניזם. אויב אַ נייער מענטשלעכער ישוב וועט קענען געבויט ווערן אויף באמת־נייע לעבנס־יסודות (וויסנשאַפֿטלעכער פּלאַן, מאָדערנע טעכניק, סאָציאַלע קאָאָפּעראַציע, מאָראַלישע אידעען, יידישער גייסט), דעמאָלט וועט דער ישוב ווערן נאָענט און טייער צו די קאָלאָניסטן. דעמאָלט וועלן זיי נישט וועלן פֿאַרלאָזן און צ ע ש ט ע ר ן אים, ווייל אַ מאַסן־לויפֿעניש פֿון אים וועט דאָך הייסן צעשטערונג פֿון אייגענעם שאַפֿונגס־ווערק מיט אייגענע הענט.

נישט זעלטן קומט אוים צו הערן, אַז אַ קימבערליי וועט־קיינמאָל נישט האָבן פאַר יידן יענע צויבערהאַפטע צוציאונג־קראַפט ווי ארץ־ישראל, אַז די שוועריקייטן פון פּיאָנערישער האָרעוואַניע וועלן דערפאַר נישט האַלטן די מענטשן אויפן לאַנד. אַנדערע קריטיקער גייען אפילו אַזוי ווייט, ווי צו זאָגן, אַז נ אָ ר אין א״י זענען יידן מסוגל צו טאָן פּיאָנערישע און לאַנד־ווירטשאַפטלעכע אַרבעט. אויב עס וואָלט טאַקע געווען אַזוי, וואָלט דער פּראָיעקט פאַר אויסטראַליע געוועזן אַ דורכפאַל נאָך פאַרן אָנהויב. אָבער עס איז נ י ש ט אַזוי!

:: :: :: ::

ארץ־ישראל האָט טאַקע געלעבט אין יידישן זכרון און רעליגיעזן וועלט־באַנעם זינט טויזנטער יאָרן. אָבער דאָס קאָנקרעטע לאַנד, פּ א ל ע ס ט י נ ע , איז לחלוטין נישט געווען קיין אימיגראַציע־פּונקט אין די מאָדערנע יידישע וואַנדערונגען. מען פאַרגעסט צו־גיך די ריכטיקע געשיכטע פון אונזער צייט. צווישן די 80־ער יאָרן פון פאָריקן יאָרהונדערט ביז 1914, האָבן אַריבערגעוואַנדערט קיין אַמעריקע (פון רוסלאַנד און רומעניע מייסטנס), נישט ווייניקער ווי אַ דריטהאַלבן מיליאָן יידן, אָן עכטע מענטשן־וואַנדערונג. אפילו האָבנדיק דעם נאָמען פון הייליקן לאַנד אין האַרצן, האָבן זיך אָט די מיליאָנען געצויגן צו אַ פרעמד לאַנד, וווּ מען האָט געזוכט אַ שטיק ברויט און פּאָליטישע פרייהייט. די עכטע קאָלאָניזאַטאָרישע אַרבעט, געבויט אויף לאַנדווירטשאַפט מיט אייגענע יידישע הענט, האָט זיך אין א״י ביז יענער מלחמה קוים אַנטוויקלט (אויב מען זאָל לאָזן אָן אַ זייט די קאָלאָניעס פון ראָטשילדן און פון דער ייק״א). דער אמת׳ער שטראָם פון איבערצייגטע און עקשנות׳דיקע קאָלאָניסטן, די אַרבעטער און די חלוצים, האָבן זיך באַוויזן אין לאַנד ערשט נאָך דער מלחמה: זינט 1919־20.

פאַרוואָס? מען וואָלט געקענט אָנווייזן אויף מינימום דריי וויכטיקע פאַקטאָרן. אַמעריקע האָט געהאַט שווער פאַרריגלט אירע טויערן פאַר נייע אימיגראַנטן; אין פּוילן און אוקראַינע האָבן געבושעוועט פּאָגראָמען אויף יידן; עס איז פאַרעפנטלעכט

און באַשטעטיקט געוואָרן די באַלפור-דעקלאַראַציע. דער לעצטער פאַקטאָר האָט אויפגעוועקט אין דער יידישער נשמה נאַציאָנאַל־פּאָליטישע האָפנונגען און שטרעבונגען פון אַ גאַנץ געוועלטיקער נאַטור. פּאַלעסטינע איז שוין נישט נאָר געווען דער צענטער פון רעליגיעזע און ראָמאַנטישע געפילן; פּאַלעסטינע איז געוואָרן אַ פּלאַץ פאַר עקאָנאָמישער הילף צו די געפּלאָגטע מאַסן, אַ פּונקט, אין וועלכן אַ יידישער שטאַט קען אויפגעבויט ווערן, אַ גרויסער שטח פאַר דער פאַרווירקלעכונג פון פּלענער פון סאָציאַלער גערעכטיקייט. מאָטיוון פון אַמאָליקן יידישן עבר האָבן זיך פאַרבונדן מיט די העכסטע שטרעבונגען צו דער יידישער צוקונפט, — און א״י איז געוואָרן דער ברען־פּונקט פון מאָדערנעם יידישן משיח׳יזם. ערשט דעמאָלט האָט זיך אָנגע־הויבן די וואונדערבאַרע לאַנד־קאָלאָניזאַציע אין פּאַלעסטינע, וועל־כע האָט איבערציינגנדיק באַוויזן, וואָס אַ יידישער פאָלקס־מענטש קען אויפטאָן.

דאָס באַווייזט אָבער בפירוש נישט, אַז יידן קענען אַנט-וויקלען אַ שעפערישן אידעאַליזם נאָר אין א״י. עס איז ווייניק באַקאַנט, אָבער עס איז אַ וויכטיקער היסטאָרישער פאַקט, אַז יידישע מאַסן האָבן — אין לויף פון 19טן יאָרהונדערט — נאָך צוויי מאָל באַוויזן זייער אַקטיוון אינטערעס פאַר פּיאָנערישער אַגראַר־אַרבעט. אין אָנהויב פון יענעם יאָרהונדערט, צווישן 1807 און 1830, האָבן די רוסישע צאַרן (אַלעקסאַנדער דער ערשטער און ניקאָלאַי דער ערשטער), געגעבן די יידן די מעג־לעכקייט צו בויען אייגענע קאָלאָניעס אין דרום־רוסלאַנד. עס איז מערקווירדיק צו לייענען די באַריכטן פון יענער צייט, גע־שריבענע פון נישט יידן — פריינטלעכע באַאַמטע, און צו זען מיט וואָס פאַר אַ ליידנשאַפט די פאָראָרעמטע אָבער לעבנס־לוסטיקע מאַסן האָבן זיך אָפּגערופן אויף דעם אָנבאָט. זיי זענען אין די צענדליקער טויזנטער געפאָרן און געגאַנגען סיי קיין דרום-רוסלאַנד, סיי קיין סיביר. זיי האָבן געהאַט אויסצושטיין די ביי־טערסטע נויט און קעלט אויף די וועגן, זיי האָבן אומעטום אי־בערגעלאָזן אומצאָליקע קרבנות, אָבער זיי האָבן זיך באַוועגט צו דעם ציל: ערד־אַרבעט. אַ פאָלק, וואָס האָט כמעט צוויי טויזנט

יאָר נישט געפירט קיין נאַטירלעכן לעבן אויף דער ערד, האָט זיך — ביי דער ערשטער היסטאָרישער מעגלעכקייט — צוריק־געפונען און ווי אויפגעלעבט. איז דאָס נישט אַ פּאַטעטישער אויגנבליק אין לעבן פון אַ פאָלק?

עס איז נישט צו באַשרייבן מיט וועלכע אומגעהויערע שוועריקייטן און קרבנות י ע נ ע יידן האָבן געבויט זייערע קאָלאָניעס. עס איז דאָך געווען דאָס אַלטע, ביוראָקראַטישע, מענשן־פיינטלעכע און פינסטערע רוסלאַנד. אָבער אָט די מענטשן, אָן פינאַנסיעלע מיטלען, אָן אַרבעט־קענטעניש, אָן פויערישע טראַדיציעס, — האָבן דאָך אויפגעבויט צענדליקער קאָלאָניעס מיט יידיש־קלינגענדיקע נעמען. זיי האָבן זיי שפּעטער פאַרטיידיקט קעגן אַלע קלעפּ פון דער נאַטור; זיי האָבן זיך דורכגעהאַלטן אין אַלע קריזיסן פון צאַריזם, פון מלחמה, פון רעוואָלוציע, פון בירגער־קריג. אַז די באָלשעוויסטישע רעגירונג האָט מיט אַ יאָרהונדערט שפּעטער גענומען צוהעלפן דער יידישער לאַנדווירטשאַפט, זענען יענע קאָלאָניעס שוין געווען איינגעוואָרצלטע ישובים, מיט אַ קליינער, אָבער אויסגעשפּראָכענער יידישער פויערימשאַפט, (אַן ערך 30,000). עס איז היסטאָריש וויכטיק, אַז יידן האָבן זיך אַנטפּלעקט אַלס פעאיק צו אַן אַנדער אַרט לעבן ווי מען האָט פריער געמיינט.

אין די 90-ער יאָרן האָט זיך פּלוצים באַוויזן דער באַראָן הירש, אין פּאַריז, וועלכער האָט זיך אונטערגענומען צו אָרגאַניזירן אַ גרויסע יידישע איבערוואַנדערונג פון רוסלאַנד קיין אַ ר ג ע נ ט י נ ע. ער האָט געגרינדעט די „ייקא“, אריינגעלייגט אין איר מיליאָנען פונטן און אָנגעהויבן אַריבערפירן גרופּעס יידישע מענטשן אין די ברייטע, אומבאַאַרבעטע פּאַמפּאַס, כדי צו גרינדן דאָרטן לאַנדווירטשאַפטלעכע קאָלאָניעס. עס איז ווידעראַמאָל געווען אַ געוואַגטער שריט אין דער יידישער געשיכטע, ווידעראַמאָל האָבן זיך געפונען צענדליקער טויזנטער יידן, וואָס האָבן אָנגענומען דעם אָנבאָט. עס לוינט זיך צו לייענען די ליידנס־געשיכטע פון די דאָזיקע איבערוואַנדערער (למשל דריי בענדער פון אַלפּערסאָנען), ווי זיי האָבן עס אָן דערפאַרונג, אָן אַ ריכטיקער אויפּפּאַסונג, פאַרוואָרפן אין דער גרינער און גע־

פערלעכער וויסטעניש, דאָך איבערגעקומען די לײדן און אויס־געבויט קאָלאָניעס. אויב עס וווינען דאָרטן היינט־צו־טאָג נישט מער ווי א 30,000 מענטשן, זענען דערצו געווען טיפע אורזאכן, אויף וועלכע מען קען זיך דאָ נישט אָפּשטעלן. די וויכטיקסטע סבה איז געווען דער אַדמיניסטראַטיווער פּלאַן פון אויפבוי, בײ וועלכן מען האָט אָפּגענומען פון די קאָלאָניסטן כמעט יעטוועדע איניציאַטיוו. אַנשטאָט א שטענדיק וואַקסנדיקער זעלבסטפאַר־וואַלטונג, איז געשאַפן געוואָרן א ביוראָקראַטישע מאַשין, וואָס האָט געהערשט איבער די ערד־אַרבעטער פון אויבן. פאַר א יידי־שער קאָלאָניזאַציע איז גליך שעדלעך, סיי א מלוכה׳שע ביור־ראָקראַטיע (ווי אין רוסלאַנד), סיי א פילאַנטראָפּישע (ווי אין אַרגענטינע). 1)

אָבער דער וויכטיקער פאַקט בלייבט, אַז יידן האָבן זיך יעדעס מאָל געצייגט נוטה אַריבערצוגיין פון די שטאָטישע באַ־שעפטיקונגען צו דער שווערער פּיאָנער־אַרבעט אויף ערד. עס איז באַצייכנענדיק, אַז ווען עס האָבן זיך שפּעטער — אָדער גלייכצייטיק — אָנגעהויבן די ערשטע פּרוון צו באַאַרבעטן ערד אין פּאַלעסטינע, זענען זיי געווען צייטלעך פאַרבונדן מיט די ערשטע רוסישע קאָלאָניעס. די יונגע סטודענטן־גרופּע „בילו" האָט זיך געבילדעט אין כאַרקאָוו און קיעוו; די געזעלשאַפט „חובבי ציון", מיט אוסישקינען בראש, האָט זיך אַנטוויקלט אין אָדעס. אָבער כאַרקאָוו, קיעוו, אָדעס זענען אַלע דרום־רוסישע שטעט, ד. ה. נאָענטע צו די קאָלאָניעס. הייסט עס, אַז דער חשק צו ערד־אַרבעט האָט זיך אַקטיוו דערוועקט אין די ערשטע ציו־ניסטישע קרייזן אַדאַנק די דערפאַרונגען און איינפלוסן פון חוץ לארץ, נישט פון — פּאַלעסטינע.

:: :: :: ::

פאַרוואָס זאָל אַלזאָ „קימבערליי" זיין אויסגעשלאָסן פון דער אַקטיווער יידישער צוקונפט? געווים באַזיצט עס נישט די

---

1) גענויער וועגן דעם זע מיין אַרטיקל אין דער יידישער ענציקלאָפּעדיע: יידן, באַנד 1.

ראָמאַנטיש־מאַגנעטישע קראַפט פון אַ יידישן היימלאַנד, אָבער צי האָט עס נישט — אין דער איצטיקער היסטאָרישער עפּאָכע — אַנדערע פּאָזיטיווע מאָמענטן? עס שיינט אויף פאַרן יידישן אויפגעטרייסלטן באַוווסטזיין אין אַ צייט, ווען מיליאָנען יידישע פאָלקס־קינדער שטייען פאַרן תהום, אָדער אין תהום גופא. „נויט" איז שוין מער נישט קיין אויסדרוק פאַר דער עקאָנאָמישער און פיזישער צעשטערונג פון יידישן פאָלקס־קערפּער. די פּערספּעקטיוון פון דער נאָך-מלחמה־איראָפּע זענען זייער אומקלאָר פאַר אָט די אַנטוואָרצלטע מאַסן־שיכטן. יעדנפאַלס וועט דער פּראָצעס פון זיך ווידער איינפלאַנצן אין דער חרוב'ער אייראָפּעאישער ווירטשאַפט זיין אַ שמערצלעכער. די אַריבערפלאַנצונג פון מיליאָנען קיין א"י וועט אויך זיין אַן אוממעגלעכקייט. אין פ אַ ר ג ל י י ך מיט אַזאַ פּערספּעקטיוו וועט די אידעע פון אַ געאָרדנטער קאָלאָניזאַציע פון אַ קימבערליי אין אַ דעמאָקראַטישן לאַנד ווערן איינע פון די מאַגנעטישע אידעען פאַרן פאָלק.

צוזאַמען מיט דער עקאָנאָמישער נויט און פּאָקטישער היימלאָזיקייט וועלן אָבער ווירקן אויך גייסטיקע פאַקטאָרן. „קימבערליי" וועקט נישט די רעליגיעז־נאַציאָנאַלע געפילן פון יידישן מענטשן? דאָס איז ריכטיק. אין קימבערליי אז נישטאָ קיין האָפנונג אויפצובויען אַ יידיש־נאַציאָנאַלן שטאַט? דאָס איז אויך ריכטיק. אָבער דאָרטן שימערן פאָראויס האָפנונגען פון אַן אַנדער אַרט, וואָס זענען אויך וויכטיק געגוג. עס איז דאָ די מעגלעכקייט נישט נאָר פון ראַטעווען זיך פון אונטערגאַנג, נאָר אויך פון אַקטיוון, שעפערישן, מאָדערנעם יידישן לעבן. עס איז מעגלעך צו בויען אַ ישוב אויף ערלעכע יסודות פון פּאָליטישער פרייהייט און סאָציאַלער קאָאָפּעראַציע. עס איז מעגלעך צו שאַפן דעם באָדן פאַר אַן אומגעשטערטן קולטורעלן אויפשטייג, פאַר דער אַנטוויקלונג פון דער מענטשלעכער ווערדע, — אין יידישן גייסט. זענען דאָס אַלץ נישט קיין צויבערהאַפטע אידעען, וואָס קענען דערוועקן דעם טיפסטן אידעאַליזם? און וועט נישט אַזאַ אידעאַליזם אויפאַקערן די קימבערליי־ערד און באַווייזן דאָרטן וונדער, ענלעכע צו א"י? פאַרוואָס זאָלן די קאָלאָניסטן דעמאָלט

נאָר טראַכטן וועגן פאַנאַנדערלויפן זיך אין די פּאָר אויסטראַ־ לישע גרויס־שטעט?

עס איז בכלל פאַלש צו שטעמפּלען דעם ייד נאָר אַלס „שטאָ־ טישן" מענטשן. פון דער געשיכטע ווייסן מיר, ווי אַזוי עס איז דערצו געקומען, אַז דער ייד האָט זיך קאָנצענטרירט אין די שטעט. דורות פון שטאָטישן לעבן האָבן, אָן צווייפל, אַרויפגע־ לייגט זייער צייכן אויף זיין פּסיכאָלאָגיע און אַרט דענקען. אָבער — דאָס אַלץ איז נישט קיין ראַסישער, נאָר אַ סאָציאַלאָגישער צייכן; עס ליגט נישט אין זיין בלוט, נאָר אין זיין לעבנס־לאַגע. ווו נאָר די געשיכטע לאָזט אָפּ די אייזערנע צוואַנגען, אין וועלכע זי האָט אים פאַרשפּאַרט, דערוואַכט אין אים די תשוקה אַרויס פון שטאָט. אַז נישט, וואָלט נישט מעגלעך געווען דער גרויסער וואונדער פון די הונדערטער, טויזנטער חלוצים, פּאַלעסטינע־ פּיאָנערן, וואָס האָבן אַזוי שנעל איבערגעאַנדערשט זייער לעבנס־ וועג. אויך אַ סך פון זיי זענען געווען קינדער פון פאַרמעגלעכע סוחרים־קרייזן, פון אינטעליגענץ,—דאָך האָבן זיי זיך סאָציאַל און זייליש איבערגעמאַכט. זיי האָבן פאַרענדערט דעם פּנים פון פּאַלעסטינע נאָר דערפאַר, וואָס זיי האָבן פריער פון אַלץ פאַר־ ענדערט זיך גופא.

אין די נאָרמאַלע לענדער מיט אַ ברייטער פּויערים־און דאָרף־באַפעלקערונג איז — זינט דעם קאַפּיטאַליזם — מעכטיק אויסגעוואָקסן דער שטראָם פון דאָרף צו דער שטאָט. אין ענג־ לאַנד און אויסטראַליע איז עס אַ קלאָרע דערשיינונג. עס איז נישט נאָר יאָגעניש נאָך בעסערע לוינען; עס איז אויך אַ שטרעבן צו אַ מער קולטורעלן, אָדער קאָמפאָרטאַבלען לעבן. אָבער יידן? זיי זענען פאַרמאַטערט פון גרויס־שטאָטישן לעבן און פון דער שטאָטישער ציוויליזאַציע. דוקא דערפאַר, ווייל דער ייד איז אַזוי טיף אַריינגעדרונגען אין די געדערים פון דער שטאָט און איז געוואָרן אַ „שטאָטיש פאָלק", איז ער פאַרמאַטערט פון איר. פון דעם שטאָטישן מעכאַניזם, וואָס האָט אים געבראַכט אַזוי־ פיל ליידן און דערנידערונגען, וויל ער — באַוווסט צי אומבאַ־ וווסט — אַוועקגיין צום דאָרף. עס איז אים היסטאָריש נמאס

געוואָרן צו בלייבן שטענדיק דער פּאַרמיטלער, דער הענדלער, דער לופט־מענטש, וועלכער איז נויטיק אין די ערשטע סטאַדיעס פון אינדוסטריעלן אויפבוי פון אַן אָפּגעשטאַנענעם לאַנד. דעמאָלט רופט מען אים צו זיך, מען גיט אים פּריווילעגיעס, מען שיצט די רעכט פון דער הון, וואָס ליגט גאָלדענע אייער (אין דייטש־לאַנד, אין פּוילן, אומעטום). ווי נאָר די אָפּגעשטאַנענע לענדער בויען זיך אויף און זייערע פּויערים־שיכטן נעמען שטרעבן אין די שטעט, ווערט דער „יידישער סוחר" אַ שטערונג אין לעבן און אַ שונא.

ווייל נישט מער די יידישע יוגנט שפּילן די דאָזיקע אומוויר־דיקע און אַלץ מער אומנויטיקע ראָלע, ווייל זי זיך צווועגדן צו די פּראָדוקטיווע, די שאַפנדיקע אַרבעט־פּראָצעסן. ווייל זי אויך צולייגן אַ האַנט צו דער מוטער־ערד, צו די גרונטיקע מענטשלע־כע אַרבעטן. קאָלאָניזאַציע גיט איר די מעגלעכקייט צו טאָן עס אין אַ ברייטן פאַרנעם, און דערביי אין אַ ניי לאַנד, וואָס איז נאָך פריי פון די האַס-געפילן פון אייראָפּע, וואָס באַזיצט נאָך נישט די טרויעריקע טראַדיציעס פון בלוטיקער קאָנקורענץ. קאָ־לאָניזאַציע באַדייט פאַרן אייראָפּעאישן יידן די כּישוף'דיקע האָפ־נונג פון אַ „מעשה בראשית" אין אַ טאָפּלדיקן זינען: דעם אָנפאַנג פון אַ נייעם פּרוכטבאַרן לעבן אויף ערד, און דעם אָנפאַנג פון אַ ווירדיקן לעבן אין אַ ניי לאַנד. עס וועט אפשר נישט זיין קיין גוזמא צו זאָגן, אַז די יידישע יוגנט קען ווערן דאָס בעסטע פּיאָנערן־פאָלק אין 20טן יאָרהונדערט, די פּיאָנערן „פּאַר עקסעלאַנס". ווייל זיי האָבן די גרעסטע דערפאַרונג פון ריין־שטאַטישן לעבן שוין הינטער זיך, וועלן זיי נישט קוקן אויף צוריק, וועלן זיי אין די נייע ישובים זען זייער שטענ־דיקן היים אויף להבא. געוויס, אין זייערע אויפבוי־פּראָצעסן וועלן זיי נישט פאַראַכטן די „שטאָט" אַלס אַזעלכע; זיי וועלן אָבער אַריבערנעמען פון איר נישט מער ווי דאָס געזונטע און דאָס עכטע, און אַריינבויען עס אין די ווענט פון זייערע נייע היימען. עכטע קולטור און עכטע פאַרגעניגנס פון לעבן (אַריינ־רעכענענדיק ביכער, מוזיק, קינאָ, ראַדיאָ, פרייליכקייט, געזעלי־

קיט, וויסנשאַפט), קען אַ מאָדערנע קאָלאָניע פאַרשאַפן נישט ווייניקער ווי די שטאַט.

עס איז אַלזאָ נישטאָ קיין שום גרונט אָנצונעמען, אַז די קאָלאָניסטן פון קימבערליי וועלן זיין באַשטרעבט אין זייער מאַסע צו אַנטלויפן פון דאָרטן. עס איז דערפאַר נישט נויטיק צו פאַר־לאַנגען דעם סטאַטוס פון אַ יידישן שטאַט, כדי אויפ־צוהאַלטן דעם אָפּפלוס פון די פּיאָנערן אין די שטעט. צוליב דעם אליין קען מען נישט אַרויסרוקן אַ פאָדערונג פון אַזאַ גרויסן היסטאָרישן באַדייט, ווי די שאַפונג פון אַ נייעם שטאַט אין דער וועלט.

זשאַבאָטינסקי דערמאָנט דאָ דעם יידישן שטאַט, ווייל ער האַלט, אַז דאָס איז די איינציקע גרויסע אידעאישע מאַכט, וואָס קען האַלטן יידישע פּיאָנערן צוזאַמען און געבן זיי אַ פּאָ־זיטיוון לעבנס־צוועק פאַר דער צוקונפט. פאַר אים, ווי פאַר אַ סך ציוניסטן און יידישע נאַציאָנאַליסטן (למשל י. לעשצינסקי), איז דער „שטאַט" דער צענטער פון זייערע פּאָליטישע און גייסטיקע באַשטרעבונגען. די טראַגעדיע פון יידישן פאָלק זעען זיי נאָר אין זיין מלוכה׳לאָזן לעבן צווישן די פעלקער. זיין אויס־לייזונג זעען זיי אין דער אויסקעמפונג פון אַ מלוכה׳שער עקז־יסטענץ אין א״י, „גלייך ווי אַלע פעלקער". פאַר זיי זענען די פאַר מאַגנעטישע ווערטער „מלכות ישראל" פונקט אַזוי פול מיט גלאַנץ און קראַפט, ווי פאַר סאָציאַליסטן אַמאָל די ווערטער: „אינטערנאַציאָנאַלער פּראָלעטאַריאַט", אָדער „וועלט־רעוואָלוצ־יע". זשאַבאָטינסקי וויל, אַז איבער דער נייער יידישער געזעל־שאַפט זאָל שטאַלץ און מאַכטפול וויען די פאָן פון אַ יידישער מלוכה, צוליב וועלכער עס זאָל לוינען צו לעבן און צו שטאַרבן.

אויך אין דער אידעע קען איך נישט מער גלויבן היינט־צו־טאָג. טאַקע „אַלע פעלקער" באַזיצן שטאַטן יעדער פאַר זיך, און די ערשטע וועלט־מלחמה האָט געשאַפן אַ רייע נייע שטאַטן. אָבער—צי איז די מענטשהייט געוואָרן דערפון גליק־לעכער? צי איז נישט דורך דעם די ענערגיע פון פעלקער אַזוי שטאַרק פאַרנוצט געוואָרן פאַרן אויפבוי פון שטאַט, אַז מען האָט

פאַרנאַכלעסיקט די אַנדערע לעבנס־געמיינשאַפטן אין פאָלק גופא: די פאַמיליע, די גאַס, די בילדונג, די סאָציאַלע מאָראַל. 1)

צי איז ניט דורך דעם קאָנצענטרירן זיך אויף מ י י ן שטאַט "RIGHT OR WRONG, MY COUNTRY!" אויסגעוואַקסן יענע גלייכגילטיקייט און פיינטשאַפט צו די שכנות'דיקע שטאַטן, וועלכע מוז פירן, פריער אָדער שפּעטער, צו מלחמות? טויזנטער אומגערעכטיקייטן און נאַרישקייטן, וואָס דורכשניטלעכע מענשן פאַראורטיילן אין זייער קליינעם פּריוואַט־לעבן, ווערן פאַרוואַנדלט אין גערעכטע און קלוגע געשעענישן, ווי נאָר זיי ווערן באַדעקט מיט דעם פּאַטריאָטישן מאַנטל פון מלוכה'שן אינטערעס. נישט נאָר די „מלוכה" אין איר איבער־מענטשלעכן גלאַנץ, נאָר טאָקע איינצלנע מלוכה־טוער, וואָס רעדן כלומרשט אין איר נאָמען, דערלויבן זיך צו פאַרגוואַלטיקן זייערע אייגענע פעלקער, צו שטיקן די נאַטירלעכע מענטשלעכע סאָלידאַריטעט. עס איז אַ טרויעריק בילד פון אונזער געשיכטע, אפילו ווען מען רעדט פון דעמאָקראַטישע שטאַטן. די אומשטערבלעכע וואָרנונג פון דעם נביא, שמואל, קעגן אַ קעניג (שמואל א", קאַפּיטל ח'),

1) דער דייטשער ראַדיקאַלער שרייבער רודאָלף ראָקער, האָט אין זיין בוך וועגן „נאַציאָנאַליזם" באַוויזן ווי די שעפערישע ענערגיע פון דייטשן פאָלק האָט זיך געענדערט אין איר איכות (ווען ניט אין כמות) אין לויף פון 19טן יאָרהונדערט. ניט געקוקט אויף דער פּאָליטישער און עקאָנאָמישער שוואַכקייט פון די אומצייליקע קליינע דייטשע מלוכה'לעך, איז דאָס דייטשע פ אָ ל ק געווען גרויס אויף די געביטן פון גייסט: פילאָזאָפיע, מוזיק, ליטעראַטור. הגם אומוויכטיק אין פּאָליטישן זינען, איז עס געווען אַ פירענדיקע וועלט־מאַכט אין קולטור. זינט דעם אויפשטייג פון דער „גרויס־דייטשער" אידעע (פאַראייניקונג פון אַלע דייטשן אין איין שטאַט) און פון דער דייטשער בורזשואַזיע, האָט זיך די פאָלקס־ענערגיע אריבערגעטראָגן אויף דעם פּאָליטישן געביט. און זינט דאָס „דייטשע רייך" איז געשאַפן געוואָרן אין 1871, האָט זיך די ענערגיע קאָנצענטרירט אויפן אויסבוי פון דער אימפּעריע, פון מיליטערישן כח, פון קריגערישן פלאָט, פון אַ מאַכטפולער קאַפּיטאַליסטישער עקאָנאָמיק, פון אַ צענטראַליזירטן, סאָלדאַטישן פּאָליטישן רעזשים. די שעפערישע קראַפט איז ווי אָפּגעפלאָסן פון די פילאָזאָפישע, ליטעראַרישע, קינסטלערישע ספערן צו די געביטן פון עקזאַקטער וויסנשאַפט, טעכניק, פּאָליטישע עקאָנאָמיע, — אַלץ אַזעלכע געביטן וואָס האָבן געשטאַרקט און פאַרטיפט דעם בנין פון דעם נייעם דייטשן שטאַט. עס פאַרשטייט זיך, אַז אַט דער שטאַט איז תיכף אריינגעטראָטן אין אַ שאַרפער קאָנקורענץ מיט די אַנדערע, און אַ נאַקעטער פּאַטריאָטיזם האָט פאַרנומען דעם פּלאַץ פון די פריערדיקע זייליגע יסודות ביי אַ „פאָלק פון דיכטער און דיינקער".

בלייבט ריכטיק עד היום. דאָס פּאָליטישע און סאָציאַלע דענקען, דאָס מענטשלעכע געוויסן וועלן נאָך מוז אַ סך טיפער און לײדנ־שאַפטלעכער אַרבעטן, כדי אויסצואײדלען און צו פאַרמענטש־לעכן דעם געפערלעכן בנין פון דער מלוכה.

:: :: :: ::

אָבער אין דער איצטיקער מלחמה האָבן די שטאַטן אפילו נישט באַוויזן קיין כוח צו פאַרטיידיקן זיך גופא, צו באַשיצן זייערע ענדערונגשאַפטן. דורות־לאַנג האָבן עקזיסטירט אַזעלכע שטאַטן ווי די סקאַנדינאַווישע, ווי האָלאַנד, ווי בעלגיע; צענדליקער יאָרן — טשעכאָסלאָוואַקיע און פּוילן. זיי האָבן אויסגעבילדעט פאַר זיך אייגענע גרענעצן, טאַריפן, בריף־מאַר־קעס; זיי האָבן פאַרמאָגט אייגענע מלכים, אַרמייען, גענעראַל־שטאַבן, דיפּלאָמאַטיע. זיי האָבן פאַרנומען אָנגעזעענע פּלעצער אין דער אַנטוויקלונג פון אייראָפּע און פון דער וועלט, אַלס זעלבסטשטענדיקע שטאַטן. און — אונטער דעם אײַזערנעם דרוק פון אַ היטלער־מאַשין, זענען זיי דורך נאַכט פאַרניכטעט געוואָרן אַלס שטאַטן. זיי האָבן זיך אײנער דעם אַנדערן נישט געהאָלפן בעת די מלחמה־געפאַר איז געוואָרן רעאַל. זינט יאָרן האָבן זיך פאַרזאַמלט און געשלאָסן פריינטשאַפט־בונדן די פיר נאָרדישע שטאַטן: פינלאַנד, דענעמאַרק, שוועדן, נאָרוועגיע. אין די דריי לעצטע האָבן אפילו רעגירט די אַרבעטער־פּאַרטייען. אָבער אַז פינלאַנד איז אַטאַקירט געוואָרן פון רוסלאַנד, האָבן די אַנדערע דריי נישט געקענט אַקטיוו העלפן. אַז דענעמאַרק און נאָרוועגיע זענען באַפאַלן געוואָרן פון היטלערן, האָט שוועדן געמוזט צו־קוקן הילפלאָז. דענעמאַרק מיט איר סאָציאַליסטישער רעגירונג האָט אפילו פאַקטיש אָפּגעשלאָסן אַ בונד מיטן שונא, כדי צו בלייבן ביים לעבן. האָלאַנד און בעלגיע האָבן אָפּגעהיט זייער כלומרשטדיקע נייטראַליטעט, און אַזוי לאַנג געשפּילט זיך מיט זייער „זעלבסטשטענדיקייט“, ביז זיי זענען פאַרשלונגען געוואָרן פון היטלעריזם. די קאָרטן־הייזלעך פון זייערע שטאַטן און אַר־מייען זענען איינגעפאַלן אין דעם זודיקן שטראָם פון נאַציִשן פייער און שטאָל.

מען מוז דאָך שטעלן די פראַגע: צי קענען אַזעלכע קליינשטאַטן ווייטער עקזיסטירן אין דער זעלביקער געשטאַלט ווי ביז איצט? צי האָט עס זיך געלוינט פאַר זייערע פעלקער אויפצוהאַלטן מיט אַזויפיל כוח און ענערגיע די מלוכה, כדי צו פאַרלירן זי אַזוי לייכט? זיי אַלע האָבן אַזוי איפּערזיכטיק אָפּגעהיט זייערע גרענעצן און אַלע מעגלעכע צייכנס פון זייער זעלבסטשטענדיקייט, כדי מיטאַמאָל „פאַראייניקט" צו ווערן אונטערן שטיוול פון דעם ערגסטן דיקטאַטאָר. צי האָבן זיי נישט געזאָלט זיין פאַראייניקט צווישן זיך אַ סך פריער אין אַ פרידלעכן, איבערמלוכה'שן צונויפבונד? טאַקע דערפאַר איז איצט אַזוי פּאָפּולער געוואָרן דער געדאַנק פון שאַפן די אייראָפּעאישע פעדעראַציע, די „פאַראייניקטע שטאַטן פון אייראָפּע". אַ פעדעראַציע מיינט, ראשית כל, אַז די איינצל־שטאַטן וועלן מוזן זיך אָפּזאָגן פון אַ געוויסן טייל פון זייער אייגנמאַכט (סוווערעניטעט), אָפּטרעטן זי צו אַ פּאָליטישער איבערמאַכט פון די פאַרבונדענע שטאַטן. דער עגאָאיסטישער, איפּערזיכטיקער ווילן פון די איינצל־שטאַטן זאָל אַזוי אַרום באַשרענקט ווערן דורך דעם קאָלעקטיוון ווילן פון די אין אַ פאַמיליע אָרגאַניזירטע פעלקער.

די געפאַר פון מלחמות, פון בלוטיקע און עקאָנאָמישע קאָנפליקטן זאָל דערמיט אויסגעמיטן ווערן. דאָס איז די האָפענונג פון די באַגייסטערטע אָנהענגער פון פעדעראַציע־געדאַנק. מיר דוכט, אַז עס ליגט נאָך אַ טיפערער זינען אין דער דאָזיקער אידעע. אויב די שטאַטן וועלן באמת לאָזן באַשרענקען זייערע „סוווערענע רעכט", וועט עס באַפרייען זיי און זייערע פירער פון אַ גוואַלטיקער צאָל אויפגאַבן, וואָס היינט זענען זיי אויס וויכטיק ביז גאָר, פון מלוכה'שן שטאַנדפונקט. גרענעצן־און פרעסטיזשפראַגן, דיפּלאָמאַטישע און מיליטערישע ענינים, וואָס פאַרנעמען דעם אויבן־אָן אין דער פּאָליטיק פון לענדער, וועלן אַלץ מער באַשרענקט, אַטראָפירט ווערן. ממילא וועט די שעפערישע ענערגיע פון פאָלק געווענדעט ווערן צו אַנדערע לעבנסאויפגאַבן: צו פראַגן פון סאָציאַלער גערעכטיקייט, פון אינטעלעקטועלער און מאָראַלישער קולטור, פון פיינערע מענטשן־באַציאונגען. וואָס ווייניקער פאָלקס־ענערגיע ווערט געווידמעט צום

שטאַט, אַלץ מער פאַרבלייבט פאַר דער געזעלשאַפטלעכער און אינדיווידועלער נישט־מלוכה׳שער טעטיקייט. און טאַקע אַדאַנק דעם וועט זיך אַלץ מער פאַרשטאַרקן דער עכטער צווישן־פעל־קערלעכער שלום און די איבער־מלוכה׳שע אָרדנונג.

דאָס הייסט נישט, פאַרשטייט זיך, אַז עס וועלן מוזן אונ־טערגיין די פעלקער אַלס אייגנאַרטיקע איינהייטן; אַז נאָרוועגיע, דענעמאַרק, בעלגיע א. א. וו. וועלן מער נישט עקזיסטירן אַלס אַזעלכע אין אַ נייער אייראָפּעאישער פעדעראַציע. אַ פעדעראַציע איז ווי אַ פ אַ מ י ל י ע: יעדער מיטגליד איז און בלייבט אַ פערזענלעכקייט פאַר זיך, מיט אַלע אירע אייגענע מעלות טובות, אָבער ער איז גלייכצייטיק אַ מיטגליד פון אַ העכערער איינהייט. די געוועזענע קליינע שטאַטן קענען פאַרלירן (אָדער, בעסער גע־זאָגט, באַפרייען זיך) פון זייער מיליטערישער, דיפּלאָמאַטישער, מלוכה׳שער זעלבסטשטענדיקייט, אָבער זיי וועלן פאַרבלייבן אַלס עקאָנאָמישע, גייסטיקע און קולטורעלע נאַציאָנאַל־איינהייטן. די גרענעצן צווישן זיי וועלן זיין נישט די מיט וואָפן, פאַלשקייט און שרעק באַצייכנטע „גרענעצן”, נאָר די נאַטירלעכע אונטער־שיידן פון נאַציאָנאַלער קולטור און אייגנאַרטיק־עקאָנאָמישן לעבן. די אידעע איז נישט ניי, אָבער נאָך די בלוטיקע דערפאַ־רונגען פון צווייטן וועלט־קריג וועט מסתמא די צוויבער־אידעע פון שטאַט שטאַרק דיסקרעדיטירט ווערן.

די גרויסע פראַגע איז נאָר, צי וועט אַזאַ שטאַטן־פעדעראַציע קענען דורכגעפירט ווערן אין די ראַמען פון דער היינטיקער סאָ־ציאַלער אָרדנונג. צי וועלן די שטאַטן קענען עפּעס באַשליסן פאַר דער וועלט אַזוי לאַנג ווי ביי זיך אין דער היים שטייען זיי אונטער דעם דרוק פון עגאָאיסטישע קלאַסן? איינס איז אָבער קלאָר: די אידעע פון שטאַט האָט אויפגעהערט צו זיין די וויכ־טיקסטע פאַר דער צוקונפט. און אויב אַזוי, צי האָט עס וועלכן נישט איז היסטאָרישן זינען צו שאַפן אַ נייעם, יידישן שטאַט אין דער וועלט? וועט ער ביישטראָגן צום שלום פון דער מענטש־הייט, צו אַ בליענדיקער אַנטוויקלונג פון יידישן פאָלק גופא?

איך צווייפל אין דעם זייער שטאַרק, אויך בנוגע אַ יידישער מלוכה אין פאַלעסטינע. וואָלט מען אין די ציוניסטישע רייען

נישט אָפּגעגעבן זיך אַזוי שטאַרק מיט דער אידעע, וואָלט מען זיכער נישט געשאַפן דעם שווערן קאָנפליקט צווישן יידן און אַראַבער. געווים וואָלט פון אַ יידישער מאַסן־קאָלאָניזאַציע אין א"י מיט דער צייט אַרויסגעוואַקסן אַ שטאַרקע יידישע פּאָליטיש־עקאָנאָמיש־קולטורעלע געזעלשאַפט. די פראַגע איז נאָר, צי האָט אָט די געמיינשאַפט געמוזט שטרעבן דוקא צו דער פאָרם פון דעם אין אייראָפּע באַקאַנטן שטאַט. כדי צו באַקומען אַזאַ שטאַט אין די אייגענע הענט, האָט מען געמוזט שטרעבן צו אַ מ ע ר־ה י י ט פון יידן אין לאַנד, און דאָס האָט געמוזט אַרויסרופן חשד און קעגנערשאַפט ביי די אַראַבישע נאַציאָנאַליסטן. אַזוי אַרום האָט זיך אַ באַדייטנדיקער טייל פון דער פאָלקס־ענערגיע אַריבערגעטראָגן פון די שעפערישע ספערן פון אויפבוי (די וווג־דערבאַרע לאַנדווירטשאַפט־קאָלאָניעס, די קבוצות, די שטאָטישע קאָאָפעראַציע, די שולן, די קונסט, די סאַניטאַריע) צו די טומל־דיקע אָבער פרוכטלאָזע געביטן פון פּאָליטיק, דיפּלאָמאַטיע, סטראַטעגיע א. א. וו. אין דער פּאַלעסטינער יידישער ליטעראַ־טור און פובליציסטיק (אויך אין דער ציוניסטישער מחוץ לארץ), האָט זיך באַפעסטיקט אַ דורכאויס־פּאַטריאָ־טישער סטיל, ד. ה. אַ סיסטעם פון זעלבסט־פאַרהערלעכונג און זעלבסט־באַוווּנדערונג, וואָס דערפון קומט קיינמאָל נישט צו קיין געזונט פאַרן פאָלק. אַלץ: די דערציאונג, דאָס טראַכטן, די קונסט, די ליידנשאַפט פון דער יוגנט, איז קאָנצענטרירט געוואָרן אויף דעם איין־אייציקן פּ אָ ל י ט י ש ן צוועק — יידישע מלוכה. אַזאַ ליניע מוז מיט נויטווענדיקייט פירן צו דער אָפּ־שוואַכונג פון די אַלגעמיין־מענטשלעכע, מאָראַלישע ווערטן אין דער יידישער קולטור. דאָס איז אפשר אַ ווידערהאָלונג פון דער גייסטיקער און זייִלישער לאַגע פון אַן אַנדער פאָלק, בעת יענער האָט זיך גענומען גרייטן צו זיין פּאָליטיש־מלוכה'שן „אויפ־שטייג".

:: :: :: ::

דערפאַר איז נישטאָ קיין שום גרונט (פון יידישן און אַלגע־מיינעם שטאַנדפּונקט) צו ווינטשן זיך דוקא אַ יידישן שטאַט

אין קימבערליי. פֿאַרקערט: איינע פֿון די אָנציִענ־דיקסטע מעלות אין **דעם** פּראָיעקט באַשטייט אין זיין נישט־פּאָליטישן כאַראַקטער. לאָמיר זען וואָס קען געשאַפֿן ווערן פֿון אַן ענערגישער און געזונטער יוגנט, ווען זי קאָנצענטרירט אַלע אירע כּוחות אויף די דריי וויכטיקסטע געביטן פֿון לעבן: עקאָ־נאָמישער אויפֿבוי, גייסטיקע אַנטוויקלונג, מאָראַלישער אויפֿ־שטייג.

קימבערליי־ישוב זאָל ווערן אַן אָרגאַנישער באַשטאַנדטייל פֿון אויסטראַלישן שטאַט, ד. ה. אַז ער שטעלט זיך נישט פֿאַר אַ ציל אויסצובויען אַ דורכאויס־יידישע פּאָליטישע איינהייט פֿאַר זיך אַליין. די אַדמיניסטראַציע, דאָס געזעץ, די שול, די אָפֿיצי־עלע שפּראַך, — זאָלן זיין דיזעלביקע ווי אין גאַנץ אויסטראַליע. עס וועלן אַזוי אַרום **נישט** געשאַפֿן ווערן וועלכע נישט איז גרענעצן צווישן יידישן קימבערליי און דעם איבעריקן אויסט־ראַליע. פּאָליטישע גרענעצן זענען שטענדיק געווען דער מקור פֿון פּאָליטישע מיספֿאַרשטענדענישן און קאָנפֿליקטן. וואָס ווײי־ניקער גרענעצן, אַלץ מער קעגנזייטיקע פֿאַרשטענדעניש פֿון די שכנים, אַלץ מער פֿאַרבינדונג פֿון קימבערליי־גורל מיטן אַלגע־מיין־אויסטראַלישן.

דערפֿאַר אָבער וועט דער גאַנצער סכום פֿון דער יידישער פֿאָלקס־קראַפֿט אָפּגעגעבן ווערן צו דער קאָנסטרוקטיווער זייט פֿון דעם נייעם ישוב. די אויפֿגאַבן, וועלכע שטעלן זיך אַוועק פֿאַר מאָדערנע יידישע קאָלאָניסטן — אין די אויבנדערמאָנטע דריי געביטן — זענען אַזוי רייך און גרויס, אַז עס פֿאַרכאַפּט די פֿאַנטאַזיע צו טראַכטן וועגן זיי. עס איז גענוג אויסצורעכענען נאָר די הויפּט־פֿראַגן, כּדי צו פֿאַרשטיין וואָס פֿאַר אַ געוואַלטיק פֿעלד פֿון אַקטיוויטעט עס וועט זיך פֿאַר זיי אויסשפּרייטן.

א. עקאָנאָמיק: ווי צו באַאַרבעטן די נאַטירלעכע אוצרות פֿון לאַנד. נייע מעטאָדן פֿון פֿי־צוכט, פֿון אַגריקולטור, פֿון גאָרטן־ווירטשאַפֿט. אַ סיסטעם פֿון פֿאַרבינדונג צווישן די אַלע אַרבעטס־געביטן. פֿונדאַמענטן פֿון האַנטווערק און אינדוס־טריע, אָרגאַניש געבויט אויף די יסודות פֿון פֿי־צוכט און לאַנד־

ווירטשאַפט. מאַשין און מענטשן-האַנט אין דער אַרבעט. די באַציאונגען צווישן די קאָלאָניסטן אַליין, צווישן זיי און דער „פריילאַנד"־אָרגאַניזאַציע. די סאָציאַלע פאָרמען פון באַאַרבעטן די ערד און די אַנדערע אַרבעטס־קוואַלן. איינצל־ווירטשאַפט, קאָאָפּעראַציע פון שכנים, קאָמונאַלע באַלעבאַטישקייט. אָרגאַנען פון עקאָנאָמישער זעלבסטפאַרוואַלטונג.

ב. גייסטיק לעבן: דערציאונג פון קינדער אין שולן און אַנדערע אַנשטאַלטן. קאָמבינאַציע פון ענגלישער שפּראַך מיט אייראָפּעאישע און יידישע אינהאַלטן. אַנדערע שפּראַכן און קולטור־איינפלוסן. זעלבסט־דערציאונג פון דערוואַקסענע אין באַזונדערע אַנשטאַלטן. ליטעראַטור, מוזיק און קונסט. אַלט און מאָדערן יידיש וויסן: פון תורה, נביאים, תלמוד ביז צו ביאַליקן (אין העברעאישער קולטור) און לייוויקן (אין דער יידישער שפּראַך). יידיש־רעליגיעז לעבן און זיינע אינסטיטוציעס; זייער באַציאונג צום נישט־גלויביקן יידן. ענגע פאַרבינדונג פון יידישן גייסטיקן לעבן מיטן אויסטראַלישן: אינטימע קענטעניש פון אויסטראַלישער געשיכטע און ליטעראַטור, עקאָנאָמיק און סאָציאַלע שטרעבונגען.

ג. מאָראַלישע אידעע: שאַפונג פון געזונטע, פריינטשאַפט־באַציאונגען צווישן מענטשן, צווישן אייגענע און „פרעמדע". קאָאָפּעראַטיווער גייסט אין אַרבעט און אָפּרו. בהדרגה'דיקע אָפּשאַפונג פון סאָציאַלע און אַנדערע באַריערן צווישן די קאָלאָניסטן. מאָטיוו פון אַרבעטס־פרייד, דאָמינירנדיק איבער די מאָטיוון פון פּריוואַטן פּראָפיט און דערפאָלג. דערנענטערונג צו נאַטור און פאַראיינפאַכונג פון די געזעלשאַפט־לעכע שייכות'ן. יידיש פאַמיליע־לעבן און אויסשפּרייטונג פון זיין גייסט אויף דער געמיינדע אַלס גאַנצעס. אינטימע פאַרבונדנקייט מיט דעם יידישן פאָלק אין דער גאַנצער וועלט. אַן אָפּן האַרץ פאַר אַלע מענטשן־ברידער און די וואָס נויטיקן זיך אין שוץ. מאָראַלישער פּראָגרעס טאָר נישט אָפּשטיין פון עקאָנאָמישן און קולטורעלן.

איך האָב אָנגעצייכנט די טאַבעלע פון אויפגאַבן און איך זע תיכף ווי אומפולשטענדיק זי איז, ווי ווייניק זי פּאַסט אַריין

די רייכקייט פון מענטשלעכן לעבן. אָבער אויך די אויפגאַבן אַליין, צי עפּענען זיי נישט אַ גוואַלטיקע פּאַנאָראַמע פון שטרעבונגען און דערגרייכונגען, פון מאַטעריעלע און גייסטיקע אויפטוען? צי ווערט נישט דער טאָג פון דעם פּיאָנער — אויף יאָרן און יאָרן פאָראויס — פאַרנומען מיט אַזאַ גרויסן דריי־פּאַכיקן פּראָגראַם, אַז ער וועט קענען רואיק אָפּרוקן אָן אַ זייט די פּאָליטיק? ער וועט פאַרמאָגן גענוג פּראַגן פון ז ע ל ב ס ט פ אַ ר וו אַ ל ט ו נ ג אין אַזאַ גרויסער קימבערליי־פּראָווינץ. אין די ברייטע דעמאָקראַטישע ראַמען פון אויסטראַלישן שטאַט וועט ער האָבן אַלע מעגלעכקייטן צו פאַרוואַלטן אליין מיט אַלע געביטן פון זיין עקאָנאָמישער און קולטורעלער טעטיקייט. די „פריילאַנד"־ליגע וועט צוערשט איבערנעמען די דאָזיקע פונקציעס, כדי איבערצוגעבן זיי וואָס־גיכער צו דער זעלבסטפאַרוואַלטונג פון די קאָלאָניסטן. פאַרוואָס מוז דער פאַלשער שטערן פון יידישן שטאַט פאַרבלענדן דעם קלאָרן וועג פון אַ נייעם יידישן קיבוץ אין אויסטראַליע?

:: :: :: ::

אויב אַזוי, וועלן יידן גיך אַסימילירט ווערן פון דער ארומיקער באַפעלקערונג! — זאָגן געוויסע צערייצטע יידישע נאַציאָנאַליסטן און גיבן אַ מאַך מיט דער האַנט אויף דעם קימבערליי־פּלאַן. אַסימילירט און פאַרגעסן ווערן? פאַרוואָס? אפשר איז דער ריכטיקער ענטפער, אַז דאָרטן וועט זיך שאַפן אַ נייער שבט פון א ו י ס ט ר אַ ל י ש ע י י ד ן?

זאָל מען דאָך נישט פאַרגעסן, אַז דאָס וואָרט „ייד" איז פון זינט טויזנטער יאָרן געווען שטענדיק באַגלייט מיט אַ וועלכער נישט איז געאָגראַפישער באַצייכנונג. אפילו אין די צייטן פון א"י זענען שוין געווען בבל־יידן און אַלעקסאַנדריע־יידן, וואָס האָבן געשפּילט די גרויסע ראָלע אין דער יידישער אַנטוויקלונג. מיר קענען די שפּאַנישע יידן (פון דעם גאָלדענעם צייטאַלטער), פראַנצויזישע, דייטשע, פּוילישע, רוסישע א. א. וו. יידן. יעדעס מאָל האָבן יידן אין אַן אַנדער לאַנד איבערגענומען וויכטיקע עלעמענטן פון דעם אַרומיקן לעבן, — און זיי זענען דאָך פאַר־

בליבן דאָס וואָס זיי זענען: יידן. דער קרישטאָל־שטיין פון יידיש־קייט האָט — דורך אָנפּאַסונג און צוליב דרוק — אָנגענומען די פאַרשידנאַרטיקסטע קאָלירן און פאָרמען, אָבער דער קרישטאָל פלעגט פאַרבלייבן דער יידישער. ווי אָפט דוכט זיך אונז, אַז די אָדער יענע פאָרם פון יידישן לעבן איז ריין־נאַציאָנאַל און אייגנאַרטיק, אָבער אין דער אמת'ן איז זי אַריבערגענומען געוואָרן ווו נישט איז אויפן לאַנגן וואַנדערונג־וועג. דער בעסטער באַווייז איז יידיש, די שפּראַך. וואָס קען זיין אינטימער פאַרוואָרצלט אין דער יידישער נשמה, ווי די שפּראַך? אָבער — זי איז גענומען געוואָרן צו העלפט פון די דייטשן. וואָס קען זיין מער פאַרבונדן מיט דעם פּוילישן פרומען יידן, ווי זיין קליידונג, זיין לאַנגע זשופּיצע און די קליינע היטעלע? עס דוכט זיך, זיי זענען צוזאַמען מיט אים פון איין שטיק שטאָף געמאַכט. אָבער ניין — די בגדים האָט מען איבערגענומען פון די פּאָליאַקן.

די אידעע פון ציוניזם איז צו שאַפן די אייגהייט פון י י ד י ש ע י י ד ן אין זייער אייגן לאַנד. די מעגלעכקייט דערפון ליגט אָבער אין דער גאָר ווייטער צוקונפט. דערווייל איז דאָס יידישע פאָלק צעטיילט אין שבטים, און איינער פון זיי קען ווערן דער אויסטראַלישער ייד. אודאי וועט זיך אין קימבערליי אין אַ געוויסער מאָס ענדערן דער אונז באַקאַנטער טיפּ פון אייראָפּעאישן יידן. ער וועט ווערן באַווירקט, ראשית כל, פון דער אַרומיקער לאַנדשאַפט און נאַטור. עס איז נישט קיין קלייניקייט פאַר דעם מענטשנס קערפּער און פאַנטאַזיע צו באַזעצן זיך אין אַ לאַנד פון קענגורוס, קראָקאָדילן, קאַקאַדו־פויגלען, בייכיקע באַאָבאַבן, גראָזן פון מענטשן־גרויס, פייערדיקער זון און טראָפּישע פלאַנצן. דער ייד פון אייראָפּע וועט דערזען אַנדערע פאַרבן פאַר זיינע אויגן, שמעקן אַנדערע גערוכן, הערן אַנדערע נאַטור־קולות. ער וועט אָטעמען גאָר אַן אַנדער לופט, און דער האָריזאָנט וועט זיך צייכענען פאַר אים אין נייע, אומגעוווינטע ליניעס. נישטאָ קיין שום צווייפל: ער וועט זיך צוגעוווינען צו זיי נישט ווייניקער ווי ער האָט זיך צוגעוווינט אין אַרגענטינע און פּאַלעסטינע. אָבער אָט די ענדערונג פון נאַטור וועט טיף באַאיינפלוסן אים (זיינע קינדער באַזונדערס) אין אַ סך הינזיכטן. זיינע

דיכטער, מאָלער, זינגער, גלייכווערטלעך־זאָגער, דענקער, וועלן אָן ספק אריינגעמען די נייע נאַטור־סביבה אין זייער שאַפן.

די נאַטור און די נייע אַרט אַרבעט אין איר וועלן געוויס איבעראַנדערשן דעם יידן אפילו פיזיש. אָבער אַממייסטן וועט ער ווערן געענדערט דורך דער נייער סאָציאַלער סביבה פון אויס־טראַליע בכלל, און קימבערליי בפרט. טויזנטער קליינע און גרויסע שטריכן פון דעם נייעם לאַנד וועלן אַריינדרינגען אין אים, באַוווסט אָדער אומבאַוווסט, און פאָרמירן זיין לעבנס־שטייגער, זיינע פּאָליטישע און סאָציאַלע פאָרשטעלונגען. עס איז מעגלעך, אַז אפילו געוויסע שטריכן פון זיין פּסיכאָלאָגיע וועלן זיך ענ־דערן: אָנשטאָט דער נערוועזיטעט און אומרו, וועט מסתמא קו־מען זיכערקייט און רואיקייט פון דער נשמה. די גאַנצע אייגנאַר־טיקע זיילישע סטרוקטור פון אויסטראַלישן מענטשן וועט נישט פאַרפעלן איר ווירקונג אויף דעם יידן. הכלל, עס וועט געבוירן ווערן עפּעס אזוינס, ווי אַן א ו י ס ט ר אַ ל י ש ע ר ייד.

אָבער — ער וועט זיין אַן אויסטראַלישער י י ד. אין זיין אַרבעט און שאַפונג וועט ער, אָן שום באַמיאונגען, אריינברענ־גען די גאַנצע קראַפט פון זיינע דורות־לאַנגע דערפאַרונגען. ער קומט נישט קיין קימבערליי ווי אַ מענטש אָן טראַדיציעס, אָן אַק־טיווער פאַרגאַנגענהייט, אָן האָפנונגען אויף להבא. דאָס לעבן און די קולטור, וועלכע וועלן זיך אויסבילדן אין דעם אויסטראַ־לישן קיבוץ וועלן זיין אַ ג ע ו ו ע ב פון די נייע, נאָך קיינ־מאָל פריער נישט איבערגעלעבטע דערפאַרונגען מיט דעם אוי־סערגעוויינלעך רייכן לעבנס־מאַטעריאַל, אָנגעזאַמלט אין דער יידישער געשיכטע. דער דיכטער און זינגער, למשל, וועט אריינ־נעמען די אויסטראַלישע לאַנדשאַפט און לופט אין זיינע שאַ־פונגען; אָבער די שטימע און די פעדער וועט זיין אַ יידישע (הקול קול יעקב!), די נשמה, דער ריטם, דער קנייטש וועלן פאַר־בלייבן יידישע. ווייל זיי זענען טויזנט־יעריק און הייליק, און זיי באַגלייטן דעם יידן אין אַלע זיינע וואַנדערונגען אין נייע היימען.

עס איז שטענדיק געווען אזוי: ווי וואונדערבאַר האָבן זיך איינגעלעבט יידישע שרייבער און דיכטער אין ליטע, אין רוס־לאַנד, אין רומעניע, אין אַמעריקע; ווי אינטים, דוכט זיך, האָבן

זיי זיך געהאַט פאַרוואָקסן מיט דער נאַטור, מיט די וועלדער און טייכן, מיט הימל און ערד פון די אַלע היימען זייערע. און דאָך האָט פון זיי שטענדיק אַרויסגעקלונגען דער עכט־יידישער ניגון, האָט אַרויסגעשפּריצט דער פונק פון דער „אייביקער יידיש־קייט". עס וועט זיין נישט אַנדערש אין אַ קימבערליי, אין דעם יידישן ליד וועגן קענגורו, וועגן די לאַכנדיקע פויגלען, וועגן די זודיקע טעג און קילע פאַרנאַכטן, וועגן דעם קימבערליי־צויבער, וועגן דעם וואָגלער־פּיאָנער.

אָבער יידיש שאַפן און קולטור אַנטפּלעקט זיך נישט נאָר אין דיכטונג און שרייבן: עס פליסט אַרויס פון דעם גאַנצן לעבנס־פּראָצעס. ווען אַ גרעסערע יידישע ג ע מ י י נ ש אַ פ ט שטעלט זיך אַוועק צו דער אַרבעט, דערצו נאָך אַן אַרבעט פון אַן אומגעהויערן פאַרנעם, ווערט דערביי נאַטירלעך געבויט יידיש לעבן. עס איז לחלוטין נישט נויטיק צו באַטאָנען דעם יידיש־נאַציאָנאַלן כאַראַקטער ביי יעדער טאַט, ביי יעדער אונטערנע־מונג („ווי איך בין אַ ייד"!). יידישע מענטשן וואָס סטאַרען זיך נישט צו אַנטלויפן פון זיך אַליין, וואָס טרעטן אַריין אין דער פּיאָנער־אַרבעט אַלס גאַנצע און געזונטע פּערזענלעכקייטן — זיי וועלן אַרויסברענגען פון זיך נישט עפּעס אַנדערש, ווי יידיש־קייט אין אַ נייער, לעבעדיקער פאָרם.

יידן וועלן זיין צעשפּרייט איבער די ריזיק־גרויסע פּאַשעס און פעלדער; וועלן האָרעווען אַרום די בהמות, אין די גערטנער־ביי די מאַאיז־גערעטענישן; וועלן זיך באַגיסן מיט טראָפּישן שוויים און אַריינאָטעמען די אַראָמאַטישע לופט. יידן וועלן צוי־מען די תכלית־בלויע שטראָם־וואַסערן; וועלן בויען וועגן, הייזער, אַנשטאַלטן; וועלן אויפריכטן שולן, ביבליאָטעקן, בתי־מדרשים. יידן וועלן לייגן אַ שטיין אויף אַ שטיין צו די בנינים, וועלן האָבן אַן אַ שיעור אומדערוואַרטעטע זאָרג און דורכפאַלן, און נאָך מער נחת־רוח פון זייערע אויפטוען. יידן וועלן לייגן פונ־דאַמענטן פון קאָאָפּעראַטיווער, בשותפות'דיקער אַרבעט, וועלן צוזאַמען אָנווענדן זייערע פּריערדיקע קענטענישן, אָדער צוזאַמען צוטראַכטן נייע מעטאָדן פאַר דער אומבאַקאַנטער געגנט. און איבער אָט דעם קאָכעדיקן, לעבנס־לוסטיקן לאַגער פון מענטשן־

בינען וועט זיך אויסשפּרייטן נישט נאָר דער הערלעכער קימבער־לײ־הימל, נאָר אויך די דעמאָקראַטישע, טאָלעראַנטע, מענטשן־פֿרײַנטלעכע אָרדנונג פֿון אויסטראַליע. צי איז נישט קלאָר, אַז אין גאַנג פֿון אָט אַזאַ שפּרודלדיקן לעבנספּראָצעס פֿון יונגע און אַלטע וועט אויף אַ נאַטירלעכן אופֿן שפּרודלען י י ד י ש אָר־גאַניש לעבן? קאָלעקטיווע לידער, חכמות, חכמה וועלן געבוירן ווערן אין דער אַרבעט; יידישע פֿרײלעכקייט און יידישער אומעט; יידישע זכרונות און יידישע טרוימען וועלן פֿון זיך אַליין וואַקסן אין אַזאַ יידישן קיבוץ. יידישע פֿרומקייט אָדער רעוואָלוציאָנע־רישקייט, יידישע גאָט־זוכעניש און גערעכטיקייט־קאַמפֿן וועלן וואַקסן פֿון דער קימבערלײ־ערד, פּונקט ווי זיי זענען געוואָקסן אין צענדליקער אַנדערע לענדער. וואָרום „מלא כל הארץ כבודו“. און דאָ וועט אויך ווייטער לעבן — אפשר אפילו אין אַ שטאַר־קערער פֿאָרם — דער צוזאַמענבונד מיטן גרויסן כלל־ישׂראל, מיט ארץ־ישׂראל, מיט אַלע קינדער פֿון דעם יידישן וועלט־פֿאָלק.

אַזוי אַרום וועט וואַקסן אַ דור פֿון נייע, אויסטראַלישע יידן. אויסטראַליע וועט אָפּקלינגען אין ד ע ם יידישן קיבוץ, און דער ייד וועט אָפּקלינגען אין אויסטראַליע. און זיי וועלן זיין אַ נאַטירלעכע, נישט קיין געקינסטלטע מענטשן־אַרט. עס וועט נישט אַרויסקומען דערפֿון קיין „טאָפּל־פּערזענלעכקייט“, אַ יחיד מיט אַן אומזיכערן זייִלישן צענטער; עס וועט אַרויסקומען, ווי שטענדיק אין אונזער געשיכטע, אַ קאָמפּליצירטע פּערזענלעכקייט. יענע יידישע פּערזענלעכקייט, וואָס האָט באַוויזן דעם טאַלענט צו לעבן אין מער ווי איינער קולטור־וועלט, און איז געווען עכט אין יעדערער, — ווייל זי איז געבליבן געטריי איר א ו ר־ש פּ ר י נ ג ל ע כ ן יידישן קערן. אַזוי איז געווען די פּלעיאַדע פֿון די גרויסע יידישע דענקער און דיכטער אין שפּאַניע; אַזוי זענען געווען אומצאָליקע יידן אין רוסלאַנד. פֿאַר זיי איז געווען מעגלעך צונויפֿצוגיסן זיך גייסטיק מיט דער רוסישער קולטור און פּאָליטיק, און גלייכצייטיק פֿאַרבלייבן איין האַרץ און איין נשמה מיט דעם יידישן פֿאָלק. איך בין געווען איינער פֿון זיי. מיר איז אויסגעקומען צו פֿאַרנעמען אַ פֿאַראַנטוואָרטלעכן פּאָסטן אין דער רוסישער מלוכה, איך בין אינטים פֿאַרקניפּט מיט דער

רוסישער שפּראַך, ליטעראַטור, נאַטור, שטייגער־לעבן, — און איך בין געווען דורכאויס יידיש גלייכצייטיק. עס איז נישט געווען קיין שום קאָנפליקט צווישן דיביידע שטראָמען פון דער פערזאָן; פאַרקערט, אַ האַרמאָנישער צוזאַמענשפּיל. צי איז נישט אַזוי אייגנטלעך דער אויסטראַליער בכלל? ער קען זיין געטריי צו זיין שטאַט, צו דער אויסטראַלישער פעדעראַציע, צו דער בריטישער אימפּעריע, און אויך צו דער מענטשהייט אַלס איינהייט. נישט אַנדערש וועט זיין דער אויסטראַליער ייד אין קימבערליי. נישט פאַרשידענע שטראָמען אין אַ צעריסענער פּערזענלעכקייט, נאָר אַ גאַנצע יידישע פּערזענלעכקייט אין פאַרשידענע שטראָמען . . .

נאָוועמבער 1940.